ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
2

MARDI
2 OCTOBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.800 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.800

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՆՐՎ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ընդհ. պաշնակցութեան (Սկ - ժէ - Թէ) Ռընոյի բանուորական միզրոնը գործադուլի որոշում տուաւ եւ այնպիսի չրջանի մը - դիպուած չէ անշուշտ - որ նեղը դրուի Ռենէյին, քանի որ 4ի կղմէ կը բացուի կառքի ցուցահանդէսը, միւս կողմէ իր սիփէո նով, Ռընօ սլիտի չանար վերապահել այն դիրքը զոր կորնցուց, Եւրոպայի մէջ, ի նպաստ՝ Ֆիաթի: Մամուլի ասուլիսին ատեն, սենտիքային բանբերը կը յայտարարէ. - «Ռընոյի աշխատաւորները լինք զերենք կը զոհեն տնօրէնութիւն - ասոյարութիւն համախմբումի մը առջեւ, որ կը փորձէ իրենց պարտադրել խորհամ մը՝ ընկերային յարաբերութիւններու եւ պայմանագրական գործելակերպի մը ոճին, որ կար 1950-էն ի վեր, ձեռք ռնուած այնպիսի միջոցներով, ինչպէս՝ նիլու կարողութեան նուազում, հազա - ատոր գործազրկում կամ դէմ առ դէմ հանդիպ արտադրող եւ չարտադրող, որ պայմանիզեցուցիչ է: Այլ խօսքով Սկ - ժէ - Թէ - գոնէ Ռընոյի մէջ - աչքին կարօտը կը քաչէ: Ռընօ առաջին դիրքէն 6-րդին անցաւ Եւրոպայի չուկային վրայ, ուր Ֆրանսիոներուն ֆիաքը կը զրաւէ չուկայի 13,2%-ը, իրեն կը հետեւին՝ Ֆոռտ՝ 12,9, Ֆոլֆսվակըն - Աուտի 12, Ճեներըլ Մոթըրզ՝ 11,6, Փէօժօ՝ 11,3: Սենտիքան երաչխաւորութիւններ կ'ուզէ 300 Ֆ. արդիւնի եւ աշխատանքի, քանի որ Ռենոյին 15 հազար գործազրկում կը նախատեսէ մինչեւ 1986:

ՀԱՐՄԸ չկայ, բայց ամէն մարդ վեհայ եղած է, Ժիսքարէն Շիրաք եւ Պաո: Իրենց այն երկիրն է, որ մշտնջենական նորապսքարի մէջ կը դնէ ինքզինքը, ամ՝ նախօրեակին է կամ վաղորդայնին կամ մէջն է: Ներկայիս մանաւանդ, ինք է խոստովանիլ թէ ընդդիմութեան գործուղութիւնները, երեքն ալ փեսայ եղած են, ի նախաընտրութիւն 1986-ի երեսփոխանական ընտրութեանց իրենց ձեռք ձեռնելիք «հարսին»՝ այսինքն՝ յաղթանակին: Երբ երկիր մը, Ֆրանսայի պէս հարուստ, օրէ օր աւելի չատ աղքատ կ'ունենայ, երբ գործազուրկերու թիւը ամէն օր կ'աւելնայ, անտեսութիւնը տեղ կ'ընէ, արտաքին առեւտուրին բացը կ'աւելնայ, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի արտաքին պարտքը, որ նախընթաց չունի, արդիւնաբերութեան եւ ազգային մտահոգութիւններու բուական տարօրինակ ըմբռնում մը պէտք է ունենալ, օրն ի բուն հաստատելու համար թէ 86-ին պէտք է՞ գործակցել Մէթերանի հետ թէ ոչ: Պէտք է ըսել Շիրաք, պէտք չէ կ'ըսէ Պաո, մինչ Նաթիւս գլուխը հոս - հոն զարկած, առաջարկէ կուսակիցներուն որ յաղթանակները դանեն եւ այդ հրաչք - ծումները՝ էլիզէ զրկեն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ հետաքրքիրը ուժի թիւ պիտի ունենայ 1985-էն սկսեալ, որովհետեւ բոլոր պիծերը խճողուած են: Փարիզի քաղաքապետութեան թիւին առջեւ, օրական չորս մը պիտի աւելնայ:

ՄԱՅԻԱՅի «պարապլուխի» մը՝ Տոն Ռաճինօ Պուգքեթթայի 3000 էջնոց խոստովանութիւնները թոյլ տուած են Փարիզի հարցաքննիչ դատաւորի մը, որ այս վերջինը կարենայ ձերբակալութեան ենթարկել եւ անհապճոյթ հարցաքննութեան մը ձեռնարկել: 1982-ին, երբ ընտանիքէն եօթը անդամներ բնաջինջ եղած են (երկու տղայ, եղբայր մը, փեսայ մը եւայլն, եւայլն) եւ կը թուի որ ոճիրագործէն այս «թափաւորը» իսկապէս օրէնքը» որոշած է այս ձեւով վերջը լուծել: Սիկիլիայի դատաւորը՝ Ճիովաննի Ֆալքոնէ չէր հաւատար որ մաֆիան անյաղթահարելի ըլլայ: Կը թուի որ, գոնէ առ այժմ, իրաւունք ունեցած ըլլայ: Այս ծովածաւալ խոստովանութիւնները թոյլ տուած են նաեւ որ ամերիկեան ոստիկանութիւնն ալ գործի անցնի: Ծանօթ է որ Միացեալ - Նահանգներու մէջ, մաֆիան չատ մը ընկերութիւններ ձեռք անցուցած է, ռաֆէքով մանաւանդ, ինչպէս նոյնիսկ աղբահաւաքութիւն, թղթատար, եւայլն: Նոյն ատեն մաֆիայի գոհ՝ Տալլա Քիէզայի որդին՝ Նանոս տալլա Քիէզա «Անկատար ոճիր» խորագրեալ դիրքին մէջ չի վարանիր ըսելէ թէ հօրը մարդասպանութեան ապրպրանքը տուուղները հարկ է փնտռել սիկիլիական Դեմօ - Քրիսթիանիի ծոցը, որու «կնքահայրն» է՝ Ճուլիօ Անտէոթթի, Արտաքին նախարար...:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 25 - 27)

«ԱՐԱՐԱՏ» ՅԱՂԹԵԼՈՎ «ՄԵՏԱԼԻՍՏ»Ի
ԿԸ ԳՐԱՒԻ 10-ՐԴ ՏԵՂԸ

Երեւանի «Հրազդան» մարզադաշտին վրայ, Սեպտեմբեր 23-ին, «Արարատ» կ'ընդունէր Խարկովի «Մետալիստ»ը, խորհրդային 47-րդ ախոյենութեան չրջադիծին մէջ: Ամբողջ խաղի ընթացքին երեւանցիներ բազմաթիւ կարելիութիւններ ունեցած են կոլ նշանակելու, սակայն չեն կրցած արդիւնաւորել զանոնք: Նոյնիսկ «Արարատ»ի ի նպաստ նշանակուած փենալթի մը Համլետ Մխիթարեան չէ կրցած կոլի վերածել: Հանդիպումի ընթացքին Ալբեր Սարգսեան յաճախ դիմած է դլխաւոր մարզիչ Նիկիտիա Սիմոնեանի, որպէսզի արտօնէ իրեն առաջ անցնիլ, սակայն մարզիչը ձեռքի չարժումով մերժած է: Եւ ահա, երբ խաղի աւարտին կը մնար միայն 15 երկվայրկեան, Նիկիտա Սիմոնեան նշանով մը հանկցուցած է Ալբեր Սարգսեանի, որ կրնայ առջեւ անցնիլ: Այդ պահուն է, որ խմբապետ Յուրէն Ճովհաննիսեան փոխանցումով մը դնդակը զրկած է մրցակիցի բերդին հրապարակը, ուր Ալբեր Սարգսեան՝ բարձրը թռիչքով մը, դլուխի հարուածով նշանակած է «Արարատ»ի յաղթական կոլը: Այսպէսով, «Արարատ» 27 խաղերէ հետ, 26 կէտով կը բարձրանար դասաւորման 10-րդ տեղը: Ծանօթ է, որ Նիկիտա Սիմոնեան մրցաշարքի սկիզբը կը նչէր, թէ «Արարատ»ի դլխաւոր մատհոդութիւնն է տեղ դանել առաջին տասնեակին մէջ: Արդէն իսկ իրականացած է այդ. կը մնայ պահպանել այդ դիրքը:

ՃԱՏՐԱԿ
ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՐՊՈՎ
ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ԻՐ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ԵՐԹԸ

Եօթներորդ խաղէն ետք՝ աշխարհի ախոյեանը կը յաղթէ 0-ի դէմ 3-ով: Խաղը յետաձգուած էր եւ Գասպարով այդ 7-րդ խաղը ձգած յատահատական վիճակի մէջ: Մասնագէտներու համաձայն նախորդ օրը (Ուրբաթ) Գարպով յունահռովմէական ըմբշամարտի վայել ռազմավարութիւն մը կիրարկած է: Գասպարով ի տես կացութեան նախընտրած է հրաժարիլ խաղալէ: Կը յաղթէ ան՝ որ առաջինը 6 յաղթանակ կը տանի:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅԿ. ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

ՆՈՐ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ

—×—

Պարսկաստանի դպրոցական վերամուտի (Սեպտեմբեր 23) նախօրեակին, Թեհրանի Ազգ. Առաջնորդարանին մէջ, Սեպտեմբեր 15-ին, իրանահայ երեք թեմերու թեմական խորհուրդներու ներկայացուցիչները խորհրդակցական հանդիպում մը ունեցած են: Ժողովի ընթացքին ներկաները առնուած են հայկական դպրոցներու չուրջ ստեղծուած դժուարութիւնները, կարգ մը վարժարաններու կազմալուծուած կամ փակուած ըլլալը եւ, մասնաւորաբար, կրօնքի դասաւանդման հարցը: Երեք թեմերու ներկայացուցիչները դարձեալ հաստատած են իրենց նախկին որոշումը թէ՝ կրօնքի դասաւանդութիւնը հայկական վարժարաններուն մէջ՝ հայ եկեղեցւոյ օրէնքներու եւ աւանդութիւններու համաձայն, միայն հայերէն լեզուով կրնայ կատարուիլ:

Միւս կողմէ, Ներքին նախարարութեան քաղաքական բաժնի հրաւէրով, Թեհրանի Հայոց առաջնորդը՝ Արտակ Աբգ. Մանուկեան, Սեպտեմբեր 20-ին տեսակցութիւն մը ունեցած է յիշեալ բաժնի պատասխանատուի հետ: «Այիէ»ի Սեպտեմբեր 22-ի թիւին մէջ հրատարակուած հաղորդագրութենէ մը կը պարզուի, որ չուրջ երկու ժամ տեւած խօսակցութեան ընթացքին չօչափուած են հայկական դպրոցներու դժուարութիւնները: Գլխաւոր նիւթը եղած է կրօնքի դասաւանդման հարցը: Կրօնքը հայերէն լեզուով դասաւանդելու համար նոր առաջարկ մը եղած է, ինչ որ նոր ելք մը կը նկատուի հայկական դպրոցներու դժուարութիւնները լուծելու համար:

Որոշուած է կրկին հանդիպում մը ունենալ՝ եղած առաջարկներու լոյսին տակ, վերջնական լուծում մը դտնելու համար կրօնքի դասաւանդութեան հարցին:

Այս տեսակցութենէն օր մը առաջ, երեսփոխան Վարդան Վարդանեան հանդիպում մը ունեցած է Ներքին նախարար Նաթեղ Նուրիի հետ: Հայ երեսփոխանը պատմականը ըրած է հայ եկեղեցւոյ, անդրադառնալով անոր վարչական կառոյցին: Նախարարը լսելէ ետք հայ երեսփոխանին բացատրութիւնները, ինչ կը վերաբերի կրօնքը հայերէն լեզուով դասաւանդուելու անհրաժեշտութեան, նշած է. «Իրանի Սահմանադրութիւնը, որպէս բազմաթիւ նահատակներու արեան գնով ձեռք ձգուած անփոխարինելի արժէք, պէտք է արժեւորուի բոլոր Իրանցիներուն կողմէ: Կրօնական փոքրամասնութիւններուն յատկացուած 13-րդ եւ 15-րդ յօդուածները վերծանելով՝ կրթական նախարարութիւնը կազմած է փոքրամասնութիւններու համար կրօնքի դասագիրք մը, որ ընդհանրական բնոյթ ունի եւ պարտկերէնով պէտք է դասաւանդուի, իսկ ձեր կրօնքը՝ մենք ճիշդ կը դանենք, որ ձեր լեզուով դասաւանդէք դպրոցներու, տան կամ եկեղեցիներու մէջ, ինչպէս որ մահմետականները եւս միայն դպրոցին մէջ չէ որ կը ծանօթանան իրենց կրօնքին բոլոր խնդիրներուն, այլ մանրամասնութիւնները կը սորվին տունը կամ մզկիթներու մէջ»:

Հայ երեսփոխանը խնդրած է նախարարէն, որպէսզի մինչամէտ հայկական փակուած վարժարանները վերաբանալու եւ հարցը հիմնական կերպով լուծելու համար: Առաջարկած է, որ բարեմտութեամբ օժտուած անձեր նշանակուին Ազգ. Իշխանութեան հետ բանակցութիւններ վարելու եւ յաջող ելք մը դտնելու, որպէսզի հայ մանուկները կարենան դպրոց երթալ: Նախարարը ընդառաջելով բանակցութիւնները վերսկսելու առաջարկին, խոստացած է անմիջապէս կարգադրութիւն ընել այդ մասին, յոյս յայտնելով որ կրթական այս դժուարութեան յաջող լուծումով կը վերաբացուին հայկական վարժարանները:

Ի դէպ, հայկական դպրոցները պաշտօնապէս եւ գործնապէս աշխատանքի կ'անցնին Հոկտեմբեր 7-ին:

ՇԱՀՆՈՒՐԵԱՆ

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

(Գ. եւ վերջ)

Նոյն տրամադրութիւնը բացայայտ է նաեւ Տոստոեւսկիէն մինչեւ Տոլստոյ, Մօփասան եւ ուրիշներ կատարուած զուգահեռներու կամ կարծիքներու մէջբերումներուն առընչութեամբ (Շահնուրի վէպին կամ պատմուածքներուն գծով): Մենք եւս խանգավառ ենք Շահնուրով, սակայն նման մօտեցում մը պարզապէս քիչ առաջ նշուած պաշտպան փաստաբանի ախորժակը կը մատնէ, ինչ որ արժէքները չափերու բացայայտ խախտում կը ըստեղծէ:

Միւս կողմէ՝ ո՞ւր են Ակիչեան վերլուծումին դուռ ընդհանուր երակները կամ մեկնաբանութիւնները: Օրինակ, ինչպէս քիչ եռք պիտի տեսնենք, Գր. Շահինեան կը վերլուծէ Շահնուրի տիպարները օտարումի շրջագիծին մէջ, Գր. Պըլտեան քննած է զայն երկուութեան կամ հակադրումի սխեմայի մէջ (4), իսկ Ակիչեա՞ն...

Շատ աւելի օգտակար է Ակիչեանի մօտեցումը Շահնուրի սեղմ կենդանագիրներուն առընչութեամբ: Հասկնալիօրէն խօսքը կը վերաբերի «Զոյգ մը կարմիր տետրակներ»ու եւ «Բաց տոմար»ի մէջ տեղ գտած Թէոդիկի, Շաւարշ Մխոքեանի եւ Վահան Թէքէեանի դիմագիծերուն: Եւ ինչպէս Շահնուր որոշ խնդաղատանք կը ցուցաբերէ այս դէմքերուն նկատմամբ, նոյնպէս, Ակիչեան, որոշ մտերմութիւն՝ այս գործերուն:

Ամէն պարագայի, երբ կը խօսինք գործի թերութիւններուն մասին, ընդհանրապէս գործը ժխտական տպաւորութիւն կը ձգէ: Պէտք է արձանագրել, որ Ակիչեանի գործը, հակառակ իր սահմանափակումներուն եւ «մոռացում»ներուն, անկեղծ ճիգ մը կը ցուցաբերէ իր ընդհանուր դիծերուն մէջ՝ ծանօթացնելու Շահան Շահնուրը: Հասանաբար ուսումնասիրութեան թերիները կուգան Ակիչեանի այն իրողութենէն, որ իր Շահնուրով խանգավառութիւնը թոյլ չի տար պէտք եղած աշխատանքային առարկայականութիւնը ցուցաբերելու:

«Շահնուրեան ընթերցումներ»ուն չանցած՝ պիտի ուզէինք, որ Շահնուրի մտածողութեան ապաութիւնը պաշտպանող Ակիչեան, աւելի առարկայական ձեւով եւ առանձին անդրադառնար նաեւ «Ազատն Կոմիտաս»ին, որ վերամշակուելէ ետք առանձին գրքոյկով մը հրատարակուելէ վերջ («Ազատն Կոմիտաս» եւ «Վաղր» - մասնաւորաբար «Ցառաջ», Փարիզ, 1970), կ'անցնի նաեւ «Բաց տոմար»ին մէջ (Փարիզ, 1971), ինչ որ պերճախօս է «Ազատն Կոմիտաս»ի գծով Շահնուրի վերջնական կեցուածքին առընչութեամբ:

«Շահնուրեան ընթերցումներ»ը կը բացուին Գրիգոր Շահինեանի «Օտարումը Շահան Շահնուրի գրականութեան մէջ» խորագրով մկ կարճ ուսումնասիրութեամբ: Կարծէք Շահինեան կը չարունակէ «կենսագրութիւն...»ով սկսած աշխատանքը, կենսագրութենէն եւ մատենադիտութենէն եռք Շահնուրի գրականութեան մեկնաբանութեամբ զբաղելով:

Ինչպէս Շահինեան բառարանային իմաստով կը բացատրէ. «Օտարումը ... մարդ անհատի զրկումն է քնորոշ յատկութենէ մը» (էջ 14): *Տարբերութիւնը այս անհատին եւ օտարացածին - ուծացածին միջեւ այն է, որ այս վերջինը այլեւս դադրած է տագնապելէ, նման հարցեր չունի, մինչ «օտարածը իր օտարումի՛ն իսկ տագնապը կ'ապրի» (էջ 14):*

Այս առումով՝ Շահինեան կը քննէ, թէ ինչպէս օտարումը կ'ազդէ Շահնուրի տիպարներուն վերաբերումին կամ անհատականութեան վրայ: Այս շրջագիծին մէջ կը քննարկուի «Պճեղ մը աննոյշ սիրտ»ի Եպրաքսէ հանըմն ու «Դերձակ մը, իր հիւրերը եւ զանազան դէպքեր»ու Տադէս աղան:

Եթէ Տադէս աղան յարդանք կը պահանջէ իր նոր շրջապատին մէջ, ուրիշներ նոյնիսկ այդ արժանապատուութեան ըզգացումը չունին այլեւս, եւ կը նուաստանան՝ հաճելի կամ ընդունելի ըլլալու համար: Շահինեանի այս իմաստով բերած օրինակը կուգայ Շահնուրի Փրանսերէն «Թու լը Թրաֆալկար»էն, որ հիւանդանոցի հայ մարդուկն է...

Անհատական օտարումի հանդրուաններուն կամ ձեւերուն վրայ կ'աւելնայ հաւաքական օտարումը, ինչպէս Մօրիս Պառէսի չուրջ զարձող, իրենց ղժբախտութիւնը պատմող Հայերուն պարագան («Ֆրանսահայ տղոցից», «Թերքիս կիրակնօրեայ թիւը»): Եւ անշուշտ այս բոլորը կը յանգին նոր սերունդի վտանգումին, որուն դէմ կ'ըմբոստանայ Շահնուր:

Այս շրջագիծին մէջ, յատկանշական է Շահնուրի բարեկամներէն ու մեկնաբաններէն՝ Հանրի Թոմասի մկ հատատումէն մեկնած Շահինեանի մկ եզրայանգումը, որ նոյն հարցերուն հանդէպ Ֆրանսերէն եւ հայերէն ստեղծագործութիւններուն մէջ Շահնուրի մօտեցման տարբերութիւնը ցոյց կուտայ.

«Ցիշուած գրութիւնը հայերէն է եւ ուղղուած՝ հայ հասարակութեան: Ինչպէս Նահանջի մէջ եւ Յարալէզներուն, Շահնուրի հայեցակէտը ենթակայական է հոն: Շահնուր, իր հայրենակիցներուն դիմելով, անոնց հարցերը կը դիտէ ներսէն, նոյնանալով միաժամանակ իր հեռուներուն եւ ընթերցողներուն հետ: Իր կեցուածքը տարբեր է փրանսերէն երկերուն մէջ: Հոն, իր հայրենակիցներուն մասին կը խօսի առարկայական մօտեցումով, ոեւէ ուրիշ մէկուն պէս, բայց անշուշտ աւելի խոր ըմբռնողութեամբ, Ֆանի «ներսէն» կը ճանչնայ իր ազգակիցները» (էջ 27):

Ամէն Դարեան կը ներկայացնէ «Շահնուր ըմբռստը», գլխաւորաբար անոր մտածումի այն դիծերուն մէջ, որոնց անդրադարձանք «կենսագրութիւն...»ը քննելու առեն: Այսինքն՝ եթէ մէկ կողմէ Շահնուր դէմ է յեղափոխութեան, մասնաւորաբար հայկական յեղափոխութեան փորձառութեան, միւս կողմէ՝ ջատագովը կը մնայ ըմբոստութեան, անհատական ըմբոստացումին: Շահնուրի այս ըմբոստ կեցուածքը կը «կարդայ» Դարեան, անոր ստեղծագործական եւ հրապարակագրական ժառանգութեան մէջ:

Իր ընդհանուր դիծերուն մէջ որքան ալ համաձայն ըլլանք Ամէն Դարեանի վերլուծումներուն, կը կարծենք, որ առնուազն վարկածային կամ մեկնաբանութիւններու տարբերութիւններ ունինք: Օրինակ, երբ Հարցը կը վերաբերի «Յարալէզներ...»ու Տադէս աղային կամ Եպրաքսէ հանըմին, Շահինեանի օտարումի շրջագիծին մէջ կատարած ընթերցումը աւելի համոզիչ կը թուի մեզի (առանց անտեսելու այդ տիպարներուն չհամակերպելու կեցուածքը):

Իսկ ինչ կը վերաբերի Շահան Շահնուրի եւ Գերիրապաշտ չարժումի առընչութեան, Թող ներէ Դարեան, որ իրեն հետ համաձայն չգտնուինք - առնուազն այս զուգակցումի շրջագիծը պէտք է յստակացուի: Մեզի ծանօթ են Գերիրապաշտ առաջին եւ երկրորդ մանիֆեստները եւ գերիրապաշտ ժառանգութեան մէկ կարեւոր մասը: Շահնուր կրնայ մեծ հետաքրքրութիւն ունենալ Անտրէ Պրըթոնի ըմբռստ խառնուածքին եւ կեցուածքներուն նկատմամբ, սակայն Շահնուրի առնուազն հայերէն գրականութիւնը շատ քիչ աղերս ունի գերիրապաշտութեան գեղագիտական սկզբունքներուն հետ:

Լ. Վարդան կը փորձէ աւելի ծաւալուն շրջագիծի մը վրայ ներկայացնել իր նիւթը: Սակայն նախ ուսումնասիրութեան խորագիրը՝ «Շահնուր իմացապաշտը» չփոթի կ'առաջացնէ, որովհետեւ «իմացապաշտ»ը որոշ մտածողական համակարգ մը կ'ենթադրէ, եւ նման համակարգի մը մեքենան չէ, որ կը պատկերանայ կամ կը տարբաղադրուի այստեղ, այլ Շահնուրի մտածումներուն եւ կեցուածքներուն հետեւելու փորձ մը՝ տարածուած բոլոր ուղղութիւններու վրայ:

Ուսումնասիրութեան առաջին բաժնին մէջ՝ «Նահանջ»ի հրատարակումին հետ ստեղծուած ազմուկէն մինչեւ Շահնուրի ըմբռստացումը վէպին մէջ՝ իտէալներէ եւ կիրքէ պարպուած ամբոխին, «պզտիկ» մարդոց դէմ, եւ սերունդներու պայքարէն մինչեւ Ֆրանսահայերու կացութիւնն ու միջազգային իրավիճակը կը պատկերացուի, երբեմն որոշ հռետորական չեշտով մը (դուցէ որովհետեւ առաջին հերթին դասախօսութիւն մըն է ներկայացուածը): Այս բաժնին վերջին 6 - 7 էջերն են առաւելաբար, որոնք զուտ իմացական կեցուածքներ կը քննարկեն:

Շուրջ 30 էջի վրայ երկարած այս բաժինը չատ աւելի պիտի չահէր, եթէ այնքան չճիւղաւորուէր, որովհետեւ իւրաքանչիւր նոր գաղափարի հետ, հիմնաւորելու մտահոգութեամբ նոր մէջբերումներ եւ քննարկումներ տեղ կը գտնեն:

Լ. Վարդանի աշխատանքին երկրորդ բաժինը աւելի յստակ պիծի մը կը հետեւի, սակայն հիմնական մտածումին զարգացման փուլերուն մէջ անցումի յստակ օղակները չեն բերեր եւ երբեմն զարմանալի թիւրիմացութիւններ կը ստեղծէ: Օրինակ, Լ. Վարդան, խօսելէ եռք վերադարձ մը կ'ընէ այն առաջնորդներուն մասին, որոնք մեր ժողովուրդը զինակալութիւնը վերածուեցան բռնապետութեան, հետեւեալ մէջբերումը կը կատարէ, «Բայց մենք խօսինք թէ ոչ, մարդին պիտի խոնարհին բռնակալին առջեւ, անոնք թէմիստոնահ պիտի ընեն որպէսզի կարենան տեւել, բայց եւ այնպէս իրենց սիրտը պիտի մսի ներսէն»: «Սիրտ կայ որ կը հանգիստէ»էն վերցուած այս հատուածը կը վերաբերի Թուրքին եւ Սուլթանին, սակայն Լ. Վարդան չի վարանիր հատատուեցնելէ Սուլթանն ու անոր դէմ պայքարած, չատ յաճախ այդ բռնակալին տապանքը իր մարթին վրայ ապրած առաջնորդը, որ երբեմնի յեղափոխական մը կրնայ ըլլալ նաեւ: Եւ յաջորդ պարբերութեան մէջ, նոյն «տրամաբանութիւն»ը կը չարունակուի զարգացնել...

Փերայր Դանիէլեանի դասախօսութիւն - աշխատասիրութիւնը՝ «Նահանջը առանց երգի»ն իրրեւ վկայութիւն», ինչպէս խոշգրերը ցոյց կուտայ, նահանջի թեման է, որ կը քննէ, առեւել վէպին եւ չունուհան դրականութեան մէջ:

Ինչպէս Դանիէլեան կը յատկացնէ, ինք յատկանութիւնը չունի գեղարուեստական դատումի ենթարկելու Շահնուրի գործը. զայն կը կարգայ «Նահանջ...»ի ընդհանուր խորագրի չրջագիծին մէջ, այսինքն՝ իրրեւ «պատկերազարդ պատմութիւն Հայոց»:

Դանիէլեան կը կատարէ նաեւ օգտակար մտահենգիտական ճշդումներ, ինչպէս եւ կ'անդրադառնայ Շահնուրի հայատանեան հրատարակութիւններուն արտաքին հետեւեալ արտայայտութեամբ.

o...Փակելէ առաջ այս էջը, առանց խանգավառութեան, անգա՛մ տրտմութեամբ, հարկ է նշել, թէ հայրենի գրքի հրատարակութիւնները մեղանչած են, կը մեղանչեն Շահնուրին, Նահանջին, հայ գրականութեան եւ մանաւանդ հայ ընթերցողին դէմ, Շահնուրեան վէպին կարեւոր հատուածները գեղչելով, առանց հեղինակային համաձայնութեան (էջ 148):

Որքան ալ յոբելենական ձեռնարկի մը կապուած ըլլայ «Շահնուրեան ընթերցումներ»ը, մասնաւորաբար իր աշխատակիցներէն մէկ քանիին ճիպով, Շահնուրի գրականութիւնը բանալու, հասկնալու եւ մեկնաբանելու նոր ճիպ մը կը դառնայ, յաւելում մը կը բերէ:

Քանի մը տարուան ընթացքին տուեալ

---

o—o—o—o—o—o—o—o—o

Լեռը մարգարէին գով չերթայ նէ՝ Մարգարէն լեռան գով կ'երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Ց. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

o—o—o—o—o—o—o—o—o

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

- Տեսա՞ր ինտոր գառ. ահա այդ կապզպարներէն մէկուն համաձայն քանի ոսկին քեզմէ առի. դուն խելօք մարդ ես, ինչպէ՞ս է պատահեր որ մէկը միտքդ պղտորեր է, դուն ալ մուրհակը չես գըրեր: Եկուր հիմա գրէ. չէ նէ վաղը նորէն բանտը կը տանին քեզի, հոն տարիներով կը փտեցնեն:

- Է այդ հազար ոսկին ուրկէ՞ պիտի տանք:

Ատ ալ խօ՞սք է. այս հազար ոսկին միւս պարտքերուդ քովը կը դրուի. տուն - նելիք ունեցողներուն որքան տակոս որ իյնայ, երաշխաւորին ալ այդ հաշուով կը տրուի, կամ՝ առնելիք ունեցողներուն ոչ մէկ փարա տալ հարկ չըլլայ նէ՝ երաշխաւորին ալ չի տրուիր, որ կողմը դառնաս դրպանդ բան մը պիտի չելլայ, մէջտեղէն պիտի ելլայ, աս առանկ ըլլալով՝ իմաստ ունի՞ որ մուրհակը չի գրես եւ նորէն բանտը երթաս:

- Ըսել է միւսիւ Ժորժը ինծի պիտ-մամբ հակառակը ըսաւ, որպէսզի բանտը երթամ ու ինքն ալ ամէն իրիկուն տուներնեերը հաւաքելով գլուխը՝ զբօսանքի երթայ: Անամո՛թ, լի՛րբ: Դուն մուրհակըգրէ, վաղը բեր որ տորթագրեմ:

- Շատ աղէկ:

- Ըսել է միւսիւ Ժորժը պիս աւանակի տեղ դրեր՝ խարել կ'ուզէ. գոնէ լաւ մը խայտառակեմ զինքը եւ աւանակ չըլլալու որ Նիկոդիմոսներէն ըլլալս իրեն լաւ մը հասկցնեմ որ սորվի: Հա. ատ քերականութենէն հատ մըն ալ ինծի համար առ ատ վաղը հետդ բեր:

×

- Թը՛ք, թը՛ք թը՛ք:

- Անքրէ, ի՞նչ կայ մատամ:

- Ինչ պիտի ըլլայ, ճանըմ, սենեակիդ մէջ փակուած՝ առատուներ իրիկուն կամ փաստաբանիդ կամ միւսիւ Ժորժին հետ կը խօսիս, մագործը կուգայ ատակ կ'ուզէ, հացագործը կուգայ, ջրկիրը կուգայ, նպարավաճառը կուգայ, ատոնց վե՞րջը. ես ձանձրացայ այլեւս, Նիկոդիմոս աղա, քաշուելու բան չէ ասիկա. մեղայ, քանի օր է չենք կրնար քանի մը կառք վարձել տէ աղջիկներուն հետ պտրտիլ. կ'ուզեմ ընել, չեմ կրնար. աղջիկներուն մեղք է, օրական մէկ երկու ժամ պտրտելու են, որպէսզի կազդուրուին, ատոր ճարը տես, չէ նէ այլեւս չեմ դիմանար, ելիր սա մագործին, նպարավաճառին դըսմոները տուր տէ մէկ երկու կառք վարձէ. ինչ փայտի պէս տունը նրստաեր ես, առանկ էրիկ մարդ կ'ըլլայ: Ուրիշ էրիկներ ամէն իրիկուն տունը բան կը բերեն. դուն, սենեակդ նստած, ամենեւին չես մտածեր մեր մասին:

- Այո՛, Նիկոդիմոս աղա, մատամը իրաւունք ունի:

- Մատամ, փաստաբանը թող գայ տէ տեսնանք նպարավաճառի, մագործի մասին ինչ կ'ըսէ.

- Փաստաբան մատամբան չեմ ճանչնար. ատ մարդոց դրամը տալու եմ որ առաջուայ պէս միս, հաց բերեն. խոհարարը երէկ գնաց. ուրիշ մը պէտք է դրտնալ, այվազն ալ չեմ գալ կ'ըսէ կոր, այվազ մըն ալ բերելու է:

- Մատամ, պիտե՞ս որ հիմա մենք առաջուայ պէս հարուստ չենք:

- Ձենք, բայց ատ գործերը ո՞վ պիտի ընէ, ե՞ս, Ատուած չընէ, մտաներս անգամ չեմ թրջեր. արդէն ջիղերս թուլացած են, սիրտս արագ կը զարնէ, յիշողութիւնս կորսնցուցած եմ, թոյլ եմ, առնք չըլլան ալ նէ՝ ինծի կը վայլէ՞ ըսէ, պատաւորի գործ ընել: Աղջիկներն ըսէ, առանկ բաներ ամենեւին չեն պիտեր, դիտնան ալ՝ չեն ըներ, ձեռքերնուն փախ կուտիւնը կը կորսուի, մեղք չէ՞ն աղջիկներուն ձեռքերը:

- Այո՛, այո՛, միւսիւ Նիկոդիմոս, մատամը իրաւունք ունի, մատամդիլի մը կամ մատամի մը ձեռքերուն փախիստեան համար աշխատիլը բոլորիս պարտքն է:

- Առանկ է մատամ, բայց եթէ խոհարար, այվազ վարձելու դրամ չունինք, ի՞նչ պիտի ընենք:

- Կնիկ ըսածդ առանկ բան չի հասկըներ, դրամ չունէիր նէ չի կարդուէր, քեզի՝ ամա՞ն Նիկոդիմոս աղա, եկուր ինծի ա՞ռ ըսինք, կարմիր մամո՞վ կանչինք, յետոյ՝ ես քեզի առի նէ դրամիդ համար առի, քուկին պաղիական բաթիլճանի պէս քիթիդ, կօշկակարի դեզկեսի պէս թխկունքիդ չի սիրտաբուեցայ պէս թխկունքիդ չի սիրտաբուեցայ տէ առի. եթէ ինծի առանկ խեղճ պիտի պահէիր, ինչո՞ւ առիր, անամօթ մարդ:

(Շար. 34)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՎԱՃԱՌՔԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՄԲ

ՎԱՃԱՌՈՒ ՈՂՈՒՆ

ՅՈՒՐԱՔԱՆՉՅՈՒՐ ՆՅՈՒԹԵՐՈՎ ԵՎ ԿԱՀԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐՈՎ

ՆԱՄԱԿԱԳՈՒՅՆ ՀԱՍՑԵՈՒՄ ԿԱՏԱՐՎՈՒՄ Է

ՄԱՅԻՍԻ 21-ԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐԱԾՔՈՒՄ ԳՏՆՎՈՂ

ՄԱՆՐ ԵՎ ՄԱԿՐԱԿԱՆ ՔԱՐԵՐԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՄԲ ՎԱՃԱՌՔԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ Է ԲԵՐՈՒՄ ՀԱՄԱՐ ՎԱՃԱՌՔԻ ՀԱՄԱՐ ՀԱՐ

ՓԱԼՄԱ ՏԷ ՄԱՅՈՐՔ։ - Տէր եւ Տիկին Ճորճ Զապրճեան եւ զաւակը Ռուբիկ, Տէր եւ Տիկին Վահէ Ճազմատարեան եւ զաւակները՝ Յակոբ եւ Քոռէն (Փարիզ) եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր եւ մեծ - մօր՝

ԱՃՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԶԱԳՐՃԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Քէօշէեան)

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 29-ին, Փալմա։

«ՅԱՌԱՋ»։ - Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Վահէ Ճազմատարեանի եւ ողբացեալին ընտանեկան պարագաներուն։

Տիկին Ազապի Իզիք, Պ. Գրիգոր Իզիք, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Իզիք եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մինաս Գաֆաֆեան եւ զաւակները (Գերմանիա), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տէմիր եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Եըլտըզ եւ զաւակները (Գերմանիա), Այբի Տիկին Եղիսաբէթ Իզիք եւ զաւակները, Տիկին Վարդեր Սարգիսեան եւ զաւակները (Սուրիա) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, տապրոջ, հօրեղբօր, փեսային եւ աղգականին՝

ՊԵՏՐՈՍ ԻԶԻՔԻ

(Խարբերդցի)

դառնակսկիծ մահը, որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 29-ին, 58 տարեկանին, յետ անդադար հիւանդութեանց

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Երեքշաբթի, Հոկտեմբեր 2, ժամը 15·45-ին Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին, rիւ Սէն - ժիւսթ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի, տեղւոյն գերեզմանատունը։

Որեւէ մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր հարսին՝ Սիմոնին Տակառեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ, Պ. Մարտիկ Տակառեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ։ - Մարսէյլի Համազգային պարտէզին 1000 Ֆ., Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտչի եկեղեցւոյ 250 Ֆ., Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան 250 Ֆ., Ռատիօ - Ազգին՝ 250 Ֆ., (ատանալ «Յառաջ»էն) եւ 250 Ֆ. «Յառաջ»ին։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Արթօ Գույումճեանի (Ալֆորվիլ), Տիկին Մակի Գույումճեանի մօր՝ Մարիամ Իշխանեանի (Մարսէյլ) մահուան առթիւ։

Այս տխուր առթիւ վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները։ - Տիկին Մարիժան Խաչատուրեանէ 200 Ֆ., Տիկին Քէօֆիք 200 Ֆ.։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՆՈՑՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ Հոկտեմբեր 6-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգային Տան սրահը։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 8-ին, ժամը 15-ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ, բաժակ մը թէյի հրաւէր։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն - Ժէռմէն Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրատուութիւնները։ - Աւետիս Առաքելեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Փիէր Ղազարեան 500 Ֆ., Գենարեան ընտանիք 100, Աւետիսեան եւ Գիլիճեան ընտանիք՝ 50, Նալպանեան 30 Ֆ.։

Գէորգ Տէր - Կազէլեանի մահուան առթիւ Պատ Մուանեն, Մարզար Յակոբեան, Խօրասէքեան ընտանիք 100-ական Ֆ., Գրիգոր Գասապեան, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Ենովքեան, Տէր եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան, Մլ Ոմն, Ժապ Բասմաճեան, Ժապ Կիւրկէրեան 50-ական Ֆ., Էլմայեան ընտանիք 50 եւ 50 զպրոցին, Թաղիկեան Աբա 50 եւ 50 Ֆ. «Յառաջ»ին։

Մուշեղ Գազանճեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Զէյթունցեան, Տէր եւ Տիկին Ժապ Բասմաճեան 100-ական Ֆրանք։

×

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Տիրուհի Պեռոյեանէ 100 Ֆ. Սարգիս Սահակեանի մահուան առթիւ, եւ 100 Ֆրանք Վեհանոյշ Պասմաճեանի մահուան առթիւ։

×

Տիկին Յոլիճէ Զիլիճկիրեանի մահուան առթիւ Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցին ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, փոխան ծաղկեպսակի, վասն եկեղեցւոյ պայծառութեան - Տիկին Պերճ Ղազրճեանէ, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Ղազրճեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Պրունիմաննէ 600, Տիկին Ստեփան Հաճընեան եւ զաւակ - ներէ 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Շառլ Փափազեանէ 500, Ոմն՝ 300, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Յակոբեան եւ զաւակներէ 1000, Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբէն 500, Տիկին Սելլա Ալթիբարմաքեանէ 250, Տէր եւ Տիկին Ժան - Փիէռ Բեթրըժանէ 250 Ֆ., Ազապէկեան ընտանիքէ 500, Տէր եւ Տիկին Ռոլան եւ Իպապէլ Ազապէկեանէ 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ներսիսեանէ եւ Պ. Միհրան Ներսիսեանէ 300 Ֆ., Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան անդամներէն 1600 Ֆ.։

×

Տիկին Սիմոնին Տակառեանի մահուան տխուր առթիւ, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սինանեան կը նուիրեն Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ պայծառութեան 250 Ֆ.։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրական ձեռնարկ

նուիրուած՝

ԱՏՐԻՆԷ ՏԱՏՐԵԱՆԻ

կը նախագահէ՝

ՅԱԿՈԲ ՎԷՋԻՐԵԱՆ

Բանախօսուհի՝

ՍՕՆԱ ՄՈՄՃԵԱՆ

Կիրակի՝ Հոկտեմբեր 7, ժամը 16-ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնին մէջ։

118 Ռիւ տը Գուրսէլ, 75017 *Փարիզ*

Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր։ *Մուտքը ազատ է։*

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փարիզի մանուհիներու կողմէ, Հայերէն լեզուի դասանդութիւն, Հայկական պար եւ երգ։ Աշէն չաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 15 - 18։ Շաբաթ, Հոկտեմբեր 6-էն սկսեալ Հայ Մշակոյթի Տունը։

17, Rue Bleue — 75009 Paris

Կ. Ս. Մ.

ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

1984 - 1985 *տարեշրջանի հաշուառումը ստանալու համար կրթաթոշակի թեկնածուներէն կը խնդրուի գրաւոր կերպով դիմել մինչեւ Հոկտեմբեր 31։*

Les Anciens du Lycée GUETRONAGAN
32, rue de Trévise, 75009 PARIS

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏՕՐԹԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2-ԻՆ

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան 100ամեակի
ոգեկոչումը

Փարիզի մէջ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28ին

կեդրոնական Սանուց Միութեան
նախաձեռնութեամբ

պատյտ դէպի վէնեցիկ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Անթէռ - Պուա - Գոլոմպ եւ Արժանթէօյի մասնաճիւղին։

Երթ՝ Հոկտեմբեր 28 - Դարձ՝ Նոյեմբեր 2

Մասնակցիլ փափաքողները կրնան արձանագրուիլ մինչեւ Հոկտեմբեր 10։ Մասնակցութեան սակը՝ 2000 Ֆ.։

Մանրամասնութեան համար հեռաձայնել Տիկին Մատոյեան՝ 799 - 41 - 19 եւ Տիկին Էսաեան՝ 733 08 38։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ Թատերական ներկայացում՝ «Կիլիկիոյ թագուորը» Դիմակ թատերախումբի կողմէ։ Հոկտեմբեր 21-ին։

**Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935**

DINER DANSANT

organisé par
la CROIX BLEUE ARMENIENNE DE CHAVILLE

dans les salons de
l'HOTEL «RAMADA»
22, *ave de l'Europe*, 78140 *VELIZY*

Le Samedi 6 Octobre à 20h 30

soirée animée par *l'Orchestre «ARTANAG»*

Réservation tél. : 750 - 64 - 37 750 - 84 - 11

Entrée pour étudiants à partir de 23h pour le bal.

ARMENIE 1984

DÉPART — RETOUR

29 DEC. ..... 11 JAN.

Nos voyages comprennent des séjours simples, et des circuits.

POSSIBILITE DE VOYAGES INDIVIDUELS... CONSULTEZ NOUS!

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

Bal annuel

de

HOMENETMEN FRANCE

le SAMEDI 6 OCTOBRE à partir de 20 h. 30

dans les salons de l'HOTEL MERIDIEN

boulevard Gouvion St. Cyr, Paris

animé par l'orchestre arménien HORIZON, de Padova

Pour tous renseignements appeler: M. BAGHDASSARIAN 261 51 13

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
3
MERCREDI
3 OCTOBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրամեակ : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.801 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.801

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՂՈՎ

Անդրի ԿՐԱՋԻՒԿԻ խուսափեցաւ լրատուական պատասխանները տալէ, երբ հարցը կը վերաբերէր քաղաքական խնդիրներու կամ Ռընոյի եւ այլ զործադուլներու տնտեսական հետեւանքներուն, կառչելով արհեստակցական կողմին: Անթէն Նէն էր, որ Աչխատանքի նախարարութեան քարտուղարը կը հարցապնդէր երկաթուղիներու եւ հեռախօսներու կողմէ եւ ըսաւ «ծանօթ մեթոտին» վրայ եկածը նկատի կ'առնէր, մնացեալին չվէն անցնելով: Իրեն համար, պարզ է, կացութեան պատասխանատուն Ռընոյի տնօրինութիւնն է, բայց եւ այնպէս Քրաւիքի չատ անորոշ կը մնայ յետագայ գործողութեանց մասին, լսելով միայն Ֆ պլոքի երթան՝ «այնքան հեռու որքան անոնորները ուզեն»: Զախը պէտք չէ արտնակէ յուսախաբ ընել: «Սէ - Ժէ - Թէ»ն այս ձեւով չի՞ նպաստեր աշխատաւորները «արտաքին» հարցումին, Քրաւիքի կ'ըսէ թէ աւելի լաւ է, ուրեմն, «որ աչխատաւորները բարկանան քան թէ իրենց տաքերով քուէարկեն»: Ամէն պարագայի մէջ, Ռընոյի գործադուլները գործադուլները նոյն տարողութիւնը չունին ամէն կողմ եւ օրինակի համար՝ Պէկն, աչխատանքը կանոնաւոր ձեւով կը շարունակուի:

ՄԻՋԵՒԱ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին գործ - նախարարին՝ Մըրֆիէի այցելութիւնը Պէյրութ որոշ լաւատեսութիւն մը կը ներշնչէ: Ամերիկացիք ծրագիր մը պատրաստած են իսրայէլեան պարպուելին մասին, ներկայացուած երեք չհամաձեայ Պետութեանց (Սուրիա, Իսրայէլ եւ Լիբանան) եւ Իսրայէլ, արդէն իսկ իր հաւանութիւնը տուեր է: Այդ ծրագիրը հետեւեալն է, ըստ Ալ - Նահր թերթին. - Ա) Իսրայէլ յանձնառու ըլլայ յարելու առանց այդ քաչուիլը պայմանաւորելու սուրիական պարպումի մը հետ: Բ) Սուրիա պէտք է խոստանայ արգիլք հանդիսանալ հակիսրայէլեան գործողութեան լիբանանեան հողամասէն: Գ) Կապոյտ սաղաւարտաւորներու յաւելումը հարաւ - Լիբանան: Դ) Այդ շրջանի ապահովութեան ստանձնումը «հարաւ - Լիբանանի» բանակին կողմէ:

ՄԱՆԻԱ յանձնում մը եւս ուղեց Ֆրանսային: Այս մէկը կը վերաբերի Լինադային, որ ձերբակալուեցաւ առջի օր, դէնք կրելու եւ պարտադիրը բնակավայրէն հեռացած ըլլալուն համար: Միւս կողմէ, Նուքպոլի Ֆրանսական խումբը (Պորտօ) Տրաժարեցաւ Պլէյաօ երթալէ, ուր Զորեքչաբթի օր հանդիպում ունէր տեղւոյն Աթլէթիքին հետ: Պատքերը թէեւ ամէն ապահովութիւն տուած էին, չեչ - անով թէ Փութպոլը նուիրական բան մըն է (Եւրոպայի բաժակի հանդիպում է):

ՏԼՒՕՐԻ - ՄԵՐՈՃԻՍԻ բանակին մէջ 337 հոգի կամաւոր ծոմի դիմած են, արդէն լրամիսման պայմաններու բարելաւում պահանջելով:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ ժողովրդական տոզանցքնեռով ծանեց յեղափոխութեան 35-րդ տարեդարձը:

1984-ի Պիւտճէին աւելի մեծ բաց ունի քան ինչ որ կը նախատեսուէր: 9,6 միլիառ Ֆրանք կը պակսի: Գլխաւոր պատասխանատուն կը նկատուի ընկերութիւններուն տուրքը, որ այս տարի 8% պակաս բերած է, որովհետեւ բազմաթիւ ընկերութիւններ այս տարուան վրայ վերացուցած են աւելի առաջուան բացերը: 1983-ին իրագործուած չահերն ալ նախատեսուածէն ցած են:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒԶԱԾ Է ԱՄԵՐԻԿԱՑԷՆ

«ԵՐԵՒԱԿԱՑԱԿԱՆ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Սեպ· 26 եւ 29/30ի թիւերով անդրադարձած էինք այս «նոր» պատմութեան: Կը պարզուի որ Թուրքիա այնքա՞ն վրդովուած է «Հայաստան»ի մը անունը միայն լսելով, որ բողոք բարձրացուցած է մինչեւ Ուաչինկթըն: Ահա թէ ի՞նչ կը գրեն թուրք թերթերը այդ մասին· -

Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարութիւնը ամերիկեան իշխանութիւններէն բացատրութիւն ուզեց «երեւակայական» Հայաստանի մասին, որու անունը կը յիշուի Ամերիկայի Առաջին Աչխարհամարտի օրերու առնելիքներուն ցանկին առաջին կէտին վրայ:

Ամերիկացի կարգ մը պաշխիրներ յայտնեցին թէ Հայաստանի յիշատակութիւնը «աչքէ վրիպած ապդակ» մըն է պարզապէս բայց եւ այնպէս այնքան ալ անբնական ու եզակի չէ, քանի որ նոյն ցանկին մէջ կը յիշուին նաեւ Լիթուանիա, Էսթոնիա եւ Լեթոնիայի նման երկիրներ, որոնք Պալթեան այն երկիրներն են որոնք այսօր Խորհ· Միութեան մէջ տեղ գրաւած են:

Արտաքին Նախարարութեան չրջանակները կը հաղորդեն թէ Արտաքին Նախարար Վահիտ Հալէֆօղլու Ամերիկայի իր պաչտօնակից Շուլցի հետ այս մասին ալ պիտի խօսի ու բացատրութիւն պիտի ուզէ «երեւակայական» Հայաստանի մասին:

Այս մասին լրագրողներու հետ խօսելու առեն վարչապետ Էօզալ ըսաւ որ մենք ալ լրագրողներէն աւելի բան չենք գիտեր: Կը հարցնենք, կը սորվինք ու արժանի պատասխանը կու տանք, ինչպէս միւս հարցերուն, այս խնդրին մէկ ալ պազարիւն մնալ ու սպասել կը յանձնարարէ իր չուրջիններուն:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Պոնտի - Իւ· Ֆի· Ա· Ալֆորվիլ	2 - 0
Պուռ լա Ռեն - Ա· Ս· Ա· Իսի	1 - 2
Հ·Մ·Ը·Մ· Տէսին - Ժօժօ Կրընոպլ	1 - 1
Իւ· Էս· Ֆի· Օ· Ա· Վալանս - Անէյրոն	4 - 0
Փորմիէ Քանբոն - Հ·Մ·Ը·Մ· Արծիւ	1 - 1
Տրակինիան - Ֆի· Էս· Ա· Սէն Սէն Ք'Անթուան	0 - 1

×

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ

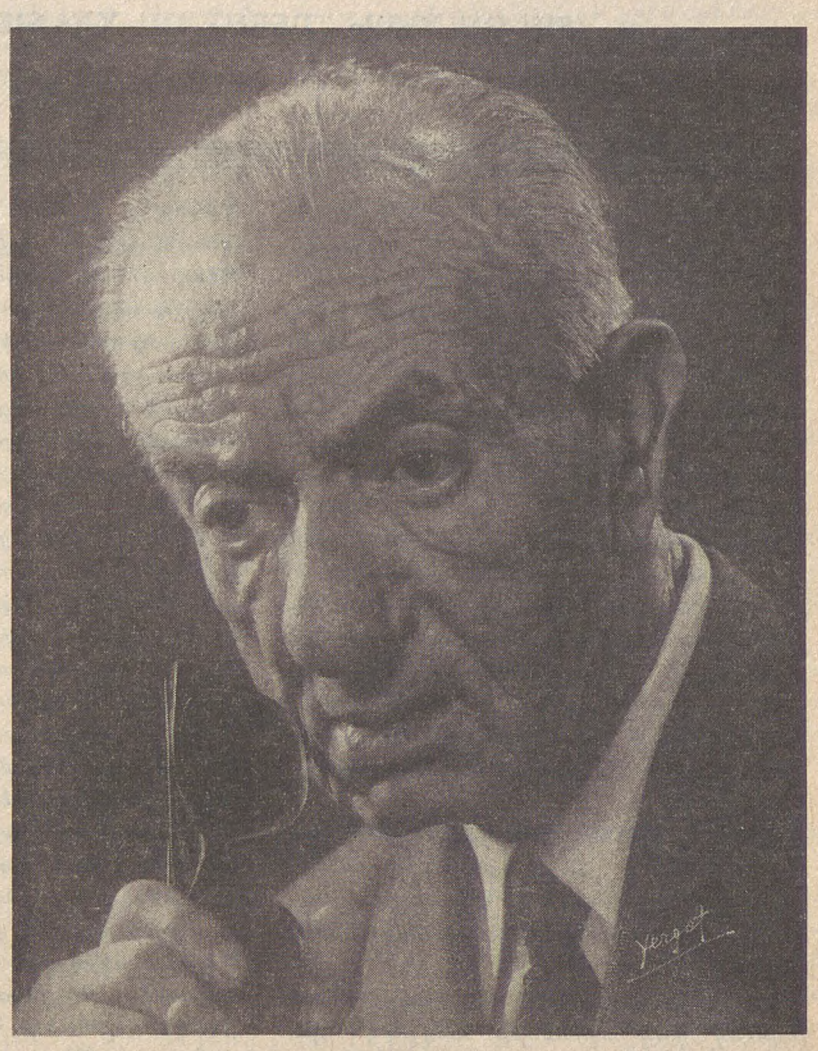
ՍԷ· Օ· Ալֆորվիլ - Ա· Էս· Սէն Տրնի
58 - 55

×

ՃԱՏՐԱԿ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

Գասպարով, ըստ երեւոյթին, բարոյալքուած է եւ Երկուչաբթի օր, օդաչ - գործած է իր երկրորդ թայմ - աութը (հանդիսաի ժամ) եւ խաղը - 8-րդ - յետաձգուած է Զորեքչաբթի օրուան:



ՈՉ ԵՒՍ Է ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

Ցաւով իմացանք, թէ Հոկտեմբեր 1-ին, Երկուչաբթի առաւօտ Ռիւէյ - Մալմէզոնի հիւանդանոցը, ուր փոխադրուած էր քանի մը օր առաջ, իր մահկանացուն կնքած է Կարօ Մեհեան, բուն անունով՝ Կարօ Ղազարոսեան:

Ուսուցիչ, դրագէտ, հրապարակագիր, տիւրքուն, հանրային գործիչ, ողբացեալը ծնած էր Թուրքիոյ երբեմնի Հայաչատ կեդրոններէն՝ Ռոտոսթօ (Թէկիրտաղ): Նախնական եւ երկրորդական կրթութիւնը ստանալէ ետք տեղւոյն ազգ· վարժարանը, եւ Թրքական Իտատիյէն, Կ. Ղազարոսեան կ'անցնի Պոլիս, ուր կը յաճախէ Արդի վարժարանը զոր կ'աւարտէ 1914-ին: Ինչպէս իր սերնդակիցներէն չատեր, ինք ալ պիտի ճաչակէր, տարադրութեան դառնութիւնները: Ապա, զինադադարէն ետք, ուսուցչական ասպարէզ կը նետուէր նախ Պոլիս, ապա՝ Պուլկարիա, ուր կը փոխադրուէր 1922ին:

Ուսուցիչ, Փիլիպէի (այժմ՝ Պլովդիւ) ազգ· վարժարանի տեսուչ, հրապարակագիր եւ հանրային գործիչ, Կարօ Մեհեան բեղուն գործունէութիւն մը պիտի ունենար, ոչ միայն Պուլկարիոյ այլեւ, պատերազմի նախորդող տարիներուն՝ Ֆրանսա, ուր կանխաւոր աչխատակցութիւնը պիտի բերէր «Ցառաջ»ի, Վ. Իշխանեան ծածկանունով ներկայացնելով՝ «Թուրքիա իր հոգերով եւ փորձերով» տեսութիւններու չարքը: Նոյն առեն, հետզհետէ իր տաղանդով, Դաչնակցութեան խօսքը կը տարածէր բեմերէն, ազգային հանդիսութեանց: Հրապարակագիրն անդին՝ կայ նաեւ դրագէտը: 1924-էն սկսեալ լոյս ընծայած է դըրքոյկներ՝ Պուլկարիոյ, Ցունաստանի, Ֆրանսայի թէ Լիբանանի մէջ: Մշակած է մասնաւորաբար ժողովրդական պատմուածքներու եւ հէքեաթներու տեսը: Հարցերուն կը մօտենար խմաստասիրական հայեցողութեամբ, ինչպէս օրինակ իր վերջին գործերէն մէկը՝ Իմաստութեան ուղիով: Գրական թէ հրապարակագրական իր բոլոր դրութիւնները ստորագրած է միայն ծածկանուններով՝ Սօսեաց տղան, Վ. Իշխանեան, Լեւոն Ռուբինեան, Դէտ, երբեմն նաեւ՝ Մոնոգոն, Վահրիճ:

Բ. աչխարհամարտի սկիզբը Ֆրանսայէն վերադարձաւ Պուլկարիա, ուր պատերազմի օրերուն, Փիլիպէէն հինգ քիլոմեթր հեռու իր վարձած ագարակին մէջ, մեկուսի կ'ապրէր ընտանեօք: Կարմիր բանակի մուտքէն (1944, Սեպտեմբեր 9) երկու ամիս ետք, Նոյեմբեր 11-ին կը ձերբակալուէր եւ զինքը կը փոխադրէին Խորհ· Միութիւն, ուր բանտարկուած պիտի մնար մինչեւ 1956-ի Նոյեմբեր եւ 1957-ին, Գերմանիոյ ճամբով պիտի դար Փարիզ, ուր պիտի դառնար իր վերջին կայանը: Հոս, սկզբնական չրջանին ուսուցչական պաչտօն վարած է Դըպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը եւ Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանը, միաժամանակ աչխատակցելով «Ցառաջ»ի եւ «Հայաստան»ի: Այս առընչութեամբ յիչենք թէ մամուլի իր աչխատակցութիւնը սկսած է չատ կանուխ, Պոլսոյ «Ճառատարտ»էն իսկ: Աչխատակցած է նաեւ «Հայրենիք»ի (Պոսթըն) «Ազդակ»ի (Պէյրութ), «Ազատ Օր»ի (Ամէնք), «Ալիք»ի (Թեհրան), «Ասպարէզ»ի (Լոս Անճըլըս), «Արմենիա»յի (Պուէնոս - Այրէս), «Բագին»ի (Պէյրութ), «Ցուսաբեր»ի (Գահիրէ), իսկ անցեալին՝ Ամէնքի «Նոր Օր»ին եւ Սոֆիայի «Ազատ Խօսք»ին:

1969ին, Պէյրութի մէջ, լոյս կը տեսնէր իր «Աքսորեալի մը յուչերէն», Սօսեաց Տղան գրչանունով: Իր այլ գործերու կարգին են՝ «Վերածնունդի Օրերէն», «Ասուր Նազիր - Արալ», «Պտտիկ Մեղքեր», «Ինչո՞ւ ալեկոծ է արտահայաստանը», «Ապազգայնացման վտանգը», «Ալեծուփ Ջուրեր», «Սայթաքում» (թատերգութիւն):

Պատասխանատու պաչտօններ վարած է Հ· Ց· Դաչնակցութեան մէջ, ընտրուած է Հ·Ց·Դ· Ամերիկեան եւրոպայի կեդր· Կոմիտէի եւ Հ·Ց·Դ· Գերագոյն Մարմնի անդամ: Երկար տարիներ վարած է նաեւ Փարիզի Հ·Ց·Դ· Վահարեան - Բալայեան Թանգարանին տնօրէնութիւնը: Մասնակցած է ընդհ· ժողովի, որպէս պատգամաւոր Ֆրանսայի շրջանին:

Վերջին տասնամեակին, Փարիզ թէ արտասահման ծանուցեան իր կրթական թէ դրական գործունէութեան նախ՝ յիսնամեակը (Փարիզ, 1975 Նոյեմբեր), ապա՝ վաթսունամեայ յոբելեանները (Պուէնոս - Այրէս, 1978):

1984, Փետր· 12-ին, Ֆրանսահայ Գըրողներու Ընկերակցութիւնը յատուկ ճաչի մը ընթացքին, Փարիզի մօտակայ արուարձանի մը մէջ, իրեն կը յանձնէր Էլիզ Գավուքճեան - Այվազեան դրական մրցանակը:

Մտաւորական եզակի սերունդի մը վերջին ներկայացուցիչներէն մէկն էր Կարօ Մեհեան: Անոնք Պոլսէն արտասահման, բեմերէն թէ մամուլի էջերէն, իրբեւ դասախարակ թէ դաղափարականի մը ծառայող հանրային գործիչ, իրենց կեանքը ի սպաս դրած են տարագիր ժողովուրդի մը:

Ցուզարկաւորութեան մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

Մեր խոր ցաւակցութիւնները Տիկին Արշալոյս Մեհեանի:

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

ՀԱՅԵՐԸ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՂ ՋԵԿՈՒՅՈՒՄՆԵՐ ՍԹՐԱՋՊՈՒՐԿԻ ՊԱՏՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻՆ

(1-5 ՅՈՒԼԻՍ 1980)

ÉCONOMIE ET SOCIÉTÉS DANS L'EMPIRE OTTOMAN *

(FIN DU XVIIIe - DEBUT DU XXe SIECLE)

Գրեց՝ Ա. ՊԼՃԼԻՐԵԱՆ
(Պատմ. Գիտ. Տոքթէօր)

Օսմանեան կայսրութեան ժթ. եւ ԺԹ. դարու սկիզբի տնտեսութեան, ընկերային դրութեան զարգացումին ու փոփոխման եւ քաղաքական պատմութեան լուսաբանութիւններուն նուիրուած ամէն ուսումնասիրութիւն վստահաբար կը հետաքրքրէ նաեւ իւրաքանչիւր Հայ, որուն նախնիները գէթ մինչեւ 70 տարիներ առաջ Փոքր Ասիա կամ Պոլիս կը բնակէին:

Վերոյիշեալ խորագրով անցեալ տարի լոյս տեսաւ այս ընդարձակ հատորը (486 էջ) Ֆրանսական ազգային գիտական կեդրոնին կողմէ: Գիրքը Սթրազպուրկի մէջ Օսմանեան կայսրութեան ժամանակակից շրջանի պատմութեան, տնտեսութեան եւ ընկերային այլ հարցերու նուիրուած համաժողովի մը յօդուածներուն ժողովածոն է:

Ան կը պարունակէ 35 կարճ կամ երկար զեկուցումներ, հաղորդագրութիւններ որոնք ներկայացուած են վերոյիշեալ համաժողովին մասնակցող մասնագէտներու կողմէ:

Այս զեկուցումներէն մէկը գերմաներէն լեզուով, իսկ միւսները անգլերէն կամ ֆրանսերէն լեզուով լոյս տեսած են: Հեղինակներէն երկուքը Հայ են: Մին՝ Լեւոնինգրադի համալսարանի Արեւելքի պատմութեան ինստիտուտի դասախօս՝ Եուրի Աշոտի Պետրոսեան որ ԺԷ-ԺԸ դարերու նուիրեալ իր կարեւոր ուսումնասիրութիւններով մօտ երկու տասնեակ տարի - ներէ ի վեր պատմագիտական աշխարհին ծանօթ է, իսկ միւսը Ա.յտա Պուճիքեանեան՝ որ այժմ, որքան որ դիտենք, Պէյրութ կը պաշտօնավարէ: Միւս զեկուցումներու հեղինակները, Ֆրանսացի, Ամերիկացի, Պուլկար, Հրեայ, Գերմանացի եւ Թուրք են:

×

Այս խիստ հետաքրքրական զեկուցում - ներու հատաքածոյին մէջ մենք ընտրեցինք անոնք որոնք մասնաւորաբար եւ ուղղակի Հայերը կը հետաքրքրեն, նկատի առնելով թէ թերթիա սահմանափակ եւ սուղ սիւնակները մեզի չեն թոյլատրեր աւելին թէեւ կ'արժէր առնուազն տասնին մասին անդրադառնալ:

Պատմաբան Պետրոսեան վստահաբար «Յառաջ»ի ընթերցողներէն ոմանց արդէն ծանօթ է երիտ - Թուրքերու մասին իր պատրաստած աշխատասիրութիւններով: Պետրոսեանի Երիտ - Թուրքերու գաղափարախօսութեան նուիրուած մէկ գիրքը, իբր բարձրորակ եւ մանուածոյ աշխատութիւն, նոյնիսկ Անգարայի մէջ «Սովետական աչքով Ժէօն - Թուրքերը» խորագրուած ռուսերէնէ թուրքերէնի թարգմանութեամբ 1974-ին լոյս տեսած էր (1):

Պետրոսեանի յօդուածը նուիրուած է Օսմանեան կայսրութեան անցեալ դարու առաջին կէսին «յառաջդիմական» դարձումնէութիւն ցոյց տուող Սուլթան Մահմուտի, վարչապետ (կամ վէզիր) Ռէչիտ փաշայի, լրագրող Ակեահ էֆէնտիի, հրապարակագիր, բանաստեղծ եւ յայտնի թուրք հանրային գործիչ Նամըք Քէմալի: Պետրոսեան հակիրճ, բայց իրայատուկ տրամաբանութեամբ կը փաստէ թէ Ռուսաստանի դէմ յաջորդաբար պատերազմած Օսմանեան կայսրութեան պատասխանատու եւ գիտակից անձերը, ժթ. դարու սկիզբին արդէն հակառակ խստարամիտ եւ յետադիմական տարրերու ընդդիմութեան, համոզուած էին որ բարեռեւորգումները անյապաղ պէտք էին ներմուծել կայսրութեան ապագան հաստատ հիմերու վրայ դնելու համար:

Ուրիշ հեղինակ մը, Դանիէլ Փանզաք, «Օսմանեան կայսրութեան մէջ 19-րդ դարու վիճակագրութիւններ» խորագիրը կրող իր հաղորդագրութեան մէջ խիստ հետաքրքրական տուեալներ կը ներկայացնէ մեզի (տե՛ս էջեր 219 - 234): Զօրօրինակ Անատոլուի ժողովուրդներու վերաբերեալ ցուցակէ մը կը պարզուի թէ, 1831 թուականին Օսմանեան տէրութեան կողմէ կատարուած Ա. մարդահամարին հաստատուած է թէ Տրապիզոնի նահանգին (2) բնակիչներու ընդհանուր թիւին էր (ուր միայն արուները հաշուուած են) 384·590 հոգի որուն 332·112-ը մահմետական եւ 52·478-ը ռայա (այսինքն՝ «անհաւատ»), իսկ 1882-ին նոյն նահանգին բնակչութեան թիւն է 1·056·237 հոգի, որուն 857·280-ը իսլամ (այսինքն՝ ընդհանուր թիւին 81,2%ը), եւ 198·957ը ոչ իսլամ: Հաւանաբար այս երկրորդ ցուցակին մէջ կիները եւս հաշուուած են:

Պիթլիս (Բաղէշ) նահանգը ըստ նոյն (1831) մարդահամարի տուեալներուն 161·326 հոգի կը հաշուէ, որուն 97·294-ը իսլամ եւ 64·032-ը (39,7%) ոչ - իսլամ: Կէս դար յետոյ կատարուած վիճակագրական ցուցակ մը մեզ կուտայ հետեւեալ թիւերը՝ 167·054 (60,3%) իսլամ եւ 109·944 (39,7%) ոչ - իսլամ:

Տիգրանակերտի նահանգը ըստ անցեալ դարու 80-ական թուականներու ցուցակին 289·591 իսլամի փոխարէն ունէր 79·373 (21,5%) ոչ - իսլամ միայն:

Ըստ Օսմանեան պաշտօնական աղբիւրներէ քաղուած այս վիճակագրութեան միմիայն Վանի նահանգի մէջ է որ քրիստոնեայ տարրը աւելի մեծ թիւ մը կը ներկայացնէ: Այսպէս է որ կը յայտնուի միշա նոյն ցուցակներէն թէ 80-ական թուականներու սկիզբը Վան նահանգի 59·412 (49,6%) իսլամի դէմ, ոչ իսլամ տարրը 60·448 (50,4%) հոգի կը ներկայացնէր (3):

Վերոյիշեալ տուեալները անտարակոյս հետաքրքրական են, բայց հեղինակը թերեւս կամովին, թերեւս իրապէս անտեղեակ, չէ ուզած խորանալ ճշդելու համար թէ Իսլամներու թիւին որքա՞նը Թուրք, Քիւրտ, Չէրքէզ կամ Արաբներէ կը բազկանար, իսկ ոչ - մահմետական բնակչութեան թիւը եւս բնականաբար մանրամասնութիւններու կը կարօտի, որոնք անտարակոյս պիտի լրացնէին մեր հետաքրքրութիւնը: Զօր օրինակ, եթէ Տրապիզոնի նահանգին մէջ ոչ - իսլամներու թիւին մէջ Յոյները մեծամասնութիւն կը կազմեն, Փոքր Ասիոյ հարաւ - արեւելեան (կամ Արեւմտահայաստանի) գաւառներուն մէջ Հայերը ոչ - իսլամներու դիմաւոր տարրը կը կազմեն, որոնց կը հետեւին յաջորդաբար Ասորիները, Յոյները, Նեստորականները, Քաղդէացիները եւ Հրեաները:

Ամէն պարագայի մէջ այս կարճ յօդուածը խիստ չահեկան դասնք թէպէտեւ խորագրէն կարելի է խորհիլ թէ ուսումնասիրութիւնը նուիրուած է միմիայն Մէհմէթ Ալիի ժամանակաշրջանին Եգիպտոսի բնակչութեան վիճակագրական տուեալներու: Նոյն յօդուածին մէջ հետաքրքրական տեղեկութիւններ եւ վիճակագրական ցուցակներ կան որոնք կը վերաբերին Կրետէի, Թրակիոյ, արեւելեան Ռումելիի եւ Մակեդոնիայի բնակիչներուն:

(Մնացեալը յաջորդով)

---

(1) Վստահաբար սոյն գիրքը այսօրուան պայմաններու մէջ ոչ թէ միայն պիտի չհրատարակուէր, նոյնիսկ մուտքը Թուրքիա արգիլուէր:

(2) Տրապիզոնի նահանգի սահմանը անցեալ դարուն կը հասկնար այսօրուան՝ Ռիզէ, Տրապիզոն, Կիրեսուն, Օրտու, Շապին - Գարահիսար եւ Սամսոն նահանգները:

(3) Հաւանաբար կիները այս ցուցակին մէջ չկան: Ոչ - իսլամներու թիւին գերակշռութեան պատճառ էր որ Բրտաբրնակ Հաֆֆարի նահանգը Վանի պիտի միացուի ֆանի մը տարիներ յետոյ:

* Editions du Centre National de la Recherche Scientifique, Paris, 1983, 360 frs.

ՀՐԱՇԱԳԵՂ ՀԵՌԱՆԿԱՐ

Հիւլէական պատերազմէ մը եաք, հիւսիսային Կիսագունդը սառուցեալ գօտի. այս հատանականութիւնն ալ կուգայ բարդուիլ համատարած ապէտին եւ կործանումին վրայ: Մէկ մասը փլատակներուտակ, մէկ մասը մոխրացած, մէկ մասը ջերմութեան ազդեցութեան տակ հալած կամ ապակեցած՝ միլիառաւոր մարդոց եւ կենդանիներու երկվայրկեանական անհացումին վրայ կուգայ տեղատուրուիլ սառուցեալ գօտին: Արդարեւ, ցայժմ այնպէս կը կարծուէր թէ, բոլոր անոնք որոնք կեդրոններէ հեռու կամ պատսպարաններու մէջ ըլլալով, ծրագրուած եւ մանրամասն կերպով հաշուի առնուած զոհերուն քով, ապէտէն ճողոպրելով պիտի վերապրէին, վերակազմելու համար մարդկութեան կորիզը: Արդ ինչպէս կ'երեւի այս մնացորդացին կը սպասէ ալ աւելի մեծ պատուհաս մը, երկար ու տաժանելի հոգեվարք մը սովի եւ ցուրտի ճիրաններուն մէջ:

Ներկայիս Միացեալ - Նահանգներու հովանաւորութեամբ անուանի պիտանականներ լրջօրէն կ'ուսումնասիրեն հիւլէական ձմրան հատանականութիւնն ու հետեւանքները: Բազմաթիւ երկիներ, մէջն ըլլալով Խորհրդային Միութիւնը, լծուած են գիտական եւ մաթեմաթիքական հաշիւներու չափելու համար հիւլէական պատերազմէ մը վերջ, պատուհասին յաջորդող ամիսներուն, ճողոպրածներուն վերապրելու հնարաւորութիւններն ու ըստեղծուած պայմանները: Ամերիկացի մէկ քանի գիտնականներու 1982-ի տասնեկապիրը, այն տասիճան յոռետես պատկեր մը կը պարզէր, մարդկային կենդանական եւ բուսական աշխարհին համար, որ միջազգային գիտական շրջանակները կ'որոշեն համագումար մը կազմակերպել եւ 1983-ի Նոյեմբերին բազմաթիւ երկիրներէ, շուրջ 700՝ գանազան տիսիփլինի պատկանող գիտնականներ կը հաւաքուին Ուաշինկթըն, քննելու համար հիւլէական ձմրան հատանականութիւնը եւ մարդոց ու կենդանական աշխարհի վերապրելու պայմանները: Հակառակ որոշ կէտերու շուրջ եղած տարակարծութեանց, ընդհանուր առմամբ գիտնականները համաձայն են հիւլէական ձմրան հատանականութեան եւ հետեւանքներուն մասին: Փորձենք, հետեւելով այս գիտնականներու տեսակէտներուն, պատկերացնել այն ժխոյային տեսարանը որ կը սպառնայ երկրագունդին:

Յայսօր, Միացեալ - Նահանգները պարզած ունին 9792 ռումբ 2853 մեկաթոն տարողութեամբ: Խորհրդային Միութիւնը՝ 8671 ռումբ, 4664 մեկաթոն տարողութեամբ. միւս ազգերէն Չինաստան 580 ռումբ, Ֆրանսա 132, Անգլիա 64, համարեա ոչինչ...: Ուստի, սեպենք թէ օրին մէկը, մեր խելագարները վճռեն եւ կարենան «օպտագործել» այս ահռելի ուժին 35 տոկոսը միայն. եւ ահա մէկ քանի վայրկեանի մէջ հիւսիսային կիսագունդի 500 մեծագոյն կեդրոններն ու երկու հազար զինուորական օդակիներ, չհաշուած՝

- Նիկոդիմոս աղա, ըրածիդ կը հաւնի՞ս. ինչու համար մատամը ոսքիդ տակ կը տաք ծեծեր ես, յետոյ ալ տունէն կը տաք վռնտես ես: Մենք քոյրերնիս քեզի տալինք որ ծեծե՞ս:

- Ո՞վ ծեծեր է մատամը:

(Շար. 35)

0—0—0—0—0—0—0—0

Լեռը մարգարէին գով չերթայ ևէ՝ Մարգարէն լեռան գով կ'երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Ց. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

Բերանս բանալ մի տար: - Ամուսնուդ խանութը գոցեր են, կ'ըսեն, բոլորը երեսիս կուտան, ես տասնկ խօսքեր կըսե՞մ լսել, ես փափուկ մեծցած եմ, ըսպասաւորով, ծառաներով մեծցած եմ, աս վիճակին չեմ կրնար դիմանալ, հալումաշ կ'ըլլամ:

- Ճանըմ, քու երեսովդ տան տէր չի սըպնանկացանք, ա:

- Կո՞յր էիր, ինչո՞ւ գործիդ տէրը չեղար եւ ինծի տասնկ թշուառ վիճակի հասցուցիր: Հիմա երեսիդ ապտակ մը զարնեմ նէ իրաւունք չունի՞մ ... չա՛թ ... չա՛թ...

- Մատամ, ի՛նչ կ'ընես, չափը կ'անցունես:

- Չափը անցընել մանցընել չեմ պիտեր, ես քեզմէ վախցողը չեմ. ահա նորէն՝ չա՛թ ... չա՛թ ... չա՛թ ... ըսելիք մը ունի՞ս:

- Թո՛ւ երեսիդ, ապերա՛խտ կնիկ, անկի՛րթ կնիկ, թո՛ւ, ափսո՛ս թո՛ւ....

- Ձայնդ կտրէ. չէ նէ հիմա քեզի կը խեղդեմ հա՛...

- Ակո՛, մխսխու Նիկոդիմոս, մատամը իրաւունք ունի, սիրտը լեցուեցաւ:

- Ահա ես հօրս տունը կ'երթամ. ամէն բան եղբայրներուս պատմեմ որ անոնք քու հախէդ գան: Գետնին տակը անցնելիք, դրամ չունէիր նէ հարուստ տունէ աղջիկ չառնէիր, չարըխի պէս երեսի՞դ էի կարօտ: Ահա ես կ'երթամ:

- Պրաւօ, մխսխու Նիկոդիմոս, քաղաքավարութեամբ վարուեցար, պատասխան չի տուիր, սակայն մատամն ալ քիչ մը իրաւունք ունէր. սիրտը լեցուած էր...

×

- Թը՛ք թը՛ք թը՛ք:

- Աննքրէ, օ՛ դո՞ւք էք մխսխու փաստաբան, հրամմեցէք:

- Ինչ կայ ինչ չկայ, Նիկոդիմոս աղա, երեսնիդ կարմիր է:

- Կրակի դէմ կայնած էի ակ...

- Ի՛...

- Մխսխու փաստաբան, օրէնքը ինչ կ'ըսէ ամուսնուն ապտակող կնկան:

Ի՞նչ Էսպապով:

- Կնկայ Էսպապով:

- Նորէն Էսպապ բառը սխալ հասկցար, այսինքն ի՞նչ պատճառով:

- Բարկացար ակ...

- Բարկանալուն պատճառը ի՞նչ էր:

- Բարկանալուն պատճառը յուզուած ըլլալն էր:

- Ցուզուած ըլլալուն պատճա՞ռը:

- Խոհարար ուզելը:

- Խոհարար ուզելուն պատճա՞ռը:

- Կերակուր եփելը:

- Կերակուր եփելու պատճա՞ռը:

- Փորերնիս կշտացնելը:

- Փորերնիդ կշտացնելու պատճա՞ռը:

- Ճանըմ անօթութենէ մեռնելու չէի՞նք ա:

- Օրէնքը նախ պատճառը կը հարցնէ: է, հաքը խոհարարը եկա՞ւ:

- Չեկաւ:

- Պատճա՞ռը:

- Ես չուզեցի:

- Չուզելուդ պատճա՞ռը:

- Որովհետեւ խոհարար պահելու ժամանակ չէ, դրամ չունիմ, վերջացաւ:

- Ըսել է դրամ չունենալնուդ համար ձեզ ապտակեր:

- Ակո՛:

- Օրէնքը այս մասին բան մը ըսած չունի, սակայն օրէնագէտի մը կը հարցնենք, կը հասկնանք: Սա մուրհակը առորպրեցի՞ք:

- Առէք ... ահա առորպրեցի:

- Այս մուրհակով հազար ոսկի պարտք կ'ունենաք ձեզի երաշխաւոր եղող Մարիոս աղային:

- Ակո՛:

- Վաղուընէ պիտի սկսին գործերնիդ նայիլ, վազը առտու կանուխ իմ տունս գիտուներկու ոսկի ղրկելիդ կը յուսամ: Մնաք բարով:

×

- Նիկոդիմոս աղա, ըրածիդ կը հաւնի՞ս. ինչու համար մատամը ոսքիդ տակ կը տաք ծեծեր ես, յետոյ ալ տունէն կը տաք վռնտես ես: Մենք քոյրերնիս քեզի տալինք որ ծեծե՞ս:

- Ո՞վ ծեծեր է մատամը:

(Շար. 35)

ֆրատակներու վերածուած. Միացեալ Նահանգները, Քանատա, Եւրոպա, Որդրային Միութիւն, Զինաստան, Ճափան հիմնադրամակ կը զարգին կազմակերպը - ած երկիրները ըլլալէ: Մէկ միլիառ մարդ կայծակնահար, ուրիշ միլիառ մը վիրա - ւոր՝ մեծ մասով մեռնելու դատապար - ուած, որովհետեւ նման ամբակոծու - թիւնէ մը ետք, ո՛չ մէկ կազմակերպուած ծառութիւն եւ մէջոցներ կանգուն կը մը - նան. զանոնք խնամելու եւ հոգալու հա - մար: Անդին կը մնայ չուրջ երեք միլիառ մարդ առաւելաբար հարաւային կիսա - գունդին մէջ: Ուրեմն, ըստ այս համե - մատաբար նոր վարկածին, այս մնացորդային կարեւոր մէկ մասին կը սպառնայ հիւանդական ճմռեռը, եւ ալ աւելի եղերա - կան վախճան մը:

Բացատրենք ու փորձենք պատկերացը - նել այդ երանելի արշալոյսը: Հազարա - ւոր պայթումներու շամբիւեոնիներուն հետ երկնակամար կը բարձրանայ առնուազն մէկ միլիառ թոն փոշի խառնուած՝ տար - բաղդուած վտանգաւոր տարրերով, թունաւոր կազերով, զանազան վառելա - նիւթերով եւայլն. վարը, քաղաքներու եւ անտառներու համատարած հրդեհ, հետե - ւաբար անվերջանալի ծուխ ու մուխ որ կը պատեն երկինքն ու կը բարձրանան մինչեւ 12 հազար մեթր, ամբողջութեամբ խափանելով կենսատու արեւն ու անոր ջերմութիւնը, մինչ երկիրը կը մխրճուի մութին մէջ եւ բոլոր այն չրջանները ուր համատարած խաւար կը տիրէ, ջերմու - թիւնէ զրկուած՝ կը սկսին սառիլ. օրի - նակ Ֆրանսայի համար, ամենալաւատես կարծիքներու համաձայն, կը նախատես - ւի 0-էն վար 15-էն 20 աստիճան: Անդին արուած ըլլալով որ ջուրը, աւելի երկար ատեն կը պահէ ջերմութիւնը, ծովեզեր - նայ ցամաքամասին եւ ովկիանոսին կլի - մայական տարբերութեան հետեւանքով, արդիանները եւ հեղեղատման անձրեւները կրնան ու կը քանդեն այդ չրջանները մինչեւ 100 քիլոմեթր խորութեամբ եւ ցունաւոր անձրեւն ու մառախուղը կը վերջացնեն ռումբերուն գործը ոչնչացնե - լով ինչ որ դեռ կենդանի կը մնար: Նոյն ժամանակ սառուցեալ գօտին եւ խաւարը կը տեղաւորուին չարաթներով, փճացնե - լով կենդանական աշխարհն ու բոյսերը հետեւաբար սննդեղէնի պաշարը: Համա - ատած սովն է որ կը սիրէ ազեատել չրջանները մէջ, առաւել քան երբեք պակսեցնելով վերապրելու հնարաւորու - թիւնները: Իսկ եթէ այս բոլորը չբաւեն արդէ ազէտ մը եւս կը սպասէ այս խեղ - ճներուն: Երբ երկինքը վերջ՛ապէս պայ - ծառանայ, այս անգամ ալ, երկրագունդը պաշտպանող օզոն կազին հատանման փճացման պատճառաւ, արեւի մանիչա - կազոյն ճառագայթներն են որ կը սկսին մթագնել վերապրողներն ու բուսական աշխարհը:

Այսքանը կը բաւէ չերկարենք ... սա - կայն փաստելու համար թէ վերոյիչեալ բոլոր պատուհասները, մէկ - քանի յոռե - տես դիտնականներու խելապատակէն ծնած, գուշակութիւններ կամ մառալներ չեն, յիշենք աշխարհի ամենահամբաւա - ւոր համալսարանի՝ Սթանֆորտի նախա - գահ, Տոնալտ Քենըտիի տեսակէտը: «Մեր համագումարին աշխատանքները ցոյց կուտան թէ՝ հիւլէական պատերազմը երկրագունդի ֆիզիքական եւ բնախօսա - կան առաւելագոյն խզումը կրնայ պատ - ճառել, քան թէ ինչ որ կատարուած է 65 միլիոն տարիներու ընթացքին»: Ինչպէս կը տեսնէք, այս բոլորը պահ դրուած ռումբերու միա՛յն մէկ երրորդը գործա - ծելով. կրնաք երեւակայել երկրագուն - դին վիճակը եթէ այս խելագարները բո - լոր ռումբերը գործածելու հնարաւորու - թիւնը ունենան: Եւ ըսել որ այսքանով չեն գոհանար եւ ամէն օր միլիառներ կը մսխեն, նոր եւ աւելի կատարելագործը - ուած զէնքեր հնարելու համար:

Երկրագունդը համայն մարդկութեան՝ բայց նաեւ, կենդանական եւ բուսական աշխարհին կը պատկանի. մարդիկ սե - րունդ առ սերունդ, ինչպէս նաեւ կեն - դանիներն ու բոյսերը կուգան ու կ'անց - նին. աշխարհակալութեան դինովութենէն մղուած մարդը, իրաւունք չունի երկրա - գունդի բնական ընթացքը խախտելու: Ի՞նչպէս որակել այս մարդը որ անէացման կը դիմէ, եւ միւս կողմէ հրաշքներ կը գործէ, մարդկութեան բարօրութեան եւ առողջութեան համար: Հոս, անհաւա - սարակշռութիւն մը կայ որ կարելի չէ բացատրել եւ հասկնալ. չէ՞ որ խաղա - դութեամբ ապրիլը նախընտրելի է անէա - ցումէն. բայց երեւի թէ մարդոց ծինե - րու չարանին մէջ, ուշ կամ կանուխ, իր անէացումը յայտագրուած է...: Հետե - ւաբար, ի տես մարդոց անբացատրելի յիմարութեան՝ տարօրինակ մշակը պիտի գո - չէր, փլի՛ր աշխարհ:

Գ. Տ.

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԼԻՈՆ - ՏԷՍԻՆԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ը

ԴԺՈՒԱՐ ՄՐՑԱՇԱՐՋԱՆԻ ՄԸ ՍԵՄԻՆ

—×—

Ինչպէս Ֆութպոլի Ֆրանսահայ միւս ակումբները - տասնեակ մը ներկայիս - Լիոն - Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ն ալ վերըս - կսաւ ախոյեանական մրցումները: Իր առաջին երեք խաղերը այնքան ալ յա - ջող չեղան: Անակնկալ պարտութիւն մը՝ Շամպէրիի առջեւ (3 - 1), Տէսինի մար - զադաշտին վրայ, իսկ յետոյ երկու հա - ւասարութիւններ Քօրպըլէնի (1 - 1) եւ Քրիւզէյի հետ (1 - 1): Այս վերջին ար - դիւնքը, անկասկած, յաւադոյնն էր, քա - նի որ խաղը տեղի ունեցաւ հակառակորդի դաշտին վրայ եւ անձրեւի ու կարկուտի տակ: Քրիւզէյ Հոթ - Սաւուա նահանգին մէջ ատան մրն է:

Անցեալ մրցաշրջանին հետ բաղդատե - լով, Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը կարեւոր փո - փոխութիւններ կրած չէ: Արդարեան, յառաջապահ, վերադարձած է իր բնա - կավայրին ակումբը. անոր տեղ ուրիշ մը Տէր - Պօղոսեան մտած է առաջին կազմին մէջ, նոյնպէս իբր յարձակող:

Անցեալ տարիներուն նման, Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն - Տէսինի ներկայ կազմը կը բաղ - կանայ, ընդհանրապէս օտարներէ, ինչ որ անկասկած կը քննադատուի ոմանց կողմէ: Այս կացութեան գլխաւոր պատ - ճառը այն է որ՝ այդ մակարդակի հայա - ծընունդ մարզիկներ չկան: Արդէն, պէտք է ըսել, ոչ միայն այդ մակարդակի, այլև պարզապէս Ֆութպոլ խաղացող հայ մը - զաք կը պակսին ... Գոնէ այդպէս է Լիոն - Ալպեան չրջանին մէջ:

Մեր երիտասարդները կը հետաքրքըր - ւին Ֆութպոլով, կ'երթան խաղադաշտ դիտելու, կը խանդավառուին, երբ Հ. Մ. Ը. Մ. կամ ուրիշ հայանուն խումբ մը կը յաղթէ, բայց չատ քիչեր կը տեսնենք մարզադաշտին վրայ, գնդակին հետևէն վազող: Ինչո՞ւ արդեօք: Թերեւս անոր համար որ մարզիկի կեանքը կը պահան - ջէ լուրջ աշխատանք, ներկայիս մարզիկի աւելի քան երբեք, կանոնաւոր մարզում - ներ: Պէտք է դիտնալ, քիչ չատ, չարչար - ւիլ... Դժուար է այդ՝ նոր սերունդին հա - մար որ, ատենէ մը ի վեր, վարժուած է համեմատաբար հանդիստ կեանքի մը, մինչ նախորդ սերունդները, իրենց ա - ռօրեայ կեանքին մէջ վարժուած էին տան - ջուելու եւ դիտէին, մարզական ասպարէ - զի մէջ ալ, հաճոյքով քրտինք թափել: Ուրիշ խօսքով՝ նորերը «պուրժուացած» կ'երեւին...:

Եւ այս չի վերաբերիր միայն Ֆութպո - լի: Ժիւտըքա Զուլլուեանի հրապարակէ քաշուելէն ի վեր, չունինք Ֆրանսայի մէջ միջազգային մակարդակի հայ մարզիկ մը: Եթէ նկատենք բացառութիւն մը՝ արդէն չատոնց վեթերան դարձած Միքա - յէլեանը (Մարսէյլ) պետ Ֆրանսայի Ուա - թըը - Փօլոյի ազգային կազմին, կը մը - նայ միայն Ալէն Փրօսթը՝ մօրմէ հայ: Ֆորմիւլ 1-ի վարորդ Փրօսթ պիտի ըլլայ այս տարի հաւանաբար աշխարհի դեր - ախոյեան, եթէ ոչ ախոյեան:

Կար ատեն մը՝ ուր ունէինք Եւրոպայի ախոյեան կռփամարտիկներ, բարձրա - դոյն խումբերու մէջ դիրք ունեցող Ֆութ - պոլի, ձեռնաղնդակի, ռըկպիի եւ ուրիշ խաղերու մարզիկներ: Չկան այլեւս:

Վերադառնալով Լիոն - Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ին, պէտք է նախատեսել որ ներ - կայ մրցաշրջանին ան չատ աւելի դժուա - րութիւններու պարտի յաղթահարել քան անցեալին, որովհետեւ պատուոյ դասա - կարգին մէջ՝ ուրկէ վտարուած չէ 1977էն ի վեր, զօրաւոր կազմեր կը գտնուին ա - ւելի քան երբեք: Այս ախոյեանութեան կը մասնակցին 14 ակումբներ եւ յառաջիկայ Մայիսին հինգ խումբեր պատուոյ դասա - կարգէն արտաքսուելու վտանգին տակ պիտի գտնուին: Պէտք է խուսափիլ ու - րեմն իյնալու դասաւորումին երկրորդ կէսին մէջ, անակնկալի չգալու հա - մար:

Վերջին չորս տարիներուն, Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն - Տէսին զրաւած է, ամէն ան - գամուն, դասաւորումին չորրորդ տեղը: Հայանուն ակումբը սակայն իր համբաւը չինած է մանաւանդ Ֆրանսայի բաժակախաղերուն մէջ: Կը յիշուի որ երկու անգամ հասած է 32-րդ աւար - տականին ու պարտուած միայն արհես - տավարժ (փրոֆէսիոնէլ) խումբերէ. եօթը տարի առաջ Նիմէն եւ անցեալ մրցաշրը - ջանին՝ Քաննէն, միշտ նուազագոյն տար - բերութեամբ:

Որովհետեւ 1983 - 1984-ին գացած էր այդքան հեռու, ներկայ մրցաշրջանին Հ. Մ. Ը. Մ. առաւելութիւնը ունի զերծ մը - նալէ նախնական խաղերու պարտաւորու - թենէն եւ մրցակցութեան մէջ պիտի մտնէ 5-րդ չրջանին միայն: Ինչ որ այն - քան ալ լաւ չէ. կարելի է խոչոր հիմնալ զօրաւոր խումբի դէմ եւ առաջին խակ մրցումին յետոյ, դուրս ելլել մրցաշար - քէն:

Ցառեռես չմնանք սակայն: Վարիչնե - րը՝ որոնց անձնազոհութիւնը՝ թէ՛ նիւ - թապէս եւ թէ՛ ֆիզիքապէս, բարձրօրէն գնահատելի է, չատ կը յուսան նոր յա - ջողութիւններ Ֆրանսայի բաժակին ի հա - չիւ, թէ՛ պահելու համար ակումբին համբաւը եւ թէ՛ սլիւմճէն հաւասարա - կշռելու:

Գնահատելի է նաեւ ակումբին հայ նախկին խաղացողներու հաւատարմու - թիւնը: Այսպէս, նախկին յետապահ Փա - փազեան յանձն առած է զբաղելու պա - հեստի խումբով: Առաջին կազմին նախ - կին պետ Պուդուքլեան՝ որ վերջերս առա - ջին հանդիպացաւ սորվեցնողներու (ինիսիաթէօր) չրջանային դասընթացքին մէջ, կը մարզէ 12 - 14 տարեկաններու (մինիմ) խումբը՝ որ, իր նոր բարձ - րացած դասակարգին մէջ, սկսաւ մրցա - շարքը լայն յաղթանակով մը (7 - 3):

Կը մնայ մաղթել որ հայ մարզասէրնե - րը բոլոր մրցումներուն եւ ոչ միայն բաժակախաղերուն, մեծ թիւով ներկայ ըլլան միշտ Տէսինի մարզադաշտին չուրջը:

Վ. ՄԻՍԻՔՃԵԱՆ

ԳՂՁԱԻԹԷ ԳՂՁԱԻԹ

ՔԵՍԱՊի մէջ, ըստ տարիներու աւան - դութեան, նչուած է Ասուածածնայ Վե - րափոխման տօնը: Արդարեւ, ամէն տա - րի, հարիւրաւոր հայ ընտանիքներ Լաթա - քիայէն, Հալէպէն, Դամասկոսէն եւ այլ չրջաններէ Քեսապ կ'երթան այդ օր: Օ - գոստոս 11-ին, Սեպուհ վրդ. Սարգիսեան մեկնած է Քեսապ եւ նախ այցելած է Բչակ կեդրոն, ուր համադումարի համար հաւաքուած էին Հալէպի քրիստոնեայ հա - մայնքներու երկրորդական վարժարան - ներու երիտասարդները: Սեպուհ վրդ. դասախօսած է (արաբերէն) մէջ - եկեղ - ցական աչխատանքներուն մասին, չեշ - տելով հայ եկեղեցւոյ դերը անոնց մէջ: Յաջորդ առաւօտուն, Սեպուհ վրդ. պա - տարագած եւ քարոզած է Ս. Ասուածա - ծին եկեղեցւոյ մէջ: Երկուչաբթի, Օգոս - տոս 13, Էնքիւրէնի մատրան մէջ պատա - րագ մատուցած է եւ Սեպուհ վրդ. քա - րոզով մը բացատրած է մատաղօրհնու - թեան սովորութիւնը: Յաւարտ պատա - րագի, թաղականութիւնը ճաշ մը տուած է ի պատիւ Սեպուհ Վարդապետի եւ Աղգ. Իչխանութեանց ներկայացուցիչներուն: Օգոստոս 14-ին, պատարագ մատուցուած է նաեւ Գալատուրանի եկեղեցւոյ մէջ: Սեպուհ Վարդապետ Քեսապ կեցութեան օրերուն, այցելած է բոլոր բանակատե - ղինները՝ Գամիչլիի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ըս - կաուտներուն եւ արձուիկներուն, ապա՝ Հ. Ե. Ը.ի եւ Հ. Մ. Մ.ի սկաուտական բանակատեղիները:

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 24 -

ԾԵՐ ՊՆԴԱԳԼՈՒԽ

«Հաւատցման համար, գանկը ներկա - յացուցէք հոգարարձութեան», ըսին հեղ - նաքով:

- Ա՛ճապարանք չունիմ, ժամանակ կայ, ձեր հանդիպին նայելէք, պատասխանեց Տոն Մակուճիան հեռանալով: Սակայն հրապարակին խորը կեցաւ, տեսնելու հա - մար այրիկը: Եւ երբ բոլոր չէնքին մնաց միայն խանձող մը, գլխարկը հանեց ու ատոն գարձաւ:

Ոչ ոք գինք նեղեց եւ Տոն Մակուճիան փակուած ապրեցաւ իր կտոր մը հողին վրայ, ոչ ոք գինք տեսաւ դիւղին մէջ:

1944-ի կէսօրէ մը վերջ Տոն Քամիլլօ տեսաւ գինք ժամատան դիմաց: - Ինծի գիւղապետի պաշտօն առաջարկեցին, բա - ցատրեց, ես մերժեցի եւ հիմա կ'ուզեն վրէժ լուծել, տղաս Գերմանիա ղրկելով: Կրնա՞ս օգնել:

Տոն Քամիլլօ այո՛ ըսաւ:

- Վայրկեան մը, Տոն Քամիլլօ, չա - րունակեց Տեր Մակուճիան, Թող պարզ ըլլայ որ ես օգնութեան կը գիմեմ Տոն Քամիլլօ մարդուն՝ զոր կը յարգեմ, ոչ թէ Տոն Քամիլլօ կղերականին, որ պար - զապէս կղերական ըլլալուն պատճառով, չեմ կրնար յարգել:

Տեր Մակուճիան պատմական ընկերվա - րական մըն էր, անոնցմէ որ անձկութեամբ մահուան կը սպասեն, որպէսզի հեծուկս գործեն Ծխատէր քահանային, մերժելով կրօնական օգնութիւնները, եւ կտակե - լով որ յուղարկաւորութիւնը կատարուի նուագելով Միջազգայինը:

Տոն Քամիլլօ ձեռքերը եռաւ տարաւ եւ մտովին աղօթեց Աստուծոյ, որ զանոնք պահպանէ:

Շատ լաւ, պատասխանեց, իբրեւ մարդ չատ հաճոյքով քեզ հոսկից պիտի հա - նէի կիլոյով մը, բայց իբրեւ կղերական պէտք եմ քեզի օգնել: Յստակ Թող մնայ, բնականաբար, որ ես քեզի կ'օգնեմ իբրեւ պարկեչտ մարդու մը եւ ոչ իբրեւ հա - կակղերականի:

Մակուճիային տղան վեց օր պահեց զանգակատան մէկ սենեակին մէջ, յե - տոյ միջոցը դտաւ աւելի ապահով սահ - մաններ հասցնելու խոտի կառքի մը մէջ:

Խառնակութիւնները վերջացան ու ժա - մանակ անցաւ: Օր մը ձայն ելաւ, Թէ ծեր Մակուճիան ծանր հիւանդ էր, այնքան որ քանի մը ժամուան հարց կը նկատ - ուէր: Կէսօրուան առենները մէկը եկաւ Տոն Քամիլլոյին լուր տալու, որ Մա - կուճիան կը փափաքէր խօսիլ իրեն հետ:

Տոն Քամիլլօ հեծանիւը առաւ, ու ձի - պարաենկոյի պէս բռնելով հեծանիւի ձեռնակներէն, սլաքի մը պէս մեկնեցաւ: Բայց դրան առջեւ հանդիպեցաւ Մակու - ճիայի տղուն:

Կը ցաւիմ, Տոն Քամիլլօ, ըսաւ տղան, այս կողմը պէտք ես դալ: Եւ գինքը տա - բաւ տունին կողմնակի բաց պատուհանի մը առջեւ, որուն ճիշդ տակը, սենեա - կին մէջ, դրուած էր ծեր Մակուճիային անկողինը:

Երդուած եմ որ երբեք ժողովրդապետ մը պիտի չանցնի այս տան սեմէն, բա - ցատրեց Մակուճիան, հետեւաբար պէտք չես առնուիլ:

Տոն Քամիլլօ ատամիկ կերք մը զղաց թողուլ երթալու, բայց ընդհակառակն կեցաւ:

Կրնա՞մ քեզի հետ իբրեւ մարդու հետ խօսիլ եւ ոչ իբրեւ ժողովրդապետի հար - ցուց ծեր Մակուճիան:

- Խօսէ:

- Կ'ուզեմ մեռնիլ առանց սրտիս վրայ պարտք ունենալու, ըսաւ ծեր Մակու - ճիան, քեզ կանչեցի չնորհակալութիւն յայտնելու այդ ժամանակ տղուս մորթը ազատած ըլլալուդ համար:

- Ես մատ չունիմ անոր մէջ, ըսաւ Տոն Քամիլլօ, եթէ ձեր տղան ազատեցաւ, ինծի չնորհակալութիւն յայտնելու չէք, այլ Աստուծոյ:

- Տոն Քամիլլօ, չանցնինք քաղաքական գետինը, ըսաւ ծեր Մակուճիան, ձգէ որ խաղաղութեամբ մեռնիմ:

- Դու չես կրնար խաղաղութեամբ մեռ - նիլ, եթէ Աստուծոյ չնորհքին մէջ չմեռ - նիս, գոչեց անձկութեամբ Տոն Քամիլ - լօ: Եթէ այդքան սիրած ես մերձաւորդ, ինչո՞ւ այդքան կ'ատես ինքզինքդ:

Ծեր Մակուճիան չարժեց գլուխը:

(Շար. 94)

Ս· ԾՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ԲԱՐԵՄԱՂԹՈՒԹԻՒՆ
Ս· ԾՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՕԾՄԱՆ ՈՒԹՍՈՒՆԵՐՈՐԴ
ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 7, առաւօտեան ժամը 10·30-ին, Փարիզի Ս· Ծովհ· Մկըրտիչ Մայր եկեղեցւոյ օծման ութսունեւ - րորդ տարեդարձին առիթով - օծուած՝ 1904 Հոկտեմբեր 2, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Այս առթիւ հոգեհանգիստ կը կատարուի եկեղեցաշէն բարերար՝
ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ
եւ Մայր եկեղեցւոյ հանգուցեալ բարեբարձերուն համար:

Նոյն առեն Արեւշատութեան ազօթք եւ Մաղթանք կ'ըլլան Մայր եկեղեցւոյ ի կեանս եղող բարերարներուն ու անոնց հարազատներուն համար:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ· ՆԱԳԱՇԵԱՆ
(Առաջնորդ Հայոց Փարիզի)

Պատարագը կ'երգուի Քառաձայն՝ Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Կոմիտաս Գէորգեանի:

Ս· ԾՈՎՀ·-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
Բարերարներն են·-

Եկեղեցաշէն բարերար՝ Աղեքսանդր Մանթաշեան, Աթանագինէ Էզնայեան, Ռափայէլ Մարկոսեան, Արմենակ Համբարձումեան, Պօղոս - Նուպար Փաշա, Սիրանոյշ Թրէնկեան, Երուանդ Պարկիճեան, Կարապետ Յակոբեան, Յակոբ Տէր - Յակոբեան, Գէորգ Պապըճեան, Վահագն Իշխալացեան, Խաչատուր Պետրոսեան, Սօֆիա Պետրոսեան, Եդուարդ Պալեան, Զապէլ Պէօճէքեան, Յակոբ եւ Մարիամ Տամլամեան, Միհրան եւ Թադուհի Գալէզեան, Յարութիւն եւ Մարի Ժամկոչեան, Հմայեակ եւ Աննիճա Ալեքսանեան, Աշոտ Թրէնկեան, Նուրհան Թըրէնկեան, Գրիգոր Փաթթուքեան, Աբրահամ Ղուկասեան, Յարութիւն եւ Աբշալոյս Մխիթէվէլեան, Վեհանոյշ Զրբաշեան, Զապէլ Ալթունեան, Տիրուհի Մխքայէլեան, Արմինէ - Մելիք Գալէնտէրեան, Զաւէն Տէր - Սարգիսեան, Հայկ Զրուանտեան, Սրբուհի Զատիկեան, Յովհաննէս Մալեանց, Ռօզա Պապըճեան, Սրմէն Պետրոսեան, Մելգոն Պետրոսեան, Հերմին Քանթար, Յարութիւն Սէտիկեան, Մարի Ա· Տէտէեան, Մօրիս Օպէր, Իրէն - Էնկէլ Գուլումճեան, Պ ե ր ճ Գուլումճեան, Զարուհի Թորոսեան, Ե ւ փ ր մ Է Աւետիսեան (Անայիս), Աստրա Թորոսեան, Վրոյր Հալէպ - լեան, Մուշեղ Պետրոսեան, Թադէոս Սթաթեան, Մարգրիտ Շմաւոնեան, Խաչիկ Թորոսեան, Սրբուհի Թորոսեան, Վէրթայմ Աղապէկեան, Հայկ Աղապէկեան, Սօֆի - Ռօզ Գանճեան, Նոյեմի Ամպէրեան, Գառնիկ Մոմճեան, Գաբրիէլ Համբարձումեան, Մովսէս եւ Նարգուհի Տէմիրճեան, Ս· եւ Զ· Սանթուրճեան - Հալէպլեան, Տիգրան եւ Մարիամ Կակազեան, Վահրամ Ալանեան, Վիք - թորիա Ալանեան, Վալանթէն Ղուկասեան, Մարիամ եւ որդի Գուրգէն Ակոնեան, Ստեփան Քոչարեան, Մանիա Քոչարեան, Սեդրակ Քարեան, Վարդան եւ Երանուհի Թիւթիւնճեան, Մարգրիտ Փափազեան, Աննիճա Ճիհանեան, Մայրա - նոյշ Գործունեան, Թագուհի Պեռոյեան, Սեդրակ եւ Մարիամ Գալուստեան, Վարդանոյշ Յակոբեան, Լէա Սէրքայտարեան, Թամար Պարպիրօթ, Մարիամ եւ Յով - հաննէս Բարսեղեան, Սրմէն Մամիգ, Արեքնաղ Հիւրիկ, Արաքսի Ակոնայեան, Սիմոն Յովնանեան, Վանուհի Յովնան - եան, Նշան եւ Միշէլ Ժամկոչեան, Վահրամ Սէֆէրեան, Սարգիս - Մինաս Ճի - հանեան, Ազատն Թորոսեան, Յարեթ Յարութիւնեան, Թագուհի Յարութիւն - եան, Մարաիկ Տակառեան, Հայկազ Սի - նանեան, Միհրանոյշ Մեսրոպեան, Յովհ· Հշըլեան, Սիրվարդ Ղուկասեան, Եսթէր Իշխալացեան, Մեսրոպ Ա· քհնյ· Տէր - Մեսրոպեան եւ երեցկինը, Եսթէր Մամիգ - Գարամանեան, Արաքսի Տէր - Մեսրոպեան, Բարսեղ եւ Թագուհի Սարաֆ - եան, Բարդէն Տէր - Սարգիսեան, Անդ - րանիկ եւ Փայլիկ Կէնճեան, Յուլինէ Զի - լինկիրեան, Մարիամ Տակառեան, Թորգոմ Տէր - Մեսրոպեան, Միհրան Եփրէմեան, Կապրիէլ եւ Սոնիա Կէնճեան:

ԾՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 8-ին, ժամը 15-ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ, բաժակ մը թէյի շուրջ: Շատ կարեւոր օրակարգ:

Au cours de l'été 1984, le C.D.A. a renforcé sa documentation sous les formes suivantes :

— dossiers thématiques (*les diasporas, les partis politiques, la musique*).

— photographies (*mêmes thèmes plus les artistes arméniens de France et les villes d'Arménie occidentale*).

— reportages photographique sur ALEP (Syrie) (*installation des Arméniens et la communauté contemporaine*).

— livres (*auteurs classiques; éssais et romans*).

le C.D.A.

est ouvert tous les jours (Mardi au Samedi) de 14h à 18h.
36, rue de Trévise
75009 PARIS
Tél. : (1) 246 05 58

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Արշալոյս Չէքէմեան (Ծնեալ Սինանեան) կը փնտռէ Մարսէյլի մէջ, իր հօրեղբայրն ու զաւակները՝ Սինան, Նազար եւ Աբթին - Գոնիացի - լուր ունեցողներէն դիմել· -

Mme. A. Tchekemian
10, Place Marcel Sembat, 95210 ST. GRATIEN
Tél. : 989 - 63 89

ՍԷՆ - Թ'ԷԹԻԷՆ Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հոկտեմբեր 7, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10·30-ին, Սէն - Թ'էթիէնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Զաւիկ Աբեղայ Աւետիքեան:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՆՈՑՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ Հոկտեմբեր 6-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգային Տան սրահը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ:

Bal annuel
de
HOMENETMEN FRANCE

le SAMEDI 6 OCTOBRE à partir de 20 h. 30
dans les salons de l'HOTEL MERIDIEN
boulevard Gouvion St. Cyr, Paris

animé par l'orchestre arménien HORIZON, de Padova

Pour tous renseignements appeler: M. BAGHDASSARIAN 261 51 13

DINER DANSANT

organisé par
la CROIX BLEUE ARMENIENNE DE CHAVILLE

dans les salons de
l'HOTEL «RAMADA»
22, *ave de l'Europe*, 78140 *VELIZY*

Le Samedi 6 Octobre à 20h 30

soirée animée par *l'Orchestre «A R T A N A G»*

Réservation tél. : 750 - 64 - 37 750 - 84 - 11

Entrée pour étudiants à partir de 23h pour le bal.

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Պանէօ - Քաչանի մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ թատերական ներկայացում՝ «Կիլիկիոյ թագաւորը» Դիմակ թատերախումբի կողմէ: Հոկտեմբեր 21-ին:

PLM ST-JACQUES PARIS - 1er - 2 - 3 - 4 NOVEMBRE

VIIIe FESTIVAL D'ART & DE CULTURE 1984

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՓԱՌՔՏՕՆ

JAF : ASSOCIATION POUR LE DEVELOPPEMENT CULTUREL ET ARTISTIQUE DES JEUNES D'ORIGINE ARMENIENNE DE FRANCE

*

Présidence d'Honneur
de Jean CARZOU

*

JEUDI
1er NOVEMBRE
18 h 30
Vernissage de l'exposition
20 h 30
Gala d'ouverture

VENDREDI
2 NOVEMBRE
20 h 30
Premier Gala

SAMEDI
3 NOVEMBRE
15 h 00
Deuxième Gala
20 h 30
Troisième Gala
et proclamation des résultats

DIMANCHE
4 NOVEMBRE
14 h 30 Gala de clôture
avec la participation des lauréats
18 h 30
BAL DE CLOTURE
Animé par les
ARMENIAN'S SUNSHINE
avec Robert Papazian
et Gérard Melkonian

Remise des prix et diplômes
aux lauréats
par le président du VIIIe Festival
réservations : 606-27-51 (journée)

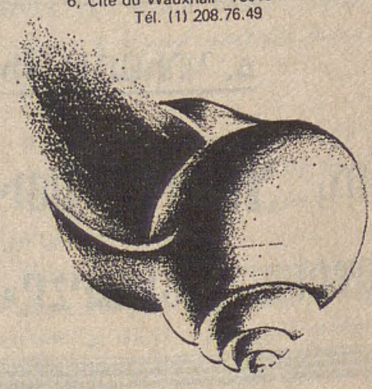
CHANT - DANSE - MUSIQUE - POESIE
PEINTURE - CERAMIQUE - SCULPTURE
PHOTO - CINEMA

600 artistes et concurrents
venus de toute la France

COMITE D'ORGANISATION : JAF - 6, CITE DU WAUXHALL, 75010 PARIS - FESTIVAL INFORMATION : 208.76.49

BON DE SOUTIEN
50 F

Je soutiens le VIIIe Festival d'Art et de Culture 1984 organisé par la JAF : Association pour le Développement Culturel et Artistique des Jeunes d'Origine Arménienne de France
6, Cité du Wauxhall - 75010 PARIS
Tél. (1) 208.76.49



Je vous adresse un chèque de 50 F,
afin de recevoir un bon de soutien numéroté qui peut me permettre de gagner, après tirage au sort au gala de clôture, un voyage en Arménie pour deux personnes à l'occasion du Festival International d'Erévan 1985

NOM .....
ADRESSE .....
.....
CHEQUE N° ..... BANQUE .....

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
4

JEUDI
4 OCTOBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 260 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 550 Ֆ. - Հատը՝ 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.802 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.802

ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑ

ՀԱՍԿՆԱԼՈՒ ՉՀԱՍԿՆԱԼՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

—×—

Մէհմէտ Ալի Պիրանտ «*Միլլիյէթ*»ի մէջ կը բացատրէ թէ ինչո՞ւ «*Հայկ. հարցին մէջ, մեզ ոչ ոք կրնայ հասկնալ*»: Ըստ իրեն լրագրողին դաստիարակութեան նետեւանքն է, այսինքն կը բաւէ թրքական դպրոց յաճախել «սխալ» բաներ սորվելու համար Հայերու մասին եւ ետքը հոն է, որ Ամերիկացին կամ Եւրոպացին թրքական դպրոցի երես չեն տեսած ...

×

«Հայկական խնդրին մէջ Արեւմուտքը չի կրնար կարճ ժամանակի մը ընթացքին հասկնալ մեզ: Զյուսանք այսպիսի բան չի:

Մենք ալ, Ամերիկացիներն ու Եւրոպացիներն ալ փոխադարձաբար կը հաւատանք որ ճիշդ են մեր համոզումները եւ մանոնք արժեւորած ենք պատմական իրողութիւններու լոյսին տակ:

Ահա այս է մեծ անհլը:

Արեւմուտքին ինչո՞ւ չի հասկնար մեզ:

Ձեզ առէք Ամերիկացի մը կամ Եւրոպացի մը:

Այս մարդը փոքրիկ տարիքէն ի վեր իրը դասագիրքերուն մէջ կարդացած է որ Հայերը ցեղասպանութեան ենթարկուած են եւ այդ ցեղասպանութիւնն ալ գործադրուած է Թուրքերու կողմէ: Ցետոյ համալսարան գացած է, հոն ալ պատմած է որ Հայոց ցեղասպանութեան մասին թէզ մը պատրաստած է եւ կամ մասին բրած է ուրիշներու պատրաստած թէզերը, մանակցած է այս մասին կազմակերպուած սեմինէրներու: Կարծես այս բոլորը չէին բաւեր բոլոր դրամատուները մօտ գտած է դիրքեր որոնք կապ ունէին ցեղասպանութեան հետ: Ամէնէն արեւոր դրագէտներուն կամ բանասէրներուն գործերուն մէջ կարդացած է քննած է թէ դէպքերը ինչո՞ւ եւ ինչպէս պատահած են: Իր առօրեայ կեանքին մէջ ալ, հեռատեսիլով կամ մամուլով, միշտ դէմ յանդիման մնացած է նոյն ցեղասպանութեան հետ: Ասոնց վրայ աւելցուցէք իր ըրացիին, գործի կամ մանկուութեան ընկեր Հայու մը պատմածները:

Այսպիսի միջավայրի մը մէջ մեծցած Ամերիկացիի մը կամ Եւրոպացիի մը համար այլեւս «ցեղասպանութիւն»ը անվիճելի իրողութիւն մը դարձած է: Առարկայական կերպով հաւաստացած է ատոր:

×

Հիմա նայեցէք թէ ինչպէս հասած է Թուրք երիտասարդ մը: Բոլորս ալ դիտենք թէ ան ինչեր կարդացած է դպրոցը կամ համալսարանը «Հայկական խնդրին» մասին: Կարդացած է որ Հայերը օտարներու ղղռւթեամբ ապստամբած են Օսմանցիներուն, անհամար սպանդներ գործած են եւ Օսմանցիները ալ, զանոնք ըզսպելու համար, չարժման անցած են: Այսինքն, Օսմանեան հողերը կորզելու համար կատարուած պատերազմ մը եւ այդ պատերազմին Օսմանցիներուն կողմէ ջարդուիլը: Ցեղասպանութիւն չէ, այլ պատերազմի ընթացքին մեռած անմեղ մարդիկ:

Թուրք երիտասարդն ալ, թէեւ Ամերիկացիի կամ Եւրոպացիի մը չափ մանրամասն կարդացած պիտի չըլլայ այս խնդիրները, բայց պիտի հաւատայ որ իր ուսուցած այս տեղեկութիւններուն համաձայն ցեղասպանութիւն չէ կատարուած: Պատերազմ մը պատահած է եւ ամէն մարդ կը զոհուի այդ պատերազմին մէջ: Ասիկա անվիճելի իրողութիւն է: Ատրկայական կերպով կը հաւատայ ատոր:

×

Այսօր այս թուրք երիտասարդն ալ, ամերիկացի կամ եւրոպացի երիտասարդն ալ փոխադարձաբար անցած են իրենց երկիրներուն իշխանութեան դլուխը: Մէկը Թերթի մը պատասխանատու անօրէնն է, միւսը հեռատեսիլի անօրէնն, ուրիշ մը դատաւոր:

Եւ մենք հիմա վերի ձեւով հասած Ամերիկացի կամ Եւրոպացիին դիմաց անցնելով «քու ըսածներդ, տարիներէ ի վեր կարդացածներդ սխալ են, իմ ըսածներս ճիշդ են» ըսելով զրաղած ենք: Ան ալ «ոչ դուն կը սխալիս, որովհետեւ իմ կարդացածներս ճիշդ են» կը պատասխանէ միշտ:

Ամերիկացին կամ Եւրոպացին, Թուրքէն աւելի կը հաւատայ իր հայ ընկերոջ ըսածին, որովհետեւ ան իր ձեռքին մէջ բռնած է զարդացած երկիրներու մամլոյ ուժը:

Երեսփոխանը իր քուէն կը գործածէ ատոր համաձայն, լրագրողը իր յօդուածը կը պատրաստէ հայկական պնդումներու լոյսին տակ: Եւ մենք ալ կը բարկանանք որ անոնք մեր հաւատացածները չեն ընդունիր, «այս մարդիկը մեզ չեն սիրեր, մեզ չեն ուզեր» կ'ըսենք:

Այս տեսակ խնդիր մը լուծելի չէ պարզ վիճաբանութիւններով կամ քաղաքական համաձայնութիւններու ընդունմի սպառնալիքներով: Ասիկա պայքար մըն է որ երկար տարիներու համբերատար ու յարատեւ աշխատանք մը կը պահանջէ եւ այն առեն է միայն որ կրնանք ուղղութիւն մը փոխել:

Դիւրին կողմէ չառնենք հայկական հարցը: Որովհետեւ այս խնդիրը ոչ կիպրոսի կը նմանի, ոչ ալ Ծովային ցամաքամասերու խնդրին: Տեսանելի մասը թերեւս փոքրիկ, բայց անտեսանելի մասը սառակոյտի մը չափ մեծ հարց մըն է, որ իրեն հետ կը բերէ աւելի մեծ ու կարեւոր ուրիշ խնդիրներ: Հարց մը, որուն հաշուեցուցակը չատ ծանր կրնայ ըլլալ:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 25 - 27)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ Ա.ՃԸ

Այս տարուան վերջաւորութեան Հայաստանի մէջ արձանագրուած ամուսնութիւններու թիւը կը հասնի 40 հազարի, ինչ որ մրցանիչ մը կարելի է նկատել Խորհ. Հայաստանի տարեդրութեան մէջ: Ընկերաբանները ամուսնութիւններու ա-ճին պատճառը կը համարին աշխատաուորներու, առաջին հերթին երիտասարդներու ապրուստի մակարդակի բարձրացումը: Նորապսակներու մեծ մասը 20-էն 30 տարեկան երիտասարդներ են: Հետզհետէ մեծ թիւով նորապսակներ կը նախընտրեն ապրիլ ծնողքներէն առանձին: Ներկայիս, երբ նոր կազմուող ընտանիքներուն ձրի բնակարան կը տրուի, այդ հարցը աւելի դիւրին է լուծել: Հայաստանի մէջ լայն թափ ստացած է նաեւ համագործակցական հիմերով սեփական տուներու շինութիւնը, որուն համար 15 տարիով վարկ կը տրուի եւ չատ մը նորապսակներ կ'ընտրեն բնակարան ստանալու այդ ուղին: Ցաւելում կ'արձանագրէ նաեւ ուսանողներու ամուսնութիւններու թիւը: Աւելի մեծ կրթաթոշակներն ու այլ արտօնութիւնները նման ընտանիքներու համար կ'ապահովեն բանուորի մը միջին աշխատավարձը, իսկ զաւակ ունենալու պարագային մօրը կը տրուի վճարովի արձակուրդ:

×

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԱԽԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ ՍԿՍԱԾ Է ՍՈՖԻԱՅԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Սոֆիայի համալսարանին մէջ ուսումնական ընթացիկ տարեշրջանին սկսած է հայերէնի դասաւանդութիւնը: Ուսուցիչն է Պուլկարիոյ Ակադեմիայի պիտական աշխատակից է. Սելեան, որ ուսանած է Երեւանի համալսարանը եւ հեղինակն է Պուլկարներու համար գրուած հայերէն լեզուի դասագիրքի մը եւ «Հայերէն - պուլկարերէն եւ պուլկարերէն - հայերէն ուսումնական բառարան»ի: Պուլկարերէնի դասաւանդութիւնը Երեւանի պետական համալսարանին մէջ 15 տարուան պատմութիւն ունի: Դասախօսն է է. Գրիգորեան:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՀԵՍՏԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱՅՑԵԼԱԾ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ

Հայաստանի Արհեստակցական Միութիւններու պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ նախագահ Մարտին Յարութիւնեանի, այցելած է Թիթոկրատ եւ հանդիպումներ ունեցած եուկոսլաւ արհեստակցական միութիւններու պատասխանատուներուն հետ: Հիւրերը այցելած են գիւղատնտեսական հիմնարկներ եւ ծանօթացած աշխատաւորներու կեանքին, աշխատանքի պայմաններուն եւ ձեռնարկութեանց արտադրական ծրագիրներուն: Հայ պատուիրակները՝ բացի տեսարժան վայրերէ, կ'այցելեն նաեւ զանազան քաղաքներ:

×

ՄԱՆԿ. - ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ՄՈՍԿՈՒԱՆ

Մոսկուա տեղի ունեցած է մանկապատանեկան թատրոններու միջազգային կազմակերպութեան 8-րդ համագումարը, որուն մասնակցած են 34 երկիրներէ ներկայացուցիչներ: Սերունդներու դաստիարակութեան մէջ մանկա - պատանեկան թատրոնի խաղացած դերին մասին զեկուցումներով հանդէս եկած են Խորհ. Միութեան, Ֆրանսայի եւ Մեքսիքայի ներկայացուցիչները: Համագումարին մասնակցողները ծանօթացած են զանազան քաղաքներու թատերախումբերու արուեստին: Երեւանի Պատանի Հանդիսատեսի թատրոնի խումբը ներկայացուցած է Վարդգէս Մովսիսեանի «Եղիցի երկիր» թատերախաղը, արժանանալով ջերմ դնահատանքի: Այս առթիւ բացուած է նաեւ յարդարական արուեստի ցուցահանդէս մը համառուսական թանդարանի սրահներուն մէջ:

×

ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԾԱՂԿԱՔԱՂ ՄԸ ԼՈՒՅՍ ՏԵՍԱԾ ԼԵՀԱՍՏԱՆ

Լոնտի մէջ (Լեհաստան) լոյս տեսած է «Հայկական պոէզիա» ծաղկաքաղը: 73 հայ բանաստեղծներու քանի մը հարիւր գործերու թարգմանիչներու կարդին են Տադէուշ Պրուչիլեւսկի, Իգոր Սիկիրիցկի, Մարեկ Վաժիեւիչ եւ ուրիշներ: Ծաղկաքաղը կազմած են Անջէյ Շիմանսկի եւ Պեռոր Կունցեւիչ, տալով նաեւ ընդարձակ ծանօթութիւններ Հայաստանի պատմութեան, անոր հարուստ մշակոյթին ու գրականութեան մասին: Բանաստեղծներէն իւրաքանչիւրի կենսագրականը եւս ծաղկաքաղը կը գարձնէ չահեկան հրատարակութիւն մը:

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կարօ Մեհեանի յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 8, ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Թիէի գերեզմանատունը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՈՂՈՎ

ՌԸՆՕ-ի հարցերը կարգադրուելու համբուն վրայ էին Զորեքշաբթի առտու, իրրեւ հետեւանք անօրէնին, մամուլի ասուլիսով, կատարած առաջարկներուն: Հաւանականութիւն կար, ուրեմն, որ մրթնոլորտը պայծառանայ: Ռեժիին անօրէնը ապահովութիւն տուաւ որ գործադրակում պիտի չըլլայ, այլ՝ ներքին «պատրաստութիւններ» 12-էն 24 ամսեան, ապա՝ այլ գործի գլուխ դնելու համար: Հոկտեմբեր 1-էն հարիւրէն 1 յաւելում կ'ըլլայ, բոլորին 320 Ֆ.-ի պարգեւ մը կը տրուի եւ բանուորները կրնան արձակուրդի 5-րդ չաբաթը առնել, երբ որ ուզեն: Բանակցութիւնները պիտի սկսէին Զորեքշաբթի: 1984-ի առաջին վեցամսեայն, ՌԸՆՕ 3,6 միլիառ կորուստ արձանագրած է:

ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ, նոր երեսփոխանը գղայացնոյ մուտք մը գործած է, երեքշաբթի օր Ազգ. Ժողով, թէեւ ինք կ'ուզէր սուսիկ - փուսիկ մտնել ու աթոռը գրաւել, բայց չէ եղած: Հեռատեսիլ, ձայնասփիւռ, մամուլ «հալածած» են նախկին նախագահը, մինչ Լուի Մեհմաղ բարի գալուստ կը մաղթէր եւ ընդդիմութիւնը կը ծափահարէր, ըստ աւանդութեան՝ ոտքի: Ընդդիմութեան չորս երեսփոխան միայն - Շիրաքեան - նստած կը մնան. - Կորս՝ «յոգնած էի» կ'ըսէ, Տիկին Տը Չօթքլոք «սխաթիք» կը պատճառաբանէ, Լօռիոլ՝ կը բացատրէ որ անհատական մեծարանք չունի ընելիք, Քուվ տը Միւրվիլ՝ բան չըսեր: ՀՀՀ-ի քարտուղարը՝ Քլօտ Լասլէ, չատ գոհ է սխաթիքի բացատրութենէն եւ կը ժպտի, ըսելով՝ «կը տեսնէք, ընդդիմութեան մէջ, միայն եւրիատարդ գայլեր չկան, ծեր աղուեսներ ալ կան...»:

ՊՈԼՍՈՑ մէջ ձերբակալուած են 28 հոդի, որոնց մասին կասկածն այն է թէ համայնավար կուսակցութեան անդամ են: Թուրք համայնավար կուսակցութիւնը, որ արգիլուած է երկրին մէջ, իր կեդրոնը հաստատած է արեւելեան - Պերլին, ուրկէ կը չարունակէ գործել զինուորական պետական հարուածէն ետք ալ:

ՊՈՐՏՈՑԻ ժիրոնատէնները լի վերջոյ պիլպաոյի ճամբան բռնեցին, Զորեքշաբթի օր, համոզուած որ ֆութպոլը նուիրական ըլլալով, պատքերը անախորժ ցոյցերու չեն դիմեր:

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ երեք այերանաւորդները երկիր վերադարձան 238 օր անցընելէ ետք անջրպետին մէջ: Առողջ, բայց չատ ակարացած եւ յոգնած, երեք աստղանաւորդները 26 օրով բարելաւած են նախորդ մրցանիչը, զոր 1982-ին հաստատած էին իրենց հայրենակիցները:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ Ալժէ պիտի երթայ Հոկտեմբեր 19-ին, ուր պիտի տեսնուի նախագահ Շատլի Պէնճետիտի եւ այլ դեկավարներու հետ, բարելաւելու համար երկու երկիրներու յարաբերութիւնները, որոնք վատթարացան, ի մասնաւորի Միթերանի Մարոք կատարած այցելութեան առթիւ:

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

ՀԱՅԵՐԸ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՂ ՋԵԿՈՒՅՈՒՄՆԵՐ ՍԹՐԱՋՊՈՒՐԿԻ ՊԱՏՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻՆ

(1-5 ՅՈՒԼԻՍ 1980)

ÉCONOMIE ET SOCIÉTÉS DANS L'EMPIRE OTTOMAN

(FIN DU XVIIIe - DEBUT DU XXe SIECLE)

Գրեց՝ Ա. ՊԻՅԼԷՐԵԱՆ
(Պատմ. Գիտ. Տոքթէօր)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ամերիկեան համալսարանի մը մէջ Օսմանեան պատմութեան դասախօս Քէմալ Քարփաթ եւս զեկուցում մը տուած է որ այս հատաքածոյին մէջ կը զբաւէ 12 էջ 207-էն 218: Ցօդուածը անգլերէն է: Անոր խորագիրն է «Օսմանեան կայսրութեան վիճակագրական աղբիւրներու եւ մէթոտի մասին»: Հեղինակը թէպէտ հետաքրքրական տեղեկութիւններ կուտայ բայց կը թուի թէ չի կրնար խուսափիլ կողմնակալ ըլլալէ երբ կը պնդէ թէ «ամենահիմնական եւ անհերքելի տեղեկութիւնները Օսմանեան կառավարութեան վիճակագրութիւններուն մէջ կարելի է գտնել» (տե՛ս էջ 208): Մենք եւս անճնապէս կը բաժնենք իր համոզումը, պայմանաւ որ Օսմանեան կայսրութեան հրատարակած եւ չհրատարակած վիճակագրական ցուցակներուն միջեւ տարբերութիւն մը չընդունի:

Այստ Պուճիքանեան Սթրազպուրկի պատմագիտական համաժողովին ներկայացուցած է «Հայոց ընկերային, տնտեսական եւ քաղաքական դերը 19-րդ դարուն Եգիպտոսի մէջ» խորագիրը կրող փոքր բայց չհեկեան հաղորդագրութիւն մը: Պուճիքանեան նախքան իր նիւթը հակիրճ ներածականի մը մէջ կ'ամփոփէ Պոլսոյ մէջ ԺԹ. դարու առաջին քառորդին տեղի ունեցող ընկերային փոփոխութիւնները Օսմանեան կայսրութեան մէջ, որուն իբր հետեւանք «յառաջդիմական» նոր սերունդ մը պատրիարքներու եւ ամիրաներու կամայական գործունէութեան կը յայտնի թուաբ կանգնիլ: Նոյն ժամանակներուն Եգիպտոսի մէջ տեղի կ'ունենայ Մէհմէտ Ալիի ապստամբութիւնը, որ մեծ տէրութիւններու միջամտութեան չնորհիւ ո՛չ թէ միայն կը զսպուէր այլ՝ Օսմանեան Պետութիւնը վերջնական վերլուզումէ մը ազատելէ յետոյ նոյնիսկ բարձր. Դրան գերիշխանութիւնը կըրկին կը վերահաստատուէր Նեղոսի ափերուն վրայ (4):

Պուճիքանեան, ծագումով հայ երկու պետական անձնաւորութիւններու մասին տեղեկութիւն կուտար: Մին՝ Պօղոս Եուսուֆ կամ Եուսուֆեան որ անցեալ դարու 40-ական թուականներուն պաշտօնավարեց եգիպտական դահլիճին մէջ որպէս արտաքին նախարար: Իսկ երկրորդ կարեւոր անձնաւորութիւնն է Պօղոս Նուպար Փաշայի հայրը Մեծ Նուպար Փաշա որ պատմական դեր մը ունեցաւ արդարեւ Եգիպտոսի անցեալ դարու անտեսական վերելքին մէջ: Անգլիասէր՝ ինչպէս կ'ըսէ Պուճիքանեան, կ'արժէ յիշել թէ, Նուպար փաշա նոյնիսկ Պիսմարքի յարգանքը եւ գնահատանքը կը վայելէր քան մեր պրպտումներու ընթացքին գտած փաստաթուղթերու: Իսկ ինչպէս ծանօթ է, «երկաթեայ վարչապետ»ը չատ ժուժկալ էր իր գնահատանքին մէջ եւ բնաւ չէր ալ ծածկեր իր տրամադրութիւնները:

Պուճիքանեանի յօդուածը թէեւ պատմական նորութիւններ չի բերեր (երբ մենք Նուպար Փաշայի դերին մասին հասատատած ենք թէ կան անհամար անտիպ վաւերագրեր): Բայց ան ըստ կարելւոյն, օտարներու կը ներկայացնէ ամի մը Հայերու (ըստ Պուճիքանեանի յիշած ազբիւրներու անոնց թիւը 6էն 9 հազարի միջև պէտք է եղած ըլլայ դարուկէս առաջ) դործունէութիւնը քաղաքական թէ տնտեսական մարդի մէջ:

Թուրք պատմաբան Իւնէր Թուրկայի կողմէ կարդացուած զեկուցումը որուն խորագիրն է՝ «Սեւ Ծովու հարաւ - արեւելեան նաւահանգիստներուն մէջ ԺԹ. դարուն Անգլիացիներու առեւտուրը» խիստ չահեկան նիւթ մըն է որ ցարդ չէ ալ ուսումնասիրուած: Բայց, թոյլ արուի մեզի դիտել տալ թէ անպլիացի, ինչպէս բոլոր օտար առեւտրական տուներու հետ գործառնութեան ձեռնարկող օսմանցի վաճառականները արդեօք որո՞նք էին: Թուրկայ այս մասին ոչինչ կ'ըսէ: Սեւ Ծովի հարաւ - արեւելեան նաւահանգիստներուն գլխաւորը Տրապիզոնն էր եւ մենք անհերքելի տուեալներ ունինք բան որոնց արտաքին առուտուրով զբաղող գլխաւոր վաճառականները գրեթէ բոլորը Հայեր եւ Յոյներ էին: Արդարեւ կ'արժէր որ հեղինակը զէթ քանի մը անուններ յիշէր: Ցուսանք որ օր մը թուրք պատմաբանը իրր անաչառ եւ անկողմնակալ գիտնական, պիտի յանդգնի մեզ հրամցնել ոչ - իսլամներու կատարած դերը օտար առեւտրական հաստատութիւններու հետ, ի մէջ այլոց Հայերուն եւ Յոյներուն:

Մեր կարծիքով Սթրազպուրկի համաժողովին ներկայացուած ամենաշահեկան զեկուցումն է Փօլ Տիւմոնի կողմէ «ազատ - որմնադիրներու գործունէութիւնը Պոլսոյ մէջ ԺԹ. դարու կէսէն մինչեւ Ա. համաշխարհային պատերազմի նախօրեակը» խորագիրը կրող ուսումնասիրութիւնը: Իրրեւ նիւթ քիչ ուսումնասիրուած եւ հետեւաբար նուազ ալ ծանօթ, հեղինակը մանրակրկիտ կերպով չանացած է նախ նիւթին տիրապետել: Ան կրեւոր դիւաններ պրպտած է այս նիւթին առընչութեամբ: Երկար տարիներ առաջ մենք ալ նոյն նիւթին չուրջ ընդարձակ պրպտումներ կատարած ըլլալով կրնանք հաստատել որ թէեւ Տիւմոն յաջողած է չատ լաւ ներկայացնել, բայց բաւական թերի հարցեր կան դեռ, որոնք այս բարդ խնդրին մէջ, մինչեւ Ա. համաշխարհային պատերազմը մեծ ազդեցութիւն դործեցին ու ծածուկ դեր խաղացին:

Ազատ - որմնադրութիւնը Օսմանեան կայսրութեան մէջ աւելի քան երկու դար առաջ մուտք գործած էր: Բայց անցեալ դարու վերջին կէսէն սկսեալ կը սկսի ծաղկիլ, նամանաւանդ որ երբ գահաժառանգ իշխան՝ Մուրատ որ յետագային Աբդիւլ Ազիզի պիտի յաջորդէր (Ցունիս 1876) իբր կայսր, ազատ - որմնադիրներու օթեակի մը անդամագրուեցաւ: Ազատ որմնադիրներու Պոլիս մուտքի եւ տարածումին մէջ Հրեաները զգալի դեր ունեցան:

Ջուգահեռաբար Պոլսոյ, Սելանիկի մէջ - ուր 70·000-էն աւելի հրեայ բնակչութիւն մը կար - ազատ - որմնադրութիւնը հիմերը հաստատուն կերպով ծաւալիլ սկսան: Պոլսոյ մէջ Հայեր եւս որոնք զանազան օթեակներու անդամագրուած էին, յաջողեցան հայկական օթեակ մը հիմնելու արտօնութիւն առանալ կեդրոնէն որ կոչուեցաւ՝ Սէր:

Ազատ - որմնադիրներու գործունէութիւնը Աբդիւլ - Ազիզի գահակալութեան եւ մինչեւ Սուլթան Մուրատ Ե-ի գահընկեցութիւնը (1876 Օգոստոս 30) համաձայն չարունակուեցաւ: Բայց երբ Աբդիւլ - Համիտ՝ Մուրատ Ե-ի յաջորդեց հալածանքը սկսաւ այն բոլոր օթեակներուն դէմ, որոնք տեղական բնոյթ ունէին, այսինքն օսմանահպատակներու նախաձեռնութեամբ հիմնուած էին:

Հայկական հարցի հետզհետէ միջազգային բնոյթ առնալը գլխաւոր ազդակներէն մին եղաւ որպէսզի Սուլթան Աբդիւլ - Համիտ, միշտ կասկածոտ եւ որ ամէնուրեք իր կեանքին դէմ դաւադրութիւններ կը տեսնէր, իր գազանի սպառնալիքով փակել տուաւ «Սէր» օթեակը: Ցունական եւ մանաւանդ Հրեաներէ բազկացող օթեակները եւս երկար կեանք չունեցան եւ ստիպուեցան Աբդիւլ - Համիտի դահընկէցութենէն առաջ տեղի տալ ու իրենց դռները փակել: Հայկական «Սէր» օթեակին կարկառուն դէմքերէն եղան՝ «Մասիս» թերթի տէր եւ տնօրէն՝ կարապետ Իւթիւճեան, յայտնի բանաստեղծ, Թիւնելու հետ, ի մէջ այլոց Հայերուն եւ Յոյներուն:

ՔՈՒՀԷՅԹԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

ԽՄԲ. - Պէյրութի մեր պաշտօնակիցը՝ «Ազդակ», օգտուելով Ծոցի հայ գաղութի կաթողիկոսական փոխանորդ Օշական Ծ. վրդ. Զոլոյեանի եւ Քուէյթի Ազգային Ձեմարանի տնօրէն Տիգրան Ձինպաշեանի Պէյրութ այցելութենէն, կարգ մը տեղեկութիւններ հաղած է անոնցմէ՝ Քուէյթի Հայութեան եւ անոր ազգային կեանքին մասին: Ստորեւ՝ այդ տեղեկութիւնները, համադրուած կերպով:

×

Քուէյթի հայ գաղութը ներկայիս կը հաչուէ չուրջ տասը հազար անդամ: Հայերը Քուէյթ սկսած են հաստատուիլ 1950-ական թուականներէն: Անկախութեան պատրաստուող ու զարգացման ճամբու թափ ընդունած այս երկիրը աշխատանքի լայն կարելիութիւններ կ'ընծայէր ձեռներէց Հայերու, որոնք Սուրիայէն, Իրանէն, Լիբանանէն եւ Իրաքէն տեղափոխուած էին Քուէյթ եւ հիմնած մեծ ու փոքր բազմաթիւ արհեստանոցներ, վաճառատուներ, շինարարական եւ ճարտարապետական ընկերութիւններ: Ոմանք մըտնացած են միայն քանի մը տարի, ուրիշներ՝ հոն են քսան կամ աւելի տարիներէ ի վեր: Քուէյթի հայ գաղութը կայուն չէ, այլ կը ներկայացնէ յարաչարժ նախարատիր մը: Շատեր նախանձելի դիրքեր ժ.թ. դարու Զարթօնքի շրջանի հեղինակատուր դրագէտներէն Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան:

×

Հետեւաբար ինչպէս կը տեսնուի համաժողովի այս զեկուցումները, որոնցմէ մենք յիշեցինք միմիայն անոնք որոնք խիստ չահեկան նկատեցինք, արտասովոր նիւթեր կը չօշափեն եւ ամէն ոք, իւրաքանչիւր ընթերցող իր փափաքած նիւթին եւ ճիւղին չուրջ չահեկան եւ հետաքրքրական ուսումնասիրութիւններ կրնայ գտնել: Հեղինակներէն ոմանք՝ (ինչպէս Տիւմոն) իրենց նիւթը չատացած են խոստացած ներկայացնել ընթերցողին, ուրիշներ խուսափած են մանրամասնութիւններէ, բայց յոյժ կարեւոր հրատարակութիւն մըն է այս գիրքը՝ եւ չերմօրէն կը յանձնարարենք:

(4) Եգիպտոսի վրայ Մեծն Բրիտանիոյ հովանաւորութիւնը կը հաստատուի Սեպտեմբեր 1882-ին ազատական կուսակցութեան վարչապետ Կլէտսթընի օրով: Բայց Ապտիւլ Համիտ երբեմ չընդունեցաւ այդ: Անգլիա 1914-ին է որ Եգիպտոսը պաշտօնապէս կայսրութեան կցեց:

0—0—0—0—0—0—0—0

Լեռը մարգարէին գոյ չերթայ ևէ՝ Մարգարէն լեռան գոյ կ'երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Ց. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

- Դուն ծեծեր ես. կրնա՞ս ուրանալ. ինչո՞ւ ծեծեցիր, գոյբս ի՞նչ յանցանք ունի, խելօք, հնազանդ կնիկ է, ոչ բե - բան ունի, ոչ լեզու:

- Զեզի սխալ հակցուցած են, մատամը ծեծոզ չի եղեր, ճչմարիտը ըսե՞մ մատամը զիս ծեծեց:

- Սուտ է, գոնէ անանկ բան մը ըսէ որ հաւատանք, հէյ կնիկը կրնա՞յ էրիկ - մարդը ծեծել, մանաւանդ կնիկ մը կըրնա՞յ ձեռք բարձրացունել իր էրկան վրայ: Քու սա ըսածդ ամէնէն լիրբ կնիկն ալ չի կրնար ընել, ո՛ւր մնաց քրոջս պէս կնիկ մը, որ ծառաներով, սպասաւորով մեծցած է: Նիկոդիմոս աղա, քու այդ խօսքովդ քրոջս վրայ մեծ արատ մը ձգած կ'ըլլաս, խօսքդ ետ առ, չէ նէ քեզի հետ ուրիշ կերպ կը վարուիմ, ընտանիքի պատիւ կայ:

- Աս ըսածներդ չատ լաւ են, սակայն գոյբդ զիս ծեծեց, քանի մը ապտակ զարկաւ. միւսիւու Ժորժն ալ հոս էր:

- Զըլլար էֆէնտիմ, խօսքդ ետ վերցուր, թէ չէ հիմա քեզի ոտքիս տակը կ'առնեմ:

- Ծեծեց, ճանըմ:

- Դեռ կը խօսի՞ս...

- Զի ծեծեց, չի ծեծեց ... Աստուած իմ հարուստ տունէ աղջիկ առնելը ինչ մեծ դժբախտութիւն է եղեր. գործդ լաւ գնաց մի՝ չատ լաւ մարդ կը սեպուիս, գործդ աւրուեցաւ մի՝ ընտանիքով կը ծեծեն քեզի:

- Ձայնդ կտրէ, դեռ կը խօսի՞ս:

- Չէ՛, չեմ խօսիր, մատամը զիս չի ծեծեց, ես զինք ծեծեցի, հանդստացա՞ր:

- Դուն իմ գոյբս ինչո՞ւ կը ծեծես, անամօթ մարդ, մազէդ մօրուքէդ ալ չես ամչնար. ատանկ բարձր ընտանիքէ կընիկ առնես ետ եաքէն ալ ելլաս ծեծե՞ս հա ... չա՛թ, չա՛թ, չա՛թ...

- Ճանըմ ա՛ն ինծի ծեծեց:

- Ա՞ն մի քեզի ծեծեց, զրպարտութիւն հա՛ ... չա՛թ, չա՛թ ... չա՛թ ... խօսքդ ետ վերցուց, թէ չէ ... չա՛թ ... չա՛թ... չա՛թ...

- Ան ինծի ծեծեց, ես զինքը ծեծեցի:

- Զեռքերդ չորնան, ի՞նչ իրաւունք ունես գոյբս ծեծելու: Չա՛թ ... չա՛թ ... չա՛թ...

- Ան զիս ծեծեց...

- Նորէ՞ն զրպարտութիւն. մի՛ զրպարտեր, թէ չէ ... չա՛թ ... չա՛թ...

- Այս ինչ փորձանքի հանդիպեցանք, ան ծեծեց կ'ըսէն՝ կը ծեծեն, ես ծեծեցի կ'ըսեմ՝ նորէն կը զարնէ:

- Այ՛, դուն իրաւունք չունիս գոյբս վրայ ձեռք բարձրացնելու:

- Չի ծեծեցի եղբայրը:

- Ըսել է գոյբս սուտ կը խօսի հա՞ ... ատախո՞ս է, ըսէ, թէ չէ՝ գլուխդ կ'իջեցընեմ:

- Ստախօս չէ, ճչմարիտ կը խօսի:

- Ճչմարիտ կը խօսի նէ ծեծ ուտելը ճչմարիտ է. դուն ինչո՞ւ կը ծեծես գոյբս, ինչո՞ւ ... չա՛թ ... չա՛թ ... չա՛թ ...

- Զընկէ՛լ ... չընկէ՛լ...

- Թո՛ւք թո՛ւք թո՛ւք ...

- Անգրէ, հրամմեցէք, միւսիւու փաստաւարն:

- Իշտէ ես կ'երթամ, Նիկոդիմոս աղա, գոյբս վազը պիտի գայ, զինքը դոհ պիտի թողուս, թէ չէ՝ դուն գիտես: Ատիօ...

- Նիկոդիմոս աղա, սա յիսուներկուս - կէս ոսկին ինչո՞ւ չուզարկեցիք:

- Գլուխս կը ցաւի, սպասէ սուրճ մը խմենք ետ յետոյ կը խօսինք:

- Նիկոդիմոս աղա, երկու ժամ է որ կը սպասեմ, ըսելիքնիդ ըսէք որ երթամ. յետոյ՝ այսօր ձեզ քիչ մը յուզուած կը տեսնամ, պատճառն ինչ է:

- Ճանըմ կնկանս հետ քիչ մը առինք - տուինք, գլուխնիս փորձանք եկաւ, Աստուած պէտք տար, ինծի կնիկ չըլլար, անամօթը թէ զիս ծեծեց եւ թէ զացեր եղբայրներուն մօտ լացեր է եւ ըսեր թէ ես եմ զինքը ծեծեր: Սակայն...

- Սակայն փաստաբան մը խնդիրին չի վերաբերող վէճի մէջ չի կրնար մտնել, կնիկդ քեզի, դուն կնիկդ ծեծեր էք, առանք ինծի չեն վերաբերիր...

- Բայց իրաւունք չունի՞մ...

- Իրաւունք ունենալդ չունենալդ հասկրնալու համար ինծի այդ դաւին ալ փոխանորդ կ'ընես, ծախքը կուտաս, ես ալ այն առեն դատդ կը լսեմ եւ իրաւունքը որ կողմը ըլլալը քեզի կ'ըսեմ: Հիմա զանք մեր գործին: Դուք երկու յիսուներկուական ոսկի պիտի դրկէիք, ինչո՞ւ չի դրկեցիք:

(Շար. 36)

ՎԱՀԱՆՅԱՆ
Հ. ՎԱՀԱՆՅԱՆ

«ՏՆ ՖԱՄԻԼԻԱՅԻ
ՓՈՓԽԻԿ ԸՆԹՈՒՐԸ»

(Թրպտ. 4. 8. 9.)

ԾԱՐ ՊՂՆՁԱԿԱՐԱՆ

- Ինչու՞ ոչ, տիկին Ֆամիլիո, հաղորդեցեք։ Եւ ձեր միջոցով՝ ձեր ամուսնուն, որ ես ամբողջ սրտով ներում եմ իրեն, ինչ որ տեղի ունեցավ, եւ ես ուզում եմ, որ իմ ներումը ինքնին ամենամեծ պատիժը լինի նրա համար։ Ես ուզում եմ, որ նա ինձ ամբողջ կյանքում պարտական մնա իր ներողամտության

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ժան - Փօլ Փափազեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժան Ֆիօ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Նուրհան Գալըբիւլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թորոսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, կիրակի, Հոկտեմբեր 7, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին՝

ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ - ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին,

ԵԴՈՒԱՐԴ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան 7-րդ տարելիցին,

ԳԵՂԱՄ ԵՒ ՍԻԲՈՒՀԻ
ՔԵՐԵՍԹԷՃԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին,

եւ՝

ԱՐՇԱՒԻՐ ԵՒ ՆԵՒՐԻԿ
ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆԻ

մահուան 3-րդ տարելիցին ի յիշատակ։

Ի դիտութիւն ազգակցականերուն յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Աւետիս Ալիքսանեան, իր զաւակներն ու թոռները իրենց խորին չնորհակալութիւնները կը յայտնեն «Ցառաջ»ին եւ բոլոր անոնց՝ կազմակերպութիւն թէ անհատ - որոնք իրենց արտայայտութիւններով, դամբանականներով, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ԱԻԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ

կսկծալի կորուստին առթիւ։

Ս· ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ԲԱՐԵՄԱՂԹՈՒԹԻՒՆ
Ս· ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՕԹՄԱՆ ՈՒԹՍՈՒՆԵՐՈՐԴ
ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 7, առաւօտեան ժամը 10·30-ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ օծման ութսունեւերորդ տարեդարձին առիթով - օծուած՝ 1904 Հոկտեմբեր 2, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Այս առիթ հոգեհանգիստ կը կատարուի եկեղեցւոյն բարերար՝

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ

եւ Մայր եկեղեցւոյ հանգուցեալ բարերարներուն համար։

Նոյն առն Աբեւշատութեան ազօթք եւ Մաղթանք կ'ըլլան Մայր եկեղեցւոյ ի կեանս եղող բարերարներուն ու անոնց հարազատներուն համար։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԴԻՒՑ ԵՊԻՍԿ· ՆԱԳԱՇԵԱՆ
(Առաջնորդ Հայոց Փարիզի)

Պատարագը կ'երգուի Քառաձայն՝ Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Կոմիտաս Գէորգեանի։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Կազմակերպուած Կապ· Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ, հայերէն լեզուի դասաւանդութիւն, հայկական պար եւ երգ։ Ամէն շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 15 - 18։ Շաբաթ, Հոկտեմբեր 6-էն սկսեալ Հայ Մշակոյթի Տունը։

17, Rue Bleue — 75009 Paris

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 8-ին, ժամը 15-ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ, բաժակ մը թէյի շուրջ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գ ր ա կ ա ն Յ ա ր ե կ ո յ ք

նուիրուած՝

ԱՏՐԻՆԷ ՏՇՏՐԵՇԵԱՆԻ

Կը նախագահէ՝

ՅԱԿՈԲ ՎԻԶԻՐԵԱՆ

Բանախօսուհի՝

ՍՕՆԱ ՄՈՄՃԵԱՆ

Կիրակի՝ Հոկտեմբեր 7, ժամը 16-ին, Հ· Բ· Ը· Միութեան Ալէք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնին մէջ։

118 Ռիւ տը Գուրսել, 75017 *Փարիզ*

Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր։

Մուտքը ազատ է։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՋԱՓԱՀԱՍՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ամէն երկուշաբթի - Հոկտեմբեր 8-էն սկսեալ - ժամը 20-էն 21։

CENTRE CULTUREL

ST. MESROB

10 bis, Rue Thouin — 75005 Paris

Tél. : 326 - 50 - 49

ՍԷՆ - Թ'ԷԹԻԷՆ Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հոկտեմբեր 7, կիրակի, առաւօտեան ժամը 10·30-ին, Սէն - Թ'Էթիէնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Զաւիկ Աբեղայ Ասեմիքեան։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Եկեղեցւոյ պայծառութեան կը նուիրեն՝ Ամասեանի թաղման առթիւ՝ - Տիկին Հռոբեան եւ զաւակները 50, եւ 50 Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, Պետրոս Մարգարեան 100, Թագուհի Զարուքեան ընտանիք եւ զաւակները 100, Սարգիս Ամասեան 500, 500 Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, Տէր եւ Տիկին Շարլ Կարապետեան 100, Մամասեան ընտանիք 100, Հռիփսիմէ եւ Տիանա Գրիգորեան 500, Ասատուր Ձէնտեան 100, Նորիկեան եւ զաւակները 100, Տիկին Մաքսուտ 50, Տէրոյեան 30, 20 Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, Այրի Տիկին Խաթուն Կապաեետեան եւ զաւակները 100, Տէր - Սարգիսեան եւ Սարգիսեան ընտանիքները 100, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Գոզեան 50 Կապոյտ Խաչին, Տիկին Տէրտէրեան 50 Կապոյտ Խաչին, Ասատուր Երամեան 100 Ֆ·։

Մակարեան եւ Բալամուտեանի պսակին առթիւ· - Տիկին Բալամուտեան 500 Ֆ·, Պապայիզիթեան 500 Ֆ· ԺԱՖ-ին։ Մնացականեան եւ Պօյաճեան պսակին առթիւ· - Մնացականեան 200 Ֆ·։ Սաղմոնեան եւ Սալիպալի պսակին առթիւ· - Պ· Ալպէր Սաղմոնեան 500 Ֆ·։ Մակարեանի պսակին առթիւ· - Ժերար Մխիթարեան 500 Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, 500 Ֆ· Դպրոցին։ Ժան Ֆրանսուա Անտրանեանի մկրտութեան առթիւ· - Տիկին Սոֆի Անտրանեան 200 Ֆ·։ Թաթարեանի մկրտութեան առթիւ· - Թաթարեան 300։ Հախնազարեան եւ Առաքելեանի պսակին առթիւ· - Հ· Առաքելեան 700 Ֆ·։

Յակոբ Փափազեանի հոգեհանգիստին առթիւ· - Փափազեան եղբայրներ 1000։

Կ. Ս. Մ.

ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

1984 - 1985 *տարեշրջանի հաշուառումները աւարտելու համար կրթաթոշակի թեկնածուներէն կը խնդրուի գրաւոր կերպով դիմել մինչեւ Հոկտեմբեր 31։*

Les Anciens du Lycée GUETRONAGAN
32, rue de Trévise, 75009 PARIS

Հ Ա Յ
Ա.ՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

Անտիլիի եւ Մոնմորանսիի

Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար։ Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ, Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ, Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք։ Գաղաբներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, հանգիստ եւ մաքուր միջավայր։

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Maisons de Retraite

à Andilly et Montmorency
Pour les Personnes du Troisième-Age

Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible, dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.

S'adresser à l'A.A.A.S
77, Rue La Fayette — 75009 Paris
tél. 878 - 02 - 99

CROIX BLEUE SECTION ALFORTVILLE

Grand BAL ANNUEL

Samedi 13 Octobre à 21 h
Salle des Fêtes
Rue Voltaire ALFORTVILLE
Animé par l'orchestre
H A G T A N A G
Réservation : MCA ALFORTVILLE
et membres de la Croix Bleue

MAISON ARMENIENNE de la JEUNESSE et de la CULTURE

Հ Ա Յ Մ Շ Ա Կ Ո Յ Թ Ի Տ Ո Ւ Ն
Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

— 12-14, Rue St. Bazile, 13001 MARSEILLE —

Հ Ա Յ Մ Շ Ա Կ Ո Յ Թ Ի Օ Ր

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 7, ժամը 15·30ին

Կը նախագահէ՝

ԿԱՐՕ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Կը խօսին՝

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ (Հայերէն)
ԿԱՐՕ ՑՈՎԱԿԻՓԵԱՆ (Ֆրանսերէն)

Գեղարուեստական յայտագիրը։

- Արտասանութիւն՝ Տիկիններ՝ Աստղիկ Սարաֆեան եւ Ալիս Պիւլկիւրեան եւ Վահրամ Ճառայեան։

- Իր մասնակցութիւնը կը բերէ ԳՈՒՍԱՆ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Ժիւլիէթ Ելմազեանի։

- Կը լուսարձակուի, առաջին անգամ ըլլալով, Դանիէլ Վարուժանի նուիրուած յուշատախտակի բացման հանդիսութեան (1958, Փետրուար 9) կանաչ մէջ (Պելժիա), համառօտ ժապաւէնը։

Մուտքը ազատ է։

DINER DANSANT

organisé par
la CROIX BLEUE ARMENIENNE DE CHAVILLE

dans les salons de
l'HOTEL «RAMADA»
22, *ave de l'Europe*, 78140 *VELIZY*

Le Samedi 6 Octobre à 20h 30

soirée animée par *l'Orchestre «A R T A N A G»*

Réservation tél. : 750 - 64 - 37 750 - 84 - 11

Entrée pour étudiants à partir de 23h pour le bal.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվար Օսման Ս· Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է· - Խաչատուր Սուլարեանի մահուան քառասունքին առթիւ· - Սուլարեան ընտանիք 500 Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ժամկոչեան 200, Տէր եւ Տիկին Շահպազեան 100 Ֆ·։ Արսէն Ժամկոչեանի թաղման առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ժաք Ժամկոչեան եւ Յարութիւն Ժամկոչեան 200-ական Ֆ·, Լեւոն, Սիմոն, Մարտիրոս Ժամկոչեան 100-ական Ֆ·։ Մարտիրոս Հացպանեանի մահուան առթիւ՝ Հացպանեան ընտանիք 300 Ֆ·, Այրի Տիկին Սիրանոյշ Այվազեան 100 Ֆ·։ Ովսաննա Կոնյեանի հոգեհանգիստին առթիւ՝ Պ· Ալբար Քէչիչոփ, Տէր եւ Տիկին Ա· Էմմասեան 100-ական Ֆ·, Այրի Տիկին Սուլեան 50 Ֆ·։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՆՈՑՑ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ Հոկտեմբեր 6-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգային Տան սրահը։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ։ կարեւոր օրակարգ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ· - Սէն Ժէռօմի կապ· Խաչի մասնաճիւղը կը տօնէ հայկական Ծնունդը, Յունուար 5-ին, Շաբաթ իրիկուն։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
5
VENDREDI
5 OCTOBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրաքում : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.803 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.803

ՎԱՆԻ ՄԷՋ

ՂՎՐԻՆ, ՀԱՑԿ. ՀԱՐՑ ԵԻ ԱՄԵՐԻԿԱ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԿՐ ԳԱՆԳԱՏԻ՝
«ԱՇԽԱՐՀ ՄԵԶ ՉԻ ՃԱՆՉՆԱՐ»

—×—

Հոկտեմբեր 2-ին, նախագահ Էվրէնի մը արտասանած է Վանի մէջ, եւ չէ ծածկած Թուրքիոյ դառնութիւնը Միացեալ - Նահանգներու նկատմամբ: Յստակ է, որ ամէն մարդէ կը սպասուէր բայց երբեմ՝ «բարեկամ» Ամերիկայէն: Թէեւ իրար անցնելու այդքան պատճառ չունին, գոնէ առայժմ, Թուրքերը, համ որ վերջին պահուն, Ապրիլ 24-ի բառաձեւը կէս ճամբան մնաց, այսինքն հրէարկուելէ ետք Ներկայացուցչական ժողովին եւ Ծերակոյտի արտաքին յանձնախումբին կողմէ, չներկայացուցած Ծերակոյտի նիստին: «Մեռեալ ձուկ» մը գարձաւ այդ բառաձեւը կը գրէ «*Մխլ - ճխլթ*»ի Ուաշինկթընի թղթակիցը: Հաւանաբար այդ վախճանին տեղեակ էր Էջզլ, երբ արգելէ կը հանդիսաւոր որ Ազգ. ժողովը վիճաբանութեան նիւթ գարձնէ այդ բառաձեւին հարցը եւ ամերիկեան Գուկրէսին դիրքը: «Օրինագիծը կը ճնացնեմ» ըսեր է ամերիկեան Ծերակոյտի յանձնախումբին նախագահը Ուաշինկթընի թուրք դեսպանին եւ եթէ այդպէս է, Թուրքերը ալ կրնան հանգիստ ճամբայ:

Ստորեւ զօր. Էվրէնի ելոյթին գլխաւոր մասերը, զոր կ'առնենք Հոկտեմբեր 3-ի «*Մխլիյթ*»էն:

×

Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահը Քէնան Էվրէն Հոկտեմբեր 2-ին Վանի մէջ խօսքն ուղղելով ժողովուրդին, արտայայտուած է երկրին ներկայ կացութեան, գլխաւոր հարցերուն ու այս կարգին նաեւ Հայկ. Հարցին մասին:

Անդրադառնալով Հայերու եւ ԱՄՆ.ու Քոնկրէսին ներս անոնց տարած աշխատանքին, ան ըսած է. -

«Այս հարցը սոկոլ մէջտեղ կը դրուի, վերջին անգամ ալ, ինչպէս գիտէք երեսն եկաւ ԱՄՆ.ու Քոնկրէսին մէջ: 1880, 1890 եւ 1900 թուականներուն այս ուղղութեամբ Թուրքիա ճնշումներու ենթակայ եղաւ: Մենք թերեւս պիտի չնեղուէինք այսքան, եթէ մեզի ոչ բարեկամ երկիրներէ գայիր նման ճնշումներ. սակայն որպէս Թուրք ժողովուրդ, մեզ բոլոր չատ յուզած է տեսնել որ նոյն ուղիին անգամ երկիր մը որ զանազան առիթներով յուցաբերած է բարեկամական վերաբերում մը, այսօր կ'ունենայ այս վերաբերումը: Հայերու մասին Քոնկրէսին ներկայացուած այս բանաձեւին ընդունելի կամ մերժուելէն աւելի դառն է այն պարագան, որ նման առաջարկ մը կարելի կ'ըլլայ բերել ու առանց արգելքի անցընել: Գիտենք թէ ինչպէս ամէն երկրի մէջ, Ամերիկայի մէջ ալ գոյութիւն ունին զանազան հոսանքներ: Գիտենք նաեւ թէ ինչպիսի աշխատանքի մը լծած է հայ հաւաքականութիւնը: Այսպիսով կը հետեւինք իրենց սկսած ահռելի արարքներուն, ամբողջ աշխարհի մէջ: Վայրագութեամբ կը սպանեն մեզ չատ մը անմեղ հայրենակիցներ: Կը յուսայինք որ ամերիկեան Քոնկրէսը գործիք չըլլար այս նոր խաղին որ ծաղրուեցաւ ափ մը ոճրագործներու կողմէ: Մեզի համար մխիթարականը այն է որ ամերիկեան Պետութիւնը խաղի չէ նայած եւ մեծ ջանք ի գործ դրած է զայն խանգարելու համար: Մեզի համար մխիթարութիւնը այս է:

Վերջի հայրենակիցներ, այս հարցին մէջ մենք յանցանք չունինք: Ունինք անշուշտ: Մեր յանցանքը այն է որ որպէս Թուրք ժողովուրդ մենք չկրցանք զմեզ ծանօթացնել աշխարհին. մինչեւ այսօր մնացինք մեր պատեանին մէջ: Անոնք որոնք կուգան մեզ տեսնել զանազան պատճառներով, կը տեսնեն ու կը հասկընան մեզ. սակայն անոնք որ չեն գիտեր կը մտանկցին այլտեղերու քարոզչութեան: Եթէ կ'ուզենք ներծ մնալ այս անարդար յարձակումներէն, պէտք է զօրաւոր ըլլանք, հակառակ պարագային յաճախ դէմ - յանդիման պիտի գտնուինք նման հարցերու. երբ կ'ըսեմ թէ պէտք է զօրաւոր ըլլանք, զօրաւոր պէտք է ըլլանք ամէն մարդի մէջ»:

×

Նոյն թուականի «*Մխլիյթ*»ը (Հոկտեմբեր 3) կ'արձագանգէ Յունաստան պատահած սա «տարօրինակ» պատմութեան:

Սեպտեմբեր 11-ին Յունաստանի, Կիւմիլճինէի Թուրքիոյ հիւպատոսարանի պաշտօնեաներէն Ի. Թրաքեալը առեւանգըւած է չորս հոգիի կողմէ, որոնցմէ երկուքը ոստիկանական համազգեստ կը կրէին:

Կ'ըսուի թէ այս չորս անձերը կը պատկանին յունական գաղտնի սպասարկութեան. անոնք Թուրք պաշտօնեային հարցումներ ուղղած են հիւպատոսարանի աշխատանքներուն, Թուրքիոյ Յունաստանի մէջ տարած գործունէութեան, եւ Թուրքիոյ ապահովութեան գաղտնիքներուն մասին:

Ի. Թրաքեալը, երբ ըսած է թէ ինք պարզ պաշտօնեայ մըն է ու տեղեակ չէ այդ բոլորին, սկսած են ծեծել ու խոշտանգել զինքը. առեւանգողները իրեն կրկնած են հիւպատոսարանէն տեղի ունեցած հեռաձայնային բոլոր խօսակցութիւնները ու սպառնացած են զինք սպանելով եթէ մերժէ խօսիլ:

Թուրք պաշտօնատարը այսուհանդերձ չէ խօսած ու ենթարկուած է խոշտանգումներու, ամբողջ ութ ժամ: Աւելի ետք զինք առեւանգողները տանալի այդ վայրը թողլով զինքը, ըսած են. «Նորէն պիտի տեսնուինք. խելքդ գլուխդ ժողվէ»:

Դէպքը գաղտնի պահուած է ու յայտնի չէ թէ Թուրքիոյ Աթէնքի հիւպատոսարանը ինչ պատասխան տուցած է Յունաստանի Արտաքին եւ Ներքին նախարարութիւններուն մօտ կատարած իր դիմումներուն. իսկ յոյն պատկան իշխանութիւնները «Հիւրրիյէթ» օրաթերթի թղթակիցին այս նիւթին մասին ուղղած հարցումին պատասխանած են. «այդ մասին ոչ մէկ բանի տեղեակ ենք»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՆՂՈՎ

ԿԱՌԲԻ 71-րդ յուցահանդէսը բացուեցաւ Հինգշաբթի օր, Փարիզի մէջ (փորթը Վերսայլ): Մթնոլորտը բաւական մեղմացած էր, քանի որ նախորդ օրը Ռընօ-ի բանակցութիւնները յաջող ելքի յանգած էին եւ Սէ - ժէ - Թէ-ն յայտնակ կը պոռար, բոլոր պահանջներուն գոհացում տրացած ըլլալով: Այսուհանդերձ, Ֆրանսական կառքը տաղնապի մէջ է: Երկրին մէջ 3-ի վրայ մէկը օտար կառք կ'առնէ, եւ ամբողջ ճարտարարուեստին 57%-ը կ'արտածուի: Այս ցուցահանդէսին երկու «աստղերն» են՝ Ռընօյի Սիւփէր 5-ը եւ Փէժոյի 205-ը:

Լիոնի մէջ 9 ոճրափորձեր կատարուած են Զորեքշաբթիէն Հինգշաբթի լուսնալիք գիշերը, գլխաւորաբար պաշտօնական կամ պետական շէնքերու դէմ. ի չարս ոմանց՝ արդարութեան պալատը: Նիւթական վնասները չատ մեծ են, եւ երկու թեթեւ վիրաւոր կայ: Անմիջական տէր եղող չկար, բայց առընչութիւն մը կը նկատուէր, 9 Քորսիքացիներու դատավարութեան հետ, որ պիտի բացուի Լիոն, ուր արդելափակուած են:

ՆԱԽԱԳԱՀ Էվրէնի թիկնապահներէն երեքը սպաննուած են Քիւրտերու կողմէ, ըստ Անգարա հասած լուրերու: Էվրէն Շեմտինէլի կ'այցելէր (Իրանի եւ Իրաքի սահմանակից) երբ զինքը պաշտպանող ջոկատը յարձակման ենթարկուած է, դէպի իր կայանը (Եուքսէքօվա) վերադարձի ճամբուն վրայ, ճիշդ հոն, ուրկէ քանի մը ժամ առաջ կ'անցնէր նախագահը:

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ Բ. ԿԱՑԱՆԻ (Անթէն 2) նոր անօրէն ընտրուեցաւ Ժան - Քլօտ Հեպէրէլ, ցարդ՝ ռատիօ Մոնթէ - Գարլոյի դլուխը: Փիէր Տէկրօփի (հանգըստեան կոչուած) յաջորդելու համար լսատեսողական բարձր - իշխանութիւնը 3-ի դէմ 5 ձայնով ընտրեց զինքը (նախագահը՝ ամիկ. Քոթա ձեռնպահ մնացած է): Ընտրողները, «Միթերանի մարդը» կը նկատուի, բայց ոչ ոք կրնայ խնդրոյ առարկայ ընել անոր ձեռնպահութիւնը: Տիկին Քոթայի ձեռնպահութիւնը աւելի կը չեշտէ իր անհամաձայնութիւնը Էլիզէի հետ:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ եւրոպական հանդիպում - ները բաւական դոհ կը ձգեն Ֆրանսացիք, քանի Պիլպաոյի մէջ Պորտօ 0 - 0 արդիւնքով զարձի մրցումին (երթ՝ 3 - 2) որակուած է, ինչպէս նաեւ Մէս, որ 1-ի դէմ 4 կէտով յաղթեց Պարչելոնայի, հաւասարորդին դաշտին վրայ (մէկը՝ ախոյեան ակումբներ, միւսը՝ բաժակակիր): Դարձի մրցումներուն կարդին չինէնք նաեւ Տրապզոնսփոր (Թուրքիա) որ պարտուելով Դինեպրէն (0 - 3) դուրս կը մնայ չարքէն: ԻԻԷՖԱ-ի հանդիպումներուն մէջ Իտալիոյ Ֆիորէնթինան որակուած է յաղթելէ ետք Պոլսոյ Ֆէնէրպահչէին (2 - 0), նաեւ Մոսկուայի Սպարտակը, որ յաղթած է դանիական խումբին եւ Փարի - Սէն - Ժերմէն:

ԿԱՊՈՆԻ նախագահը արտակարգ հանդիսաւորութեամբ ընդունուեցաւ օդակայանն իսկ, Նախագահ Միթերանի կողմէ: Ոչ մէկ բան կը պակսէր՝ կարմիր պատուոյ զորդէն սկսեալ մինչեւ 150 հոգինոց կոչունքը Էլիզէի մէջ: Փարիզ՝ ափրիկեանն մայրաքաղաքի վերածուած է արդէն, այս չաբաթավերջին, քանի կը ժամանէ նաեւ Հիսէն Հապրէ:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ, 5-ի վրայ մէկ չափահաս անձ «հոդեկան խանգարումէ» կը տառապի, ըստ ուսումնասիրութեան մը, զոր կատարած է Միացեալ - Նահանգներու մտային առողջապահութեան ազգ. Հիմնարկը: Այս քննութեան համաձայն, կատարուած երեք մեծ քաղաքներու մէջ Ամերիկացիներու 7-էն 15%-ը վախէ (փոպի) կը տառապի, 6-էն 7%-ը ալքոլամոլութենէ եւ թունամոլութենէ, 5-էն 6%-ն ալ ջղային զանազանախտերէ: Դեռ 1% մըն ալ կայ որ հոգեկան ծանր հիւանդութիւններ ունի եւ ուրիշ 1% մըն ալ՝ «անձի խանգարումներ»:

ՃԱՏՐԱԿ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՒՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

Զորեքշաբթի օր, 8-րդ խաղը ոչ մէկ արդիւնք տուաւ, 20 հարուածէ ետք: Գասպարով առաջարկած է «ոչ ոք»ի արդիւնք մը, զոր միտղոսաւոր ախոյեանը ընդունած է: Խաղը միչտ 3 - 0 է ի նպաստ Գարպովի: Յաջորդ հանդիպումը՝ Ուրբաթ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՑՈՒՅՑ

ԵՐԵՒԱՆ

(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՍԵՊՏ. 28 - ՀՈԿՏ. 1)

ՄՈՒՍԱԼԵՌՑԻՆԵՐՈՒ ԱԽԱՆԴԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

*Հայաստան ներգաղթելէ, իրենց նոր օճախները հիմնելէ եւ ի մի հաւաքուելէ ետք նախկին Մուսալեռցիները եւ անոնց ժառանգորդները որոշած են մեծ չուքով նշել եղեռնի նահատակներու յիշատակը: Հաստատուած է աւանդական օր մը՝ ամէն տարուան Սեպտեմբերի երրորդ կիրակին: Այդ նպատակով կազմուած է Հայաստան բնակող Մուսալեռցիներու ներկայացուցչական յանձնախումբ մը, որուն նախաձեռնութեամբ՝ 1968-էն սկսեալ, հանդիսաւոր կերպով կը նշուի նահատակաց յիշատակը: Նախկին Մուսալեռցիները՝ որոնք առաւելապար բնակութիւն հաստատած են Էջմիածնի չրջանի Մխոյեան աւանը, իրենց միջոցներով՝ 1976ին, աւանի հիւսիսը գտնուող բարձրադիր բլուրներէն մէկուն վրայ կառուցած են յուշարձան-թանդարան մը: Ամէն տարի, Սեպտեմբերի Գ. կիրակին, հոն կը հաւաքուին նախկին բոլոր Մուսալեռցիները, անոնց զաւակները, թոռներն ու ծոռները: Այս տարի ալ յուշարձանին առջեւ տեղի ունեցած են հանդիսութիւններ: Բացումը կատարած է Մուսալեռցիներու ներկայացուցչական յանձնախումբին նախագահը՝ Աբրահամ Աբամալիեան: «Հայութեան հայրենիքը սովետական Հայաստանն է» նիւթին չուրջ զեկուցում մը կարդացած է Իգնատիոս Մարտիրեան: Ողջոյնի խօսք արտասանած են «Մուսալեռ» ազգագրական աշխատութեան հեղինակ Վերժինէ Սվազլեան, Գէորգ Բախտիչեան, Ժորժ Մամմանեան, Շաքէ Վարսեան, Կամօ Տէր - Պետրոսեան եւ Լիոնի ու չրջակայքի հոդեւոր հովիւ Նորվան Եպիսկ. Զաքարեան: Արտասանած է Վերա Յակոբեան: Իրենց քերթուածներէն նմոյշներ կարդացած են Վառլէն Ալեքսանեան եւ Եդուարդ Միլիտոնեան: Հանդէս եկած են Արտաշատի «Տիգրանակերտ» եւ Էջմիածնի «Մուսալեռ» ազգագրական խումբերը: Ներկաները այցելած են Թանդարան, ուր ցուցադրուած են Մուսալեռցիներու հերոսամարտերէն դրուագներ ներկայացնող լուսանկարներ:

×

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ ԳԻՐՔԻ ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի Լրագրողներու Տունը բացուած է ռումանական գիրքի ցուցահանդէսը, կազմակերպուած Խորհ. Միութեան եւ Ռումանիոյ մշակութային համագործակցութեան չրջագիծէն ներս: Բացումը կատարելով Հայաստանի հրատարակչական պետական կոմիտէի նախագահի տեղակալը՝ Վ. Խաչատրեան, նշած է թէ այս ցուցահանդէսը կը նպաստէ երկու երկիրներու ժողովուրդներու բարեկամութեան ամրապնդման, ինչպէս նաեւ անոնց մշակոյթներու փոխադարձ հարստացման: Ցուցադրուած են մօտ 500 գիրքեր՝ հանրային - քաղաքական, գիտական, գեղարուեստական, մանկական նիւթերով: Ցուցահանդէսի աւարտին հաւաքածոն կը նուիրուի Երեւանի պետական համալսարանի գրադարանին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒՄ Է ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՀԵՏԵՎՅԱԼ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Խմբագիր՝ Ա. ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

Ա.

Ա. Ղազարյան — Ռուսական գրականության դասավանդումը հայկական դպրոցներում 3

Ա. Ղազարյան — Ռուսական գրականության դասավանդումը հայկական դպրոցներում (շարունակություն) 37

Ա. ՂԱԶԱՐՅԱՆ

Ռուսական գրականության դասավանդումը հայկական դպրոցներում

(ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆ)

— Ուրեմն կա մեծատան խմիչքի հետևում մի հետաքրքիր բան, եթե ասում են՝ տասը հոգուց ոչ մեկը չի ուզում խմել, ամեն մեկը ուզում է, որ իր կողքինը խմի, ինչո՞ւ է այդպես։

— Ճշմարիտ դիտեցիր, ես էլ եմ նկատել այդ։ Ինչո՞ւ է արդյոք, որ մարդիկ ուրիշներին խմեցնելու մեջ ավելի հաճույք են գտնում, քան թե իրենք խմելու մեջ։

— Ես կարծում եմ, որ մարդիկ ուրիշներին խմեցնելով՝ ուզում են ցույց տալ, որ իրենք ավելի ուժեղ են, քան թե խմողները։

— Ինչո՞ւ։

— Որովհետև ուրիշներին խմեցնելով՝ նրանք ստիպում են, որ նրանք ավելի շատ խմեն, քան թե իրենք կուզեին, ուրեմն նրանք ավելի ուժեղ են, քան թե խմողները։

— Ես էլ եմ կարծում, որ այդպես է։ Ուրեմն ինչո՞ւ մենք չենք ուզում խմել, երբ ուրիշները մեզ խմեցնում են։

— Որովհետև մենք ուզում ենք ցույց տալ, որ մենք ուրիշներից ուժեղ ենք։

— Ես էլ եմ կարծում, որ այդպես է։ Ուրեմն ինչո՞ւ ուրիշները չեն ուզում ցույց տալ, որ նրանք ուրիշներից ուժեղ են։

— Ես էլ չգիտեմ։

— Ես էլ չգիտեմ։

— Ուրեմն ինչո՞ւ ես ասում, որ ես էլ եմ կարծում։

— Ես ասում եմ, որ ես էլ եմ կարծում, որովհետև դու էլ ես կարծում։

— Ես էլ չգիտեմ, թե ինչո՞ւ եմ ես կարծում։

— Ես էլ չգիտեմ, թե ինչո՞ւ եմ ես կարծում

ՎԱՀԱՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

«ՏՆ ՖԱՄԻԼԻՈՅԻ ՓՈՓԽԻԿ ԸԹՆՈՒՀԸ»

Տն Ֆամիլիո կեցած նայեցավ. Ջրիլ - ճոն ասնձեց «Ֆոլկնեռներ կեհրիկ» չե - ինչպէ կրնայ եկեղեցւոյ հիմնադիր ու նիստուցավայրի պատասխանատուն դառնալ: Բայց կարելի չէր, եւ ան ստիպուած էր, եւ ան ալ ընդունեց:

- Հոգե՞ս ալ ես ատաստաց է, հարցուց Տն Ֆամիլիո, քնքշալով ու ծռմռալով:

- Ո՛չ. սա կայ որ կայ ստանձնելիք ծառայութիւն, ուսկից չես կրնար խոյս տալ է, ուսկից ես կրնայ ծռիլ ու ծռիլ:

Տն Ֆամիլիո դեռ նայատրեր:

- Դուն չեզոք ընտրութիւն ընելու ես ստիպուած ես, ինչպէս ամէն ոք, որ կ՚ապրի ու կ՚աշխատի այս քաղաքին մէջ: Ամէն ոք ստիպուած է ընտրել կողմ մը, ինչպէս

Տիկին Աբջարոյա Ղազարոսեան - Մեհեան, Այրի Տիկին Աբջարոյա Թեմիրեան եւ զաւակները (Պոլիս), Այրի Տիկին Մարի Թահմիզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Շուպարալեան եւ զաւակները (Նիւ - Եորք) խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, մօրեղբօր, քեռայրին՝

ԿԱՐՕ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ - ՄԵՀԵԱՆԻ

(Ծնած՝ Ռոտոսթօ, 1898-ին)

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտեմբեր 1-ին Ռիւէյ - Մալմէզոնի հիւանդանոցը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 8, ժամը 10·30-ին, Փարիզի Ս· Յովհ· - Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Թիէի գերեզմանատունը:

Որեւէ մատնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

×

Ընտանիքին վախճանին համաձայն, փոխան ծաղկեպսակի նուէրները ընել, նախընտրաբար, կրթական հաստատութեանց:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ԷՓՈՒ - ԱՆ - ՓՐՈՎԱՆՍ· - Պ· Խաչատուր Հայկազեան 300 Ֆ·:

ՏԷՕՅԼ· - Պ· Սերժ Պապիկեան 200 Ֆ·:

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՕՅԹԻ ՏԱՆ

Լեւոն Ադամեանի *թաղման առթիւ· - Բժ· Յորժ Թաղոյեան 300 Ֆ·, Միհրան Նահապետեան, Զապէլ Գուլումճեան, Կէորկեան ընտանիք 100-ական Ֆ·: Բէշգիշեանի յիշատակին՝ Արաքս Տէր - Զաքարեան 150 Ֆ·: Օննիկ Տօրումեանի թաղման առթիւ՝ Շալճեան ընտանիք 100: Հրաչեանի թաղման առթիւ՝ Յովսէփ Օհանեան 100 Ֆ·: Փոքրիկին Առաքելեանի մկրտութեան առթիւ՝ Միշել Շալճեան 100 Ֆ·:*

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՁԱՓԱՀԱՍՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ամէն երկուշաբթի - Հոկտեմբեր 8-էն սկսեալ - ժամը 20-էն 21 :

CENTRE CULTUREL

ST. MESROB

10 bis, Rue Thouin — 75005 Paris

Tél. : 326 - 50 - 49

Irma fourrures

SUR MESURE

— REPARATIONS —

TRANSFORMATIONS

Ժամ առաջ գնեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ՁԱՓԻ ՎՐԱՑ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻՒ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. 368 55 99

Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Կազմակերպուած Կապ· Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ, հայերէն լեզուի դասաւանդութիւն, հայկական պար եւ երգ: Ամէն շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 15 - 18: Շաբաթ, Հոկտեմբեր 6-էն սկսեալ Հայ Մշակոյթի Տունը:

17, Rue Bleue — 75009 Paris

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

CROIX BLEUE SECTION ALFORTVILLE

Grand BAL ANNUEL

Samedi 13 Octobre à 21 h

Salle des Fêtes

Rue Voltaire ALFORTVILLE

Animé par l'orchestre

HAGTANAG

Réservation : MCA ALFORTVILLE

et membres de la Croix Bleue

MAISON ARMENIENNE de la JEUNESSE et de la CULTURE

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

— 12-14, Rue St. Bazile, 13001 MARSEILLE —

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 7, ժամը 15·30ին

Կը նախագահէ՝

ԿԱՐՕ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Կը խօսին՝

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ (Հայերէն)

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Ֆրանսերէն)

Գեղարուեստական յայտագիրը:

- Արտասանութիւն՝ Տիկիններ՝ Ատոիկ Սարաֆեան եւ Ալիս Պիւլկիւրեան եւ Վահրամ Ճառայեան:

- Իր մասնակցութիւնը կը բերէ ԳՈՒՄԱՆ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Ժիւլիէթ Եղլմազեանի:

- Կը լուսաբաձակուի, առաջին անգամ ըլլալով, Դանիէլ Վարուժանի նուիրուած յուշատախտակի բացման հանդիսութեան (1958, Փետրուար 9) կանաչ մէջ (Պելժիա), համառօտ ժապաւէնը:

Մուտքը ազատ է:

պատր դեպի վենետիկ

Նախաձեռնութեամբ Կապ· Խաչի Անիէռ - Պուա - Գոլոմպ եւ Արժանթէօյի մասնաճիւղին:

Երթ՝ Հոկտեմբեր 28 - Դարձ՝ Նոյեմբեր 2

Մասնակցիլ փափաքողները կրնան արձանագրուիլ մինչեւ Հոկտեմբեր 10: Մասնակցութեան սակը՝ 2000 Ֆ·:

Մանրամասնութեան համար հեռաձայնել Տիկին Մատոյեան՝ 799 - 41 - 19 եւ Տիկին Հիսայեան՝ 733 - 08 - 32 :

Gilles NOURIDJANIAN

aura le plaisir de vous accueillir

dans son restaurant

LE CHEVALIER DU TEMPLE

33, Rue des Rosiers, 75004 Paris

Tél. : 887 - 82 - 67

Spécialités arméniennes et orientales

Fermé dimanche soir et lundi

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԸ ՀՐԱՄՄԵՑԷ՛Ք

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գ ր ա կ ա ն Յ ա ր ե ւ կ ո յ թ

նուիրուած՝

ԱՏՐԻՆԷ ՏԱՏՐԵԱՆԻ

Կը նախագահէ՝

ՅԱԿՈԲ ՎԷՋԻՐԵԱՆ

Բանախօսուհի՝

ՍՕՆԱ ՄՈՄՃԵԱՆ

Կիրակի՝ Հոկտեմբեր 7, ժամը 16-ին, Հ· Բ· Ը· Միութեան Ալէք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնին մէջ:

118 Ռիւ տը Գուրսէլ, 75017 Փարիզ

Գեղարուեստական պաշտօնաթերթ:

Մուտքը ազատ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 8-ին, ժամը 15-ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ, բաժակ մը թէյի շուրջ: Շատ կարեւոր օրակարգ:

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles à 20km de Marseille. tél. (42) 89.27.47



"Ըստ նախ. գնէք «Յառաջ»ի գովազդատուներուն"

UN RESTAURANT LIBANO - ARMENIEN

EN PLEIN PARIS

AL-KASR

SPECIALITES ARMENIENNES ET LIBANAISES

1, RUE DE RICHELIEU, 75001 PARIS métro Palais-Royal

tél. 296 33 02 DEJEUNER - DINER D'AFFAIRES ET DE FAMILLE

prix raisonnables

accueil cordial et amical

tous les soirs

ambiance musicale orientale

Salle pour banquets, mariages, fiançailles, baptême, anniversaire, réception

FACULTATIF : Chants et danses orientaux, sans incidence sur les prix

ՇԱԲԱԹ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
6

SAMEDI
6 OCTOBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ԾՐԱԳԻՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.804 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 60e ANNÉE — No 15.804

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՈՂՎԻ

Ափրիկեան փոքրիկ վհուժողով մը տեղի կ'ունենար Էլիզէ, Ուրբաթ օր, ուր հաւաքուած էին 4 Ափրիկեցիները Նախագահ Միթերանի հետ: Հիւրն Հասպրէ (Զաատ), Նուֆուէթ - Պուանեսի (Քոթ - տ'Իվուար), Պոնկո (Կապոն) եւ Մոպութու (Զայիր), Ֆրանսայի Նախագահին հետ կը խօսէին Զաատի եւ այլ հարցերու մասին:

ՊԵՐԺԵՐՈՆ բանուորական Ուժի քարտուղարը գոհ չէ Եմմաուսի նախարարէն, որու խնայողական խիստ վերաբերումը ընկերային ապահովութեան նկատմամբ բոլորովին անհեթեթ կը գտնէ: Ըստ իրեն ընկերային հարցերու գլուխը անցած նոր նախարարը՝ նախորդին (Պեւեզովուա) քաղաքականութիւնը կը շարունակէ, թէ ոչ Պերժերոն այնքան չայգաներ տիկին Ժորժինա Տուֆուան, որ ըսածին կը հաւատայ ինչ որ այնքան ալ յամախտզէպ չէ այս օրերուն»: Միւս կողմէ սակայն, Տիկին Տուֆուայի ձեռք առած կարգ մը ահմանափակումները, ինքնին քննութեանց վերաբերեալ (սըրտաբանութիւն, Էֆոկրաֆի եւայլն) չատ ջղոտ կը ձգեն բժիշկները:

ՄԵԾՆ - ԲՐԻՏԱՆԻԱ գործազրկութեան տոլոր մրցանիշները կոտրած է 5,4%-ի յաւելումով Սեպտեմբերին: Ներկայիս գործազուրկերու թիւը 3 միլիոն 283 հազար 640-ի հասած է, ինչ որ աշխատող ձեռքերուն 13,6%-ը կը նշանակէ: Այս յաւելումը հետեւանքն է գլխաւորաբար իրենց ուսումը վերջացուցած երիտասարդներու, որոնք գործազրկութեան մասուկը արձանագրուած են տարուան վերջը:

ՆԱՒԱՐԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ Սուրիա պիտի այցելէ Նոյեմբեր 26 եւ 27-ին: Ֆրանսայի առաջին նախագահն է, որ նման այցելութիւն մը կը կատարէ Սուրիոյ անկախութենէն ի վեր (1943):

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀՐԵԱՑ ՀԱՄԱՑՆՔԻՆ պատրաստները, մեծ բարունակեաեին դըրդումով, բաւական իրար անցած են այն ձեւէն, որով կը խօսուի Հրեաներու մասին 3-րդ եւ վերջին (թեոմիճալ) դասընթացքներու պատմութեան անձեռներուն մէջ: Քրքրելով հատորներուն էջերը, սա ահմանումը գտեր են սիոնականութեան. - 1· - Հրէական չարժում, ծնած Ֆրանսա 19-րդ դարու վերջերը, ի նպաստ Պաղեստին (Սիոն) վերադարձին: 2· - Զգում իսրայէլի Պետութեան ծաւալման ի վնաս դրացի արաբ Պետութեանց: Շատ քիչ տեղ արուեր է Հրեաներու ողջակիզումին: Հրեաները ջժգոհ են նաեւ Իսրայէլի Պետութեան ծագումի բացատրութիւններէն եւ բազմաթիւ այլ թերիներէ: Ուրիմն հակա - անձեռն մը հրատարակած են հրեայ դասախարակներու կողմէ պատրաստուած եւ ՓԱՍԼԻ-ի (հրեայ մըտաւորականի դասախարակութեան դործունէութեան եւ գործակցութեան ծրագիրը) նախաձեռնութեամբ: Կը թուի սակայն թէ այս գիրքն ալ ճիշդ նոյն քննադատութիւններուն կրնայ առարկայ ըլլալ, որովհետեւ կը չափազանցէ միւս կողմէն եւ առարկայական ոչ մէկ մօտեցում ունի ժամանակակից պատմութեան նկատմամբ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ - ՊԼԷՐՈՒԹԻ մէջ սկսած է պատերու պատերազմը: Քաղաքագօրքերով չրջապատուած, ջատոր կրող հարիւր կիներ թալանի տուած են առջի գիշեր Քոռնիչի պատերն ու խաղարաններ, որպէս պայքար «անբարոյականացնող վայրերու» դէմ: Այս կռիւները սկսած են Սեպտեմբեր 26-ին, որ Ասուրայի Բ. օրն է, այսինքն՝ սուգի օր, միայն չհիներուն կողմէ ոգեկոչուող, որ իմամ Ալիի զաւկին՝ Հիւսէյնի մարտիրոսութեան նուիրուած է (680-ին):

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Պետութեան ամանորի նուէրը բաւական լեղի է իր ժողովուրդին համար, քանի 50 լիւֆս նկատուած ապրանքներու ներածումը արդիլուած է: Ասոնց կարգին՝ չոքոլան, ուիսքին, մուշտակը, ծնեբեկ, կանկառ, օդանաւ, զրօսանաւ, մինչեւ իսկ աղքատներու չամփանները՝ կաղապուրը:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ հարաւ - արեւմտեան չրջանն է, որ առաւելաբար տուժած է եղանակի անբնական սաստկութենէն: Մրրիկ, ողողում, հով, տեղատարափ անձրեւներ ոչ միայն նիւթական հսկայ վնասներ հասցուցած են, այլեւ մարդկային զոհեր ալ պատճառած:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՐԾԻՔ ՓՈԽԵԼՈՒ ՊԱՐՏԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

—×—

Քանի, երեսուն տարի առաջ գրածներս ու հրատարակածներս չատ չեմ կարդար: Մեծ փափաք մը չունիմ զանոնք կարդալու, սակայն բուն պակասը՝ ոչ թէ փափաքն է, այլ ժամանակը: Կը հաւատամ որ մարդ ետ պէտք է նայի այն տեղն մի-այն, երբ այլեւս դէպի առջեւ նայելու կարողութիւնը կորսնցուցած է: Այլ խօսքով, կը կարծեմ որ հին գրածներս կուշտ ու կուռ պիտի կարդամ այն տեղն միայն, երբ պիտի դադրիմ գրելէ···: Եթէ դադրիմ:

Բայց երբեմն կը սիրեմ ակնարկ մը պտըտցնել անոթի մնացած այն տետրակներուն վրայ, որոնց մէջ քառասուն տարի առաջ կ'արձանագրէի առօրեայ ապրումներս ու մտածումներս: Երբ այդ տետրակներուն մէջ հոսկէ հոնկէ տողեր կը կարդամ ու հանդիպումներ կ'ունենամ այդ չրջանի մտածումներուս հետ, բան մը կայ որ զարմանք կը պատճառէ ինծի: Որքա՜ն չատ նիւթերու մէջ այսօր ալ ունիմ ճիշդ այն մերձեցումը, զոր ունիմ եղեր քառասուն, կամ երեսուն տարի առաջ: Կը կարդամ այդ տողերը ու պահ մը աչքերս գոցելով կը մտածեմ. այսօր ալ նոյնը չե՞մ խորհիր այդ մասին, դեռ երէկ նոյնը չդրեցի՞ սա նիւթին շուրջ: Ես նոյն համոզումներուն, նոյն կարծիքներուն մարդն եմ ուրեմն: Ուրեմն, ես անդրադառնամ կամ ոչ, քառասուն տարի առաջ դէպի ծով հրուած նոյն նաւակին մէջ է որ կը նաւարկեմ դէպի միչտ նոյն ուղղութիւնը:

Այո՞: Այո, եւ ոչ:

Բարեբախտաբար այդ տետրակներուն մէջ երբեմն կը գտնեմ մտածումներ ալ, զոր այսօր տղայական ու անիրապաշտ կրնամ նկատել: Անոնք քանի տարեկան մէկու մը համար ընդունելի էին, բայց վաթսունին մօտեցող մէկը կրնայ չբաժնել զանոնք: Կը կարդամ այդ տողերը ու աչքերս փակելով կը մտածեմ. ի՞նչ - պէս փոխուեր եմ, Աստո՛ւած իմ, այսօր կրնա՞մ նոյնը ըսել, նոյնը պաչտպանել: Այսօր կրնա՞մ տէր կանգնիլ նոյն մտածումներուն, չտեսնել ձեւացնել նոր այն դոյներն ու ճաչակները, նոր փորձառութիւններն ու ապրումները, որոնք եկեր են տարիներու ընթացքին կերպարանափոխել հինն ու մանկականը: Որքա՜ն ճամբայ կտրեր է կեանքի նաւակը եւ որքա՜ն նոր հորիզոններու առջեւէն անցուցեր է ան զիս:

×

Նիցչէ տեղ մը կ'ըսէր որ մարդուս միտքն ալ, օճի մը նման, կը մեռնի եթէ պարբերաբար չփոխէ իր մորթը: Օ՛, այդ մորթին տակէն դարձեալ նոյն մարդն է որ դուրս պիտի գայ, չվախնա՛նք, չմտահոգուի՛նք: Միայն թէ ուժ եւ թարմութիւն մը պիտի ստանայ մեր մտածումին մարմինը, աւելի լաւ պիտի յարմարի մթնոլորտի ու չրջապատի տեւաբար փոխուող պայմաններուն:

Մարդուս միտքը դաչնակի մը ստեղնաչարին նման չէ, որպէսզի ամէն անգամ որ կոխենք անոր ստեղներէն մէկուն վրայ, ստանանք նոյն ձայնը: Մարդը անհանդուրժելի չէ՞ր ըլլար, եթէ անոր միտքը դատապարտուած ըլլար անչեղ ճակատագրականութեան մը:

Գրականութեան պատմութեան մէջ քանի մը նշանաւոր դիրքեր կան, որոնք դրի առնուած են կարծիքի փոփոխութեան չընդալից յայտարարութեան մը համար: Անոնց հեղինակները չեն վարանած պատմութեան առջեւ գոչելու. «Սխալեր եմ: Կամ կարծիք փոխած եմ: Առաջ այդպէս կը խորհէի, այդպէս կը զգայի, հիմա այսպէս կը խորհիմ ու կը զգամ:

Եթէ մարդը եւ ելեկտրական ուղեղը, այսինքն քմահիւթերը երբեք պիտի չհաբեռնան նոյնանալ իրարու, պատճառը այս է. Փառք Աստուծոյ, մարդը բնութեամբ ինքզինքին կը վերապահէ ազատ մտածումի ու անակնկալ չեղումներու, նոր հարիզոններ որոնելու իրաւունքը: Նաեւ կարողութիւնը: Ուեղճ քմահիւթերը մէկ հաւատարմութիւն միայն ունի. հաւատարմութիւն՝ իր նախապէս արձանագրած տուեալներուն ու մտածումներուն նկատմամբ: Ինչ որ հարցնէք իրեն, պիտի բանայ իր անջնջելի արձանագրութիւններուն տետրակը, պիտի փնտռէ էջը, եւ անոր մէջէն պիտի կարդայ ձեր հարցումին պատասխանը: Քմահիւթերը երբեք զարմանքի պիտի չմատնէ ձեզ նոր ու անակնկալ որոշումով, երբեք պիտի չըսէ ձեր աչքերուն մէջ պարկեչտօրէն նայելով. «ես նախապէս այդպէս կը մտածէի, հիմա այսպէս կը մտածեմ»:

×

Վերջին հաչուով, ես կ'ըսեմ հետեւեալը. լաւ է որ միչտ որոշ հետեւողականութիւն մը, մեր նախկին մտածումներուն հանդէպ հաւատարմութիւն մը դտնենք մեր այսօրուան մտածումներուն մէջ: Ատիկա լրջութիւն ու վստահելիութիւն կը ներչնչէ մեզի եւ մեր չուրջիններուն:

Բայց լաւ է նաեւ որ երբեմն ցնցուինք, եթէ անդրադառնանք որ երկար ատենէ ի վեր բանտարկուած կը մնանք նոյն կապարին մէջ եւ երբեք անհրաժեչտութիւնը չենք զգար կարգ մը սրբագրութիւններ ընելու մեր առօրեայ մտածելակերպին մէջ: Այդտեղ վտանգ մը կրնայ սպառնալ մեզի: Այդտեղ կրնանք հասած ըլլալ մահացու լճացումի մը սեմին: Զգոյշ ուրեմն:

Միայն մահն է որ այլեւս վերջ պէտք է տայ մեր մտածումներու վերանորոգումին ու կերպարանափոխումին:

Ռ. Հ.

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Ցառաջ Միտք եւ արուեստ»ի նոր (87-րդ) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. -

ED. EXERJEAN
Le Fauteuil d'Orchestre

A. A. KHANDANIAN
St. Thaddée

DANIEL LEUWERS
Accords et désaccords de R. Melik

ՄԱՐԿ· ՆՇԱՆԵԱՆ
Հայութիւնը սրվելիճ չուներ

«ՀԱՋԱՐԻԱՊԱՏՈՒՄ»

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ ՎԱՋԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Բ.

Եթէ Վազգէն Անդրէասեանի հրատարակած Անդրանիկի եւ Չերազի նուիրուած հատորները անհատական ապրումներու եւ դիմահատումներու անկեղծ արտայայտութիւններ էին, կը բովանդակէին, սակայն, ընկերային եւ քաղաքական տարակարծութիւնները առեղծող տեսութիւնները՝ ո՛չ անպայման ընդունելի ամէնուն կողմէ՝ իրենց ամբողջութեան մէջ։

«Անկիզը ու անվախճան վէպը», բոլորովին տարբեր անոնցմէ, իրապէս, վիպային բովանդակութեամբ յուշագրութիւն մըն է, իսկ յուշագրութիւնը՝ մտքերու խառնումով պոէմի մը ոգերգական կացութեան, անընկճելի կամքի զեղարուեստական արտազրութիւն։ Ինքնայողդութիւն ածականներու եւ չատախօսութենէ խուսափում ո՛չ մէկ տեղ կը ձգտեն արուեստական պատուճանքներու։ Նկարագրութիւնները՝ պատկերները ներկայացնելու պահանջին սահմանը չեն անցնիր։

Անշուշտ ծիծաղելի պիտի ըլլար իրապաշտ ըսել ապրուած դէպքերու, բայց Վազգէն Անդրէասեանի այս գիրքէն ո՛չնչան հարազատ ու կենդանի չունչ մը կ՝արտածորի, որ իրապաշտութիւնը կը դարձնէ բոլորովին տեսանելի, լսելի, չօշափելի։ Կարծես կը տեսնենք վիրաւոյծը զործիքները ձեռքին՝ աշխատանքի վրայ։

Երբ կ՝ունկնդրենք Հազարիապատումի վիպագիներու խօսակցութեանց եւ զիրար բարեւելու պարզունակ ձեւերուն, մեր միտքը կուգան Անձրեւին ու Գիւղին տիպարները իրենց ինքնայատուկ բառ-բառով, քաղցր ու պատկերալից տիպիկ արտայայտութիւններով որոնք, չատ իրատեսիօրէն, Համատեղը հատատած-ցին հայ զրականութեան պատշաճ բարձրութեան վրայ եւ կազմեցին իր վառքը։

Անդրէասեան լաւ դիտող, իրացուցած դատաստանի առօրեան ու վարուելակերպը, կրցած է պահել միջավայրի լեզուն ու սովորութիւններուն հարազատութիւնը։ «Հայր Մեր մը ըսէ, խաւարն ալ կը պայծառանայ»։ Հազարի գիւղացիին հատատքին ամբողջ բացատրութիւնը չի՞ խտանար այս նախադասութեան մէջ։ Ո՛չ մէկ բացատրութեան կը կարօտի, երբ նոյն պիւղացին կ՝ըսէ. «Կեսուրս կարասներով մածուն է ղրկեր. դանա՛կ զարնես չի՛ կթուիր»։ Առաջինէն մինչեւ վերջին էջ ո՛չ ընդհատում ունի եւ ոչ ալ խաթարում իր ճանչնալ այս ոճը։

Պատանի մըն է զրքին հերոսը եւ պատանին նոյնինքն հեղինակը՝ իր յուշումներով, տուայտանքներով, փիլիսոփական տատապանքներով, որմէ անբաժան է, ժողովուրդը կամ ինքը մատնչիչ մը՝ ձուլուած անոր մէջ։

Կեանքին նոր բացուող պատանին զերուած է արտերէն, զաշտերէն, լեռներէն տարածուող խաղաղութեամբ, երկինքէն ծորող ջերմութեամբ։ Հոգին լեցուած՝ ծնողական սիրոյ ու գուրգուրանքի ճոխութեամբ։ Զգայուն է սիրար եւ պատրաստ՝ լացի, հրճուանքի, ըմբոստութեան։

Ծանօթ է որ ամէն պատանի ունի զինք յատկանշող անհատականութիւն՝ եսասիրութիւն, յաւակնութիւն, հպարտութիւն։ Անկարող չափելու վտանգի ծանրութիւնը, տրամադիր է անմիջական հաղորդեցութեան։ Կը ծառանայ երբ խորթ տարբեր խանդարեն իր անդորրութիւնը։ Կուլայ կամ կռուի կը դիմէ երբ երկչոտ խլուի ինչ որ իր սեփականութիւնն է, ինչ որ սիրելի է իրեն։ Ունի ազգային հպարտութիւն եւ զգացումները կը վիրաւորուին երբ կը լսէ. «Երբ ցցած են հայ զաւակները»։ «Հա՛յ ենք, հայ. չըլլայինք բարով» պանդատները, ականջ դրզռող, սիրտ բզքտող ազազակները։ Կը սարսի էութիւնը։

Թրքական սպառնալիքի նախանշաններ-ը սկսած են կամարուիլ հորիզոնին եւ պղտորել Հազարիի երկինքը։ Աչելորդ եւ անօգուտ մտածում է ապաւինիլ քիւրտ բարեկամ ընտանիքներու։ Անոնք այլեւս անզօր են ապահովելու իրենց կեանքը։

Եաին ձգած սիրելիներու չարանը, պատանին կը մեկնի կարգ մը ազգականներու եւ պաշտելի քրոջ հետ՝ խօսք տալով երբեք չդաժնուիլ անկէ։

Սրտակեղեք բաժանում։ Իրրեւ մխիթարութիւն՝ միա՛կ կարուկ խրատ. «Ղբնա՛, մա՛րդ եղիր»։

Հարազատներու մորմոքն ու մրմունջը սրտին, կը մեկնի ապահովութիւն գտնելու, «մարդ դառնալու» համար։ Բայց ե՞րբ է որ հայ կեանքի պայմանները՝ կոզոպտուներ, հալածանքներ, բազմազան ու բազմատեսակ արհաւիրքներ թոյլ տըւած են մանուկի բնականոն աճումին։ Մարդ դառնալու նախապայման չէ՞ն խաղաղ կեանք, կանոնաւոր սնունդ, բաւարար ուսում։ Փչուր մը հաց, զաւաթ մը կաթ, երբեմն անոնցմէ զրկումն իսկ, կրնա՞ն միտք եւ մարմին զարգացնել։ Ո՞վ պիտի որքա՞ն տաղանդներ եւ հանճարներ պիտի հասուննային այն մանուկներէն կամ պատանիներէն, որոնք կմախքներու վերածուեցան ճամբաներու վրայ, խոշտանգուեցան ճամբաներու եզրին։

Անոնցմէ աւելի բախտաւոր պիտի ըլլա՞ր մեր պատանին. կեանքը քիչ մը աւելի ժպիտ եւ ուրախութիւն պիտի պարգեւէ՞ր. պիտի տիրանա՞ր ապրելու իրաւունքին։

Ա՛ռ այժմ, արեւը կը խանձէր դէմքը, խիճերը կ՝արիւնէին ոտքերը, ազգակից տարիքտաներու ու ծոցուորներու ազեկատուր ոզին ու կոծը՝ զանակի հարուածներու նման կը մխրճուէին սրտին մէջ։ Մատղաչ պատանիի մը համար չատ չէ՞ն, բաժակի յորդում չէ՞ր քապցր ու ծարաւի ա՛յդքան տատապանք. դոյութիւն չունեցող ճամբաներու քաշքշտուքն ու վիրաւորներու վայնասունը։ Զգայուն սիրտ մը ի՞նչպէս պիտի տոկար ֆիզիքական ու բարոյական այդքան չարչարանքներու։ Կ՝ինայ հիւանդ։ Շնորհիւ իր հանդամանքին եւ արտաքին միջամտութիւններու, կը փոխադրուի հիւանդանոց՝ կեանքի ու մահուան մէջ տարուբեր։

Այդ օրերուն, սակայն, հիւանդ էր ամբո՛ղջ կարաւանը, համա՛յն Հայութիւնը եւ ո՛չ ոք ի վիճակի՝ օգնութեան ձեռք կարկառելու, նուազագոյն խնամքը տալու։

Ճգնաժամային այդ վայրկեաններուն, լոյսի նշոյլ մը կը ծագի պատանի դլխուն վերեւ. արեւի ջերմութիւնը կը սղոսկի մարմնին ներս։ Մեծ եղբօր մը հոգածութեամբ, Վահան Թոթովենց կը մեղմացնէ իր տատապանքը. կը տեղաւորէ զինք դպրոց, իսկ Զօր. Անդրանիկ, որդեգիր զաւկի նման պաշտպանութեան տակ կ՝առնէ։ Այնուհետեւ անոր սիրելի սանն է։

Ստեղծուած անորոշութեան քաոսին մէջ, պզտիկ բան չէ ասիկա. այլ՝ քաղցկտատապողի հրաշք - մանանան։ Փայփայուած երազի իրականացում՝ ճեմարանի մուտքը։ «Զքաւորին ուժն է այդ, եթէ այդ բառը կը նաչնակէ բան մը չուենենալ»։ որովհետեւ ճեմարանի ուսուցիչներու եւ մանաւանդ «ատտուածա-վա՛խ» կղերականներու անմարդավայել վերաբերմունքը կը պարպեն Ուժին նշանակութիւնը իր էութենէն։

Պատանիի մեծագոյն մղձաւանջն ու ցաւը, սակայն, քրոջմէն բաժնուած ըլլալու պարագան է։ Ասօք տուած էր չլքել զայն եւ դէպքերը այլ կերպ տնօրինած էին։ Ոչի՛նչ կը զոհացնէ զինք. անկէ հեռու եղած ըլլալու վէրքը ո՛չ մէկ պալատան կը բուժէ։ Մխիթարութիւն չի՛ դաներ մինչեւ այն օր, երբ կը վերադտնէ զայն՝ անբնկճարելի ուրախութեամբ։

Անպատում ցաւերու ու տատապանքներու ծովուն մէջ, դառնօրէն ձեռք ձգուած փորձառութիւններէ եաք, հասունցած, «մարդ ըլլալու» ճամբան բռնած է պատանին։

Բայց, անբնական կացութեան, զեհենային տանջանքներու բովին մէջ, ի՞նչ կը նշանակէ մարդ ըլլալ։ Ուսո՞ւմ առնել, ազգային հերո՞ս դառնալ, խմատուն կամ մեծ զրադէ՞տ դառնալ։

Յատնաչփոթութեան, սարսափի, զարհուրանքի օրերուն ո՞վ սիրտ ու ախորժակ կ՝ունենայ, ո՞վ յանդգնութիւնը կրնայ ունենալ այդպիսի ցնորական երազներու հետամուտ ըլլալու։ Ամբողջ ժողովուրդ մըն է որ կը տուայտի, արմատախիլ կ՝ըլլայ, կը չարդուի անխնայ։ Սեփական դոյութիւնն իսկ պահպանելը հերոսութիւն չէ՞ ինքնին։ Մարդու կարդ անցած ըլլալու նչանակութիւն չունի՞ միթէ։

Պատանիի կեանքի ուղին գծողը ո՛չ ինքն է, ո՛չ ալ պատահականութիւնը. այլ՝ ժողովուրդի բեկորները, թրքական հալածանքէ խոյս տուող դժոխային վիճակը։

Օրերով, չարաթներով, ամիսներով մաղլցիլ լեռներ, լլկնել խորխորատներ, զլորիլ ժայռերէ վար, փշրել ձեռքեր եւ սրունքներ։ Եւ այս կաղ արշաւը ո՛չ ձիւն կը ճանչնայ, ո՛չ հրաչէկ արեւ. ո՛չ հայի պակաս, ո՛չ ալ Քուրի տիկի պարպում։ Պէտք է տեղ մը հասնիլ, չունչ քաչելդտնել հանդրուան մը, որ համոզի քեզ թէ՝ ապրելու համար ծնած արարած ես։ Բայց այդպիսի հանդրուան մը զոյութիւն ունի՞ արդեօք։ Ի զո՞ւր կը չքնին Այնթափ, Երզնկա, Մամա - խաթուն, Ալլահվերմի, Կարին, Թիֆլիս։

Դէպի խելագարութիւն զիմող. չլսիր կորսնցուցած զանգուած մըն է, որ չի պիտեր թէ՝ օր մը վերջ պիտի դտնի՞ պիւղ պիւղ, քաղաք քաղաք այս թափառումը։ Հազիւ տեղ մը հասած, չալակը՝ կրկին կռնակ։ Անվերջակէա՝ կը չարունակուի արահետը։ Անհորիզոն չրջանա՛յ, հսկայ անիւ մը, որ ուրկէ՛ ալ մեկնիս, ծայրը պիտի չչտնուի։ Ո՛չ մեկնակէտ, ո՛չ հանդրուան։

Ահաւոր այդ տարտարոսին մէջ է որ կը թրծուի, կ՝ամրապնդուի պատանին, կը դառնայ մարդ։ Միտքը զարգացած, կամքը կռանուած, բազուկներն ու ուսերը հրացան չալկելու ուժ են ստացած։ Բնական ընդունակութիւնը տարիքը մօտեցած։ Մարտունակութեան ոգին արթնցած, իւաչալի վերածուած՝ Հայուն համար կռիւ դաչա նետուիլը։

Վազգէն Անդրէասեանի Հազարիապատումի նկարագրութիւններու զրական լիզուն, տեսարաններու պատատման չքեղերանգները, յուզումը արցունքի վերածող զգայնութիւնը հաճելի անակնկալ մըն է մեզի եւ առանց վարանումի իր այս հատորը կ՝ընդունինք զեղարուեստական իրապէս զեղեցիկ գործ։

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

(2 եւ վերջ)

ԳԷՈՐԳ ԱԼԻԽԱՆԵԱՆԻ ԱՂՋԻԿԸ՝ ՏԻԿԻՆ ՍԱԽԱՐՈՎ

ԽՄԲ. - Տիկին Սախարովի անունը եւ անձը ծանօթ են։ Քիչ ծանօթ է սակայն թէ ան Հայաստանի կուսակցական երբեմնի բարտուղար, գոհ սթալինեան մաքրագործումներու, Գէորգ Ալիխանեանի աղջիկն է։ «Լիքվիդէս»էն թարգմանաբար կը ներկայացնենք Սիլվիան Սթէյնի յօդուածը, որ խորագրուած է՝ «Տիկին Սախարովի պայքարը»։

×

Կան կեանքեր որոնց համար կրնանք ըսել թէ մէկմէկ ճակատագրեր են, ինչպէս կեանքը օրիորդ, խորհրդային պատզամական Անտրէյ Սախարովի կնոջը՝ Էլենա Պոնների, որ չորս տարիէ ի վեր մեկուսացած կ՝ապրի արզելարան - քաղաք Կորքիի քար լռութեան մէջ, որ կը չրջապատէ զայդը։

Անցեալ Օգոստոս 17-ին հինգ տարուան լրածնքէ խոյս տուող դժոխային վիճակը։

Օրերով, չարաթներով, ամիսներով մաղլցիլ լեռներ, լլկնել խորխորատներ, զլորիլ ժայռերէ վար, փշրել ձեռքեր եւ սրունքներ։ Եւ այս կաղ արշաւը ո՛չ ձիւն կը ճանչնայ, ո՛չ հրաչէկ արեւ. ո՛չ հայի պակաս, ո՛չ ալ Քուրի տիկի պարպում։ Պէտք է տեղ մը հասնիլ, չունչ քաչելդտնել հանդրուան մը, որ համոզի քեզ թէ՝ ապրելու համար ծնած արարած ես։ Բայց այդպիսի հանդրուան մը զոյութիւն ունի՞ արդեօք։ Ի զո՞ւր կը չքնին Այնթափ, Երզնկա, Մամա - խաթուն, Ալլահվերմի, Կարին, Թիֆլիս։

Դէպի խելագարութիւն զիմող. չլսիր կորսնցուցած զանգուած մըն է, որ չի պիտեր թէ՝ օր մը վերջ պիտի դտնի՞ պիւղ պիւղ, քաղաք քաղաք այս թափառումը։ Հազիւ տեղ մը հասած, չալակը՝ կրկին կռնակ։ Անվերջակէա՝ կը չարունակուի արահետը։ Անհորիզոն չրջանա՛յ, հսկայ անիւ մը, որ ուրկէ՛ ալ մեկնիս, ծայրը պիտի չչտնուի։ Ո՛չ մեկնակէտ, ո՛չ հանդրուան։

Ահաւոր այդ տարտարոսին մէջ է որ կը թրծուի, կ՝ամրապնդուի պատանին, կը դառնայ մարդ։ Միտքը զարգացած, կամքը կռանուած, բազուկներն ու ուսերը հրացան չալկելու ուժ են ստացած։ Բնական ընդունակութիւնը տարիքը մօտեցած։ Մարտունակութեան ոգին արթնցած, իւաչալի վերածուած՝ Հայուն համար կռիւ դաչա նետուիլը։

Վազգէն Անդրէասեանի Հազարիապատումի նկարագրութիւններու զրական լիզուն, տեսարաններու պատատման չքեղերանգները, յուզումը արցունքի վերածող զգայնութիւնը հաճելի անակնկալ մըն է մեզի եւ առանց վարանումի իր այս հատորը կ՝ընդունինք զեղարուեստական իրապէս զեղեցիկ գործ։

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

(2 եւ վերջ)

0—0—0—0—0—0—0—0

Լեռը մարգարէին ոտ չերթայ եւ՝ Մարգարէն լեռան ոտ կ՝երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Ց. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

- Զընկը՛լ չընկը՛լ···
- Մատամը եկաւ։
- Առնք ինչո՞ւ վար կ՝իջեցունէք։
- Նիկոզիմոս ազան հրամայեց, տուտու, չուկայ պիտի տանինք։
- Կեցէք անդամ մը զինքը տեսնամ։
- Թը՛ք թը՛ք թը՛ք···
- Աւ՛ըրէ···
- Ճանըմ, խենթացա՞ր դուն, ի՞նչ եղար, ինչո՞ւ տունը կը պարպես կոր։
- Պիթ պազար պիտի տանինք. մեր զործին համար քոմիսիոն մը ստեղծուեր է, անոր անդամներէն մէկ երկուքը տեսնելու համար դրամի պէտք կայ ··· Շուկայ պիտի երթանք ատ ··· հայելիները պիտի ծախենք ատ ··· այսինքն դրամի պէտք եղաւ։
- Ծախելու համա՞ր կ՝ուզարկես առնք։
- Գնելու համար չեմ ուզարկեր ա, հարկաւ ծախելու համար կ՝ուզարկեմ։
- Ա՛ս խելքը ո՞վ սորվեցուց քեզի։
- Ես խելք չունի՞մ, ուրի՞շը պիտի սորվեցունէ, ես չե՞մ կրնամ մտածել։
- Է՛, ազա, տուտու, դեռ պիտի սպասե՞նք։
- Գործերնիդ զացէք պրէ, ես ծախու ապրանք չունիմ։
- Է, մեր իրաւունքը հապա ո՞վ պիտի տայ։
- Մատամ, դուն ինչո՞ւ կը խառնուիս այս գործին։ Կրեցէք, ապրարներ։
- Զքաւեցէք, կ՝ըսեմ։
- Կրեցէք, կ՝ըսեմ։ Առնք իմս են, մատամը չի՛ խառնուիր։
- Շատ ազէկ, ազա։
- Քա ձգեցէք կ՝ըսեմ ձեզի, ինչ հասա պլուս մարդիկ էք եղեր. անիկա խենթ է, անոր ըսածին մի նայիք։
- Կնիկ է, ան թող խօսի, դուք ձեր գործին նայեցէք։
- Եկուր, Սարգիս, առ աս պիւրօն։
- Աատուծմէ պտնաս, մարդ, գեանին տակը անցնիս ատ ես ալ տեսնամ։ Եղբայրներուս ըսեմ՝ անոնք քեզի հետ բնաւիքնին թող բաժնեն։
- Բաժնելու բան մը չի կայ, առնք ես իմ դրամովս առած եմ, կ՝ուզեմ կը ծախեմ, կ՝ուզեմ կը գործածեմ։
- Դուն գիտես, ահա ես կ՝երթամ։
- Նիկոզիմոս ազա, առնք կրնենուս համար մատամը ինչո՞ւ կը բարկանայ։
- Պիտի ծախուի ատ դժուարը կուզայ։
- Անանկ է նէ մի՛ ծախեր։
- Զի ծախեմ ամա, մեր գործին համար քոմիսիոն ստեղծուեր է ատ. աս քոմիսիոնին անդամները տեսնելու համար դրամի պէտք պիտի ըլլայ։
- Կ՝ըլլայ ա։
- Քէֆիս համար չեմ ծախեր։
- Է՛, ինչ որ կար, վար իջեցուցինք, հիմա տանի՞նք։
- Տարէք, փաստաբանը հոն է, անոր յանձնեցէք, ես ալ ձեր եետէն կուգամ։

×

- Ճանըմ, ամիս մըն է ո՞ւր ես։
- Իշտէ ան տեսնալիք մարդիկս տեսայ, գործդ մաքրեցի, վերջացաւ։
- Բոլոր հաշիւները նայուեցա՞ն։
- Առնելիք ունեցողներուն հարիւրէն ինը լինկաւ, սակայն տունդ, խանութներդ մէջ խաղացին։
- Մէ՞ջ խաղացին մի։
- Այո։
- Հապա կ՝ըսէիր թէ պարտքէն աւելի առնելիք պիտի ունենանք։
- Կ՝ըսէի, բայց չեզաւ. հաշուէ որ ե. բաշխաւորին զրամն ալ տրուեցաւ, սիրտդ հանգիստ թող ըլլայ։
- Հապա երկէ մէկը կ՝ըսէը թէ հարիւրին վաթսունը լինկեր է։
- Անոնց խօսքին մի նայիր։ Քոմիսիոնը կ՝ըլլան ատ սո՞ւտ կը նէն անդամները կ՝ըլլան ատ սո՞ւտ կը խօսին։ Աղօթէ Աստծուն, որ զործդ առանց ազմուկի լուծուեցաւ. ամա տունն ու խանութները վրայ զացին, ի՞նչ ը. նենք։ Դուն հիմա ժամանակ մը···ին զացինան թուղթ խաղալ սկսէ, հոն ուրիշ անանկացեալներ ալ կուգան, անոնց հետ նստելով ելլալով՝ թէ թուղթ խաղալ կը սորվիս եւ թէ վիճակիդ կը վարժուիս։
- Առանկ է, բայց ինչո՞վ պիտի ապրինք։ Օրը բիմ. մատամը ապչիկները առու, հօրը տունը գնաց. մխսիու Ժորժը փախաւ, տունը գնաց. մխսիու Ժորժը փախաւ, ես միամիտնակ ի՞նչ կրնամ ընել։ Ինչո՞ւ ինծի քիչ մը զրամ ետ չի դրիք տակո - սէն, կ՝երեւայ թէ ինծի մնալիք զրամ. ները դուն եւ քոմիսիոնին անդամները իրարու մէջ բաժնեցիք։

(Շար. 38)

Ներքին աքսորի դատապարտուեցաւ էլէնա Պոննէր «Խորհրդային Պետութեան դէմ զրպարտութեան» ամբաստանութեամբ դատուելէ ետք, եւ հիմա ան, 61 տարու, համր է. իրեն հետ նաեւ Սախարով՝ քանի անոր վերջին կապն էր արտաքին աշխարհին հետ:

Ջոյդը փրկելու վերջին կոչը կը կրէ 1984, Մայիս Թուականը: Որպէսզի իր կինը կարենայ դարմանուիլ արտասահմանի մէջ, բնագէտը՝ ինք ալ հիւանդ, 63 տարու, կը ձեռնարկէ կամաւոր ծոմի մը. նաեւ է. Պոննէր: Ապարդիւն:

Որպէսզի այս կինը, որուն կեանքը ուրիշներու ծառայութեան նուիրուած կոչովի գործունէութեան մը ուղին է, պայքարի ինքն իրեն համար, պէտք եղաւ որ կեանքը վտանգուի:

Ջուարթախոհութեամբ մը որ զինք կը յատկանշէ եւ երեւութապէս ուրախութիւն մը որ ցոյց կուտայ մարդ խուսափելու համար յուզականութենէն՝ ան կ'ըսէր ինծի Մոսկուայի իր բնակարանին մէջ 1981 Յուլիսի մեր հանդիպումին ընթացքին. «Ամբողջ կեանքս անցուի ծրարներ ղրկելով բանաերը ու ճամբարները»: Սկսած հոնկէ, ուր բանտարկուած էին իր մայրը եւ ընտանեկան բարեկամներ:

Հայրը՝ Գէորգ Ալիխանով Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան նախկին Ա. քարտուղարը - ինքն ալ Հայ, - որ յետոյ եղաւ Կոմինտէռնի բարձրաստիճան պաշտօնեայ, սկիզբէն իսկ բոլշեւիկ, ձերբակալուեցաւ 1937-ի սթալինեան հալածանքներու չրջանին ու սպանուեցաւ: Թուի Պոննէր, մայրը Հրեայ, որուն ազգանունը կը կրէ ինք (ինչպէս արտօնուած է նոր. Միութեան մէջ) տասը տարի կը մնայ աշխատանքի ճամբարի մը մէջ, եօթը տարի ալ աքսորուած, Կորքիէն ոչ հեռու վայր մը:

Իր մերձաւորներուն համար, բոլոր անոնց որոնց կը չռայլէ իր խնամքները, համ որոնց կ'այցելէ - պիտի յաջողի տեսնել մայրը ճամբարին ու աքսորի մէջ - երկուքին 14 տարեկանին կը դառնայ «Լիւսիա». անուն մը որ իրեն կը տրուի ընտանեկան բարեկամուհիի մը կողմէ, Լենինի գործակիցը, որ զինքը կը փրկէ որպէս իր աղջիկը ներկայացնելով: Երբ պատերազմը կը հասնի, էլէնա կը դառնայ հիւանդապահուհի: Կը վիրաւորուի, վերքը պատճառ կ'ըլլայ դրեթէ իր տեսողութիւնը կորսնցնելուն. անկէ ետք յաղթապահական կառախումբին մէջ կը մնայ: 1945 Մայիսին զինքը կը դիմեն Սպիտակ Ծովու զինուորական չրջանը, ուր բժշկական մասնաբաժինի կը օդնական վարիչն է, ճարտարագէտներու ջոկատի մը մէջ:

Զարմանալի չէ որ զրական հակումներու տէր երիտասարդուհին որ պատերազմէն առաջ սկսած էր լեզուաբանութիւն ուսանիլ, կրքով կը տարուի գիտութեամբ մը որ երկու տարուան խնամքներէ ետք իրեն կը վերադարձնէ բաւարար տեսողութիւն մը: 24 տարեկանին կը սկսի բժշկական ուսումը: 30 տարեկանին բժիշկ է, յետոյ մանկական հիւանդութիւններու մասնագէտ, կ'ամուսնանայ արուեստագէտի մը հետ, որմէ պիտի ունենայ երկու զաւակներ, յետոյ կ'ամուսնալուծուի: Տարի մըն ալ առողջապահական նախարարութեան առաջարկով Իրաքի մէջ բժշկութիւն կ'ընէ:

1964-ին երբ կ'որոշէ անդամագրուիլ կուսակցութեան, իր ծնողքին չահը տանելու մտադրութեամբ է. ծնողքին, որոնք զինքը դաստիարակած են միջազգայնականութեան պաշտամունքով եւ համամնաւոր զգաստիարներով: «Ինծի համար կարելի չէր - հոգեպէս - միանալ համամնաւոր կուսակցութեան, այնքան առեն որ ծնողքս մատնիչ նկատուած էր, կամ գործածելով այդ չրջանի սովորական նախազգաստութիւնը՝ ժողովուրդի թշնամին», կ'ըսէր ան դրութեան մը մէջ որ ուղղուած էր ազատ աշխարհին, 1983 Դեկտեմբերին: Դժուար կը թուի իրեն համար տալ կենսագրական մանրամասնութիւնները, իրեն դէմ պաշտօնական մամուլի աշխատակիցի մը չղթայազերծած զրպարտութիւններով լեցուն քարոզչութենէն ետք: Նոյն դրութեան մէջ կ'ըսէ թէ այդ անձին դէմ անուանարկութեան բողոք ներկայացուցած է, որ սակայն կիեւի դատարանին կողմէ պիտի մերժուի:

Քանի որ երկու տարիէ ի վեր յաջող ելք կ'ունենան ի գործ դրուած վատութիւններու տարաձայներութիւնները, վերջին չնորհ մը, իրենց խորթ աղջկան Լիզայի Միացեալ - Նահանգներ մեկնումի արտօնութիւնը 1981 Դեկտեմբերին, իրենց առաջին կամաւոր ծոմէն ետք, բաժակը կը յորդեցնէ: Փաստաթուղթեր կը զողցուին Ֆ.Կ.Պ.ի կողմէ Անտրէյ Սախարովի Կորքիի բնակարանէն, Մոսկուայի յարկաբաժնին մէջ հեռաձայնը կը խզուի, միչտ Կորքիի մէջ ձայնասփիւռի արտասահմանեան հաղորդումները խժաձայնութեամբ կը հասնին: Կայ տակաւին հեռաձայնային հաղորդակցութեան խզումը նոյն քաղաքին նամակատան, երբ էլէնա եւ ամուսինը կը փորձեն կապ մը հաստատել դուրսի հետ. վերջապէս ոստիկանական անընդմէջ հրոկողութիւնը որ կ'արդիլէ Արեւմուտքէն ժամանած այցելուներու մուտք դործել Մոսկուայի իրենց բնակարանէն ներս: Ահաւասիկ այսպէսով կը հասնի ժամը հրապարակային մատնութիւններու եւ հանրային կարծիքի պատրաստութեան:

Էլէնա «կը ծեծէ ամուսինը», ան «իր զաւակները վտարած է հօրենական տունէն», ան «կը դողնայ Սախարովի դըրամբ», «Սախարով սիոնականներու պատանդը զարձած է, որուն իրենք կը հրահանգեն իրենց պայմանները քմահաճ եւ անհատասարակչիռ Պոննէրի միջոցով»: Այսինքն, մէկը՝ աշխարհի ամենամեծ գիտուններէն, մէկը՝ խորհրդային ջրածին ռումբին հնարիչներէն, եթէ չեղած է ճամբէն, կնոջը ազդեցութեամբ է. կնոջը՝ որ Հրեայ է ու անխիղճ:

Սակայն ոչ Սախարով, ոչ ալ էլէնա Պոննէր իրենց համոզումներու գծով չարժելու համար սպասեցին իրենց Ա. հանդիպումին, 1970-ին - անոնք ամուսնացած են 1971-ին: Առաջին մեծ զատարութիւնը այլախոհ գրողներու, Սինիավսքի եւ Տանիէլի, տեղի կ'ունենայ 1966-ին: Փրակայի գարունը՝ 1968: Նոյն տարին է զոր կ'ընտրէ Սախարով իր «Դիտողութիւններ՝ յառաջդիմութեան, խաղաղ համակեցութեան եւ մտաւոր ազատութիւններու մասին» գործը հրատարակելու համար: Երկու տարի ետք ան կը հիմնէ մարդկային իրաւանց առաջին յանձնախումբը բանտարկեալներու նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւն ապահովելու համար: Դատավարութեան մը ընթացքին կը հանդիպի էլէնային:

Էլէնա Կուսակցութեան անդամ է տակաւին: Իր խզումին մասին կը պատմէ դրադէտ Վլատիմիր Մաքսիմով, Փարիզ աքսորուած տասը տարիէ ի վեր. «երբ ուզեց հրաժարիլ, մերժեցինք իր քարտը: Սկսանք իրեն խօսիլ բարոյական պարտաւորութենէն մասին «պէտք չունիմ ձեր դասերուն, ահաւասիկ ձեր քարտը»: Նման բան մը ընել մեր մօտ, իսկական հերոսութիւն մըն է...»: Այդ օրուընէ ասդին էլէնա Պոննէր աւելի վճռակամ քան երբեք, մերժեց կուսակցութեան հետ որեւէ յարաբերութիւն, ինչպէս կ'ըսեն իր բարեկամները, ոչինչ կրցաւ իրեն փոխել տալ որոշում մը, որուն ճշդութեան համոզուած էր:

Երբ Արեւմուտքէն բազմաթիւ լրագրողներ եւ քաղաքական դէմքեր կ'ընդունէր, որոնք կուզային այցելել իրեն Ջաւոյլա փողոցի երկու սենեակնոց իր փոքր յարկաբաժնին մէջ, կը տեսնուէր առաջին նայուածքէն որ ան կը զննէր իր խօսակիցը եւ որ քաղաքավարութիւնը չէր արգիլեր իրեն յայտնելու թէ պէտք էր այցելուն մեկնէր խոհանոց - հիւրանոց - ժողովասրահէն ուր թէյ կը խմէինք պարզուկ զաւաթներու մէջ: Անմիջապէս որպէս նախաքան ան կ'առնէր պլոնթ սիկարէթներէն մէկը զորս չատ կը սիրէր: Վարանոտ անդլերէնով մը որ զինք կը նեղէր, ան կը խօսէր ծխողի ծանր ու բեկուած ձայնով մը, կուտար ոյանների անուններ, կը պատմէր իրենց ձերբակալութիւնը, դատավարութիւնը եւ բանտի պայմանները: Գրողներ՝ Հայ, Թաթար, Լիթուան, մկրտչականներ, Միութեան բոլոր Հրեաները, ամէնքը յիշուած էին, բոլորը կ'ապրէին վատթարագոյնը: Ամուսնին մասին կը խօսէր աւելի եռք, զառն ու հեգնական ժպիտով մը, չարտասուելու համար:

Դրան սեմին, զիս համբուրելէ ետք պնդելով խնդրեց. «Ըսէք Գուդնէցովին (Արեւմուտք ապաստանած զրագէտ մը) որ իրեն կը վստահիմ, որպէսզի խօսի մեր բոլոր ընկերներուն մասին: Ըսէք իրեն յատկապէս որ նստած էինք խոհանոցը, հոն ուր ան եւ ես այնքան յաճախ միասին եղած էինք»:

ստրիանայ Համակալանի

× Սուրիոյ Ներքին նախարարին կարդադրութեամբ, Օգոստոս 13-ին Երեւան մեկնեցան հանրային երթեւեկութեան ոստիկանութենէն բարձրաստիճան երկու պատասխանատուներ, յանձինս չիչեալ ոստիկանութեան Հալէպի բաժանմունքի պետ՝ Նասր Իսմայիլի եւ նոյն բաժնի պատասխանատուներէն Ահմէտ Շէրիֆ Մըսրիի: Սուրիացի ոստիկանապետները Երեւանի իրենց պաշտօնակիցներուն հետ ունեցած չփումներով, գլխաւորաբար ծանօթացած են Հայաստանի մէջ կիրարկուող ինքնաչարժներու երթեւեկութեան օրէնքներուն ու այս մարզին մէջ ձեռք ձգուած յաջողութիւններուն: Երեք չաբթուան իրենց ուղեւորութեան ընթացքին, պատասխանատուները այցելած են նաեւ Մոսկուա, Լենինգրատ ու այլ քաղաքներ:

Սեպտեմբերի սկիզբը Հայաստան այցելեցին նաեւ Հալէպի հնութիւններու մրութեան պատասխանատուներ, որոնք Երեւանի մէջ իրենց կեցութեան ընթացքին ծանօթացած են այս ծիրէն ներս կատարուող աշխատանքներուն, հնութիւններու պահպանման մեթոտներուն, ինչպէս նաեւ Արաբներու ու արաբական մշակոյթին հետ առընչուող արձանագրութիւններու: Սուրիացի հնագէտները խորհրդային այլ Հանրապետութիւններ այցելելէ ետք Հալէպ վերադարձան Սեպտեմբեր 18-ին:

× Դամասկոսի մէջ լոյս տեսնող կառավարական պաշտօնաթերթ «Պաաս» օրաթերթը, Սեպտեմբեր 11-ի մարզական

ՏԱՏԱՍԱՆՔ

ԲԱԶՄԱՎԷՊ

Հայագիտական - բանասիրական - գրական
հանդէս

Թիւ 1 - 4, 1983
եւ 1 - 2, 1984

Հրատարակութիւն Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան, Ս. Ղազար, Վենետիկ:

Ճ. ԿՈՒԱՌԵԱՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Ց. Զ.)

- 25 -

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԴՈՒԿ

- Իսկ կովե՞րը, ըսաւ Պրուաքօ, հարկ պիտի ըլլայ անոնց կեր տալ եւ կթել. եւ եթէ կթես չես կրնար կաթը նետել. պէտք է պանրատունն ալ դործի դնել:

Փեփփոնէ փոնչեց.

- Ա՛ս է գերազանցօրէն մշակ երկիր - ներու անէծքը, զոչեց, քաղաքին մէջ դիւրաւ կ'ըլլայ ընդհանուր դործադուլ կազմակերպելը. կը փակես դործատունները եւ արուեստանոցները ու դիչեր բարի: Չարկ չըլլար կթել մեքենաները: Գոր - ծադուլի տասնըհինգ օրէն եւաքն ալ բան չի պատահիր. եւ վերջը բաւական է չարժման դնել ու կը քալեն. իսկ հոս եթէ ձղես որ կով մը սասկի, չկայ մէկը որ կարենայ կենդանացնել:

Ցամենայն դէպս բախտաւոր ենք կարեւոր ճամբու մը վրայ զտնուելնուս. այսպէսով կրնանք խափանել եւ յապաղեցնել բոլոր նահանգին անցուդարձը: Դեռ չատ լաւ կարելի է դործադուլին ազդային համաչափ տալ, հանելով յիսուն մեթր չոզեկառքի դիծ, կարելով ընթացքը:

Պիճիօ կծկեց ուսերը:

- Դուն կը վերցնես, ու երկու ժամ ետքը կը հանին երեք զրահապատ կառքեր. երբ որ մէյ մը դնեն երկաթուղիները, ալ չես կրնար հանել:

Փեփփոնէ ըսաւ թէ կրողին կը ղրկէ զրահապատ կառքերը, բայց մոայլ էր: Սակայն չուտով մխիթարուեցաւ.

- Պէ՛հ, ընդհանուր դործադուլը պիտի արժէ ինչ որ պիտի արժէ, կարեւորը ան էր, արտաքսման վճիռը չղործադրըլլի. ասիկա հիմնական կէտն է: Գունդեր պիտի կազմակերպենք մինչեւ յետին չունչ պաշտպանութեան, եւ եթէ հարկը պահանջէ, պիտի կրակենք:

Պիճիօ սկսաւ խնդալ:

- Եթէ արտաքսումը ուզեմ կատարել, կը կատարեն, ըսաւ. երկաթուղիներու տողութիւններ՝ յառաջդիմութեան, խաղաղ համակեցութեան եւ մտաւոր ազատութիւններու մասին» գործը հրատարակելու համար: Երկու տարի ետք ան կը հիմնէ մարդկային իրաւանց առաջին յանձնախումբը բանտարկեալներու նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւն ապահովելու համար: Դատավարութեան մը ընթացքին կը հանդիպի էլէնային:

Էլէնա Կուսակցութեան անդամ է տակաւին: Իր խզումին մասին կը պատմէ դրադէտ Վլատիմիր Մաքսիմով, Փարիզ աքսորուած տասը տարիէ ի վեր. «երբ ուզեց հրաժարիլ, մերժեցինք իր քարտը: Սկսանք իրեն խօսիլ բարոյական պարտաւորութենէն մասին «պէտք չունիմ ձեր դասերուն, ահաւասիկ ձեր քարտը»: Նման բան մը ընել մեր մօտ, իսկական հերոսութիւն մըն է...»: Այդ օրուընէ ասդին էլէնա Պոննէր աւելի վճռակամ քան երբեք, մերժեց կուսակցութեան հետ որեւէ յարաբերութիւն, ինչպէս կ'ըսեն իր բարեկամները, ոչինչ կրցաւ իրեն փոխել տալ որոշում մը, որուն ճշդութեան համոզուած էր:

Երբ Արեւմուտքէն բազմաթիւ լրագրողներ եւ քաղաքական դէմքեր կ'ընդունէր, որոնք կուզային այցելել իրեն Ջաւոյլա փողոցի երկու սենեակնոց իր փոքր յարկաբաժնին մէջ, կը տեսնուէր առաջին նայուածքէն որ ան կը զննէր իր խօսակիցը եւ որ քաղաքավարութիւնը չէր արգիլեր իրեն յայտնելու թէ պէտք էր այցելուն մեկնէր խոհանոց - հիւրանոց - ժողովասրահէն ուր թէյ կը խմէինք պարզուկ զաւաթներու մէջ: Անմիջապէս որպէս նախաքան ան կ'առնէր պլոնթ սիկարէթներէն մէկը զորս չատ կը սիրէր: Վարանոտ անդլերէնով մը որ զինք կը նեղէր, ան կը խօսէր ծխողի ծանր ու բեկուած ձայնով մը, կուտար ոյանների անուններ, կը պատմէր իրենց ձերբակալութիւնը, դատավարութիւնը եւ բանտի պայմանները: Գրողներ՝ Հայ, Թաթար, Լիթուան, մկրտչականներ, Միութեան բոլոր Հրեաները, ամէնքը յիշուած էին, բոլորը կ'ապրէին վատթարագոյնը: Ամուսնին մասին կը խօսէր աւելի եռք, զառն ու հեգնական ժպիտով մը, չարտասուելու համար:

Դրան սեմին, զիս համբուրելէ ետք պնդելով խնդրեց. «Ըսէք Գուդնէցովին (Արեւմուտք ապաստանած զրագէտ մը) որ իրեն կը վստահիմ, որպէսզի խօսի մեր բոլոր ընկերներուն մասին: Ըսէք իրեն յատկապէս որ նստած էինք խոհանոցը, հոն ուր ան եւ ես այնքան յաճախ միասին եղած էինք»:

- Փեփփոնէ մեծ ժողով մը գումարեց, ես ամէն բան լսեցի, ըսաւ կինը: Խոժոռ էր, կը տեսնուի որ չրջակայքը ծանր բան մը կայ: Դատապարտեալի պէս կը պոռար. ըսաւ որ քաղաքինները կրնան ուզած ամէն բաներնին վճռել, բայց արտաքսումը տեղի պիտի չունենայ: Ըսաւ որ ժողովուրդը ամէն գնով պիտի պաշտպանէ իր իրաւունքները:

- Եւ ի՞նչ կ'ըսէ ժողովուրդը:

- Բոլորն ալ դրեթէ կարմիրներ էին. մեթճակայ դիւղերէն ալ եկածներ կային եւ անիծուածներու պէս կը պոռային:

Տոն Քամիլլօ բացաւ բազուկները.

- Աստուած մտքերնին լուսաւորէ, հառաչեց:

Գիչերուան երեքին առաւնները Տոն Քամիլլօ արթնցաւ. վարչն մէկը քար կը նետէր իր պատուհանին: Տոն Քամիլլօ կեանքը կը ճանչնար, զուչացաւ, ուստի պատուհան ելլելէ. մեղմով գետնայարկ իջաւ, եւ ոչ պարապ ձեռքով, եւ գնաց աչք տալու փոքրիկ պատուհանէ մը, որ կիսով ծածկուած էր ժամատան ճակատէն բարձրացող որթատունկէն, եւ այդպէս, որովհետեւ դիչերն ալ պայծառ էր, տեսաւ քարը նետողը, ու գնաց բանալու:

(Շար. 97)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Միհրան Մավիեան զաւակները ու թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի, Հոկտեմբեր 7, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝

ՄԻՀՐԱՆ ՄԱՎԻԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Շաքէ Թոնկուբեան եւ զաւակները իրենց սիրեցեալ քրոջ եւ մօրաքրոջ՝ Տիկին Թագուհի Տօնապետեանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ 200 Ֆ. կը նուիրեն իր սիրելի «Ցառաջ»ին եւ 200 Ֆ. Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ (ստանալ «Ցառաջ»էն)։

ՏԱՐԻՆ 1 ՕՐ

Ազանդական ճաշ ի յարգանս ալեւոր հայ ծնողաց
նախաձեռնութեամբ
Հ.Բ.Ը.Մ.Իւթեան Ռոն Ալփ շրջանի
մասնաժողովի Վիէնի յանձնախումբին
կիրակի, Հոկ. 14, ժամը 12ին սկսեալ
Վիէնի «Արուեստ Տան» մէջ
1, Quai Pajot — 38200 Vienne
Գեղարուեստական բաժին -
- առատ ուտելիք
Սիրով կը հրաւիրուին Ռոն-Ալփ շրջանի հայ տարեցները։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Bal annuel
de
HOMENETMEN FRANCE

le SAMEDI 6 OCTOBRE à partir de 20 h. 30
dans les salons de l'HOTEL MERIDIEN
boulevard Gouvion St. Cyr, Paris

animé par l'orchestre arménien HORIZON, de Padova

Pour tous renseignements appeler: M. BAGHDASSARIAN 261 51 13

TACHAN VICKEN
accompagné par l'ORCHESTRE DE PATRICE PEYRIERAS

au
CIRQUE D'HIVER
110, rue Amelot - 75011 Paris - Tél. : 700.12.25
Vendredi 9 novembre 1984
à 20 h 30

RÉSERVEZ DÈS A PRÉSENT
PARIS - M.C.A. PARIS - 17, rue BLEUE - 75009 Paris - Tél. : 246.03.65 - 824.63.89
- librairie SAMUELIAN - 51, rue MONSIEUR-LE-PRINCE - 75006 Paris - Tél. : 326.88.65
- librairie PALOUYAN - 9, rue de TRÉVISE - 75009 Paris - Tél. : 523.24.97
- salon de thé LE MAURANE - 8, rue des LOMBARDS - 75004 Paris - Tél. : 278.38.35
- épicerie CHIRAG - 26, rue de TRÉVISE - 75009 Paris - Tél. : 770.38.63

ALFORTVILLE - M.C.A. ALFORTVILLE - 2, rue de MADRID - 94 Alfortville - Tél. : 375.67.52-376.55.89
CHAVILLE - cordonnerie RAFFI - 30, rue CARNOT - 92 Chaville - Tél. : 750.60.73
CLAMART - TELECONDORCET - 175, avenue JEAN-JAURÈS - 92 Clamart - Tél. : 642.56.17
ISSY-LES-MOULINEAUX - restaurant L'ILE DE RHODES - 52, rue J.-P.-TIMBAUD 92 Issy-les-Moulineaux - Tél. : 638.78.58

OPTIMA Tours

AUTOMNE EN ARMENIE
— DU 12 AU 21 OCTOBRE ET DU 19 AU 28 OCTOBRE (AVEC UNE NUIT A L'ALLER ET UNE NUIT AU RETOUR A MOSCOU)..... 4 650 Francs
— AVEC POSSIBILITE D'UNE SEMAINE SUPPLEMENTAIRE EN ARMENIE EN PENSION COMPLETE..... 1 350 Francs

SPECIAL TOUSSAINT
— DEPART LE 27 OCTOBRE RETOUR LE 05 NOVEMBRE (UNE NUIT A L'ALLER ET UNE NUIT AU RETOUR A MOSCOU)..... 4 450 Francs
— AVEC POSSIBILITE D'UNE SEMAINE SUPPLEMENTAIRE EN ARMENIE EN PENSION COMPLETE..... 1 030 Francs

SPECIAL REVEILLON ET NOEL ARMENIEN EN ARMENIE
— DU 29 DECEMBRE AU 12 JANVIER..... 5 480 Francs

Renseignements et Inscriptions:

PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

Lic. A 130

Au cours de l'été 1984, *le* C.D.A. *a renforcé sa documentation sous les formes suivantes :*

— dossiers thématiques (*les diasporas, les partis politiques, la musique*).
— photographies (*mêmes thèmes plus les artistes arméniens de France et les villes d'Arménie occidentale*).
— reportages photographique sur ALEP (Syrie) (*installation des Arméniens et la communauté contemporaine*).
— livres (*auteurs classiques; éssais et romans*).

le C.D.A.

est ouvert tous les jours (Mardi au Samedi) de 14h à 18h.
36, rue de Trévise
75009 PARIS
Tél. : (1) 246 05 58

PLM ST-JACQUES PARIS - 1er - 2 - 3 - 4 NOVEMBRE

VIIIe FESTIVAL D'ART & DE CULTURE 1984
ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՓԱՌՆՏՕՆ

JAF : ASSOCIATION POUR LE DEVELOPPEMENT CULTUREL ET ARTISTIQUE DES JEUNES D'ORIGINE ARMENIENNE DE FRANCE

✻

Présidence d'Honneur
de Jean CARZOU

✻

JEUDI
1er NOVEMBRE
18 h 30
Vernissage de l'exposition
20 h 30
Gala d'ouverture

VENDREDI
2 NOVEMBRE
20 h 30
Premier Gala

SAMEDI
3 NOVEMBRE
15 h 00
Deuxième Gala
20 h 30
Troisième Gala
et proclamation des résultats

DIMANCHE
4 NOVEMBRE
14 h 30 Gala de clôture
avec la participation des lauréats

18 h 30
BAL DE CLOTURE
Animé par les
ARMENIAN'S SUNSHINE
avec Robert Papazian
et Gérard Melkonian

Remise des prix et diplômes
aux lauréats
par le président du VIIIe Festival
réservations : 606-27-51 (journée)

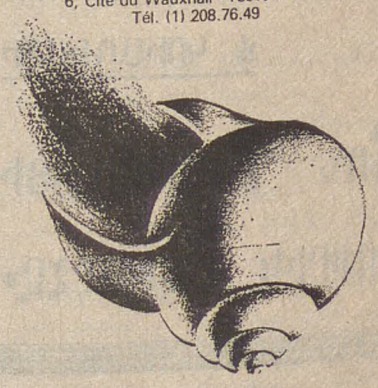
CHANT - DANSE - MUSIQUE - POESIE
PEINTURE - CERAMIQUE - SCULPTURE
PHOTO - CINEMA

600 artistes et concurrents
venus de toute la France

COMITE D'ORGANISATION : JAF - 6, CITE DU WAUXHALL, 75010 PARIS - FESTIVAL INFORMATION : 208.76.49

BON DE SOUTIEN
50 F

Je soutiens le VIIIe Festival d'Art et de Culture 1984 organisé par la JAF : Association pour le Développement Culturel et Artistique des Jeunes d'Origine Arménienne de France
6, Cité du Wauxhall - 75010 PARIS
Tél. (1) 208.76.49



Je vous adresse un chèque de 50 F, afin de recevoir un bon de soutien numéroté qui peut me permettre de gagner, après tirage au sort au gala de clôture, un voyage en Arménie pour deux personnes à l'occasion du Festival International d'Erévan 1985

NOM .....
ADRESSE .....
.....
CHEQUE No..... BANQUE .....

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը շնորհակալութեամբ ստացած է իվ Ֆուրթիւնի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի՝ ողբացեալին պաշտօնակիցները (էքիփը-մանի նախարարութիւն) 1030 Ֆ., Փարիզի Տէֆանսի մէթր ո՛Ուվրաժներու սենեակ - քա 1160 Ֆ., Օր. Եւա Մկրտիչեան 500, Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւն 2000, Տէր եւ Տիկին Տ. Թորոսեան 250 Ֆ., Պ. Պուզու 100, Պ. Քաան, Պ. Լեւին 200 Ֆ., Տիկին Սերուէթ 200, Տէր եւ Տիկին Սազճեան 200, Տէր - Ղազարեան - Սաւուլեան ընտանիք 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գապաքեան 200, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տէր - Մինասեան 1000 Ֆ., Օր. Թ. Տէր - Մինասեան, Ա. Տէր - Մինասեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ս. Զեքնէճեան 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Փ. Հաքիմեան 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Հ. Փափազեան 500 Ֆ., Տէր և Տիկին Վ. Էքմէքճեան 1000, Տիկին Թադէոսեան 500, Օր. Ճելալիա 150 Ֆ.։

ԿԻՐԱԿԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
7
DIMANCHE
7 OCTOBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

թիւ 87

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրամուա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.805 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.805

Accords et désaccords de Rouben Mélik(*)

par

Daniel LEUWERS

C'est avec le recueil intitulé *Accords du monde* que Rouben Mélik fait, en 1946, son entrée en poésie. Et d'emblée, on découvre un auteur qui utilise les accords de l'alexandrin pour secrètement les désaccorder et qui discerne lucidement les désaccords du monde pour mieux en rechercher les accords secrets. Voilà donc une poésie qui s'édifie sur «les palais de la guerre» et qui n'hésite pas à proclamer ironiquement (mais l'ironie est ici lourde d'amertume) :

«Pour la prochaine mort
éveillez les enfants
Pour la prochaine attente
éborgnez les tombeaux»

Le monde de l'immédiat après-guerre que Rouben Mélik décrit en filigrane gît sous un « soleil crevé », et le poète n'oubliera jamais le terrible « temps des oradours », le canon qui écrase la ville, l'homme tombé qui écrase son cercueil.

Rouben Mélik — qui eut pour professeur d'allemand Jacques Decour — n'a jamais oublié l'épreuve infligée à la liberté par la tyrannie nazie, et sa poésie a toutes les meurtrissures de la jeunesse volée. Mais chez lui le constat tourne instantanément à l'espoir viril et lucide. Missak Manouchian fusillé («les flaques sous les pas, les lacs sous les paupières»), la fatale détonation retentit encore aux multiples carrefours de l'Histoire. Dans *Lynch*, c'est tout le racisme qui s'exprime et s'exorcise:

«Que jaillisse la source
où le meurtre s'émonde
Et accuse le meurtre au
nom de la justice.
Ma mort est sur cet arbre
à l'exemple du monde,
Mon corps martyrisé
réfléchit vos supplices...»

C'est au prix de cette assumation de l'injustice au plus profond du corps, que la poésie de Rouben Mélik plante dans notre mémoire «l'espoir comme une dure épine». Et c'est ce même espoir qui a permis à «*la légende arménienne*» de se perpétuer, dans les larmes, la misère et l'exil :

«La légende arménienne
aux lèvres de la mère,
Aux rêves de l'enfant
dans les villes sans rues,
Dans les mains sans travail
dans les bouches vaincues,
La légende arménienne
enterre sa misère.
C'est la légende aux
trois mille ans des émigrés,
Chambres d'hôtel pavées de bois
et les vieux ports,
Et les carreaux du ciel
sur les fronts séparés,
Chambres d'hôtel des Arméniens
et passeports».

Poète généreux et engagé, Rouben Mélik chante les souffrances des peuples soumis aux tyrannies de l'Histoire. Mais poète secret, Rouben Mélik conteste, dans les marées et les dérives de son alexandrin enchanteur (phénomène rarissime dans la poésie contemporaine), le pouvoir du mot :

«Inutile à la main, inutile
à la bouche,
Le mot seul a pouvoir,
et le mot a triché».

Il est si facile de jouer des mots arbitrairement — et Rouben Mélik célèbre tout autant qu'il dénonce «le poème arbitraire» — arbitraire car il peut naître du seul hasard (une fille qui passe dans la cour de Rouben, par exemple) et qu'il ne sait rendre «le secret savoir qui flamboie» au-delà des mots. Et voilà que le poète se retrouve inconfortablement

«Entre l'amour autant passé,
entrelacé,
Que les mots ont lassé
Laissé sans paysage,
Et le poème usé par les
mots sans usage».

Rouben Mélik s'en prend certes aux maux du monde pour en retrouver les accords perdus ou à venir, mais il s'attaque également au mal des mots qui nous séparent. Aussi est-il toute une partie de l'œuvre du poète (les splendides *Sonnets du pays nocturne*, les émouvantes *Elégies* et ce *Poème arbitraire* qui est la base et le sommet de l'édifice dressé par Rouben Mélik) qui privilégie « le secret du silence où naît le mot».

L'absence y est chantée comme le chemin transcendant qui mène à la présence, fût-elle clandestine, du poète à lui-même et à son espace secret :

« Qui reviendrait du
pays sans naissance
A travers cet espace et ne soit
désiré
D'être en soi tout l'espace et
de n'être qu'absence
Au-delà d'un pays sans
espace et lointain.
Et dans sa terre absente
un pays clandestin ? »

La Procession, titre de l'anthologie que nous livre aujourd'hui Rouben Mélik, vient nous rappeler la grandeur d'un poète souvent trop mal aperçu et dont la voix traverse le presque demi-siècle avec l'éclat généreux et lucide de mots sertis d'un secret assumé.

■

(*) *A propos du livre de Rouben Mélik:* La Procession, Poésie 1942-1984, *Editions Messidor - Temps Actuels et Rougerie,1984 (frontispice et couverture par Abram Krol. En appendice, trois études de Claude Roy, Jean-Claude Renaud et Marie-Claire Banquant sur la poésie de Rouben Mélik).*

Saint Thaddée

couvent armenien en Azerbaijan iranien

(Travail préliminaire)

par

A. A. KHANDANIAN

II. *Cadre géographique*

Le couvent de St. Thaddée ou couvent d'Artaz, appelé aussi Karakilisé (1), se trouve en Arménie, dans la province de Vaspourakan, plus précisement dans le canton d'Artaz que les chroniqueurs arméniens identifient avec la région de Maku (2). Celle-ci fait actuellement partie de la province iranienne de l'Azerbaijan et se trouve au Nord-Ouest de l'Iran, non loin de la frontière turque.

Le royaume de l'Arménie se composait dès la haute Antiquité au temps du premier roi de la dynastie des Artaxiades (Artaxias I en 190 av. J.C.) de 15 provinces dont chacune était divisée en plusieurs cantons et villages. Le Vaspourakan une des plus vastes de ces provinces, possédait 35 cantons lesquels s'étendaient sur les rives Sud-Est du lac de Van, y compris la région Nord-Ouest du lac d'Ourmia et les rives méridionales de l'Arax.

C'est dans la partie septentrionale du lac d'Ourmia à partir du village de Koi (Her) - ville d'Arménie qui faisait partie anciennement de la province de Parskakayk (3), aux confins d'Azerbaijan - que l'on peut situer l'historique canton d'Artaz. Il s'allongeait vers le Nord jusq'au pied Sud-Est du Mont Ararat, à l'Est il était limité par le cours moyen de l'Arax et la ville Naxijévan, au Nord-Ouest par le canton Kagovit (région Bayazit) appelé anciennement Taruyk (4), lequel situé au croisement de la route qui va de Tavriz à Erzerum, reliait la province d'Ararat à la vallée d'Aracani.

Le canton d'Artaz a été appelé très anciennement Savarsan ou Savarsavan du nom du roi Savars qui construisit dans ce site pittoresque sa résidence d'été (5).

Au début du 5ème s. quand le généralissime Sembat Bagratouni emmena des prisonniers du pays des Alains, il les transféra à Savarsan et appela celui-ci Artaz sur l'ordre du roi Artaxias en souvenir du nom du pays d'où il ramenait les captifs.

Au cours des siècles, par suite des vicissitudes politiques, de nombreux villages, fleuves, collines et champs ont changé leurs noms arméniens. L'emplacement de l'historique champ d'Avaraïr a été controversé pendant longtemps, son entourage est connu aujourd'hui sous le nom Karaziatine, le fleuve Timut, l'affluent de Maku-Cay, est appelé Ak-Cay.

De même, les frontières de la plupart des provinces de l'Arménie, subirent de nombreuses variations, aussi, est-il très difficile de tracer leurs cadres géographiques. Néanmoins, pour notre étude, en utilisant les œuvres des chroniqueurs arméniens, les anciennes cartes géographiques et les mémoires des voyageurs, nous essayerons de donner une esquisse sommaire de l'emplacement du couvent et du canton d'Artaz.

Le couvent de St. Thaddée se trouve à 20 km. au Sud - Est de la ville Maku et à 350 km. de Tavriz. Autrefois quand la route actuelle Tavriz - Marant - Koy - Maku n'existait pas, le voyage s'éffectuait à cheval ou en jeep par des pistes difficilement praticables. Aujourd'hui en partant de Tavriz, on emprunte la route qui mène à Marant et Koy, d'où le couvent est à une centaine de km. mais la région est très accidentée et le voyage s'effectue assez péniblement par une route montagneuse et tortueuse.

On traverse les villages Karaziatine et Kasian, on est dans la plaine d'Avaraïr que traverse la rivière Timut. Elle prend sa naissance au sud des montagnes Savarsan. Non loin de là, auprès du village Markent se mêlant au fleuve Rouge,et elle se jette dans l'Arax près du village Darausamp.

De Kasian on continue la route vers Maku, une cinquantaine de kilomètres nous sépare du couvent, mais le voyage s'effectue de plus en plus péniblement. Après avoir grimpé une serie de collines on atteint une vaste vallée, c'est l'ancien canton d'Artaz; au Nord on distingue la chaine des montagnes Zagros.

Le voyage se poursuit en gravissant une nouvelle série de collines et de vallées, on traverse des régions de paturages; encore une suite de collines et on descend dans une grande vallée, c'est l'historique plaine de Savarsan d'où on aperçoit les deux sommets des monts Massis. La frontière turco-iranienne est à 30 km.

Comme nous venons de voir, l'actuelle région de Maku est identifiée avec l'ancien canton d'Artaz. Maku situé à 20 km. de Bazergan, dernière petite ville à la frontière irano-turque est enserrée dans une étroite vallée à cheval sur les deux rives de la rivière Zengimar; ses maisons en terre et en chaux, s'étagent sur les pentes de collines de part et d'autre de la rivière, chaque toit servant de cour à la maison qui s'élève au-dessus. De la puissante forteresse renommée, il ne reste pratiquement que des murs en brique, abrités sous un énorme rocher.

On peut voir encore aujourd'hui sur la rivière de Maku, construite en pierre de taille quatre ponts voûtés ainsi que des tunnels creusés dans les flancs des collines rocheuses. Des inscriptions arméniennes datant de 968 - 978, inscrites sur les parois, nous font connaître les noms des évêques arméniens promoteurs de ces travaux (6).

En nous dirigeant vers le Nord-Ouest, aux confins de la frontière turque où s'étendent les montagnes Calkoç, nous découvrons le canton Kagovit (Avajul); une vallée séduisante où se trouvaient les résidences d'été des rois Arsacides, Bagratides et Arcruni. Ces régions sont habitées actuellement par des Kurdes et des Tartares.

Au Sud d'Avacul mentionnons Kilisékant qui est le principal centre de cette région avec la ville Garayani.Ses habitants assurent que l'église dont les arcs sont encore debout, est fort ancienne. Aux a-

●►

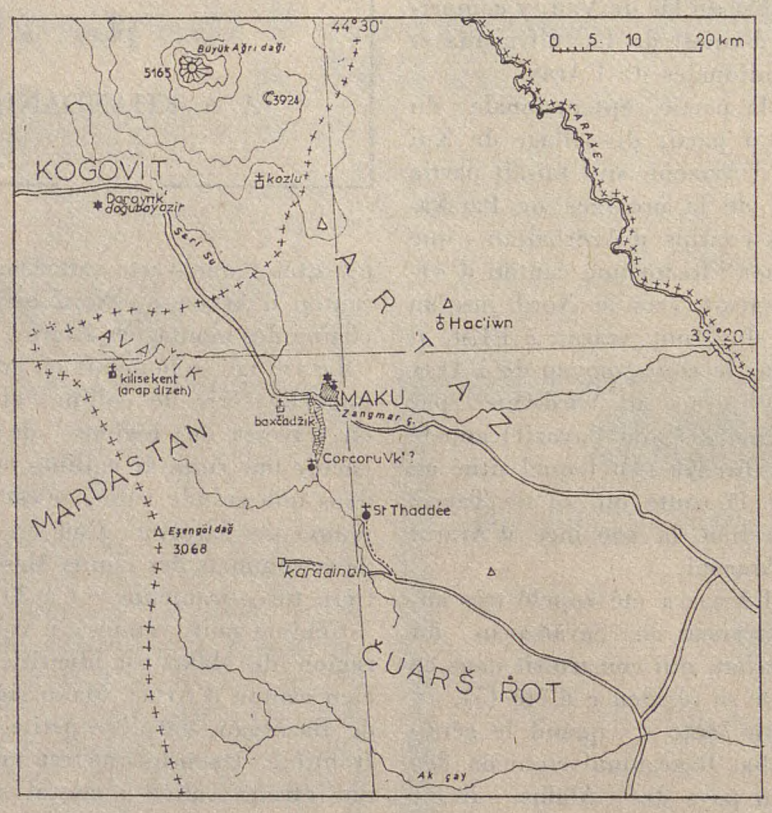
lentours on voit les ruines d'autres églises et celles de vastes cimetières (Xaraba, Xac, Sateli, Xaclu etc.).

La région au pied des deux Massis semble être très riche en vestige arménien. Un grand nombre de grottes, certaines très vastes à issue difficile, servaient encore au siècle dernier d'abri aux Kurdes et aux Tartares pendant l'hiver. D'après les déscriptions des voyageurs, on aperçoit encore dans ces contrées abandonnées par des Arméniens, les ruines des églises, des remparts, des restes d'habitations, des xackars dont les Tartares d'Azerbaijan brisaient les socles dans l'espoir de trouver des trésors cachés par les Arméniens. Un voyageur y avait aperçu une fois, des feuilles de parchemin en lambeaux, des morceaux des livres arrachés qui jonchaient le sol.

D'après la tradition orale recueuillie de la bouche même des habitants kurdes, les ruines de la ville historique Arsakavan se trouvaient sur la rive gauche de la rivière Kusananc, ville construite au 4e siècle par le roi Arsak II qui avait eu le grand projet d'y centraliser le pouvoir d'une puissante royauté pour faire face aux insurrections des princes fédéraux.

Avant de quitter les régions Sud du Petit Massis, mentionnons entre ce dernier et les montagnes de Dambat, une autre vallée au sein d'une nature d'une imposante beauté. C'est la vallée de Dambet où aimaient chasser aux temps lointains les rois Arsacides, Bagratides et Arcruni, lesquels y avaient établi leurs résidences d'été.Naguère habitée par des Arméniens, aujourd'hui cette belle vallée est dépeuplée, on n'y trouve aucun vestige royal, tout n'est que ruines éparses parmi des noyers centenaires où gisent les restes du couvent Dambet, témoin d'une dense population qui y vivait depuis plusieurs siècles.

Sous la domination des Mongols et des



Perses, l'ensemble de cette région s'appelait Jhartaran qui signifie quatre couvents, à savoir le couvent de St. Jean Baptiste,Uç Kilisé à Bagravand (Alaskert). Le couvent de St. Thaddée, le couvent d'Albak, le couvent de la Mère de Dieu près du village Zengimar, Aspèrazan.

Parmi les couvents renommés à l'Est de la province d'Artaz, sur la rive droite de l'Arax, entre les villes Nexicevan et Culfa, mentionnons le couvent de St. Etienne Précurseur de Malart. Quant aux autres églises de la région, ainsi que celles d'Azerbaijan iranien, les missions archéologiques italiennes viennent de révèler de plus en plus, un bon nombre connu et inconnu (7).

Malgré les séismes déstructeurs, les tourments des invasions successives des hordes barbares,le couvent de St. Thaddée s'élève dans ces contrées peuplées autrefois d'Arméniens, comme une forteresse spirituelle de la chrétienneté sous la protection de laquelle les villages vivaient d'une foi ardente et confiante. Malgré les pénibles conditions de la vie infligée par des gouverneurs hostils et malveillants, les habitants n'ont cessé d'élever des églises, de sculpter sur des rochers difficillement accessibles, aux carrefours des routes perdues, des xackars, dont les inscriptions implorent la protection du ciel.

Les artistes et les tailleurs de pierres qui on décoré les parois du couvent de St. Thaddée, nous ont transmis l'ardeur et la ferveur de leur foi, la spiritualité et la piété de leur concéption religieuse, représentant le triomphe et la glorification de la croix, l'Arbre de Vie, symbole de Jesus Christ et de sa résurrection.

A. A. KHANDANIAN

II. Cadre géographique

Notes

1. Appelée «Eglise noire» par la population, l'ancienne église ayant été construite en pierre noirâtre.

2. ST. MARTIN, II P. 43, «Artaz est Maku où il y a St. apôtre Thaddée», EPRIKIAN, Dictionnaire de la Patrie, p. 325, «La province actuelle de Maku correspond en partie à la province d'Artaz», EREMIAN, Selon la Géographie, p. 40, «Le centre d'Artaz était la forteresse de Maku».

3. Parskahayk, une des 15 provinces de l'Arménie à la frontière d'Azerbaijan qui s'étendait au Nord-Ouest du lac d'Ourmia et était entouré de Vaspourakan et de Kocek. Au temps des rois Artaxiades et Arsacides, elle faisait partie de la Grande Arménie. Lors du partage en 387 elle fut annéxée à l'Azerbaijan et y resta à l'exception des districts Her et Zarévan lesquels restèrent sous la dépendance de Vaspourakan. Ces deux villes ont été souvent mentionnées par les chroniqueurs arméniens, elles étaient tout le temps peuplées d'Arméniens et entretenaient une étroite relation avec la Grande Arménie, T. X. HAGOPIAN, Esquisse de la géographie historique de l'Arménie, p. 245, Erévan 1960, AJEMIAN, Le couvent de St. Thaddée, esquisse historique et topographique «Artaz a fait souvent partie de la province de Parskahayk.

4. Aujourd'hui appelé Dogu-Bayazit, le canton Kagovit était connu dès le 5e s. par les chroniqueurs arméniens; la ville forte de Taruyk qui en faisait partie, était réputée par sa forteresse. Elle était choisie comme résidence d'été des rois Arsacides, par la suite les Bagratide et les Arcruni l'occupèrent. En 1070 les Séljouks s'emparent de cette ville forte et en 1514, Yavuz Sultan Sélim s'en est rendu maître et l'annexa définitivement à l'empire Ottoman.

Dogu Bayazit est surtout connu aujourd'hui par les imposantes et étranges ruines d'une forteresse, le château d'Isak Pasa qui représente un mélange des styles et des architectures arméniens, perses et turcs.

5. MOISE de XOREN, Histoire de l'Arménie, Ch. 34, p. 251, «Dans la province de Savarsan qui s'appelle maintenant Artaz», MARTYROLOGE ET DECOUVERTE DES RELIQUES, «Dans la province d'Artaz dans le village Savarsan, dans le palais royal où se trouvait la résistence des rois arméniens».

6. TOXMAXIAN, Au sud des monts Massis, Tiflis 1882, p. 56, Xacikian, Le messager de l'Université, Erévan 1973, Selon cet auteur il y aurait une confusion entre les lettres Ղ=900 et Ղ=900, ce qui est fréquent chez les chroniqueurs. Ces ponts dateraient de 1318 - 1328.

7. RICERCA SUKK'ARCHITTETTURA ARMENA, Iran V. 17 Milano 1977.

LE FAUTEUIL D'ORCHESTRE

par

Edouard EXERJEAN

Antidote à la morosité des temps ? Paris débute cette saison théâtrale sous le signe de la fête. Deux spectacles, - que d'autres suivront -, donnent tout de suite le ton : «Le Dindon» de Georges Feydeau et «La Périchole» de Jacques Offenbach.

Le plus beau théâtre de Paris, le Palais-Royal, fête ses deux cents ans. Jamais plus de jeunesse n'aura éclaté dans ce lieu bicentenaire qui séduit toujours par ses pourpres, son élégance et ses proportions. En choisissant «Le Dindon» de Feydeau, - qui y fut créé le 8 Février 1896 -, Jean-Michel Rouzière, directeur à la main si souvent heureuse, a provoqué une fois de plus le bonheur. Le résultat s'impose sans réserve : un triomphe.

Tout comme «Le Fil à la patte», «Occupe-toi d'Amélie», «La Dame de chez Maxim», «L'Hôtel du Libre-Echange», ou «La puce à l'oreille», «Le Dindon» illustre brillamment cette mécanique théâtrale propre à Feydeau. L'art du quiproquo, l'imbroglio des situations, les coups de théâtre s'enchaînent dans un mouvement d'horlogerie infaillible. L'intrigue, multiple et complexe, en devient irracontable. Loin de ralentir l'action, le trait, la charge l'entraînent dans un tourbillon prodigieux. Comique de situation et de caractère, tout dénonce le ridicule et l'excès sans jamais freiner le tempo. Tels des fantoches, les personnages rendent la caricature vraisemblable.

«Je suis pétrifié d'admiration devant le mathématicien, l'horloger, l'ingénieur, le thaumaturge, le démiurge qui invente, rêve, combine, construit, remonte, fait marcher imperturbablement et impeccablement une machine aussi compliquée, aussi miraculeuse, aussi parfaite,sans que s'affole un seul rouage, sans que saute un seul ressort», a écrit Jean Richepin à propos de l'auteur du «Dindon». Tel est le génie de Feydeau qui allie à l'observation la plus aigüe l'ordonnancement sans faille du rire.

Pour valoriser ce texte si organisé, il fallait une mise en scène irréprochable. Celle de Jean Meyer, bondissante, calculée et pourtant si naturelle, en détaille chaque mot, chaque situation, chaque expression avec un bonheur sans égal. Tout au long de ces trois actes, c'est un feu d'artifice permanent.

Jacques Marillier a dessiné des décors aussi élégants que raffinés. Que ce soit le salon de Vatelin, la chambre de l'Hôtel Ultimus ou le fumoir de Redillon, partout domine un luxe douillet. Autre régal : les très beaux costumes de Michel Fresnay auxquels ne manque pas un bouton de guêtre.

Enfin la distribution ! Elle doit son homogénéité à la conjonction des talents. Pas de numéro d'acteur, mais d'immenses comédiens au service d'un texte d'exception : Jean Piat, Pierre Mondy, Jean-Luc Moreau, Henri Tisot, Pierre Tornade, Hubert Deschamps, Yolande Folliot, Claude Gensac, Frédérique Tirmont, Jacqueline Doyen, Nicole Calfan ! On pourrait s'attarder à commenter leur performance, admirer l'exactitude et la justesse de leur interprétation, s'extasier devant leur intervention de chaque instant, s'émerveiller de leur aisance inimitable et se rassurer qu'ils sont les garants d'une grande tradition théâtrale inusable ! Le mieux, encore, est d'aller les applaudir. Courez vite au Palais-Royal : un rendez-vous aussi rare de perfection ne se manque à aucun prix.

Des nombreux ouvrages écrits par Offenbach, seuls quelques-uns - «Orphée aux Enfers», «La Belle Hélène», « La Vie Parisienne», «La Grande Duchesse de Gerolstein», «La Périchole» et «Les Contes d'Hoffman» - ont définitivement conquis la postérité. Toutefois, on ne passera pas sous silence des initiatives louables et courageuses qui permettent la redécouverte d'œuvres plus obscures mais dont l'intérêt n'est pas moins piquant.

En reprenant «La Périchole» au Théâtre des Champs-Elysées, son nouveau directeur général, Georges-François Hirsch, a situé très haut la qualité de ce spectacle dont le triomphateur est incontestablement Jérôme Savary.

De plus, «La Périchole» donne le coup d'envoi à l'action entreprise par le secrétaire d'Etat à la Culture en faveur de l'opéra-comique et de l'opérette. On pourra voir bientôt «Orphée aux Enfers» à l'Espace Cardin et «La Fille de Madame Angot»au Théâtre Musical de Paris.

Créé le 6 Octobre 1868 au Théâtre des Variétés, repris le 25 Avril 1874 (Offenbach avait ajouté un troisième acte à la première version qui n'en comptait que deux), «La Périchole» fut le dernier succès d'Hortense Schneider, créatrice des plus grands rôles féminins d'Offenbach.

L'action se passe à Lima et rappelle approximativement «Le Carosse du Saint-Sacrement» de Mérimée. Mais la satire, plus estompée chez Offenbach, s'attache surtout à raconter une aventure de légende où le bonheur, aimablement maltraité, finit par l'emporter.

Outre la musique, tour à tour brillante et tendre, riche de thèmes inoubliables que l'on fredonne comme une chanson, les interventions parlées, souvent primaires et n'évitant pas des jeux de mots qui font difficilement sourire, restent toujours l'écueil de ces sortes d'ouvrage.

Par des gags et des trouvailles savoureux, - les cotillons, l'utilisation de magnums de Cordon - Rouge grandeur humaine derrière lesquels se cachent des figurants qui scandent la partition sous la baguette improvisée d'un coryphée de circonstance, la sortie inattandue du vice-roi, de dos, d'un palais en carton-pâte dont la porte est particulièrement étroite, l'arrivée de La Périchole en mariée coiffée d'un tulle porté par des ballons de saltimbanques et de foires, l'énormité du trône du vice-roi, petit et rond, perdu sur ce monticule caricatural, l'utilisation fréquente des cintres d'où descendent soit une cellule de prisonnier, soit le carrosse du bonheur, l'apparition d'Offenbach, au début du troisième acte, montant de la fosse sur la pointe des pieds et disparaissant bientôt derrière le grand rideau de scène tandis que seuls, son poignet et sa baguette continuent de grimper le long du velours rouge, le travesti des soldats en tutu - , Jérôme Savary a bousculé les traditions et donné à voir un spectacle au sens authentique du mot : une fête inépuisable. Pas de temps mort : il multiplie les acrobaties, les mouvements de foule, n'hésite pas à grossir les traits avec un sens inné de la farce, fait enchaîner les scènes en dédoublant les actions, exige de sa troupe une discipline sportive. Des réminiscences moliéresques,- «Argan» du «Malade Imaginaire» et M. Jourdain du «Bourgeois Gentilhomme» -, précisent son goût très vif pour la grande fête du théâtre. Il utilise à la fois le cirque et le music-hall (le cancan du deuxième acte et du final est une réussite totale), ces formes privilégiées de la scène dont des musiciens comme Satie, Milhaud et Poulenc se sont souvenus dans «Parade», «Le Bœuf sur le toit» et «Les Mamelles de Tirésias».

Cette mise en scène s'articule dans les décors volontairement excessifs et pittoresques de Michel Lebois. Quant aux costumes de Michel Dussarrat, ils sont tout simplement somptueux : bigarrures, ceux du vice-roi, du gouverneur et du chambellan sont à cet égard d'une outrance on ne peut plus drôle -, perruques grandioses, assortiments inattendus et toujours heureux des couleurs. Et à la fin une note de chauvinisme révélé par les frou-frou des danseuses de cancan.

Il reste à saluer le beau travail des interprètes et des chanteurs dont se détachent Hélène Delavault, délicieuse Périchole, Christian Jean, aimable Piquillo, Henri Bedex, truculent vice-roi, Bernard Pisani, cocasse gouverneur et Bernard Van Der Meersch, burlesque chambellan.

A la tête d'un orchestre excellent, Manuel Rosenthal fut le guide attentif de ce joyeux plateau auquel il fit partager sa fougue et son enthousiasme.

ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՐՎԵԼԻՔ ՋՈՒՆԻ

Գէորգ Ահեմեան. - Տեսական ֆննադատական փորձեր, Գիրք Բ, Պէյրութ, 1980:

Քննադատական ակնարկը երբեմն պէտք է դիմայ ժխտական ըլլալ: Պէտք է դիմայ մատնանիշ ընել սխալութիւնները, ձագկել մեծամտութիւնները: Հրապարակի վրայ գտնուող չատ մը հրատարակութիւններ արժանի են ի հարկէ այսպիսի վերաբերմունքի մը, եւ չատախ անոնց առջեւ վհեհորտ կը գտնուինք, նախընտրելով լռել, մտածելով թերեւս, թէ ամէն տեսակի արտադրութիւն ձեւով մը իր դոյութեան իրաւունքը կ'արդարացնէ, եթէ կան մարդիկ որոնք կ'ախորժին անկէ: Եւ մինչեւ որոշ սեղ՝ ճիշդ ալ է այս մտահոգութիւնը: Բայց երբեմն ալ կէտի մը կը հասնինք, ուր սոխպուած ենք այլեւս պատասխան մը բարձրացնել, տարբերութիւնները զգալի դարձնել: Եթէ չըննենք, մեր աչխատանքն է վերջ ի վերջոյ՝ որ կը տուժէ այդ ձեւացուած անտարբերութենէն: Եւ այս մանաւանդ՝ հայկական ներկայ պարագային, ուր ամէն ինչ կարելի է, ամէն ինչ թոյլատրելի եւ թոյլատրուած, ուր խառնուրդի, միամտութեան եւ երբեմն ալ՝ անտեսութեան ճամբուն վրայ ո՛չ կանգ կայ, ո՛չ ազդարարութիւն, ո՛չ անցեալ կայ, ո՛չ ալ ներկայ:

Այսօրուան նիւթս է ուրեմն Գ. Ահեմեանի գիրքը՝ «Տեսական քննադատական փորձեր»ու 2րդ հատորը: Գիրքը լոյս տեսած է 1980-ին: Անոր մասին անդրադարձ եթէ դրախօսական մը ըլլար միայն, անշուչտ յոյժ յապաղած պիտի հանդիսանար: Բայց Գ. Ահեմեանի հետ հետաքրքրութեան տիպարային բեռնաւորում մը ունին, իմացականութեան հանդէպ որոչակի կեցուածքի մը ընդհանուր յատկանիչները կարծէք մերկացած ձեւով կը հանդիպացնեն: Այդ է որ զանոնք կը դարձնէ քննարկումիս արժանի: Եւ ամէն պարագայի՝ դրական նախապաչարումով մըն է որ ես մօտեցայ հեղինակի ձեռնարկին: Ներկայ հատորը նոյն խորագիրը կրող նախորդ մը ունեցած էր, նոյնպէս Պէյրութ լոյս տեսած, 1962-ին: Խորագրին մէջ «փորձ» բառը գործածուած է «էսէ»ի իմաստով, իբր դրական - մտածողական սեռ: Այնպէս որ մեր առջեւը 350 էջ տեսաբանական եւ քննադատական փորձ»երու ամբողջութիւն մը ունինք, ու իրապէս բացառիկ պիտի ըլլար երեւոյթը, եթէ լուրջ ըլլար մօտեցումը: Ցառնուց քրթմնջելու որեւէ պատճառ չունիմ, ըսեմ՝ չունէի, ուրախալի երեւոյթ մը կը սեպէի: Ու առաջին հատորին մէջ երբ հեղինակը կը դրէ թէ «մեր դրականութեան մէջ տեսական վերլուծումներու քաջը զգալի եղած է միշտ...» (Ցառնալեան), չենք կրնար զլանալ մեր հաւանութիւնը: Պիտի տեսնենք միայն թէ ինչ ձեւով ինքը՝ հեղինակը փորձեր է այդ բացը լեցնել:

Հեղինակին անձնաւորութիւնը վստահ եմ՝ ծանօթ չէ ընթերցողներուս: Ահաւասիկ քանի մը կենսագրական դիծեր: Ծնունդը՝ 1932-ին Սուրիոյ մէջ: Երկրորդական ուսումը՝ Հալէպ: Բարձրագոյն ուսումը՝ Պէյրութ, ուր 1958-ին՝ Գ. Ահեմեան կ'արժանանայ «արուեստից պսակաւոր»ի տիտղոսին: Տեղեկութիւնները կը դադրին Մ. Թէօլէօլեանի հատորէն: 1956-էն մինչեւ 1975 այս հեղինակին անունը կրող 11 հատ գիրք լոյս տեսած է, որոնցմէ մէկը 1968-ին Երեւանի մէջ, իբրեւ հատաքաղ արձակ այլազան կտորներու: 11 գիրքերու կարգին կայ նաեւ հատ մը անդրէն լեզուով, 1962-ին հրատարակուած: Իր քննադատական փորձերէն զատ, Գ. Ահեմեան հրատարակած է ուրեմն քանի մը հատոր վէպ կամ պատմուածք: Իրբեւ գոմար՝ յարգելի է: Ունի նաեւ 1972-ին լոյս տեսած դրքոյկ մը, որ քաղաքական տեսութեամբ կը դրաղի: Վերնագիր՝ «Միակ Լուծումը»: Որբունին տուած էր ծնծի տունին այդ դրքոյկը, բայց անկարող եմ յիչելու թէ ի՛նչ էր այդ միակ լուծումը:

Տեսական - քննադատական փորձերու երկրորդ չարքը կը պարունակէ, մէկ կամ երկու բացառութեամբ, 1963-էն մինչեւ 1980 երկարող ժամանակաշրջանին լոյս տեսած կամ առնուազն՝ դրի առնուած կտորներ: Առանց հրատարակութեան ըստ կրզնական վայրը էջ յիչատակուած: Կ'ենթադրեմ որ մեծ մասը լոյս տեսած է Պէյրութի «Սփիւռք» չաբաթաթերթին էջէ, որ կը վարէր առենօք՝ Սիմոն Սիմոնեան, եւ որուն խմբագրութիւնը առեն մը Գ. Ահեմեան ինքը ստանձնած էր, եթէ չեմ սխալիր 1974ի չուրջ: Առաջին հատորի դրութիւնները բոլորն ալ «Սփիւռք»էն քաղուած են ամէն պարագայի: Եւ քանի որ տեսաբանական գետնի վրայ երկու հատորներուն միջեւ տարբերութիւն չեմ տեսներ, ըսելիքներս երկուքին համար ալ կ'արժեն հաւասարապէս:

Առաջին հատորի դրութիւնները, բացառելով վերջինը որ երկիծական անհաճոյ կտոր մըն է, զուտ «տեսական» ընոյթ մը ունին: Երկրորդին մէջ, թէեւ «տեսական» էջերը հոն ալ լայն տեղ կը գրաւեն, քննադատական փորձեր ալ կան, Շահնուրի, Մահարիի եւ Ահարոնի մասին, բայց նաեւ 50ական թուականներուն Անդլիոյ մէջ երեան եկած «զայրացած երիտասարդներ»ու դրական սերունդին մասին: Քննադատական սա էջերը գրուած են Պէյրութ նստած միջին դարպացումով քննադատ - դրագէտի մը սովորական ոճով, բայց դիւրին կը կարդացուին, ու յստակ կերպով կ'ըսեն իրենց ըսելիքը, ինչ որ արժանիք մը կրնայ նկատուիլ ի վերջոյ: Երբեմն ալ նոյնիսկ՝ իրենց քաջութեամբ եւ պայծառատեսութեամբ կը յատկանչուին: Քաջութիւն էր 1967-ին Մահարիի «Այրուող Այգեստանները» պաչտպանել Սփիւռքի թէ Հայաստանի կուսակցական ու կառավարական յարձակումներուն դէմ, երբ Երեւանի մէջ պաչտօնական վճիռ կ'արձակուէր դիրքը դատապարտելու համար, եւ մինչեւ իսկ, «օթօ-տաֆէ» կը փորձուէր, դիրքը հրապարակաւ այրելու նպատակով: Ուրիշ տեսակի քաջութիւն էր 1965-ին Ահարոնի դործին անդրադառնալը, երբ այդ բանաստեղծը չատոնց մոռացութեան քաւարանին դատապարտուած էր, և իր դործը Յ. Օչականի ժրխտական դատումին կնիքովը փակուած (տե՛ս Համապատկեր, հատոր Ա., էջ 23, ուր կ'ըսուի թէ Ահարոն տեղ չունի այդտեղ, տրուած ըլլալով իր «դործին անբաւարարութիւնը»): Ահեմեանին կատարածը վերականդնումի փորձ մը չէր կրնար ըլլալ անշուչտ, ինչ որ ուրիշ նախատեսելներ կ'ենթադրէ: Է՛ առնուազն քննադատական պարկեչտ ակնարկ մը:

Քաջութիւնն ու պարբերական յստակատեսութիւնը կապ չունին սակայն իմացական տարողութեան հետ: Իմացական ձեռնարկութիւն է տեսաբանական աչխատանքը դրականութեան չուրջ: Ի՞նչ կը հասկնայ սակայն Ահեմեան «տեսական» բառովը: Զարմանալի եւ յատկանչական բառակապկութեամբ մը՝ «տեսական» դրականութիւն փորձողը «տեսակէտներ» արտայայտողն է: Տեսակէտ արտայայտել, այս ինքն՝ կարծիք յայտնել, յորդոր կարդալ, վերացական խօսքեր ըսել այս կամ այն նիւթին չուրջ: Առաջին հատորին մէջ հեղինակը կը քննարկէ, օրինակ, վէպին էութիւնն ու թեքնիքը, քննադատութեան էութիւնն ու միջոցները, երկրորդ հատորին մէջ՝ դրական նորութիւնը, սփիւռքահայ դրականութեան զարդացման հեռանկարները, «նոր» մչակոյթը, բանաստեղծութեան եւ «ճչմարտութեան» յարաբերութիւնները, եւ իր բոլոր ըսածները կը մնան զուտ վերացականութեան մակարդակի մը վրայ: Վերացականութիւնը մեղք մը չէ: Կը սկսի անհանդուրժելի դառնալ երբ օդէն կամ միջավայրէն քաղուած տեսակէտներու արդիւնքն է: Որովհետեւ այդ պարագային՝ տեսականն ու տեսակէտը կը հաւասարին հասարակ տեղիքին: Հասարակ տեղիքը հիմնաւորելու պէտք չունի, քանի որ հասարակ է, ողջմտութեան հաստատումն է: Կը բաւէ այս հաչուով ողջմտութեան վրայ հիմնուած կարծիքներ առաջարկել, տեսակէտներ դրսեւորել, առանց հիմնաւորելու զանոնք, ու «տեսաբանութիւն» ըրած կ'ըլլաք: «... Տեսակէտը տեսական ընոյթ ունի միչտ» (Բ., էջ 139): Ինչ որ կը նչանակէ թէ «տեսական»ը փաստերու վրայ հաստատուածն է, թերեւս ալ փաստի պէտք չունեցողը: «Կրկնենք թէ մեր տեսակէտը զուտ անձնական է եւ մանաւանդ տեսական...» (Բ., էջ 162): Երբ չէք կրնար կամ չէք ուդեր փաստարկել, ձեր դրածը կ'ըլլայ տեսական: Բայց այն ատեն ինչի՞ վրայ հիմնէք ձեր կարծիքը: Ձեր համոդումին վրայ, կ'ենթադրեմ: Ու մանաւանդ՝ ձեր յայտնատեսութեան վրայ: Ցայտնատեսութեան վրայ հիմնուողը ո՛չ միայն պէտք չունի փաստի եւ փաստարկումի, այլեւ պէտք չունի ուրիշ հեղինակներու իսկ յղուելու, քանի որ ամէն ինչ իր անձնական խորքէն կը հանէ: Իրեն համար իմացական աւանդութիւն, իմացական աչխարհ դոյութիւն չունին: Պէտք չունի կարդալու, ուրիչներէ բաներ սորվելու, նոյն մարդերուն մէջ աչխատող հեղինակներու գործերուն վրայ հիմնուելու, քանի որ իր յայտնատեսութիւնը տեսած է արդէն իսկ քննարկուելիք առարկային բոլոր երեսները, ու զանոնք գիտէ նկարագրել մեզի:

Տեսական փորձը կարծիքներ ու տեսակէտներ կը չարէ ուրեմն արուեստի մասին, դրականութեան էութեան կամ ապագային մասին, գեղեցիկին եւ ճչմարիտին մասին: Ուրկէ՞ կը հանէ այդ կարծիքներն ու տեսակէտները: Իր յայտնատեսութենէն: Չէ՞ որ գեղեցիկը, ճչմարիտը, արուեստը, դրականութիւնը հասարակաց առարկաներ են, մէկ, միակ ու յաւիտենական էութեամբ: Ցայտնատեսութեան աչքը յստակ կը տեսնէ այդ էութիւնը, եթէ բիծն ու աղտեղութիւնը չգայ նայուածքը խանգարել: Ցստակ տեսնողը կրնայ սահմանումներ առաջարկել նաեւ: Վէպին սահմանումը: Գեղեցիկին սահմանումը: Արուեստին սահմանումը: Ցայտնատեսութեան առարկաներու սահմանումները իրենց քմայականութեամբ չեն յատկանչուիր այնքան, որքան իրենց տափակութեամբ: Բայց հասկնալի է. յայտնատեսութիւնը, քանի որ ողջմտութեան վրայ կը հիմնուի, ուրիչ բան չի տեսներ եթէ ոչ հասարակ տեղիքը: Գլուխ գործոցներ կան այս տեսակէտով

Գրեց՝

ՄԱՐԿ. ՆՇԱՆԵԱՆ

երկու հատորներուն մէջ ալ: Ահաւասիկ օրինակ մը. «Նախ սահմանենք... Թէ ի՞նչ է արուեստը: Ճչմարիտին, գեղեցիկին եւ լաւին համադրութիւնն է ան, եւ ուրեմն արուեստի գործի մը այս երեք տերեսներուն տերտողութիւնն է որ պիտի առաջնորդէ մեզ գիտական... եզրակացութիւններու» (Ա., էջ 131): Այս ձեւով հիմնուեցաւ ահա գիտական քննադատութիւն մը: Գիտական բառը ի՞նչ գործ ունի հոս: Դո՛ւք պատասխանեցէք այս հարցումին: Կրնաք կարդալ դեռ Բ. հատորին մէջ նորութեան սահմանումին յատկացուած, կամ Ա. հատորին մէջ՝ դրականութեան սահմանումին յատկացուած էջերը: Ահաւասիկ քանի մը տող եւս, այս վերջին էջերէն քաղուած. «Թէ ի՛նչ է գոյութիւնը, ի՛նչ է իրաւը, ո՞րն է ճչմարիտը, ճիշդը. ո՞րն է այն ուղին որ կ'առաջնորդէ լաւին ու բարիին, գեղեցիկին...: Այս հարցումներուն պատասխանելով մենք պիտի կարենանք յանդիլ բարոյական, ընկերային... ճչմարտութիւններու» (Ա., էջ 92 - 93), եւ պիտի կարենանք հաւանարար վէպ դրել ու գեղեցիկ դպրութիւններուն ծառայել: Բայց ո՞վ պիտի պատասխանէ այդ հարցումներուն: Ցայտնատեսութի՞ւնը: Ողջմտութի՞ւնը:

Գիտէ՞ք թէ ի՛նչ կը նչանակէ երբ Փըրաներէն կ'ըսեն որ մէկը «տատա» մը ունի: Մտասեւեռում մը, զոր տեղի անտեղի՝ ամէն առիթով կը տեղաւորէ, ամէն նիւթի մէջ կը ներմուծէ: Այսպիսի տատա մըն է Ահեմեանի մօտ գեղեցիկի եւ ճչմարիտի միաւորումը: «Գեղեցիկը... ճչմարտութիւն է: ... ճչմարտութիւնը գեղեցիկն է» (Բ., էջ 163): Փիլիսոփայական տեսրոգութիւններ են ասոնք, եւ երկուքին մտեցումը փիլիսոփայութեան մէջ ամէնէն դժուար հարցերէն մէկն է թերեւս: Բայց Գ. Ահեմեան ամէն ինչ գիտէ անոնց մասին: Մինչեւ հիմա հարց կու տամ ես ինծի, թէ հաւանարար վարժարանի մը նստարաններու վրայ իր լսած այդ բառերուն իմաստէն լուր ունի՞ արդեօք: Երկու օրինակներ պիտի տամ ձեզի: Առաջին հատորին մէջ, վէպին եւ ժամանակին մասին կը խօսի, ու հարց մը կը դնէ. «Թէ ժամանակը գոյութիւն ունի՞, որպէս ճչմարտութիւն» (Ա., էջ 39): Ինչպէ՞ս ժամանակը կրնայ գոյութիւն ունենալ, կամ չունենալ, որպէս «ճչմարտութիւն»: Ցրատակ է որ հոս «ճչմարտութիւն» չէ որ կ'ուզէ ըսել, այլ՝ «գոյացութիւն»: Այն առեն՝ հարցումը իմաստ մը կը առանայ, այո՛, բայց կը դառնայ միեւնոյն ժամանակ փիլիսոփայութեան խորագոյն հարցումներէն մէկը: Բառերու իմաստէն լուր ունի՞, կը հարցնէի: Ահաւասիկ երկրորդ օրինակ մը: «Հանաստեղծութիւնը ճչմարտութիւն մըն է» (Բ., էջ 102): Ճչմարտութիւնն ալ «բազմապատիկ միաւոր մըն է, որ իր մէջ կը խտացնէ փիղիքականը, մտայինն ու դաղափարականը...: Սէրը, նախանձը ճչմարտութիւններ են» (Բ., էջ 106): Ի՞նչ կ'ուզէ ըսել ճչմարտութիւն բառով: Իրականութիւններ, իրապէս գոյութիւն ունեցող բաննե՞ր: Անկա պիտի համապատասխանէր հատուածի ընդհանուր «մեսաժ»ին, պատգամին, որ կը վերաբերի «անկեղծութեան» հրամայականին՝ բանաստեղծութեան մէջ: Ինչ որ ուրիչ բան չէ, եթէ ոչ հակայ միամտութիւն մը: Տեսաբանը յորդոր կը կարդայ: Եւ քանի որ այս ճամբուն վրան ենք, ահա ուրիչ օրինակ մը, որ այս անդամ կը խօսի մեզի գեղեցկութեան մասին. «Աղչկայ մը գոյութիւնը որպէս չօչափելի գոյութիւն ճչմարիտ է. մինչդեռ անոր գեղեցկութիւնը առանձին գոյութիւն մըն է՝ անկախ անոր առարկայական գոյութենէն...: Որպէս գեղեցիկ աղչիկ, անոր գեղեցկութիւնն է, որ իր հերթին կը նոյնանայ ճչմարտութեան» (Բ., էջ 164): Բան մը հասկցա՞ք: Ծաղրանկարային է՞ջ մըն է արդեօք: Եւ սակայն ո՛չ, ամենալուրջ խորհրդածութիւնները կ'ուզեն ըլլալ: Անդրադարձած անշուչտ որ Պատառնի «Խրախճանք»ին մէջ Սոկրատի ներկայացուցած գրոյթը երբ թէ կը պաչտպանուի հոս, այսինքն նաեւ՝ «խոհ»ին եւ «զգայական»ին միջեւ տարբերութիւնը: Բայց ի՞նչ է սա գոյութիւնը որ մէյ մը չօչափելի է, մէյ մը՝ ճչմարիտ: Ի՞նչ է այդ գեղեցկութիւնը, որ մէյ մը՝ գոյութիւն մըն է, մէյ մը՝ ճչմարտութիւն մը: Ահաւոր «չարապիա» մը, պիտի ըսէին Ֆրանսերէն, խառնաչփոթ խառնիճաղանճ մը: Անշուչտ երբ բոլոր բառերը կը պակսին՝ «գոյացութիւն», «իոէա», «զգայական», «հայեցողական», «հայեցութիւն», արդիւնքը խառնիճաղանճ մը կրնայ ըլլալ միայն: Այդ բառերը կան սակայն հայերէնի մէջ, մտածուած են, աչխատուած են, գործածուած են: Ճիշդ է որ մեր հեղինակը խմացական աւանդութեամբ չի դրաղիր, իր յայտնատեսութիւնը ամէն ինչ կը տեսնէ, ամէն ինչ գիտէ:

Ըսի որ Գ. Ահեմեան վէպեր ալ գրած է: Երկու հատը կարդացած եմ առենօք: Տափակ են: Այսինքն նախ՝ ձանձրացուցիչ, ինչ որ բաւական է, առանց այլեւայլի, վէպ մը գատելու համար: Տափակ է այն գործը, որուն մէջ որեւէ ձեւով փնտռտուք չկայ: Ուր փնտռտուքին կամ հմայքին փոխարէն՝ կը գտնէք հորիզոնի յստահատական սահմանափակութիւն: Ո՛չ նիւթի գրաւչութիւն, ո՛չ խորքի ցցունութիւն, ո՛չ ոճի յաջողուածքներ, ո՛չ իմացական լայնախոհութիւն: Ի՞նչ մնաց: Բայց վէպին հանդէպ «տեսական» մօտեցումէն մեկնելով՝ կարելի չէր ուրիչ բան ակնկալել, քանի որ ըստ Գ. Ահեմեանի, վէպին գլխաւոր երեք նպատակներն են՝ «ժամանց, դաստիարակութիւն եւ արուեստ» (Ա., էջ 69): Դաստիարակութի՞ւն ըսիք: Ասոր բնոյթը կը մեկնի «բարոյական ըմբռնումներու եւ արժէքներու գիտակցութենէն» (Ա., էջ 71): Բայց ինչո՞ւ դաստիարակութիւն եւ բարոյական կ'ուզէք քալեցնել վէպին ընդմէջէն: Որովհետեւ վէպը «ոչ մէկ ճիղ կամ պատրաստութիւն կը պահանջէ» (Ա., էջ 73): Ինչ որ կը նչանակէ, եթէ լաւ կը հասկնանք որ դաստիարակութիւնն ու բարոյականը վէպին հաճելի թմրեցուցիչին միջոցաւ՝ մաքսանենգութեամբ պիտի ներմուծուին ընթերցողին գլխուն մէջ: Անգամ մը եւս՝ իչխանութիւն ձեռք ձգելու փափաք մը: Ու կը հասկցուի այն առեն, թէ ինչո՛ւ հրամայական մըն է «պարզութիւն»ը (Բ., էջ 136): Որքան պարզ՝ այնքան աւելի թմրեցուցիչ: Օրինա՞կ: Արտօնուած է վիպական իրադարձութիւններու չարքին մէջ «յետադարձ ոստումներ» կատարել, «առանց աղաւաղելու սակայն ժամանակի ճիշդ եւ տրամաբանական դնացքին բնոյթը» (Ա., էջ 44): Ճիշդ է որ 1962-ին, Որբունիի գլխաւոր վէպերը դեռ չէին հրատարակուած:

Բայց հրատարակուած իսկ ըլլային, ի՞նչ պիտի փոխուէր: 1962-ի եւ 1980-ի միջեւ այդ տեսակէտով՝ տարբերութիւն չկայ: Ու որո՞ւ մասին կը խօսի արդեօք Գ. Ահեմեան, երբ կ'ըսէ թէ «ծիծաղելի պիտի ըլլայ 20րդ դարու երկրորդ կիսոմ ապրող Հայէն ակնկալել, որ կուլ տայ մեր մասնլներն ու տափակութիւնները» (Բ., էջ 175): Բայց ինչ որ դիս ամէնէն չատ կը ջղայնացնէ արժէքի գիտակցութեան պակասը չէ, ոչ մէկ ճիղ կամ պատրաստութիւն պահանջող պարզութեան հրամայականը չէ, մաքսանենգութեամբ դաստիարակութիւն ու բարոյական քալեցնելու փափաքը չէ: Ինչ որ ուղղակի անհամօթութիւն կը դանեմ, այն է որ հեղինակ մը դայ յորդոր կարդալու, վճիռ արձակելու, կեղծ փիլիսոփայութիւն խաղալու, դրականութեան տեսաբանութիւն փորձելու, առանց տեղ մը փաստ տալու որ այդ բոլոր մարզերուն մէջ՝ տող մը կարդացած ըլլայ որեւէ հեղինակ մը, հայ թէ օտար: Հա՞յ կ'ուզէք: Երբ երկ-

●▸

ՊԱՏՒԻՐ ՍԵՒ ՏԵՏՐԱԿ ՄԸ

Գրողի մը ճանաչումին համար զարտուղի թերեւս, բայց էապէս լուսաբանիչ միջոց են երբեմն անոր ընթերցումները, գրքերու եւ հեղինակներու յղումները, նախասիրութիւններ կամ հերքումներ ենթադրող:

Շահնուրի արխիւին մէջ կը գտնուի պզտիկ սեւ նոթատետր մը, որուն մէջ ինքնագիր, ժապաւտաբար թիւով սահմանափակ՝ խորհրդածութիւններու կարգին, արձանագրուած են մօտ 70 գրողներէ մէջբերումները, ինչպէս նաեւ կիպրական, պարսկական, հնդկական, պրըթոն կամ փրովանսալ առածներ: Դժուար է այսօր պիտնալ թէ ե՞րբ եւ ո՞ւր Շահնուր սկսած է գրի առնել ու մէկտեղել գիրքերէ իր այս ընդգծումները: Գործածուած են մեջանի զանազան տեսակներ ու գոյներ, ինչ որ կը փաստէ այս իսկական եղջերուաքարին հաւաքումը բաւական երկար ժամանակի ընթացքին:

Անշուշտ տետրակը կը ներկայացնէ մէկ մանրանկար համայնապատկերը Շահնուր-Լիւպէնի ընթերցումներուն, որոնք իրենց այլազանութեամբ կը թուին համարժէքը համբորդութեան տետրակի մը, համբորդութիւն գիրքերու բայց նաեւ գրական փորձառութիւններու աշխարհը:

Տետրակին մէջ նոթագրուած բոլոր ինքնագիր խորհրդածութիւնները Ֆրանսերէնով գրուած են եւ կը պատկանին Լիւպէնի գործին. մեծապէս արժէքաւոր են եւ օգտագործելի նիւթ: Կան սրամիտ հիւմուրով գրուած սեղմ գրուագներ, որոնց տակը հեղինակը չէ նշուած եւ որոնց մէկ մասը կրկին ինքնագիր կը թուին: Վերջապէս բացի Ա. Շիրակացիի երկու հայերէն հաւաւածներէն մնացեալը ամբողջովին կու գայ Ֆրանսական աղբիւրներէ:

Տետրակը չահեկան է նախ յղումներուն ընդգրկած ծիրով: Անշուշտ անոնք արտահայտուած գրութիւնները, գրողին կարծիքները չեն ներկայացներ, բայց որոշ չափով կը մատնեն անոր մտահոգութիւնները, որոնք չատ մօտիկն են Շահնուրի եւ Լիւպէնի կրկնակ արտադրութեան հարցերուն. հիւանդութիւն, առանձնութիւն, ցաւ, երջանկութեան փընտրտուք, բայց նաեւ գեղեցկութիւն, արուեստ, բանաստեղծութիւն ու ոճ:

Մէջբերումները իսկական հաւաւածներ են, չատ յաճախ՝ կարճ, երբեմն տեսնեակ մը տողերու հասնող: Գրութիւն մը, ընթերցուած էջ մը ընդգծելու այս եղանակը կը բացայայտէ ձգտում մը դէպի հաւաւ, խիտ, զօրաւոր խօսքը: Պատահական չէ ժողովրդական առածներու ներկայութիւնը ինչպէս չէ առակային արժէք ներկայացնող մանրապէպերը, ուր ճշմարտութիւն մը կը տարազուի: Գրեթակերպի այս բարոյականը (Ֆրանսական գրականութեան բոլոր բարոյագէտ գրողները ներկայ են տետրակին մէջ, Մոնթէնյէն մինչեւ Ժիւլ Ռընար) կը բաւէ բաղդատել Շահնուրի գրութիւններուն մէջ թափառող կարճ, երբեմն սպաննիչ ու խիտ նախադասութիւններուն, կամ Լիւպէնի քերթուածներու երկտողերուն, անդրադառնալու համար որ անիկա ոճային ընդհանուր ըմկըղբունք մը կը կազմէ:

Կը հասկցուի ինչո՞ւ ուզեցինք ծաղկաքաղ մը ներկայացնել ընթերցողին: Ընտրուած են յատկանշական թուող հաւաւածներ, առանց որեւէ միջամտութեան: Ներառուած են բոլոր այն կտորները, որոնց տակ արտադրողը հեղինակի մը անունը չի դներ եւ որոնք ինքնագիր են: Տողասկիզբի աստղանիշ մը մեր կողմէ աւելցուած, կը ճշդէ այս պարագան: Պահպանուած է նաեւ հաւաւածներուն յաջորդականութիւնը:

* Le suicide est parfaitement justifié parce que naturel. La sortie d'un monde où nous n'avons pas demandé à entrer n'a pas à être débattue.

* Il avait vu défiler chez lui trop de dames patronnesses, de bonnes sœurs, de curés en froc ou en complet veston et aussi trop d'affamés de justice, tout ce monde rêvant à intégrer la misère dans un ordre satisfaisant pour l'esprit. Mais lui, il n'avait pas le moindre penchant pour les constructions de la morale et les espérances souffreteuses.

A y regarder de près, en cherchant bien, nous avons tous un intérêt quelconque à nous tuer.

Jules Renard

* L'écrivain étranger d'expression française jouit d'un privilège. Ce privilège me semble être d'échapper à la facilité d'élocution qui résulte forcément de la pratique quotidienne d'un langage. Chez l'étranger le langage est «intérieurisé» et, ainsi, n'exprime que l'essentiel. Inutile d'ajouter que ce privilège a également des contre-parties, c'est-à-dire des faiblesses.

Je crois que les maladies sont des clefs qui nous peuvent ouvrir certaines portes. Je crois qu'il est certaines portes que seule la maladie peut ouvrir. Il est un état de santé qui ne nous permet pas de tout comprendre; et peut-être la maladie nous ferme-t-elle à quelques vérités; mais aussi bien la santé nous ferme-t-elle pas à d'autres, ou nous en détourne-t-elle, de sorte que nous ne nous en inquiétons pas.

Gide Journal (p. 998)

Il n'y a que le mal qui soit pur et sans mélange de bien. Le bien est toujours mêlé de mal. L'extrême bien fait mal. L'extrême mal ne fait pas bien.

(Journal d'un Poète) Alfred de Vigny

Combien de gens se font abstraits pour paraître profonds ! La plupart des termes abstraits sont des ombres qui cachent des vides.

Joseph Joubert

La culture est un vernis soluble dans l'alcool.

Aldous Huxley

Quand vous serez malades, je vous recommande ce procédé-là : mettez-vous en colère.

A. Allais

Tout le bonheur de l'homme est dans son imagination.

Sade

Qui a possédé jusqu'ici l'éloquence la plus convaincante ? Le tambour : tant que les rois peuvent lui commander ce sont eux qui restent les meilleurs orateurs et les meilleurs agitateurs populaires.

Quand on vit seul, on ne parle pas trop haut, on n'écrit pas non plus trop haut : on craint l'écho, le vide de l'écho, la critique de la nymphe Echo. La solitude modifie toutes les voix.

Nietzsche

Le bonheur, cette chose qui n'est jamais et qui pourtant un jour n'est plus.

(Clarté) Henri Barbusse

* Les attitudes mentales de l'écrivain sont conditionnées par la structure de sa langue maternelle.

Ոչ սիրեն Հայէս իմաստ կամ գիտութիւն, այլ ծոյլէ են եւ ձանձրացողէ:

Ի Հայս ոչ գտի մարդ որ գիտակ էր իմաստասիրութեան:

Ալեքսիա Շիրակացի

* La langue turque ? Une langue parlée qui ne s'écrivait pas. et une langue écrite qui ne se parlait pas.

Les écrivains bâtissent des chateaux en Espagne, les lecteurs les habitent, les éditeurs touchent le loyer.

Maxime Gorki

La critique, c'est l'art de passer pour un homme de goût à force de faire le dégoûté.

Sainte-Beuve

* Une maman et son petit garçon attendaient l'autobus lorsque, soudain, l'attention de l'enfant fut attirée par une large flaque d'huile irisée au milieu de la chaussée.

- Regarde, maman, s'écria-t-il excité : un arc-en-ciel mort!.

L'été brûlant n'assèche pas les sources profondes : les ruisseaux boueux seulement.

Hölderlin

Souffrir étant mon lot, rire est ma récompense.

Eblouissement (Les Châtiments) Hugo

Si votre cœur a besoin d'un culte, qu'il l'offre aux palpables objets de ses passions.

Sade

La racine de ce qui nous éblouit est dans nos cœurs.

(Le soleil placé en abîme) Francis Ponge

Il faut violer les règles; mais pour les violer, il faut les connaître.

Forain

Aimer rend solitaire.

Virginia Woolf

J'aime les livres dont la force se rassemble en une page ou deux. J'aime les phrases qui ne bougeraient pas quand même une armée les traverserait.

Virginia Woolf

Les livres sont l'œuvre de la solitude et les enfants du silence. Les enfants du silence ne doivent rien avoir de commun avec les enfants de la parole.

Proust

La beauté sera érotique-voilée, explosante-fixe, magique-circonstancielle ou ne sera pas.

(l'Amour fou) André Breton

* Dupont - Durand se fait faire un nouveau costume. Mesures. Puis :

— Quand pensez-vous me le livrer, demande Dupont - Durand.

— Pas avant six ou sept semaines, répond le tailleur.

— Diable ! ... six semaines, c'est bien long ! quand je pense que le monde a été fait en six jours !

- Oui, mais... pas sur mesure !

×

... Avancer en soi-même vers le moi plus nu.

Paul Valéry

Si vous avez la simple baeuté et rien d'autre, vous avez à peu près ce que Dieu a fait de mieux.

Rudyard Kipling

* La solitude, à mesure qu'elle devient plus parfaite, éloigne du solitaire jusqu'au désir de créer.

La grandeur des poètes est de saisir fortement avec leurs mots ce qu'ils n'ont fait qu'entrevoir faiblement dans leur esprit.

Paul Valéry

La poésie, c'est comme la pêche : il faut sortir le poisson d'un seul coup - en espérant que ce ne sera pas un soulier.

Lawrence Durrell

* Une vieille Savoyarde, qui n'a jamais ouvert ses fenêtres sur l'extérieur, rencontre un jour, sur la place de son village, un gitan avec son singe. Dévisageant l'animal, elle déclara :

- Ce n'est pas une bête, ce n'est pas un homme. C'est ça qu'on doit appeler un étranger.

* Si quelque chose apparaît en nous divin, c'est bien la pureté originelle des impulsions.

Moi seul suis un homme et tout le reste divin.

Samuel Beckett

Il n'y a aucune différence entre n'avoir rien et posséder, si l'on est presque toujours à la merci de quelque chose qui, en un tournemain, vous frustre de tout.

Marcel Jouhendeau

On ne m'a donné de corps qu'en projet.

Louis Claude de Saint-Martin

Il est bon de suivre sa pente, pourvu que ce soit en montant.

Gide

Nous pensons dans un univers que notre langage a déjà modelé.

E. Benveniste

Qui donc a exterminé le charmant peuple arménien, sans que personne ne bouge ? Il y a toujours des précurseurs !

(Propos comme ça) Jacques Chardonne

Qui trop se subtilise se pulvérise.

Montaigne

Quand le malheur avec ses doigts habiles de coiffeur empoigne ses ciseaux d'une main, de l'autre le système nerveux d'un homme, frêle échelle hésitante dans les chairs dodues, tirant des éclairs et des spasmes et le désespoir de cet animal de lin, épouvanté... oh! monde exécrable, ce n'est pas facilement qu'on tire du bien de toi.

Henri Michaux

Qui n'a le cœur de souffrir, ni la mort ni la vie, qui ne veut n'y résister n'y finir, que lui ferait-on ?

Montaigne

* - Est-ce que la religion empêche le péché ?

- Point ! Elle le complique considérablement.

* Le vendeur d'un magasin de jouet :

- Voici un jouet éducatif fait pour adapter l'enfant au monde actuel. Quelle que soit la façon dont on le monte ce n'est jamais la bonne.

J'ai construit ma maison sur le néant, c'est pour cela que le monde m'appartient.

Goethe

բորդ հատորին գրութիւնները մամուլի կը յանձնուէին, Ա.հեկանը տասը տարիէ ի վեր ապրած ու անցած էր, Յ. Օշականի հսկայածաւալ գործը հրապարակի վրայ էր, վէպ թէ գրականութեան պատմութիւն, Որբունին իր մեծ վէպերը տուած էր: Ա.յս բոլորը մարդուս քիչիկ մը զգաստութիւն պէտք է թելադրէին: Բայց Գ. Ա.ճեմեանի նայուածքը այնքան սեւեռած կը մնայ իր անմիջական միջավայրին վրայ, այնքան կուրացած է այդ միջավայրին արտադրած գաղափարային այլամերժութենէն, որ ոչինչ կը տեսնէ, ոչինչ կը սորվի մանաւանդ: Ու Գ. Ա.ճեմեան դեռ լաւատեսն է իր նմաններուն մէջ: Հաւանաբար տեսնելիք ու սորվելիք չկայ, երբ ամէն ինչ պիտենք: Ու «ափսո՛ս, մեր գրականութեան համար անդարձօրէն կորսուած են վերջին քառասուն տարիները... նոր Սփիւռքը չունեցաւ իր գրականութիւնը» (Բ., էջ 198): Զգենք Հայերը: Օտա՞ր կ'ուզէք: Բայց չկա՛յ սորվելիք անոնցմէ: Ա.հաւասիկ մէկը որ խէխալապաչա գեղագիտութիւն կը հրամցնէ մեզի ու մէկդի ձգելով դեռ արարքին ապայժմէութիւնը՝ տող մը, բառ մը իսկ չէ կարդացած գեղագիտութիւն ըսուած մարդին մէջ, ո՛չ անցեալէն, ո՛չ ալ իր ժամանակակիցներէն: Գրականութեան տեսաբանութիւն կ'ըսէ, ու բացարձակապէս անծանօթ են իրեն այդ մարդին մէջ աշխարհի երեսին կատարուածները, անցեալէն թէ ներկայէն: Բայց ճիշդ է, նկատե՛ք, ի՞նչ պէտք ունի: «Հայութիւնը օտարներէն սորվելիք չունի այդ ուղղութեամբ...: Վերջին քսան տարիներու եւրոպայի կամ ամերիկայի նորարոյս «փիլիսոփաները»... մեզի սորվեցնելիք չունին» (Բ., էջ 209): Ու նորէն կը կրկնեմ՝ Գ. Ա.ճեմեանը թերեւս ամէնէն չնորհալի ներկայացուցիչն է իր սերունդին եւ իր միջավայրին: Այդ պատճառով իսկ՝ տիպարային բնոյթ մը ունին կ'ըսէի սկիզբը, իր գործը եւ մանաւանդ իր տեսակն աշխատասիրութիւնները:

Մարկ. ՆԵՇԱՆԵԱՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
9

MARDI
9 OCTOBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.806 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 60e ANNÉE — No 15.806

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ.

ԿԱԽԱՂԱՆԸ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ ԵՒ

ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ԵՏՔ ՄԷԿՆ ԱԼ ԿԱԽԱՂԱՆ ՀԱՆՈՒԱԾ

——×——

Վանի մէջ Էվրէնի խօսած ճառէն, հազիւ երեք օր ետք, առաջին դատապարտեալ մը՝ Իլիաս Հաս, 29 տարեկան կախաղան կը հանուէր:

Աղբարարճած էինք զօր. Էվրէնի ճառին Հայերու վերաբերեալ հատուածներուն (Հոկտեմբեր 5), յիշենք թէ նոյն առթիւ նախագահը խօսած էր քիւրա «ոճրագործներու» մասին եւ չեչոտած թէ կառավարութիւնը՝ «բնակչութիւնը զինեալ պրակածախնդիրներու հորդաներու ձեռքը» պիտի չթողու: Ակնարկելով - առանց անուղղակի քիւրա որակումը գործածելու - քիւրա հայդուկներու յարձակման, գատապարտած է «ծիծաղելի մարտահրաւէրները» այս անջատողական խմբակներուն, ցոյց տալու համար այն օտար շրջանակներուն, որոնք գիրենք կ'ապրեցնեն թէ ատոքի կը մեռնին»: Պետութիւնը վերջ կրնայ տալ այս ոճրագործներուն գործունէութեանց՝ «մնալով ժողովրդավար ծիրին մէջ»: Աւելի ետք, այս անգամ Մուշի մէջ (նախորդ դիշերը թակարդ մը լարած էին Քիւրտերը եւ մէկ զինուոր ու մէկ ենթասպայ սպաննուած էին), Էվրէն հարց կուտայ ժողովուրդին «կարելի է՞ ներել այս դաւաճաններուն: Պիտի ուզէ՞ք որ երբ բռնուին, կախաղան չհանուին, եթէ դատի քաշուին եւ մահապատիժի դատապարտուին»: «Ո՛չ» կը պոռայ ամբոխը: Էվրէն Մուշի Քիւրտերէն զոհ է, անոնք չեն օղներ անջատողականներուն, նոյնիսկ գիւղի մը մէջ բնակիչները կըռւէր են զինեալ խումբի մը հետ, որ ուտելիք ուզեր է: Տեղ տեղ, զէնք պիտի բաժնուի բնակիչներուն, որպէսզի իրենք զիրենք պաշտպանեն այդ «աւազակներուն» դէմ:

Այս մթնոլորտին մէջ է, որ Կիրակի օր էջմիէնի բանտին մէջ, կախաղան հանուած է ծայրայեղ ձախ գինուորեալ մը (տես - Եոլի): Մահուան դատապարտուած էր 1982 Հոկտեմբերին, պահակի մը սպանութեան համար: 16 ամիս է, որ մահապատիժ չէր գործադրուած Թուրքիոյ մէջ: Հաւանաբար քանի մը օրէն ալ կախաղան հանուի երկրորդ մը՝ Հըսրը Ալան, որու մահապատիժն ալ վաւերացուած է Վերհդարանին կողմէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ալէն ՓՐՈՍԹ հաւանաբար փորմիւլ 1-ի աշխարհի ախոյեան դառնայ Հոկտեմբեր 21-ին, Փորթուգալ, Կիրակի օրուան տարած իր յաղթանակէն ետք: Նիւրէնպէրկի մէջ է, որ Փրոսթ յաղթեց եւ իր գլխաւոր մրցակիցը Նիքի Լաուտա 4-րդ հասաւ:

Նիի - ԵՈՐՔի մէջ է, ուր երկու միլիոն հրեայ կ'ապրի, որ ամէնէն աւելի յայտնի կը դառնայ Եամ Քիփուրի (մեծ Նեղում) օրը, քանի քաղաքը իր փակ խանութներով եւ Մանհաթանի սինակոկը խուժող բազմութեամբ, տարբեր երեւոյթ կ'առնէ: Դարուս սկիզբը ասպուածք մը կ'ըսէր Նիւ - Եորքի համար՝ «Իտալացիները չինած են, Իրլանտացիները կը կառավարեն, բայց Հրեաներուն կը պատկանի»: Եթէ նոյնիսկ, այսօր բոլորովին իրականութեան չի համապատասխաներ այս պատկերը, հրեայ գաղութը ամէնէն շատ ազդեցութիւն ունեցող, զօրաւոր եւ լաւագոյն կազմակերպուած խմբակցութիւնն է, տնտեսական թէ քաղաքական դետնի վրայ: Հակառակ 250 տոլար մուտքի, Մանհաթանի սինակոկը չեն կրցած բոլորն ալ տեղաւորուիլ:

Միւնիխի դարձեալ տօնին, բոլոր մրցանիշները կոտրուած են Երկու շաբթուան ընթացքին: 5 միլիոն լիթր գարեջուր խմուած է, ուրիշ մրցանիշներու կարգին ալ կը յիշուի թէ 150 հազար շօփ գողցուած է 233 հոգի ալ գետնէն ժողված են անգիտակից եւ հիւանդանոց տարած:

ՀԱՐՑԱԽՈՑՔԻ (առնուած) հիմնարկներու կամ անոնց դիմող հրատարակութեանց պատասխանատուներու երեւակայութիւնը ամէն օր նոր թափ կ'առնէ, քանի որ նիւթի սովէ կը տառապինք եւ այլեւս չեն գիտեր թէ տակաւին ի՞նչ կարելի է հարցնել աւելորդ վիճակագրութիւններ պատրաստելու համար: «7 օր, տիկին»ը կը զբաղի Ֆրանսացիներու սեռային յարաբերութեանց «յայտագրով», այսինքն, չատ կարեւոր գտած է գիտնալ թէ ո՞ր օրը կը նախընտրեն եւ հասեր է այն արդիւնքին, որ ամէնէն գէշ օրը՝ Երեքշաբթի է (2%), չարթու վերջ կայութիւնը քիչ մը կը բարելաւուի 8%-ի հասնելով Ուրբաթ եւ 15-էն 20% Շաբաթ - Կիրակի: Այս յայտնութիւնը անշուշտ խիստ կարեւոր է երկրին համար...:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ

(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2 / 4)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԹԵԹԵՒ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ
ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ ՎԻԼՆԻՒՍԻ ՄԷՋ

Վիլնիւսի մէջ (Լիթուանիա) բացուած է «Հայաստանի թեթեւ արդիւնաբերութեան արտադրանքը» ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են չուրջ հինգ հարիւր նմոյշներ՝ բանուածք, հագուստ, կօշիկ, հիւսուածեղէն, կաշուէ արտադրութիւն, գորգ եւայլն:

×

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԵՐԸ
ԼՎՈՎԻ ՊԱՏԿԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Լվովի պետական պատկերասրահի նոր ցուցադրութեան մէջ տեղ գտած է անց - եալ դարու հռչակաւոր նկարիչներէն Ռուստեմեանի գործերէն մին՝ «Ազգկան դիմանկար»ը: Իսկ ռուսական բաժնին մէջ ներկայացուած են Յովհաննէս Այվազովսկիի երկու գործերը՝ «Փոթորկած ծովը» (1857) եւ «Խրիմի ափը» (1886): Պատկերասրահի խորհրդային շրջանը կը զարդարեն Մարտիրոս Սարեանի «Մադիկներ», «Ստեփանաւան», «Աշխարհազ» նկարները, որոնցմէ վերջինը վարպետը նկարած է երեսունական թուականներու կէսերուն: Այցելուները հետաքրքրութեամբ կը դիտեն նաեւ Գրիգոր Խանջեանի, Յովհաննէս Զարդարեանի, Արա Բեքարեանի եւ Լավինիա Բաժբէուկ - Մելիքեանի գործերը:

կ'ըսէր Նիւ - Եորքի համար՝ «Իտալացիները չինած են, Իրլանտացիները կը կառավարեն, բայց Հրեաներուն կը պատկանի»: Եթէ նոյնիսկ, այսօր բոլորովին իրականութեան չի համապատասխաներ այս պատկերը, հրեայ գաղութը ամէնէն շատ ազդեցութիւն ունեցող, զօրաւոր եւ լաւագոյն կազմակերպուած խմբակցութիւնն է, տնտեսական թէ քաղաքական դետնի վրայ: Հակառակ 250 տոլար մուտքի, Մանհաթանի սինակոկը չեն կրցած բոլորն ալ տեղաւորուիլ:

Միւնիխի դարձեալ տօնին, բոլոր մրցանիշները կոտրուած են Երկու շաբթուան ընթացքին: 5 միլիոն լիթր գարեջուր խմուած է, ուրիշ մրցանիշներու կարգին ալ կը յիշուի թէ 150 հազար շօփ գողցուած է 233 հոգի ալ գետնէն ժողված են անգիտակից եւ հիւանդանոց տարած:

ՀԱՐՑԱԽՈՑՔԻ (առնուած) հիմնարկներու կամ անոնց դիմող հրատարակութեանց պատասխանատուներու երեւակայութիւնը ամէն օր նոր թափ կ'առնէ, քանի որ նիւթի սովէ կը տառապինք եւ այլեւս չեն գիտեր թէ տակաւին ի՞նչ կարելի է հարցնել աւելորդ վիճակագրութիւններ պատրաստելու համար: «7 օր, տիկին»ը կը զբաղի Ֆրանսացիներու սեռային յարաբերութեանց «յայտագրով», այսինքն, չատ կարեւոր գտած է գիտնալ թէ ո՞ր օրը կը նախընտրեն եւ հասեր է այն արդիւնքին, որ ամէնէն գէշ օրը՝ Երեքշաբթի է (2%), չարթու վերջ կայութիւնը քիչ մը կը բարելաւուի 8%-ի հասնելով Ուրբաթ եւ 15-էն 20% Շաբաթ - Կիրակի: Այս յայտնութիւնը անշուշտ խիստ կարեւոր է երկրին համար...:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՒԿԻԹԻՆ ԴԵՂԻՆԸ

——×——

Երեսուն տարի առաջ հրատարակուած պարբերաթերթի մը մէջ կարդացած էի չահեկան վկայութիւն մը: Մէկը կը պատմէր, որ, ձաթոններու զբաւման չրջանին Սայկոնի մէջ ձաթոնները կը մտնէին ճաշարանէ մը ներս, խաչած հաւկիթ մը կ'առնէին, կը կոտրէին, հաւկիթին սպիտակը կը զատէին դեղինէն, սպիտակը կը նետէին պատին, դեղինը կը պահէին իրենց ափին մէջ ու կ'ըսէին.

- Ահա կարեւորը Սպիտակ մասը ոչինչ կ'արժէ: Դեղինն է որ կը պարունակէ ապագային ծիլը:

×

Կրնամ ենթադրել որ այդ խօսքը կ'արտասանուէր քաղաքական հեռապատկերով: Բայց եթէ գիս տպաւորած էր, եւ այսօր չա՛տ աւելի կը տպաւորէ, պատճառը այն է որ ես անոր վրայ կը մտածեմ մարդկային տեսակէտէ: Չէ՞ որ եթէ մեր չուրջը նայինք, մեզ չրջապատող ամէն մարդու մէջ, բայց մանաւանդ մեր սիրելիներուն, մեզ հետաքրքրող անմիջական մարդոց մէջ կրնանք տեսնել այդ նոյն խաչած հաւկիթը, որուն մէջ կայ սպիտակ չրջապատ մը, եւ անոր կեդրոնն ալ ապագան պատրաստող դեղին մը: Ո՞րն է կարեւորը: Սպիտա՞կը, որ մեզի հետ, անոնց հետ պիտի անցնի - երթայ, թէ ոչ դեղինը, որմէ նոր կեանք մը պիտի ծլի երկրագունտին վրայ:

×

Մարդկային կեանքին սա մեծագոյն ողբերգութիւնը, այսինքն անխուսափելի մահուան դիտակցութիւնը, չէ կրցած մարդոց արգելք ըլլալ որ անոնք խորհին ապագայի մասին, յաջորդներու մասին, գալիք մարդոց աւելի լաւ աշխարհ մը պատրաստելու մասին: Եթէ երեսուն, քառասուն, յիսուն տարի վերջ պիտի մեռնիմ, եւ ատկէ վերջ այլեւս ոչինչ պիտի զգամ, ոչինչ պիտի վայելեմ, ուրեմն ի՞նչ ընեմ ես աշխարհի գալիք օրերը, ինչո՞ւ մտածեմ ապագային մասին, ինչո՞ւ ճիգ վատնեմ լաւ բան մը ձգելու համար մարդոց, որոնցմէ ինծի խեր չկայ: Մարդը կրնար այսպէս մտածել, ուսթօվել, եւ իր ուշադրութիւնը կեդրոնացնել միայն իր ապրած կեանքին վրայ: Բայց չըներ:

Որքա՜ն մեծ է մահուան դիտակցութեան ողբերգութիւնը, նոյնքան մեծ է արժէքը՝ այն ժառանգութեան, զոր մարդը կը թողու գալիք սերունդին, գալիք սերունդներուն: Բնութիւնը կրցեր է մարդուն հոգիին մէջ դնել այդ մեծ հեռապատկերն ու նուիրումը: Ահա թէ ինչու մարդիկ աշխարհ կը բերեն ոչ միայն իրենց յաջորդները, այլ այս աշխարհէն բաժնուելէ առաջ կը ջանան հարստացնել նաեւ այդ յաջորդներուն կեանքն ու միջավայրը:

Բայց ոմանք կը խորհին միայն իրենց հարազատ զաւակներուն ապագային մասին, ոմանք կը խորհին միայն իրենց ցեղակիցներուն ապագային մասին, ոմանք ալ կը խորհին ամբողջ մարդկութեան ապագային մասին: Հոս է որ անոնք կը զանազանուին իրարմէ ու ատով է որ անոնք վերը կամ վարը տեղ մը կը գրաւեն մարդկային պատմութեան մէջ:

Կը պատկերացնեմ մեծահարուստ առեւտրական մը, որ գիշեր ցերեկ կը խորհի իր յաջորդներուն մասին: Ի՞նչպէս բաժնէ իր հարստութիւնը անոնց միջեւ որպէսզի անոնք իր մահէն վերջ ապրին կեանքի լաւ պայմաններ, որպէսզի իր յաջորդներուն կեանքը ծաղկի երջանկութեան ու բարօրութեան մէջ: Ան ոչ միայն կը ջանայ բազմապատկել անոնց ճոխ գալիք իր հարստութիւնը, այլ նաեւ զանազան ձեւեր կը խորհի, կտակներ կը պատրաստէ, պայմանագրութիւններ կը ստորագրէ, հիմնարկութիւններ կը հաստատէ: Այդ բոլորին մէջ մէկ մտահոգութիւն ունի. իր ամենասիրելի ու ամենամօտիկ յաջորդները, այսինքն, կինը, զաւակները, թոռները...:

Կ'երեւակայեմ որ այդ մեծահարուստէն քանի մը քայլ անդին կը բնակի նաեւ դիտնական մը, որ դիշեր ցերեկ կ'աշխատի քաղցկեղի դէմ դեղ մը, դարման մը գտնելու: Նոյնիսկ իր կեանքը վտանգի մէջ կը դնէ ան զբաղելով վտանգաւոր քիմիական նիւթերով ու ճառագայթներով: Իր ամբողջ մտահոգութիւնն է գալիք մարդիկը, ամբողջ մարդիկը, ո՛չ թէ միայն իր անմիջական յաջորդները, ուրեմն ողջ մարդկութիւնը մարդկութեան սպառնացող ստոյգ վտանգէ մը: Օր մը ինք պիտի մեռնի երթայ, բայց եթէ յաջողի իրմէ վերջ գալիքները երջանիկ ու աւելի ապահով կեանք մը պիտի վարեն:

Ու կ'երեւակայեմ նաեւ սա կրթական մըշակը, սա բանաստեղծը, զբաղէտը, սա մշակոյթի մարդը, որ ինքզինք նուիրած է իր ցեղը ազնուացնելու, իր ցեղային մշակոյթը հարստացնելու սահմանափակ աշխատանքի մը: Անոր ալ մտահոգութեան առանցքը կը կազմեն յաջորդները, բայց ո՛չ իր հարազատ զաւակներն ու թոռները, ոչ ալ համային մարդկութիւնը, այլ այն մարդիկը՝ որոնք իր ցեղէն պիտի գան ու պիտի ապրեցնեն իր ցեղը:

Այս բոլորն ալ, այսպէս կամ այնպէս, խնամք տանողներ են հաւկիթին դեղնին: Բոլորն ալ առաւել կամ նուազ չափով կը կատարեն այն ինչ որ կ'ակնկալուի մարդէն, այն ինչ որ բնութիւնը ներչընչած է մարդուն: Մտածել՝ յաջորդին մասին: Բայց այնքան ծանր ու պատասխանատու գործ է այդ, յաջորդին մասին մտածելը, որ միշտ կարելի է հարց տալ հետեւեալը. մարդ ի՞նչ պէտք է ընէ որ լաւագոյն ձեւով մտածած ըլլայ իր յաջորդին մասին:

Հիմա կ'երեւակայեմ նաեւ այն մարդիկը, որոնք Սայկոնը գրաւող ձաթոններուն նման կը վերցնեն հաւկիթ մը, կը կոտրեն զայն, սպիտակը կը թափեն դետին եւ վերջն ալ մեծ ախորժակով կը կլլեն հաւկիթին դեղինը: Հաւկիթէն ոչինչ կը մնայ այսօրուան ու վաղուան համար, եթէ ոչ դետին թափած սպիտակուցն ու ջախջախուած կեղեւը:

Եւ զարմանալիօրէն չատ են այս վերջին տեսակէն մարդիկն ալ:

Ռ. Հ.

ՍՈՒԱՆՆԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Բ. ՄՐՑԱՆԱԿ
ԹՈՒԼՈՒԶԻ
ԵՐԳԻ ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆ ՄՐՑՈՒՄԻՆ

Սեպտեմբեր 27-ի մեր թիւով (Ա. էջ) հաղորդած էինք որ Թուլուզի երգի միջազգային մրցումին կը մասնակցի Սուսաննա Մարտիրոսեան, Խորհ. Միութեան ներկայացուցիչներու կարգին:

Մրցումը վերջ գտած է Շաբաթ օր եւ Սուսաննա Մարտիրոսեան արժանացած է Բ. մրցանակին (առաջինը ստացած է ճաթոնուհի մը): Ջուռնալներէն ետք, աւարտականին երգած է Զայքովսկի եւ Վեռտի (ռոմանս եւ այտա):

ՃԱՏՐԱԿ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՐՊՈՎ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՅԱՂԹԵԼ

Փորձառութեան հետեւանք, ըստ մասնագէտներու, աշխարհի ախոյեանը կը չարունակէ իր յաղթական երթը եւ 9 խաղերէ ետք, արդէն 0-ի դէմ 4 կէտ ունի (6-ը՝ կը բաւէ):

Շաբաթ օրուան խաղին, Գարպով մեծ թեքնիք եւ ճշգրտութիւն ցոյց տուած է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՆՈՐ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԸ

«Սով. Հայաստան» օրաթերթին Թղ - թակիցներէն մէկը հարցազրոյց մը կ'ունենայ Հրաչեայ Ղափլանեանի հետ, նոր Թատերաշրջանին մասին: Այս վերջինը նախագահն է միշտ, Հայաստանի Թատերական Ընկերութեան:

Խատոնիոյ եւ Լենինգրադի ռուսական թատրոններու ներկայացումներով բացումը կը կատարուի Հայաստանի նոր Թատերաշրջանին :

Շատ կարեւոր կը նկատէ Շէյքսփիրեան համամիութենական երկրորդ փառատօնը, Նոյեմբերին, Երեւան: Կազմակերպութեամբ Հայաստանի Մշակոյթի Նախարարութեան եւ Թատերական Ընկերութեան: Փառատօնին կը մասնակցին Մորհըրդային Միութեան կարեւոր նկատուող թատրոններէն ոմանք: Բացումը կը կատարէ «Գ. Սունդուկեան» թատրոնին ներկայացումով՝ Ամէն ինչ լաւ է, քէ լաւ վերջանայ (*): Ճաշորդ բեմադրութիւնը, այս անգամ Փոքր Թատրոնին կողմէ՝ Արթա Լիր (**): Տեղի կ'ունենայ համադումար. կը մասնակցին Մորհրդային Միութեան անուանի Շէյքսփիրագէտները, թատերագէտներ. ասոնք կը քննեն բեմադրութիւնները: Ուրախալի է, կ'ըսէ, որ փառատօնին կը մասնակցին մեր Հանրապետութեան մի շարք պրոֆեսիոնալ թատրոններ:

Ի՞նչ բնոյթ կը ստանայ ներկայ թատերաշրջանին խաղացանկը:

Հոս, Հ. Ղափլանեան կը հետեւի կ. Դեմիրճեանի 1983-ին արտայայտած, - կեդր. Կոմիտէի լիակատար նիստ, - այն տեսակէտին, թէ անհրաժեշտ կը նկատուի վերաքննութեան ենթարկել խաղացանկը: Օրուան ամէնէն կարեւոր հարցը՝ թատրոնը դարձնել մարտունակ: Այսպէս կ'արտայայտուի ընդգծելով, թէ նիւթերը պէտք է չօշափեն խաղաղութեան պահպանումին խնդիրը: Առաջքն առնել աշխարհին սպառնացող պատերազմի մը վտանգին: Ուրեմն, մեր հոգսերի հոգսը խաղաղութեան թեմայով բեմադրութիւնների ծնունդն է: Թատրոնը չի կրնար անտեսել այս իրողութիւնը: Իրբեւ օրինակ ցոյց կուտայ Երեւանի դրամատիկական Թատրոնին պարագան: Կ'ըսէ, թէ երկու ամիսը անգամ մը, այսպէս կոչուող հանդիսի օրերուն, այնինքն՝ երբ ներկայացումներ չեն կատարուիր, յատուկ բեմադրութիւն մը կ'ապահովէ եւ տոմսերու ձեռք ձգուող դումարը կը յատկացնէ խաղաղութեան Ֆոնտին:

Կը մտանանչէ կէտ մը: Այն թէ այս Թատերաշրջանին իրենց ուշադրութիւնը պէտք է կեդրոնանայ Երեւանէն դուրս գտնուող այլ քաղաքներու թատրոններուն վրայ: Ասոնք պէտք է աւելի յաճախ բեմադրութիւններ կատարեն մայրաքաղաքին բեմերուն վրայ:

Կ'անդրադառնայ սերնդափոխութեան հարցին : Երիտասարդ տարրերու մուտքը դէպի Թատրոն, իրրեւ բեմադիր կամ դերասան: Այսօր մեր թատրոնները ոմանք այդ հարցը օրինաչափ լուծում է ստանում: Ուրախալի է այս հաստատումը, քանի նորեր մուտք կը գործեն թատերական կեանքին ներս: Կը փափաքի, որ երիտասարդները աւելի համարձակ դիմագիծով ներկայանան հանրութեան : Մէկ խօսքով՝ տիրական դէմքեր դառնան:

Այս տարի 50-ամեակն է Սպենդիարեան Օփերային եւ բեմապարի, - պալէ, - հաստատութեան: Տասնեակ տարիներու ընթացքին յատկանշական օփերաներ եւ բեմապարեր կը ստեղծուին: Միայն մեր բոլորիս ցանկութիւնն է, որ կոմպոզիտորները աւելի յաճախ ստեղծեն հայկական թեմաներով օպերային գործեր: Գնահատելի ձգտում, անկասկած:

Շարժանկարը, հեռատեսիլը, օտար թատերախումբերու այցելութիւնները, բան Հ. Ղ.ի, իրենց դրական անդրադարձը կ'ունենան հայ հանդիսատեսին վրայ: Ասոր պահանջները օր աւուր կ'աւելնան: Առաւել թծախնդիր կը դառնայ: Դժբախտաբար, որոշ խումբերու մօտ կը նկատուի ինքնահաւանութիւն, մեծամտութիւն, ինքնագովերգում, երեւոյթներ, որոնք կը խանգարեն Հայաստանի թատերական արուեստին ընդհանուր յառաջընթացքը:

Կ'ըսէ, թէ նոր ուժեր մէջտեղ կուգան, սակայն թատերա - քննադատութիւնը կը լռէ: Ինչո՞ւ կը հարցնէ:

Ժ. Մ.

(*) All's well that ends well.

(**) King Lear.

ՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

«ԿՐԻՆ ՓԱՐԹ» ԵՒ ՀՕՐ ԳԵՐԵԶՄԱՆԸ

Գրեց՝ ՀԱՄԲԻԿ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

ԴԱՄԱՍԿՈՍ. - Վայելչակազմ, մաքուր հագուստ երիտասարդ մըն էր որ իր անցագիրը ամուր բռնած ձեռքերուն մէջ, յաղթական մուտք գործեց սենեակէս ներս եւ դրեթէ բարձրաձայն գոչեց.

- Ծննդեան եւ մկրտութեան վկայագիրներս կ'ուզեմ, եթէ կարելի է անդլերէն լեզուով թող ըլլան, ծրագրած եմ Ամերիկա մեկնիլ ... վերջապէս, անհրաժեշտ բոլոր թուղթերը աւարտեցի, հասնելուս պէս «Կրին Փարթ» պիտի սան ինձի: Փառք Աստուծոյ, ի վերջոյ հասայ փափաքիս ... : Խանդավառ «Կրին Փարթ»ի պատճառած ուրախութենէն, կը խոշորանան աչքերը եւ երբեմն կ'ունենայ անբնական շարժումներ:

Հանդարտութեամբ կը ձեւակերպեմ պահհնջուած վկայագիրները, կը կնքեմ եւ կը յանձնեմ բախտաւոր երիտասարդին, որուն դէմքին վրայ կը պայծառանայ դոհունակութեան ժպիտը:

- Ուրիշ խնդրանք մ'ալ ունիմ, պարոն. Ես Միացեալ - Նահանգներ հաստատուելէս ետք, մայրս ալ պիտի տանիմ մօտս, արդէն ո՞վ ունիմ որ հոս, սակայն նախ քան մեկնիլս կ'ուզեմ կարգաւորել նաեւ հօրս դերեզմանի հարցը:

- Կ'ուզեք չիրի՞մ չինել թէ դամբարան, կ'աւելցնեմ մեղմիւս:

- Ոչ չիրիմ, ոչ դամբարան, պարզապէս կ'ուզեմ հօրս դերեզմանի հողը ծախել: Մեր մեկնելէն յետոյ ալ ո՞վ պիտի հետաքրքրուի այդ հողով, զէթ դերեզմանի հողի փոխարժէքով օգնաւատային տոմսակ կ'ապահովեմ. դիտես, ի վերջոյ չատ ունեւոր չենք, թէեւ մարդու կարօտ ալ չենք...:

- Ձեր մայրը համաձա՞յն է ձեր կարծիքին, կ'ըսեմ, քիչ մը չուարած եւ քիչ մըն ալ զարմացած երիտասարդին չչմեցող որոշումին դիմաց:

Տակաւին չեմ խօսած մօրս հետ. սակայն ես կը համոզեմ զինք, թէեւ այնքան ալ կարեւոր չէ իր կարծիքը, տան տղամարդը ես եմ, ես կ'որոշեմ:

Այլեւս բառ չեմ գտներ խօսելու: Կը դիտեմ բախտաւո՛ր երիտասարդը որ համարձակօրէն կը ծախէ հօր դերեզմանին հողը ... մի քանի արծաթի փոխարէն:

Լռութիւնս պատճառ կ'ըլլայ որպէսզի հեռանայ սենեակէս՝ անխօս ու տարտամ քայլերով:

Այդ հանդիպումէն ետք այլեւս չտեսայ ծանօթ երիտասարդը: Լսեցի որ մեկնած էր, եւ նախ քան մեկնումը վաճառած նաեւ «փոքրիկ հողը» եւ դրպանած անոր փոխարժէքը:

Ամիսներ յաջորդեր էին իրարու եւ մի քանի եղանակ եկեր ու անցեր էր, երբ աշնանային խոնաւ օր մը դիւանատան դրան առջեւ նկատեցի փոքրամարմին հայ մամիկ մը, մատներուն մէջ սեղմած թուղթի կտորներ: Հազիւ դիս նշմարած՝ անհամբեր լսաւ.

- Տղաս, Աստուծոյ սիրոյն, մանչուս մեկնելուն երկու տարի եղաւ, հազիւ երկու նամակ ստացայ, վերջին շրջանին ոչ մէկ տեղեկութիւն կայ իրմէ, խնդրեմ, իրեն նամակ մը գրէ եւ բացատրէ իմ կացութիւնս, չգիտէ որ տկար եմ, հիւանդ եմ, անօգնական, օտարներու ձեռքին կը նայիմ: Տարիքս ալ բաւական յառաջացած է: Ննջատեղս ալ դիս ալ տանիլ, սակայն մինչեւ հիմա այդ ուղղութեամբ ոչ մէկ լուր:

Մամիկը երբ կը խօսէր, կրծքավանդակը կը բարձրանար ու կ'իջնէր տարօրէն. նակ յուզումով եւ մէկ - մէկ անբնական հազ կ'ունենար խեղճ պառաւը, որ եկած էր մեզի տեղեկացնելու իր յղնած վիճակը:

- Կը վախնամ, հաւատա՛, կը վախնամ որ զինք չտեսած մեռնիմ ... : Հոս կը թըրջուին աչքերը եւ մայրիկը թաշկինակի ծայրով կը սրբէ պլորուող արցունքները:

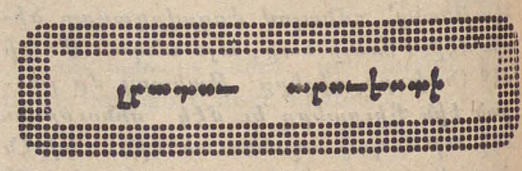
- Որքան խրատեցի որ չերթայ, հոս մնայ, լաւ էինք, կ'աշխատէր, գործը լաւ էր, գոհ էինք ... : Կարծես չէր բաւեր իր մեկնումը, լսեցի որ ծախեր է նաեւ ամուսնոյս դերեզմանի հողը ... : Մեռելոցի օրը չկրցայ դերեզման երթալ, մոմ մը վառել, խունկ մը ծխել խեղճ ամուսնոյս շիրիմին վրայ. սենեակիս մէջ բանտարկուած՝ միայն ու միայն լացի մեր ընտանիքի տխուր ճակատագրին վրայ ... :

Աւարտեցի հայ մամիկին պահանջած նամակը եւ յանձնեցի իրեն: Մտիկց, չնորհակալ եղաւ ու դլխիկոր հեռացաւ անբախտ մամիկը, դրեթէ կքած:

Երեք ամիսներ ետք հասաւ «մէկ հատիկին» պատասխանը, սակայն արդէն չատ ուշ էր ... :

Փետրուարեան ցուրտ, անձրեւոտ օր մը թաղեր էինք մայրիկը, հեռաւորներու յատկացուած հասարակաց փոսին մէջ, հեռու իր ամուսնոյն շիրիմէն, որ ծախուած էր «Կրին Փարթ»ի ճամբուն, երեսուն արծաթի փոխարէն ... :

«Զարթօնք»



Գերմանական կարեւորագոյն չաթաթերթերէն՝ «Տի Ցայթ»ի «կարեւոր հրատարակութիւններու» ցանկին մաս կը կազմէ Պարոյր Սեւակի «Երգ Երգոց»ը.

Parujr Sewag : «Das Hohelied» aus dem Armenischen von Raff Kantian, (Ohanessian Verlag, München).

0—0—0—0—0—0—0—0

Լեռը մարգարէին հով չերթայ ևէ՝ Մարգարէն լեռան հով կ'երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Ց. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

- Ատանկ խօսք չընես, մարդու լեզուն կը կարճէ հա՛, փառք Աստուծոյ չապրելու ինչ պատճառ ունիս դուն, մինակ մարդ մըն ես, փաստաբանութիւն եթէ ընես աշխարհքիս դրամը կը վատկիս:

- Կը վատկի՞մ կ'ըսես:

- Հարկաւ կը վատկիս. մէկուն դռծէն կ'առնես, միւսին դատէն կը խլես, դործակալին իրաւունքէ՝ կ'ըսես կ'առնես, խնդրագրի ծախք է կ'ըսես կը փըրցունես. վերջապէս չորս կողմէն կը վատկիս. կ'ապրիս նստիլ տէ մտածելէն ինչ կ'ելլայ:

- Արդեօք կրնա՞մ ընել:

- Հարկաւ կրնաս, քանի մը բառ կայ. նախ անոնք սորվելու է. օրինակ խաբա - նել, ապացոյց, պատճառ. օրէնքի համաձայն, յառաջագոյն, ընտրել, որոշել, իրաւունք եւայլն, ահա ասոնց պէս քանի մը բառ եւս սորվիս նէ ազուոր փաստաբան մը կ'ըլլաս, դէ՞չ է:

- Գէշ չէ, սակայն կրնա՞մ սորվիլ:

- Փու միտքդ սուր է, մէկ չաբաթէն կը սորվիս, դատերը կը պաշտպանէս, կը սկսիս դրամ վատկիլ:

- Շատ աղէկ, միւսիւս փաստաբան, սակայն ձեզի խնդիրք մը ունիմ:

- Ի՞նչ է նայինք:

- Մանր չունիմ, ինծի մէկ - երկու մէճիտիէ կուտա՞ս:

- Դուն եղիր՝ ոչ մէկուն դրամ մի տար, ահա այս ըսածս ալ որպէս օրէնք տեսրակիդ մէկ անկիւնը գրէ:

- Գրեմ, բայց դրպանս փարա չի կայ:

- Գնա դատ մը գտիր:

- Բայց ինչո՞ւ ես այսքան ծախք ընէի, գործերս աւրէի եւ այս վիճակին հասնէի:

- Բան մըն էր եղաւ:

- Ալաֆրանկային չի հետեւիլ տէ ամէն ինչ կ'ելլայ:

- Արդեօք կրնա՞մ ընել:

- Բան մըն էր եղաւ:

- Ատ միւսիւս ժորժը դիս խաբեց, դեռնին տակը անցնի, դրամներուս տակէն մտաւ, վրայէն ելաւ:

- Եղածին անցած ըլլայ կ'ըսեն:

- Հիմա երկու միճիտիէ՞ ալ չես տար:

- Չունիմ:

- Մէճիտիէ՞ մ'ալ չունիս:

- Խաթերդ համար մէճիտիէ մը կուտամ, բայց ամէնը մէկէն մի ծախեր, որ նորէն առանց դրամի չի մնաս:

- Լեռը մարգարէին քովը չերթայ նէ՝ մարգարէն լերան քովը կ'երթայ հէ՞. դանճանակս լեցուն ոսկի ըլլար տէ, հիմա մէկ միճիտիէ խնդրեմ հա՞ ... ախ աղ ժորժը. եթէ ձեռքս անցնի՛ ...

- Է՛, Նիկոդիմոս աղա, կը ներէք եր - կար խօսեցանք, այլեւս քեզի լսելու ժամանակ չունիմ, գործ ունիմ, պիտի երթամ, երբեմն երբեմն կրնաք դրասենեակս գալ:

- Շատ աղէկ:

- Եղածին վրայ մտածելու չէ. գործն սկսելու է: Մնաք բարով:

- Ողջ ըլլաք. լեռը մարգարէին քովը չերթայ նէ՝ մարգարէն լերան քովը կ'երթայ, հէ՞ ...

- Մաշալլահ, Նիկոդիմոս աղա, դուք չատ լաւ երկու հարիւր կը խաղաք:

- Այո՛, գլխուս փորձանք գալէն եաքը ինքզինքս երկու հարիւրի տուի, քիչ մը սորվեցայ:

- Ի՞նչ փորձանք, հիւանդութի՞ւն:

- Ո՛չ:

- Ինկաք տէ մէկ կողմերնի՞ գացուցիք:

- Ո՛չ:

- Սնանկացաք եւ դրամնիդ տառ՞ը վնասց:

- Ո՛չ, եղբայր, գործերս քիչ մը անյաջող գացին տէ ասանկ եղայ, էհ նէ առաջ ասա՞նկ էի: Այս զգեստո՞վ կը պարտէի. երեք չորս ծառայ ունէի. կառքեր, ձիեր:

- Ինչպէ՞ս եղաւ որ ինկար. թանկ ապրանք գնեցիր տէ յետոյ գիները ինկա՞ն:

- Ատանկ բաներ չեղան:

(Շար. 39)

ՎԱՀԱՆ ՍՈՒՐԵՆՅԱՆ

ՆՈՐ ՖՈՒՏԿԼՈՒԲ

(Թղթակ. Հ. Ց. Ջ.)

ԿՆՔՆՈՂՈՎ ԺՈՎՈՒՐԴՈՎ

- Իմ ուրախ Պողոս:

Պողոսը տատս ու մամայիս որ լսում էր խնդրեց որ իրեն էլ թույլ տանք մեզ հետ գնալ:

- Ինչ որ ասես, ասում էր մայրիկս, միայն թե ինձ հետ գնաս:

- Տեսի՞ր, չէ՞, Պողոս, նրանք էլ են ուզում, որ դու գնաս:

- Լա՛վ, չէ՞ր, Պողոս, նրանք էլ են ուզում, որ դու գնաս:

Պողոսը եկավ, որ մեզ հետ գնա, բայց ինչ-որ բան էր մտածում, ինչ-որ բան էր ուզում ասել, բայց չէր համարձակվում:

Տեսնելով Պողոսի ձեռքերի վրա ճաքերը՝ մայրիկս հարցրեց.

- Ինչո՞ւ ես ձեռքերդ քսում, Պողոս:

- Ես... ես... ոչինչ, ոչինչ, տանտիկին:

Մայրիկս ավելի ուշադիր նայեց Պողոսի ձեռքերին և տեսավ, որ նրանք ճաքել են ցրտից:

- Ինչո՞ւ ես ինձ չասում, որ ձեռքերդ ցրտից ճաքել են, ես քսուք կտայի:

- Ես... ես... ոչինչ, ոչինչ, տանտիկին:

Տատս ժպտում էր

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Շրջ· Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Արթօ Գույումճեանի (Ալֆորվիլ), ընկերուհի Մակի Գույումճեանի մօր՝ Մարիամ Իշխանեանի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Շրջ· Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 500 Ֆ· Տէր և Տիկին Քլօ Վերսայլ (Էյզէն) փոխան ծաղկեպսակի իվ Ֆուրքիւնի յիշատակին։

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՕԾՄԱՆ ԵՒ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ
53-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ Օծման եւ Անուանակոչութեան հանդիսութիւններուն առթիւ՝ Կիրակի, Հոկտեմբեր 14-ին, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկիզբ Ժամերգութեանց՝ 8
Պատարագ՝ 10
Հոգեհանգիստ՝ 11·30

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուի Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի կողմէ ղեկավարութեամբ խմբավար՝ Խաչիկ Ելլմազեանի։

Այս առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի մայր եկեղեցւոյ հիմնադիրները՝ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ· ՊԱԼԱՏԵԱՆԻ եւ ԱՍՊԵՏ ՎԱՀԱՆ ԽՕՐԱՍԱՆՃԵԱՆԻ, ինչպէս նաեւ եկեղեցւոյ շինարարութեան բարերարներուն հոգիներուն համար։

Նոյն օրը մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի նաեւ հայ ժողովուրդի եւ հայ դատի պաշտպան՝ Ուիլիամ Կլէտսթոնի «1809 - 1898» յիշատակին, ի ներկայութեան Մարսէյլի Մեծն - Բրիտանիոյ հիւպատոս եւ իր ծոռը՝ Դաւիթ Կլէտսթոնի, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ պաշտօնական անձնաւորութեանց։

Պատարագէն եռք ի յարգանս հիւպատոսին եւ այլ պաշտօնական հիւրերուն եկեղեցւոյ մշակութային տան Ա· Ջըրբաշեան սրահին մէջ կը տրուի ընդունելութիւն մը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ՄԱՐՍԷՑԼ

Եկեղեցւոյ պայծառութեան կը նուիրեն՝ Տոքտմեանի *թաղման առթիւ՝* Վահան Արպոյեան 100, 100 «Ծառայ»ին, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաքիճեան 100, 100 «Ծառայ»ին, Ժիրայր Պետրոսեան 100, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ելքովանեան 200 Ֆ· «Ծառայ»ին, Կարօ Թապիբեան 100, Փիլիկեան 100 Հ· Մ· Ը· Մ· Արծիւին, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Վարպետեան (Վալանսէն) 100, 100 Հ· Մ· Ը· Մ· խումբին, Տէր եւ Տիկին Խոսրով Շալճեան 100 Ֆ· Հայ Մշակութային Տան, 100 Հ· Մ· Ը· Մ·ին, Բաֆֆի Նազարեան 100, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Կիրակոսեան 100 ԺԱՖ-ին, Մարկըրիթ Փէչքէչեան 100, Մելքոն Թոքաթլեան 100 Ֆր· Հ·Մ·Ը·Մ·ին, 200 Ֆ· Համազգային դպրոցին, Սարդիս Թոքաթլեան 100 Համազգային դպրոցին, Արզումանեան ընտանիք 100 Ֆր· Հ·Մ·Ը·Մ·ին, Ժիրայրեան 1000 Ֆր· Հ·Մ·Ը·Մ·ին։ Տօրումեանի *թաղման առթիւ՝* - Խոսրով Տօրումեան 100 Համազգային դպրոցին, Մարսէլ Վարդանեան 100 ե· պ·, Հայրենիք Մկրտիչեան 200 Հ·Մ·Ը·Մ·ին, Յակոբ Հերիքնազեան 500 Ֆ· Հ·Մ·Ը·Մ·ին, Էլիզապէթ Տօրումեան 100 Ֆ·։ Արտաւազդ Յակոբեանի *թաղման առթիւ՝* - Տիկին Մարի Մահարեան 100 Կապոյտ Խաչին, Լուսին Կարապետեան 50 Կապոյտ Խաչին, Սերժ Բալամուտեան 200, Այրէ Տիկին Ազնիւ Տէրտէրեան 50, Դաւիթ Պանոիկեան 200, Տիկին Մարիամ Պոլոյեան 50, Օր· Կիւլպաշեան 100 Ֆ·։ Պաղտասարեանի *թաղման առթիւ՝* - Անտոնեան 100, Յուստինէ Խրիմեան 100 Դպրոցասէր վարժարանին, Ժորժ Անտոնեան 200 Ֆ· Դպրոցասէրին, Սերոբ Քինոսեան 50 Ֆ· Դպրոցասէրին եւ 30 Ֆ·։ Եփովֆեանի *թաղման առթիւ՝* - 3·150 Ֆ·։

-ԿՈՉ-

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ
ՄԵՐ ԲՈԼՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Ինչպէս նաեւ բոլոր անոնց, որոնք կը փափաքին արձանագրուիլ մեր ընկերակցութեան մէջ։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԱՐԵԿԱՆ ԺՈՂՈՎ
ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 14, ԺԱՄԸ 9,30

Association des Anciens Combattants
Arméniens de l'Armée Française
32, *Rue de Trévise*, 75009 *PARIS*
métro : Cadet

ՏԱՐԻՆ 1 ՕՐ

Ազանդական ճաշ ի յարգանս ալեւոր հայ ծնողաց
նախաձեռնութեամբ
Հ·Բ·Ը·Մ·իութեան Ռոն Ալփ շրջանի մասնաժողովի Վիէնի յանձնախումբին

Կիրակի, Հոկ· 14, ժամը 12էն սկսեալ
Վիէնի «Աքռվեան Տան» մէջ
1, Quai Pajot — 38200 Vienne

Գեղարուեստական բաժին -
- առատ ուտելիք

Սիրով կը հրաւիրուին Ռոն-Ալփ շրջանի հայ տարեցները։

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE

ACTIVITÉS 84-85

I.- EXPRESSION CORPORELLE

1.- Ecole de danse arménienne traditionnelle, — **Anna Boudaghian**
2.- Cours de danse arménienne, **Anna Boudaghian**
3.- Atelier de danse contemporaine arménienne **Hasmig Papazian**
4.- Initiation à la danse classique, **Hasmig Papazian**
5.- Atelier de kotchari, **Koharig Margarian**
6.- Cours de gymnastique, **Astrig Manoukian**

II.- EVEIL

7.- Eveil du langage, **Clara Kouyoumdjian, Archalouys Sarkissian, Dalita Karassalmassian**
8.- Eveil à l'identité et à la culture arménienne **Hasmig Kévonian**
9.- Eveil au chant arménien-Chorale, **Garbis Aprikian**

III.- MUSIQUE

10.- Ecole arménienne de musique. Piano, **Garbis Aprikian**
11.- Ecole arménienne de musique. Violon, **Josette Yérémian**
12.- Atelier de musique traditionnelle, **Gérard Der Haroutiounian**

IV.- DIFFUSION

13.- Diffusion livres, disques, cassettes, **Séta-Maïda Papazian**
14.- Bibliothèque, **Dalita Karassalmassian**
15.- Bulletin M .C. A. Informations.
16.- Radio Ask, **Hasmig Kévonian, Archalouys Sarkissian**
17.- Reportage photo, **Manouchag Alyanakian**

V.- ACCUEIL

18.- Foyer Samedis M.C.A., **Patrick Papazian**
19.- Accueil aux anciens.
20.- Antenne sociale, conjointement avec la Croix Bleue.

VI.- SPORTS

21.- Tennis de table , **Patrick Papazian**

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՎԱՐԴԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան 100ամեակի
ոգեկոչումը

Փարիզի մէջ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28ին

Կեդրոնական Սաղուց Միութեան
նախաձեռնութեամբ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Արշալոյս Չէքէմեան (ծնեալ Սինանեան) կը փնտռէ Մարսէյլի մէջ, իր հօրեղբայրն ու զաւակները՝ Սինան, Նազար եւ Արթին - Գոնիացի - լուր ունեցողներէն դիմել· -

Mme. A. Tchekemian
10, Place Marcel Sembat, 95210 ST. GRATIEN
Tél. : 989 - 63 89

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՁԱՓԱՀԱՍՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ամէն երկուշաբթի - Հոկտեմբեր 8-էն սկսեալ - ժամը 20-էն 21 :

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, Rue Thouin — 75005 Paris
Tél. : 326 - 50 - 49

Théâtre Arménien à CACHAN

La Croix Bleue de Bagneux-Cachan
présente
La troupe théâtrale de Hamaskaïne
TIMAG
dans

"le Roi de Cilicie"

de Mouchegh Ichkhan

ՄՈՒՇԵՂ ԻՇԽԱՆ-ի

"կիպիկիոյ Արքան"

Dimanche, 21 Octobre à 15h30 précises
à la Maison des Jeunes et de la Culture
Ave. Louis Georgeon — CACHAN
(près du Stade Municipal et de la Mairie
autobus 187 de la Porte d'Orléans)

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

հայ մշակոյթի փառաբաւութեան օր

ԳԻՐԵՐՈՒ ԳԻՒՏԻՆ 1580-Ա.Մ.Ե.Ա.Կ.Ի.Ն Ա.Ռ.Թ.Ի.Ւ

Հոկտեմբեր 14, Կիրակի, ժամը 15·30-ին՝
Théâtre du Vieux - Nice-ի մէջ։

Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, կենդանի պատկեր, երգ եւ երաժշտութիւն։

կը մասնակցին՝

ՀԱՅՐ ԼԵՒՈՆ ՁԷՔԻԵԱՆ

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

եւ Նիսէն բազմաթիւ հայ արուեստագէտներ։

Թատերաբեմական ղեկավարութեամբ՝
ԳԷՈՐԳ ԳԱՊԱՌԱՃԵԱՆ-ի

եւ կազմակերպութեամբ՝ Նիսի Հայ Մշակութային Ակումբի, օժանդակութեամբ՝ եկեղեցւոյ վարչութեան։

CROIX BLEUE SECTION ALFORTVILLE

Grand BAL ANNUEL

Samedi 13 Octobre à 21 h
Salle des Fêtes
Rue Voltaire ALFORTVILLE
Animé par l'orchestre
H A G T A N A G
Réservation : MCA ALFORTVILLE
et membres de la Croix Bleue

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

GRAND DINER
ET
BAL de NUIT

Sous la présidence effective de
Monsieur HENRI VERNEUIL

Dans les salons de l'Hôtel Inter-Continental
3, rue de Castiglione, Paris 1er
le Samedi 27 Octobre, à 20h 30

Participation Dîner et Bal : 350 F
Bal de nuit seulement à partir de 23h 00 : 70 F.

Réservation des billets et des tables au bureau de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni, 75016 Paris
Tél. : 520 - 03 - 18

Imprimé sur les Presses du Journal «HAR ATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 10 — MERCREDI 10 OCTOBRE 1984

LE NUMERO : 3,00 F

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 260 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 550 Ֆ. - Հատը՝ 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.807 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.807

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՑԱԽՕՍ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2 / 4)

ԱԿԱԴ· ՍԵՐԳԷՅ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
ՏՈՒԹՈՐ ՕՆՈՐԻՍ ՔԱՈՒԶԱ
ՊՐԱԹԻԼԱՒԻՈՅ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ

Պրաթիլաւիոյ համալսարանի (Չեխոսլովաքիա) ուսուցչապետութեան տոքթոր օնորիս քաուզա ատենաբան ելոյթով մը հանդէս եկաւ հայ գիտնական Սերգէյ Համբարձումեանի։ Երեւանի պետական համալսարանի տեսուչ եւ ակադեմական Սերգէյ Համբարձումեան 1976-ին ընտրուած էր մեքենաչինութեան չեխոսլովաքեան ընկերութեան պատուոյ անդամ։ Մեծ դեր ունեցած է վեց մասնագէտներու պատրաստութեան, ինչպէս նաեւ Չեխոսլովաքիա տարուած մեքենագիտական աշխատանքներու իրագործման մէջ։ Գիտնականը նաեւ անդամ է աստղագնացութեան միջազգային ակադեմիայի եւ հեղինակը բազմաթիւ հետազօտութիւններու։

×

ԱՆԻ ԳԱՎԱՖԵԱՆԻ
ԵՒ
ՇԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻԻ
ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի Հայֆիլհարմոնիայի սրահին մէջ տեղի ունեցած է ամերիկաբնակ երգչուհիներ՝ ջութակահարուհի Անի Գավաֆեանի եւ դաշնակահար Շահան Արծրունիի նուագահանդէսը։ Յայտագիրը բազկացած է զանազան հեղինակներու, այդ կարգին՝ Առնօ Բաբաջանեանի դաշնակի եւ ջութակի համար գրած սոնաթիներէն։ Միջազգային մրցումներու դափնեկիր ջութակահար Ռուբէն Հարոնեանի ղեկավարութեամբ եւ Հայաստանի պետական սեներկային նուագախումբի ընկերակցութեամբ Շահան Արծրունի մեկնաբանած է Ալան Յովհաննէսի «Լուսածագ» գործը։ իսկ Անի Գավաֆեան՝ նոյն խումբին հետ եւ ղեկավարութեամբ Վահագն Պապեանի, նուագած է Մոցարթի ջութակի թիւ 5 քոնչերթօն։ Այս առթիւ Ռուբէն Հարոնեան նշած է. «Սփիւռքում բաւականին ճանապարհ գտած Ալան Յովհաննէսի ստեղծագործութիւնը անծանօթ չէ մեր անսամբլին. այս գործը մենք կատարեցինք առաջին անգամ, եւ ուշագրաւն այն էր, որ նրա կատարման մասնակցեց Ալան Յովհաննէսի ստեղծագործութեանը քիչ ծանօթ այնպիսի անձնաւորութիւն, ինչպիսին Շահան Արծրունին է։ Դաշնակահարը աւ է գրում կոմպոզիտորի ոգին, եւ կարողացաւ ստեղծագործութիւնը ունկնդրին մատուցել կատարողական բարձր տեխնիկայով ու յղկուածութեամբ։ Անի Գավաֆեանը տաղանդաւոր երաժիշտ է, ում կարծիքով, մոցարթեան ստեղծագործութեան նուրբ մեկնաբան։ Ջութակահարուհին քոնչերթօն կատարեց ոճական ճիշտ ընկալով, քնարականութեամբ։ Չնմ կասկածում, որ նա սփիւռքահայ լաւագոյն կատարողներից է»։ Անի Գավաֆեան եւ Շահան Արծրունի նուագահանդէսներ տուած են նաեւ Լենինական եւ Գիւմրի։

×

ՏԻԳՐԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ
ՀԱՏՐԱԿԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔ
ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդի որոշումով, Երեւանի Հատրակի կեդրոնական տունը կոչուած է Տիգրան Պետրոսեանի անունով։ Հոկտեմբեր 2-ին, տեղի ունեցած է աշխարհի 1963 - 1969 թուականներու ախոյեանի յիշատակին նուիրուած Հատրակի միջազգային մրցաշարքին պաշտօնական բացումը։ Մրցաշարքին կը մասնակցին եօթը երկիրներու՝ Պուլկարիոյ, Հունգարիոյ, Ռուսաստանի, Լեհաստանի, Չեխոսլովաքիոյ, Անգլիոյ եւ Խորհ. Միութեան 16 կրոսմայթէռներ եւ վարպետներ։ Բացման հանդիսութեան ներկայ եղած է նաեւ աշխարհի նախկին ախոյեանի այրին՝ Ռոնա Պետրոսեան։ Ողջոյնի խօսք արտասանած է Վարչապետի տեղակալ՝ Եուրի Յովհաննիսեան։ Հատրակի Միջազգային Դաշնակցութեան նախագահը Ֆլորենսիօ Քամփոմանէս, յարգանքի տուրք ընծայած է Տիգրան Պետրոսեանի յիշատակին։ Խօսք առած են նաեւ Հայաստանի Հատրակի դաշնակցութեան նախագահ Մ. Ալլահվերդեան եւ Խորհ. Միութեան Նախարարաց Խորհուրդին առընթեր մարզական կոմիտէի Հատրակի վարչութեան պետ Ն. Կրոգիուս։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԵԱՆՑ պաշտօնէութիւնը հարիւրէն 2 յաւելումով, տարուան ընթացքին միայն 3%-ի յաւելում պիտի ստանայ աշխատավարձի վրայ, մինչ ապրուստը 7%-ի չուրջ սպած կ'ըլլայ նոյն չրջանին։ Գնելու կարողութեան 4% նուազումը վրդոված է պետական ճիւղի սենտիքաները, որոնք ըսպառնալիք կ'ընեն նախարարին։ Կամ՝ բանակցութիւնները կը վերսկսի, կամ «կը տեսնէ ինչ որ կը տեսնէ» ըստ Ֆրանսական բանաձեւումին։

ԷՍԱՆՍԻՆ դինին յաւելումը նոր լուր մը կարելի չէ նկատել, բայց եւ այնպէս յիշեցնենք թէ 12 սանթիմ կը սղէ Զորեքչաբթի օրը եւ «վերը» կը հասնի 5 Ֆ· 59-ի եւ հասարակը՝ 5,23 լիթրը։

ՌԵԿԸՆ - ՄԸՆՏԻՁ առաջին պէմ առ պէմ հանդիպումը հեռատեսիլէն, աւելի նպաստաւոր եղած է զեմոկրատ թեկնածուին, որ կէտեր նշանակած է։ Վիճաբանութեան նիւթը եղած է ներքին եւ տնտեսական քաղաքականութիւնը (յաջորդ եւ վերջին հանդիպումը, Հոկտեմբեր 21-ին, արտաքին քաղաքականութեան պիտի վերաբերի)։ Մ'ընտէյլի դիրքը աւելի ալ դիւրին է, ինչպէս ոեւէ ընդդիմադիրի, քանի որ խօսքն ուղղելով Ամերիկացի ժողովուրդին, կ'ըսէ թէ ի'նչ պիտի ընէ, մինչ միւսը ընելիքը ըրած է արդէն եւ իր դիրքը աւելի ապերախտ է։ Պիւտճէին բացը պակասեցնելու համար Ռեկըն անորոշ ծրագրեր ունի եւ նոյնիսկ հաւատաք չի ներշնչեր, երբ կ'ըսէ թէ լուրջի չառներ Քոնկրէսի մէկ հիմնարկին նախատեսութիւնները ըստ որոնց, 1989-ին, Միացեալ Նահանգներու պիւտճէին բացը 263 միլիառ տոլարի պիտի հասնի եւ թէ ինք ճամբան բացած է հաւասարակշռուած պիւտճէի մը, տնտեսական աճով եւ առաւելարական ծախքերու նուազումով։ Կրօնք եւ վիժում ալ բանավէճին նիւթ եղած են։ Ռեկըն բացատրած է եկեղեցի չերթալը, յայտնելով թէ չուզեր հարիւրաւոր մարդոց կեանքը վտանգել։ Մ'ընտէյլ որ պատուելիի տղայ է եւ պատուելիի աղջիկ առած է, պատճառաբանած է թէ չուզեր կրօնք եւ քաղաքականութիւն խառնել։ Դէմ է նաեւ առաւօտեան աղօթքին դպրոցներու մէջ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԵՐԿՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ՝ ուժանիւթի եւ էլեկտրականացման, պաշտօնանկ եղած են եւ կուսակցութենէն ալ արտաքսուած, որովհետեւ «չհաղորդած են իրենց պաշտօնական դիրքը» եւ ազգային եկամուտները թալանի տուած։ Այս վճիռները արուած են երեք օր եւթ, Ջերնենկոյի այն ճառէն, ուր խորհրդային ղեկավարը կը ձաղկէր կաչառակերութիւնը, իշխանութեան չհաղորդումը եւ ալքոլամոլութիւնը, որոնք կը փճացնեն պետական մեքենան։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱԺԱԿԻ 3-ՐԴ ՀԱՆԴՐՈՒՆԱՆ

Ա·Ս·Ա· Իսի - Նանթէռ	2 - 0
Սարսէլ - Ու·ժի·Ա· Ալֆորվիլ	5 - 0
Պիվէռ - ժի· էս· Ա· Սէն թ'Անթուան	2 - 0
Սէն Շամաս - Հ·Մ·Ը·Մ· Արժիւ	4 - 2

(բնական ժամանակ՝ 2 - 2)

ԿԱՄՊԱՐՏԵԼԱՅԻ ԲԱԺԱԿ

Հ·Մ·Ը·Մ· Տէսին - Վէնիսիէօ	3 - 1

×

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ

Մօնթբէօյ - Հ·Մ·Ը·Մ· Ֆրանս	48 - 76
Տրանսի - Հ·Մ·Ը·Մ· Փարիզ	49 - 58
Ֆարայիպ - Սէ· Օ· Ալֆորվիլ	74 - 60

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ

ՍՏԵՓԱՆ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ...

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Հոկտ· 3-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Երեւանի մէջ Հոկտ· 1-ին իր մահկանացուն կնքած է Ստեփան Լեւոնի Թումանեան, 63 տարեկանին։ Ծնած էր Շամչադինի չրջանի Բերդ գիւղը։ Շրջանաւարտ Երեւանի Բազմարուեստից հիմնարկէն, ան պատասխանատու պաշտօններ վարած է կուսակցական չարքերէ ներս։ 1957 - 1959 եղած է նախարար· երկու տարի զարճած է կուսակցութեան կեդր· կոմիտէի քարտուղար։ Յաջորդ տասը տարիներուն (1961 - 1971) Ստեփան Թումանեան ղեկավարած է կիրով գործատունը, անոր զարգացման եւ քիմիական արտադրութեան մէջ մեծ դեր ունենալով։ 1971 - 1973 թուականներուն Հայաստանի Պետպլանի նախագահի Ա· տեղակալն էր, ապա՝ մինչեւ 1977, նախագահ։ 1977 - 1979 թուականներուն եղած է Խորհ· Միութեան Պետպլանի նախագահի տեղակալ, իսկ 1979-էն մինչեւ հանգստեան կոչումը (1983) Ստեփան Թումանեան Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդի նախագահի տեղակալն էր։ Պարգեւատրուած է չքանըշաններով եւ արժանացած Հայաստանի պետական մրցանակի։

...ԵՒ ԿԱՐԱՊԵՏ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Ծնած էր 1909-ին՝ Թիֆլիս։ Շրջանաւարտ Երեւանի մանկավարժական հիմնարկէն, Կ. Վարդանեան աշխատած է «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի խմբագրութեան մէջ, վարելով քարտուղարի, խմբագրի տեղակալի, իսկ 1957 - 1961 թուականներուն՝ խմբագրի պաշտօններ։ 1958 - 1962 ան նախագահն էր Հայաստանի Լրագրողներու Միութեան։

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ
ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երկուշաբթի, Հոկտ· 8, ժամը 10·30ին, զազափարակից ընկերներ, բարեկամներ եւ հայ մտաւորականի մը արժէքին պիտակից բազմութիւն մը լեցուցած էր Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին՝ վերջին հրաժեշտ տալու Կարօ Մեհեանի։ Դագաղը ծածկուած Եռագոյնով, Հ· Յ· Դ· զինանշան դրօշակով, չրջապատուած էր Հ·Մ·Ը·Մ·ի համազգեստաւոր երիտասարդ - երիտասարդուհիներով։ Ներկայ էին նաեւ Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի տեսուչը՝ Հ· Ռափայէլ Վ· Անտոնեան, Դպրոցասէրի, մամուլի («Աշխարհ», «Յառաջ») եւ հայկ· զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ։

Յաւարտ արարողութեան առաջին դամբանականը խօսեցաւ Գիւտ Եպիսկ·՝ խորհրդանիշ առնելով որթատունկը, որ պտուղը կուտայ եւ որմէ կը քաշուի դինին, ըսելու համար թէ մարդը կ'ապրի իր գործով՝ մահէն եւքն ալ։ Ցիշեց դասախարակը, զոր ճանչցած է Դպրոցասէրը Տիկնանց վարժարանը, դրագէտը եւ մարդը՝ որ ծառայեց հաւատարմօրէն իր գաղափարականին։

Յանուն Դաշնակցական երիտասարդներուն՝ Վահէ Թաշճեան վեր առաւ կուսակցական դաստիարակիչը որ սերունդներ պատրաստեց ծառայելու համար դաշնակցական գաղափարականին։

Ընկ· Կարապետ Յակոբեան բերաւ Հ·Յ·Դ· կեդր· կոմիտէի յարգանքի խօսքը, ընդգծելով ողբացեալին կենսագրականը Պոլսէն՝ Պուլկարիա, արգելափակման կայանները՝ Սիպիր, հուսկ՝ Ֆրանսա, չեչոը դնելով ողբացեալ ընկերոջ կուսակցական գործունէութեան վրայ։

Վերջին դամբանականը խօսեցաւ յանուն Հ·Յ·Դ· Գերագոյն Մարմնին՝ ընկ· Յաժակ Տէր - Գրիգորեան, որ ծանրացաւ Կարօ Մեհեանի կեանքին վրայ, մանկութենէն՝ Ապրիլեան եղեռն, ապա՝ Պուլկարիա, ուր Սթալինեան բանակը դինքը կը ձերբակալէ Բ· աշխարհամարտի վաղորդայնին եւ կը ղրկէ խորհրդային արգելարանները, ուր կը մնայ մօտ 12 տարի։ Դամբանախօսը, իր կարգին, յիշեց դաստիարակչին ու դրագէտին զատ կուսակցական գործիչը, հռետորը, որ ամբողջ կեանքը մտածեց Դաշնակցութեան դատանքը։

Ինչպէս ներս բերուած էր, դագաղը, նոյն ձեւով՝ ուսամբարձ դուրս հանուեցաւ եկեղեցիէն եւ ընկերակցութեամբ Գիւտ Եպիսկ·ի, թափօրը ուղղուեցաւ Թիէլ գերեզմանատունը, ուր հոգւոյգին եւքը, ներկաները «վէրքերով լի ջանֆիտայ եմ» երգով վերջին հրաժեշտը տուին Կարօ Մեհեանին։

Ծաղկեպսակներ ղրկած էին Հ· Յ· Դ·, Բիւրօն, Հ· Յ· Դ· կեդր· Կոմիտէն եւ «Յառաջ»։

ՃԱՏՐԱԿ
ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Երկուշաբթի օր, 10-րդ խաղը ոչ մէկ արդիւնք տուաւ եւ հատաւար վերջ դուաւ Գարպովի 15-րդ հարուածէն եւք։ 11-րդ խաղը տեղի կ'ունենայ Զորեքչաբթի։ Ներկայիս Գարպով կը յաղթէ 4 - 0։

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻ ՈՒՂԻՆ

Ազատ Վշտունու ծննդեան 90-ամեակին առթիւ

(ՀԱՄԱՌՕՏԵԼՈՎ)

Ազատ Վշտունին սովետահայ գրականութեան նշանաւոր դէմքերից է: Նրա անունը սերտօրէն կապւում է մանաւանդ սովետահայ պոէզիայի սկզբնաւորման ու յետագայ զարգացման պատմութեան հետ:

Իբրեւ բանաստեղծ ու գրական - հասարակական ակտիւ գործիչ, Վշտունին 20 - 30-ական թուականներին լայն գործունէութիւն է ծաւալել Երեւանում, Թիֆլիսում, Դոնի Ռոստովում եւ այլուր, ստեղծելով եւ խմբագրելով մի շարք թերթեր ու ամսագրեր, որոնք զգալի դեր են խաղացել սովետահայ գրականութեան ու մշակութային զարգացման գործում:

Նա եղել է նաեւ Հայաստանի պրոլետարական գրողների ասոցիացիայի կազմակերպիչն ու նախագահը եւ «Երեքի» դեկլարացիայի մասնակիցներից: Իսկ որպէս բանաստեղծ, նրա պոէզիան ունի հասարակական հնչեղութիւն եւ չօշափում է արդիական կարեւոր հարցեր:

Վշտունին գրականութիւն մտաւ մեծ Հոկտեմբերից առաջ: Նրա առաջին գրքոյկները վերաբերում են փարիզեան տարիներին (1911 - 1914), երբ իբրեւ ազատ ունկնդիր յաճախում էր Սորբոնի համալսարանի գրական - փիլիսոփայական ֆակուլտետը: Ցետագայում երիտասարդ բանաստեղծը, պոէզիային զուգահեռ, գրել է նաեւ արձակ: Նրա առաջին տպագիր բանաստեղծութիւնները, փոքրիկ ակնարկներն ու պատմուածքները մամուլում երեւացին 1915-ին: Նոյն թուականին էլ բաւքում լոյս տեսան Վշտունու չափածոյ «Սրտիս լարերէն» եւ արձակ «Կամաւորի յուշատետրից» գրքոյկները: Իսկ երեք տարի անց՝ 1918-ին Թիֆլիսում լոյս տեսաւ հեղինակի «Բանաստեղծութիւններ» նոր ժողովածուն:

Վշտունու արձակ էջերը նուիրուած էին հայ կամաւորական չարժմանը: Երիտասարդ բանաստեղծը, որ նոյնպէս մասնակցել էր այդ չարժմանը եւ ականատես էր եղել բազում հոգեցունց պատկերների, խորապէս ճշմարտացի է ներկայացրել կամաւորների կեանքն ու պատերազմական առանձին դրուագները:

Վշտունու վաղ շրջանի պոէզիայում զգալի տեղ է գրաւում սիրային լիրիկան: «Կարօտ», «Քեզ կը ներեմ», «Զեկար», «Ինչո՞ւ չեկար...», «Զկաս դու», «Մոցեց անցաւ», «Քեզ եմ կանչում», «Սպասում», «Հաֆըզական», «Լինէիր», «Աչքերը քո», «Օրհներգ համայքիդ» եւ «Քարսիրա աղջիկ» բանաստեղծութիւններում ու «Կապոյտ աղջիկ» պոէմում Վշտունին յաջողուել է յուզական չեշտերով արտայայտել քնարական հերոսի անկեղծ զգացմունքները:

«Հաֆըզական»ը Վշտունու սիրային քնարերգութեան լաւագոյն նմոյշներից է, ուր պատկերուած են մարդկային զեղեցիկ ապրումներ եւ արեւելեան կեանքից վերցուած իրական դրուագներ:

Քայլում ես օրօ՛ր - շորո՛ր, թեթեւուտ
Եղնի՛կ ես դու·
Մայիսի վարդի հոտով, հովի պէս
մեղմի՛կ ես դու·
Այս գիշեր մէկտեղ էինք, գուլիստանն
ինչէ՛ր տեսաւ·
Այս առտուն էիչ մի յոգնած, էյիկ
մի դեղնի՛կ ես դու:

Նոյն շրջանի մի շարք գործերում որոշակիօրէն նկատւում է սեմվոլիզմի որոշ ազդեցութիւնը: Սեմվոլիստական տարրերը նրա պոէզիային են անցել մանաւանդ որպէս Տէրեանի, Մեծարենցի, Պօլ Վեռլէնի եւ ուրիշների միջոցով: Բնականաբար թոյլ էին այդ երգերի կապը կեանքի հետ, անունդ էին առնում զրքային տպաւորութիւններից:

Վշտունու վաղ շրջանի ստեղծագործութիւններին բնորոշ էին մեղմ գոյները, տխուր պատկերներն ու տագնապի տրամադրութիւնները, որոնք անմիջական արձագանգ են գտել «Որբ թռչուն», «Ո՞ւր կ'երթամ», «Հոգ մը տարաւ» եւ «Դուռ չդիտես բանաստեղծութիւններում»: Դրանք պայմանաւորուած էին առաջին համաշխարհային պատերազմի պատճառած խոր տագնապներով, հայ ժողովրդի օրհասական ճակատագրով:

Բանաստեղծը 1915 - 1916 թուականներին գրած իր մի շարք երգերով («Պատերազմ», «Մննդավայր իմ չքնաղ», «Հայրենի մեներգ», «Մենք ողջակէզ··», «Օ՛, հոգու ձմեռ», «Տնակ հայրենի») մի կողմից արտայայտեց իր արդար զայրոյթը թուրքական բարբարոսների դէմ, որոնք կազմակերպեցին եւ իրագործեցին մեր ժողովրդի արեւմտեան հատուածի համատարած կոտորածները, միւս կողմից՝ անհուն վշտով պատկերեց մարդկութեան պատմութեան մէջ իր նախորդը չունեցող այդ վայրագութեան անմեղ զոհերին, մոխրակոյտերի վերածուած հայրենի դիւղերն ու քաղաքները:

Վշտունու պոէզիայում որոշակի արձագանգ է գտել նաեւ սոցիալական անարդարութիւնների քննադատութիւնը: Մի շարք պատկերներում իրականութեան հակասութիւններն արտացոլւում են ռեալիստօրէն: Պատանի Վշտունին դեռ Փարիզում ցուցաբերում էր որոշակի հայեացք, սոցիալական անարդարութիւնների անմիջական զգացողութիւն: Նրա հոգին մռայլւում էր, քանդի աճուրդի, կեղծիքի, ոսկու տէրերի կողքին բանաստեղծը տեսնում էր նաեւ հազարաւոր մարդկանց վիշտն ու տառապանքը:

Դուք, որ պղծեցիք խորհուրդը վսեմ,
Դուք, որ ճշմարտին մնացիք միշտ խորթ,
Ահա ես եկայ, որ ձեզի ըսեմ
Օրինաց խօսքեր խոժոռ ու յոխորտ...

Վշտունու քնարի այս մարտական չեչտերն ու տրամադրութիւնները աւելի են ուժեղանում 1915 - 1916 թուականներին գրած «Տար ինձ», «Ծովի կանչը», «Նաւաստին», «Պայքարի դիրքերում», «Վաղուայ մասին» եւ «Փառք քեզ» բանաստեղծութիւններում:

«Կեանքի հեւքով» ու «երգով» ապրող բանաստեղծը չի ենթարկւում հոգեկան ընդարմացման: Նա դարձեալ հայեացքը յառում է դալիքին, անընդհատ կրկնելով՝ «Թող վաղը գայ»: Եւ հէնց այդ վաղուայ մէջ էլ նա ականատես է այն «պրկուած բռունցքներին» («Փառք քեզ»), որոնք «դժեակին դէպի մահ կը կանչեն...»:

Վշտունու պոէզիայում առանձնայատուկ հետաքրքրութիւն է ներկայացնում 1917 թուականի Մարտին գրուած «Փոքրիկ լրագրավաճառը», որը աչքի է ընկնում ցայտուն հակադրութիւններով, լրագրավաճառի վառ անհատականութեան բնութագրութեամբ: Ահա մեր առաջ կենդանի կանդնում է տասնամեայ տղան՝ «Խարտեաշ մազերով» ու «Լճակ աչքերով», նիհարիկ ու փխրկուն մարմնով վիճակով: «Մրի ու գրկանքի» տղան իւեւ տառապում է թշուառութեան մէջ, բայց իր «Հպարտ» ու «Աչխատող», «Ապրող» ու «Հեղնող» բնաւորութեամբ արհամարհում է կեանքի բոլոր դժուարութիւնները եւ «Նոր լուր, հեռագիր, պատէնթ» բաժանում մարդկանց: Մակդիրներն ու համեմատութիւնները օգտագործում են հմտօրէն: Վշտունին կարողացել է կարիճի եւ թշուառութեան աչխարհից բարձրացող պատանու դունէզ ու կենդանի կերպարի մէջ մարմնաւորել մի ամբողջ խաւի կեանքի եւ աչխատանքի բնորոշ գծերը·-

Բոպիկ ոտներո՛վ տղայ, առոյգ,
կիսամե՛րկ տղայ,
Արագ անցնում ես մայթէն, մայթը
թնդում է վազդդ:
Հպարտ, աշխատո՛ղ տղայ, մտի՛,
զրկանքի՛ տղայ,
կանչի՛ր, անցորդին կանչի՛ր·-Նոր
լո՛ւր, հեռագի՛ր, գազէ՛թ:

Ինչպէս վկայում էր Սարգիս Մելիքսէթեանը, Զարենցը շատ էր հաւանում «Փոքրիկ լրագրավաճառը» եւ յաճախ էր անդիր արտասանում: Մեծ բանաստեղծին առաջին հերթին, անշուշտ, գրաւել էին ստեղծագործութեան կառուցուածքի բնականութիւնը, արտայայտչական հնարքները:

1917-ի առաջին ամիսներից Վշտունու պոէզիայում նոր տեղաչարժեր են կատարւում՝ կապուած սպասուող յեղափոխութեան մօտալուտ յաղթանակի հետ: Նրա բանաստեղծութիւններում ուժեղանում են քաղաքացիական չունչն ու յեղափոխական պայքարի տրամադրութիւնները: «Բանուորական քայլերգ», «Բերկրանք», «Շոգեկառք», «Գարնանականչ», «Ելիր» (1917), «Մայիսմէկեան» (1918), «Զանգամար» (1919) եւ այլ բանաստեղծութիւններ աչքի են ընկնում նորի ըմպացողութեամբ, քաղաքացիական կրքոտով:

20 - 30-ական թուականներին սովետահայ պոէզիան, արձագանգելով հասարակական նոր յարաբերութիւններին, ուեալի է մերձենում կեանքին: Ժամանակաչրջանի բանաստեղծական մտածողութիւն են թափանցում առոյգ ու զուարթ չեչտեր: Վշտունու պոէզիան, որ մինչ այդ հիմնականում աչքի էր ընկնում մերթ տխուր մոտիվներով, մերթ էլ անցեալի բիրտ կարգերի համարձակ մերկացումներով, մեր օրերում սառնում է խորապէս լուսաւոր բովանդակութիւն, հարըստանալով նորանոր թեմաներով: Եւ նոր նիւթին, հասարակական հեղեղառութիւնը եւ ազատագրուած մարդու ապրումներին համապատասխան՝ բանաստեղծը բառանում է ռոմանտիկ, ոգեչունչ պատկերներ: Այժմէականութեան կենսական զգացողութեամբ են աչքի ընկնում «Ես քեզ երգեմ», «Հայրենիքիս նման չկայ», «Հայրենի հողը», «Արարատեան դաչտ», «Իմ անոյշ Հայաստան» եւ այլ բանաստեղծութիւններ, որոնց յատուկ են անկեղծութիւնն ու ջերմ քնարականութիւնը:

30-ական թուականներին Վշտունուն զրաղեցրել է նաեւ պատմա - յեղափոխական թեմատիկան: Բանաստեղծը տարբեր առիթներով անդրադարձել է մեր ժողովրդի ոչ հեռաւոր անցեալի հերոսական պայքարի դրուագներին, գրել Մաքսիմեան ապստամբութեանն ու նրա անմոռանալի զեկավարներ Սարգիս Մուսայելեանի, Բաղրատ Ղարիբջանեանի եւ Նոեմեան Ազահվերդեանի հերոսական կեանքին ու մահին նուիրուած «Լուսադէմին» ծաւալուն պոէմն ու «Հայաստան երկիր» բանաստեղծութիւնը:

Արեւելքի թեման սովետահայ գրականութեան մէջ ամէնից առաջ եւ ամէնից շատ կապւում է Ազատ Վշտունու անուան հետ: Վշտունին լաւ էր ճանաչում արեւելքը: Այնտեղ էր անցել նրա մանկութեան եւ պատանեկութեան տարիները: Իսկ Թիֆլիս գալուց (1914) տարիներ անց՝ 1921-ին բանաստեղծը նորից ճնարաւորութիւն է ունենում աւելի քան վեց ամիս լինելու իր սիրած արեւելքում: Այս նոր ճանապարհորդութիւնը զգալի չափով թարմացնում է այն հարուստ արպաւորութիւնները, որ ստացել էր բանաստեղծը դեռեւս վաղ պատանութեան տարիներին: Վշտունին շատ բան է տեսնում արեւելքում եւ բանաստեղծական հարուստ մտայղացումներով վերադառնում Հայաստան: Շատ չանցած, նա դիմում է զրական միխոիֆիկացիայի եւ արեւելքին նուիրուած իր մի շարք նոր երգերով՝ Սէյլան էլ Նուր (արարերէն է եւ նշանակում է Լոյսի առաչնորդ) ստորագրութեամբ, յաճախակի հանդէս գալիս «Խորհրդային Հայաստան» թերթի եւ նրա զրական յաւելուած «Մուրճի» ու «Մարտակոչի» էջերում:

Այնուհետեւ Ազատ Վշտունի ստորագրութեամբ լոյս են տեսնում նրա «Նէօ օրիէնտալիա» (1923), «Սալամնամէ» (1924) եւ «Արեւելքը հուր է հիմա» (1927) արեւելեան երգերի ու պոէմների ժողովածուները, որոնց մէջ բազմակողմանի արտացոլում են գտել զարաւոր քնից արթնացող արեւելքի ժողովուրդների կեանքն ու ազատագրական պայքարը:

Ցարութիւն Սուրխատեանը՝ բարձր գնահատելով Վշտունու արեւելեան մոտիվները, չեչտում էր, որ «նրա ամենամեծ ծառայութիւնը մեր յետհոկտեմբերեան գրականութեան այն է, որ նա Արեւելքը երգելու համար մշակել է ուրոյն ոճ, որով չի գրել եւ չի գրում ոչ մէկը այսօրուայ բանաստեղծներից»:

Հայրենական պատերազմի տարիներին Վշտունու պոէզիան հարստանում է նոր թեմաներով: Բանաստեղծը մի խումբ հայ գրողների ու արուեստագէտների հետ մեկնում է Թամանի, Կուբանի եւ Ղրիմի ռազմաճակատները, հանդիպումներ ունենում վաչտերի, դաչտային հոսպիտալների զինուորների հետ եւ իր հայրենասիրական ելոյթներով ու բանաստեղծութիւններով յաղթանակի հաւատ ներչնչում հայ մարտիկներին: Վշտունու ռազմաճակատ կատարած այցելութիւնները զգալի նիւթ են տալիս, եւ նա պատերազմական թեմայով գրում է չորչ երկ մանր թեմայով գրում է չորչ երկ տաններակ բանաստեղծութեան ու «Վիրաւոր վոլֆ» (1941), «Երբ կայծակը վայրէջ է անում» (յետագայում՝ «Պատանի տակում է» (յետագայում՝ «Պատանի

0—0—0—0—0—0—0—0—0

Լեռը մարգարէին չերթայ նէ՝ Մարգարէն լեռան կ'երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Ց. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0—0

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

- Հապա՞:

- Մի սխալ ժորժ կ'ըսեն· ադ անունով մէկը կայ, բարով խերով չըլլար· աղջկան խելքը առաւ· սատկեր տէ այդ բանը չըներ, լոժիճի համաճայն սանկ է, մանքըճի համաճայն նանկ է, ըսելով բանի փեսայ վեսայ եղաւ:

- Ե՞տքը:

- Փեսայ ըլլալէն ետքը եկուր քեզի ալաֆրանկա ընեմ, ըսաւ եւ մեր ծախքը մեծցուց· մէկ կողմէն ալ Խաւիար խանի մէջ քոնսոլիտ կը խաղայ եղեր ինձմէ դաղտնի· մէյ մ'ալ տեսնամ՝ դանձանակս պարպուեցաւ...

- Սա ժորժ ըսածդ քսանվեց տարեկան մէկը չէ՞:

Այո՛:

- Շէկ պեխերով:

- Շէկ:

- Կապոյտ աչքերով:

- Ճշմարիտ է:

- Սեւ յօնքերով:

- Նոյնինքն:

- Թեթեւաբարոյ մէկը:

- Ան է:

- Բաթլիճանի պէս քիթով:

- Այո՛:

- Մէջահասակ, թուխ:

- Այդպէս:

- Նիկոդիմոս աղա, անիկա խաբեբայ մէկն է, ինտո՞ր եղաւ որ խաբուեցար:

- Ալաֆրանկա ըսինք, անանկացանք:

- Ողջունքիւն ըլլայ, ինչ ընենք, հիմա չի անանկացող մա՞րդ կայ: Մի մտածեր, եկուր քեզի հետ բարեկի մը բրեֆերա խաղանք, պատրաստ ընկեր մըն ալ կայ:

- Միքայէլ աղա, ձեզի խնդրանք մը ունիմ:

- Հրամմեցէք, Նիկոդիմոս աղա, ըսէք:

- Աման, Միքայէլ աղա, երկու օրուայ համար լինեի մէկ ոսկի կընա՞ս տալ:

- Կը ներէք, Նիկոդիմոս աղա, քովս ունենայի կուտայի, ոչ թէ մէկ, չիսուն ալ կուտայի, բայց այս ի՞նչ է ձեր վիճակը:

- Ճիտը տակը մնայ...

- Ի՞նչ եղաւ:

- Բարով խերով չըլլար:

- Կը խնդրեմ, պատմէ, վիճակդ ծանր կը տեսնամ:

- Ալ ի՛նչ վիճակ պիտի ըլլայ, ոչ տուն մնաց, ոչ խանութ:

- Կրակի՞ տուիք:

- Այո՛:

- Ապահովագրուած չէ՞ր:

- Ապահովագրուած էր:

- Գնա ապահովագրողներէն դրամդ առ:

- Էֆէնտիմ, գործս ուրուեցաւ տէ տունելիք ունեցողները տունս դրաւեցին:

- Ինչպէ՞ս եղաւ որ գործդ ուրուեցաւ:

- Փեսանիս՝ միւսիւս ժորժը տակէն մտաւ, վրայէն ելաւ, եաքէն ալ թողուց փախաւ:

(Շար· 40)

ԱՅՍ՝ ՇՈՒՓՖԻ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐՈՒՆ

—×—

ԱՄՐ. - Ֆրանսուազ Շիփօ «Լը Մոնտ»ի մէջ կը ներկարագրէ լիբանանեան շրջան մը: Պատկերը խօսուն է եւ գաղափար մը կուտայ այն ողբերգութեան մասին, զոր կրապրի Լիբանանցին:

×

Զհամաուն, Ալէյ, Ղապուն, Մաճէլ ... Շուֆի բլուրներուն մարտիրոսացած քաղաքները, այսօր լքուած: Կոտրտած քարի բեկորներուն արանքէն խոտեր բուսած են. խաղողի ողկոյզներ կը կախուին պարպուած տուներու պատշգամներէն վար: Շուֆի քրիստոնեաները՝ գոհերը արհնալի պատերազմին որուն մէջ մըրրնձուած 1983 Սեպտեմբերին, խորտիսեան նահանջէն ետք, լիբանանեան եւ սիւրի ուժերը հազարներով փախուստ տուին դէպի օտար ափեր, ատուարացնելով թիւը լիբանանցի ապաստանականներու:

Եթէ բացառենք Տէյր էլ Քամարի պարագան, ուր տակաւին չուրջ երեք հարիւր բնակչութիւն մը կ'ապրի, Շուֆի եւ Ալէյի լեռնային շրջաններու քրիստոնեաներու թիւը չատ պակասած է - քանի մը հարիւր հոգի, - այնքան որ ընկերվարական - յառաջդիմական կուսակցութեան պատասխանատուներէն մին առանց դժուարութեան կրնայ տալ իրենց ճըշդըրիտ թիւը ու նշել այն գիւղերը, ուր անոնք մնացած են տակաւին:

Սիմազարդ ընդարձակ սրահին մէջ, որ Գէրոյիներու երբեմնի գեղեցիկ պանդոկներէն մէկն էր, այսօր թաւչեայ բազմաթոռներու վրայ կուզան հանդիլ մարդ կիներ՝ լայն եւ մութ զոյն զգեստներով, քօղարկուած մինչեւ իրենց աչքերը, սիւրի սովորութեան համաձայն. անոնք կուգան բժշկական քննութեան: Զհամաունի Շէֆբրա՛ց պանդոկն է որ ապրիլ մը ի վեր կը ծառայէ որպէս հիւանդանոց, առանց ապակիի իր պատուհաններով ու փամփուշտի հետքեր կրող պատերով եւ որ սակայն գեղեցիկ է դարձեալ:

36 տարու, բժշկական նախկին ուսանող Լենինգրադի մէջ, բժիշկ Հաւտատ, Ալէյի յոյն օրթոտոքս քահանային զաւակը մէկն է այն քրիստոնեաներէն, որոնք մերժած են մեկնիլ: Ակնարկելով, համայնավար կուսակցութեան այս չարքաշինը որ պատերազմի ամբողջ տեւողութեան վիրաւորները դարմանած է, կ'ըսէ· «Լիբանանցի եմ, համայնավար եւ յառաջդիմական»· ան լաւ գիտէր թէ սիւրզիներու մեծամասնութեան համար որոնք գինքը կը շրջապատեն, լինք ամէն բանէ առաջ քրիստոնեայ մըն է եւ ուրեմն ըստ կըզըրտնգով՝ թշնամի մը: Ան կը պատմէ· «յետ - պատերազմեան երեք ամիսները սոսկալի էին· ամէն օր հիւանդներէս հինգ կամ վեցը կը կասկածէին ինծմէ եւ կը մատծէի մեկնելու մասին: Սակայն հոս իմ ներկայութեամբ կ'ուզեմ ցոյց տալ որ բոլոր քրիստոնեաները փաղանգաւորներ չեն· այս վերջիններս պատասխանատու են Լիբանանի դաւանական պատակաութեան, ինչ որ չեմ վաւերացներ, ուրեմն կը մնամ»:

Քրիստոնեայ այս գինուորեալներուն համար բաւական դժուար է բացատրել թէ ինչո՞ւ իրենց ընկերվարական բարեկամները - ընկերվարական յառաջդիմական կուսակցութեան - վարուեցան աւելի որպէս սիւրզի, քան՝ որպէս ընկերվարական: Իրաւ ալ համայնավար կուսակցութեան պատկանելու պարագան չէ կըրցած արգիլել որոշ թիւով քրիստոնեաներու սպաննուիլը «լեռնային պատերազմ»ին ընթացքին, հակառակ անոր որ համայնավար կուսակցութիւնը դիրք դրաւած էր ընկերվարական յառաջդիմական կուսակցութեան կողքին: Բժիշկ Հաւտատ կը շարունակէ· «43 հոգի սպաննուեցան Զհամաունի մէջ» եւ հակասութիւնը բացատրելու ջանքով կ'ոգեկոչէ· - «Մոլեռանդութիւնը, այն պայքարողներուն, որոնք քաղաքական կեցուածք չունին· կը պայքարին իրենց տուներուն, հողին համար»: Մոլեռանդութիւնը բառ մըն է որ այս չարքաշինները համար կը բացատրէ իրականութիւն մը որ եւ որ տեղ չունի իրենց քաղաքական վերլուծումներուն մէջ»:

Ատատայէի մէջ քանի չափ քրիստոնեայ ընտանիքներ համերաշխ գոյակցութիւն մը ունէին սիւրզիներու հետ: Առաջինները կը բնակին գիւղին բարձրադիր մասերը, իսկ միւսները ցածը: Հովիտի մը վրայ բացուած պատըշգամ մը, ուր մեծ սեղան պատրաստուած է ոտներու համար ընտանիքին զաւակներէն մեկուն Հապիպի վերադարձը· տասը - տասներկու երիտասարդներ արաք կը խմեն· անոնցմէ ոմանք պայքարած են լիբանանեան ուժի քաղաքապօրքերու դէմ, «մեր դժբախտութեան այս պատասխանատուներուն: Առաջ, քրիստոնեաներն ու սիւրզիները հաչա կ'ապրէին իրարու հետ, ինչո՞ւ ամէն բան քանդեցին»· «ի՞մս է յանցանքը եթէ ծներ եմ յոյն օրթոտոքս» հարց կուտայ մայրը· «Աստուած տայ որ փաղանգաւորները կարենան դալ մեռնիլ այն հողերուն վրայ ուր ծնած էին»:

«Անշուշտ մոլեռանդներ կան կ'ընդունի Նիհալ, յատկապէս երբ իրենց ընտանիքէն կորուստ մը կ'ունենան: Աւելի վերտանդաւոր ոչինչ կայ քան չէզոք մէկը որ յաուսկ պարագաներու բերումով կը յարի մէկ կողմին»: «Տասը տարուան պատերազմներէ ետք պէյոք է, կը հաստատէ Միշէլ, ընտրութիւն մը կատարել· ըլլալ՝ կամ յառաջդիմական ազգայնական մը, որ կը գործէ Լիբանանի միութեան համար, եւ կամ քրիստոնեայ մը որ կը միանայ Քաթայէպներուն տեղ չկայ պատեհապաշտներու համար որոնք կը սպասեն տեսնելու թէ նժարը ո՛ր կողմին պիտի հակի»:

×

ՀԱՄԱՁՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս համոզուած քրիստոնեաները հակառակ ամէն բանի կը ցաւին իրենց կրօնակիցներուն մեկնումին, որ պատճառ կ'ըլլայ նաեւ կրօնաւորներու նուազումին: Որովհետեւ, ինչպէս կ'ըսէ անոնցմէ մին, «համայնավարութիւնը որեւէ առընչութիւն չունի պատարագին հետ· թաղումներու եւ հարսնիքներու համար Տէյր - էլ Քամարէն կամ Համանայէն վարդապետը կը կանչենք, սակայն նոյն բանը չէ» Լեռնային այս շրջաններուն մէջ, ուր հազուադէպ են երկու տարբեր դաւանանքի տէր անձերու ամուսնութիւնները, հազարաւոր ընտանիքներու մեկնումը այլ հարց մըն ալ կը ստեղծէ· «Անիկա Սալէհ կը խոստովանի զայն, սակայն կ'աւելցնէ· «տղաս կ'ուզէ ամուսնանալ, Տէյր - էլ Քամար պիտի երթամ աղջիկ մը փնտռելու»:

Եթէ Շուֆ մնացած այս գինուորեալները կ'ուզեն իրենք իրենց կամ ուրիշներու փոխառել թէ տակաւին կարելի էր գոյակցութիւն մը, ուրիշներ սակայն տրամաբանական բացատրութիւն մը չեն փնտռեր: Մուխթարայի մէջ ուր կը բարձրանայ Ճումպլաթի գեղեցիկ բերդը մնացած են միայն 11 քրիստոնեայ ընտանիքներ, ուր իսրայէլեան ներխուժումէն առաջ կար 40 - 50 ընտանիք: Ք. որ հոս մօրը հետ առանձին կ'ապրի, կ'ըսէ թէ բարեկամն է դիւղին բոլոր սիւրզիներուն· «պատերազմի տարիներուն հոս մնացինք առանց խնդիր ունենալու: Մեր դժբախտութիւնը սկսաւ, երբ լիբանանեան ուժերը հասան Իսրայէլացիներու հետ: Անոնք կ'ուզէին զինուորագրել բոլոր երիտասարդները եւ մեզ ստիպել մեկնելու»: Ան տեղեակ չէ շրջակայքի քրիստոնեաներու բընաջնջումէն, նոյնիսկ չէ լսած երբեք անոնց մասին: Տէյր - էլ - Քամարի կայո՞նը: «Անոնք էին մեզ ռմբակոծողները եւ այն ատեն սիւրզիներու հետ նոյն պատսպարանները կ'իջնէինք· Տէյր - էլ - Քամարի քրիստոնեաները հիմա ազատօրէն կուգան ու կ'երթան»: Ան կ'աւելցնէ· «կարդ մը շրջաններու մէջ վտանգի ենթակայ են, սակայն պահպանուած են»: Ան չուզեր աւելի խօսիլ, որովհետեւ «անոնք որոնք զաւակ մը կամ եղբայր մը կորսնցուցած են, կը կորսնցնեն ամէն տրամաբանութիւն»:

Մասէր - էլ - Շուֆի մէջ ուր 90 քրիստոնեաներէ 63-ը սպաննուեցան 1983 Սեպտեմբեր 6-ին, Պ. Հաւտատ առանձին է իր դաւանանքին մէջ· ի՞նչ կը զգայ, երբ կորսնցուցած է եղբայր մը, սպաննուած արեւմտեան Պէքաայի մէջ, լիբանանեան ուժերու կողմէ, ընկերվարական յառաջդիմական կուսակցութենէն տրուած անգրի արտօնագիր մը ունենալուն համար, եւ երկրորդ մը որ «սխալմամբ սպաննուած է»: Միւս սպաննուողները աւելի համակիր էին փաղանգաւորներու» կ'ըսէ ան, այլ բացատրութիւն տալէ առաջ «այստեղի տիւրզիները չէին ատոնք ընողները· սպաննիչները կուսակցին Քաթայէպն, ուր լիբանանեան ուժերը տիւրզիները բնաջնջեցին եւ անոնք չատ դէը - դըռուած էին: Ինչո՞ւ չէ մեկնած լինք ալ Մասէր - էլ - Շուֆի 22 վերապրողներուն հետ: «Ո՞ւր կ'ուզես որ երթայի· այս իմ հողս է· ամէն պարագայի այն որ մեռնելիք է, կը մեռնի»: Վալիտ Ճումպլաթ որուն մասին կը խօսի բոլոր տիւրզիները թուելէ ետք միայն, գինք կանչած է Մուխթարա հաստատուելու· «բայց ի՞նչն է լաւը, կ'ըսէ ան, ընտանիքս հիմա հոս է»:

×

ԲՈԼՈՐԸ ԿԱՏԵՄ

Քովի տան մէջ սակայն, ուրիշ ջարդերէ փրկուած տիւրզի երիտասարդ զոյգ մը չի ծածկեր իր զգացումները: Կինը որ «իր մեղրալուսնի ճամբորդութիւնը անցուցած է Ափէյի մէկ պատսպարանին մէջ, հետիոտն անտառներու մէջէն փախած է Մասէր - էլ - Շուֆ փրկուելու համար լիբանանեան ուժերէն, կ'ըսէ· «Կ'ատեմ բոլոր քրիստոնեաները· ի՞նչերէ կազմուած են քաթայէպները· ի՞նչպէս զանազանենք զանոնք քրիստոնեայ ժողովուրդէն· հաւատք չունիմ նոյնիսկ անոնց, որոնք մեզի հետ կը պայքարին»:

Ի՞նչ կը մտածեն քրիստոնեաները տեղւոյն վրայ մնացած, իրենց կրօնակից - ներուն Շուֆ վերադարձի հաւանականութեան մասին· «այս վաղուան համար չէ» կ'ըսէ անկեղծօրէն բժիշկ Հաւտատ: «Բախտմներու չմասնակցողներու մեծամասնութիւնը թերեւս պիտի կարենայ օր մը վերադառնալ, սակայն ոչ հիմա, որովհետեւ պատերազմը չէ վերջացած»: «Կ'ուզեմ որ վերադառնան, կ'ըսէ երիտասարդ ուսուցչուհի մը, սակայն ոչ բոլորը· լաւ մարդիկ միայն: Ափկիկ Ալէյի մէկ քրիստոնեայ թաղ ծնաւ· այսօր Սոֆարի մէջ երբ զրոյց կ'երթայ իր փոքրիկ դասընկերները չեն ուզեր հաւատալ որ ան քրիստոնեայ է: Դժուար է մեզի համար որ միշտ միասին ապրեցանք· այս պատերազմը մեզ բոլորս յիսուն տարի ետ տարաւ եւ ոչինչ այլեւս նախկինին պէս պիտի ըլլայ» կ'աւելցնէ տրամուածած է»: Միւս սպաննուողները աւելի համ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր· Օր· Լօռա եւ Լիսիա Իշխալացեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուսան Կիրակի, Հոկտեմբեր 14, Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին, ի-րենց մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԵՍԹԵՐ ՎԱՀԱԳՆ ԻՇԽԱԼԱՑԵԱՆԻ

մահուան 5-րդ տարելիցին առթիւ։

Ի վիտուէթիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՓԱՐԻԶ· - Արամ Շերափեան 250 Ֆ·։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ· - Պ· Նշան Քիւրտճեան իր կնոջ՝ Իսկուհի Քիւրտճեանի *յիշատակին 100 Ֆ· կը նուիրէ «Յառաջ»ին։*

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցու-թիւնը, կը վուէթայ իր ցաւակցութիւննե-րը յայտնել Տիկին Աբշալոյս Մեհեանի իր ամուսնոյն՝ վրդպէտ Կարօ Մեհեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ։

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ օր, Հոկտեմբեր 13, ժօն է Սրբոց Թարգմանչաց վարդապետացն մե-րոց՝ Մեսրոպայ, Եղիշէի, Մովսիսի Խոր-ենացւոյն, Դաւթի Անյաղթ Փիլիսոփային, Գրիգորի Նարեկացւոյն եւ Ներսիսի Կա-յեցւոյն։

Տօն է ազգային եւ եկեղեցական՝ ի յի-շատակ Գիւտի Նշխարացն Հայոց եւ թարգմանութեան Սուրբ Գրոց։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին կը մատուցուի պատարագ։

Ս· ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Այս Կիրակի, Հոկտեմբեր 14ին, կը կա-տարուի Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ աւանդական մատաղի օրհնու-թիւնը։ Կը մատուցուի հանդիսաւոր պա-տարագ եւ յաւարտ պատարագի կը կա-տարուի մատաղի օրհնութիւնը։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ· ՆԱԳԱՇԵԱՆ

(Առաջնորդ Փարիզի Հայոց)

Ժամերգութիւն ժամը 9-ին

Պատարագը ժամը 10·15-ին

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ գտնուելու այս արարողութեանց։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՕԾՄԱՆ ԵՒ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ 53-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ Օծման եւ Անուանակոչութեան հանդիսութիւններուն առթիւ՝ Կիրակի, Հոկտեմբեր 14-ին, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկիզբ Ժամերգութեանց՝	8
Պատարագ՝	10
Հոգեհանգիստ՝	11·30

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուի Սահակ - Մեսրոպ *երգչախումբի կողմէ գեկավարութեամբ խմբավար՝ Խաչիկ Ելմազեանի։*

Այս առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի մայր եկեղեցւոյ հիմնադիրները՝ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ· ՊԱԼԱՖԵԱՆԻ եւ ԱՄՊԵՏ ՎԱՀԱՆ ԽՕՐԱՍԱՆՃԵԱՆԻ, ինչպէս նաեւ եկեղեցւոյ չինարարութեան բարերարներու հոգիներուն համար։

Նոյն օրը մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի նաեւ հայ ժողովուրդի եւ հայ դատի պաշտպան՝ Ուիլիամ Կլէտսթոնի «1809 - 1898» յիշատակին, ի ներկայու-թեան Մարսէյլի Մեծն - Բրիտանիոյ հիւ-պատոս եւ իր ծոռը՝ Դաւիթ Կլէտսթոնի, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ պաշտօնական անձնաւորութեանց։

Պատարագէն ետք ի յարգանս հիւպա-տոսին եւ այլ պաշտօնական հիւրերուն եկեղեցւոյ մշակութային տան Ա· Ջըր-բաչեան սրահին մէջ կը տրուի ընդու-նելութիւն մը։

ՁԱՅՆ

Կապոյտ Ծաչի Տէսինի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ ճաշ մը, Շաբաթ, Հոկ-տեմբեր 20, երեկոյեան ժամը 8·30-էն սկսեալ Տէսինի Մշակութային Տան մէջ, որուն հասոյթը կը տրամադրուի հայ քաղաքական բանտարկեալներուն։

Արձանագրութեան համար դիմել Տէ-սինի Մշակութային Տան։

Հեռաձայն· - 849 - 42 - 97

Արձանագրութեան պայմանաժամ Հոկ-տեմբեր 12։

Ճաշի գինը՝ 70 Ֆ·։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՏԱՐԻՆ 1 ՕՐ

Ազանդական ճաշ ի յարգանս ալեւոր հայ ծիողաց
նախաձեռնութեամբ
Հ·Բ·Ը·Մ իութեան Ռոն Ալպ շրջանի մասնաժողովի Վիէնի յանձնախումբին
կիրակի, Հոկ· 14, ժամը 12էն սկսեալ
Վիէնի «Աբովեան Տան» մէջ
1, Quai Pajot — 38200 Vienne

Գեղարուեստական բաժին -
- առատ ուտելիք

Սիրով կը հրաւիրուին Ռոն-Ալպ շրջանի հայ տարեցները։

Théâtre Arménien à CACHAN

La Croix Bleue de Bagneux-Cachan présente

La troupe théâtrale de Hamaskaïne
TIMAG

dans

"le Roi de Cilicie"

de Mouchegh Ichkhan

ՄՈՒՇԵՂ ԻՇԽԱՆ-Ի

"կիլիկիոյ Արքան"

Dimanche, 21 Octobre à 15h30 précises

à la Maison des Jeunes et de la Culture
Ave. Louis Georgeon — CACHAN
(près du Stade Municipal et de la Mairie
autobus 187 de la Porte d'Orléans)

-ԿՈՉ-

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ
ՄԵՐ ԲՈԼՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Ինչպէս նաեւ բոլոր անոնց, որոնք կը վախճանին արձանագրուիլ մեր ընկերակ-ցութեան մէջ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ
ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 14, ԺԱՄԸ 9,30
Association des Anciens Combattants Arméniens de l'Armée Française
32, Rue de Trévise, 75009 PARIS
métro : Cadet

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Եկեղեցւոյ պայծառութեան կը նուիրեն· Հայկական Դաւառ զոհերու հոգեհան-գիստին առթիւ· - Կարապետ Զօրաքճե-եան 50, Տիկին Նուրիձա Աւետիսեան 200, Տիկին Աւետիսեան Վարդեւ 100, Տէր եւ Տիկին Ժան Յակոբեան 200 Սահակ - Մես-րոպ երգչախումբին, Տէր եւ Տիկին Յով-սէփ Նակուզեան 200, 300 Հայկական դատի պաշտպան յանձնախումբին, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Աբթինեան 200 Թիվոլիի զպրոցին, Նշան Տէրտէրեան 100, Նոր Սերունդ 200 Հայ-կական դատի պաշտպան յանձնախում-բին, Ինճէեան ընտանիք 50 Հայկական դատի պաշտպան յանձնախումբին, Հր-բայր Տարաքճեան 200, Վազգէն Յարու-թիւնեան 200, Տէր - Պօղոսեան ընտանիք 100, 100 Սահակ - Մեսրոպ երգչախում-բին, Արփինէ Տարաքճեան 100, Օր· Համ-բարձումեան 100, Տէր - Կարապետեան 100, Ճապաղեան Վարուժան 200, Վանիկ Խալոյեան 100, տարբեր նուիրատուու-թիւններ 1250 Հայկական դատի պաշ-պան յանձնախումբին։ Կիւլֆաշեանի հո-գեհանգիստին առթիւ· - Աբշալոյս Մի-թեվէլեան 1000 Ֆ·։ Մինասեան եւ Հա-րունեանի պատկին առթիւ· - Փիէր Պո-քիճեան 200, 200 Դպրոցին, Յակոբ Գա-լուճեան 400 ԺԱՖ-ին, 100, Տէր եւ Տի-կին Զարուքեան 200, 200 Ֆ· Դպրոցին, Երուանդ Հարունեան 200, Մանուկեան ընտանիք 500 ԺԱՖ-ին, 500 Ազքատասիրտ-նամին, 500, 500 Դպրոցին, Հարունեան ընտանիք 1000 ԺԱՖ-ին, 500 Դպրոցին, Մինասեան ընտանիք 300, 300 Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, 300 ԺԱՖ-ին, Ժապ Շէլէլէքեան 250 Ֆ· դպրոցին, 250, Հարունեան ընտանիք 100 Ֆ· «Յառաջ»ին։ Նագաշեանի թաղման առթիւ· - Յարու-թիւն Տէրոյեան 50, 50 Ֆ· «Յառաջ»ին, Հայկ Ֆրէնկեան 50, 50 Սահակ - Մես-րոպ երգչախումբին։ Ամասեանի հոգե-հանգիստին· - Սարգիս Ամասեան 250 Ֆ·, 250 Դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Շարլ Կա-րապետեան 100, Տիկին Աւագեան 40 Ֆ·, Հայկ Մարգարեան 50, Ասատուր Ճինե-եան 50, Ճարուքեան ընտանիք 100, Ար-րի Տիկին Ուրինեան եւ զաւակները 100։ Յարութիւն Պեքճեանի հոգեհանգիստին առթիւ· - Իշճիեան ընտանիք 100, Տիգ-րան Պեքճեան 200 Ֆ·։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Ծաչի Ալֆորվիլի վարչութիւ-նը չնորհակալութեամբ ստացած է Պ· Թայէպ (Ալֆորվիլ) 1200 Ֆ· Մարիամ Իշխանեանի (Մարսէյլ) մահուան առթիւ վոխան Յակոբեանի, Պ· Ալեքս Գույում-ճեանէ 500 Ֆ·։

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Հայ մշակոյթի փառաբանութեան օր

ԳԻՐԵՐՈՒ ԳԻՒՏԻՆ 1580-Ա ՄԵԱԿԻՆ Ա ՌԹԻՒ

Հոկտեմբեր 14, Կիրակի, ժամը 15·30-ին՝

Théâtre du Vieux - Nice-ի մէջ։

Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, կենդանի պատկեր, երգ եւ երաժշտութիւն։

կը մասնակցին՝

ՀԱՅՐ ԼԵՒՈՆ ԶԷՔԻԵԱՆ

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

եւ Նիսէն բազմաթիւ հայ արուեստագէտներ։

Թատերաբեմական գեկավարութեամբ՝

ԳԷՈՐԳ ԴԱՊԱՌԱՃԵԱՆ-Ի

եւ կազմակերպութեամբ՝ Նիսի Հայ Մշակութային Ակումբի, օժանդա-կութեամբ՝ եկեղեցւոյ վարչութեան։

CROIX BLEUE SECTION ALFORTVILLE

Grand BAL ANNUEL

Samedi 13 Octobre à 21 h
Salle des Fêtes
Rue Voltaire ALFORTVILLE
Animé par l'orchestre
H A G T A N A G
Réservation : MCA ALFORTVILLE
et membres de la Croix Bleue

ARMENIE 1984

DÉPART — **RETOUR**

29 DEC. ..... 11 JAN.

Nos voyages comprennent des séjours simples, et des circuits.

POSSIBILITE DE VOYAGES INDIVIDUELS... CONSULTEZ NOUS!

RENSEINGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
11

JEUDI
11 OCTOBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.808 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.808

ԵԹԷ ԱՐԱՐԱՏԸ ԼԵԶՈՒ ՈՒՆԵՆԱՐ

ՆԱԻԸ Ո՞Ր ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՑ ԷՐ...

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆ, ԳՈՒՐԱՆ, ԹՒՐՔ ՓՐՈՖԷՍԷՕՐԸ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ

Թուրք թերթերը դեռ կը խօսին Նոյի տապանի եւ Արարատի մասին, ամերիկացի լեռնագնացներու հետազօտութեանց առթիւ («Յառաջ», Օգոստոս 28-էն Սեպտեմբեր 7): Այս անգամ, պարզ լրագրութենէն պատմական ուսումնասիրութեան կանցնինք, քանի որ «Ճումհուրիյէթ»ի մէջ, փրոֆէսէօր մըն է - Նէճիփ Պիլկէ - որ նոր հարց մը մէջտեղ կը դնէ՝ «Նոյի տապանը Աղբըր՞ վրայ է թէ Ճուտի լեռան»: Այս կարեւոր հարցը չլուծելէ ետք, Հիւսիսային Ամերիկացիներու նպատակին եւ ներկայացուցչական ժողովի որոշումին: Այս առթիւ, կրկնենք (Հոկտեմբեր 5-ի մեր թիւով անդրադարձած ենք արդէն) որ Ներկայացուցչական ժողովի եւ Վերակոյտի արտաքին յանձնախումբի նպաստաւոր ձուէներէն ետք, Ապրիլ 24-ի բանաձեւը բարձի թող եղաւ: Այսինքն կէս ճամբան մնալով, արտաքին յանձնախումբէն Վերակոյտի նիստին ցնցաց - այսինքն՝ չառարուեցաւ - եւ Վերակոյտն ալ Հոկտեմբեր 3-ին արձակուրդի ղրջաւը մտաւ: Բայց վերադառնալէ առարատ ...

×

Ամերիկայի լեռնագնացներուն եւ գիտութեան մարզոց (?) Աղբը լերան վրայ Նոյի տապանը փնտռելը դարձեալ օրակարգի վրայ բերաւ այն հարցը, թէ ո՞ւր հասած էր արդեօք Նոյի տապանը, Աղբըր՞ վրայ, թէ ոչ Ճուտի լեռներու:

Նիւթին անցնելէ առաջ նշենք, թէ Ջրհեղեղը բոլոր Գիրքերուն ու դիցարանութիւններուն կողմէ ընդունուած հասարակաց դէպք մըն է եւ աւոր մասին մանրամասնութիւնները կը տարբերին թէ՛ Գուրանի եւ թէ Հին Կտակարանի մէջ: Ասիական, ափրիկեան ու ամերիկեան կարգ մը ցեղախումբեր անգամ խօսած են Ջրհեղեղին մասին: Ըստ հասարակաց այս աւանդութեան, Աստուած, կամ աստուածները, ապստամբ մարդկութիւնը պատժելու նպատակով ջուրը ժայթքեցուցին վրանէն ու անձրեւները տեղացուցին երկինքէն: Ամբողջ երկրագունտը թաղուեցաւ ջուրերու տակ: Վերապրեցան միայն Նոյը (մարգարէն) ու այն անասուններուն, որոնք այդ մարգարէին չինած նաւուն մէջ ապաստան գտած էին: Երբ ջուրերը քաշուեցան, նաւը նստաւ լերան մը կատարը եւ վերապրողներէն յառաջ եկան նոյնպէս տերունդները: Այս հասարակաց աւանդութեան մէջ միայն ժամանակը, տեղը եւ հերոսները կը փոխուին մէկ ուրիշէն ղեկի միւսը:

Հին Կտակարանի ու Գուրանի համաձայն Նոյ Նահապետ կը սկսի նաւ մը շինել, երբ Աստուած իրեն կ'իմացնէ թէ Ջրհեղեղը պիտի պատահի: Ան իրեն հաւատացող մարդիկն ու ամէն տեսակ անասունէ զոյգ մը կ'ընդունի Տապանին մէջ: Երբ ջուրերը կը քաշուին, նաւը կը հանի լերան մը կատարը: Միայն նաւուն մէջ գտնուողներն են որ փրկուած են, իսկ այն միւսները որոնք Նոյ Նահապետին չեն հաւատացած, կը մեռնին խեղդամահ ըլլալով:

×

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ ՄԷՋ ԱՂԲԸ, ԳՈՒՐԱՆԻ ՄԷՋ ՃՈՒՏԻ

Նոյին տապանը, ըստ Հին Կտակարանի, կը հանգչի Արարատի վրայ, իսկ Գուրան կը պնդէ թէ ան հանգչած է Ճուտի լեռներու վրայ: Ինչպէս ծանօթ է Արարատը, Թուրքիոյ Արեւելեան սահմանին վրայ Ազգը լերան ամենաբարձր գագաթն է: Ճուտի լեռն ալ Հարաւային կողմը, Թուրքեւրաքեան սահմաններու մօտ կը գտնուի: Այս երկու լեռները իրարմէ բաւական հեռու են: Նաւը ասոնցմէ ո՞ր մէկուն վրայ իջած է:

Ջրհեղեղի պատմութիւնը Հին Կտակարանի մէջ, Գուրանի բազմամամբ, աւելի մանրամասն է: Գուրանի մէջ տեղեկութիւններ չկան Ջրհեղեղի տեւողութեան, նաւուն մեծութեան եւ ի՞նչ տեսակ փայտէ շինուած ըլլալուն մասին:

Իսկ Հին Կտակարանի մէջ, հակառակ որ առասպելը կը մնայ նոյն մայր չբրջանակին մէջ, կը պատմուի որ անձրեւները տեղացին 40 օր 40 գիշեր, Ջրհեղեղը չարունակուեցաւ 150 օր, խիժարբը փայտէ շինուած Տապանը ունէր 300 կանգուն երկարութիւն, 50 կանգուն լայնք եւ 30 կանգուն բարձրութիւն, կը բազկանար երեք յարկերէ, Ջրհեղեղին եօթնեւրորդ ամսուն, ամսուան 17-րդ օրը Տապանը նստեցաւ Արարատի վրայ, Ջրհեղեղին 10-րդ ամիսն ալ, ամսուան առաջին օրը, լեռներուն կատարները երեւիլ սկսան (Գիրք Ծննդոց Գլուխ Ջ. Ե. Ը.): Հին Կտակարանի Ջ. գլխուն համաձայն Աստուած Նոյ Նահապետին հրահանգած էր Տապանին մէջ առնել իրեն հաւատացողները, ինչպէս նաեւ միւս կենդանիներէն մէկմէկ զոյգ (արու եւ էգ) մինչդեռ Ե. գլխուն համաձայն ալ Աստուած հրահանգած է մաքուր անասուններէն առնել եօթնեակ, իսկ անմաքուր անասուններէն երկուքական հատ, թռչուններէն ալ եօթնեակ հատ: Այս թիւերէն ո՞րը ճիշդ է: Քանի որ Աստուած չի սխալիր, կը հետեւցնենք որ յետագային Գիրքին մարդոց ձեռքով գրի առնելու ընթացքին է որ սխալներ սպրդած են: Արդարեւ Գուրանը 1400 տարի առաջ ցոյց տուած էր որ Հին Կտակարանը, աղաւաղուած, այլեւլին փոփոխութեան ենթարկուած է: Բացի ասկէ, Արեւմուտքի գիտնականներ ալ ընդունած են որ Հին Կտակարանը Մովսէսի չրջանին չէ գրուած, անոր գրի առնուիլը դարեր տեւած է:

×

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾԱԿԱՆԸ

Տոքթ. Ատման Ատըվար «Դարերու Ընթացքին Գիտութիւն եւ Կրօնք» անուն իր գրքին մէջ մանրավէպ մը կը պատմէ, ցոյց տալու համար թէ ինչպէս գիտութեան հետ անհաչտ են Հին Կտակարանի մէջ Ջրհեղեղի վերաբերեալ մասերը: Անգլիոյ մէջ 18րդ դարուն մէջտեղերը համայնապիտարան մը կը հրատարակուէր «Սուրբ Գրքի Բառարան» խորագրին տակ: Գրքին հեղինակները կը պնդէին այն կէտին վրայ թէ Ջրհեղեղը ամբողջ երկրագունտը մէկ անգամէն փճացնող աղէտ մը եղած էր: Ջրհեղեղ բառին Ֆրանսերէնը եղող Տէլիւժ բառին մասին յօդուած գրելու պարտականութիւնը յանձնուեցաւ վստահելի մէկու մը: Բայց Համայնապիտարանին Խմբագրապետը այն համոզումը ունեցաւ որ յօդուածը գրուած էր անհաւատ ոգիով: Ծայրէն գրել տալու ժամանակ ալ չկար, այդ պատճառաւ Տէլիւժ բառին դիմացը գրեց. «Տես՝ Ջլուտ» (Ջրհեղեղին անգլերէնը): Այն առեն ժամանակ չահուեցաւ ու յօդուածը գրելու պարտականութիւնը յանձնուեցաւ վստահելի ուրիշ մէկու մը: Բայց տեսնուեցաւ որ այս յօդուածն ալ առաջինէն չատ աւելի ազատ ու անկրօն ոգիով գրի առնուած էր: Այս անգամ Ջլուտ բառին դիմաց «Տես՝ Նոյ» գրուեցաւ ու գործին տպագրութիւնը չարունակուեցաւ: Վերջապէս Նոյ բառին դիմաց հրատարակուեցաւ Քէմպրիճ համալսարանի կրօնամոլ ու պահպանողական մէկ դասախօսին կողմէ պատրաստուած մութ ու անթափանց յօդուած մը:

Այս մանրավէպը ցոյց կուտայ որ Հին Կտակարանի մէջ գիտական տուեալնե-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՊՈՊԻՆԵԼԻ
ՊԱՏԺԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆ

ԶՈՐՍ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 14-ԻՆ ՅԵՏԱՁԳՈՒԵՑԱՒ

—×—

Ինչպէս ծանօթ է, Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 8-ին, Պոպինելիի պատժական 13-րդ ատեանին առջեւ տեղի պիտի ունենար 4 հայ երիտասարդներու - Վահէ Սուֆիասեան, Արթօ Փեհլիվանեան, Սեդրակ Գազանճեան, Արա Թորանեան - դատաւարութիւնը:

Անցեալ Յունիս 25-ին, նոյն ատեանը չէր կրցած դատը տեսնել (տես «Յառաջ» Յունիս 27), որովհետեւ մեռասանեորդ ժամուն, իրրեւ հետեւանք թրքական ճնշումներու, փարքի սիվիլ մը մէջտեղ ելած էր, որու վաստաբանը կը պահանջէր որ այս տղոց պարագան չանջատուի Օրլիի ոճրափորձէն եւ դատարանը յայտարարելով իր անձեռնհասութիւնը, չորս Հայերու դատը փոխանցէ ոճրային ատեանի: Երկար վիճաբանութիւններէ ետք, դատարանը կը մերժէր տուժող կողմի (փարքի սիվիլ) բողոքը, ինքզինքը ճեռընհաս կը նկատէր եւ դատը կը յետաձգէր Հոկտեմբեր 8-ին: Այս անգամ փարքի սիվիլը դիմած էր բեկանիչ ատեանի, որ իր վճիռը պիտի արձակէ չուրջ երկու ամիսէն: Այդ պատճառով, Երկուշաբթի օր դատը կրկին յետաձգուեցաւ, այս անգամ՝ Յունուար 14-ին: Մինչ այդ, ազատ երթեւեկելու արտօնութիւն տրուած է, ամիսը մէկ անգամ ոստիկանութեան ներկայանալու պարտադրութեամբ:

Յիշենք որ այս տղաքը կը մեղադրուին որ «օգնած կամ ապաստան տուած են չարագործի», այս պարագային՝ Սոնէր Նայիրի, որ ձերբակալուեցաւ 1983 Հոկտեմբեր 8-ին, Մարսէյլի կայարանը, Օրլիի ոճրափորձին կապակցութեամբ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԸ ամէն ամիս, Հոկտեմբերի երկուն, հեռատեսիլի Ա. կայանէն (Տալլասի տեղ...) քառորդ ժամ պիտի խօսի, պատասխանելով հարցումներու: Նախապէս կ'ըսուէր թէ Լօրան Ֆապիւս պիտի արտայայտուի ժամը 20-ի լրատուութեան ընթացքին, բայց «Բարձր - Իշխանութիւնը» անգամ մը եւս ցոյց տալով իր անկախութիւնը էլիզէի հանդէպ, յայտնեց թէ «պէտք չէ տեսակները իրար խառնել»: Ուրեմն, նախարարապետը լուրերէն ետք պիտի խօսի եւ ընդդիմութիւնն ալ պատասխանի իրաւունք պիտի ունենայ 24 ժամ ետք: Նախարարապետին առաջին ելոյթը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 17-ին:

ՎԱԼԵՐԻ ՄԱՐՋԵՆԿՕ, 37 տարեկան այլախոհ մտաւորականը (լրագրող եւ լեզուաբան) մեռած է Լենինգրադի բանտին հիւանդանոցը, ըստ Ֆրանքֆորթի մարդկային իրաւանց միջազգային ընկերութեան: Ուկրանացի, առաջին անգամ դատապարտուած էր 70-ական թուականներուն, կարգ մը գրութիւններու համար: Նախ 6 տարի, ապա 2 տարի արգելափակման դատապարտուած էր 1973-ին: Ազատ արձակուելէ ետք, կրկին կը ձերբակալուէր 1983 Հոկտեմբերին եւ Մարտ 20-ին կը դատապարտուէր 15 տարի արգելափակման: Ծանր հիւանդ էր երիկամունքէն եւ մայրը ամէն կողմ դիմած էր, քալ գիտնալով թէ տգան չէր կրնար փրկուիլ:

ՉԻԼիի մէջ, դատաւորը ընդառաջելով կառավարութեան հրահանգներուն ձեր-

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ
ՆՈՐ ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏԸ՝

ՄԱՆՈՒԷԼ Ծ. Վ. ՊԱԹԱԳԵԱՆ

Երեքշաբթի օր, Փարիզ ժամանեց պաղտւթիս հայ կաթողիկէ նոր ժողովրդապետը՝ Մանուէլ Ծ. Վ. Պաթագեան, որ ցարդ պատրիարքական փոխանորդ էր Զմմառու կաթողիկոսական միաբանութեան եւ մեծաւոր Զմմառի վանքին:

Ծնած է Գոպինիա (Ճունաստան) 1929-ին: Քանի մը տարի անցընելէ ետք Զմմառու կղերանոցը, ղրկուած է Լեւոնեան Վարժարան (Հռոմ) 1946-ին: Քահանայ ձեռնադրուած է 1954 Դեկտեմբերին 8-ին, ապա անցած է Պէյրութ եւ պաշտօնավարած 21 տարի Պուրճ - Համմուտ, նախքան Զմմառի վանքին մեծաւոր ընտրուիլը:

Որպէս նոր ժողովրդապետ Փարիզի Հայ կաթողիկէ համայնքին, իր առաջին պատարագը կը մատուցանէ Կիրակի, Հոկտեմբեր 14, ժամը 11-ին հայ կաթողիկէ մայր եկեղեցին:

բակալման հրամանագիրը հանած է ընդդիմութեան ութ ղեկավարներու դէմ, այն պատճառաբանութեամբ թէ հանրային կարգուկանոնը կը խանգարեն, այսինքն անոնք կազմակերպած են Սեպտեմբերի Փրոթէսթայի ցոյցերը:

«ԼիՊԵՐԱՍիՈՆ» արձագանգ կը հանդիսանար Շորեքշաբթի առաւու (Հոկտեմբեր 10) Թրքահայ երիտասարդի մը՝ Շահան (?) Փերմանի արտաքսման հարցին: 1969-ին 12 տարեկանին, եկեր է Ֆրանսա երկու քոյրերուն եւ մօրը հետ: Մեծ - մայրը արդէն Փարիզ հաստատուած է: Մայրը կը վերադառնայ, երեք զաւակները ձգելով մեծ - մօրը քով: Երկու քոյրերը դիմում կ'ընեն եւ Ֆրանսահպատակ կը դառնան, ինչ մինչեւ 75 էի զբաղիր այդպիսի բաներով, բայց այդ թուականին ինքնութեան թուղթի քննութենէ մը ետք, կ'ըսուի իրեն որ կացութիւնը կանոնաւորէ: Տարիներու դիմումները արդիւնք չեն տար, մինչ այդ օտար լեգէոն կ'արձանագրուի, չորս ամիս ետք կը փախի, կը ձերբակալուի 6 ամիս: Ի վերջոյ լեգէոնի պայմանագրութիւնը կը ջնջուի, 1978-ին բանտէն կ'ելլէ, նոր դիմումներ պանեէօյի փոխքաղաքապետի՝ Պեռանեանի միջամտութեամբ, բայց ինչ ալ այդ անկանոն վիճակին մէջ, 3 հոլտ - ըփ կ'ընէ եւ 9 տարի բանտի կը դատապարտուի: Այսօր անելի մէջ է, կը դրէ «Լիպերասիոն», 25 երկիրներ մերժած են զինքը ընդունիլ եւ միայն Թուրքիա կրնայ արտաքսուիլ...:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ 51 քաղաքապետեր ահազանգ հնչեցուցին, ստիպողական միջոցներ պահանջելով ազգաւորութեան դէմ: «Նոր ազգաւորներ» որակուած են անոնք որոնք գործազրկութենէ ետք, այլեւս բաւարար թոշակ ալ չեն ստանար: Շիրաք դիտել տուած է որ օրէ օր աւելի մեծ է թիւը այն երախաներուն, որոնք քաղաքին հաւաքական ճաշավայրերէն տուներ ուտելիք կը տանին:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ Ամման այցելութիւնը նոր էջ մը կը բանայ երկու երկիրներու յարաբերութեանց մէջ:

ԱՄԻՆ ՁԵՄԱՑԵԼ յաջողած է իր մէկ քրիստոնեայ ազգականը միաձայնութեամբ ընտրել տալ լիբանանեան քաղաքաղօրքերու ղեկավարը: Միւս կողմէ լիբանանեան ընդդիմութիւնը նոր համախմբում մը կազմակերպած է՝ «Դեմոկրատ Ազգ. Ճակատ»ը Վալիտ Ճումպլաթի ղեկավարութեան տակ եւ որու մաս կը կազմէ նաեւ համայնավար կուսակցութիւնը:

ԿՈՒՍԱԿՐՕՆՈՒԹԵՆԷ ԱՄՈՒՍՆԱՑԵԱԼ ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԻԻՆ

Գրեց՝ ԲԻԻԶԱՆԴ ԵՂԻԱՅԵԱՆ

Ամերիկահայ ֆանի մը եկեղեցականներու վարդապետութենէ ֆահաւոյութեան դարձի խնդրով այժմէականօրէն կը վերարծարծուի «կուսակրօն» եւ «ամուսնացեալ» ֆահաւոյութեան հին եւ մշտակայ հարցը: Բազմարդիւն դաստիարակ Բիւզանդ Եղիայեան, որ իբր Ուսումնասիրէտ կիլիկեան Դպրեվանքին՝ հարիւրաւոր կուսակրօն եւ ամուսնացեալ եկեղեցականներու ուսուցիչ եղած է, յիսնեակ մը տարիներու ազգային փորձառութեամբը՝ նուիրապետական իմաստութիւն կը նկատէ *երկու դրութեանց ալ նահանձախնդրութեամբ պահպանութիւնը*, մին՝ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ *իբր Հաստատութիւն* կենսունակութեան ու տեւականութեան համար, եւ միւսը՝ ժողովուրդին հոգեւոր ու կրթական եւ ընտանեկան ծառայութեանց համար: Ան բարեկարգօրէն թոյլատրելի կը գտնէ կուսակրօն աբեղայութենէ ամուսնացեալ ֆահաւոյութեան փոխանցումի կերպը՝ կանխորոշ պայմաններու երաշխաւորութեամբ: Իր Ցարանուանութեանց Պատմագիրքին կարեւոր մէկ գլուխը վերնագրուած է «*Հայաստանեայց եկեղեցւոյ Բարեկարգութիւնը*», որուն Ե. հատուածին մէջ լայնօրէն բնութագրելով կուսակրօն եւ ամուսնացեալ ֆահաւոյութեան հարցերը՝ կ'ըսէ հետեւեալ թելադրիչ հաստատումները:

×

ԿՈՒՍԱԿՐՕՆՈՒԹԵՆԷ ԱՄՈՒՍՆԱՑԵԱԼ ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳԻ ԱՆՑՆԵԼՈՒ ՊԱՅՄԱՆԱԿՈՐՈՒԹԻՒՆ

Ա. - *Ցատակ պիտի ըլլայ մեր խօսքը եւ ծրագիրը նաեւ՝ քահանայութեան կուսակրօն եւ ամուսնացեալ զոյգ դրութեանց պահպանումի մասին: Ժողովրդային հրապարակագրութեանց մէջ լայն տեղ գրաւած է այս հարցը, եւ յաճախ այնպէս ներկայացուած՝ որպէս թէ մեծագոյն «տագնապալի» հարցը ըլլար ան: Իրա - դրութեան մէջ, սակայն ո՛չ տագնապ մը կայ այստեղ, ո՛չ իսկ վիճաբանական հարց: Որովհետեւ Հայաստանեայց Եկեղեցին եկեղեցական պաշտօնէութեան դասակարգումը լուծած է՝ ընդունելով միանգամայն կամովին ընծայումի զոյգ դրութիւնները, - կուսակրօն եւ Ամուսնացեալ քահանայութիւն:*

Առաքելական դարէն իսկ, պոյութիւն ունեցած է զոյգ դրութիւնը: Իր Կորընթացքին մէջ, Առաքեալը կը պատուիրէ.

- «Զայս կը խօսիմ որպէս թոյլտուութիւն, եւ ո՛չ որպէս հրաման, ֆանգի կ'ուզէի որ մարդիկ ինծի պէս ըլլային. բայց ամէն ոք իր պարգեւը ունի Աստուծմէ, մին այսպէս, միւսը այնպէս: Բայց չամուսնացածներուն ու այրիացեալներուն կ'ըսեմ, լաւ է անոնց՝ եթէ ինծի պէս ապրին. այլ եթէ չունին ժուժկալութիւն՝ թող ամուսնանան» (Ա. Կորնթ. է. 6 - 9):

Եւ Ընդհանրական եկեղեցիներու կարգին - Արեւելեան, Օրթոտոքս եւ Կաթոլիկ - Առաջին Երեք Տիեզերական Ժողովներու կանոններուն հաւատարիմ Հայաստանեայց Եկեղեցին պահած է այդ կամովին ընտրութեան դրութիւնը՝ ամուրի եւ ամուսնացեալ եկեղեցականներու միջեւ: Երբեմն որպէս փաստ կը յիշուի՝ Թէ մինչեւ Ե. դար Հայ Եկեղեցին ունէր միայն ամուսնացեալ եկեղեցականներ, նոյնիսկ բարձրադոյն նուիրապետական Աթոռներու վրայ: Իրողութիւնը այս է, սակայն, որ երբ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ կամ Մեծն Ներսէս եւ Սահակ Պարթեւ Ս. Աթոռ բարձրացան՝ թողուցին իրենց ամուսնական կեանքը:

Ընդհանրական Եկեղեցիներու կարգէն, միայն Հռոմի Կաթոլիկէ Եկեղեցին է, որ Ե. դարէն սկսեալ հետզհետէ չեչտած է ամուրի եկեղեցականներու դրութիւնը, եւ ԺԱ. դարուն, կազմակերպեալ վանական դրութեան զարգացումով, ընդհանրացուցած է միմիայն ամուրի եկեղեցականներու դրութիւնը, իսկ Վերածնունդի դարերուն, Տրենտեան Ժողովով բոլորովին արգիլած է եկեղեցականներու ամուսնութիւնը: Այս մասին ընդհանուր քրիստոնէական եկեղեցիներու ներկայ դասաւորումին մէջ, Հայաստանեայց Եկեղեցին երկու ծայրայեղութեանց միջեւ հաւասարակշիռ դիրք կը պահէ, այսպէս.

- Կաթոլիկէ եկեղեցին կը թոյլատրէ միմիայն ամուրի եկեղեցականութիւն.

- Բողոքական եւ Անգլիկան եկեղեցիները ունին միմիայն ամուսնացեալ եկեղեցականներ.

- Իսկ Հայաստանեայց եկեղեցին կը թոյլատրէ երկու դրութիւններն ալ՝ ազատ ու կամովին ընտրութեամբ:

Նոյն միջին դրութեան մէջ կը մնան նաեւ Յոյն Օրթոտոքս եւ Արեւելեան Ուղղափառ Եկեղեցիները: Իսկ այն Ունիատական կիսանկախ եկեղեցիները որոնք յառաջ եկած են Լատին կամ Բողոքական Միսիոնարութեանց քարոզչութեամբ Արեւելեան ժողովուրդներուն մէջ, կը հետեւին մէկ կամ միւս ծայրայեղ դրութեան՝ ըստ իրենց պատկանումին:

Հայաստանեայց Եկեղեցին զոյգ այս դրութիւնները ընդունելով ու պահպանելով մանաւանդ եկեղեցական պաշտօններու եւս որոշ սահմանադծումի բաժանումով.

- Կուսակրօնութիւնը ընդունելով վանական դրութեան մէջ մնող եկեղեցականներու համար, որոնց գլխաւոր զբաղումն էր ուսում, գիտութիւն, մատենադրութիւն, գրչագրութիւն ու մշակոյթ:

- Ամուսնացեալ քահանայութեան դրութիւնը ընդունելով՝ ժողովուրդի հոգեւոր հովուութեան ասպարէզին նուիրուողներուն համար:

Ու եկեղեցւոյ կազմակերպութեան ճումով, կրօնական դաստիարակութեան ծաւալումով, եւ միջ - եկեղեցական յարաբերութեանց բարդ պահանջներով, ազգային կեանքի պայմանները հետզհետէ պահանջեցին որ Նուիրապետական Աթոռներու բարձրացողները ընտրուին եկեղեցականներու բարձր ուսեալ դասէն, մանաւանդ որ ասոնք յաճախ կուգային ազնուապետական բարձր ընտանիքներէն: Ուստի եւ Առաջնորդական ու Պատրիարքական եւ Կաթոլիկոսական Աթոռներուն ընտրուեցան չարունակ վանքերու մէջ բարձր ուսում առած հեղինակաւոր եկեղեցականներ, որոնք մանաւանդ ընտանեկան հոգերէ զերծ ըլլալով՝ կրնային իրենց ամբողջ կարողութիւնն ու կեանքը նուիրել ազգին մեծագոյն ընտանիքին:

Այս դասաւորումի բնական յառաջացումով է, որ Ժ. Դարուն, Ներսէս Շնորհալի Հայրապետ, իր Ընդհանրական Թուղթին մէջ առանձին - առանձին հատուածներով կը յիշատակէ եկեղեցական այս երեք դասերն ալ.

- «Առ կրօնաւորս խարազնազգեաս որ ի վանորայս.

- «Առ դասս Քահանայից, որպէս հարք եւ ծնողք ժողովրդեան.

- «Առ Առաջնորդս եկեղեցեաց որ են յաչխարհի, որ կոչին Եպիսկոպոսունք»:

Ուրեմն, Կիլիկեան Թագաւորութեան չրջանին եւս, Շնորհալին կը ճանչնայ երեք դասէ կրօնաւորներ. երկուքը՝ կուսակրօն դրութեան մէջ վանականներ ու Առաջնորդական Աթոռակալներ, եւ մին՝ ամուսնացեալ դրութեան մէջ՝ Քահանայներ:

Արդ, դարերու ազգային փորձառութիւնը փաստը բերած է, Թէ երկու դրութիւններն ալ կարեւոր են եկեղեցիին ու Ազգին պահպանութեան համար:

- Կուսակրօն ֆահաւոյութիւնը կարեւոր է եկեղեցական մանաւանդական ուսման, մշակոյթի մատենադրութեան համար, ու մանաւանդ նուիրապետական աթոռներու վրայ հեղինակաւոր առաջնորդող հոգեւորականներու պատրաստութեան համար, որոնք պահպանեն եկեղեցւոյ ուղղափառ վարդապետութիւնը, վարեն ազգին ընդհանուր հոգեւոր դաստիարակութեան ու միջեկեղեցական յարաբերութեանց խնդիրները, եւ հակեն սահմանադրական վարչութեանց բարւոք գործունէութեան:

- Եւ Ամուսնացեալ ֆահաւոյութիւնը կարեւոր է ժողովուրդի անմիջական հովուական գործերու մատակարարումին եւ ընտանեկան խնդիրներու հսկողութեան ու ծիսական չնորհքներու կատարումին համար, հոգեւոր դաստիարակութեան ու տոհմային աւանդութեանց պայծառ պահպանումի նախանձախնդրութեամբ:

Հայ Եկեղեցականութեան այս երկու Թեւերն ալ կարեւոր են ամբողջութեամբ գրկելու համար Հայութեան հոգեւոր, դաւանական, կրթական ու վարչական կեանքը: Կարելի չէ առաջադրել կամ որդեգրել մեթոտ մը որ զարկ տար միայն մէկուն՝ ի վնաս միւսին: Անոնք զոյգ պիտի գարգանան ու զօրանան: Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ մեծագոյն առանձնաշնորհումն է այս զոյգ դրութիւնը եկեղեցական կարգերու: Եւ մեր ազգային ջանքը պիտի ըլլայ այս երկու կարգերն ալ բարձր պահել իրենց կոչումի համեմատ ուսումով եւ առաքելութեամբ: Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ժողովրդավարական սկզբունքը որ կ'արտացոլայ Ազգային Սահմանադրութեան եւ Կիլիկեան Կաթողիկոսութեան Կանոնադրութեան մէջ, կրնայ արդիւնաւորուիլ միայն եկեղեցական Թէ՛ կուսակրօն եւ Թէ՛ քահանայական զոյգ կարգերու բարեկարգ պահպանութեամբը եւ չարունակութեամբը, լուսաւորեալ եւ առաքելաշունչ եկեղեցական մշակներ տալով Թէ՛ ուսման ու վարդապետական առաջնորդութեան եւ Թէ՛ ժողովուրդի հայրարար հոգածութեան համար:

Կարեւորութեամբ չեչտենք նաեւ իրողութիւն մը որ կուգայ ազգին դարերու փորձառութենէն: Հայաստանեայց Եկեղեցին իբր հաստատութիւն, իբր պատմական հարստութիւններով ճոխացած ազգին հոգեւոր կեդրոնը կարելի է կենսունակ ու տեւական պահպանել միայն երբ իր շուրջ հաւաքուի նուիրեալ եկեղեցականութիւն մը որ տէր կանգնի անոր իրաւունքներուն եւ ուղղափառ դաւանութեան, սերունդէ - սերունդ պահէ անոր ամբողջականութիւնը եւ միութիւնը, ներկայացնէ զայն միջեկեղեցական ու միջազգային յարաբերութեանց մէջ արժանաւոր դիրքով: Եւ այսպիսի հաստատուն չարունակուող հոգեւոր պետականութիւն մը կարելի եղած է պահպանել միայն կուսակրօն եկեղեցականութեան կազմակերպութեամբ ցարդ, եւ այսուհետեւ եւս ապահովագոյն կերպն է Ազգին այս կեդրոնական հաստատութեան պահպանութիւնը եւ տեւականութիւնը վստահել այդ նպատակին նուիրեալ կուսակրօն դասին: Թազէ - Թազ ցրուած եւ ժողովուրդի առօրեայ մտահոգութիւններով կլանուած քահանայութիւն մը չի կրնար երաշխաւորել եկեղեցւոյ ամբողջականութեան պահպանութիւնը եւ տեւականութիւնը: Ուստի, Հայաստանեայց եկեղեցին իբրեւ ազգին կեդրոնական հաստատութիւնը եւ համայնական խարիսխը պահպանելու համար, անհրաժեշտ է կուսակրօն նուիրապետութիւնը:

Մենք պիտի որդեգրենք կրթական ու վարչական դրութիւն մը որ կարելի կը դարձնէ փոխանցումն ու բարձրացումը քահանայական աստիճանէ դէպի վարդապետական աստիճան, ու փոխադարձաբար: Սակայն նախ պիտի պատասխանենք ժողովրդային հրապարակագրութեան մէջ յաճախ յառաջ նետուած երկու առարկութիւններու:

(Մնացեալը յաջորդով)

0—0—0—0—0—0—0—0

Հեռը մարգարեին խով չերթայ եւ՝ Մարգարեն յետս խով կ'երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Ե. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

- Դուն հիմա ի՞նչ կ'ընես հոս:

- Փաստաբանութիւն ընենք ըսինք, բայց դատ չեմ գտնար:

- Աւելի քու ընելիք զո՞րծդ է:

- Երբեմն ալ երկու հարիւր կը խաղամ:

- Աւտը վե՞րջը:

- Վերջը երկու հարիւր է իչտէ:

- Նիկոդիմոս ագա, սանկ չըլլար, ես քեզի կը սիրեմ, պիտես ա, եկուր քեզի գործ մը գտնանք տէ...

- Գոնէ անանկ գործ մը ըլլայ որ չատ չդրամ վաստկիմ, դուն տարաֆիներ կը ճանչնաս, ատոնցմէ մէկը օգնէ տէ Եւրոպայի հետ գործ բռնեմ:

- Հիմա ազ խօսքերը ձգէ. մեր աներ - հօր դրասենեակին մէջ կը նստիս, եկող պատգոլին խօսք կը հասկցունես. ամսական հազար զուրուչ կ'առնես, կը լմնայ: Ես կ'երթամ կը խնդրեմ, մեղք ես, սիրտդ մաքուր է, յետոյ՝ վառքէ լինիած մարդ ես:

- Ողջ ըլլաք:

- Դուն յանցանք մը ունիս՝ քիչ մը միամիտ ես, ամէն մարդու խօսքին կը հաւատաս:

- Միամիտ չեմ, ճանըմ ատանկ պատահեցաւ, անցեալները փաստաբանս կ'ըսէր Թէ քեզի պէս խելօք մարդ քիչ կը գտնուի. եթէ միամիտ ըլլայի՝ ատանկ խօսք կ'ըսէ՞ր: Ցանցանքս այն է որ ժամանակի ոգուն յարմարինք ըսինք՝ ատոր համար ալ չատ դրամ պէտք ըլլալուն՝ բոլոր դրամները ծախսեցինք, բայց ժամանակին ալ յարմարեցանք:

- Աչքերդ բաց, սա աներհօր գործին մէջ ալ ժամանակի ոգուն յարմարուէ տէ դրամները վաստկէ:

- Ատուած չընէ. ասկէ ետքը ալաֆրանկա խօսքն ալ բերանս պիտի չառնեմ, պապերէս ինչ որ տեսած եմ, ան պիտի ընեմ:

- Կեցցես, մատամը եւ աղջիկները ո՞ւր են:

- Գործս աւրուելուն պէս՝ մատամս եւ աղջիկս հօրը տունը զնաց. երեխաներն ալ հետը տարաւ:

- Պզտիկ տուն մը վարձէ տէ, ընտանիքդ հաւաքէ նստէ, մեղք ես:

- Ողջ ըլլաս, Միքայէլ ագա, քու այս լաւութիւնդ երբեք պիտի չի մոռնամ, որովհետեւ ինծի այս ծանր վիճակէս ազատեցիր: Հիմա խելքս գլուխս եկաւ: Ասկէ ետքը ալաֆրանկա մարդ մը տեսնամ նէ՝ երեսս այն կողմ պիտի դարձնեմ:

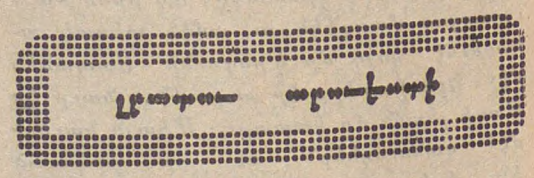
- Այս երիկուն միասին երթանք Թէ քեզի մատամիդ հետ ալ հաշտեցնեմ:

- Աստուած չընէ. ես ալ հաշտեցնեմ:

- Հայտէ, երթանք:

- Հայտէ:

(Շար. 41 եւ վերջ)



Հոկտեմբեր 13ին Շարթիը քաղաքին մէջ տեղի ունենալիք երաժշտական մրցապարին վառատոնի յայտագրին մէջ ընդունուած է Աբա Պարթեւեանի եռանուագը, երկու սրինգի եւ տաւիղի համար, որուն առաջին ունկնդրութիւնը տուած է ժամանակին մեծանուն տաւղահարուհի՝ Լիլի Լասքին:

Մենակատարներն են այս անգամ երկու Ֆրանսացի եւ մէկ սպանացի արուեստագէտներ:

ՀԱՅՈՑ «ԲԵՐԴ» ՊԱՐԸ

○

Հայկական ժողովրդական պարարուեստը 1930ական թուականներուն հարստացաւ «Բերդ» երկյարկանի չուրջպարով, որուն հիմը կը հանդիսանայ Վասպուրականի «Գմբէթախաղ» ժողովրդական խաղը:

Վերջին մէկ-մէկուկէս տասնամեակի ընթացքին հայկական նորաստեղծ այդ պարը յաջողութեամբ կը բեմադրեն նաեւ Վրաստանի եւ Անդրկովկասի պարի համոյթները: Ինչպէս Հայաստան, այդ վայրերուն մէջ ալ «Բերդ»ը մեծ հաճոյք կը պատճառէ արուեստասէր հասարակութեան:

Վասպուրականի մէջ «Բերդ»ի («Գմբէթախաղ»ի) տարբերակներէն մէկն է եռայարկ խաղը, որ, ըստ բանահաւաք Տիգրան Զիթունիի, կը ներկայացուէր ծառի մը տակ՝ վտանգի պարագային անոր ետեւէն ապաւինելու «նախահոգութեամբ»:

«Գմբէթախաղ»ի միւս տարբերակները, որ տարածուած էին պատմական Հայաստանի նահանգներուն մէջ, ծանօթ էին (հիմա ալ տեղ-տեղ պահպանուած են) «Բոլոր վանք», «Վանքաբոլոր», «Վանք շրջիկ», «Բան բոլորիկ» եւ այլ անուններով:

Վանի երկյարկանի եւ եռայարկ «Գմբէթախաղ»երը, Ակնայ եւ միւս վայրերու «Բոլորավանքեր»ը կը խաղացուէին տաք գիշերներուն, մեծ մասամբ կանաչապատ հրապարակներու մէջ՝ ապահովութեան նպատակով:

«Գմբէթախաղ»ի երկու-երեք յարկ կազմելը եւ ծխի խորհրդաւորութիւնը կը պայմանաւորէին պարողներուն դանդաղաշարժութիւնն ու զգուշութիւնը: Իսկ «Բոլորավանք»երը ժամանակի ընթացքին փոփոխութեան ենթարկուելով՝ աւելի աշխոյժ բնոյթ ստացած էին: Խաղը կ'ընթանար բուռն աշխուժութեամբ, թռիչքներով, ազմուկով ու իմպուռով: Միայն նպրկիկ խաղացողները կը յաջողէին պահը կանգնիլ ցնցուղ գմբէթի գլուխը:

Ցատուկ հետաքրքրութեան արժանի են պարման այլ ձեւերը, որոնք բնորոշ էին գմբէթախաղերուն: Այսպէս (պարը կը ներկայացնենք Տիգրան Զիթունիի մեկնաբանութիւններով).

1.- Հինգ-վեց հոգի կը կազմեն թեւակապ կուռ շղթայ մը: Անոնք կը ծալեն իրենց մունկերը. երեք-չորս հոգի կը բարձրանան առաջիններու ուսերը՝ երկրորդ յարկի թեւակապ կուռ շրջան մը կազմելով, որուն կը հետեւին առաջին յարկի ծնկաչոք կեցողներու բարձրացումը եւ ուղղահայեացք դիրք ընդունիլը:

2.- «Երբ այսպէս կրկնայարկ գմբէթը կատարեալ, միահամուռ նշանի մը վրայ՝ մարզապմբէթը կը սկսի անզգալի կերպով չարժիլ, տեղափոխուիլ, ինչպէս հեղուկալից գաւաթներով ծանրաբեռն չքաւորի մը տեղափոխես զգոյշ ու անցունց»:

3.- Յաճախ երկրորդ յարկի վրայ կը կազմուի նաեւ երրորդ յարկ մը՝ 1-2 հոգիէ, «բայց այս պարագային՝ մեթճակայ ծառերուն չրջանակի մը ապաւինելու նախահոգութեամբ»:

4.- Երկյարկանի գմբէթախաղի պարագային առաջին յարկի պարողները, «կը ճկեն ծունկերը, կամաց մը կը խոնարհին ու կ'ելլեն՝ իրենց հետ ցածցնելով գմբէթաշարը եւ վերեսին նախկին հասակը առնել տալով»:

5.- Ակնի մէջ առաջին յարկի չրջանը կը կազմուէր 3-4 կամ աւելի պարողներէ եւ երկրորդ յարկը կազմելէ եառ «ներքինները բոլոակի կը չրջին, կը դառնան իրանց տեղն»:

6.- Ակնի մէջ ծանօթ պարի տարբերակներէն մէկուն առաջին յարկը կը կազմուէր 10-12 հոգիէ, որոնք թեւակապ ծունկերը ծալելով կը նստէին: Ապա անոնց ուսերուն վրայ կը բարձրանար երկրորդ յարկը: Նստողները կը կանգնէին եւ կը սկսէին երգելով պարել:

7.- «Բոլորավանքեր» պարողներու չարժումները չափուն էին, ուր բնորոշը գմբէթի նուաճումն էր:

Ըստ էութեան ինչ կը ներկայացնէին «Գմբէթախաղ»երը եւ «Բոլորավանք»երը: Կը կարծենք, որ այդ խաղերը ունեցած են ծիսական, դիցաբանական բնոյթ:

«Մարզապմբէթ»ը, ըստ երեւոյթին, մեհենական գմբէթաւոր կառոյցը խորհրդանշող ծիսական պար է:

«Գմբէթախաղ»երն ու «Բոլորավանք»երը ծիսական խաղեր ըլլալով, ըստ երեւոյթին, կատարուած են մեհեաններու մէջ, պաղատերութեան նուիրուած ծիսակատարութիւններու ժամանակ:

«Գմբէթախաղ»ի չարժումները սովորական չեն. անոնք ունին խորհրդանշական իմաստներ. թեթեւ եւ զգուշաւոր ծունկ ծալելը խոնարհումի նշան էր դիցաբանական այն էակին հանդէպ, որմէ ակնկալութիւններ ունէին պատանիները եւ երիտասարդները:

«Գմբէթախաղ» բառը հեթանոսական տաճար կամ նման այլ եզրի մը ծպտեալ ձեւն է Վասպուրականի մէջ: Իսկ «Բոլորավանք» բառը մեհեանի քրիստոնէացուած, այսինքն՝ դարձեալ ծպտեալ անունն է: Պարախաղը քրիստոնէութեան չրջանին հաւանաբար, արդիլուած եղած է: Ուստի ժողովուրդը զայն պահպանած է անմեղ «խաղ» անունին տակ:

Այս է ահա հայկական ժողովրդական պարերու գլուխ-գործոցներէն մէկուն՝ «Բերդ» պարի ծագման համառօտ պատմութիւնը:

Թաթուլ Ալթունեանի՝ այս պարի բեմականացումը ցոյց տուաւ, որ մեր ժողովրդական խաղի ձեւերը պարարուեստի անսպառ աղբիւր են:

ՎԱՐԴ ԲԴՈՑԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԳՈՒՍԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ 4ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐԸ

ՄԱՐՍԼԻԶ («Յառաջ»).-

Գուսան երգչախումբը նչեց իր հիմնադրութեան 4-րդ տարեդարձը պատուարակով մը, որուն յաջորդեց հայկերոյթ մը:

Սրբոց Թարգմանչաց Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի, Սեպտեմբեր 23-ին, Գարեգին Վրդ. Պէքճեանի մատուցած պատարագին է որ Գուսան երգչախումբը կատարեց երգեցողութիւնը Եկմալեան եղանակով, եռաձայն, զբաղած պաս, պարիթոն եւ սոպրանօ ձայներուն համար: Խումբը վարժ, իւրացուցած եւ ներդաշնակ մեկնաբանութիւն մը ըրաւ, ինչ որ քաջալերական է, տըրուած ըլլալով որ ան բաղկացած է առաւելապար երիտասարդներէ, որոնք մասնակցած են ոչ մէկ խումբի, տարբեր, որոնք գուցէ առաջին անգամ ըլլալով կը մօտենան հայ երգին, մանաւանդ եկեղեցական երգին: Եւ հոս է, որ, խմբավարին, Տիկին Ժիւլիէթ Եըլմազեանին արժանիքը մեծ է: Մաքրել, պատրաստել, մարզել, ներքացնել անմչակ ձայներ այնքան ալ ակներեւ աշխատանք մը չէ: Կը պահանջէ մանկավարժական մօտեցում, համբերութիւն եւ յարատեւութիւն յատկութիւններ որ ունի Տիկին Ժիւլիէթ Եըլմազեան:

Հայկերոյթը տեղի ունեցաւ Ա. Ջըրբաչեան սրահին մէջ, հոծ բազմութեան մը մասնակցութեամբ եւ հաճելի մթնոլորտի մը մէջ:

Խաչիկ Եըլմազեան թամամապի դերին մէջ կրցաւ արամադրութիւնները միշտ բարձր պահել: Եղան, ըստ աւանդութեան, երգ, արտասանութիւն եւ խօսք: Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբին իրենց մասնակցութիւնը բերին Ժիրայր Գասպարեան (Կառնիկ), Տիկին Շամոյեան (Լեռներ հայրենի), Եւա Աբթինեան (Մխիթառնակ), Վարդուհի Մինասեան (Հով արէգ) եւ Հրանտ Կիւզէլեան: Նոյնպէս մեներգեցին՝ երէցկին Եղիսաբէթ Տէտէեան (Ով դու Գուսան), Սիմոն Աւտոյեան (Տըղէ համան): Դաշնակի վրայ նուագեց Պ. Սարաֆեան: Արտասանեցին՝ Ազատնի Էմմէր (Կոմիտասին), Մարթա Պատմաճեան (Հայրենի Սէրը), Արթօ Պէքճիօղլու (Ծօսք ընդ Աստուծոյ): Գուսան երգչախումբը մեկնաբանեց ժողովրդական երգեր՝ Գարա Մուրզայէն՝ «Լեփո լէ լէ», իսկ Թաթուլ Ալթունեանէն «Ծամ պաչի», «Տուլ տուլ», «Երեմ Ջան», «Ճոճան»: Գուսան երգչախումբի անդամներէն մեներգեցին Պելինտա Պէքճիօղլու՝ «Զիւնը սարի լանջին» եւ Պօղոս Տէտէեան «Օտար ամայի ճամբէն»:

Գուսան երգչախումբի վարչութեան երիտասարդ նախագահը՝ Էմմեր Սեւան տուաւ տեղեկութիւններ երգչախումբի գործունէութեան մասին: Ղեկավարուհին՝ Ժիւլիէթ Եըլմազեան չնորհաւորեց իր անդամ-անդամուհիները, անոնց ցուցաբերած յարատեւ ճիգերուն, եւ յաջողութեան համար: Հաւատքով եւ վճռակամութեամբ լծուած ենք աշխատանքի, ըսաւ ան, մեր կարողութիւններու եւ կարելիութիւններու սահմաններուն մէջ ծառայելու համար հայ երգին: Շեւարշ Փիրանեան վեր առաւ Ժիւլիէթ Եըլմազեանի արժանիքները, որպէս խմբավար եւ դասատու եւ կոչ ըրաւ ներկաներուն թիկունք կանգնիլ այս երիտասարդ խումբին: Արթաքի Յակոբեան եւ Պերճ Կապրաճեան իրենց հոգաբարձութեանց անունով, Փրատոյի եւ Սէն-Ժերմէի եկեղեցիներու, չնորհաւորեցին երգչախումբը եւ քաջալերական խօսքեր արտայայտեցին:

Հայկերոյթին ներկայ էր նաեւ «Լը Փրովանսալ» օրաթերթի երաժշտական քննադատը՝ Ժան Ասէլ որ ընդգծեց երգչախումբին արձանագրած յառաջդիմութիւնները եւ վստահցաւ համայնական կեանքի անհրաժեշտութեան մասին պահպանելու համար ինքնատիպ արժէքները:

Կարօ Յովսէփեան չեչտեց երգին կարեւորութիւնը, խմբական կեանքին ընծայած առաւելութիւնները, որոնք կը տարերն անհատի մարդկային, բարոյական եւ ընկերային արժէքներու բարձրացումին: Գնահատեց ղեկավարին եւ անդամներուն նուիրումը ապրեցնելու եւ տարածելու համար հայ երգը: Շահան Խչէր. քհնյ. Տէտէեան թուելէ յետոյ երգին բերած բարիքները անհատին որպէս բալասան սրտերու, եւ անոր կարեւորութիւնը հաւաքական կեանքին մէջ, կոչ ըրաւ ներկաներուն ղրկել իրենց զաւակները դէպի երգչախումբերը, մօտնել հայ երգը ընտանիքներէն ներս:

Ցետոյ վոքրիկներու խումբ մը երգեց «Շնորհաւոր տարեդարձ» երգը եւ բաժնուեցաւ տարեդարձի կարկանդակը:

Փակման խօսքը արտասանեց Գարեգին Վրդ. Պէքճեան խարանելով բոլոր այն արարքները, եւ մասնաւորապէս օտար ամուսնութիւնները որոնք մեզ կը տանին դէպի ձուլում: Ապա, մաղթեց որ Սահակ-Մեսրոպ, Գուսան եւ այլ երգչախումբեր հարստացնեն մեր գաղութը եւ միշտ վառ պահեն հայ երգը եկեղեցիէն ներս: Յարգենք մեր արժէքները, ըսաւ Վարդապետը, որպէսզի օտարը յարգէ մեզ. եւ պատրաստենք վաղուան Հայը:

Աւելցնենք որ այս առթիւ եղան մխիթարներուն եւ ներկաներուն կողմէ ինքնաբուխ նուէրներ: Ինչպէս ծանօթ է Գուսան երգչախումբը ոչ մէկ նիւթական աղբիւր ունի: Իր միակ ապաւէնը ժողովուրդն է:

Ամբողջ օր մը, ձօնախմբելու համար Գուսան երգչախումբի հիմնադրութեան 4-րդ տարեդարձը: Կը յուսանք որ այսօրուան խոստումները, քաջալերական երեւոյթները պիտի բացուին փայլուն վաղորդայններու վրայ որպէսզի ան գառնայ գաղութին ներս յատկեալ կենսունակութիւն բերող տարր: Աստ համար մէկ պայման աշխատիլ եւ միշտ աշխատիլ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ «ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՑԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Ջ.)

- 25 -

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԴՈՒԻ

. Բան մը կը նշանակէ, մինչդեռ. հարցարձեց Փեպփոնէ, դուն օրինակի համար, քահանայ մըն ես, բայց ոչ կղերական քահանայ:

Փառնակով ամէն բան տեղը գնաց, որովհետեւ Փոլինի արտաքսումը փոխարինելու համար, վերջապէս պիւղին արուեցաւ ղրամագլուխ մը, որպէսզի Տանալաչչիոյի վետակին վրայ փայտէ առեղծուած մը չինուի: Եւ այսպէս գարմանալի ղործադրութիւնը: («Բազմութեան օգտակարութեան առջեւ, լաւ համարեցանք զոհաբերել անհատ վարձակալ Փոլինի Արթեմիոյի չահը: Յամենայն դէպս փոխանակափիրը պարզապէս նորոգուած է, ոչ վճարուած: Կառավարութեան հետ հաչիւը կը մնայ բաց. ընկերներ»:

Ժամանակ մը վերջ, Տոն Քամիլլո եկեղեցին մէջ յայտարարեց, որ ծխականներէն մէկը եկեղեցին մէջ դառած էր հեծիկի անիւ մը. կորսնցնողը թող գայ եւ առնայ, ժողովրդապետի տան մէջ:

Եւ այսպէս նոյն կէսօրին հասաւ Ջմիլճոն, եւ առաւ անիւը եւ յետոյքին երկու քուինթալնոց աքացի մը:

- Վերջը հաչիւները կը կարդադրենք, ըսաւ Ջմիլճոն, երբ հասնի երկրորդ ալիքը:

- Նայէ որ լողալ դիտեմ, պատասխանեց Տոն Քամիլլո:

×

- 26 -

ՔԱՂԱՔԻՆՆԵՐԸ

Ինչ որ Տոն Քամիլլո չէր յաջողեր կոկորդէն վար ղրկել, էին քաղաքին կարմիրները: Քաղաքին պրոլետարները ջուրին ճամբով կ'երթան որքան քաղաքին մէջ են, բայց հազիւ թէ դիծէն անցնին, ստիպուած կ'ըլլան քաղաքացիութիւն ծախել, այն աստն անտանելի կը դառնան, ինչպէս ծուխը աչքին:

Կը հասկցուի որ ասիկա կը պատահի երբ խումբով ճամբորդեն յատկապէս բեռնատար ինքնաշարժով, որովհետեւ այն ատեն կը սկսին պոռալ «դեղնուկ արարած», ճամբու ընթացքին պատահած բոլոր խեղճերուն. եթէ մէկը դէր ըլլայ, «որկրամոլ» կը պոռան, կամ «ճարպոտ որովայն». իսկ հանդիպի որ աղջկան մը պատահին, ալ չհաօսինք:

Երբ հասնին ու իջնեն բեռնատարէն, կը սկսի բուն տեսարանը. որովհետեւ կը ստանձնեն սրիկայի ընթացք մը, ծուխի կճաման ալ կապ բերնին անկիւնը, իբրեւ թէ պարապուիկով մը հոն կպցուած ըլլայ, կը քալեն չորորալով հեծած իրենց տափտներուն, եւ երեւան կուգայ բան մը ընդ մէջ «Ծալա մորթ» (*) և ազատութիւն առած Նոր-Զելանտացի նաւաստին: Ապա կը սիրկին գինետան սեղանին եռեւ, թեւերը կը սոթտեն, ցուցադրելով ճերմակ բազուկները՝ լուերու նշաններով:

Բռունցքները կը զարնեն սեղանին, կը պոռչտան ձայներնին հանելով ալիքին տուաւ տեղեկութիւններ երգչախումբի գործունէութեան մասին: Ղեկավարուհին՝ Ժիւլիէթ Եըլմազեան չնորհաւորեց իր անդամ-անդամուհիները, անոնց ցուցաբերած յարատեւ ճիգերուն, եւ յաջողութեան համար: Հաւատքով եւ վճռակամութեամբ լծուած ենք աշխատանքի, ըսաւ ան, մեր կարողութիւններու եւ կարելիութիւններու սահմաններուն մէջ ծառայելու համար հայ երգին: Շեւարշ Փիրանեան վեր առաւ Ժիւլիէթ Եըլմազեանի արժանիքները, որպէս խմբավար եւ դասատու եւ կոչ ըրաւ ներկաներուն թիկունք կանգնիլ այս երիտասարդ խումբին: Արթաքի Յակոբեան եւ Պերճ Կապրաճեան իրենց հոգաբարձութեանց անունով, Փրատոյի եւ Սէն-Ժերմէի եկեղեցիներու, չնորհաւորեցին երգչախումբը եւ քաջալերական խօսքեր արտայայտեցին:

Հայկերոյթին ներկայ էր նաեւ «Լը Փրովանսալ» օրաթերթի երաժշտական քննադատը՝ Ժան Ասէլ որ ընդգծեց երգչախումբին արձանագրած յառաջդիմութիւնները եւ վստահցաւ համայնական կեանքի անհրաժեշտութեան մասին պահպանելու համար ինքնատիպ արժէքները:

Կարօ Յովսէփեան չեչտեց երգին կարեւորութիւնը, խմբական կեանքին ընծայած առաւելութիւնները, որոնք կը տարերն անհատի մարդկային, բարոյական եւ ընկերային արժէքներու բարձրացումին: Գնահատեց ղեկավարին եւ անդամներուն նուիրումը ապրեցնելու եւ տարածելու համար հայ երգը: Շահան Խչէր. քհնյ. Տէտէեան թուելէ յետոյ երգին բերած բարիքները անհատին որպէս բալասան սրտերու, եւ անոր կարեւորութիւնը հաւաքական կեանքին մէջ, կոչ ըրաւ ներկաներուն ղրկել իրենց զաւակները դէպի երգչախումբերը, մօտնել հայ երգը ընտանիքներէն ներս:

Ցետոյ վոքրիկներու խումբ մը երգեց «Շնորհաւոր տարեդարձ» երգը եւ բաժնուեցաւ տարեդարձի կարկանդակը:

Փակման խօսքը արտասանեց Գարեգին Վրդ. Պէքճեան խարանելով բոլոր այն արարքները, եւ մասնաւորապէս օտար ամուսնութիւնները որոնք մեզ կը տանին դէպի ձուլում: Ապա, մաղթեց որ Սահակ-Մեսրոպ, Գուսան եւ այլ երգչախումբեր հարստացնեն մեր գաղութը եւ միշտ վառ պահեն հայ երգը եկեղեցիէն ներս: Յարգենք մեր արժէքները, ըսաւ Վարդապետը, որպէսզի օտարը յարգէ մեզ. եւ պատրաստենք վաղուան Հայը:

Աւելցնենք որ այս առթիւ եղան մխիթարներուն եւ ներկաներուն կողմէ ինքնաբուխ նուէրներ: Ինչպէս ծանօթ է Գուսան երգչախումբը ոչ մէկ նիւթական աղբիւր ունի: Իր միակ ապաւէնը ժողովուրդն է:

Ամբողջ օր մը, ձօնախմբելու համար Գուսան երգչախումբի հիմնադրութեան 4-րդ տարեդարձը: Կը յուսանք որ այսօրուան խոստումները, քաջալերական երեւոյթները պիտի բացուին փայլուն վաղորդայններու վրայ որպէսզի ան գառնայ գաղութին ներս յատկեալ կենսունակութիւն բերող տարր: Աստ համար մէկ պայման աշխատիլ եւ միշտ աշխատիլ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

- 25 -

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԴՈՒԻ

. Բան մը կը նշանակէ, մինչդեռ. հարցարձեց Փեպփոնէ, դուն օրինակի համար, քահանայ մըն ես, բայց ոչ կղերական քահանայ:

Փառնակով ամէն բան տեղը գնաց, որովհետեւ Փոլինի արտաքսումը փոխարինելու համար, վերջապէս պիւղին արուեցաւ ղրամագլուխ մը, որպէսզի Տանալաչչիոյի վետակին վրայ փայտէ առեղծուած մը չինուի: Եւ այսպէս գարմանալի ղործադրութիւնը: («Բազմութեան օգտակարութեան առջեւ, լաւ համարեցանք զոհաբերել անհատ վարձակալ Փոլինի Արթեմիոյի չահը: Յամենայն դէպս փոխանակափիրը պարզապէս նորոգուած է, ոչ վճարուած: Կառավարութեան հետ հաչիւը կը մնայ բաց. ընկերներ»:

Ժամանակ մը վերջ, Տոն Քամիլլո եկեղեցին մէջ յայտարարեց, որ ծխականներէն մէկը եկեղեցին մէջ դառած էր հեծիկի անիւ մը. կորսնցնողը թող գայ եւ առնայ, ժողովրդապետի տան մէջ:

Եւ այսպէս նոյն կէսօրին հասաւ Ջմիլճոն, եւ առաւ անիւը եւ յետոյքին երկու քուինթալնոց աքացի մը:

- Վերջը հաչիւները կը կարդադրենք, ըսաւ Ջմիլճոն, երբ հասնի երկրորդ ալիքը:

- Նայէ որ լողալ դիտեմ, պատասխանեց Տոն Քամիլլո:

×

- 26 -

ՔԱՂԱՔԻՆՆԵՐԸ

Ինչ որ Տոն Քամիլլո չէր յաջողեր կոկորդէն վար ղրկել, էին քաղաքին կարմիրները: Քաղաքին պրոլետարները ջուրին ճամբով կ'երթան որքան քաղաքին մէջ են, բայց հազիւ թէ դիծէն անցնին, ստիպուած կ'ըլլան քաղաքացիութիւն ծախել, այն աստն անտանելի կը դառնան, ինչպէս ծուխը աչքին:

Կը հասկցուի որ ասիկա կը պատահի երբ խումբով ճամբորդեն յատկապէս բեռնատար ինքնաշարժով, որովհետեւ այն ատեն կը սկսին պոռալ «դեղնուկ արարած», ճամբու ընթացքին պատահած բոլոր խեղճերուն. եթէ մէկը դէր ըլլայ, «որկրամոլ» կը պոռան, կամ «ճարպոտ որովայն». իսկ հանդիպի որ աղջկան մը պատահին, ալ չհաօսինք:

Երբ հասնին ու իջնեն բեռնատարէն, կը սկսի բուն տեսարանը. որովհետեւ կը ստանձնեն սրիկայի ընթացք մը, ծուխի կճաման ալ կապ բերնին անկիւնը, իբրեւ թէ պարապուիկով մը հոն կպցուած ըլլայ, կը քալեն չորորալով հեծած իրենց տափտներուն, եւ երեւան կուգայ բան մը ընդ մէջ «Ծալա մորթ» (*) և ազատութիւն առած Նոր-Զելանտացի նաւաստին: Ապա կը սիրկին գինետան սեղանին եռեւ, թեւերը կը սոթտեն, ցուցադրելով ճերմակ բազուկները՝ լուերու նշաններով:

Բռունցքները կը զարնեն սեղանին, կը պոռչտան ձայներնին հանելով ալիքին

(*) Իտալացի Աբռէն Լիւիճեը:

(Շար. 100)

(Շար. Ա էջէն)

բու հետ անհաշտ ու հակասական կէսերը կան: Ուրեմն կարելի է վերապահու - թեամբ ըլլամաւորել նաեւ այն մասը ուր կը պնդուի թէ Տապանը իջած էր Արա - րատի վրայ:

×

ՃՈՒՏԻ ԼԵՐԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ֆրանսայի մէջ հրատարակուած «Իսլամ Համայնագիտարան»ը, Նէօլտէքէի վրայ հիմնուելով կը պնդէ թէ Մուհամմէա կրնար ակնարկած ըլլալ Ճուտի լեռնե - րուն, եւ թէ Թէոֆիլուս անգամ մը նշած էր որ Նոյի Տապանին կարգ մը մնացորդ - ները տեսնուած էին Արաբիոյ լեռներուն վրայ: Նոյն յօդուածը կը մեկնի այս տեսակէտէն թէ Արարատ բառը ո՛չ թէ լեռ մը կամ բլուր մը, այլ երկիր մը կը նշանակէր: Ուստի, եթէ Արարատ բառը ոչ թէ լեռ, այլ երկիր մը ցոյց կուտայ եւ եթէ այդ երկիրը կ'երկարի մինչեւ Վանայ Լճի հարաւային մասերը, այդ պարագային Հին Կտակարանին մէջ սխալ չէ Տապանին Արարատ իջած ըլլալու պնդումը, եւ թէ՛ Աղբը լեռը եւ թէ Ճուտի լեռը կրնան Նոյի Տապանին այցելած վայ - րերը եղած ըլլալ:

Խզուկէքիր Համալսի կողմէ կատար - ուած Գուրանի Ֆրանսերէն թարգմանու - թեան մէջ ալ կ'ըսուի որ Արարատ անուն համբաւաւոր հրաբխային լեռներուն կատարներէն մէկը «Ճուտի» անունը կը կրէր:

Ճուտի լերան ի նպաստ ուրիշ փաստ մըն ալ կարելի է գտնել Նոյնինքն Հին Կտակարանի մէջ: Քանի որ Բաբելոն քա - ղաքի ու Բաբելոնի Աշտարակին չինու - թիւնը Աստուծոյ կողմէ հրահանգուած էր Նոյի յաջորդներուն ու անոնցմէ սեռած - ներուն, տրամաբանական կը թուի եւ նաեւ որ Տապանը նստած ըլլայ Ճուտի լերան վրայ (Կիլկամէշի աւանդավէպին մէջ յիշուած Նիսիր լեռը):

×

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ՆՊԱՏԱԿԸ

Այս տուեալներուն դիմաց մարդ ուղէ չուզէ կը մտածէ որ ամերիկացի մասնա - գէտներուն կողմէ չարունակ Աղբը լերան վրայ կատարուած աշխատանքները աւե - լի քաղաքական նպատակներ կը հետա - պնդեն, քան գիտական: Իրաւ ալ կա - րելի է մտածել որ ճիշդ այնպէս ինչպէս պատմութեան մէջ Անգլիացիները՝ Իս - րայելացիները Երուսաղէմի եւ շրջակայ - քին մէջ գետեղելու նպատակով աշխա - տանքներ տարած էին, Ամերիկացիներն ալ հիմա նման աշխատանք մը կը տանին Հայերու տեսակէտէն: Վերջերս Հայե - րու մասին Ներկայացուցչական ժողովի մէջ տրուած որոշումները ցոյց կուտան որ այդպիսի ծրագիր մը գործադրութեան փուլի մէջ կը գտնուի: Պէտք չէ խաբ - ուինք այն պնդումներէն թէ նախապա - հական ընտրութիւններու մտահոգու - թիւններն են այդ բոլորին տուն տուողները:

Ս· ԳՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ օր, Հոկտեմբեր 13, տօն է Սրբոց Թարգմանչաց վարդապետացն մե - ծաց՝ Մեսրոպայ, Եղիշէի, Մովսիսի Բեր - թողիի, Դաւթի Անյաղթ Փիլիսոփային, Գրիգորի Նարեկացւոյն եւ Ներսիսի Կա - յեցւոյն:

Տօն է ազգային եւ եկեղեցական՝ ի յի - շատակ Գիւտի Նշխարացն Հայոց եւ թարգմանութեան Սուրբ Գրոց:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Ցովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին կը մատուցուի պատարագ:

Ս· ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Այս կիրակի, Հոկտեմբեր 14ին, կը կա - տարուի Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ աւանդական մատաղի օրհնու - թիւնը: Կը մատուցուի հանդիսաւոր պա - տարագ եւ յաւարտ պատարագի կը կա - տարուի մատաղի օրհնութիւնը:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ· ՆԱԳԱՇԵԱՆ

(Առաջնորդ Փարիզի Հայոց)

Ժամերգութիւն ժամը 9-ին

Պատարագը ժամը 10·15-ին

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ գտնուելու այս արարողութեանց:

ՏԷՍԻՆ· - Այրի Տիկին Մանուկեան եւ աղջիկը ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն ի - րենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԺՈՐԺ - ՇԱՀԷՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահը:

Ցուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ ընտանեկան սեղմ շրջանակի մէջ:

Շնորհակալութիւն բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին, այս ը - խուր առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՑՍԱԿԻ

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

Տիկին Ժիւլիէթ Զպուքճեան 50-ական ֆրանք կը նուիրէ Ռատիօ - Ապդին, Կապ· Աչէին (ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ «Ցա - ռաջ»ին:

×

Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան 100 Ֆ· Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին (ս - տանալ «Ցառաջ»էն):

ՁԱՇ

Կազոյա Աչէի Տէսինի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ ճաշ մը, Շաբաթ, Հոկ - տեմբեր 20, երեկոյեան ժամը 8·30-էն սկսեալ Տէսինի Մշակութային Տան մէջ, որուն հասոյթը կը տրամադրուի հայ քաղաքական բանտարկեալներուն:

Արձանագրութեան համար դիմել Տէ - սինի Մշակութային Տան:

Հեռաձայն· - 849 - 42 - 97

Արձանագրութեան պայմանաժամ Հոկ - տեմբեր 12:

Ճաշի գին՝ 70 Ֆ·:

ՏԱՐԻՆ 1 ՕՐ

Աւանդական ճաշ ի յարգանս ալեւոր հայ ծնողաց

նախաձեռնութեամբ

Հ·Բ·Ը·Մ·ի Ռոն Ալպ շրջանի մասնաժողովի Վիէնի յանձնախումբին

Կիրակի, Հոկ· 14, ժամը 12էն սկսեալ

Վիէնի «Ազովեան Տան» մէջ

1, Quai Pajot — 38200 Vienne

Գեղարուեստական բաժին - - առատ ուտելիք

Սիրով կը հրաւիրուին Ռոն-Ալպ շրջանի հայ տարեցները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՄԷԼ

Եկեղեցւոյ պայծառութեան կը նը - իրեն· - Րոժէ Գիզիրեանի թաղման առթիւ· - Տէր եւ Տիկին Փիէր Ազալանեան 50, Տիկին Լուիզ Ազդուման - եան 200, Տիկին Երջանիկ Մէրճմէճեան 100 Ս· Խաչ Դպրեվանքին, Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Սահակեան 100 Ֆ·: Ագարեանի թաղման առթիւ· - Տէր եւ Տիկին Ցով - հաննէս Տէր - Վարդանեան 100 Համազ - գային դպրոցին, Պոլսահայ հայրենակ - ցական միութիւնը 300, Ցարութիւն Խա - չէնտէրեան 300 Սահակ - Մեսրոպ երդ - չախումբին, Տէր եւ Տիկին Լորիս Մալ - խաս 200, Տէր եւ Տիկին Անթուան Սվաս - լրեան 150 Ֆ· Կապոյա Աչէին Սէն - Ժե - րոմի, Տէր եւ Տիկին Րոժէ Խաչատուր - եան 50 Ֆ· Սէն - Ժերոմի Կապոյա Աչէին, Համբարձումեան 100 Ֆ· Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, 100 Ֆ· Սէն Ժերոմի երգչախումբին, Տէր եւ Տիկին Սվասլեան Կարապետ 50, 150 Սահակ - Մեսրոպ երգ - չախումբին, Տիկին Եավէր 100, 100 Ֆ· Դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Խաչէն 100, 100 Դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Ցարութիւն Մէրճմէճեան 100 Ֆ· Ս· Խաչ Դպրե - վանքին, Տիգրան Պեքճեան 200, Արթօ Ալանճողլու 100, Վարդգէս Մալճեան 50, Խաչիկ Շէլէլէնկեան 300 Հ·Բ·Ը·Մ·եան դպրոցին: Համբարձում Միհնասեանի թաղման առթիւ· - Տէր եւ Տիկին Վարու - ժան Միհնասեան 500 Ֆ·: Տէր - Հոսիկ - եան եւ Ամարօի պռակին առթիւ· - Սա - մուէլ Ամարեան 200 Ֆ·:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Թագուհի եւ Անթուան Կարապետեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշ - տօն կը կատարուի, Կիրակի, Հոկտեմբեր 14-ին Արնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ եկե - ղեցին, իրենց մօրեղբօր՝

Հ· ՍԵՐՈՎԲԷ Վ· ԱԳԼԼԵԱՆԻ

մահուան Գ· տարելիցին ի յիշատակ:

×

Տիկին Գեղանոյշ Մեսրոպեանց կը ծանու - ցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Հոկտեմբեր 14, Փարիզի Ս· Ցովհ· Մկրտիչ եկեղեցին իր ամուսնոյն՝

ԱՒԵՏԻՍ ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

մահուան Գ· տարելիցին՝ իր հօր՝

ԱՐՇԱԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին

ԳՐԻԳՈՐ ԵՒ ՍԻՐԱՐՓԻ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ

եւ բոլոր հայ մտաւորականներու յիշա - տակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշա - տակը յարգողներուն:

MAISON DE LA POESIE
101, rue Rambuteau — 75001 Paris

LECTURE — RENCONTRE

Mardi 16 Octobre à 20h30

ROUBEN MELIK

avec la participation de
Marie-Claire BANQUART

Textes lus par Vicky Messica

Gilles NOURIDJANIAN

aura le plaisir de vous accueillir
dans son restaurant

LE CHEVALIER DU TEMPLE

33, Rue des Rosiers, 75004 Paris
Tél. : 887 - 82 - 67

Spécialités arméniennes et orientales

Fermé dimanche soir et lundi

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՁԱՇԱՐԱՆ ՄԸ ՀՐԱՄՄԵՑԷ՛Ք

-ԿՈՉ-

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՄԵՐ ԲՈԼՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Ինչպէս նաեւ բոլոր անոնց, որոնք կը փափաքին արձանագրուիլ մեր ընկերակ - ցութեան մէջ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 14, ԺԱՄԸ 9,30

Association des Anciens Combattants
Arméniens de l'Armée Française
32, *Rue de Trévise*, 75009 *PARIS*
métro : Cadet

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

CROIX BLEUE SECTION ALFORTVILLE

Grand BAL ANNUEL

Samedi 13 Octobre à 21 h
Salle des Fêtes
Rue Voltaire ALFORTVILLE
Animé par l'orchestre
HAGTANAG
Réservation : MCA ALFORTVILLE
et membres de la Croix Bleue

TACHAN VICKEN

accompagné par l'ORCHESTRE DE PATRICE PEYRIERAS

au
CIRQUE D'HIVER
110, rue Amelot - 75011 Paris - Tél. : 700.12.25
Vendredi 9 novembre 1984
à 20 h 30

RÉSERVEZ DÈS A PRÉSENT
PARIS - M.C.A. PARIS - 17, rue BLEUE - 75009 Paris - Tél. : 246.03.65 - 824.63.89
- librairie SAMUELIAN - 51, rue MONSIEUR-LE-PRINCE - 75006 Paris - Tél. : 326.88.65
- librairie PALOUYAN - 9, rue de TRÉVISE - 75009 Paris - Tél. : 523.24.97
- salon de thé LE MAURANE - 8, rue des LOMBARDS - 75004 Paris - Tél. : 278.38.35
- épicerie CHIRAG - 26, rue de TRÉVISE - 75009 Paris - Tél. : 770.38.63
ALFORTVILLE - M.C.A. ALFORTVILLE - 2, rue de MADRID - 94 Alfortville - Tél. : 375.67.52-376.55.89
CHAVILLE - cordonnerie RAFFI - 30, rue CARNOT - 92 Chaville - Tél. : 750.60.73
CLAMART - TELECONDORCET - 175, avenue JEAN-JAURÈS - 92 Clamart - Tél. : 642.56.17
ISSY-LES-MOULINEAUX - restaurant L'ILE DE RHODES - 52, rue J.-P.-TIMBAUD
92 Issy-les-Moulineaux - Tél. : 638.78.58

ՈՒՐԲԱԹ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
12
VENDREDI
12 OCTOBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՆԴԱՐ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.809 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.809

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ կառավարութիւնը կարգ մը միջոցներ ձեռք առաւ պաղթողներու եւ դպրած աշխատաւորներու ընտանեկան համախմբումներու նկատմամբ: Ընկերային Հարցերու նախարարը՝ Տիկին Տրժինա Տիւֆուա բացատրեց թէ այս կարգադրութիւնները կը ձգտին նպաստելու ներմուծման օտար այն աշխատողներուն, որոնք կանոնաւոր վիճակի մէջ են: Ֆրանսա կ'ուզէ առաջքն առնել պաղթողներուն, միաժամանակ արդիլք հանդիսանալ որ զրօսաշրջիկի ձեւացով եկողները վերջնապէս Ֆրանսա հաստատուին: Սահմանապլուխներու հրապարակութիւնները պիտի ամրապնդուին: Միւս կողմէ ձեւակերպութիւնները կը դիւրանան օտար աշխատաւորին ընտանիքին ալ գալիքին, որ կը դադրի ինքնաբերաբար կատարուելէ: Հարկ է որ օտար աշխատաւորը պէտք եղած եկամուտն ու հանգստեան կարելիութիւնները ունենայ, կին ու զաւակ բերել տալու համար: Վերջապէս չատ աւելի պիտի խստանան բժշկական որոշումները անկանոն վիճակի մէջ գտնուող օտարականներու նկատմամբ: Այս կարգադրութիւնները անմիջապէս դժգոհութիւններ ստեղծեցին, բայց երկրին տնտեսական տագնապը կը ստիպէ, որ Ֆրանսա նման միջոցներ ձեռք առնէ, կը պատճառաբանէ կառավարութիւնը: Եւրոպական այլ երկիրներ (Անգլիա, արեւմտեան - Գերմանիա) քանի մը տարի է որ սահմանափակած են օտար - ներու մուտքը:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ Ֆրանսայի հարաւ - արեւմտեան չրջանը մեկնեցաւ Հինգշաբթի օր, նախ՝ Փեռիկոր եւ Աքիթէնն, ապա՝ Պասք գաւառը: Երեք օրուան ընթացքին չուրջ 10 - 13 ելոյթ պիտի ունենայ: Հինգշաբթի կէս օրէ ետք, Նախագահը կ'ընդունուէր Պորտոյի քաղաքապետարանը, իր հին բարեկամին՝ տեղւոյն քաղաքապետ Շապան - Տէլմասի կողմէ:

ՈՒԽ ԹՈՒՐՔ ՁԻՆՈՒՈՐ սպանուած են հարաւ - արեւելեան Թուրքիա, Զուքուրճա (Հաքեարի գաւառ) թակարդ լյնալով: Պաշտօնական աղբիւրները կ'ըսեն թէ Հոկտեմբեր 9-ին «ապստամբներ» կամ «ահարեկիչներ» քանի որ էիւրտ որակուած մը չեն զործածեր, կրակ բացած են զինուորական կառքի մը վրայ, որ Զուքուրճա կ'երթար, զործողութեան մը մասնակցելու համար:

«ԱԶԳ. ՄԻԱՄԱՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ համար, փինոչէ հրաժարած է, ի վերջոյ, ընդդիմութիւնը դլուխէն հարուածելէ եւ ազատ արձակել տուած է այն ութ պարապլուխները, զորս ձերբակալել տուած էր, 24 ժամ առաջ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հանրային ապահովութեանց պաշտօնեաները որոշեցին զործադուլի դիմել Հոկտեմբեր 25-ին, բողոքելու համար դնելու կարողութեան 4%-ի նուազումին դէմ (1984-ի իրենց ստացած ընդհ. յաւելումը 3% է, մինչ զրամահոսութիւնը՝ 7%):

ՀՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՏԱՐՏԱՆԵԼ

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՀԻՒՊԱՏՈՍԸ, ԹՈՒՐՔ ԿՈՒՍԱԿԱԼԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՐՏԷՍԸ

—×—

Անգլիացիք *իմուռ* ունին, ծանօթ է: Յատկանշական պոլսոյ Անգլիոյ հիւպատոսն ալ զերծ չէ իր այդ ազգային յատկանիշէն, քայց եւ այնպէս չեմ կարծեր որ Հոկտեմբեր 10) պատրաստած հետեւեալ պատահարը բրիտանական *իմուռի* հետեւանք ըլլայ: Հոն, ուր սանդարակի Անգլիացին կամայ - ակամայ *իմուռ* քայց կուտայ, վերջաւորութեան է, երբ կ'ըսէ թէ բախտ չունի, այսինքն՝ պէտք չէ դրած ըլլայ՝ նո չէնա ...

×

Անգլիոյ Պոլսոյ հիւպատոսը որ զացած է այցելելու Կէլիպօլու թերակղզիին վրայ տեղի ունեցող անգլիական զերեզմանատունը, այցելութիւն մըն ալ կուտայ Տարտանէլի կատակալին: Այս առթիւ անոր կը նուիրէ Տարտանէլի պատերազմին մասին հատոր մը, ուր տեղ զրաւած քարտէսի մը վրայ ներկայ Թուրքիոյ հողերը գոյդ կը տրուին որպէս Հայաստան: Կուսակալը տեսնելով այս, բուռն հակազդեցութեամբ մը մերժած է ընդունիլ, ըսելով. «Չկրնար է որ ընդունիմ նման նուէր մը. Թուրքիոյ սահմանները զծուած են Ազգերու Լիկայի կողմէ. ես ուրիչ սահման չեմ ճանչնար»:

Կուսակալը ըսած է նաեւ թէ պիտի քննէ հիւպատոսին կողմէ նուիրուած միւս հատորները ալ ու պիտի վերադարձնէ զանոնք, եթէ նման պարագաներու հանդիպի:

Իսկ անգլիացի հիւպատոսը յայտարարած է թէ հատորին մէջ այդ քարտէսին դոյութիւնը իսկապէս բախտի պակաս է...:

×

ԷՐԶՐՈՒՄ
ՍԻՄՊՈԶԻՈՄ ՄԸ ԵՒՍ
ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հոկտեմբեր 10-ի թուրք թերթերը հետեւեալը կը հաղորդեն. -

Էրզրումի համալսարանին դրական - դիտական ճիւղի կազմակերպութեամբ սկսած է սիմպոզիում մը, որուն նիւթն է՝ «Պատմութեան ընթացքին Թուրքերու յարաբերութիւնները Հայ Համայնքին հետ»:

Սիմպոզիումին նպատակն է ջրել Հայերու ցեղասպանութեան պնդումները. կը տեւէ չորս օր: Կը մասնակցին չուրջ հարիւր դիտական դէմքեր:

Միաժամանակ բացումը կատարուած է «Հիւրրիյէթ» օրաթերթին կողմէ կազմակերպուած լուսանկարներու ցուցահանդէսի մը, որ կը ներկայացնէ Հայի. ահաբեկչութիւնը:

ՃԱՏՐԱԿ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԻԻՆ

Շորեքշաբթի օր, 11-րդ խաղը յետաձգուեցաւ բաւական բարդ դիրքի մը մէջ: Պատկերը մինչա նոյնն է՝ Գարպով կը յաղթէ 4 - 0:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 5 - 8)

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԿՈՑԹԻՆ ՆԵՐԿԱՅ ԵՂԱԾ Է ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻՆ ԶԱՒԱԿԸ

Հայաստանի Գրողներու Տունը տեղի ունեցած է Դանիէլ Վարուժանի նուիրուած երեկոյթ մը, որուն ներկայ եղած է բանաստեղծին կրտսեր զաւակը՝ Հայկ Վարուժան (Ֆրեզնոյէն): Այս առթիւ խօսք առնելով ան ըսած է. «Հայրս ձեւով մը լսէր այս, տեսնէր, որ իր աշխատանքը ի զուր չէ եղած: Ես հոս նկատեցի, որ աշխարհի մէջ կայ անկիւն մը՝ ուր Հայերը կ'ապրեցնեն իրենց պատմութիւնը, նոր չունէ կուտան իրենց ներկային, վառ երազներով կը փարին իրենց ապագային»: Երեկոյթին հանդէս եկած են աշակերտներ՝ արտասանելով Դանիէլ Վարուժանէն քերթուածներ, խօսք առած են Սաեփան Թոփչեան, Արշալոյս Մարդարեան եւ երուանդ Երկանեան:

×

ԱՐՄԷՆ ՆԱԶԱՐԵԱՆ ՆԵՏԱՁԳՈՒԹԵԱՆ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՑ ԱԽՈՑԵԱՆ

Հունգարիոյ նետաձգութեան պատանեկան ախոյեանութեան առաջին հանդիսացած է 15-ամեայ Արմէն Նազարեան, «Մալեւ» մարզական ակումբի անդամ: Ծնած է Պուտափեշտ: Երեք տարի է, որ նուիրուած է նետաձգութեան:

×

ՃԱՏՐԱԿԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԸՆԴՈՒՆՈՒԱԾ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԿՈՂՄԷ

Հայաստանի վարչապետը ընդունած է ճատրակի միջազգային դաշնակցութեան նախագահ Ֆլորենսիո Քամփոմանէսը: Հանդիպումի ընթացքին Ֆաղէյ Սարգսեան խօսած է Հայաստանի ընկերային - տնտեսական նուաճումներուն եւ մարզանքի զարգացման մասին:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 47-ՐԴ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՊԱՐՏՈՒԱԾ «ԴՆԵՊՐ»ԷՆ

Խորհրդային 47րդ ախոյեանութեան 28րդ հանդրուանի խաղերու արդիւնքներն են.-

Դինամօ Մ. - ԲԿՄԱ	0 - 0
կայրաթ - Պախտակոր	6 - 2
Մետալիստ - Նեֆթչի	4 - 0
Զերժինսկոյեց - ԲՄԱ Ռոստով	3 - 0
Սպարտակ - Տորպեդօ Մ.	4 - 0
Դինամօ Մինսկ - Դինամօ Կիեւ	1 - 0
Դնեպր - Արարատ	2 - 0
Չէնիթ - Ժալգիրիս	1 - 1
Դինամօ Թ. - Շախտեոր	3 - 2

Այս խաղերէն ետք դասաւորման գլուխը կը գտնուէր Չէնիթ 36 կէտով, որուն կը հետեւէին Դնեպր՝ 34, Մոսկուայի Տորպեդօ 33, Թիֆլիսի Դինամօ, Մոսկուայի Սպարտակ եւ Մինսկի Դինամօ 32-ական, Դինամօ Կիեւ, Ժալգիրիս եւ կայրաթ 30-ական, Զերժինսկոյեց 28, Արարատ եւ Շախտեոր 26-ական, Մետալիստ եւ ԲՄԱ Ռոստով 25-ական, Նեֆթչի 20, Պախտակոր եւ Դինամօ Մոսկուա 19-ական եւ ԲԿՄԱ 18 կէտերով:

ՊԵԼԿՐԱՏ

ԼԵՒՈՆԵԱՆ - ԷԼՊԷՔԵԱՆԻ ԴԱՏԻՆ ՎԵՐԱԲՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԷՍ ՕՐ ՏԵՒԵՑ

ԱՐԴԻՒՆՔԸ՝ ԱՄԻՍԷ ՄԸ

—×—

Ինչպէս հաղորդած էինք Սեպտեմբեր 21-ի մեր թիւով, Պելկրատի երկու հայ երիտասարդներուն դատավարութեան վերաքննութիւնը տեղի կ'ունենար Հոկտեմբեր 3-ին:

Այս առթիւ, Աթէնքի մեր պաշտօնակիցը՝ «Ազատ Օր», որ ինչպէս անցեալին, կրկին թղթակից ղրկած է Պելկրատ, լայն մանրամասնութիւններ կուտայ նիստին մասին, որ կէս օր տեւած է միայն:

Դատական կազմը բաղկացած էր հինգ դատաւորներէ: Նախագահութիւնը կը վարէր Մլլիչ Քոմնենովիչ: Զորս պաշտպան փաստաբաններէն զատ, նիստին ներկայ եղած են Պոլիքիբա եւ Նովոսթի Թերթերու եւ Թանեւուկ մամուլի գործակալութեան եւ «Ազատ Օր»ի թղթակիցները: Թարգման չէ եղած:

Այս նիստին ներկայ չեն եղած 20 տարուան բանտարկութեան դատապարտուած երկու հայ երիտասարդները, զատին թէ քնքնիք բնոյթին պատճառաւ: Դատավարութեան բացումը կատարած է նախագահը եւ կարդացած Մարտ 9-ին արձակուած վճիռը, ապա՝ չորս փաստաբաններու վերաքննութեան դիմումներուն դլխաւոր պատճառաբանութիւնները, որմէ ետք խօսած են պաշտպան փաստաբանները: Այս առընչութեամբ՝ մանրամասնութիւնները կուտանք մեր յաջորդ թիւով: Այժմէն ըսենք, որ նոր վճիռը կը տրուի չուրջ ամիսէ մը եւ երեք ձեւ կրնայ առնել. - չեղեալ համարիլ Ա. դատավարութիւնը, հաստատել նախորդ վճիռը կամ մեղմացնել պատիժը:

ՏԵՐՈՒՆԻ

ՊՈԼՍՈՑ ՄԷՋ
ՄԱՀ՝
ԳՐՈՂ

ԶԱԻԷՆ ՊԻՊԵՌԵԱՆԻ

Հոկտեմբեր 4-ին, Պոլսոյ մէջ, իր մահկանացուն կնքած է Զաւէն Պիպեռեան. վիպագիրը ու պատմուածքներու հեղինակ: Ողբացեալը ծնած էր 1921-ին Պոլիս. 1940-ական թուականներէն սկսեալ աշխատակցած է պոլսահայ մամուլին, առորագրելով պատմուածքներ, դրական, դեղարուեստական, քննադատական յօդուածներ եւ վերլուծումներ:

Իր առաջին վէպը «Լրկըրտածը» լոյս տեսած է 1959-ին, որուն յաջորդած են «Մոմը» պատմուածքներու հատորածոն 1961-ին, եւ «Անկուտի սիրահարներ» վէպը, 1962-ին: Իսկ իր գործերէն վերջին հրատարակուածն է «Մրջիւններու վերջալոյսը» վէպը որ նոր հրապարակ եկած է:

Զաւէն Պիպեռեան խմբագիր - դրագէտը ծանօթ անուններէն մէկն էր Պոլսահայ ժամանակակից արձակին, առօրեայ կեանքէն դրականութեան փոխանցած իր էջերով ու հերոսներով:

ԿՈՒՍԱԿՐՕՆՈՒԹԵՆԷ ԱՄՈՒՍՆԱՑԵԱԼ ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ ԲԻԼԶԱՆՊ ԵՂԻԱՅԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բ. - Ցաւալի կրկնուած առարկութիւն մըն է, թէ «Քահանայութեան առջեւ փակ մնացած է վարչապետական ու եպիսկոպոսական աստիճանը» եւ ուստի Առաջնորդական Աթոռը: Երեւութապէս արդար առարկութիւն է ասիկա: Սակայն հարկ է որ բարձր աստիճանն ու դիրքը մենք պիտանք հիմնել, ո՛չ թէ տիտղոսային իրաւունքի մը վրայ, այլ ուսումնական արժանիքի եւ անձնական հեղինակութեան վրայ, եւ ամէն ինչ կը յոտնկայ:

Նախ, պատմական օրինակները ունինք՝ թէ երբ Քահանայի մը մէջ տեսնուած է ուսում եւ արժանաւորութիւն՝ ան բարձրացած է առաջնորդական Փոխանորդի եւ նոյնիսկ Պատրիարքական Փոխանորդութեան Աթոռի, ինչպէս պիտենք որ մեր բոլոր Ազգային Առաջնորդարաններուն մէջ կան այսօր արժանաւոր Քահանայ Հայրեր որպէս Փոխանորդներ, եւ Պոլսոյ Ազգային Սահմանադրութեան ամէնէն բարգաւաճ գործադրութեան շրջանին ունեցած ենք նաեւ Պատրիարքական Փոխանորդ Քահանայ Հայր մը, Տ. Յովհաննէս Քահանայ Մկրեանը:

Երկրորդը, սակայն, առանց այդ բարձրը պաշտօնավայելումի ալ, միեւնոյն քահանայութիւնը ինքնին նուազ բարձրաստիճան աստիճան է երբ կը կատարուի առաքելութեան դիտակցութեամբ, միեւնոյն ո՞քը եւ աննշա՞ն ազգային ծառայութիւն է, երբ Քահանայ Հայր մը բոլոր ըռանուէր աշխատանքով հսկէ ժողովուրդի հոգեւոր դաստիարակութեան, մաքուր պահէ իր հօտին ընտանեկան մթնոլորտը, ներշնչէ բարեպաշտութիւն եւ ազգային աւանդութեանց սէր եւ իրրեւ Հայր հոգածու ըլլայ նոր սերունդի առաջ բարոյականութեան: Ասկէ աւելի սուրբ եւ վեհ ի՞նչ գործ պիտի կարենար կատարել ոեւէ Քահանայ Հայր մը՝ եթէ նոյնիսկ նստած ըլլար Առաջնորդի կամ Կաթողիկոսի բարձր Աթոռին...

- Միւս դիւրին առարկութիւն է, թէ «կուսակրօնութիւնը յաճախ տեղի կու տայ ուխտադրուժի եւ երբեմն իսկ գայթակղութեանց»: Ասոր ալ պատմական եւ ժամանակակից օրինակները ունինք: Բայց այստեղ եւս հարցը պիտի դիտենք կեանքի մնայուն արդիւնքներու տեսակէտէն, քան թէ դիպուածային կորուստներու: Նախ, որեւէ կոչումի ասպարէզին մէջ, ձախողութիւն ու գայթակղութիւն «օրէնք» չեն, այլ պատահականութիւն, ինչպէս միշտ կը լսուին սայթաքումներ կըրթական, դիտական, նոյնիսկ պետական ու զատական բարձր պաշտօնադիրքերու վրայ ... Բայց ծառի մը չորցած կամ փոթորիկէն կոտրուելով ինկած ճիւղերը չեն կրնար վնասել անոր կենսունակութեան ու պտղառատութեան: Գիտական զազնի թղթածրարներու «վաճառումը» թշնամի պետութեան մը՝ պատճառ չըլլար որ ընդհանուր գիտական աշխատանոցի դրուածքները: Նման է պարագան «գայթակղելով» չարքերէն դուրս լինկող հոգեւոր գինուորի մը: Ու եթէ մենք բարեկարգութեամբ պիտի փնտռենք կուսակրօնները փորձութիւններէ զերծ կացուցանելու միջոցները, տակաւին պիտի ընենք ո՛չ թէ «գայթակղութեանց» մտահոգութեամբ, այլ Հայ Եկեղեցականութեան առջեւ աւելի լայն բանալու համար ազգային ծառայութեան կամովին ընտրութեան ասպարէզը, ամուրի թէ ամուսնացեալ ընտրութեամբ:

Երկրորդ, միայն եկեղեցական ասպարէզին մէջ չէ որ Հայ մարդիկ ամուրի մնալ կը սիրեն: Դիտենք մեր չուրջը որեւէ քաղաքի մէջ, ու պիտի տեսնենք անհամեմատ թուով համրենք՝ մեր իսկ ժամանակամիջոցին ապրող հայ պատուական ուսուցիչները մտաւորականները ու խմբագիրներ որոնք նախընտրած են ամուրի կեանքը: Եւ անոնք յաճախ ըսած են թէ զոհ են իրենց վիճակէն ու փառք կուտան Աստուծոյ որ առիթ ունեցած են ծառայելու ազգին: Այսպիսի պատուական ուսուցիչ մըն էր որ իր 85 տարեկանին կը դրէր մեզի.

- «Պարապաներու բերմամբ չեմ ամուսնացած. բայց զոհ չեմ. ազգիս զաւակները լինձի զաւակ ընդունած եմ: Որպէս դաստիարակ անոնցմով երջանկացած եմ: Ու չեմ ուզած ապերախտ ըլլալ Աստուծոյ: Զոհ եղած եմ իմ կեանքէս» (Գ. Զ.):

1924-ին, Բարգէն Կաթողիկոս (դեռ եպիսկոպոս), երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանի Դպրեվանքին մէջ նոր սերունդ մը եկեղեցականներ պատրաստելու պատասխանատուութիւնը առանձնած ատեն, իրեն ուղղուած հարցումներուն պատասխանելով՝ կը դրէր բարեկամ Քահանայի մը.

«Ամէնէն յառաջ՝ նկարագրի մարդը - բարի, հաւատացեալ եւ գիտուն: Եւ այսպիսի հոգեւորականներու համար ամուրի կամ ամուսնացեալ կենցաղի խնդիրը բոլորովին երկրորդական է: Անոնք բացարձակապէս ազատ պէտք է ըլլան ընտրելու իրենց կենցաղը: Ուզեն կարդուին, ուզեն չկարդուին, այդ իրենց դիտնալիք բանն է:

«Բարեկամներս կը սխալին՝ եթէ կը կարծեն թէ եկեղեցւոյ հիմնական եւ նոյնիսկ ճեւական բարեկարգութեան պայմաններէն մէկն է կուսակրօնութեան ջընջումը Հայոց Եկեղեցւոյ մէջ: Կուսակրօնութիւնը կամ ամուսնութիւնը եկեղեցականներու կենցաղին բարեկարգութեան խնդիրը մըն է, եւ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ բարեկարգութեան խնդիրը կը մնայ դարձեալ հիմնական խնդիրը:

«Վասնզի, իմ փորձառութեամբ եւ իմ դատողութեամբս, ամուսնութիւնը այնպիսի կեանք մըն է որ կուսակրօնութեան յատուկ անպատեհութիւնները եւ նոյնիսկ գայթակղութիւնները չի զարմաներ ... Որովհետեւ, այնչափ գայթակղութիւններ կան ամուսնական կենցաղներու եւ դիծերու վրայ, որչափ ամուրիութեան մէջ, եւ այնչափ առաքինի ալեպարներ կան ամուսնացեալներու շարքին վրայ, նոյնչափ ալ սրբակրօններ կան թէ՛ եկեղեցականն եւ թէ՛ աշխարհական ամուրիներու մէջ:

«Իմ համոզումով, դաստիարակութեան խնդիր մըն է ամուրի կամ ամուսնացեալ կենցաղի չիտակ ըմբռնումը»:

(«Յուշամատեան Բաբգէն Ա. Կաթողիկոս Կիլիկիոյ», 1968, էջ 256 - 257):

Ամուրի ու ամուսնացեալ քահանայութեան միջեւ, մենք լուծումը պիտի գըտնենք ուրիշ հիմնական ուղղութեան մը մէջ:

- Նախ, ամուսնացեալ Քահանայութեան համար օրէնք պիտի ընենք, որ ոչ մէկ Քահանայ ձեռնադրուի առանց դրպրեվանքի լման ուսումը աւարտած ըլլալու: Քահանայ Հայր մը արժանեօք դէմ վարդապետի մը կամ Աբեղայի մը չափ, գոնէ Աւագ Սարկաւագի մը չափ ուսում պիտի առնէ, ձեռնադրութեան արժանանալու համար: Հայ քահանան, որ մեծ դիւրութիւններ ունի ճանչնալու ընտանեկան կեանքի ներքին դրուագներն ու դժուարութիւնները, պիտի դիտակցօրէն պատրաստուի իր կոչումին, հարկ եղած դիտութեամբ ու հոգեւոր աստուածաբանութեամբ: Զարգացեալ Հայ Քահանաներ միայն պիտի կարենան մեր ընտանեկան եւ ընկերային նկարագիրը բարձրացնել: Հայ Քահանան լոկ ծիսակատարի դերէն բարձր դեր ունի Հայեցի նըկարագրի պահպանութեան մէջ: Եթէ կ'ուզենք որ քահանայութիւնը բարձրանայ իր հոգեւոր կոչումի արժանաւորութեան, եթէ կը պահանջենք իրմէ պատկառանք ու յարգանք ներկայացնող հեղինակութիւն, ու բոլորանուէր սէր իր հոգեւոր պաշտօնին հանդէպ, իրեն պիտի տանք դիտական ու նիւթական միջոցներ որոնք կը դիւրացնեն իր գործը եւ արդիւնաւորութիւնը: Այս կերպով, Քահանան իր առջեւ բաց պիտի գտնէ նաեւ վարչական դիրք եւ Առաջնորդական Փոխանորդութեան պատիւ:

- Իսկ կարեւորագոյն բարեկարգութիւնը պիտի ընենք Կուսակրօն քահանայութեան դրութեան մէջ: Ցաւալի կ'ըսուի թէ ամուսնացեալ Քահանայութեան առջեւ «բաց պահենք» եկեղեցական աստիճանի եւ դիրքի բարձրացումի համբան: Նոյնքան եւ աւելի ճիշդ է հակառակը ըսել - Քահանայութիւնը բաց պահել կուսակրօն Աբեղայութեան ու Սարկաւագութեան առջեւ: Ի՞նչպէս:

Նախ, նուիրապետական բարձր հրամանով թոյլատրել որ կուսակրօն եկեղեցական մը օրինաւորապէս իր ուխտը փոխէ եւ ամուսնութեամբ ընդգրկէ Քահանայութեան ասպարէզը, սակայն երեք պայմաններու լրումով:

- Որ հանդիսաւոր ուխտ ընէ թէ պիտի չլքէ եկեղեցական ծառայութեան ասպարէզը, այլ պիտի անցնի կուսակրօնի կարգին ամուսնացեալ Քահանայի կարգին եւ այդ հանդամանքով պիտի չարունակէ ծառայել Եկեղեցիին եւ Ազգին:

- Որ դպնուի թաղային կամ քաղաքային եկեղեցի մը եւ սահմանադրական ազգային մարմին մը որ դրաւոր յօժարութիւն տալ Քահանայութեան փոխադրուիլ փափաքող այդ կուսակրօնի ամուսնացեալ քահանայութեան կարգի փոխանցման:

- Եւ որպէսզի այսպէս մէկ կարգին միւսը փոխադրուելու կարելիութիւնը չընորհուի, ազգին դերապոյն ժողովով ու նուիրապետական հրամանով պիտի եւս կարաւգուի կուսակրօն ձեռնադրեալ եկեղեցականի մը սարկաւագութեան, եւ նոյնիսկ Աբեղայութեան տարիներու չըլլանը, 5 կամ 7 տարիներ, նկատելով որ Աբեղայական ձեռնադրութիւնը ինքնին Քահանայական ձեռնադրութիւն մըն է: Այդ թոյլատրուած տարիներու միջոցին, թէ՛ թեկնածուն առիթը կ'ունենայ վերջ. նականապէս որոշելու թէ պիտի ուզէ բարձրանալ վերջնականապէս կուսակրօն վարդապետութեան կարգին կամ անցնիլ ամուսնացեալ Քահանայութեան կարգին, թէ՛ ալ ժողովուրդը կը հետաքրքրուի Սարկաւագներով եւ Աբեղաներով՝ անոնց մէջէն ընտրելու համար իր քահանայացուները երբ անոնք յօժարութիւն յայտնեն:

Այս բարեկարգութեամբ միանգամ ընդմիշտ եւ անձնական նկարագրին համեմատ, ըստ Առաքելական պատուէրի, փափաքողը կը մնայ ամուրի, փափաքողը կ'ամուսնանայ պատուով եւ իր կեանքը կ'ընծայէ Աստուծոյ եւ Ազգին: Ինդիրը կը դադրի «Ամուսնացեալ քահանայութեան» առջեւ բարձր ասպարէզը «զոց» կամ «բաց» պահելու հարց մը ըլլալէ, ու կը վերածուի արժանիքի առջեւ ծառայութեան ասպարէզը միշտ բաց պահելու քրիստոնէութեան:

Այս ճամբով՝ ամուսնացած քահանայ եկեղեցականներու առջեւ բաց պիտի ըլլան վարչական աստիճանները եւս, մինչեւ Առաջնորդական Փոխանորդութիւն:

- Իսկ մեւս կողմէն, պիտի յատկանայ նաեւ կուսակրօն եկեղեցականութեան բացառիկ արժանաւորութիւնը եւ դիրքը: Որովհետեւ միայն կուսակրօն վարդապետներուն պիտի մնայ եպիսկոպոսութեան, եւ ուստի Առաջնորդական եւ Նուիրապետական Բարձրագոյն Աթոռները:

Ծօգքիս ամփոփը, Հայաստանեայց Եկեղեցին պիտի բարեկարգուի երբ ունենանք բարեկարգուած Հայ Եկեղեցական հաստատութիւն մը, յօժար կամքով իր ընտրած պաշտօնին նուիրուած, որ արդի քաղաքակրթութեան համապատասխան միտք մշակում ստացած՝ Քրիստոնէական ընծայաբերումով իր անձը բերէ լոյսի խոստանին՝ որպէս վերածնեալ մեր ազգի սուրբ առաքեալ:

Հայ Եկեղեցին, որ այնքան մեծ դիր կատարեց ու փառք կերտեց պատմութեան մէջ, ներկայիս եւս կրնայ եւ կոչուած է ազգաշինութեան իր առաքելութիւնը լրացընել:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ ՈՐՈՆՈՂԸ

ԿԱՐԼԷՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Փոքր ժողովուրդներին մեծ դաշոյն է պէտք:
ՇԱՄԻԼ

Փոքր ժողովուրդներին մեծ բարեկամներ են պէտք:
ՀԱՄԶԱՅ ՑԱԴԱՍԻ

Ազգերու ճգնաժամին մէջ երկաթէ անձնաւորութիւններ պէտք են:
ՄԻՆԱՍ ՁԵՐԱԶ

Այսօր թերեւս քիչերը գիտեն Զերազի անունը, սակայն հարիւր տարի առաջ նրա իւրաքանչիւր խօսքը հայրենասիրութեան կրակներ էր բորբոքում եւ հայութեան սրտում մշտապէս վառ պահում յոյսի ջահը:

Ողջ կեանքում իր լքուած ու փոքրաթիւ ժողովրդի համար մեծ բարեկամներ էր որոնում նոյնիսկ այն ժամանակ, երբ չառերը կողմնակից էին մեծ դաշոյնի, քանզի հասկանում էր, որ իր հայրենիքի բախտը Թուրքիայում չի վճռուելու: Եւ ուսուցչի, վիպասանի, հռետորի ու բանաստեղծի կոչում ունեցող այդ մարդը, որն «առանց Պեռլինի վեհաժողովի, Հայոց ազգային գրականութեան վարիչներին ու փառքերին մէկը պիտի ըլլար», ինքնակամ մաս դիւանագիտական պայքարի յորձանուտը եւ անվերադարձ կերպով նուիրուեց Հայոց դատի պաշտպանութեանը: Ու թէեւ ապարդիւն եղան նրա ջանքերը, սակայն հայ ժողովրդի ազատութեանն հետամուտ մեր ազգային երեւելիների՝ Խորայէլ Օրու եւ Յովսէփ Էմինի անունների կողքին այսօր պէտք է յիշուի նաեւ նրա անունը, որովհետեւ ինչպէս իրաւացիօրէն նկատում է Արշակ Ալպօյաճեանը, «Զերազ» մէկն է անոնցմէ, որուն անունին առջեւ պահ մը ամէն Հայ կանգ պիտի առնէ ակնածանքով, եթէ երբեւէ «Հայկական հարց» անունով որակուած խնդրին ծագումով ու պատմութեամբ հետաքրքրուի»:

Նա ժամանակի հասարակական մտքի առաջապահն էր եւ մէկը ազգային ազատագրական չարժման այն գաղափարախօսներից, որը հպարտօրէն անցաւ բոլոր փորձութիւնների միջով եւ արեւմտահայութեան համար ստեղծուած ամենածանր պահերին անպակաս մնաց պատնէշի վրայ: Օտար ափերում, կարիքի ու թշուառութեան մէջ եւ եւրոպական չփացած արքունիքներում էլ Զերազը նոյնքան բարձր պահեց մեր ժողովրդի պատիւը, որքան բարձր էին նրա անցեալի փառքերը եւ ապագայի լուսաւոր երազները:

Նա ծնուեց Պոլսում, բայց Ակնը եղաւ հայրենիքը ոգու՝ Հայոց պատմական Ակնը, որին Զերազն ինքը Նոր Գողթն էր անուանում: Ցիրուցան, երբեմնի դողթան դուստրների ոգին էր ապրում ամէն մի ակնցու մէջ, որն «արդէն իսկ բանաստեղծ կը ծնի»: Եւ ինչո՞ւ զարմանալ, որ աւանդութիւնը Ակնի հետ է կապում Քուչակի ու Վարուժանի, Մեծարենցի ու Սիամանթոյի, Սրուանձտեանի ու Զօհրապի ծննդաբանութիւնը:

Ակնը՝ Փոքր Հայքի այդ նշանաւոր քաղաքը, որ դրեթէ հազար տարուայ պատմութիւն ունի, փոռւած է եղել Եփրատի արեւմտեան ժայռապատ ափին: Արարկիրի երկնամուխ ու սէգ լեռներին էր թիկնած Ակնը, որն ունեցել է չքեղ շինքեր ու գեղազարդ ծառաստաններ, որոնք ասես ժայռերից հոսել, հասել են մինչեւ կիրճի խոր յատակը:

Հ. Միքայէլ Չամչեանը վկայում է, որ 1021-ին Հայոց Սենեքերիմ Արծրունի թագաւորը Վանից գաղթում է Սվազ: Նրա իշխաններից ու նախարարներից մի քանիսը, առանձնանալով տարաբախտ թագաւորից, գալիս են Եփրատի ափերը եւ այնտեղ հիմնում Ակն քաղաքը, որը Հայոց սրբազան գետի վրայ բացուած աչքի էր նման եւ հարուստ էր ինքնատուկ աղբիւրներով: Աւանդութիւնն ասում է, որ գաղթողներն իրենց հետ բերում են նաեւ Գրիգոր Նարեկացու նշխարները եւ ամփոփում Տիվրիկու ու Ակնի միջեւ կառուցած մի սրբավայրում, որը յետագայ սերունդներին յայտնի է Արակայ կամ Նարեկայ վանք անունով:

(Շար. 1)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Յիսուն տարի առաջ, Լուի Պարթուի հրաւէրով՝ 1934 Հոկտեմբերի սկիզբը եւկոսլաւիոյ Աղեքսանդր Թագաւորը այցելութիւն մը կատարէ Ֆրանսայի, որ-ուն պիտի չվերադառնայ: Բազմաթիւ քննամիները ունի ան. իր զրպիները՝ Իտալիա, Հունգարիա եւ Պուլկարիա զարթաղազակ կը պահանջեն Վէրսայլի դաշնագրին վերաքննութիւնը որպէսզի կարենան պաշտօնապէս անջատել Դալ-մաթիան Վոյվոտինէն եւ եւկոսլաւ Մա-կեդոնիայէն: Իսկ ներքին քաղաքական տեսակէտով ան պարտաւոր է դէմ դը-նելու իրենց անջատողական չարժու-մին, որուն պարագլուխը Ա. Բաւէլիչ, իտալիա ապաստանած, ապստամբներու միաւորներ կը կազմէ. անոնք զանազա-նեն կ'անցնին եւկոսլաւ սահմանագը-ւութեան եւ խափանարարութիւններ, մա-հափորձեր կը գործեն, նպատակ ունե-նալով սպաննել նոյնինքն պահակալը: Բաւէլիչ Հռոմի մէջ նեցուկը ապահոված է ֆաշիստ գեկավարներու:

Վիեննայի մէջ իր գլխաւոր դաշնակից-ները ատարեւհունգար նախկին սպա-յեր են, զոնացած՝ 1918-ի պարտութե-նէն: Պուլկարիոյ մէջ կէս օրինաւոր ա-րեւելեան հզօր կազմակերպութիւն մը, գեկավարուած Վանչա Միխայլովի մը կողմէ, գործի կը մղէ «քօմիթաճի»-ներ, որոնք կը թափանցեն Մակեդոնիա, հոն խառնակութիւն ստեղծելու համար: Վերջապէս Հունգարիոյ մէջ ծովակալ Հորթի անդիտանալ կը ձեւացնէ պոյու-թիւնը եւկոսլաւ սահմանապուլիչէն հինգ գիմաթեր միայն հեռաւորութեան վրայ Ճանքա - Բուցայի մէջ հաստատուած Համբարի մը ուր ուսթաշիները նչանա-ութեան, ռումբ արձակելու եւ սուրով պայքարի վարժութիւնները կը կատարեն: Գնդապետ կը բաղմապատկէ իր բողոքնե-րը: Պատասխանը անփոփոխ է: «Ճանքա - Բուցայի մէջ ուսթաշի չկայ, կան միայն խաղաղ հոզագործներ»:

Ամուսն սկիզբը պաշտօնապէս կը հաս-տատուի Աղեքսանդր Թագաւորին եւ Մա-րի Թագուհիին Ֆրանսա այցելութիւնը: Թագաւորը նաւով պիտի ճամբորդէ որ-պէսզի չսահիպուի Իտալիային անցնիլ ինք Թագուհին՝ չոգեկառքով: Ֆրանսա-գիները կ'առաջարկեն որ պահակալը Թու-լոն հասնի: Աղեքսանդր կը պնդէ որ իր այցելութեան սկզբնակէտը ըլլայ Մար-սէյլը: Ան կը փափաքի խոնարհիլ Արե-ւելեան Բանակին գնուորներուն յուշար-ձանին առջեւ. անոնց՝ որոնք սերտ ու-ժերու հետ կռուեցան Սելանիկի ճակա-տին վրայ, եւ երախտիքի խօսք ուղղել հովեզերեայ այդ քաղաքին բնակիչներուն որոնք վեհանձնօրէն ընդունեցան բազ-մաթիւ սերտ ապաստանեալներ, 1915-ի Ալպանիոյ նահանջէն ետք:

Փարիզ, Կասթոն Տումէրկի գլխաւո-րած կառավարութիւնը կ'որոշէ որ ծո-վային նախարար Ֆրանսուա Փիէթրի եր-թայ ողջունելու թագաւորը Մարսէյլի բացերը, իսկ Պարթու զայն պիտի գիմա-ւորէ Պելժերու քարափին վրայ նաւէն իջնելուն: Արտաքին նախարարը կը մտա-ծէ որ Փիէթրի առանձինն կրնայ գոհա-ցընել պաշտօնական ձեւակերպութեան պահանջները: Այս վերջինս համաձայն չէ. «Արտաքին նախարարը, կ'ըսէ, պէտք է ներկայ ըլլայ այն պահուն երբ թագա-ւորը ոտքը պիտի կոխէ Ֆրանսայի հո-ղին վրայ»: Պարթու կ'ընդունի անոր պատճառաբանութիւնները:

Հոկտեմբեր 9-ին Պարթու, Փիէթրի եւ զօրավար Ժորժ չոգեկառքով Մարսէյլ կը հասնին: Փիէթրի կը բարձրանայ նաւ, որուն կը հետեւի Միջերկրականի Ա. տորմիղը: Պարթու նաւահանգիստը կը մնայ ու պատասխանատուներու հետ կը քննէ պաշտօնական ձեւակերպութիւննե-րու հարցերը: Ան չընդունիր որ Աղեք-սանդր վակ կառքով մը երթայ նաւա-հանգիստէն մինչեւ յուշարձան: «Ան Ֆր-անսայի բարեկամ մըն է. պէտք է ժողո-վուրդը ՀարենայՀայ զայն տեսնէ»: Կը գըտ-նուի բաց կառք մը, սակայն ոչ ոք կը մտածէ այն վտանգին մասին որ կրնար ապառնալ եռեւի նոտարանը գրաւող ան-ձերու, մահափորձի մը պարագային: Ջաղաքը ցնծութեան մէջ է: Ֆրանսական եւ եւկոսլաւ դրօշակներ կը ծածանին չէնքերու վրայ եւ փողոցներու մէջ, ո-րոնք կը յորդին բազմութեամբ:

Սեպտեմբերի վերջաւորութեան Բաւէ-լիչ եւ իր աջ բազուկը Էօժէն Կուաթեր-նիկ որ երեք չաբաթէ ի վեր անդադար կ'երթեւեկէ Իտալիոյ, Աւստրիոյ, Գեր-մանիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ, իրենց ուսթաշիները կը հաւաքեն Եանքա. Բու-ցա, եւ անոնց կ'աւետեն որ կարեւոր ա-ռաքելութիւն մը ունին կատարելիք «ի հարկին իրենց կեանքին գնով իսկ»: Այս ժողովէն քանի մը օր ետք Կուաթերնիկ յաղթանդամ ու սակաւախօս անձի մը ընկերակցութեամբ որու հա-մար կ'ըսուի թէ Վէլիչքօ Քէրիմ կը կոչ-ուէր, մակեդոնական հպատակութեամբ, եւ զոր Միխայլով «փոխ տուած պիտի ըլլար» Բաւէլիչի որպէս իր «լաւագոյն մարդասպանը» հանդիպում ունեցաւ Մի-նիխ, Եանքա - Բուցայէն երեք ուսթա-շիներու հետ: Միասին, անոնք կ'անցնին Ֆրանսական սահմանը: Էքս - ան - Փրո-վանս, «խարտեաշ կին մը» ոչ ոք պիտի ուրկէ հասած, եւ որ անհետ կը կորսը-ւի, իրենց կը բերէ ամէնէն կատարելա-գործուած մասուլէրները: Կուաթերնիկ կուտայ վերջին հրահանգները: Քէրիմ եւ Քրալժ Մարսէյլ պիտի երթան թագա-ւորը սպաննելու, ձախողութեան պարա-գային Բոսբիսիլ եւ Բաժիչ պիտի առնեն հերթը, Փարիզի մէջ: Ապա Կուաթերնիկ կը մեկնի Ֆրանսայէն:

Հոկտեմբեր 9-ին ժամը 16-ի մօտ Աղեք-սանդր կ'իջնէ Պելժերու քարափը եւ չերմ ու երկար ձեռքի սեղմում մը կ'ունենայ Պարթուի հետ: Սովորական ներկայա-ցումներէ ետք թագաւորն ու նախարարը կառք կը մտնեն, կը նստին եռեւի նստա-րանին վրայ, իսկ զօրավար Ժորժ անոնց դիմացը տեղ կը գրաւէ: Կառքը ճամբայ կ'ելլէ փոքր արագութեամբ մը, շրջա-պատուած ձիաւոր երկու սպաներէ, ո-րոնք կը կրէին մերկ սուրեր: Ապահովու-թեան սպասարկուները մեծ դժուարու-թիւն կը կրեն զսպելու ամբոխը որ կը ծափահարէ մեծ ազմուկով: Սակարանի հրապարակին վրայ մէկը ոստիկան մը հրմշակելով կը փութայ դէպի ինքնա-շարժը, գոչելով. «Կեցցէ՛ թագաւորը»: Քէրիմն է: Կը հակի դէպի կառքը եւ կը պարպէ իր մաուզէրը Աղեքսանդրին վը-րայ որ կը մեռնի: Պարթու եւ զօրավար Ժորժ նոյնպէս կը զարնուին: Առաջինը կը մեռնի ժամ մը ետք, իսկ երկրորդը կը բուժուի: Սպաներէն մին որ կ'ընկերա-նար արքայական կառքին, իր սուրով բազմաթիւ անգամներ կը հարուածէ ոճ-րագործը որ կ'իյնայ եւ կը մեռնի ճամ-բուն վրայ: Կը լսուին ուրիչ պայթում-ներ եւս. ոստիկաններն են որոնք կը կրակեն իրենց կարգին: Խուճապն ու խառնակութիւնը կը տիրեն ամբոխին մէջ: Անոնք որոնք անմիջապէս չեն անդ-րադառնար կատարուածին, կը չարունա-կեն գոչել «Կեցցէ՛ թագաւորը» մինչ ու-րիշներ արդէն կը պոռան «Թագաւորը մեռա՛ւ»...

Մահափորձին զոհ կ'երթան թագաւո-րը, նաեւ Պարթուն եւ ոստիկան մը: Ասկէ զատ տասնեակ մը վիրաւորներ կան:

Ոստիկանութիւնը անմիջապէս կը ձեռ-նարկէ ձերբակալութիւններու, դանելու համար Քէրիմի մեղսակիցները: Բոսբի-սիլ եւ Բաժիչ կը ձերբակալուին պանդոկի մը մէջ, իսկ Քրալժ՝ սրաճարան մը: Էքս-ան-Փրովանսի ոճրագործ տեսիլը 1936-ին երեքն ալ կը դատապարտէ ցկեանս տաժա-նակիր աշխատանքի. իրենց պետերը Բա-ւէլիչ, Կուաթերնիկ եւ ուրիչ մը, ի բա-ցակայութեան մահուան կը դատապար-տուին:

1941-ին Հիթլէր եւ Մուսոլինի կը հիմ-նեն Սրուաթի անկախ պետութիւն մը: Բա-ւէլիչ նախագահ կը կարգուի, իսկ Կուա-թերնիկ ոստիկանութեան վերատեսուչ: Անոնք կը հիմնեն արդելափակման կա-յաններ ուր հարիւր հազարաւոր Սերպեր և Սրուաթիոյ Հրեաներուն և Ցիկաններուն դրեթէ ամբողջութիւնը կորուստի կը մատնուին: Ֆրանսայի մէջ «Ազատ զօ-րի»ի դրաւումէն ետք Բաժիչ եւ Քրալժ Զակրէպի մէջ կը միանան Բաւէլիչի: Բա-ժիչ կը մահանայ խորհրդաւոր պարագա-ներու տակ Թունաւորումի մը հետեւանքով իսկ Քրալժ կը սպաննուի Պոսնայի մէջ: Բոսբիսիլ կը մեռնի Ֆրանսական բանտի մը մէջ. Բաւէլիչ եւ Կուաթէրնիկ կը վերապրին պատերազմէն ետք: Ապաստա-նած են նախ Աւստրիա, յետոյ Արժանթին ուր Կուաթէրնիկ զոհ կ'երթայ ոճրափոր-ձի մը: Բաւէլիչ որ կը փնտռուի որպէս պատերազմական ոճրագործ մը, կը վերա-դառնայ Եւրոպա. Թաքնուած սպանական վանքի մը մէջ, կը մեռնի 1958-ին:

Յուզարկաւորութեան Ֆրանսան կը ներ-կայացնեն նախագահ Ալպէր Լըպրէօն եւ մառէչալ Փեթէն: Հիթլէր կը զրկէ կէօ-րինկը:

Պատմութիւնը հաւանաբար երբեք պիտի չկարենայ լուսաբանել Մարսէյլի ոճրա-փորձին ամբողջ իրականութիւնը: Մար-գասպանները ակնարեւ կերպով քաղաքա-կան բարձր անձնաւորութիւններու պաշտ-պանութիւնը կը վայելեն: Անոնք ունէին կարեւոր զրամագլուխ մը, արդիական ու առատ զինամթերք, բազմաթիւ անցա-զբերը, չատ մը երկիրներու անձնաթուղ-թեր եւ կարելի չէ այսօր ալ որոշ կեր-պով հաստատել թէ իրենց իսկական ա-նունները էին Էքս-ան-Փրովանսի գատա-վարութեան ընթացքին գործածուածնե-րը: Ամէն պարագայի ոճրափորձը միջազ-գային ահաբեկչութեան առաջին գործո-ղութիւնը եղաւ եւ դէպքերը ցոյց տուին թէ միակ օգտուողները եղան Հիթլէր եւ Մուսոլինի:

Աղեքսանդր Թագաւորին մարմինը կը հանդչի Միլա Օփլէնաքի եկեղեցի - դամ-բարանին մէջ: Բազմաթիւ այցելուներ, յատկապէս ոճրի օրեր, կու գան հիանա-լու սերտ - բիւզանդական արուեստի այս գլուխ գործոցին եւ այն սքանչելի խճանը-կարներուն որոնք կը ծածկեն պատերը: Շատ երկար առենք ի վեր վարչակարգը, համոզուած հակա-համայնավար եւ 1917ի յեղափոխութենէն փախած ռուս գաղթա-կաններու մեծ պաշտպան Աղեքսանդր Թա-գաւորին կը վերագրէ երկու պատերազմ-ներու միջեւ Եուկոսլաւիոյ վրած բոլոր դժբախտութիւնները: Թէեւ վերջին տա-րիներու ընթացքին մամուլը ոգեկոչելով Մեծ Պատերազմին ընթացքին սերտ բա-նակին քաջագործութիւնները - ճիշդ է որ վերապահութեամբ- կ'ընդունի անոր նը-պաստը 1918-ի «Նախկին Եուկոսլաւիոյ» ստեղծումին:

Թ. Ա. Թ.

«ՈՍԿԵԲԵՐԱՆ ՀՈՒԵՏՈՐ»Ը

—×—

Այսպէս որակեց գինք ժամանակին մեր յաւէտ ողբացեալ դժուարահամ սիրելի Նարդունին երբ երեսունական թուականներու վերջաւորութեան Պալքաններէն Ֆրանսա ժամանեց Վահան Իշխանեանը:

Մեծ տրիբուն մըն էր ան արդարեւ որ արտակարգ խանդով եւ ուխտով Ֆրան-սահայութեան արտայատեց Դաշնակցու-թեան խօսքը: Իր անունին յայտարարու-թիւնը միայն բաւ էր հանդիսատեսները բերնէ բերան լեցնելու: Հրապարակա-խօսներ չատ ունեցած է Ֆրան-սահայ գաղութը, Ահարոնեան, Վա-րանդեան, Նժդեհ, Շաւարշ Միսաքեան, Արշակ Ջամալեան որոնք տարիներով խանդավառեցին հայրենակարօտ զան-գըւածները: Վահան Իշխանեանը, սա-կայն, նոր բացառութիւն մը եղաւ անոնց-մէ վերջ, տակաւին երիտասարդ, հայ-րենասէր հոգիներու ջամբելու կայծ, հաւատք եւ յոյս՝ յարատեւելու այս լը-պրծուն պղտոտաներուն վրայ: Անիկա այն մեծ Հայն էր որ Մայիս 28-ի խոր-հուրդին իր հաւատարմութեան համար աքսորուեցաւ մինչեւ հեռաւոր Սիպիրիա:

Ցիշատակը անթառամ՝ սիրելի Կարօ Մեհեան:

Գր. ՔԻՆՏԻՐԵԱՆ

Հ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 26 -

ՔԱՂԱՔԻՆՆԵՐԸ

Սրճարանին առջեւ նստան ու սկսան խմել ու երգել: Գէշ ալ չէին երգեր, յատ-կապէս Օփերայի կտորներէն: Եաքէն յոգնեցան ու սկսան քննադատել փողո-ցէն բոլոր անցնող դարձողները: Այսպէս երբ Տոն Քամիլլո առաջ եկաւ հեծանի-ւով, տեսնելով այդպիսի հսկայ բան մը, թեթեի պէս սկսան զուարճանալ ու պո-ռալ, - «Տեսէք մըցումի քահանայ մը»:

Տոն Քամիլլո հանդարտութեամբ կըլ-կի եւ անցաւ խնդուքներու մէջէն, ինչ-պէս փաթներ մը յարգի դէպի մը վրայէն: Ցետոյ ճամբուն ծայրը հասնելով, փոխա-դարձեց, եւ չքաղիր խումբին ընդա-կակութեամբ, առաջնորդուեցաւ մին-չեւ առաջնորդարան, որովհետեւ սեղա-նին տակէն ելլելով եւ նստարանին փոթո-րիկն ալ դադրած քաղաքին մարդիկը սկսած էին ոռնալ որ գինքը կ'ուզէին կա-խել, եւ կինները ամէնէն կատաղիներն էին:

- Հիանալի գործ, տէր վարդապետ, ազ-դարարեց Փեփիոնէ, հասնելով ժամա-տան դրան առջեւ. քաղաքականութիւնը քեզի բոլորովին մոռցնել կուտայ «Ճաղա-դութիւն ամենեցուն»ը:

- Դուն քահանայ չէս, դուն ֆաշական դաստակային մըն ես, պոռաց կուսակցա-յին մեծ անձնաւորութիւնը, որ վրայ հասած էր: Ցետոյ դիտեց Տոն Քամիլլո-յին հսկայ կոյտը, եւ բահերու նմանող հսկայ ձեռքերը ու սրրագրեց. «Դուք ամ-բողջական կազմով գումարտակ մըն էք»:

×

Տոն Քամիլլո գնաց նետուելու անկող-նին վրայ. յետոյ գոցեց պատուհանները. յետոյ գոցեց դուռը եւ քաշեց սղնակը. յետոյ ղլուխը խոթեց բարձին տակ. բայց ընելիք չկար. մէկը վարէն գինք կը կան-չէր, եւ ձայնը միշտ կը լսուէր:

Այն ատեն իջաւ եւ յամրաքայլ գնաց ներկայանալու խորանի Քրիստոսին:

- Տոն Քամիլլո, ինծի ըսելիք չունի՞ս:

Տոն Քամիլլո բացաւ բազուկները:

- Կամքս անկախ բան մը եղաւ, ըսաւ, դիպուածի ամէն կարելիութեան (առջեւ առնելու) համար, հաւաքոյթի ընթաց-քին դիւղէն հեռացայ ես, չէի կրնար ե-րեւակայել որ անոնք Մոլինէթթոյի սըր-ճարանին առջեւ նստելու պիտի գային. երթ գիտցած ըլլայի մինչեւ գիշեր դուր-սը մնացած կ'ըլլայի:

- Սակայն երբ առաջին անգամ ետ դար-ձար, գիտէիր որ հոն էին, վրայ տուաւ Քրիստոս, ինչո՞ւ ետ դարձար:

- Ժամագիրքս մոռցած էի այն տունին մէջ, ուր մնացեր էի հաւաքոյթի ընթաց-քին:

- Սուտ մի՛ դլորեր, Տոն Քամիլլո, ըսաւ խստութեամբ Քրիստոս. ժամագիրքը գրպանդ էր. կրնա՞ս մերժել:

- Մոքս չեմ անցըներ, բողոքեց Տոն Քամիլլո. գրպանս էր եւ կը կարծէի, թէ մոռցած եմ: Երբ ձեռքս տարի թաշ-կինակս առնելու ու գտայ ժամագիրքս, արդէն սրճարանին առջեւէն անցած էի. պէտք էի անպատճառ դառնալ. ուրիշ ճամբայ չկայ, պիտէք:

(Շար. 101)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Թաղուհի եւ Անթուան Կարապետեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Հոկտեմբեր 14-ին Արնուվիլի Հայ Կաթողիկէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, ավրնիւ Անրի Պարպիւս, իրենց մօրեղբօր՝

Հ. ՍԵՐՈՎԲԷ Վ. ԱԳԼԼԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարելիցին ի յիշատակ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր. Օր. Լօռա եւ Լիսիա Իշխալացեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Կիրակի, Հոկտեմբեր 14, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԵՍԹԵՐ ՎԱՀԱԳՆ ԻՇԽԱԼԱՑԵԱՆԻ

մահուան 5-րդ տարելիցին առթիւ:

Ի դիտումն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Այս Կիրակի, Հոկտեմբեր 14ին, կը կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ աւանդական մատաղի օրհնութիւնը: Կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի մատաղի օրհնութիւնը:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

(Առաջնորդ Փարիզի Հայոց)

Ժամերգութիւն ժամը 9-ին

Պատարագը ժամը 10·15-ին

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ գտնուելու այս արարողութեան:

-ԿՈՉ-

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ
ՄԵՐ ԲՈԼՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Ինչպէս նաեւ բոլոր անոնց, որոնք կը փափաքին արձանագրուիլ մեր ընկերակցութեան մէջ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 14, ԺԱՄԸ 9,30

Association des Anciens Combattants
Arméniens de l'Armée Française
32, *Rue de Trévise*, 75009 *PARIS*
métro : Cadet

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Տիկին Յուլիէ Զիլինկիրեանի մահուան առթիւ. - Տիկին Յակոբեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան եւ Տիկին Հելէն Տամլամեան 1000-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեան 500 Ֆ.: Պետրոս Իզիէի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի. - Պ. Պ. Ա. Տիրքէլէսեան, Տ. Թորոսեան, Փ. Պալեան, Զ. Վարդանեան եւ բժիշկ Ժ. Պալեան 300-ական Ֆ., իսկ Պ. Մ. Ալվարէզ 200 Ֆ.: Եղիսաբէթ Իզիք 1000 Ֆ., Յարութիւն Իզիք 1000 Ֆ., Գրիգոր Թումաք 500 Ֆ.: Տիկին Արշալոյս Պալեան 100 Ֆ. իր զաւկին մահուան 21-րդ տարելիցին առթիւ: Պոլիսէն Տիկին Զ. Գասպարեան ամուսնոյն մահուան քառասունքին առթիւ 150 Ֆ., Պ. Շահէն Ֆելիքս Աղայեան 1000 Ֆ.:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue de Perche — 75003 Paris

Կիրակի, Հոկտեմբեր 14-ին, ժամը 11-ին կը պատարագէ՝

ՄԱՆՈՒԷԼ Ծ. Վ. ՊԱՊԱԳԵԱՆ

Նոր Ժողովրդապետ Փարիզի
Հայ Կաթողիկէ համայնքին

Սիրով կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ գտնուելու արարողութեան:

ՃԱՇ

Կապոյտ Ափի Տէվինի մանուճխղը կը կազմակերպէ ճաշ մը, Շաբաթ, Հոկտեմբեր 20, երեկոյեան ժամը 8·30-էն սկսեալ Տէվինի Մշակութային Տան մէջ, որուն հասոյթը կը տրամադրուի հայ քաղաքական բանտարկեալներուն:

Արձանագրութեան համար դիմել Տէվինի Մշակութային Տան:

Հեռաձայն. - 849 - 42 - 97

Արձանագրութեան պայմանաժամ Հոկտեմբեր 12:

Ճաշի գին՝ 70 Ֆ.:

ՏԱՐԻՆ 1 ՕՐ

Աւանդական ճաշ ի յարգանս ալեւոր հայ ծնողաց
նախաձեռնութեամբ
Հ.Բ.Ը.Մ.Իւթեան Ռոն Ալփ շրջանի
մասնաժողովի Վիէնի յանձնախումբին
կիրակի, Հոկ. 14, ժամը 12էն սկսեալ
Վիէնի «Արուեստի Տան» մէջ
1, Quai Pajot — 38200 Vienne
Գեղարուեստական բաժին -
- առաջ ուտելիք
Սիրով կը հրաւիրուին Ռոն-Ալփ շրջանի հայ տարեցները:

Հ. Բ. Ը. Մ.
ԵՒ
ԷՍԱԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ԵՒ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, Հոկտ. 21, ժամը 15·30-ին
Ալեք Մանուկեան Մշակ.կեդրոնը՝
118 Ռիւ տը Քուրսել
Նուիրուած՝
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ
Ծննդեան 60-ամեակին:
Մեծանուն բանաստեղծին կեանքն ու գործը կը ներկայացնէ՝
ՕՐ. Հ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ
Հանդիսութիւնը կ'ողեւորէ կռունկ նուագ ու երգի համոյթը երգչուհի՝ Այտա Էմիրեանի հետ:

MAISON DE LA POESIE
101, rue Rambuteau — 75001 Paris

LECTURE — RENCONTRE

Mardi 16 Octobre à 20h30

ROUBEN MELIK

avec la participation de
Marie-Claire BANQUART

Textes lus par Vicky Messica

Irma fourrures

SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS

Ժամ առաջ գնեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ՁԱՓԻ ՎՐԱՁ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ
ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. 368 55 99
Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արիւներու Միութեան 54-րդ տարեկան գերեկոյթը՝ *Կիրակի, 1985, Մարտ 3-ին, կէսօրէ վերջ, ժամը՝ 14·30-ին Սալ տը լա Շիմի, Փարիզ:*

A CEDER

PETIT ATELIER DE CONFECTION

à ceder en location
petit loyer mensuel : 300 F
petite reprise justifiée
Visite sur place
Samedi 13 Octobre de 9 h. à 12 h.

M. OSKERITSIAN
70, rue de Belleville, sur cour
75020 Paris métro Pyrénées

Théâtre Arménien à CACHAN

La Croix Bleue de Bagneux-Cachan présente

La troupe théâtrale de Hamaskaïne
TIMAG

dans

"le Roi de Cilicie"

de Mouchegh Ichkhan

ՄՈՒՇԵՂ ԻՇԽԱՆ-Ի

"կիլիկիոյ Արքան"

Dimanche, 21 Octobre à 15h30 précises

à la Maison des Jeunes et de la Culture
Ave. Louis Georgeon — CACHAN
(près du Stade Municipal et de la Mairie autobus 187 de la Porte d'Orléans)

Points de vente :

Billets en vente auprès des membres de la section de Bagneux-Cachan

Madame KARAOGLANIAN
22, rue Lavoisier, 94230 Cachan
tél. 664 02 92
Librairie LE PETIT PRINCE
121, bd. Saint Michel, 75005 Paris
tél. 354 45 60
Epicerie SEVAN à Clamart

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83. rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

CROIX BLEUE SECTION ALFORTVILLE

Grand BAL ANNUEL

Samedi 13 Octobre à 21 h
Salle des Fêtes
Rue Voltaire ALFORTVILLE
Animé par l'orchestre
HAGTANAG
Réservation : MCA ALFORTVILLE
et membres de la Croix Bleue

UN RESTAURANT LIBANO - ARMENIEN
EN PLEIN PARIS

AL-KASR

SPECIALITES ARMENIENNES ET LIBANAISES

1, RUE DE RICHELIEU, 75001 PARIS métro Palais-Royal

tél. 296 33 02 **DEJEUNER - DINER D'AFFAIRES ET DE FAMILLE**

prix raisonnables

accueil cordial et amical

tous les soirs

ambiance musicale orientale

Salle pour banquets, mariages, fiançailles, baptême, anniversaire, réception

FACULTATIF : Chants et danses orientaux, sans incidence sur les prix

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles **tél. (42) 89.27.47**
à 20km de Marseille:



"Ընտանիքի գեղջ «Ծառուց»ի բաժանորդագրուեցէք"

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
13 - 14

SAMEDI-DIMANCHE
13-14 OCTOBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանգում : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

ՀՕՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.810 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.810

ՊԵԼԿՐԱՏ

ԼԵՒՈՆԵԱՆ - ԷԼՊԷՔԵԱՆԻ ԴԱՏԻՆ ՎԵՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ի՞ՆՉ ԸՍԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆ ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐԸ

Մեր նախորդ թիւով անդրադարձած էինք Լեւոնեան - Էլպէքեան դատավարութեան վերաքննութեան կարճ նիստին: Նախագահին ընթերցումէն ետք (վճիռ եւ պաշտպան փաստաբաններու վերաքննութեան դիմումի պատճառաբանութիւնները) խօսքը տրուած է պաշտպան փաստաբաններուն. -

ՓՐԻՃԻՏԱ. ՓՈՓՈՎԻՃԻ ԽՕՍՔԸ

Առաջին խօսք առնողը եղաւ Փրիճիտա Փոփովիչ որ անդրադարձաւ թէ առաջին ատեաւարութեան վճիռն ու պատիժները ատ ծանր էին, բողոքեց որ երկու երիատասարդները որպէս հասարակ ոճրագործ նկատուեցան, բան մը որ ըստ իրեն՝ սխալ է, քանի դատավարութիւնը աղաքական բնոյթ պէտք էր կրէր, հետեւանք ըլլալով քաղաքական նպատակ - ներով գործադրուած արարքի մը. ան նկատի մը եւս չէ ատեր որ հայ ժողովուրդի այս երկու զաւակները առանց տարակոյսի զինուորներն են որ ազատագրական պայքար կը մղեն իրենց ժողովուրդին անիրաւուած իրաւունքներուն վերատիրացման առաջադրանքով: Փրիճիտա ընդգծեց որ եթէ Պ. դատաւորը առիթ ունեցած ըլար հարցախոյզ մը կատարելու հանրային կարծիքին մօտ, անկիրկիտ պիտի ունենար հաստատելու որ՝ հանրային ժողովուրդը երկու հայորդիները հերոս կը նկատէ, իրենց հայրենիքի ազատագրման համար ազատագրական պայքարի այս հանդրուանին, քաղաքական ահաբեկչութեան ճամբով թուրքիոյ ճնշում բանեցնելու եւ միջազգային գետնի վրայ «Հայկական Հարցը» նորէն դարձնելու համար: Պ. Փոփովիչ իր խօսքերը հիմնաւորեց կարգ մը օրինակներով որոնցմէ մէկին ալ՝ 1983, Սեպտեմբեր 14-ին, Նավի Սատ (Պելկրատէն 80 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ գտնուող քաղաք մը), սպաննուած ուսանող Էնվեր Մելիոռեւիչի մօր ու քրոջ արուած յայտնութիւնը Պաշտպան Մարմնոյ անդամներու կողմէ. փաստաբանը դիտել տուած է որ ուսանողին մայրը չատ լաւ ծանօթ է Պաշտպան Մարմնոյ անդամներէն եւ անոնց ըսած է որ «ես չատ կը վստահիմ որ ազգային դատ տանող երիտասարդ մը բանտ կը գտնուի եւ ես այդ տիտասարդին մայրը կրնայի ըլլալ» եւ որ այն կարծիքէն էր որ իր զաւկին վրայ կրակողը Էլպէքեանը չէր. Պ. Փոփովիչ իր խօսքի այս բաժինը եզրափակելով ըսելով որ սպաննուած ուսանողին մօր հաւատացածին կը հաւատայ ամբողջ հայկական ժողովուրդը:

Պ. Փոփովիչ անկէ ետք անդրադարձաւ փամփուշտի ծանօթ հարցով:

Առաջին դատավարութեան երբ Սվետանա Վելջովիչը, այսինքն թժշկագատասանի քննութիւնը կատարած մասնագիտուհի մը ըսած էր, թէ փամփուշտին երկարութիւնը 15 միլիմեթր էր, սխալ պէտք եղած ըլլայ, որովհետեւ տղոց զօրձատած 9 միլիմեթր փամփուշտը 15 միլիմեթր երկարութիւն ունի. Փրիճիտան ըսաւ որ 7.65-ն ալ ունի 14 միլիմեթր եւ անիկ մը աւելի երկարութիւն եւ նշեց Վելջովիչի խօսքը որ կ'ըսէր՝ «մենք կը կրկրցնենք»: Պ. Փրիճիտան դիտել տուաւ որ ինչպէս 7.65-ը 7 միլիմեթր եղած է, տանական է որ 14 միլիմեթր եւ քիչ մը աւելի երկարութիւն ունեցող փամփուշտ կ'ուրցուելով 15 միլիմեթր արձանագրած կրնայ ըլլալ:

ՍԸՐՃԱ. ՓՈՓՈՎԻՃԻ ԽՕՍՔԸ

Պաշտպան փաստաբաններէն Սըրճա Փոփովիչ անդրադարձաւ մասնագէտին - րու վկայութիւններուն ապօրէն ըլլալուն, որովհետեւ այդ մասնագէտները կանոնաւոր կերպով նշնակուած չէին եւ թէ կանոնաւոր կերպով նշանակուած ըլլալու համար նախապայման է որ անոնք այդ պաշտօնին կոչուած ըլլային դատախազին կողմէ եւ փաստաբաններն ու ամբաստանեալները անոնց նշանակման մասին իր տեղին պէտք է տեղեակ պահուած ըլլային: Մինչդեռ մեր պարագային, դիտել տուաւ պաշտպան փաստաբանը, այդ նախաձեռնութիւնը առնուած է ուղղակի ատիկանութեան կողմէ եւ հետեւաբար ապօրէն է ու չեղեալ պէտք է նկատուի եւ որեւէ պարագայի դատարանը չի կրնար նկատի առնել անոնց վկայութիւնները: Ան նշեց նաեւ, թէ առաջին դատավարութեան վերաբերող դատական ապօրինութիւններ ու օրինազանցութիւններ նշեց դատական դիւանին, որ սակայն նկատի չառնուեցան: Այս բոլորէն ետք նշեց նաեւ թէ պաշտպան փաստաբանները 14 վկաներ հրաւիրել ուզեցին դատավարութեան իրենց վկայութիւնը բերելու համար եւ 14-ն ալ մերը ուեցան դատարանին կողմէ. աւելցուց որ հրաւիրեալ վկաներ չունենալու պարագան՝ մեծապէս տկարացուց իր պաշտպանողականը: Փաստաբանը ընդգծեց որ վկայ մերժելը դատական օրէնքներուն դէմ է եւ համաշխարհային ընդունուած դատական օրէնք է որ ամբաստանեալին առիթներ ընծայուին պաշտպանուելու:

ՎԵԼՋՈ ԿՈՒՊԵՒԻՆԱՅԻ ԽՕՍՔԸ

Վելչքօ Կուպեւինա անդրադարձաւ «Հայկական Հարց»ին անոր զանազան երեսներով, դիտողութիւն ըրաւ դատավարութեան ձեւին, զարգացումին ու վճիռին համար: Շեշտեց թէ այս դատը քաղաքական բնոյթ պէտք էր ունենար եւ ոչ թէ այն մօտեցումը որ ցուցաբերեց դատարանը տղաքը ոճրագործներ նկատելով: Ան հակիրճ պատմականը ըրաւ հայ ժողովուրդին, ծագումին, որպէս ազգ միջազգային գետնի վրայ ներկայացուցած արժէքին, մարդկութեան բերած բարիքին ու հասաւ մեր օրերուս Թուրքիոյ դէմ շղթայազերծուած ուժական պայքարի ոճին ու քաղաքական նկարագիրը ունեցող ուժական արարքներուն: Ան պատճառաբանեց հայ ժողովուրդի երիտասարդ զաւակներուն այս կեցուածքը որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ հետեւանք «Հայկական Հարց»ին հանդէպ մարդկութեան ցուցաբերած անտարբերութեան՝ որ վերջ պէտք է դնել այլեւս եւ հայ ժողովուրդը վերատիրանայ իր զարաւոր հայրենական իրաւունքներուն ու հողերուն:

ՄԻԼԱՆ ՎՈՒՅԻՆԻ ԽՕՍՔԸ

Միլան Վուին անդրադարձաւ երդուեալ մասնագէտներուն ու կարգ մը վկաներուն ապօրէն ըլլալու պարագային. նշեց թէ առաջին դատավարութեան ընթացքին, դատախազին կողմէ նշանակուած մասնագէտները եւ հրաւիրուած վկաները յաջորդարար զիրար հակասող բաներ ըսին, բայց դատարանը խուսափեցաւ այդ հա-

ՊՐԱՅԹԸՆ

ՏԻԿԻՆ ԹԱՋԸՐ ՈՃՐԱՓՈՐՁԷ ՄԸ Կ'ԱԶԱՏԻ

2 ՄԵՌԵԱԼ, 24 ՎԻՐԱՒՈՐ

—×—

Հինգշաբթիէն Ուրբաթ լուսնալիք դիշերն է, որ Անգլիոյ «Երկաթեայ Տիկինը» ողջ - առողջ դուրս եկած է այն ոճրափորձէն, որ գրեթէ քարուքանդ ըրած է պանդոկը, ուր կը գտնուէր: Ժամը 2·50ին է, որ ահաւոր պայթում մը ցնցած է մարդոյ չէնքը, ուր քիչ ետք (Ուրբաթ) բացառիկ հաւաքոյթով մը փակումը պիտի կատարուէր պահպանողական կուսակցութեան համագումարին: Տիկին Թաչըր քանի մը գործակիցներու հետ, պանդոկին 3-րդ յարկն էր, ուր կը խորհրդակցէին փակման ճառին շուրջ, երբ վերի 3 յարկերը փլած են եւ ոչ միայն պանդոկին, այլեւ շուրջի չէնքերուն բոլոր ապակիները ջարդուփշուր եղած են: Տիկին Թաչըր ոչ մէկ վնաս կը կրէր, բայց Ուրբաթ առաւօտեան լուրերու համաձայն 2 մեռեալ կար եւ 24 վիրաւորներուն մէջ էր ձարտարապետ եւ Առեւտուրի նախարարը:

Ուրբաթ առաւս, ոչ ոք տէր եղած էր արարքին, թէեւ բոլորին միտքը դէպի կասութիւններուն չուրջ հարցումներ, մատնանշումներ կամ դիտողութիւններ ընելէ:

×

Պաշտպան փաստաբաններէն վերջ խօսած է դատախազը որ Թուրքերու եւ ուսանողի սպանութեան պատասխանատուութիւնը վերագրած է երկու տղոց, յայտնելով որ այդ բոլորը տեղի ունեցած է վրէժխնդրական բնազդներէ թելադրուած:

Հոս պէտք է յիշեցնել թէ առաջին դատավարութեան ընթացքին ալ, տարբեր դատախազ մը տղոց արարքը վրէժխնդրական պատճառներու վերագրած էր:

Երկրորդ դատավարութեան դատախազը զարմանք ցոյց տուած է պաշտպան փաստաբաններուն կողմէ բոլոր կէտերու նշումին. օրինակ ըսած է որ քանի նշանակուած մասնագէտները օրինաւոր կանոնները յարգելով չէ որ պաշտօնի նշանակուած էին ինչո՞ւ պաշտպան փաստաբանները այդ հարցը հիմա կ'արծարծեն ու իր առեներին, առաջին դատավարութեան չնչեցին:

Ասոր վրայ Սըրճա Փոփովիչ խօսք առնելով վճռական չեշտով նշած է որ այս բոլոր բանները՝ առաջին դատավարութեան ընթացքին ոչ միայն քանիցս բերանացի, այլ բազմիցս ալ գրաւոր ներկայացուցած է չորս պաշտպան փաստաբաններուն կողմէ:

×

Տակէ ետք այս մանրամասնութիւնները, «Ազատ Օր» (Հոկտեմբեր 4) կը յիշէ թէ վերաքննիչ ատեանը կարելիութիւնն ունի ընտրելու հետեւեալ երեք որոշումներէն մէկը. -

1. - Կամ բոլորովին չեղեալ կը նկատէ առաջին դատավարութիւնը, նկատի ունենալով վկաներու ներկայացման մերժումը, դատական սխալները, վկաներու հակասական տուեալները եւ չարք մը այլ դատական ապօրինութիւններ:

2. - Նոյն վճիռը կը մնայ. այսինքն այս երկրորդ դատարանը կը հաստատէ առաջին դատարանին արձակած վճիռը:

3. - Նկատի առնելով նոր պայմաններն ու տուեալները, այսինքն, թէ երկու երիտասարդները հասարակ ոճրագործներ չեն, թէ արարքը գործադրուած է քաղաքական պատճառներէ մղուած, կրնայ դատարանը պատիժը մեղմացնել:

ԻՐԱ կ'երթար, մինչ Ֆրանսական մեդիաները (մանաւանդ՝ Ֆրանս - Էնթէռ) կը ձաղկէին բրիտանական ատիկանութեան այդքան թեթեւամիտ պաշտպանութիւնը, չհետաքրքրուելով այն արտակարգ միջոցները, զոր Ֆրանսական ատիկանութիւնը ձեռք առած է, նոյն օրը, Պայռոնի մէջ, ուր Ուրբաթ իրիկուն կը ժամանէր Նախագահ Միթերան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՂՈՎ

ՖԱՊԻԻՄԻ ամսական քառորդ ժամը (հեռատեսիլի Ա. կայանէն) օրէ օր աւելի իրարանցում կը ստեղծէ եւ ամէնէն աւելի ազմուկ բարձրացնողներն են՝ համայնավարները: Ամառան մէջ, Զորեք - չարթի իրիկուն մը, լուրերէն ետք պիտի խօսի նախարարապետը: Ուրեմն քառորդ մըն ալ կը տրուէր ընդդիմադիրներուն, բայց այն առեն մէջտեղ կը մնային համայնավարները, որոնց ո՞ւր ըլլալը եթէ բոլորին յայտնի չէ, հաւանաբար յայտնի է իրենց: Ուրեմն քառորդ ժամ ալ մեծամասնութեան կը տրուի, բայց համայնավար կուսակցութիւնը հոն ալ չի կրնար մասնակցիլ, քանի որ ընկերվարականներուն կողքին, չի կրնար քննադատել կառավարութեան քաղաքականութիւնը: Փօլ Լօրան խիստ յայտարարութիւն մը ըրած է, անընդունելի դանելով Բարթր - Իշխանութեան վերջնագիրը, որ երկու ելք կուտայ համայնավարներուն, կամ՝ ձախին հետ սուս ըլլալ, կամ՝ քննադատել ... այլին հետ: Ով որ ամէնէն առաջ այս յայտարարին դաղափարը ունեցած է, կրնայ այլեւս «մատները խածնել», անդրադառնալով թէ կեցած տեղը ինչ փորձանք բերած է գլխուն:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ հարաւ - արեւմտեան շրջագայութեան սկիզբն իսկ խուսափեցաւ կիրքերը հրահրելէ եւ Ա.ԺԷնի մէջ, օրինակ, նախընտրեց սինեմայի մասին խօսիլ, ըսելով. - «Կը թուի որ Ֆրանսացիք չեն հաւնիր այն ֆիլմը, որու հանդիսատեսներն են, բայց նախորդ եօթնամեակին հրամցուածն ալ մեծ բան չէր: Կարելի՞ է նոր սեռարիօ մը պատրաստել նոյն դերասաններով: Ֆրանսացիներուն կը մնայ ճշդել: Իմ գործս չէ»: Պորտոյի մէջ ալ, Նախագահը սիրալիր ողջագուրումներ ունեցաւ Շապան - Տէլմասի հետ, ճշդելով սակայն. - «Ֆրանսայի պատմութիւնները կը ներկայացընենք եւ մխասին՝ անոր պատմութիւնն ենք: Եթէ իմս կը նախընտրեմ ձերինէն, ներեցէ՛ք ինծի: Կրնաք նոյնն ըսել: Վերադառնանք մեր նախընտրութեանց, մեր պայքարներուն, բայց յարգենք, միասին, մեր հաւաքականութեան օրէնքները եւ ծառայե՛նք՝ Ֆրանսայի»:

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ չեղեալ համարեցաւ խորհրդարանին մամուլի օրէնքին երկու յօդուածները, ինչ որ կը փրկէ Հերսանը: Արդէն այս օրէնքը, սկիզբէն, չնչահակի «հակահերան» բնոյթ մը ունէր, որ ձախաւեր տպաւորութիւն մը թողուց: Չնչուած երկու կէտերն են. - Օրէնքը չի վերաբերիր արդէն դոյութիւն ունեցող թերթերուն եւ վարչական պատիժներ չեն կրնար սահմանուիլ:

ՆՈՊԼԻ դրական մրցանակը տրուեցաւ չեխ դրագէտ՝ Եարոսլաւ Սէֆֆէրի, 83 տարեկան, որ սրտի տագնապի հետեւանքով Փրակայի մէկ հիւանդանոցն է: «Փըրակայի անծանօթ»ը կը գրէ մամուլը, քանի Սէֆֆէր աւելի ծանօթ է, որպէս 77-երէն մէկը, որ չեխ մտաւորականներու ուխտը ստորագրեց, քան որպէս դրագէտ: Իրմէ Ֆրանսերէն միայն թարգմանութիւն լոյս տեսած է՝ Լէ առնէ տը Փռակ, նիհար փլաֆէք մը:

ՇՈՒՐՋ 30 ՔԻԻՐՏԵՐ Հինգշաբթի օր գրաւած են Փարիզի Շուէմի դեսպանատունը, բողոքելու համար 12 Քիւրտերու ձերբակալութեան դէմ, Շուէմի մէջ:

ԹՈՒՐՔ ԵԻ ՅՈՅՆ մէկը միւսը կ'ամբաստանէ, քանի մը օրէ, օդային սահմաններու բռնաբարման համար: Աթէնք կ'ըսէ թէ Թուրք եւ Ամերիկացի ՕԹԱՆ-ի ռազմախորձերու ընթացքին յունական սահմանը մտած են:

ԱՌԱՔԵԼ ԴԱՒՐԻԺԵՑԻԻ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐԷՆ ՄԻՆ

ԽՄԲ. - «Պատմա - Բանասիրական Հանդէս»ի այս տարուան 2-րդ թիւին մէջ ըստորագրած իր յօդուածով Լ. Խանլարեան երեւան կը հանէ Ա. Դաւրիժեցիի «Գիրք պատմութեանց» երկի 56-րդ գլուխի շարադրանքի աղբիւրներէն մին: Կուտանք յօդուածին հիմնական մասերը արեւմտահայերէն:

×

Առաքել Դաւրիժեցիի «Գիրք պատմութեանց» երկի 56-րդ գլուխը կը պատկանի հայ պատմագրութեան մէջ լայն տարածում գտած մանր ժամանակագրութիւններու սեռին: Գլուխը կը սկսի 561 եւ կ'աւարտի 1666 թուականով: Ինչպէս կ'երեւայ հեղինակին յիշատակարանէն, անոր Առաքել Դաւրիժեցիի ձեռքով կազմուած բանաքաղութիւն մըն է, ուր զանազան վայրերէ քաղուած տեղեկութիւնները հաւաքուած են եւ չարադրուած ըստ ժամանակագրական կարգի: Ան ամբողջացած է նաեւ պատմիչին օրով տեղի ունեցած կարեւոր դէպքերու մասին տեղեկութիւններով:

56-րդ գլուխի նախնական ուսումնասիրութիւնը եւ անոր բազդատութիւնը ժամանակագրական այլ երկերու հետ ցոյց կուտան, որ հեղինակը տեղեկութիւններ քաղած է այս սեռին պատկանող այն երկերէն, որոնց մէկ մասը յետագային մըտած է Վ. Յակոբեանի կազմած երկհատորեայ հաւաքածոյին մէջ կամ հիմք դարձած անոնց:

Առաքել պատմիչի տեղեկութիւնները մեծ մասամբ բառացի, կամ աննշան չափումներով, կրկնութիւնն են տարբեր մանր տարեգրութիւններու: Սակայն նոյն գլուխի կարեւոր մէկ մասի աղբիւրները երկար ատեն անծանօթ կը մնային: Բնագրի չարադրանքէն իսկ կ'երեւայ, որ Առաքել Դաւրիժեցի մեծ աշխատանք տարած է տարբեր ոճի բազմաթիւ աղբիւրներէ քաղուած հարուստ տեղեկութիւնները մի մի բերելու գործին մէջ: Եւ գոյացած է ինքնատիպ խճանկար մը, որուն մէջ դէպքերը միահիւսուած պիտի ըլլային ժամանակագրական յաջորդականութեամբ, պիտի յաջորդէին իրարու՝ ներկայացնելով հայ ժողովուրդի եւ անոր դրացիներու պատմութեան մեծ հատուած մը: Հոս տեղ գտած են ինչպէս համառօտ հաղորդումներ, այնպէս ալ ընդարձակ հատուածներ պատմական կարեւոր դէպքերու մասին, նաեւ իրարու հետ չառընչուող աշխարհագրական, վիճակագրական եւ այլ բնոյթի տեղեկութիւններ, անձնանուններ, տեղանուններ եւ փաստեր: Ճշմարիտ պատմական կարեւոր դէպքերուն կը յաջորդեն բնութեան զանազան երեւոյթներ եւ նոյնիսկ «հրաշքներ» ցոյցերնող նկարագրութիւններ: Յատկապէս աչքի կը զարնեն երկնային տեղի ունեցած երկրաշարժներու վերաբերեալ յաճախակի հանդիպող հաղորդումները:

Ակնյայտ է, ժամանակագրական տեղեկութիւններու համառօտ ոճը երբեմն կ'ընդհատուի ընդարձակ չարադրանքով, որ աւելի շատ կը նկատուի 56-րդ գլուխի վերջին մասերուն մէջ, 1598-էն սկսեալ: Որպէս ժամանակակից՝ հեղինակը այս հատուածներուն մէջ մանրամասն կը հաղորդէ թանկագին, երբեմն բացառիկ նշանակութիւն ունեցող տեղեկութիւններ, որոնք գոյութիւն չունին այլ աղբիւրներու մէջ:

Եւ, վերջապէս, հանգամանք մը եւս. ժամանակագրական ոճը, յատկապէս երկու պարագաներու մէջ, իր տեղը կը զիջի պարզ արտայայտուած յիշատակարանային ոճին: Ուստի, երկու պարագաներու մէջ ալ բնագրին ոճը կը յիշեցնէ տեղեկութիւններու աղբիւրի յիշատակարանային բնոյթը: Անոնցմէ մին կը ցոլացնէ 1443-ին Էջմիածնի մէջ կաթողիկոսական աթոռի չուրջը ծաւալած պայքարը եւ կը պատկանի Կիրակոս Ռշտունցիի գրիչին: Միւսը՝ 1306-ի դէպքերը վերարտադրող ընդարձակ, գրեթէ 2 էջնոց յիշատակարան մըն է, ուր հեղինակը, Տարօնի Ս. Ղազար վանքի միաբաններէն մէկը, կը չարադրէ Ղարբանտա Խանի (1304 - 1316) օրով տեղի ունեցած արհաւիրքներու պատմութիւնը:

Այս երկրորդ հատուածի կապակցութեամբ ձեռնարկուած որոնումները վերջերս յաջողութեամբ պսակուեցան: Մաշտոց Մատենադարանի դիւտական աշխատակից Արտաշէս Մաթեւոսեանի հաւաքած յիշատակարաններու կարգին մենք հանդիպեցանք երեք յիշատակարաններու՝ որոնք գրուած են աշխարհագրական նոյն վայրին մէջ, մօտաւորապէս նոյն ժամանակաշրջանին, կը նկարագրեն նոյն դէպքերը եւ ունին ճիշդ նոյն լեզուն եւ ոճը, ինչ որ ունի Տարօնի գրիչի՝ Առաքել Դաւրիժեցիի կողմէ գրի առած վերոյիշեալ հատուածը: Անոնց համադրութիւնը մեզ կը յանգեցնէ այն հաստատ համոզումին, որ բոլորին հեղինակը նոյն անձնաւորութիւնն է՝ Տարօնի Ս. Ղազար վանքի միաբան, գրիչ Առաքելը: Այսպէս, յիշատակարաններէն մէկուն մէջ (թիւ 17, ճաշոց) կը կարդանք. «...Գրեցաւ սա ի գաւառիս Տարաւնոյ յաստուածապատիւ եւ ի հրեշտակացոյց Ս. ուխտիս Ղազարու վանք կոչեցեալ՝ ընդ հովանեաւ Ս. Առաքելոցս՝ ... ի Հայոց թուին ՉԿԹ ձեռամբ բազմամեղ կրաւնաւորի եւ անիմաստ գրչի Առաքելի...» եւայլն:

Քննութեան առարկայ հանդիսացած նիւթերու չարքին է նաեւ Մատենադարանի 10200 թիւ ձեռագիրը, ուր ի չարս պատմական, տոմսարադիտական եւ բազմաթիւ այլ նիւթերու, կը գտնուին բացառիկ հետաքրքրութիւն ներկայացնող երկու գործեր: Առանցքէ առաջինը անանուն փոքր ժամանակագրութիւն մըն է, նուիրուած Երզնկա տեղի ունեցած երկրաշարժներուն (էջ 382 բ):

Երկրորդ երկին խորագիրն է «Անարժան Ամիրասէ Երզնկացոյ արարեալն է. ժողուածոյ...»: Այսինքն, ժամանակագրութեան հեղինակն է ծանօթ գրիչ Ամիրաս Երզնկացի (որմէ մնացած են 1638 - 57 թուականներուն Տրապիզոն ընդօրինակուած Հաւաքածոն եւ Ոսկեփորիկը): Թիւ 10200 ձեռագիրը եղած է հայադէտ Գրիգոր Խալաթեանցի սեփականութիւնը, որուն ժառանգներէն՝ Մատենադարանը ձեռագիրը ստացած է 1963-ին: Այդ իսկ պատճառով Ամիրասի ժամանակագրութիւնը չէ մտած Վ. Յակոբեանի կազմած հաւաքածոյին մէջ:

Սկիզբէն իսկ նշենք, որ երկրաշարժներուն վերաբերող բոլոր տեղեկութիւնները, չնչին բացառութեամբ, թեթեւ խմբագրումէ ետք, տեղ գտած են Ամիրաս Երզնկացիի ժամանակագրութեան մէջ, ուրկէ եւ զանոնք ընդօրինակած է Առաքել Դաւրիժեցի:

Վերադառնալով Առաքել Դաւրիժեցիի երկի 56-րդ գլուխի աղբիւրներու հարցին, ըսենք թէ այժմ հաստկալի կը գտնուայ այդ գլուխին մէջ երզնկայի երկրաշարժներուն վերաբերեալ արձանագրութիւններու յաճախակիութիւնը: Այսպէսով, Դաւրիժեցիի օգտագործած աղբիւրներու թիւը կ'աւելնայ՝ Երզնկայի երկրաշարժներու ժամանակագրութեամբ:

Ամիրասի ժամանակագրութիւնը, ինչպէս նաեւ Դաւրիժեցիի գիրքին քննարկուող գլուխը, կը սկսի Հայոց 10-րդ (=561) եւ կ'աւարտի 1115 (1663) թուականով: Այս պատմական երկի գլխաւոր մասը յաջորդաբար եւ հետեւողական կերպով կը չարադրէ Հայաստանի եւ մասամբ անոր դրացի երկիրներու կեանքին մէջ տեղի ունեցած կարեւորագոյն դէպքերը: Մինչ վերջին էջերու չարադրանքը կցկտուր է եւ ոչ այնքան կանոնաւոր. այս հանգամանքը թոյլ կուտայ մտածել, որ հեղինակը իր գործը աւարտին չէ հասցուցած:

Երկու ժամանակագրութիւններու համեմատական ուսումնասիրութիւնը մատնել կուտայ որ Առաքել պատմիչ նիւթը քաղելով Ամիրաս Երզնկացիէն, մշակած է զայն, ճշդրտած, ամբողջացուցած, սրբագրած եւ ապա առած իր աշխատութեան մէջ:

Գրեթէ ամէնուրեք Ամիրասի գրառումները ընդօրինակելու առեն Առաքել Դաւրիժեցի կ'ընդհատէ այդ տեղեկութիւնները, ներմուծելով նոյն թուականին վերաբերող այլ տեղերէ քաղուած տեղեկութիւններ:

Առաքել Դաւրիժեցիի երկով գրաղած մասնագէտներուն ծանօթ է, որ «Գիրք պատմութեանց»ը պարունակող բոլոր ձեռագրերները անխտիր, ինչպէս նաեւ երեք հրատարակութիւնները եւ նոյնիսկ ֆրանսերէն, ռուսերէն եւ լեհերէն թարգմանութիւնները ունին աղճատումներ: 56-րդ գլուխի աղբիւրները որոշելու հարցը, որքան ալ հետաքրքրական է եւ գրաւիչ, ինքնանպատակ չէ եղած մեզի համար:

Մեզ հետաքրքրող գլուխի եւ անոր աղբիւրներու քննութիւնը կը յանգեցնէ այն եզրակացութեան, որ Առաքել Դաւրիժեցի այդ գլուխը չէ աւարտած: Ծանօթ է որ գիրքին ընդհանուր չարադրանքը վերջացնելէ ետք (1662 թ.) պատմիչը չարունակած է աշխատիլ ինչպէս ամբողջ գիրքի, այնպէս ալ 56-րդ գլուխին վրայ: Յամենայն դէպս, հետազօտողները կը գտնեն, որ աշխատութեան ձեռագիրներէն մէկուն մէջ պատմիչը իր ձեռքով աւելցուցած է գլուխ մը՝ Իզմիր սկսած եւ Օսմանեան կայսրութեան սահմաններուն մէջ և անկէ դուրս լայն արձագանգ գտած մեսիական չարժման եւ անոր զեկավար հրեայ Սաբաթայ Ցեւիի մասին: Այնէ գատ, Առաքել Դաւրիժեցիի կը վերագրուին ժամանակագրութիւններու վերջաւորութեան աւելցուած ընդարձակ տեղեկութիւնները 1666, 1667 եւ նոյնիսկ 1668 թուականներու դէպքերուն վերաբերեալ:

Առաքել Դաւրիժեցիի պատմագրքի 56-րդ գլուխի աղբիւրներու որոնման եւ որոշման ուղղութեամբ ամբողջ այս աշխատանքը թէեւ տուաւ որոշ արդիւնք մը, բայց վերջնապէս աւարտած չէ: Բնագրի թերութիւնները բառնալու առումով որոշ յոյս կը ներշնչէ Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց Մատենադարանի թիւ 3701 ձեռագրին մէջ գտնուող ժամանակագրութիւնը, որ ընդհանուր չատ դիծեր ունի Առաքել Դաւրիժեցիի եւ Ամիրաս Երզնկացիի ժամանակագրութիւններուն հետ: Անոր մէջ կան նաեւ Դաւրիժեցիի երկին մէջ գտնուող սխալներէն մէկ քանին: Այս չեշտուած ընդհանրութիւնները, ինչպէս նաեւ Երուսաղէմի ժամանակագրութեան աչքի զարնող ինքնուրոյնութիւնը եւ տեղական երանգը (անիկա կրկնութիւններ ունենալ կը թուի), ինչպէս նաեւ չափազանց հետաքրքրական կարգ մը տեղեկութիւններ, որոնք կը բացակային մեր հեղինակի գործէն, հիմք կուտան մտածելու, որ Երուսաղէմի ժամանակագրութեան հեղինակը եւ Առաքել Դաւրիժեցի օգտուած են ընդհանուր աղբիւրէ մը:

Լ. ԽԱՆԼԱՐԵԱՆ

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ ՀԵՏ

ԻՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Տեսակցեցաւ՝ ՏԻԳՐԱՆ ՊԱԼԵԱՆ

—×—

ՀԱՐՑՈՒՄ. - Կը կարծեմ թէ «Իմաստութեանց Ուղիով» հատորը, ձեր գրական երկերէն լաւագոյնն է իր բովանդակութեամբ: Գրիչն խորագիրն իսկ եզրադրել կուտայ թէ խոր վերլուծումներ բնորոշող երկ մըն է:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. - *Պէտք է խոստովանիմ*

Ա. ԽՈՒՍՐՈՎԻ
«ՏՆ ՖԱՍՏԱԼՈՒՅՆԸ»
ՖՈՒՏԲՈԼԻ ԸՆԹԱՑՔԸ

(Տիգր. 2. 8. 9.)

ՀԱՆԴԻՊՈՂԸ

- Կիսեմ այն տարը, որ Հոկտեմբերի չորեքշաբթի էին, լավ ինչպես այսօր՝ ես արշալոյսին ոտքի եմ եղել, ինչպես հիմա, որ ես ամեն ինչ տեսնում եմ, ինչպես հիմա, ինչ տեսնում եմ, ինչպես հիմա, ինչ տեսնում եմ, ինչպես հիմա,

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵՄՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

Օր· Սեպտեմբերի Ա.ՀԷմեան 500 Ֆ· կը նուիրէ Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին (առանձին «Յառաջ»էն) եւ 200 Ֆ· «Յառաջ»ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Յուլիէ Չիլինկիրեանի մահուան առթիւ, Օր· Մ· Գրիգորեան 200 Ֆ· կը նուիրէ Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ (առանձին «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ· «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն - Թ'Էթիէնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ օծման առթիւ (Մայիս 20) ազգ· միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները· - Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին 30·000, Սէն - Թ'Էթիէնի Տիկնանց Միութիւն 20·000, Պ· Պազըճեան (Փարիզ) 10·000, Տէր եւ Տիկին Արչամ Պապեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Ճիպրալ Պահատուրեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Կուպաթեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Ոմն՝ (Լիոն) 5000-ական Ֆ·, Լիոնի Տիկնանց Միութիւն, Տէր եւ Տիկին Արման Պահատուրեան (Լիոն), Պ· Պ· Փասքալ եւ Մօրիս Կազարեան (Լիոն), Տէր և Տիկին Սերժ Պահատուրեան (Լիոն) 2500-ական Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Ալպէր Ներսէսեան (Սէն - Թ'Էթիէն) 1600 Ֆ·, Ոմն՝ (Սէն - Թ'Էթիէն), Տիկին Մատըէն Պամամճեան (Լիոն) 1500-ական Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Աճէմեան (Լիոն) 1300 Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Վանէսեան (Լիոն) 1250 Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Խոմոն Շիմշիրեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Սանճեան (Վիլլըֆրաշ), Պ· Յովհ· Գարաատեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Ժաք Ագելեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Վարդան Ճապուրեան (Սէն-Շամոն), Պ· Սիմոն Հայթաեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Միհրան Սարխոչեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Ժօզէֆ Մամաեան (Սէնթ - Շամոն), Տէր եւ Տիկին Մամբրէ Կաթնապուրեան (Սէն-Թ'Էթիէն) Տէր եւ Տիկին Վահան Սահակեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Եոհան Տէր - Յակոբեան (Սէն - սէր - օմօն - Տոր) 1000-ական Ֆ·:

(Շար·)

SALLE GAVEAU
45, rue La Boëtie
Paris

CONCERT

Jean DER-MERGUERIAN
violon

SAMEDI 27 OCTOBRE à 20 H. 30

DINER SPECTACLE EXCEPTIONNEL
Le Vendredi 26 Octobre à partir de 20 heures

Aux ★ Etoiles

★ ★ ★ ★

61, rue du Château d'eau — 75010 PARIS
avec
«LES
BALLETS ARMENIENS»

Chorégraphie **Gérard MADILIAN**
uniquement sur réservation avant le 20 Oct.
Apéritif : Un Raki - Khémia
Menu : Couscous poulet - Boulettes
Vin : Une bouteille pour 3 personnes
Dessert et gâteau
Prix : 200 Frs. par personne, service compris

— — — — — — — — —

Bon à découper et à retourner
«SPECTACLES B.O.R.E.»
14, rue de l'Université — 75007 Paris
Tél. : 260. 34. 67

Je soussigné M .....
.....
Adresse .....
..... Tél. : .....
vous prie de me réserver ..... places pour le dîner-spectacle du 26 Octobre 1984 «AUX ÉTOILES» et vous prie de trouver ci-joint un chèque de.....

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԵՒ ՅՈՒՇԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Հաճնոյ Հայրենակցական Միութեան նախաձեռնութեամբ, Հաճնոյ 9 ամսուան հերոսամարտի 64-րդ տարելիցի առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Հոկտեմբեր 21, կիրակի, առաւօտ Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, 8 հազար դիւցազներու հոգւոյն: Իսկ կէսօրէ վերջ ժամը 13·30-ին հոգեճաշ եւ յուշահանդէս ճաշարան Լաֆայէթի մէջ:

80, rue La Fayette, Paris 9e

Ճաշագինն՝ 80 Ֆ·:

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Վարդուհի Դաբբիկեանի, Պ· Է· Զաքարի, Տէր եւ Տիկին Պ· Զաքարի, Տէր եւ Տիկին Իսրայէլ Դաբբիկեանի եւ զաւակներուն, Տոքթ· եւ Տիկին Ռօժէ Դաբբիկեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ժան Գասպասեանի եւ զաւակներուն, իրենց սիրեցեալ զաւկին, կնոջ, մօր, քրոջ եւ մեծ - մօր՝ Յասմիկ Զաքարի (ծնեալ՝ Դաբբիկեան) մահուան առթիւ:

BAIL A CEDER

PRET à PORTER H et F

Banlieue Sud-Ouest Paris, résidentielle

bail 120 m² + 1 niveau 60 m²
+ réserve 30 m²

appartement 8 pièces, 2 cuisines,
2 salles de bains, 160 m²

loyer total 40.000 F l'an
chiffre d'affaires 83 : 2.270.000 F

Pour visiter, tél. 631 22 00

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE

ACTIVITÉS
84-85

I.- EXPRESSION CORPORELLE
1.- Ecole de danse arménienne traditionnelle, — **Anna Boudaghian**
2.- Cours de danse arménienne, **Anna Boudaghian**
3.- Atelier de danse contemporaine arménienne **Hasmig Papazian**
4.- Initiation à la danse classique, **Hasmig Papazian**
5.- Atelier de kotchari, **Koharig Margarian**
6.- Cours de gymnastique, **Astrig Manoukian**
II.- EVEIL
7.- Eveil du langage, **Clara Kouyoumdjian, Archalouys Sarkissian, Dalita Karassalmassian**
8.- Eveil à l'identité et à la culture arménienne **Hasmig Kévonian**
9.- Eveil au chant arménien-Chorale, **Garbis Aprikian**
III.- MUSIQUE
10.- Ecole arménienne de musique. Piano, **Garbis Aprikian**
11.- Ecole arménienne de musique. Violon, **Josette Yérémian**
12.- Atelier de musique traditionnelle, **Gérard Der Haroutiounian**
IV.- DIFFUSION
13.- Diffusion livres, disques, cassettes, **Séta-Maïda Papazian**
14.- Bibliothèque, **Dalita Karassalmassian**
15.- Bulletin M .C. A. Informations.
16.- Radio Ask, **Hasmig Kévonian, Archalouys Sarkissian**
17.- Reportage photo, **Manouchag Alyanakian**
V.- ACCUEIL
18.- Foyer Samedis M.C.A., **Patrick Papazian**
19.- Accueil aux anciens.
20.- Antenne sociale, conjointement avec la Croix Bleue.
VI.- SPORTS
21.- Tennis de table , **Patrick Papazian**

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

LEVON

Peinture — Aquarelle — Litho — Gravure
Relief — Cliché verre

EXPOSITION

organisée par

l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance
et le Musée Arménien de France
Fondation N. Fringhian

du 18 au 30 Octobre (16h à 21h)

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Vernissage le Jeudi 18 Octobre de 19h à 21h

Հ. Բ. Ը. Մ.
ԵՒ
ԷՍԱԵԱՆ
ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ
ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ԵՒ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, Հոկտ· 21, ժամը 15·30-ին Ալէք Մանուկեան Մշակոյթի Կեդրոնը՝
118 Ռիւ տը Քուրսէլ
Նուիրուած՝
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ
Ննդեան 60-ամեակին :
Մեծանուն բանաստեղծին կեանքն ու գործը կը ներկայացնէ՝
ՕՐ· Հ· ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ
Հանդիսաւորութիւնը կ'ողեւորէ կռունկ նուագ ու երգի համոյթը երգչուհի՝ Այտա Էմիրեանի հետ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղի հովանաւորած միօրեայ վարժարանի վերաբացումը, Հոկտեմբեր 17-ին, եւ ամէն Շաբաթ-Կիրակի ժամը՝ 14 - 17: Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան նոյն օրը եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Théâtre Arménien à CACHAN

La Croix Bleue de Bagneux-Cachan présente

La troupe théâtrale de Hamaskaïne
TIMAG

dans

"le Roi de Cilicie"
de Mouchegh Ichkhan

ՄՈՒՇԵՂ ԻՇԽԱՆ-Ի
"ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՐՔԱ"

Dimanche, 21 Octobre à 15h30 précises

à la Maison des Jeunes et de la Culture
Ave. Louis Georgeon — CACHAN
(près du Stade Municipal et de la Mairie autobus 187 de la Porte d'Orléans)

Points de vente :

Billets en vente auprès des membres de la section de Bagneux-Cachan

Madame KARAOGLANIAN
22, rue Lavoisier, 94230 Cachan
tél. 664 02 92
Librairie LE PETIT PRINCE
121, bd. Saint Michel, 75005 Paris
tél. 354 45 60
Epicerie SEVAN à Clamart

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

GRAND DINER
ET
BAL de NUIT

Sous la présidence effective de
Monsieur HENRI VERNEUIL

Dans les salons de l'Hôtel Inter-Continental
3, rue de Castiglione, Paris 1er
le Samedi 27 Octobre, à 20h 30

Participation Dîner et Bal : 350 F
Bal de nuit seulement à partir de 23h 00 : 70 F.

Réservation des billets et des tables au bureau de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni, 75016 Paris
Tél. : 520 - 03 - 18

OPTIMA Tours

SPECIAL TOUSSAINT

— DEPART LE 27 OCTOBRE RETOUR LE 05 NOVEMBRE (UNE NUIT A L'ALLER ET UNE NUIT AU RETOUR A MOSCOU).....4 450 Francs

— AVEC POSSIBILITE D'UNE SEMAINE SUPPLEMENTAIRE EN ARMENIE EN PENSION COMPLETE.....1 030 Francs

SPECIAL REVEILLON ET
NOEL ARMENIEN EN ARMENIE

— DU 29 DECEMBRE AU 12 JANVIER.....5 480 Francs

Renseignements et Inscriptions:

PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

Lic. A 130

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
16

MARDI
16 OCTOBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրամաս : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՈՂ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.811 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 60e ANNÉE — No 15.811

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՈՂՎ

ՊՐԱՅԹՐՆԻ պանդոկին ճրաւիորճը ի վերջոյ չորս մեեաել եւ 30 վիրաւոր պատճառած է. մինչ որքան ալ ամուր ուզէ թուիլ, տիկին Թաչըը բաւական ցնդուած կերեւի նկարներուն վրայ: Իրլանտայի հանրապետական բանակը (ԻՐԱ) որ տէր եղաւ արարքին, ցաւ ալ յայտնեց որ ճարտղած է, «այսօր բախտ չունեցանք» ըսին, խոստանալով կրկին ընել: Ամէն կողմէ վրդովում արտայայտուած է (աշխատաւորական պարագլուխէն սկսեալ) եւ համակրանքի հեռագրեր ղրկուած: Ինչ կը մնայ այս ոճրափորձէն, պատասխանը առնենք Շարաթ օրուան «Լիպերասիոն»էն. - «Քանի մը աւելորդ զիակներ, որոնք կը վկայեն անգամ մը եւս այն ժամարտաւոմ վայրագութիւնը զոր կանեն մեծ դիւրութեամբ քաղաքական կիրքերը: Եւ աւելի քան երբեք զօրաւոր նախարարապետ մը, որովհետեւ քաղաքական իսկական կենդանիներուն մկըրտութիւնը սասյա՝ ճախողած մահափորձով մը»:

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ արկիլոց ասիկաններու յոյսը, իբրեւ մէկ ընկերոջ սպանութեան յուզարկաւորութեան առթիւ, երեքշաբթի օր: Նախարարը ըսաւ որ ոստիկանութեան հարցերը ո՛չ զեկոյցներով, ո՛չ ալ փողոցը կը ծեծին:

ՔԻՒՐՏԵՐԸ նոր յարձակում մը ըրած են Իրլոմի չրջանը, Շարաթէն կիրակի լուսնալիք գիշերը: Երկու քիւրա եւ մէկ ծանկիչ սպանուած են: Միւս կողմէ Բրքական բանակը ամրապնդած է իր դիրքը Իրաք - Իրան սահմանային չրջանները եւ անկարելի չի նկատուիր որ գործողութիւնները սահմաններէն անդին ալ տարածուին:

ԱՆԳԱՐԱՁԷՆ վերադարձին համայնավար կուսակցութեան պատուիրակութիւնը մամուլի ասուլիս մը տուաւ Շարաթ օր, Փարիզի մէջ: Անտրէ Լաժուանդիէի գլխաւորած պատուիրակութեան նպատակն էր առաջքն առնել մահափորձներու գործադրութեան, ի մասնաւորի լսողներն՝ Հլոյը Ասլանի, որու կախազան հանուելու վճիռը վաւերացուած է Մոսկուայի կողմէ եւ միայն Էվրէն գնայ բան մը ընել: Երկուշաբթի օր, մամլոյ ասուլիսով ալ («Թուրք կախաղանները») «իմանիք է» կը ծանրանար Թուրքիոյ հազարաւոր դատապարտեալներու վիճակին վրայ եւ Քիւրտիստանի չարդերուն: Պատուիրակութիւնը դիմումներ կատարած է երեք մակարդակի վրայ՝ վարչապետ, Հանրապետութեան նախագահ եւ Մոսկուա: Մայրայեղ ճախ 18 հոգի ձերբակալուած են Ուրբաթ օր, այն ամբաստանութեամբ թէ «փորձած են կրկին ոտքի դնել իրենց գաղտնի կազմակերպութիւնը»: Տեւ - Եոլի ենթադրելով անդամները են:

ԱԹԵՆՔի մէջ Հինգ Ֆրանսացիներ ձերբակալուած են եւ դատի պիտի քաշուին: Ասոնք Ֆրանսական փոխադրութեան օդանաւի մը անճնակազմին անդամներն են եւ Աթէնք հասած են 3 միլիոն տոլարի գինամթերքներով, առանց յայտարարութեան եւ արտօնագրի:

ՔՈՒՋիՒԻՔի Անգլիա դնաց, անճամբ գոյց տալու համար թէ Աչխատանքի Դաշնակցութիւնը (ՍԷ - ԺԷ - ԹԷ) գօրավիզ է անդլիացի հանքագործներու գործադրութեան: Այս չարժումին ութերորդ ամիսն է եւ Քուպլիւքի վատահեցուց թէ անսահման ժամանակի վրայ, կրնան հաս-

(Շար.ը Դ. Էջ)

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԻՐ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՀԱՑԿ. ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԵՒ ԿՐՕՆՔԸ ՀԱՑԵՐԷՆՈՎ ԴԱՍԱԽԱՆԴԵԼՈՒ ՀԱՐՑԵՐԸ ԱՆԼՈՑՔ ԿԸ ՄՆԱՆ

«Յառաջ»ի Հոկտեմբեր 2-ի թիւով կը յայտնէինք, թէ Սեպտեմբեր 15-ին՝ Թեհրանի Ազգ. Առաջնորդարանին մէջ, իրանահայ երեք թեմերու թեմական խորհուրդներու ներկայացուցիչներու ունեցած խորհրդակցական հանդիպումէն ետք, Արտակ Արք. Մանուկեան Սեպտեմբեր 20-ին տեսակցութիւն մը ունեցած էր Ներքին նախարարութեան քաղաքական բաժնի պատասխանատուին հետ: Շուրջ երկու ժամ տեւած խօսակցութեան ընթացքին չօշափուած էին հայկական դըպրոցներու դժուարութիւնները. դլխաւոր նիւթը եղած էր կրօնքի դասաւանդման հարցը: Կրօնքը հայերէն լեզուով դասաւանդելու համար նոր առաջարկ մը եղած էր, ինչ որ նոր ելք մը կը նկատուէր հայկական դպրոցներու դժուարութիւնները լուծման համար: Որոշուած էր կրկին հանդիպում ունենալ՝ նոր առաջարկներու լոյսին տակ:

Արդ, Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիֆ»ի Հոկտեմբեր 3-ի եւ 4-ի թիւերէն կ'իմանանք, թէ Արտակ Արք.ի գլխաւորութեամբ իրանահայ երեք թեմերու թեմական խորհուրդներու ներկայացուցիչները՝ գրաւոր առաջարկներով, երեք հանդիպումներ ունեցած են Ներքին նախարարութեան քաղաքական բաժնի պատասխանատուին հետ: Իւրաքանչիւր տեսակցութեան ընթացքին պարսիկ պաշտօնատարը առաջարկած է փոխոխութիւններ մտցնել ներկայացուած առաջարկներուն մէջ:

Հայկական պատուիրակութեան բանաձեւած վերջին առաջարկը, որ յանձնուած է պարսիկ պաշտօնատարին, հետեւեալն է: Հայց. եկեղեցւոյ սկզբունքներու համաձայն, ծոյն եկեղեցւոյ կրօնքի դասաւանդման լեզուն հայերէնն է, ուստի կ'առաջարկուի, որ կրթական նախարարութեան կողմէ կրօնական փոխրամասնութիւններու համար պատրաստուած դասագիրքը, որպէս պաշտօնական ծրագրին մաս կազմող դաս, իբրեւ բարոյագիտութիւն, բարոյական գիտելիքներ դասաւանդուի հայկական վարժարաններու մէջ: Իսկ Հայց. եկեղեցւոյ կրօնքը հայերէն լեզուով դասաւանդուի դպրոցի դասացուցակին մէջ նկատի առնուելիք յաւելեալ պահերու ընթացքին: Առաջարկուած է նաեւ հայերէն լեզուի ուսուցման համար յատկացնել 8 պահեր՝ երկուքը Գուրանի փոխարէն, վեցը՝ բոլոր դասարաններուն համար:

Ի դէպ, յիշեցնենք որ Պարսկաստանի հայկական դպրոցները պաշտօնապէս եւ գործնապէս աշխատանքի պիտի անցնէին Հոկտեմբեր 7-ին: Սակայն, Ներքին նախարարութեան քաղաքական բաժինը, Հոկտեմբեր 4-ին, Թեհրանի Հայոց Առաջնորդին յայտնած է, թէ հայկական վարժարաններու ծնողաց եւ աչակերտներուն տեղեկացնէ, որ մինչեւ Առաջնորդարանի կողմէ ներկայացուած առաջարկներու վերաբերեալ Կրթական նախարարութեան պատասխանատուներու որոշման յատակացումը, դպրոցներու շուրջ չհամախմբուին:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ԽՄԲ. - «ՅԱՌԱՋ»ի - Նոր ստացանք Մայր Աթոռի այս երկրորդ հաղորդագրութիւնը Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքութեան վերաբերեալ: Առաջինը զոր հրատարակած էինք 1984 Յունուար 7/8-ի մեր թիւով, բաներ մը կ'ըսէր առանց բան մը ըսելու, ինչպէս կը մատնանշէինք այն ատեն: Անկէ ի վեր, նախ «ա սանասիան» մամուլ մը, ապա ռամկավար պաշտօնաթերթեր («Պայքար», «Ապագայ» եւայլն) լոյս ընծայեցին, անուղղակի ձեռ ձգուած տեղեկագրեր (բանի որ պաշտօնապէս մամուլին չեն ղրկուած բնիկ յանձնախումբին կողմէ) որոնց ընթերցումը - կալուածային եւ փիւնանսական գործառնութեանց մանրամասնութիւններով - խելքի պտոյտ կը պատճառէ: Որեան ալ Ս. Յակոբայ վանքը մեզ վարժեցուցած ըլլայ գայթակղեցնող գործունէութեանց (Սոթպի'զի ձեռագրերու հարցը դեռ չէ մոռցուած), ճորէն ալ կարելի է ապշիլ կարդալով, ի մէջ այլոց, թէ Հայոց պատրիարք մը 2·672·664 տոլար «լրացուցած է նուազպոյն» ինչպէս կը մատնանշէ այս տեղեկագիրը, «սահմըռկեցուցիչ», «ահաւոր», «սարսափելի» եւ նմանօրինակ ածականներով ճոխացնելով իր յայտնութիւնները: Հարկ չենք տեսներ հրատարակել այդ երկար տեղեկագիրը, նախ որովհետեւ մամուլին չէ ղրկուած, այլեւ խնայելու համար մեր ընթերցողներուն: Ամբողջութիւնը, արդէն, հրաժարականն ալ պահանջող, ծանրակշիռ ամբաստանագիր մըն է եղիշէ Պատրիարքին դէմ, որ չենք կարծեր թէ շատ ալ իրար անցած ըլլայ - il en a vu d'autres . . . : Մայր Աթոռի այս հաղորդագրութենէն կը պարզուի որ հարցին լուծումը ձգուած է Միաբանութեան: Ուրեմն՝ սպասենք: Անկասկած իիչեր կը գիտակցին թէ ինչ կարեւոր եւ առանձնաշնորհեալ դիրք կը վայելէ Հայոց պատրիարքարանը Երուսաղէմի Բրիտանեայ նուիրապետութեան մէջ, բայց հարկ է նաեւ գիտակցիլ որ այս 25-րդ ժամուն, Սիւրիոքը այնքան ստիպողական եւ ծանր հոգեր ունի, որ իսկապէս մեղք է մեր ուժերը սպառել՝ զբաղելով նման անորակելի գեղծումներով: Ի վերջոյ ձեւ մը պէտք է գտնուի, որպէսզի մեր վանականները իրենց բուն առաքելութեամբ զբաղին միայն - հայ մշակոյթով եւ Աստուծոյ պաշտելով - կալուածային եւ փիւնանսական մատակարարութիւնը ալ յոյս պատմութեան ակնարկելու...: Ստորեւ թուրք թերթերուն տուած լուրը այս մասին:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵՆԷՆ ԱԼ ԴԺԳՈՀ Է

Միացեալ - Նահանգներու դէմ դառնութեան բաժակը պարպելէ ետք, կարգը եկած է Խորհ. Միութեան: Անգարա անհրաժեշտ տեսեր է «ազգարարութիւն» մը ընել իւր Հայաստանի վարչապետին յայտարարութեանց օտար դիւանագէտներ ընդունած ատեն: Եթէ լաւ հասկըցանք Անգարայի կառավարութեան ըսածները, ոչ միայն ուրիշները, այլեւ Հայերն իսկ իրաւունք չունին իրենց պատմութիւնը յիշելու, բանի որ՝ ոչ վազգէն կաթողիկոս Նահատակաց յուշարձանի բացման ներկայ ըլլալու իրաւունք ունի (Ալֆորվիլ) ոչ ալ Ֆադէյ Սարգսեան Հայոց պատմութեան ակնարկելու...: Ստորեւ թուրք թերթերուն տուած լուրը այս մասին:

×

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Այսու հաղորդագրութեամբ հաստատում ենք Մայր Աթոռիս Դիւանի 1983 Դեկտեմբեր 6 թուակիր «Հաղորդագրութիւն»ը ի մասին Քննիչ Յանձնաժողովի տեղեկագրի՝ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան վերջին տարիների կալուածոց վաճառքի եւ դրամական գործառնութեանց վերաբերեալ:

Վեհափառ Հայրապետի նախագահութեան ներքոյ Ս. Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը՝ իր 1984 Յուլիս 24 նիստում մի անգամ եւս քննութեան առնելով Քննիչ Յանձնաժողովի 1983 Օգոստոս 31 թուակիր տեղեկագիրը եւ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան ներկայացրած 1983 Նոյեմբեր 18 թուակիր բացատրագիրը, ինչպէս եւ նոյն Քննիչ Յանձնաժողովի 1984 Ապրիլ 3 թուակիր պատասխան զեկուցագիրը, եկաւ այն եզրակացութեան, որ վերջին տարիների ընթացքում Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան կալուածների վաճառքի ու այլ ֆինանսական գործարքների ընթացքում կատարուել են անկանոնութիւններ կարեւոր գումարների հասնող, ըստ նեկայացուած տուեալների:

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը խրնդրեց Վեհափառ Հայրապետից, որ կոչ ուղղի Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքին առաջադրանքով, որ անյապաղ հրաւիրի միաբանական ընդհանուր ժողով մասնակցութեամբ բոլոր միաբանների, Ս. Աթոռից ներս եւ արտաքոյ Աթոռոյ պաշտօնավարող, որոնք ծանօթանալով Քննիչ Յանձնաժողովի եւ Պատրիարքութեան ներկայացրած բոլոր վերոյիշեալ փաստաթղթերին, առարկայօրէն եւ բարեխղճութեամբ քննեն դրանք, ստուգեն խնդրոյ առարկայ գործարքները եւ համաձայն միաբանութեան կանոնադրութեան տրամադրութիւնների, ճշդեն պատասխանատուութիւնները եւ ի հարկին որոնօրինեն պարտն ու պատշաճը, ի վերահանդիսումն Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան Աթոռի հեղինակութեան եւ ի մխիթարութիւն համայն հայ հաւատացեալ ժողովրդի:

Վեհափառ Հայրապետը հաստատեց եւ ընթացք տուեց Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի սոյն առաջադրանքին:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ
(կնիք)

1984 Սեպտեմբեր 12 ք.
Ս. Էջմիածին

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԱԿՆԱԿԱՊՏԻՒՐ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ

ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՏՕՆԻՆ ԱՒԻԹՈՎ

Սփիւռքի հայ իրականութեան մէջ Հոկտեմբեր ամիսը կը ճանչցուի որպէս Մշակոյթի Ամիս, որու ընթացքին Հայաստանեայց եկեղեցին կ'ոգեկոչէ յիշատակը թարգմանիչ վարդապետներուն, որոնք 5-րդ դարուն իրենց խորունկ հաւատքով տեսիլքն ունեցան հայերէն նշանագրե՛ր ստեղծելու եւ Աստուածաշունչը հայերէնի թարգմանելու: Այսպէս է որ հիմը դրուեցաւ հայ դպրութեան ու մշակոյթին:

Այս տարի, Շաբաթ, Հոկտեմբեր 13-ին կատարուած տօնը երրորդն էր Հայաստանեայց եկեղեցւոյ օրացոյցին մէջ թարգմանիչ վարդապետներու յիշատակին նուիրուած տօներուն, որ կ'ընդգրկէ ոչ միայն հինգերորդ դարու մեր սուրբերը այլ նաեւ յետագայ դարերու վարդապետներն ու հայրապետները, որոնք միտքի ու հոգիի տիտանական աշխատանքով կերտեցին մեր ոսկեդարն ու արծաթէ դարը: Անոնք են՝ Մեսրոպ Մաշտոց, Եղիշէ, Մովսէս Խորենացի, Դաւիթ Անյաղթ, Գրիգոր Նարեկացի եւ Ներսէս Շնորհալի:

Ամէն տարի Հոկտեմբեր ամսուան կէսերուն նշուող վերոյիշեալ սուրբերուն յիշատակի տօնը լոկ եկեղեցական տօն մը չէ բառին իսկական առումով, այլ կը հանդիսանայ տօնը նաեւ հայ մշակոյթի պանծացման ու յաւերժացման: Անոր համար է որ ազգային - եկեղեցական կեանքէն ներս այս ամսուան ընթացքին, հայ եկեղեցական ու մշակութային կազմակերպութիւններու նախաձեռնութեամբ տեղի կ'ունենան զանազան ձեռնարկներ՝ նպատակ ունենալով յարգանքի տուրք մատուցանել հինգերորդ դարէն մինչեւ մեր ժամանակները միտքի ու հոգիի հայ մշակներուն, ինչպէս նաեւ նոր սերունդը ոգեշնչելու անոնց ստեղծած արժէքներուն հաղորդակից դառնալու ոգիով:

Հինգերորդ դարուն, հայ եկեղեցւոյ երկու մեծ սուրբերու՝ Սահակ Կաթողիկոսի եւ Մեսրոպ Վարդապետի անդուլ ջանքերուն շնորհիւ ստեղծուած հայ գիրն ու գրականութիւնը հանդիսացաւ ազգային անկախ գոյութեան ամենազօրաւոր ազդակը եւ հայ ազգը, որ ժամանակի քաղաքական խիստ դժուար պայմաններու հետեւանքով կը գտնուէր ոչընչացման վտանգին առջեւ, փրկուեցաւ եւ իր գոյութիւնը չարունակեց որպէս ժողովուրդ եւ եկեղեցի:

Աստուածաշունչը հայերէնի թարգմանող վարդապետներու եւ անոնց շունչին տակ դաստիարակուած սերունդի հոգեւոր մշակութային աշխատանքը իր տարբեր երեսներով, բարոյապէս եւ իմացական գինեց հայ ժողովուրդը, եւ ապահովից զինեց անոր գոյութիւնը որպէս ազգային ամբողջութիւն: Այս իմաստով հայ եկեղեցական դասը 5-րդ դարէն սկսեալ իր վեհ կոչումին դիտակից, հանդիսացաւ նախաձեռնողը, չարունակողը, պահողն ու պահպանողը, ոգեշնչողն ու իմաստաւորողը հայ ազգային - եկեղեցական մըշակոյթի:

Ազգարեւ, մինչեւ տասնըմէկերորդ դար մեր Մատենադրութեան մէջ կը յիշուին շուրջ 50 մատենագիրներ, որոնցմէ միայն մէկը՝ Գրիգոր Մագիստրոս պիտուն իշխանը աշխարհական եղած է:

Ազգային - եկեղեցական տարեգրութեան եւ մեր մշակոյթի պատմութեան մէջ բնականաբար մեծ եղած է վանական դպրոցներու ու համալսարաններու դերը: Այստեղ է որ մշակուեր, զարգացեր եւ աչքի լոյսի պէս պահպանուեր են դարաւոր մեր մշակոյթի թանկագին գանձերը. մատենագրութիւն - թիւն - մանրանկարչութիւն, գրչագրութիւն: Վանքերու մէջ ծաղկած հայ մշակոյթն ու արուեստը արդիւնքն էր հայ հոգեւորականութեան քրտնաջան վաստակին, եւ հայ ժողովուրդի քրիստոնէական կրօնքին հանդէպ ունեցած բարեպաշտական զգացումներուն: Էջմիածին, Դուին, Տաթեւ, Սանահին, Հաղպատ, Գլաձոր, Կարմիր Վանք, Սիս, Աղթամար, Երուսաղէմ, Արմաշ և այլ հոգեւոր դպրութեան կեդրոններ հանդիսացան լուսաւոր անուններ որոնք չատոնց անցած են մեր մշակոյթի պատմութեան մէջ իբրեւ հոգեւոր մշակոյթի կեդրոններ:

Աստուածաշունչէն, այսինքն քրիստոնէական կրօնքէն բխող միտքի ու հոգիի լոյսը յետագայ դարերուն նաեւ ճառագայթեց հայ եկեղեցւոյ հոգեւոր մըշակութային կեանքէն ներս, Ս. Գրիգոր Նարեկացիով եւ Ս. Ներսէս Շնորհալիով: Նարեկացին իր հոգեթով, միստիկ բանաստեղծութեամբ, Շնորհալին՝ զմայլելի աղօթքներով ու չարականներով անկորնչելի արժէքներ մուծեցին հայ հոգեւոր մշակոյթի գանձարանին մէջ:

Թէ դասական եւ թէ արդի ըմբռնումով ազգի մը մեծութիւնը իր ստեղծարար ոգիին ու ստեղծած մշակութային արժէքներու արժանիքներուն մէջ կը կայանայ: Հայու հոգին կազմաւորուեր, իր ինքնուրոյն դրոշմով զարդացեր, զօրացեր եւ անխորտակելի էութիւն է դարձեր երկար դարերու ընթացքին մշակոյթին, այսինքն քրիստոնէական կրօնքին, գրականութեանն ու արուեստէն ստացած իր անունդով: Հայու հոգիին նայն պայծառ արտայայտութիւնը հանդիսացող անցեալէն ժառանգուած նիւթական եւ հոգեւոր մշակոյթի կոթողները այսօր կը կազմեն հայ ժողովուրդի փառքն ու պարծանքը, եւ անոր կ'ապահովեն պատուաւոր տեղ մը արժէքաւոր մշակոյթ ունեցող այլ ազգերու չարքին:

Մշակոյթ բառը իր եւրոպական արմատին մէջ պաշտամունք կը նշանակէ: Ուստի ջերմ սիրով պէտք է կապուինք մեր պատմութեան, մեր գրականութեան ու արուեստներուն: Այդ պաշտամունքը, այդ ջերմ սէրը, կը թելադրեն հայաստանեայց եկեղեցին, հայ դպրոցը, հայ գիրքը. որովհետեւ ատոնք են հայ մշակոյթի ակնաղբիւրը: Հետեւաբար հայ եկեղեցւոյ ու հայ դպրոցի միջոցաւ կարելի է հաղորդակից դառնալ մեր մշակոյթի արժէքներուն ու ոգիին հետ եւ ծանօթանալ անոր հիմնական տարրերուն, դանոնք իւրացնել ու սիրել եւ մեր ներքին մարդը կերտել անոնցմով:

Ինչպէս անցեալին, մեր օրերուն եւս հաստատուած ճշմարտութիւն է Քրիստոսի լուծը իր վրայ առած հայ հոգեւոր - բականին համար Աստուծոյ եւ եկեղեցիին ծառայութեան կողքին ծառայել նաեւ հայ մշակոյթին. որովհետեւ Հայուն համար ազգ, եկեղեցի եւ մշակոյթ մխեւնոյն ամբողջութեան բաղկացուցիչ տարրերն են: Անոր համար է որ ամէն Հայ որ եկեղեցիին կը ծառայէ ծառայած կ'ըլլայ հայ ազգին ու մշակոյթին: Այս հաստատումը առաւել եւս ճշմարիտ է անոնց համար, որոնք ամէն կիրակի եկեղեցի կը փութան զպրաց դասի երգեցողութեան մասնակցելու կամ Ս. Խորհուրդին ծառայելու: Ահա այս գիտակցութեան շնորհիւ է որ չէն ու պայծառ կը մնան մեր եկեղեցիները որպէս աստուածային հաստատութիւններ եւ ազգին միութիւնն ու հոգեւոր - բարոյական կեանքը ապահովող ազդաներ:

Մեր օրերուն թարգմանիչ վարդապետներու ոգեկոչման տօնը առիթ պէտք է հանդիսանայ հայ եկեղեցիին ծառայութեան գործին մէջ յատակ կերպով տեսնելու ազգին ու մշակոյթին ծառայելու վսեմ ու նուիրական պարտականութիւնը: Այս իմաստով ուրեմն Գրոց Գիւտի եւ Սուրբ Թարգմանիչներու յիշատակին նուիրուած տօնը առիթ ու խթան պէտք է ըլլայ առաւել ջերմեռանդութեամբ փութալու մեր եկեղեցիին, հաղորդակից դառնալու մեր հայերու լոյս հաւատքին եւ աւելի յաճախ ըմբոշխնելու դրերու խորքէն եկող բոյր տաք հացի պէս միշտ թարմ մեր հոգեմտալ աղօթքներուն ու չարականներուն համն ու բոյրը:

ՍԱՐԳԻՍ ԲՀՆՑ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Միլանօ

երգի ճամբով

Աստուածեան չոգին եւ չաղին, չորպին խաղաղութիւն եւ անդորրութիւն սփռող լռութեան ընդմէջէն, քնքշարոյր ծաղիկներով եւ պաղատու ծառերով եզերուող ճամբաներէն կը յառաջանար ծերունազարդ թէ երիտասարդ, պատանի թէ պարմանուհիներով լի հանրաչարժը մեր քաղաքէն դէպի ուխտատեղացութեան վայրը՝ մշտադալար Թալառ դիւզաքաղաքը: Ցարբեր տարբեր սերունդներու պատկանող ուխտաւորներն ու հաւատացեալները, երգիչ եւ երգչուհիները, կարծէք, անտանելի եւ տաժանելի աշխատանքէ մը վերջ զգացած ֆիզիքական յոգնութեան ճնշումն տակ, հազիւ կը հարցնէին իրենց քովը կամ մօտը բազմած ծանօթ կամ անծանօթ ուղեկիցին որպիսութիւնը, «անքաղաքավար»ի պիտակը իրենց ճակտին չտանելու մտահոգութեամբ:

Ոչ ոք ի վիճակի էր եւ յանդգնութիւնն ունէր հանրաչարժի մէջ տիրող այս լռութիւնը փարատելու: Եւ ահա՛ կը լսուէր ուխտաւորներու մէջ գտնուող քահանային ձայնը, որ պիտի դար «Տէրունական Աղօթք»ը արտասանել նախ, եւ ապա երգել Ներսէս Շնորհալիի խորխոատ, սքանչելի «Աստուա Լուսոյ»ն: Ամբողջ երթի ընթացքին միակ երգն էր, որ կ'երգուէր պզտիկ խումբի մը կողմէ:

Վերադարձը բոլորովին տարբեր պատկեր կը պարզէր: Զկային այլեւս լուռ ու անձայն իրենց բազկաթոռներուն մէջ կիսաթաղ ծերունազարդներ, եւ ոչ ալ տարիքով երիտասարդ, սակայն հոգիով ծերացած աղջնակներ, տղաներ: Զկային այլեւս տարբեր սերունդներու պատկանող մարդոց առջեւ պիտակցաբար կամ անպիտակցաբար ցանկապատ քաշողներ: Եւ չկային նաեւ իրենց առօրեայ կեանքի դժուարութեանց մէջ թաղուելով՝ ընկճուողներ: Այլեւս չէնչող մթնոլորտ մը կը տիրապետէր հանրաչարժին մէջ:

Երգը՝ հայ երգը անպակաս մը եւս կը տանէր իր յաղթանակը, քարացած հոգիները հերկելով, սառած սիրտերը ջերմացնելով, տխուր դէմքերը ժպտեցնելով եւ լռող շրթները խօսեցնելով: Իրարու եւս տեւէ, առանց դադարի կը հնչէին տասնեակ տարիներու հայրենասիրական երգերը, վերջին չրջաններու հայրենասէր մեղեդիները, բոլոր ուխտաւորներու մասնակցութեամբ: Ո՛հ, բերկրալի իրողութիւն, փարատուած էր սերունդներու միջեւ քաչուած դժբախտ, սակայն յատակ իրերահասկացողութեան եւ փոխյարաբերութեան ցանկապատը՝ երգի ճամբով: Այլեւս բոլորն ալ կը գգային նոյն հպարտութիւնը «Տաղ Անդրանիկի»ն»ով: Երիտասարդ թէ տարիքոտ բոլորն ալ նոյն կարօտով, նոյն յոյսով կը թրթռացնէին իրենց ձայնական լարերը, դրսեւորելու համար գաղափարը եւ արդարացի խղճի՝ «Ճանկամ տեսնել զիմ կիլիկիա»ն: Օ՛ տաբօրինակ երեւոյթ, հան-

«...Դուք գիտէիք մանաւանդ ամէն բանէ վեր սիրցնել ձեր աշակերտներուն իրենց ազգը, իրենց լեզուն, իրենց պատմութիւնը, իրենց գրականութիւնը»:

Շուրջ 25 տարի դասաւանդելով Պոլսի գրեթէ բոլոր վարժարաններում, Չերազը հետեւողականօրէն կիրառեց ազգային դաստիարակութեան իր սկզբունքները ու գաղափարները 70 - 80-ական թուականների կրթական վերածնունդի եւ լուսաւորական շարժման ճանաչուած պարագլուխը: Պատահական չէ, որ սկսած 1870 թուականից, Չերազը եղել է ազգային եւ կրթական գրեթէ բոլոր ընկերութիւնների հիմնադիր անդամներից, ու գեկավարներից մէկը (կիլիկեան ընկերութիւն, Ազիական ընկերութիւն, Դպրոցասիրաց ընկերութիւն, Արարատեան եւ Նուպար Շահնազարեան Սանուց Միութիւններ եւայլն): Բնաւ պատահական չէր նաեւ, - որ հէնց Չերազին վստահուեց Պոլսի նորաբաց ազգային կեդրոնական վարժարանի տնօրէնութիւնը: Թէ ինչպիսի անտարակելի հեղինակութիւն էր Չերազը այդ բնագաւառում, վկայում է կեդրոնականի այն ժամանակուայ սանեից մէկը՝ յետագայում մեծանուն հայագէտ ու լեզուաբան Հրաչեայ Աճառեանը:

(Շար. 3)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ ՈՐՈՆՈՂԸ

ԿԱՐԼԷՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Այն դուրս էր գալիս զուտ գրական ու կրթական հարցի շրջանակներից եւ ստանում համազգային նշանակութիւն, քանզի աշխարհաբարի յաղթանակով էր պայմանաւորուած ոչ միայն մատաղ սերնդի ճիշդ դաստիարակութիւնը, այլեւ ազգի լուսաւորութեան խնդիրը, որի մէջ էր նա տեսնում հայ ժողովուրդի փրկութիւնը: Յովհ. Սէթեանին գրած նամակներից մէկում Չերազը հաւաստում է. «Իմ համոզումը սա է. գրական վերածնութիւն եւ ազգային վերածնութիւն կըրնան փրկել հայ ժողովուրդն»: Ուրեմն պայքարը լուսաւորութեան համար պայքար է ազատութեան եւ ազգային վերածնութեան համար: Իսկ այդ պայքարը պէտք է սկսուէր աշխարհաբարի հաստատումով: «Հայ ազգի այս աղիողորմ վիճակի մէջ խոհեմութիւնը վատութիւն է, համբերութիւնն՝ կործանում», - պատասխանելով խոհեմութեան կոչող ձայներին, գրում է նա: Աշխարհաբարի հարցը համարելով համազգային հարց, Չերազը յայտարարում էր. «գրիչս կը դժկամակէր գրել մեռած խօսքեր կենդանի ականջների համար, ողջամտութիւնս կ'ապըստամբէր, զի կը զգայի, թէ մի ափ ուսումնականների համար կ'աշխատէի, քանի որ պարտաւոր էի աշխատիլ ազգին, մանաւանդ, ազէտ մասին համար, որ մեծամասնութիւնն է»:

Չերազի այս տողերը, որ յար եւ նման են Աբովեանի յայտնի տողերին, նրան յիրաւի զարձնում են արեւմտահայ աշխարհաբարի Աբովեանը:

Աբովեանի նման Չերազն ինքն էլ ստեղծագործեց իր իւրայատուկ այսպէս կոչուած «ընտրողական աշխարհաբար»ով, գրեց աշխարհաբարի նոր քերականութիւն, ինչպէս Աբովեանը իր «նախաշաւիղ»ում, եւ «Վէրք»ի նշանաւոր առաջարանում, Չերազը եւս հրապարակեց իր ծրագրերը ազգային դաստիարակութեան եւ ազգի լուսաւորութեան մասին: Աբովեանի պէս նա էլ ծառացաւ ազգային դրպրոցների եւ սահմանափակ ուսուցիչների դէմ. «Ա՛հ, իր՛նչ բոցեր մարած են արդեօք այսպիսի ցուրտ չունչերի առջեւ. իր՛նչ քնարներ փշրուած են այս մարմարէ մատերին տակ, քանի՛ հոգիներ կոխան եղած են այդ սրբապիղծ ոտքերին եւ քանի՛ հանճարներ պիտի համրէր այսօր ազգը իւր մէջ, թէ անխոհեմ դաստիարակները չյանդգնէին խամրեցունել այն մատղաշ ծաղիկները, որոնց վրայ աստուածային ցօղ էր իջած»:

Աբովեանի պէս նա էլ եղաւ մանկավարժութեան ու դաստիարակութեան իր նոր գաղափարների կիրառողը՝ աշակերտների մէջ սերմանելով հայրենասիրութեան եւ ազատասիրութեան վեհ զգացումներ: «Հազուագիւտ ժամեր էին մեզ համար ընդհանուր եւ Հայոց պատմութեան իր դասերը, որոնցմով տոգորուած ջերմ հայրենասէրներ եղանք անդիտակցաբար», - գրում է նրա սանեերից մէկը՝ յետագայում նշանաւոր բժիշկ Վ. Մեսրոպեանը, իսկ Ա. Զօպանեանը, ուսումնառութիւնից շուրջ չորս տասնամեակ յետոյ էլ սրբագան մի ակնածանքով նրան է ուղղում իր հիացումի ու երախտագիտութեան հետեւեալ խօսքերը.

«...Դուք գիտէիք մանաւանդ ամէն բանէ վեր սիրցնել ձեր աշակերտներուն իրենց ազգը, իրենց լեզուն, իրենց պատմութիւնը, իրենց գրականութիւնը»:

Շուրջ 25 տարի դասաւանդելով Պոլսի գրեթէ բոլոր վարժարաններում, Չերազը հետեւողականօրէն կիրառեց ազգային դաստիարակութեան իր սկզբունքները ու գաղափարները 70 - 80-ական թուականների կրթական վերածնունդի եւ լուսաւորական շարժման ճանաչուած պարագլուխը: Պատահական չէ, որ սկսած 1870 թուականից, Չերազը եղել է ազգային եւ կրթական գրեթէ բոլոր ընկերութիւնների հիմնադիր անդամներից, ու գեկավարներից մէկը (կիլիկեան ընկերութիւն, Ազիական ընկերութիւն, Դպրոցասիրաց ընկերութիւն, Արարատեան եւ Նուպար Շահնազարեան Սանուց Միութիւններ եւայլն): Բնաւ պատահական չէր նաեւ, - որ հէնց Չերազին վստահուեց Պոլսի նորաբաց ազգային կեդրոնական վարժարանի տնօրէնութիւնը: Թէ ինչպիսի անտարակելի հեղինակութիւն էր Չերազը այդ բնագաւառում, վկայում է կեդրոնականի այն ժամանակուայ սանեից մէկը՝ յետագայում մեծանուն հայագէտ ու լեզուաբան Հրաչեայ Աճառեանը:

(Շար. 3)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՏՐԱԳՈՒՆԿ

ՎԱՂՊԱՏՈՒՀԻ ՀԱՐԿԱՎՈՐ ԲԱԺՆԵՏԻՐՈՋ

Ա. ԽՈՀԱՆԵՍՅԱՆ

«ՏՈՒ Ֆ ԱՍՏՂԱՆՈՑ ՓՈՓԽԻԿ ՔԵՐԱՐԸ»

(Թիրաժ՝ 2 · 8 · 9 ·)

ՓՈՆԱՓՈՂԵՆ

- Շատ լա՛վ, բայց Տուֆենկո, իր աշխատասիրության համար։

Ժպտաց Տուֆենկոն, ամաչկոտ ժպիտով մը։

- Ես ինչ որ կրնամ, կ՚ընեմ, պարո՛ն գնդապետ։

×

Գիտեմ մենք ամեն ինչ ձեզ համար։ Ամեն ինչ կրնանք անել ձեզ համար։ Ամեն ինչ կրնանք անել ձեզ համար։ Ամեն ինչ կրնանք անել

(Շար. Ա էջէն)

նել բանթողներուն, ապահովելով անոնց ապրուստը: 412 թոն ուտեստեղէն եւ 70 մլիոն անթիմի չէք մը տարած էին արդէն 500 չարքաչիններ, Քրազիւքիի հետ:

ՓԱՐԻԶԻ կառքի ցուցահանդէսը մրցանիչ կոտրեց դռնէ մուտքի գեռնի վրայ: Մէկ մլլիոն ութսուն հազար էր 1982-ին եւ մէկ մլլիոն հարիւր հազար այս տարի: Նոյնը չէ վաճառքի գեռնի վրայ, թէեւ որոշ լաւատեսութիւն կը տիրէ Ֆրանսացիներուն քով, մանաւանդ՝ Փէօժօ (205) եւ Ռընօ (սիւփէր 5) ընթացիք մտեղներուն համար: 9 Ռօյս ալ ծախուած է իւրաքանչիւրը մօտ մէկ մլլիոնի:

×

ՃԱՏՐԱԿ
ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՑՆՈՒԹԻԻՆ

Հինգշաբթի օր ալ, 11-րդ խաղը հաւասար արդիւնքով ընդհատուեցաւ, երկու խաղացողները համաձայնած ըլլալով, 41-րդ հարուածին, չչարունակել նախորդ օրը յետաձգուած խաղը: 12-րդ խաղը տեղի կ'ունենար Ուրբաթ եւ այս անգամ ալ հաւասար վերջ կը դնէր: Մասնագէտներու կարծիքով այս ձեւով ժամանակ կը շահի եւ կիզերը կը հանգարտեցնէ: Այդ իսկ պատճառով, կը կարծուէր որ երկուշաբթի օր, 13-րդ խաղին, Գարպով պիտի կանայ - սպիտակներով - վերջ տալ այդ «ոչ ոքի» արդիւնքներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Վ. Երեմեան իրենց զաւկին Կարապետ Երեմեանի ամուսնութեան ուրախ առիթով հետեւեալ նուէրները ըրած են Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ միջոցաւ. - 1000 Ֆ. Ս. Մեսրոպ Կրթարանին, 1000 Ֆ. Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցիին: Նոյն առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Չէրչեան կը նուիրեն 100ական Ֆրանք եկեղեցիին, դպրոցին, Մշակոյթի Տան եւ Կապոյտ Խաչին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը իր բոլոր մասնաճիւղերով խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Տիկին Արշալոյս Մեհեանի իր ամուսնոյն՝ Կարօ Մեհեանի մահուան առթիւ:

×

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տիկին Շմաւոնեանի իր քրոջ Տիկին՝ Կարապետեանի մահուան առթիւ, չնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆ. այս տխուր առթիւ:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

DINER SPECTACLE EXCEPTIONNEL
Le Vendredi 26 Octobre à partir de 20 heures
Aux * Etoiles
61, rue du Château d'eau — 75010 PARIS
avec
«LES BALLETS ARMENIENS»
Chorégraphie Gérard MADILIAN
uniquement sur réservation avant le 20 Oct.
Apéritif : Un Raki - Khémia
Menu : Couscous poulet - Boulettes
Vin : Une bouteille pour 3 personnes
Dessert et gâteau
Prix : 200 Frs. par personne, service compris
Bon à découper et à retourner
«SPECTACLES B.O.R.E.»
14, rue de l'Université — 75007 Paris
Tél. : 260. 34. 67
Je soussigné M .....
Adresse .....
..... Tél. : .....
vous prie de me réserver ..... places
pour le dîner-spectacle du 26 Octobre 1984
«AUX ÉTOILES» et vous prie de trouver
ci-joint un chèque de.....

Պ. Սարգիս Գիւհիրեան, Տէր եւ Տիկին Ռեմոն Թորէն եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Կապրիէլ Տըլօմէնի եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կի Սիմոնէ - Վօտուա եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարկ Ղանճեան եւ զաւակները, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ - մօր եւ բարեկամուհիին՝

ԵՒԱ ԳԻՒՀԻՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Մանուկեան)

մահը որ պատահեցաւ Հոկտեմբեր 13-ին 73 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Հոկտեմբեր 16, ժամը 10·15-ին Իսթի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մալաքոֆի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը, (ժամը 11·45):

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԵՒ ՅՈՒՇԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Հաճնոյ Հայրենակցական Միութեան նախաձեռնութեամբ, Հաճնոյ 9 ամսուան հերոսամարտի 64-րդ տարեդարձի առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Հոկտեմբեր 21, կիրակի, առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, 8 հազար դիւցազներու հոգւոյն: Իսկ կէսօրէ վերջ ժամը 13·30-ին հոգեճաշ եւ յուշահանդէս Ճաշարան Լաֆայէթի մէջ:

80, rue La Fayette, Paris 9e

Ճաշագին՝ 80 Ֆ.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ
ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Տիկին Սիրանոյշ Ժամկոչեան - Սարտարեան 1000 Ֆ. կը նուիրէ Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն):

×

ՏԻՍԻՆ. - Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հաբէլեան, ծանօթ հրապարակագիրը եւ Դաշնակական վեթերան ընկեր՝ կարօ Մեհեանի մահուան առթիւ, ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տիկին Արշալոյսին եւ ընտանեկան պարագաներուն, բաժնելով իրենց սուգն ու կսկիծն, եւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 200 Ֆ. «Յառաջ»ին: Նոյն տխուր առթիւ, Տիկին Թէօփիքճ Օհանեան կը նուիրէ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն - Թ'Էթիէնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ օծման առթիւ (Մայիս 20) սպգ. միութեան վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. -

Տէր եւ Տիկին Սարաֆեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Օֆլազ (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Պոտիկեան (Սէն-Թ'Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Ժան Փիլիկեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Ստեփան Ստեփանեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Ստեփան Վանէսեան (Ռիյէօ լա Փակ), Տէր եւ Տիկին Վարդան Պարսամեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Տիկին Տէսթանեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Հրանդ Թէրզեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Կապամեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Պ. Ժորժ Օպոզեան (Սէն - Շամոն), Տէր եւ Տիկին Վահրիճ Թաշճեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Վահան Աբեթինեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Տիմիթլթասէթեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Տիկին Արշալոյս Գիլճեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Օր. Ֆլորին Խաչատրեան, Ոմն՝ (Սէն Շամոն), Տէր եւ Տիկին Մէրմէրեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Պ. Ժան Ժ. Օվիկեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Պ. Շմաւոն Կարապետեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Վալանսի Առաքելական եկեղեցւոյ մշակութային ընկ. 1000-ական Ֆ.:

(Շար.)

×

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանին յանձնախումբը, չնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Ոսկերիչեանէ 100 Ֆ. Յարութիւն Կարապետեանի յիշատակին:

LEVON
Peinture — Aquarelle — Litho — Gravure
Relief — Cliché verre
EXPOSITION
organisée par
l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance
et le Musée Arménien de France
Fondation N. Fringhian
du 18 au 30 Octobre (16h à 21h)
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Vernissage le Jeudi 18 Octobre de 19h à 21h

Հ. Բ. Ը. Մ.
ԵՒ
ԷՍԱԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ԵՒ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, Հոկտ. 21, ժամը 15·30-ին Ալէք Մանուկեան Մշակոյթ·կեդրոնը՝
118 Ռիւ տը Փուրսէլ
Նուիրուած՝
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ
Ննդեան 60-ամեակին:
Մեծանուն բանաստեղծին կեանքն ու գործը կը ներկայացնէ՝
ՕՐ. Հ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ
Հանդիսութիւնը կ'ողեւորէ կուռնկ Նուագ ու երգի համոյթը երգչուհի՝ Ա.յտա Էմիրեանի հետ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ
ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղի հովանաւորած միօրեայ վարժարանի վերաբացումը, Հոկտեմբեր 17-ին, եւ ամէն Շաբաթ-Կիրակի ժամը՝ 14 - 17: Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան նոյն օրը եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Théâtre Arménien à CACHAN

La Croix Bleue de Bagneux-Cachan
présente
La troupe théâtrale de Hamaskaïne
TIMAG
dans
"le Roi de Cilicie"
de Mouchegh Ichkhan

ՄՈՒՇԵՂ ԻՇԽԱՆ-ի
"կիլիկիոյ Արքան"

Dimanche, 21 Octobre à 15h30 précises
à la Maison des Jeunes et de la Culture
Ave. Louis Georgeon — CACHAN
(près du Stade Municipal et de la Mairie
autobus 187 de la Porte d'Orléans)

Points de vente :

Billets en vente auprès des membres de la section de Bagneux-Cachan

Madame KARAOGLANIAN
22, rue Lavoisier, 94230 Cachan
tél. 664 02 92
Librairie LE PETIT PRINCE
121, bd. Saint Michel, 75005 Paris
tél. 354 45 60
Epicerie SEVAN à Clamart

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ
ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ՝
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՅՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28, 1984, ժամը 16-ին
MUSÉE GUIMET
6, place d'Iéna - Paris 16e

կը նախագահէ..
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ
Առաջնորդ Փարիզի Հայոց
կը խօսին..
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
ՏՈՔԹ. ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ
գեղարուեստական բաժինն կը մասնակցին..
Լուսաւորիչ երգչախումբը
դեկավարութեամբ՝ տոքթ. Լ. Մոմճեանի
Տիկին Ժանէթ Մափեան (*դաշնակ*)
Օր. Վիլմա Պէօրէէեան (*արտասանութիւն*)
Ստեփան Ագեան (*առնթուր*)

մուտքը ազատ է

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՐՋԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ՝
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԻ
HOTEL HOLIDAY INN
Porte de Lyon — Dardilly

BAL ANNUEL

de la CROIX BLEUE ARMENIENNE de LYON
Samedi 27 Octobre de 21 heures à l'aube
avec
l'ORCHESTRE HARTANAG de Paris
tenue correcte exigée
Réservations jusqu'au Vendredi 26 Octobre — Tél. : 888 - 92 - 51

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 17
MERCREDI 17 OCTOBRE 1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՔ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 260 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 550 Ֆ. - Հատը՝ 3,00 Ֆ.

60ՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.812 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.812

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ թիւ մէկը, այսինքն՝ հանուրական ընկերվարական կուսակցութեան առաջին քարտուղար՝ Եանոշ Քատար փարիզ ժամանեց երկու օրուան պաշտօնական այցելութեան համար: Պետական պետական պետական հետ տեսակցութիւններէ զատ, Քատար տեսնուեցաւ նաեւ կուսակցական պարագլուխներու հետ, ինչպէս՝ Մառչէ եւ Ժոսփէն: Երկուշաբթի իրիկուն վարչապետ էր որ ճաշ մը կուտար իրեն ի պատիւ, Երեքշաբթի՝ Հանրապետութեան Նախագահը: ՍԱՎԱՏՈՐԻ մէջ որոշ խանդավառութիւն կը տիրէ այն «պատմական» հանդիպումէն հետք, զոր նախագահ Տուառթէ ունեցաւ ապստամբներու պետական հետ: Փամփլի փոքրիկ թաղի մը (պարզուած ապահովութեան համար) եկեղեցին մէջ է, որ իրրեւ միակ վկայ՝ եպիսկոպոսով մը, տեղի կ'ունենար վերջին յոյժ տեսակցութիւնը: Տուառթէ, ինչ նախաձեռնարկ եղած է այս հանդիպումին, դարձեր կարգալով Ազգաժողովի ամպիոնին կեռիլլաներուն: Հինգ տարի է, ատենուան 30 հազար հոգի մեռած է, հազիւ 3 միլիոն բնակիչ ունեցող այս սպառած արիւնաքամ Հանրապետութեան մէջ եւ դառ բնական է որ յոյս մը ծնի: Տուառթէ նախապէս լսած էր որ երկխօսութեան ձեռնարկելու համար նախ պէտք է վերահաստատած ըլլայ ապահովութեան պայմանները բոլորին համար, ինչ որ պարագան չէ, քանի որ Սան - Սալվատորի արքեպիսկոպոսարանին իրաւարանած սպառազինութիւնները կը չարունակեն յայտնել քաղաքական ոճիրներ, առեւանգումներ եւ մահուան դումարտակներու սպանութիւնները: Հանդիպումը տեւած է չորսուկէս ժամ եւ յանձնախումբ մը կազմուած է: Տուառթէ ընդհ. ներում յառաջիկէ եթէ զէնքերը վար դնեն եւ ուզէ որ ընտրութիւններու ճամբով վերահաստատուի քաղաքական հաշտարար վանք մը: Կեռիլլաները անզիջող կը մնային սկիզբը, բայց յատկապէս կ'անդրադառնան որ ժամանակը իրենց ի նը պատ չաշխատիր եւ թէ Տուառթէ բարի համեցողութիւն ունի, անկասկած, բաներ մըն ալ չկանացած է ընել, եթէ նոյնիսկ յաջողած բոլորովին զինաթափ ընել գերյայեղ - ազն ու զինուորականները:

ՎԱՏԻԿԱՆԻ աստուածային ծէսի ժողովը եպիսկոպոսական ժողովներու նախագահներուն ուղղուած նամակով մը կ'արգիլէ այլեւս լատիներէն պատարագը, որ կ'ենթադրէ նախապատմաններով: Պապին կողմէ ստորագրեալ մըն է դէպի աւանդապաշտները (կերպ. Լըֆէվր, եւայլն): Վատիկանին Բ. տիեզերական ժողովէն ետք էր որ, Պօղոս Զ.ի նոր ծէսը կը փոխարինէր՝ Պիոս Ե.ի անունով: Ընդհ. դիմադիրը չարժում մը երեւան եկաւ այն ատեն, Ֆրանսայի մէջ՝ գլխաւորութեամբ կերպ. Լըֆէվրի, բայց Պօղոս Զ. տեղի տուաւ: Ներկայ կարգադրութիւնը, սակայն, ընդհանուր արտօնութիւն մը չէ, քանի ենթակայ է որոշ պայմաններու, որոնց առաջինն այն է որ լատիներէն պատարագելու համար, պէտք չէ այլեւս հնդրոյ առարկայ ընել Վատիկան Բ.ի որոշումները եւ բարեփոխումներ ալ ընդունիլ: Հին ծէսը կրնայ կիրարկուիլ միայն անդրոյն եպիսկ.ին արտօնութեամբ եւ բացառիկ պարագաներէ, լատիներէն պատարագը չի կրնար մատուցուիլ ծխական եկեղեցիներուն մէջ:

1943, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 16-ԻՆ կը հիմնուէր ՄՈՍ (Ֆոտո էճերնսի Օռկանիզէյշըն) որ նպատակն է նաեւ պայքարիլ անօթութեան դէմ: Ամէն տարի այդ թուականը - Հոկտեմբեր 16 - նուիրուած է սննդառութեան (համաշխարհային օր): Այս առթիւ թիւեր կը հրատարակուին որոնք իսկապէս ապշեցուցիչ եւ նոյնիսկ դալթակղեցուցիչ են, թէեւ ընդվզումէն անդին ոչ մէկ կուչա մարդու ախորժակը կը գոցուի: Այսպէս կը պարզուի որ այս յղփացած աշխարհին մէջ 600 միլիոն մարդ կայ որ ամբողջական սովէ կը տառապի, հազար երեք հարիւր միլիոն՝ ենթասննդառութենէ, 1600 միլիոն դէշ սննդառութիւն ունի, 900 միլիոն ալ չատ կ'ուտեն: Եւ ամէն օր, արշալոյսէն մին - չեւ վերջալոյս 46 հազար երախայ կը մեռնի աշխարհի մէջ սովէ...:

ՆՈՊԷԼի ԲԺՇԿԱԿԱՆ մրցանակը տրուեցաւ մարմնին ինքնապաշտպանութեան մասնագէտ (իմմիւնոլոժի) երեք բժիշկներու՝ մէկը Նիլս Ճերն (ծագումով դանիացի Անգլիացի մը), Սեզար Միլշթայն (ծագումով արժանթինցի, անգլիահպատակ մը) եւ կէօրկէ Քէօլէր, Միւնիխի ծննդած:

ՊՐԻՍԷԼի մօտ իքսէլ արուարձանին մէջ ոճրափորձ մը կատարուած է ազատական կուսակցութեան ուսումնական կեդրոնին դէմ: Նիւթական վնասները բաւական մեծ են: Վերջերս պելժիական այս կուսակցութիւնը մնայուն թիրախը դարձած է ահաբեկիչներու, որոնք իրենք զիրենք միզրատ են Սէ - Սէ - Սէ, այսինքն՝ համայնավար մարտական բջիջներ:

ՃԱՓՈՆի ոստիկանութիւնն ալ չի յաջողիր երեւան հանել «21 դիմագիծով դիմակը» անունով գործող այն մարդը, որ կը չարունակէ սիանիւտով թունաւորել ճարմնական չաքարեղէնները (պռնպռն):

«ՏՈԼԱՐԸ լ՞նչպէս է», լաւ է, մերթ, պիտի պատասխանէր Երկուշաբթի օր, որեւէ սակարան, քանի կարճ հանդիպում մը եղաք, հասած էր 9 Փր. 63-ի:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 47-ՐԴ ԱԽՈՑՆՈՒԹԻՒՆ

ԴԻՆԱՄՕ ԿԻԵՒ ՅԱՂԹԵՑ «ԱՐԱՐԱՏ»Ի 7 - 0

Խորհրդային 47-րդ ախոյեանութեան Հոկտեմբեր 15-ի խաղերու արդիւնքներն են՝

Զէնիթ - Բկմա	3 - 0
Պախտակոր - Դինեպր	2 - 2
Դինամօ Մոսկ. - Տորպեդօ	3 - 0
Ժալգիրիս - Կայրաթ	2 - 0
Դինամօ Կ. - Արարատ - (կիսախաղ՝ 3 - 0)	7 - 0
Զերնոմորեց - Դինամօ Թ.	4 - 1
Սպարտակ - Մետալիստ	2 - 0
ԲՄԱ - Նեֆթչի	2 - 2
Դինամօ Մ. - Շախտեոր	1 - 0

Այս խաղերէն ետք դասաւորման պլուին էր Զէնիթ 38 կէտերով:

×

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Ա.Ս.Ա. Իսի - Անթոնի	1 - 1
Իւ.ժի.Ա. Ալֆորվիլ - Կաենըի	0 - 2
Վիլֆրանշ - Հ.Մ.Ը.Մ. Տէսին	0 - 1
Վէնիսիէօ - Իւ.էս.ժի. Օ. Ա. Վալանս	0 - 3
Լա Ռոնթոն - Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւ	3 - 2
ժի.էս. Ա. Սէն թ'Անթուան - Լը Փիւժէ	1 - 1

×

ՊԱՍՓՔԵԹՊՈԼ

Հ.Մ.Ը.Մ. Ֆրանս - Արբէօյ	70 - 39
Պուա լա Ռէն - Հ.Մ.Ը.Մ. Փարիզ	69 - 83
Սէ. Օ. Ալֆորվիլ - Վիլնէօվ լա Կարէն	72 - 40

ԵՐԵՒԱՆ ◄► ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 9 - 11)

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Հայաստանի գրականութեան և արուեստի թանդարանին մէջ տեղի ունեցած է Պարոյր Սեւակի նուիրուած յերեկոյթ մը: Ներկաները նախ դիտած են թանատեղծին ծննդեան վաթսունամեակին առթիւ բացուած «Սեւակեան մասունքներ» ցուցահանդէսը: Ապա Պարոյր Սեւակի գրականութեան մասին խօսած է Կարլէն Դանիէլեան: Յուշեր պատմած են Ստեփան Ալաջաջեան, Գէորգ Էմին եւ Մարօ Մարգարեան:

×

ԱՐՏԱՀԱՄԱՆԵԱՆ ԶՕՍԱՇԵՐՋԻԿՈՒԹԵԱՆ ՁԱՐԳԱՑՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի զրօսաշրջիկութեան գլխաւոր վարչութեան պետը՝ Հենրիկ Լիլոյեան, «Արմէնփրէս»ի թղթակցին հետ ունեցած հարցազրոյցի մը ընթացքին, անդրադառնալով Հայաստանի մէջ արտասահմանեան զրօսաշրջիկութեան կազմակերպման պատմութեան նշած է, թէ ան սկսած է 30-ական թուականներէն, երբ Երեւանի մէջ ստեղծուած է «Ինտուրիստ»ի բաժին մը: Առաջին տարին 21 զրօսաշրջիկներ այցելած են Հայաստան՝ Միացեալ - Նահանգներէն, Անգլիայէն եւ Ֆրանսայէն: Զարգացման նոր հանդրուանը սկսած է 1950-ական թուականներուն: Հակառակ յետ - պատերազմեան դժուարութիւններուն, պետութիւնը մեծ միջոցներ տրամադրած է պանդոկներու, մոթէլներու, զրօսաշրջիկութեան այլ վայրերու ստեղծման համար: Արտասահմանեան զրօսաշրջիկութիւնը Հայաստանի մէջ սկսած է զարգանալ 1955-էն ի վեր: Խօսելով զրօսաշրջիկութեան սպասարկութեան որակի բարձրացման, ինչպէս տեսարժան նոր վայրերու մէջ յարմարութիւններ ստեղծելու մասին, Հենրիկ Լիլոյեան դիտել տուած է, թէ մասնագիտական ուսումնական հաստատութիւններու մէջ սկսած է արդէն նոր վայրերու սպասարկութեան համար որակեալ մասնագէտներու պատրաստութիւնը:

×

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ԽՈՒՄԲԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Թիֆլիսի «Ստեփան Շահումեան» հայկական դրամատիկ թատրոնը բոլորած է իր 125-ամեակը: Այս առթիւ, ի պնահատութիւն իր ունեցած վաստակին, թատրոնին խումբը պարգեւատրուած է «Պատուոյ նշան» շքանշանով:

×

ՕՐԲԵԼԻ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ - ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ՆԻՒԹԵՐԸ

Ծաղկաձոր գտնուող Օրբելի եղբայրներու տուն - թանգարանը ամբողջացած է նոր նիւթերով, որոնց մէջ կան՝ ակադ. Յովսէփ Օրբելիի Լենինգրատի դիւանէն գրկուած 40 դիրքերը, որպէս Խորհրդային Միութեան ակադեմիայի անդամ անոր վկայականը, 1939-ին հայկական դիւցազնավէպի 1000-ամեակի տօնախմբութեան ընթացքին անոր նուիրուած Սասունցի Դաւիթի յոբելեանական հարթակը: Հոն կը գտնուին նաեւ ակադ. Լեւոն Օրբելիի փորձերու արձանագրութիւնները եւ ուսանողական նոթատետրե-

րը, զինք ռազմա - բժշկական ակադեմիայի պետ նշանակելու վերաբերեալ Խորհ. Միութեան պաշտպանութեան պետական կոմիտէի որոշման բնագիրը: Երկու տարուան ընթացքին թանգարան այցելած են 60 հազար հոգի եւ դիտած՝ հինգ ցուցասրահներու մէջ ներկայացուած՝ ակադեմական եղբայրներու Լեւոն, Յովսէփ եւ Ռուբէն Օրբելիի բազմաթիւ փաստաթուղթերը, անձնական իրեր, լուսանկարներ, դիրքեր եւայլն:

×

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ ԴԻԼԻՋԱՆԻ ՄԷՋ

Դիլիջանի «Պէթհովէն» սրահին մէջ տեղի ունեցած է երաժշտական հանդիսութիւն մը, որուն մասնակցած են «Շարական» համոյթը, Հայաստանի պետական Փիլհարմոնիայի քառեակը, երգիչներ Ռուբէն Մաթեւոսեան եւ Ռայիսա Մկրտչեան, երաժիշտներ Եդուարդ Միրզոյեան եւ Ռոբեր Ամիրխանեան: Ձեռնարկէն գոյացած գումարը յանձնուած է Խաղաղութեան Խորհրդային Ֆոնտին:

×

ՊԵՐՃ ՊՈՕՇԵԱՆ ՏՈՒՆ - ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Աչտարակի Պերճ Պոչեան տուն - թանգարանը բոլորած է իր չորրորդ տասնամեակը: Այդ ընթացքին թանգարան այցելած են տասնեակ հազարաւոր աշխատաւորներ, բանուորներ, մտաւորականներ, արուեստագէտներ՝ Խորհ. Միութեան զանազան քաղաքներէ, եւ ծանօթացած Պոչեանի կեանքին, գրական ու մանկավարժական գործունէութեան: Ցուցադրուած են Պոչեանի գործերու հին ու նոր հրատարակութիւնները, ինչպէս նաեւ Կոկոլէն, Տիքընսէն եւ այլ հեղինակներէ անոր կատարած թարգմանութիւնները, լուսանկարներ եւայլն: Հետաքրքրութեամբ կը դիտուին Պոչեանի անձնական իրերը՝ դաշնակը, գրասեղանը եւ այլ առարկաներ, զորս թանգարանին նրկած է Պոչեանի թոռը՝ Բաքուէն:

×

ՀԻՆ ԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ՅԱՆՁՆՈՒՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի կեդրոնը տեղի ունեցած արարողութեան մը ընթացքին, Գրիգոր Բարսեղեան (Դամասկոսէն) Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին յանձնած է հռոմէական, սասանեան, արաբական եւ կիլիկեան ոսկէ, արծաթէ եւ պղինձէ չուրջ յիսուն դրամներ, որոնք մասնագէտներու կարծիքով եզակի եւ ինքնատիպ են:

ՃԱՏՐԱԿ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՑՆՈՒԹԻՒՆ

Գասպարով կրկին հաւասար - «ոչ ոքի» - եղրակացութիւն մը պարտադրած է, երկուշաբթի օր, 13-րդ խաղին, 33-րդ հարուածին իր մրցակիցին, հակառակ անոր որ մասնագէտներու կարծիքով, Գարպով պիտի չմոռար: 14-րդ խաղին, Շաբաթ - շաբթի, Գասպարով ճերմակներով պիտի խաղայ:

«ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ»

ՀԱՅ ԵՐԳԻՉԱՆՔԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐԸ

Ա.

Երգիծանքը, իբրեւ իրականութեան ցոլացման ինքնատիպ եղանակ, հարուստ աւանդութիւններ ունի հայ գրաւոր գրականութեան մէջ: Ընդդէմ անոր կեանքի երակներէն մին, անիկա բացառիկ դեր խաղացած է ընկերային ազատութեան եւ արդարութեան համար աշխատաւորական խաւերու մղած երկար պայքարին մէջ: Երգիծանքի այրող քուրային մէջ ներունդներ դատապարտուած են, եւ թրծուած: Երգիծական զրահատեսիլը խթանած է հայ ժողովուրդի զեղարուեստական մտածողութեան զարգացումը եւ սրվեցուցած ճանչնալ կեանքը: Ամէնէն ծանր պահերուն ալ, որոնք քիչ չեն եղած, Հայը բնաւ չէ կորսնցուցած հեգնելու յատկութիւնը, ընդհակառակն, անով վառ պահած է իր պայծառ կենսասիրութիւնը, բազմաթիւ արհաւիրքներու մէջ պահած է իր ուժը՝ դիմադրաւելու համար ամէն կարգի թշնամիները:

Ահա թէ ինչու, սկիզբէն իսկ, մեր գրականութեան արշալոյսին պայքարի առաջին զիծը հանուած է երգիծական խօսքը, որով ե. դարու մեծ մտաւորականները խարազանած են հանրային ու ընկերային չարիքները, հայրենասէրներ խօսքին զուգահեռ երգիծանքի հուրով դիմադրաւած օտարը, յանուն հայ ժողովուրդի ինքնուրոյն գոյատեւման, արժանապատուութեան ու հաւատքին:

Հայրենի սերմերը, ցանուած մեծ ուսուցչապետի՝ Մաշտոցի կողմէ, ծլած, ամուր արմատներ նետած էին Հայու հոգիին եւ մարքին մէջ: Հողը, քարը, ջուրը, Հայոց երկինքն ու երկիրը հագած էին ազգային գոյն ու տարազ: Շնորհիւ գիրի ու գրականութեան Հայը վերագտած էր ինքզինք, ճանչցած իր անցեալն ու ներկան, բարեկամն ու թշնամին:

Հայ գրականութեան առաջին մշակները գործի դրած են նաեւ երգիծանքի երկսայրի սուրը: Ի հարկէ, անոնց հոյակապ պատմութիւնները կը տարբերէին թէ՛ բովանդակութեան տարողութեամբ, թէ՛ երգիծական խօսքի նրբերանգներով, թէ անոր հարուածի ուժգնութեամբ: Եթէ Կողբացիի եւ Եղիշէի երկերուն մէջ երգիծանքը յախուռն է ու չզնդալից, ապա Խորենացիի եւ Բիւզանդի մօտ անիկա ունի դիւցազներգական հանդարտութիւն: Սակայն զանոնք միացնող հայրենասէր - քաղաքացիական կիրքն է՝ սիրոյ եւ առելութեան զգացումներով լեցուն:

Հայ երգիծական մտքի փայլատակումներէն է Եղնիկ Կողբացիի «Եղծ աղանդոց» երկը, որ սովորական գիրք մը չէր, ուր փիլիսոփայական պաղ դատողութիւններով կը հերքուէին Հայոց հաւատքին անյարիր կրօնքներն ու աղանդները: «Եղծ»ը մաքառումի գիրք էր, իրաքանչիւր Հայու զաղափարական զինարանը, հաւատքի պահպանման, հայ ազգի գոյութեան հաւատոյ հանդանակը:

Եղնիկ Կողբացի անխնայ կը ծաղրէ զրադաչատական կրօնքը, արհամարհանքով կը խօսի անոր անհեթեթ վարդապետութիւններուն մասին: Անիկա կրօնք չէ, այլ անառակութիւնը արդարացնող յօրինում: Զրադաչտը, «առնելով որ աբրահամական ցեղը իգասէր էր, - կ՚ըսէ ան, - անոր նոյն մեղկ բարքին համապատասխան կրօնք մը յօրինեց, որպէսզի իրենց աստուածներուն մասին լսելով, թէ անվայել խառնակութիւններու հեւամոտ եղած են, իրենք ալ, անոնց նմանելով, նոյն անառակութիւնները ընեն անխտիր»:

Շատ ուշագրաւ յատկանիշ մը ունի Եղնիկի «Եղծ աղանդոց»ը· այդ անոր սուրբ հեղնական բնոյթն է, որ զգալի է ամբողջ հիւսուածքին մէջ, նոյնիսկ՝ ենթարնդիրներու մէջ: Հեղինակը բանավիճող է, իր դատանած սկզբունքներու չերմեռանդ պաշտպան, միշտ համոզուած՝ որ ճշմարտութիւնը իր կողմն է: «Նա յօրինում է բազմազան ու գաշնակաւոր, ընտիր եւ ազնիւ ոճով, որին յատուկ է պէսպիսութիւնը, յատկանիշ բառերի գործածութեամբ: Շատ անգամ վերացական միտքը նա պարզում է համեմատութեամբ, թանձրացական, կոնկրետ պատկերով ընութիւններից» (Մանուկ Աբեղեան):

«Եղծ աղանդոց»ի ձեւով ըրուած է հայ մատենագրութեան ուրիշ մէկ ոսկեղինիկ գիրքը՝ Եղիշէի «Վարդանի եւ Հայոց պատերազմի մասին» պատմութիւնը՝ նուիրուած 451-ի դիւցազնամարտին եւ այն դէպքերուն, որոնք տեղի ունեցած են Հայաստան՝ այդ ճակատամարտէն առաջ եւ յետոյ: Հոս ևս հայրենասիրական ոգեշունչ խօսքը միահիւսուած է երգիծական յատկերներուն:

Հայրենասէր պատմիչը վէհացած լեզուով կը խարազանէ թէ՛ թշնամի Ցազկերտը, թէ՛ դատաւոր Վասակը: Եղիշէ մարդոց գնահատման իր չափանիշերը ունի: Լաւին՝ լաւ, դէշին դէշ ըսելու համարձակութիւնը անոր՝ իրրեւ պատմիչ, կարեւոր յատկանիշն է: Ան ցասումով կը յարձակի օտար բռնակալներու վրայ, սակայն աւելիբորբոքած առելութեամբ կը խարազանէ հայրենի սրբութիւնները տրորած Վասակը, որուն հոգւոյն մէջ կուտակուած է միայն չարը: Եթէ մէկ կողմէ մեզի կը պատկերանայ հայ իրականութեան հերոսական համայնապատկերը՝ գոյներու պայծառ համադրութեամբ, ապա անոր տուներներուն մէջ կ՚երեւան դատճաններու հոսիտ ուրուականները, որոնք արժանի են միայն անէծքի ու նզովքի: Եղիշէ սքանչելի կերպով ըմբռնած է համաժողովրդական այն ոգեւորութիւնը, որ համակած էր հայրենասէրը բոլոր ուժերը՝ իշխանը, ռամիկը, հոգեւորականը: «Այնուհետեւ սէրը ծառայէն աւելի չէր երեւար, եւ ոչ ալ փափուկ մեծցած աղաւոը՝ տառապեալ զեղջուկէն, եւ ոչ ալ մէկը միւսէն աւելի պակաս քաջութեան մէջ: Միեւնոյն յօժար սիրտը ունէին բոլորն ալ՝ այր ու կին, ծեր ու մանուկ»: Այսպէս կը զինուորագրուէր հայ ժողովուրդը հայրենիքի մեծ կռուին, այդպէս կը պաշտպանէր իր ազատութիւնը, խիղճն ու արժանապատուութիւնը: Ի՞նչ կար աւելի զեղեցիկ, քան յանուն հայրենիքի զիտակից մահ ընդունիլը, եւ ի զուր չէ, որ այդ ահեղ օրերու մեծ խորհուրդը կը հռչակուի՝ «Մահ ոչ ի-մացեալ մահ է, մահ իմացեալ՝ անմահութիւն»: Իրաւացի է Եղիշէ, երբ ցոյց կուտայ, որ չեն կրնար ապանիլ այն ժողովուրդը, որ կը զիտակցի թէ որո՛ւ եւ ինչ բանի համար արիւն կը թափէ, զիտէ պաշտպանել իր ազատութիւնը: Ծիղիքական սարկութենէ աւելի վատթար է հոգեի սարկութիւնը: Այս երեւոյթին դէմ ծառացած է Եղիշէի ըմբոստ զրիչը, ճաղկած Վասակն ու անոր համախոհները, որոնք ոխակալ Ցազկերտին պէս կոյր էին թէ՛ աչքերով, թէ՛ մտքով: «Այս յիշատակարանը զրուեցաւ անոր մասին՝ անոր հայեացքները կշտամբելու եւ զինք մեղադրելու համար, որպէսզի ամէն մարդ, որ լսէ եւ իմանայ այս բանը, նզովք կարդայ անոր եռեւէն եւ անոր գործերուն ցանկացող չըլլայ»:

Երգիծական բացառիկ տաղանդով պատկերացուած է Ցազկերտի կերպարը, որ յետագայ ժամանակներու մարդասպաններու՝ Էնվերի, Թալաթի, Հիթլէռի եւ անոնց նմաններու իսկական նախատիպն է: Եղիշէ ասոր այլանդակ դիմանկարը ստեղծելուն երգիծական ոճով սքրած ու բեւեռացուցած է անոր բացասական յատկանիշները, որոնք ստացած են արտառոց գոյներ: Ահա ան, զազանային էոլուցքով այս ու այն կողմ նետուելու տեղն, ինչպէս օրհասական արկղերը: Ինքն իր մէջ կ՚ալեկոծուի, ինքն իրեն հետ կը կռուի, կը ծեծկուի, կ՚այրի, կը բորբոքի, ինչպէս հնոցին մէջ կրակը: Կը փընտռէր մէկը, որ իր թոյները թափէր իր վրայ, իսկ եթէ չգտնէր, ինքն իր վրայ կը թափէր:

«Վարդանի եւ Հայոց պատերազմի մասին» պատմութեան չատ մը էջեր երգիծական խտացուած բնութագրումներ են, որոնք ըռւած են այնքան դիպուկ եւ սրբամիտ կերպով: Օրինակ. «Որովհետեւ ով որ ինքն իրեն համար չար է, ուրիշին համար չի կրնար բարի ըլլալ, եւ ով որ ինք խաւարի մէջ կը չրջի, ան ուրիշը չի կրնար ճշմարտութեան լոյսով առաջնորդել»:

Եղիշէի խօսքը զրաւիչ է, թափանցիկ: Պատումին յատուկ երանգ կուտան զեղարուեստական համեմատութիւնները, զուգահեռները, մակդիրները, չրջաբանութիւնները, հեգնական հարցադրումները, յորդորական փաթեթիք ոճը: Ան կը սիրէ չրջաբանութիւններով խօսիլ, բայց նման ոճ մը ոչ միայն չի չեղներ հարուածը զլխաւոր նչանակէտին, այլ՝ աւելի ցցուն կը զարձնէ նկարագրուող երեւոյթը, բնաւորութիւնները:

«Բայց այս բանը չկրցաւ հասկնալ ցնորուածը, թէ արդարութեան արեգակի անսուեր լոյսը կը մաշէ եւ կ՚ոչնչացնէ անոր խաւարային մտադրութիւնները եւ կ՚ապականէ անոր ամբողջ խեղաթիւրկամքը»: Ասիկա Ցազկերտն է: «Կամակորութեամբ ձեռնարկեց եւ զիւսպաշտութեան որդեգիր մտաւ, չարի անօրէնութեան զրաւեցաւ եւ սատանան զինք լեցուց ամէն տեսակ խորամանկութեամբ»: Այս ալ Վասակն է:

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱԿԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԱՅՍՕՐ

○

ԽՄԲ. - Կիպրոսի Հայոց Թեմի կաթողիկոսական փոխանորդը՝ եղիշէ Ծ. վրդ. Մանճիկեան, արձակուրդով Լոս - Անճելըս գտնուած օրերուն՝ այցելելով «Ազդարար»ի խմբագրատունը, հետեւեալ տեղեկութիւնները փոխանցած է կիպրահայ գաղութի ներկայ կեանքին մասին:

×

Հին զարերէն ի վեր Կիպրոս կղզին իր յատուկ տեղը ունեցած է հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ: Կիլիկեան չրջանի Լուսինեան ընտանիքի կապը Կիլիկիոյ հետ, կարծէք Կիպրոսը Հայութեան համար բարձրացուց սեփականութեան մակարդակին: Այդ իսկ հասկացողութեամբ, յետագային, Նահապետ Ռուսինեան «Կիլիկիա» վերնագրուած իր քերթուածին մէջ պիտի արձանագրէր «կղզի նման չիք մեր Կիպրեայ»:

Արդարեւ զեղեցիկ է Կիպրոս կղզին թէ՛ իրրեւ բնութիւն եւ թէ՛ իրրեւ կեանքի ու կենցաղի առանձնայատուկ ոճ:

Հին զարերէն Կիպրոս հաստատուած Հայութիւնը ունեցած է եւ ունի այսօր ալ ինքնատիպ ու բարօր վիճակ:

1960-ական թուականներուն վեց - եօթը հազար Հայութիւն հաշուող գաղութը այսօր աւելի քան կիսուած է: Մեծամասնութիւնը կղզիէն հեռացած է քաղաքական վերիվայրումներուն պատճառով եւ կայք հաստատած Մայր Հայրենիք, Անգլիա, Աւստրալիա, Միացեալ - Նահանգներ եւ Քանատա: Կիպրահայ գաղութի վերջին տպնապը ծագեցաւ 1974-ին, երբ Թրքական բանակը Կիպրոս ներխուժեց, որուն պատճառով գաղութը կորսնցուց եկեղեցի, դպրոց, ակումբ, սեփական կալուածներ, ինչպէս նաեւ աշխատանքի վայրեր:

1963 - 1974 տասնամեակի քաղաքական փոթորկումի եւ ապա Թուրքերու նկատմամբ, ապա անոր

ժուժամի իրրեւ հետեւանք, կիպրահայ գաղութը կորսնցուց Նիկոսիոյ Ս. Աստուածածին պատմական եկեղեցին, Ֆամակուսթայի եկեղեցին. նոյն քաղաքի կանչուորի վանքը, ինչպէս նաեւ Ս. Մարկարի դարաւոր վանքը՝ իր ինը հազար արտավար հողերով, որուն եկամուտով կը հոգացուէին գաղութի բոլոր կարիքները:

Այսօր կանգուն կը մնան Լառնաքայի՝ Ս. Սահիանոս եւ Լիմասոլի՝ Ս. Գէորգ եկեղեցիները, իսկ Նիկոսիոյ մէջ նո՛ր է բարձրացած (օծուած 1981-ին) Ս. Աստուածածին եկեղեցին:

Տեղին է նշել, թէ ՄԱԿ-ի ուժերու հաղորդման համաձայն, Ս. Մակարայ վանքը հիմնայատակ կործանուած է Թուրքերու ձեռքով: Այս մասին մեզ անձնապէս հաստատեցուց Կիպրոսի մօտ Մխիթեան. Նահանգներու նախորդ հիւպատոս (տեղափոխուած Օպոսոսի կիսուն) Պ. Ռէյմոնտ Իվինկ:

Նիկոսիոյ, Լարնաքայի եւ Լիմասոլի մէջ հաստատուած կիպրահայ այժմու գաղութը ունի իր «Նարեկ» ազգային վարժարաններու ցանցը, մէկ հոգաբարձութեան կազմի հովանիին տակ: Երեք վարժարաններու ուսանողութեանց ամրողջական թիւն է՝ 180: Ընդհանուր տնօրէնն է Պ. Վարդան Թաշճեան. Լարնաքայի տեսչուհին է Օր. Մեսէրլեճեան, իսկ Լիմասոլի տեսուչն է Պ. Տիգրան Օհանեան:

Երկրորդական եւ բարձրագոյն ուսումը շարող միակ հայկական հիմնարկն է Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը, որ կը գործէ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի հովանաւորութեան ներքոյ. տեսչուհին է Տիկին Սօսի Պետիկեան:

×

Կիպրահայ թեմը որպէս վերին իշխանութիւն կը ղեկավարուի թեմական եւ վարչական զոյգ ժողովներով, որոնցմէ առաջինը գուա օրէնադիր մարմին մըն է իսկ երկրորդը՝ գործադիր:

Ուրախութիւն է մեզ համար նշել, որ տակաւին չուրջ քառասնամեակ մը իրարու անմաղող եւ խորթ մրցակցութեան, այսօր քաղաքական կուսակցութիւնները համերաշխական ոգիով մը միացած եւ կազմած են վերոյիշեալ մարմինները եւ իր գործեն ձեռք ձեռքի:

Վերոյիշեալ մարմինները իրենց հերթին, ընտրած են ազգաժողովական մարմիններ, երեք քաղաքներու մէջ ալ:

Ազգաժողովական գործունէութիւնը այս օրերուն շատ սահմանափակ է. սակայն, դեռ շատ մօտիկ անցեալին, Լիբանանի ու Պարսկաստանի տագնապի օրերուն, իր անվերապահ եւ անխոնջ աշխատանքով նոր եւ պայծառ էջ մը բացած է իր պատմութեան մէջ:

Եկեղեցիները կը կառավարուին հոգաբարձութիւններով, որոնք կ'ընտրուին տուեալ ընկերի ժողովուրդէն: Անոնց իշխանութիւնը կ'ամփոփուի եկեղեցիներու գործունէութեան ընթացիկին մէջ, հովիւ - ծխական եւ եկեղեցւոյ ծխականաւոր - թեան միջեւ - յարաբերութեան կանոնաւոր պահպանման ենթահողին վրայ:

Գաղութի մշակութային կեանքի բարելաւման եւ հայ մշակոյթի պահպանման ու տարածման նուիրուած կազմակերպութիւն մըն է «Համազգային Հայ Մշակութային Ընկերակցութիւն»ը, որուն գործունէութիւնը, համանման է «Համազգային»ի բոլոր մասնաճիւղերու գործունէութեանց:

Քաղաքական հակակացողութեամբ եւ միաուժով զոյութիւն ունին երկու ակումբները, Հ. Ց. Դ.-ի «Այմա»ն, եւ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի որոնց իւրաքանչիւրը իր հերթին գործունէութեան ծաւալուն աշխատանք կը տանի: Երկու ակումբներն ալ ունին իրենց կրտսերներու կամ երիտասարդական ենթաբաժանումները, օժանդակ եւ մշակութային յանձնախումբերը, որոնց վրայ հարկ է աւելցնել «Հայ Դատ»ի եւ նորահաստատ Հ.Օ.Մ.-ի կազմակերպութիւնները:

Վերը արդէն յիշեցինք, թէ Անգլիացիներու կղզիէն հեռացումի առիթով ըստեղծուած տագնապին եւ ապա Թուրքերու ներխուժման հետեւանքով երբ Հայեր եւս, ի շարս Յոյներու, կորսնցուցին իրենց չարժուն թէ անշարժ հաստատութիւնները, առաջին իսկ առիթով կիպրոսի օրուան Պետութեան, ի մասնաւորի հանդուցեալ Մակարիոս Արքեպիսկոպոսի օժանդակութեամբ, Հայեր կառուցին Նիկոսիոյ իրենց ազգային «Նարեկ» վարժարանը, չուրջ չորս արտավար հողի վրայ: Յետագային նոյն հողին վրայ եւ կից կառուցուեցաւ Ս. Աստուածածին եկեղեցին, իսկ վերջերս ալ՝ Ազգային Առաջնորդարանի շէնքը, որ աւարտեցաւ 1984 Ապրիլին: Ներկայիս Առաջնորդարան - եկեղեցի - դպրոց չքեղ համալիրը Հայութեան պարծանքը հիւսող ներդաշնակեալ՝ ամբողջականութիւն մըն է, Նիկոսիոյ սրտին վրայ բարձրացած:

Կիպրահայ գաղութի գոյութիւնը կենսաւորելու կոչուած 2 հիմնական հարցեր կը մնան մեր մտահոգութեան առարկայ:

ա. - Ուսման համար արտասահման մեկնող խոստմնալից երիտասարդներու հրամայական վերազարթը, որուն հետ կապուած է նոր ընտանիքներու կազմութեան ու գաղութի աճման հարցը:

բ. - Այլ գաղութներու հետ յարաբերութեան ցանցի առաւել ծաւալումը եւ հիմնաւորումը: Զմոռնանք նշելու, թէ անկախ պատահական այցելուներէ, կիպրահայ գաղութը իւնք եւս վիրաւոր, սա վերջին տասնամեակին ապրեցաւ Լիբանանէն ու Պարսկաստանէն «այցելող» ցաւատանջ եղբայրներու եւ քոյրերու մտերմութիւնը:

Որպէս Կաթողիկոսական Փոխանորդ Կիպրոսի Հայոց Թեմին, մեր ցանկութիւնն է ու ձգտումը, որ կիպրահայութիւնը յետ այսօրիկ ունենայ խաղաղ կեանք, ծաղկի եւ ուռճանայ մեր այլ գաղութներու չարքին:

ստուրիահայ ևառնականի

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԺԸ.

ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

ՀԱԼԷՊ. - («Յառաջ»). - Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 21-ի յետմիջօրէին, հովուական այցելութեամբ Հալէպ ժամանեց Ծովհաննէս - Պետրոս ԺԸ., Կաթողիկոս - Պատրիարք Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկէ Հայոց: Հալէպ ժամանող հայրապետական չքախումբին մաս կը կազմէին հայ կաթողիկէ հոգեւորականներ, որոնց կարգին Հալէպի նորընտիր առաջնորդ Ծովսէփ Ծ. Վրդ. Պասմաճեան, Ֆրանսայի Էկզարք Գրիգոր Եպիսկ. Կասպրոյեան, Պէյրութի առաջնորդ Ղեւոնդ Եպիսկ. Զանթայեան, Զմմառու Վանքի նորընտիր Մեծաւոր Ծովսէփ Ծ. Վրդ. Արնաուեան, Քանատայի հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ Կարապետ Ծ. Վրդ. Քորթիկեան, Դամասկոսի պատրիարքական փոխանորդ՝ Գէորգ Ծ. Վրդ. Թայրոյեան, Ճէզիրէի առաջնորդ Գրիգոր Եպիսկ. Ալվազեան, «Մասիս» եւ «Ասետիֆ» թերթերու խմբագիր վարդապետները եւ այլք:

Հալէպ քաղաքի մուտքին Կաթողիկոս - Պատրիարքը ջերմ ընդունելութեան արժանացաւ զինք դիմաւորելու եկող պետական, կուսակցական, քաղաքային եւ համայնական ներկայացուցիչներու կողմէ, որմէ ետք, ինքնաշարժներու թափօրը ուղղուեցաւ հայ կաթողիկէ առաջնորդանիստ Մայր եկեղեցին:

Տեղական ժամով ժամը 6-ին հոգեւոր Տէրը եկեղեցւոյ դրան առջեւ համախմբուած բազմութիւնը ճեղքելով «Հրաշափառ»ով մուտք գործեց եկեղեցի, ընկերակցութեամբ չքախումբի անդամներուն, Հալէպի յոյն, ասորի եւ մարոնի համայնքներու պետերուն, Հայ Առաք. եկեղեցւոյ ներկայացուցիչները՝ Սեպուհ վարդապետ Սարգիսեանի եւ Նորայր վրդ. Աչըգեանի, Հայ Աւետ. համայնքի պետ վեր. Պարսեղ Աբարդեանի, Վենետիկի եւ Վիչենայի Մխիթարեան Միաբանութեանց ներկայացուցիչներուն, վարդապետներու եւ քահանայ հայրերու:

Եկեղեցւոյ մէջ կատարուած կանոնական աղօթքէն ետք, Հալէպի հայ կաթողիկէ թեմի նախկին առաջնորդ՝ Անդրէաս Եպիսկ. Պետողլեան կարդաց բարի գալստեան իր խօսքը, որուն մէջ իր անկեղծ շնորհակալութիւնները փոխանցեց այս ընդունելութեան մասնակցող եկեղեցական եւ քաղաքային ներկայացուցչական եւ ապա յաջողութիւն մաղթեց թեմի նորընտիր առաջնորդին, իրեն վստահուած դժուարին եւ ատոմածահաճոյ առաքելութեան մէջ:

Անդրէաս Եպիսկ. Պետողլեանի խօսքէն ետք հանդէս եկաւ (արաբերէն եւ հայերէն լեզուներով) Կաթողիկոս - Պատրիարքը, որ իր հրճուանքն ու ուրախութիւնը յայտնեց Հալէպ այցելած ըլլալուն համար, յորդորեց հաւատացեալները հաստատ մնալու քրիստոնէական իրենց հաւատքին վրայ, որպէս հայ ազգի զաւակներ եւ սուրբցած տիպար քաղաքացիներ:

Բարի գալստեան յիշեալ հանդիսութենէն ետք, ներկայ բազմութիւնը աջհամբոյրի համար անցաւ եկեղեցւոյ շրջափակը, իր բարեմաղթութիւնները փոխանցելով Պատրիարքին:

Կիրակի, Սեպտեմբեր 23-ին, Հալէպի լատինաց եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ Ծովսէփ Ծ. Վրդ. Պասմաճեանի եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւնն ու օծումը, ձեռամբ Ծովհաննէս - Պետրոս ԺԸ.-ի: Հանդիսութեան ներկայ գտնուեցան պետական դէմքեր, քոյր եկեղեցիներու առաջնորդներ, օտար Պետութենց ներկայացուցիչներ եւ հաւատացեալներ:

Ձեռնադրութենէն ետք, նորօծ եպիսկոպոսը հաւատացեալներու ուղղած իր խօսքին մէջ շնորհակալութիւն յայտնեց պետ. աւագանիին ու հանդիսութեան մասնակցող հոգեւորականներուն եւ յոյս յայտնեց, որ Աստուծոյ օգնութեամբ եւ ազգօրմութեամբ պիտի կարենայ լաւագոյնս հովուել իրեն վստահուած հօտը:

Յաջորդ օր, Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 24-ին, Կաթողիկոս - Պատրիարքն ու առաջնորդը հայ կաթողիկէ առաջնորդարանին մէջ ընդունեցան այցելութիւնը Հալէպի նահանգապետ՝ Պ. Մուհամմէտ Մաուլտի եւ «Պաաս» կուսակցութեան Հալէպի բաժնի ընդհ. քարտուղար Պ. Ռաչիտ Ալթաբնիի, որոնք իրենց լաւագոյն մաղթանքները փոխանցեցին հոգեւոր Տէրոջ եւ նորընտիր առաջնորդին: Նոյն օրը, մինչեւ երեկոյեան ժամը 8-ը, բազմաթիւ կրօնական, քաղաքային, կուսակցական եւ մշակութային պատասխանատուներ առաջնորդարան այցելելով իրենց բարեմաղթութիւնները յայտնեցին Պատրիարքին:

Հալէպ եօթնօրեայ իր կեցութենէն ետք, Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 28-ին Կաթողիկոս - Պատրիարքը մեկնեցաւ Քեսապ, ուր արժանացաւ ժողովրդային անսահմանափակ ընդունելութեան, մասնակցութեամբ հայ երեք համայնքներուն: Քեսապ կատարած եռօրեայ իր այցելութիւնը եզրափակելով, Ծովհ. - Պետրոս ԺԸ. եւ իրեն ընկերացող պատուիրակութիւնը Պէյրութ վերադարձան Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 1-ին:

Լ. ՇԱՌՈՑԵԱՆ

«ՈԶՆԻ»Ի ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

- Գիտե՞ս, սիրելիս, լրանում է մեր ամուսնութեան քսանհինգերորդ տարեդարձը: Ինչին պիտի մօրթինք:

- Իսկ ինչո՞ւ մօրթենք խոզին. մի՞թէ դրանում նա՛ է մեղաւորը:

Հ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՑԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Ց. Զ.)

- 26 -

ՔԱՂԱՔԻՆՆԵՐԸ

Փեփոնէ եւ Տոն Քամիլլո իրարու հետ նայեցան վայրապօրէն, յետոյ իրարու կռնակ դարձուցին ու հեռացան առանց բառ մը ըսելու:

«Ամէ հասկնար ինչպէս կ'ըլլայ, մըրմնջեց Մոլինէլթոյի պենեպանը, քահանաներ թէ ընկերվարականներ, ամէնքն ալ դէմ են սա խեղճ սեղանին: Անիծեալ ըլլայ քաղաքականութիւնը եւ զայն ներողը:

Ինքնիրը վերջացաւ ինչպէս վերջանալիք էր: Հասաւ եպիսկոպոսին կոչը. Տոն Քամիլլո քաղաք իջաւ դողդողացող ծունկերով:

Եպիսկոպոսը ծեր, փոքրիկ, բոլորովին ճերմակ, առանձին էր գեռնայարկի դահլիճին մէջ, կոլսուած կաչեպատ բազմոցին մէջ:

- Նորէ՛ն, Տոն Քամիլլո, ըսաւ եպիսկոպոսը, բաւարար չէ նստարաններով հովահարել, մարդիկը, հիմա գործի կը լծուին նաեւ սեղանները:

- Տկարութեան վայրկեան մը, սրբազան հայր, թոթվեց Տոն Քամիլլո, ես...

- Ամէն բան պիտեմ, Տոն Քամիլլո, ընդհատեց եպիսկոպոսը. ստիպուած պիտի ըլլամ ղրկել քեզ լերան մը գագաթը, այծերուն մէջ:

- Սրբազան, իրենք...

Եպիսկոպոսը ոտքի ելած էր, եւ հակած զաւազանին վրայ, եկած էր կանգնելու Տոն Քամիլլոյի առջեւ, ու կը նայէր վեր՝ դէպի տիտան մարդուն գագաթը:

- Իրենք կարեւորութիւն չունին, դոչեց սպառնագին չարժելով զաւազանը. Աստուծոյ քահանայ մը, մարդ մը՝ որուն յանձնուած է սէր եւ քաղցրութիւն քարոզելու առաքելութիւնը, չի՛ կրնար ղեւի դեր կատարել իր մերձաւորին գլխուն սեղաններ նետելով, ամչցի՛ր:

Եպիսկոպոսը քիչ մը քալեց դէպի պատուհան, ապա դարձաւ:

Եւ ինծի պիտի չկրնեցնես որ առանձին էիր: Հարուած մը կազմակերպեր ես, զարան լարեր ես. մէկը առանձինն տասնըհինգ գլուխ չի՛ ճզմեր:

- Ո՛չ, գերապայծառ տէր, պատասխանեց Տոն Քամիլլո, առանձին էի, կ'երդնում: Սեղանն է որ իյնալով խումբին վրայ, այդքան խառնակութիւն հանեց: Գիտնալու էք որ առտու պէս խոշոր ու ծանր սեղան մըն էր:

Տոն Քամիլլո դպաւ քանդակուած սեղանին որ սենեակին մէջտեղն էր: Եպիսկոպոսը խիստ կերպով նայեցաւ Տոն Քամիլլոյին.

- Խօսքը խօսքին, գործը գործին, ըսաւ, եթէ վատ առաքոս մը չես, փորձով ցոյց տուր. վերցո՛ւր եթէ կարող ես.

Տոն Քամիլլո մօտեցաւ սեղանին ու բռնեց: Շատ աւելի ծանր էր քան սրճարանին սեղանը: Բայց երբ Տոն Քամիլլո չարժման անցնէր, Ամերիկայէն աւելի զէշ էր: Ոսկորները ճարճատեցան ու վրդիվն երակները տրցակի զաւազաններուն երեւոյթին առին. սակայն սեղանը վերցուց գետնէն ու կամաց կամաց բարձրացուց գլուխէն վեր, եւ այդպէս բռնեց բազուկները պրկուած:

Եպիսկոպոսը կը նայէր չունչը բռնած. երբ Տոն Քամիլլոյի գլուխէն բարձր տեսաւ սեղանը, դեռին զարկաւ զաւազանը.

- Նեռէ՛:

- Բայց սրբազան տէր, հեծեց Տոն Քամիլլո:

- Նեռէ՛, կը հրամայե՛մ քեզի, պոռաց եպիսկոպոսը:

Սեղանը գնաց անկիւն մը ջարդ ու փշուր ըլլալու, ու տունը դղրդաց: Բարեբախտաբար սենեակը գետնայարկի մէջ էր, թէ ոչ՝ աւերած մը տիրեր էր:

Եպիսկոպոսը նայեցաւ սեղանին. գնաց զաւազանով դպչելու կտորուանքներուն, յետոյ զառնալով դէպի Տոն Քամիլլո, ըսաւ գլուխը տարուբերելով.

- Խեղճ Տոն Քամիլլո, հառաչեց, ի՞նչ մեղք, երբեք եպիսկոպոս ըլլալիք չունիս:

Նորէն հառաչեց, ապա բացաւ բազուկները.

- Եթէ ես կարող եղած ըլլայի այսպէս բանեցնել սեղան մը, հաւանաբար իմ փոքրիկ դիւղիս երէցն մնացած ըլլայի:

(Շար. 104)

ՄԱՐՍԻԼԻԱ. - Այրի Տիկին Վարդուհի Դարբինեան, Պ. Խաւար Զաքար, Տէր եւ Տիկին Ժան - Պերնար Զաքար եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Իսրայէլ Դարբինեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին տոքթ. Սահակ Դարբինեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժանօ Գասպարեան եւ զաւակները, ու բոլոր հարազատները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց աղջկան, կնոջ, մօր, մեծ - մօր եւ քրոջ՝

ՅԱՍՄԻԿ ԶԱՔԱՐԻ

(Ծնեալ՝ Դարբինեան)

կանխալի մահը, որ պատահեցաւ Հոկտեմբեր 6-ին, 56 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

1, *Boulevard Louis Fournier-Marseille* 12e

Այս տխուր առիթով Տիկին Դարբինեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար։

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Վ. Դարբինեան եւ Զաքար ընտանիքին։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Վահէ Զիլինկիրեան, զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի, Հոկտեմբեր 21, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ - մօր՝

ՅՈՒԼԻՆԷ ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Խաչատուրեան)

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Այս Շաբաթ օր, Հոկտեմբեր 20, տօն է Սրբոց Աւետարանիչացն՝ Մատթէոսի, Մարկոսի, Ղուկասու եւ Յովհաննու։

Այս առթիւ, ժամը 10-ին Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն - Թէթիէնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ օծման առթիւ (Մայիս 20) ազգ. միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները. -

Ոմն (Լիոն) 800, Պ. Դպիրեան (Լիոն) 600, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պոտիկեան (Մարսէյլ), Ոմն (Սէն - Շամոն), Տէր եւ Տիկին Ժապ Գաեան (Սէն - Շամոն), Տէր եւ Տիկին Սարգիսեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Այրի Տիկին Թէլէբեան (Սէն - Շամոն), Տէր եւ Տիկին Արման Մկրտչեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Մակարեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Տօնիկեան (Լիոն), Այրի Տիկին Աբէլեան (Սէն - Շամոն), Տէր եւ Տիկին Պուզուքլեան Ժապ (Պրոն), Պ. Սարգիսեան (Ռուան), Օր. Ժապլին Երեմեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Մօրիս Սարայտարեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Յովհաննէսեան (Գալիւբ), Ոմն (Սէն - Թ'Էթիէն), Տիկին Մառի Թերեզ Գէօմիւրեան (Պրոն), Պ. Աւետեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Ժոանէս Կուպաթեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Այրի Տիկին Հէքիմեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Փոլ Երամեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Տիկին Ֆիլիփօ (Շանպօն), Այրի Տիկին Աւետեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Գանճեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Այրի Տիկին Փուրթոյեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Պ. Պէռնար Տէլաքեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Կապի Տէլաքեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Տանիէլ Պուզուքլեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Ներսէս Ներսէսեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Պաչէրկեան (Սէն - Թ'Էթիէն) Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Խանճեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Լեւոն Խանճեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Ժօզէֆ Մաքինաճեան (Նիմ), Տիկին Թէփէճիեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Տիկին Իտա Մարճեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Արթիւր Թաչճեան (Սէն - Թ'Էթիէն) 500-ական Ֆ.։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՇՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼՈՆՏՈՆ. - Տիկին Աստղիկ Ս. Քիւրքճեան,

Պ. Ճորճ Քիւրքճեան եւ զաւակները՝ Մարինա եւ Լօրա,

Տէր եւ Տիկին Ճոնի Քիւրքճեան եւ զաւակները՝ Թանիա, Քրիսթոֆըր, եւ Ալեքսանդրա,

ինչպէս նաեւ Քիւրքճեան, Մանասեան, Ձիյէրճեան, Ֆապրիքաթարեան, Հայկունի, Ճամճեան եւ Ապաճեան ընտանիքները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, անձամբ, փոխան ծաղիկի նուէրներով, հեռագրով թէ նամակով մասնակից եղան իրենց մեծ սուգին՝

ՍԱՐԳԻՍ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԵՒ ՅՈՒՇԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Հաճնոյ Հայրենակցական Միութեան նախաձեռնութեամբ, Հաճնոյ 9 ամսուան հերոսամարտի 64-րդ տարեդարձի առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Հոկտեմբեր 21, կիրակի, առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, 8 հազար դիւցազներու հոգւոյն։ Իսկ կէսօրէ վերջ ժամը 13·30-ին հոգեճաշ եւ յուշահանդէս ճաշարան Լաֆայէթի մէջ։

80, rue La Fayette, Paris 9e

Ճաշագինն՝ 80 Ֆ.։

քացառիկ հացկերոյթ

նախաձեռնութեամբ՝
Մարսէյլի Հայ Աբեղայներու

ի նպաստ իրենց
ԱՅԳԵՍՏԱՆ
Օդափոխութեան կայանին

Կիրակի, Հոկտեմբեր 21, ժամը 13-ին
Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ
«Ա. Զրբաչեան» սրահը
(339, ավրնիւ տիւ Փրատօ)

Կը նախապահէ՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Հայկ. չերմ մթնոլորտ։

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Ս. ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻ ՍԷՆ - ԺԷՌՕՄ-Ի ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՕԾՈՒՄ ՄԱՐՄԱՐԱԿԵՐՏ Ս. ԽՈՐԱՆԻ, Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սէն - Ժէռօմի եւ Շրջակայից Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը պաշտօնապէս կը ծանուցանէ թէ՝ ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս կը տօնախմբէ եկեղեցւոյ հիմնադրութեան 54-րդ եւ անուանակոչութեան 52-րդ տարեդարձը, Հոկտեմբեր 28, կիրակի։

Այս առիթով կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ՝ հոգիներուն համար եկեղեցւոյս հիմնադիրներուն, Շինութեան Յանձնախումբի եւ Թաղականութեան անդամներուն, Օժանդակ Տիկնանց Միութեան անդամուհիներու եւ բոլոր անոնց որոնք նիւթապէս, բարոյապէս եւ փիլիքապէս սատարած են եկեղեցւոյ շինութեան եւ որոնք այսօր առյաւէտ բաժնուած են մեզմէ։

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Քարոզի աւարտին կը կատարուի Օծումը մարմարակերտ Ս. Խորանին որ շինուեցաւ նուիրատուութեամբ՝ Վարդան Պանախեանի։

Ս. Խորանի օծման կը յաջորդէ Օրհնութիւնը Մատաղի եւ ապա Հոգեհանգիստ։

Արարողութեանց աւարտին եւ Մատաղի բաշխումէն վերջ տեղի կ'ունենայ պինեձոն՝ եկեղեցւոյ վից սրահին մէջ։

Պատարագին, Հոգեհանգստեան եւ պինեձոնին ներկայ պիտի ըլլայ Մարսէյլ քաղաքի Առաջին Թաղամասի քաղաքապետը՝ Պ. Լուսիէն Վէյկան իր շքախումբով։

Կը խնդրուի Թաղիս եւ շրջակայքի Հայութենէն որ խումներամ ներկայութեամբ յարգէ նուիրական յիշատակը Թաղիս նոր-ջեցեալներուն։

Մատաղի մասնակցութիւն ընել ուզողները կրնան դիմել թաղականութեան։

Հ. Բ. Ը. Մ.
ԵՒ
ԷՍԱԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ԵՒ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, Հոկտ. 21, ժամը 15·30-ին
Ալեք Մանուկեան Մշակոյթ-կեդրոնը՝
118 Ռիւ տը Քուրսէլ
Նուիրուած՝
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ
Յոբելեան 60-ամեակին։
Մեծանուն բանաստեղծին կեանքն ու գործը կը ներկայացնէ՝
ՕՐ. Հ. ԴԱԼՈՒՍՏԵԱՆ
Հանդիսութիւնը կ'ողեւորէ կուռնկ նուագ ու երգի համոյթը երգչուհի՝
Այտա Էմիրեանի հետ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԻԼԻԱ. - Սէն Ժէռօմի կապ. Խալի մասնաճիւղը կը տօնէ հայկական Ծնունդը, Յունուար 5-ին, Շաբաթ իրիկուն։

ISSY-les-MOULINEAUX
ACTIVITÉS

Comme chaque année, les cours de danse folklorique arménienne auront lieu les 1ers et 3èmes samedis de chaque mois.

— Pour les enfants de 3 à 8 ans les horaires sont : 14h30

— Pour les enfants de 8 à 15 ans les horaires sont : 15h00 à 16h30.

Les cours commenceront à partir du 20 oct. dans la salle N. FRINGHIAN de l'Eglise Apostolique arménienne d'Issy-les-Moulineaux, 6, ave. Bourgain.

Pour les inscriptions, vous pouvez téléphoner au bureau de l'Eglise : 644-28-52.

×

Comme chaque année, les cours de catéchisme auront lieu les 2èmes et 4èmes dimanches de chaque mois. Il y aura des lectures bibliques ,et un cours de religion.

Les cours ont commencé le 14 oct. de 10h à 12h, dans la salle N. FRINGHIAN.

Pour les inscriptions, vous pouvez téléphoner au bureau de l'Eglise : 644-28-52.

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏՈՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2-ԻՆ

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

La JAF à l'occasion de son VIIIe Festival
d'Art et de Culture (1, 2, 3, 4 novembre 1984 - PLM St-Jacques)
met en vente deux lithographies originales de

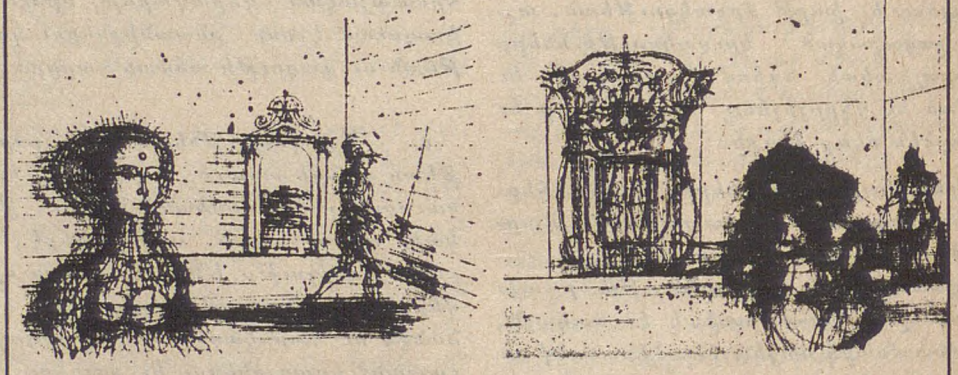
OFFRE VALABLE JUSQU'AU 4 NOVEMBRE

CARZOU

numérotées et signées par le maître

1) LE LEVER DU JOUR format 50×32 prix exceptionnel 800 F (valeur 1 000 F)
2) LA PORTE CLOSE II format 44×42 prix exceptionnel 1 000 F (valeur 1 200 F)

Bon de commande à adresser à la JAF - 6, cité du Wauxhall, 75010 PARIS
NOM : ..... Prénom : .....
Adresse : .....
Je désire recevoir ..... exemplaires de ☐ Le lever du jour prix 800 F
☐ La porte close II prix 1 000 F
Je verse ci-joint la somme de F + 40 F pour frais de port en d'emballage
Date : ..... Signature



J'espère que 2 éditions de Lithographies originales au VIIIe Festival de la JAF. J'espère que grâce à l'excellent accueil que vous leur réserverez, la réussite de notre grande manifestation d'art et de culture sera parfaite.

Paris le 18/9/84 / ARTON

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

GRAND DINER
ET
BAL de NUIT

Sous la présidence effective de
Monsieur HENRI VERNEUIL

Dans les salons de l'Hôtel Inter-Continental
3, rue de Castiglione, Paris 1er
le Samedi 27 Octobre, à 20h 30

Participation Dîner et Bal : 350 F
Bal de nuit seulement à partir de 23h 00 : 70 F.

Réservation des billets et des tables au bureau de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni, 75016 Paris
Tél. : 520 - 03 - 18

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
18

JEUDI
18 OCTOBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.813 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.813

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՊԷԼԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ մրցանակը շնորհուեցաւ հարաւ - ափրիկեցի սեւա - մորթ անպլիքան եպիսկոպոս՝ Տէսմոնտ Թութուի, որ 1978-էն ի վեր կը վարէ ե - կեղեցիներու հարաւ - ափրիկեան Միու - թիւնը եւ կը պայքարի, իր ամբողջ ե - ռանդով, ցեղային խտրականութեան (Ա - փըրթհէյտ) դէմ: Ծնած է 1931-ին, 53-ին նշանաւոր եղած է Փրեթորիայի պան - ծուփ վարժարանէն, ապա Եոհաննէսպուր - կի դպրեվանքը մտած է եւ քահանայ ձեռ - նադրուած 30 տարեկանին: Աստուածա - բանութեան մէջ դրիզը ըրած է Անգլիա: Ներկայիս անցպիր չունի եւ ամէն մէկ ներկայութեան, պէտք է յատուկ ար - ուեստագրի դիմում կատարէ, այդ իսկ պատճառով կրնայ ըլլալ որ չկարենայ երթալ անձամբ ստանալ իր մրցանակը: Ինք կը սիրէ ըսել «խաղաղութեան մարդ մըն եմ, բայց ոչ՝ խաղաղասէր մը» եւ եկեղեցւոյ դերը կը սահմանէ ասպէս. - Պէտք է հաշտութեան գործիք մը ըլլայ, բայց կարելի չէ հաշտուիլ մէկուն հետ, որ ձեզ դեռինը կը ճղէ, պէտք է ոտքի ըլլալ հաշտուելու համար»: Նոպէլի խա - ղաղութեան վերջին 10 մրցանակներուն արժանացած էին. - Լէք Վալեզա, Տիկին Միրտալ եւ Ռոպլէս (82), Մխայել - Ազդերու զաղթականաց բարձր - մարդ - պանութիւնը (81), Փերէս Էսքուիվէլ (80), մայր Թերեզա (79), Սատաթ եւ Պեկին (78), Էմնըսթի Ինթերնէյշընըլ (77), Սախարով (75, 76-ին չէ տրուած), Մաթօ եւ Մաքսըրայտ (74):

ՆԱՆԹԷՌի նահանգապետարանի պատ - ուոյ բակին է որ տեղի ունեցաւ սպանուած ոստիկանին յուղարկաւորութիւնը, որ փոքր մինչագէպի ալ տեղի տուած է, քանի որ ցոյց եւ ոստիկանական համա - խմբում արգիլուած էր եւ Լը Փէն փոր - ձած է մտնել: Պահակը ետ զրկած է Ազգ. նախագի պարպլուխը, որ պոռացած է՝ «Ի՛մ երկիրս մէջ եմ, ոչ՝ Միթերանին: Թող ձեր արարողութիւնը առտուան 3-ին ընէք, գաղտնի կամ նահանգապետարա - նին նկուղներուն մէջ, թրիւանները պա - հակելով մը»: Ներքին նախարարը ենթարկած է «պարտականութեան զո - րը»: Նոյն օրը, Փարիզի 18-րդ թաղամա - սին մէջ, ոստիկան մը կը կրակէր Ալժե - րացիի մը վրայ, որ կարմիր ազդալոյսէ մը չանցնէր եւ չէր կենար ոստիկանին սու - տցին: 27 տարեկան Ապրէը, առանց վա - խնալու արժանապրի կը քշէր, բայց այս անգամ ալ այլ կերպեր կը հրահրէ եւ զա - նազան նկարագրութիւններ կան բուն պատահածին մասին: Պաշտօնական բա - ցատրութիւնն այն է, որ Ալժերացին փոր - ձած է կառքով ճզմել զինքը կեցնել փոր - ձող ոստիկանը (ծունկէն վիրաւորուած է):

ԼԻԲԱՆԱՆի Խորհրդարանի նախագահ ընտրուած է չիի Ամալ չարժումին նախ - կին ընդհ. քարտուղարը՝ Հիւսէյն ալ - Հիւսէյնի, 45 տարեկան, 41 ձայնով, մինչ հրաժարեալ նախագահը՝ Էլ - Ասատ 38 ձայն կը ստանար: Նոր նախագահը Պաալպէքի երեսփոխան է եւ Սուրիոյ հաղորդակցութիւնը կը վայելէ:

ՖՐԱՆՍԱ. ապրող օտարականներու թի - ւը 7% աւելցած է եօթը տարուան ըն - թացքին, թէեւ ԻՆՍԷ-ի եւ Ներքին նախա - րարութեան թիւերն ալ իրարու չեն հա - մապատասխաներ: Ատոնց 42,7%-ը՝ Ափ - րիկեցի է, 34,2% Եւրոպացի (Հատարա - կաց Շուկայի սահմաններէն դուրս), 13,3%-ը եւրոպական հատարակապետու - թեան պատկանող Եւրոպացիներ եւ 7,9%՝ Ասիացի (Մոր. Մլուխենէն դուրս), մնացած 2%-ը կազմուած է Ամերիկացի - ներէ, Մորհրդայիններէ եւ Ովկիանիացի - ներէ:

ԱՆԳԱՐԱ. ԵԻ ՊԱՂՏԱՏ համաձայնութեան ելան, այսինքն Թուրքիոյ Արտաքին նա - խարարին եւ բանակներու սպայակոյտին պետին կցորդին այցելութեան առթիւ, իրաքեան մայրաքաղաքը, իրաքեան իշ - խանութիւնները արտօնութիւն տուին Թուրքիոյ բանակին որ իրաք մտնէ Քիւրտերու հետապնդման իր գործողու - թիւններու առեն: Թուրք մամու - լը օտար զանազան պետութիւն - ներու (Սուրիա, Մորհ. Մլուխիւն, մին - չեւ իսկ Միացեալ - Նահանգներ) մասը կը տեսնէ Քիւրտերու վերջին յարձա - կումներուն մէջ: Անատոլուէն վերադար - ձին, Ժողովրդական կուսակցութեան (ընդդիմադիր) պարագլուխը՝ Ալփ, կ'ըս - ակ թէ՝ «Դուրս մարզուած անջատողա - կան ուժերը որ կ'օգտագործուին Թուր - քիոյ հողային ամբողջականութեան դէմ, լաւ չաւ մեծ եւ լաւ ծրագրուած դաւի մը: Բայց միայն զինուորական գործողու - թիւններով կարելի չէ վերջ գլուխ գլլել, պէտք է անոնց կողքին ընկերային եւ անտեսական միջոցներ ալ ձեռք առնել փաստելու համար չէրնանի բնակչութեան, որ Պեսուէթիւնը զիրենք չի լքեր իրենց ճակատագրին»:

ՖՐԱՆՍԱ. Քննչական միջա ընտրութեան նախօրեակ կ'ապրի, իրենչ փոյթ որ դեռ երկու տարի կայ երեսփոխանական եւ չորս տարի նախագահական ընտրութեան համար: Ընդդիմութիւնը, որքան վա - փաք ունի անոյշ երազով մը քնանալ եւ յանկարծ՝ արթննալ ու տեսնել թէ 1986 է, զարուն է եւ յաղթած է...: Մեծա - մասնութիւնն ալ առայժմ պիտի նախընտ - րէը որ ժամանակը կենայ, մինչ այդ երկրին կեանքը կայ, - «նոր» մկրատած, աղքատներ, գործազրկութիւն, տնտե - սական տագնապ, տնտեսութիւններու բազմացում, պետական պաշտօնեաներու գործազուլ եւայլն, եւայլն., բայց եւ այնպէս կարկանդակը չատ համով պէտք է ըլլայ, որ ոչ մեծամասնութիւն, ոչ ընդդիմութիւն կը նախընտրէ իշխանու - թեան գլուխը չըլլալ երկրի մը որու ներ - քին պարտքը 870 միլիառ է եւ Պերեգով - ա իսկ կը խոստովանի թէ միայն 480 էր, երբ 1981-ին «ժառանգութեան տիրացան»: Այդ իսկ պատճառով, նստած տեղէն իսկ Պաոի քննադատութիւնները 1985-ի պիւտ - ճէին մասին ազդեցութիւն գործած են Ազգ. Ժողովի նիստին առեն, երբ մանա - ւանդ կը չեչտէը թէ 1981-ին Ֆրանսայի բացը ամէնէն ցածն էր ճարտարարուեստականացած երկիրներուն: Նոր ազքատ - ներուն օժանդակութեան հասնելու հա - մար, կառավարութիւնը կը նախատեսէ քիչ մը աւելի բարձրացնել հարստու - թեան տուրքը այն 110 հազար Ֆրանսա - բնակներուն, որոնք հարուստ են:

ՓՈԻԱՆՔԱՐԻի մահուան 50-ամեակին ոգեկոչման մասնակցած է Ժիսքար տ'Էս - թէն, Սամփինելի ուր հանրապետական կուսակցութեան դաշնակցութիւնն ալ շուխրութ - ճաշ մը կը հրամցնէր նախկին նախագահին: Մեղաւորը, ըստ երեւոյ - թին Անն - Լմոնն է, որ Փեատուարին, որպէս տարեդարձի նուէր Փուանքարէի տասը հատորնոց յուշերը նուէր տուեր է Ժիսքարի: Ընթերցումը, ըստ երեւոյ - թին, բաներ մը ներշնչած է Ժիսքարի, ողբացեալին եւ իր միջեւ որոշ նմանու - թիւններու. - լինք ալ Հանրապետութեան նախկին նախագահ, լինք ալ քշուելէ ետք կը դառնայ երեսփոխան, բայց կ'աւել - ցընէ. - «Նմանութիւնը կրնա՞յ աւելի հե - ռու երթալ: Թողունք այս խաղերը»: Բայց երբ Ժիսքար Փուանքարէն կը նը - կարագրէ, չարամիտներ իր խոկ դիմա - դիծին նկարագրութիւնը կը տեսնեն, նոյնները ի՞նչպէս պառը չզուշակեն Թար - տիէօյի մէջ, երբ Ժիսքար կ'ոգեկո - չէ անոր յարձակումները Փուանքարէի դէմ, որ «սակայն անոր ասպարէզը կեր - ած էր»:

ԵՐԵՒԱՆ ◂=▸ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 9 - 15)

ՀԱՅԵՐԸ ՄԻՋԻՆ ԱՍԻՈՅ ՄԷՋ

ԺԹ. դարու երկրորդ կիսուն Մերձին Ասիա կցուեցաւ ռուսական կայսրու - թեան: Երկրամասի ընդհանուր զարգա - ցումը եւ յատկապէս անդրկասպեան եր - կաթուղիի կառուցումը Միջին Ասիա հա - մախմբեցին բազմաթիւ Ռուսեր, Ուկրա - նացիներ եւ Հայեր՝ արեւելեան եւ ա - րեւմտեան Հայաստանէն: Միջին Ասիոյ մէջ Հայեր կային հին ժամանակներէն: Պաքուի, Զանգեզուրի, Ղարաբաղի Հա - յերը, տնտեսական գործունէութեան բա - ւական լայն կարելիութիւններ գտնելով եւ արժանանալով ռուս պետական ու վարչական մարմիններու ազակցութեան, սկսած են հաստատուիլ քաղաքներու մէջ եւ ապա, աստիճանաբար թափանցած երկրի խորերը: Հայերու հոսանքը մեծ չափերու հասած է մանաւանդ Թուր - քիա տեղի ունեցած Հայերու կոտորած - ներու տարիներուն (1890-ական եւ 1915 - 1916 թուականներուն) Միջին Ասիոյ Հա - յերու կեանքին նուիրուած է Արկադի Գրիգորեանցի «Հայերը Միջին Ասիոյ մէջ (ԺԹ. դարու երկրորդ կէս - 1917 թ.)» ռուսերէն ուսումնասիրութիւնը, որ լոյս ընծայած է Հայաստանի ակա - դեմիայի հրատարակչականը: Ըստ դի - ւանային վաստակաթուղթերու, նշուած է զիրքին մէջ, 1890-ին Հայերու թիւը այդ շրջանին մէջ եղած է չուրջ 4000: 1897-ի մարդահամարի տուեալներով Մի - ջին Ասիա կ'ապրէին հինգ հազար Հա - յեր, իսկ 1917-ին՝ 25 հազար Հայ:

Հայաբնակ գլխաւոր քաղաքներն էին Աշխարհը, Կրասնովոդսկ, Կզլ - Ար - ուաթ, Մերվ, Տաշքենդ, Զարկոու, Կո - կանդ, Անդիջան, Բուխարա, Զիմքենդ, Միվա, Կուշկա: Սկզբնական շրջանին Հա - յերը առաւելաբար կը զբաղէին առեւտու - րական գործերով եւ չինարարական աշ - խատանքներով: Թիւրքիստանի տնտե - սական զարգացման, երկաթուղիի օգ - տագործման, հանքային հարստութիւն - ներու յայտնաբերման, գիւղատնտեսու - թեան եւ յատկապէս բամպակագործու - թեան զարգացման հետ ընդարձակուած է Հայերու տնտեսական գործունէութեան հորիզոնը: Ռուսիոյ եւ Անդրկովկասի կարգ մը հայ արդիւնաբերողներ Միջին Ասիան կը մատակարարէին նաֆթամը - թերքով, բանուածքներով, ամանեղէ - նով, ուտեստեղէնով եւ այլ ապրանքնե - րով: Բացի այդ, Բաքուէն, Զանգեզու - րէն եկած ունեւոր Հայերը իրենց գրա - մագլուխը կը յատկացնէին բամպակագը - տումի, ձէթի արտադրութեան, գինե - գործութեան եւայլն: Ցետագային, Հա - յերը կառուցին ալիւսի, կաշուի, օճա - ռի, պղպեղաւերներու, հացի գործատու - ներ եւ էլեկտրակայաններ: Ս. Աշխար - համարտի նախօրեակին Հայերու կը պատկանէին 17 բամպակագործէ, 6 ձէթ - հան, 8 կաշուի, 16 ալիւրաղաց, 12 գի - նիի, 7 գարեջուրի, 3 պղիւսի գործատու - ներ, ինչպէս նաեւ 8 էլեկտրակայան, 4 տպարան, մետաքսի հումքի չորացման 10 կայան եւ բազմաթիւ մեծ ու փոքր այլ ձեռնարկութիւններ: Հայերու մէջ կային հմուտ մասնագէտներ՝ վիականագործ, չոգեքարշի մեքենավար, կամուրջի շի - նարար, գարբին, բամպակագործէ գոր - ծատուներու վարպետներ եւայլն:

Միջին Ասիոյ տնտեսական կեանքին մէջ կարեւոր դեր ունեցած են նաեւ հայ արհեստաւորները՝ կաշեգործ, ներկա - րար, կօշկակար, հիւսն, ոսկերիչ, ար - ծաթագործ: Աչքի զարկած է Հայերու գործունէութիւնը գորգագործութեան մէջ: 1907-ին անոնք Մերվի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կազմակերպած են ցու - ցահանդէս մը եւ որակաւոր բուրդի ու ներկերու վաճառք, որ մեծ դեր խաղա - ցած է թիւրքմէն գորգերու որակի բարձ - րացման եւ արտադրութեան ճաման մէջ: Առեւտուրի մարզին ներս եւս Հայերը կա - րեւոր դեր խաղացած են: Այսպէս, ա - նոնք կեդրոնական Ռուսիա, Իրան եւ Աֆ - ղանիստան արտածած են աղ, չոր պը - տուղներ, բուրդ, գորգ, բամպակ, բու - սական իւղ, իսկ ներածած՝ նաֆթամը - թերք, անտառային նիւթ, գործատուն - երու ապրանքներ եւայլն:

Աշխարհագ, Տաշքենդ, Մերվ, Կզլ - Ար - ուաթ, Կրասնովոդսկ, Սամարղանդ եւ Կոկանդ կային Հայկական եկեղեցիներ, բարեգործական եւ մշակութային ընկե - րութիւններ: Գաղութի խնամքին առար - կայ առաջնակարգ հարցերէն մին՝ դըպ - րոցներու կազմակերպումը եղած է, թէեւ տեղական իշխանութիւնները չնա - յած են խոչընդոտ ըլլալ ատոր: 20-րդ դարու սկիզբները Միջին Ասիոյ մէջ կը բանէին Հայկական եկեղեցական - ծխա - կան 8 դպրոցներ: Մեծ թիւով Հայ երա - խաներ ուսանած են մասնաւոր եւ պետա - կան դպրոցներու մէջ:

×

ՆՈՐ ԷՋԵՐ ՄԻՔԱՅԷԼ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Միքայէլ Նալբանդեանի (1829 - 1866) կեանքի մասին նոր էջեր կը պարունակեն այն նամակները, զոր ան ստացած է ռուս վաստակաւոր յեղափոխական Միխա - յիլ Բակունինէն (1814 - 1876): Այդ նա - մակները տեղ գտած են Նալբանդեանի երկերու հատաքածոյի 5-րդ հատորին մէջ, զոր հրատարակած է Հայաստանի Ակադեմիան: 1862-ին գրուած այդ նիր նամակներէն հինգը ոստիկանութեան կողմէ գրաւուած է Նալբանդեանի ձեր - բակալութեան առեն, մինչ չորսը՝ ոստի - կանութիւնը յատնաբերած է Գերցենի եւ Օգարիովի ղեկավարած՝ Լոնտոնի Կեդ - րոնի ձերբակալուած գործակալներու մօտ: Միքայէլ Նալբանդեան Բակունինի հետ մտերմացած է Լոնտոն՝ 1862-ին: Նամակներուն մէջ Բակունին կը խօսի իր կնոջ՝ Իրկուտսկէն Լոնտոն փոխադրու - թիւնը կազմակերպելու մասին: Ասիկա դժուար եւ վտանգաւոր գործ մըն էր, քանի որ Բակունին 1861-ին փախած էր Սիպերիայէն եւ քաղաքական յանցաւոր կը համարուէր, իսկ անոր երկու եղբայր - ները ձերբակալուած էին Պետերբուրգ: Այդ մասին Նալբանդեան կը յիշատակէ իր «Երկրագործութիւնը որպէս ուղիղ ճանապարհ» գիրքին մէջ: Գերցէն տեղե - կանալով այդ մասին, կը ջանայ հեռու պահել Նալբանդեանը նման վտանգաւոր գործէ: Տուրգենեւի զրած նամակներէն մէկուն մէջ ան ուղղակի կը գրէր. «Թոյլ մի՛ տար անոր (Նալբանդեանի), որ հոս բերէ Բակունինի կինը»: Սակայն Գեր - ցեն, Տուրգենեւ եւ Նալբանդեան տեղի տուած են Բակունինի յամառութեան եւ անոնց ջանքերը յաջողութեամբ պսակ - ուած են. 1862-ի վերջերը Բակունինի կինը կրցած է Իրկուտսկէն Լոնտոն մեկ - նել, Նալբանդեանի եւ Տուրգենեւի օգ - նութեամբ:

«ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ»

ՀԱՅ ԵՐԳԻՉԱՆՔԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երգիծական տարերքը բաւական զօրաւոր արմատներ ունի նաեւ Փաւստոս Բիւզանդի «Հայոց պատմութեան» մէջ: Օտար բռնակալներու դէմ մղուող հերոսամարտերու մէջ, որոնք քիչ չեն, կը չորայ ոչ միայն հայ վիճակի դիւցազնական սուրը, այլեւ պատմիչի չիկացած հայրենանուէր խօսքը, որ մէկ կողմէ կ'ոգեւորէ հայրենիքի հերոս պաշտպանները, անոնց հոգին կը վառէ սուրբ ատելութեան հուրով, միւս կողմէ կը զատապարտէ, իր զաւեշտ կրօնքի ուժով կը նզովէ չարը, որու համազգեստով ալ ըլլայ ան, բռնակալ Շապուհի, թէ զաւակ Մերուժանի: Այդ պատկերներուն մէջ կը հնչեն ժողովրդական պատումներուն այնքան հարազատ ոճը, յաղթողներու չռնդալից քրքիջը պարտուածներու վրայ, կը հեգնուին հայրենի հող պղծողները, օտար զաւթիչները, որոնք անթիւ - անհամար զօրքերով կուգան Հայաստան եւ խայտառակ պարտութիւններ կը կրեն: Վիպական հերոսամարտերու ենթաբնագիրներուն մէջ կայ կծու հեգնանքը: Զարը կը զատապարտուի, բարին՝ կը յաղթէ: Թշնամին անզօր է, թոյլ ու վախկոտ:

Փաւստոս Բիւզանդի «Հայոց պատմութիւնը, որպէս պատմա - դեղարուեստական հոյակապ յուշարձան, ոչ միայն մեզ կը տանի Դ. դարու վերիվայրումներով լի պատմութեան քարքարոտ արահետները, այլեւ մեր առջեւ կը բանայ ազատասիրաղձ հայ ժողովուրդի հոգիին անհատնում հարստութիւնները, անոր եռանդներն ու ձգտումները, հոգեւոր ու աշխարհիկ կեանքը, թող մէկ - մէկ հընչեն պատմիչ - զրոյի՝ պաղատարական նկատառումներէ բխող մեղադրանքները Տիրանի, Արշակի, Պապի հասցէին՝ կրծու, դառն որակումներով: Կարեւորը այն է՝ որ Բիւզանդ իր ներքին ալեկոծութիւններուն մէջ չի կորսնցներ հայրենիքի ու ժողովուրդի հանդէպ ունեցած քաղաքական պարտականութեան զգացումը՝ բան արժանապէս գնահատելով իր սիրած հերոսներուն հայրենասիրութիւնը, անոնց անդուլ պայքարը Պարսիկներու եւ Բիւզանդացիներու դէմ: Հայրենիքի թշնամիներուն հանդէպ ան անողոք է, կը մերկացնէ զանոնք կարելի բոլոր միջոցներով. մերթ դիւցազնական չունչով, մերթ կրքոտ ատելութեամբ, մերթ ալ հեգնելով ու արհամարհելով: Զօրաւոր երգիծանքով բացայայտուած է Շապուհի ամարդի, խարդախ էութիւնը այն տեսարանին մէջ, երբ Հայոց Արշակ թագաւորը եւ սպարապետ Վասակ նենգաբար լինած են իրենց օթերիմ թշնամիին որդին: Շապուհ կը փորձէ նեամացնել երեմնի հզօր հակառակորդը՝ տեսնելով իր առջեւ անզէն ու չզթայական Վասակը: «Աղուէս, զո՞ւն էիր այն խանդարիչը, որ այսքան տարի մեզ չարչարեցիր, զո՞ւն էիր, որ այսքան տարի կը կատրուէիր արիները, հիմա ի՞նչպէս ես, որ քեզ աղուէսի մահով սպաննեմ»:

Այսպէս կրնայ յոխորտալ միայն վախկոտը, ակարը, ան՝ որ ընդունակ է միայն նենգութեան, որ բաց դաշտի մէջ ի վիճակի չէ կռուելու: Շապուհի հեգնական հարցումները ուղղուած են իրեն դէմ՝ բանալով անոր մարդկային հոգւոյն զազրելիութիւնը: Մինչդեռ խրոխտ ու իսկական զօրականին վայել արժանապատուութեամբ կը հնչէ Վասակի սպանիչ պատասխանը. «Այժմ դուն դիս տեսնելով մարմնով փոքր, իմ մեծութեան չափը չզդացի՞ր, որովհետեւ մինչեւ հիմա ես քեզի համար առիւծ էի, իսկ այժմ՝ աղուէ՞ս: Բայց մինչ ես Վասակն էի, ես հսկայ էի, մէկ ոտքս մէկ լերան վրայ էր, միւս ոտքս՝ ուրիշ լերան մը վրայ, երբ աջ ոտքիս վրայ կը յենուէի, ձախ լեռը գետին կը փռէի, երբ ձախ ոտքիս վրայ կը յենուէի, ձախ լեռը գետին կը փռէի»:

Երգիծական խօսքի անզուգական օրինակ է Խորենացիի «Ողբ»ը: Ընդամէնը քանի մը էջ, եւ հոգւոյ ի՜նչ ալեկոծութիւն, վիշտ ու տառապանք, ողբ ու ցաւսում այն բանի համար, որ արմատացած է անկարգութիւնը, խախտած ուղղափառութիւնը, հիմնաւորուած տգիտութեամբ չարափառութիւնը: Որքան մեծ են դուրսէն եկած հարուածները, նոյնքան ազէտալի է երկրի ներքին կեանքը: Ամէն բան չուռ եկած է: Պատմահայրը բուռն կիրքով կը յարձակի հանրային ու ընկերային չարիքներու վրայ, հասարակութեան բոլոր խաւերուն տալով այպանիչ բնութագրումներ: Ահա կրօնաւորները՝ «կեղծաւոր, ցուցամոլ, նախանձ, պատուա - սէր, քան ատուածասէր», իշխանները՝ «ապստամբ, գողերուն գողակից, կաշառակեր, ժլատ, ագահ, յափշտակող, աշխարհ աւերող, ազտեղասէր, ծառաներուն համամիտ»: Անոնց նման են գատաւորները, զինուորականները, միւս բոլոր խաւերը: «Եւ առհասարակ սէրն ու ամօթը բոլորէն վերցած է», - սրտաբեկ կ'եզրակացնէ հայրենասէր պատմիչը:

«Ողբ»ին մէջ բացառիկ ուժով հիմնաւորուած է աւատապետական հասարակարգի ընկերային կերպարանքը: Հոն բացայայտուած են արատաւոր այնպիսի երեւոյթներ, որոնք յետագայ շրջանի հայ երգիծական գրականութեան գլխաւոր նիւթը պիտի դառնային: Հակառակ միւս պատմիչներու, Խորենացի իրերը կը կոչէ իրենց անունով: Այն՝ որու դէմ ցասումով կը բողոքէ, ժամանակաշրջանի տիպական բռնակալութիւնն էր. չահագործում, բռնութիւն, սպանութիւն, աւարառութիւն, կաշառակերութիւն եւ դատարկ այլ չարիքներ: Կը թուի, թէ մարդկային այդ անդունդ ու անհամար չարութիւններէն բնութիւնն ալ վարակուած է: «Քամիները՝ բուքեր բերող, խոշշակի փոխուած, ցաւեր տարածող, ամպերը՝ կայծակներ թափող, կարկտաբեր. անձրեւներն անժամանակ ու անօգուտ. եղանակը դաժան, եղեամ բերող. ջուրերու անօգուտ աւելնալը եւ չափէն դուրս պակսիլը. երկրի պտղաբերութիւնը նուազած, անասուններու ազը պակսած, այլեւ երկրաշարժներ եւ սատնումներ»:

Խորենացիի քննադատութիւնը նոր ոլորտ կը թէ՛ քաղաքական իր ոճով ու նպատակի ուղղութեամբ, թէ՛ երեւոյթներու դնահատման ճշմարտութեամբ ու համարձակութեամբ: Այդպէս կրնար դայրոյթէն մռնչալ միայն ան՝ որ կը տառապէր ընդհանուրի ցաւով, որ խորագոյն կը զգար ազգային ողբերգութիւնը, կը տառապէր անոր ճակատագրով: «Ո՛վ ... ո՛վ ...» հարցադրումներու մէջ տիեզերական վիշտ ու բողոք կայ՝ ուղղուած մեր խոկ ցաւերու, բացերու եւ թերութիւններուն դէմ: «Ողբ»ը աւատապետական Հայաստանի կենդանի պեղարուեստական վաւերագրութիւնն է: կարեւոր է անոր թողուցած անջնջելի հետքը հայ դրականութեան բոլոր սեռերուն վրայ ընդհանրապէս:

Երգիծական որոշ հերաթներ նկատելի են նաեւ Ղազար Փարպեցիի «Հայոց պատմութեան» մէջ, ուր եւս կը հանդիպինք խառացած այպանիչ բնութագրումներու: Յատկապէս բնորոշ է անոր «Թուղթ»ը, որ սուր մեղադրանք մըն է՝ ուղղուած սահակոս արեզանեաց: Անիկա զրուած է հրապարակագրական կիրքով: Փարպեցի թանձր գոյներով ներկայացուցած է իրականութեան սուղերու կողմերը: «Թուղթ»ը կծու փաստուն մըն է ժամանակի բարքերուն դէմ: Ի զուր չէր, որ Մովսէս Նալբանդեան «Թուղթ»ը օգտագործեց զաղափարական իր հակառակորդները հարուածելու համար:

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱԿԱՐԵԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՍՊԱՐԷԶԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Քաղաքական մարդոց վարկի անկումը նոր երեւոյթ մը չէ անշուշտ, բայց այս հարցին շուրջ հարցախոյզներու արուած պատասխանները ա՛նքան հակասական են որ կարելի չէ վերջնական զաղափար մը կազմել: Հանրային կարծիքի փոփոխամտութեան վրայ, ասելորդ է ծանրանալ. անոր տրամաղրութիւնը առաւելապար պարապայական է, եւ կախում ունի անմիջական ներկային պայմաններէն: Միւս կողմէ, ինչպէս յաճախ կ'ներեւայ նոյն անձին տուած հակասական պատասխաններէն՝ նոյն հարցին մասին, հանրային կարծիքին լուսելի է ըսել տալ օր մը ճերմակ, ուրիշ օր մը սեւ՝ պարզապէս հարցումի վարպետ դարձուածքով մը: Ծանր պայմաններու կամ տագնապալի պարագաներու ընթացքին՝ քաղաքային բնականաբար իր դժգոհութիւնը կ'արտայայտէ երկրի վարիչներուն եւ անոնց կը վերագրէ բոլոր պատասխանատուութիւնները, երբ մանաւանդ իր դրպանին դպին...: Ուրիշ պարագայ մըն ալ կայ որ որոշ չափով կը վնասէ հանրային մարդոց վարկին, երբ զանեչասխանները՝ երբեմն կռպխա եւ անվայել կերպով ծաղր ու ծանակ կ'ընեն զանոնք, Հանրապետութեան նախագահն ալ մէջն ընդլով: Ուստի ժողովրդավար երկիրներու մէջ, պետական մարդոց հանդէպ ժողովուրդին վաղեմի յարգանքը վերջ դտած է այլեւս: Սա լաւ է կամ ոչ, ամէն ոք իր համոզումներուն համաձայն կրնայ դատել...:

Քաղաքական մարդոց վարկի անկումն ու տեղի կամ անտեղի քննադատութիւնները ասպարէզ կը բանան պատեհապաշտ բախտախնդիրներու, որոնք չատ լաւ գիտեն օգտագործել կացութիւնը եւ մթնոլորտը պղտորել՝ հասարակ ճշմարտութիւնները պատգամելով: Կասկած չկայ որ այս տեսակ մօտեցում մը, միշտ զբաղական կերպով կ'ազդէ հանրային կարծիքի մեծամասնութեան վրայ, որ ընդհանրապէս միամիտ կամ դժգոհ կը տարուի «հայրենասէր եւ անկեղծ» հռետորին առաջ քշած պաղպաղանքներէն, լափլիսեան ճշմարտութիւններէն՝ որոնց իր սրտին կը խօսին: Հասնարար լսեցիք Միշէլ Փոլաքի «պատասխանի իրաւունքը»ի ներկայացման ընթացքին, այն համակրելի եւ խօսուն փրովանսալը որ սիկարէթը շրթներուն, համարձակօրէն բացատրեց բոլոր այն պատճառները, որ եւրոպական ընտրութիւններու առթիւ պինք մղեցին իր փէն քուէարկելու, եւ իր խորքին մէջ, ժողովրդավար պաղպաղանքով անած ու ապրած մէկն էր:

Պետական մարդոց վարկի անկման պատճառներէն մէն ալ այն է որ, հանրային կարծիքը համոզուած է թէ անոնք ամենակարող անձեր են եւ թէ չատ բան կրնան փոխել՝ եթէ անկեղծօրէն ուզեն. հետեւաբար, անոնց անկարողութիւնը, ստախօսութեան, եւ լին՝ իրենց եսասիրութեան եւ չահադիտութեան կը վերագրէ. բան մը՝ որ ընդհանուր առմամբ իրականութեան չի համապատասխաներ: Հասարակ քաղաքացին կը կարծէ թէ, երբ նախարար մը կը խոստանայ այս կամ այն բարեփոխութիւնը, կը բաւէ որ հրամայէ՝ որպէսզի խոստումը իրագործուի. սակայն իրականութիւնը չատ աւելի բարդ է: Ժողովրդավար երկիրներու

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ ՈՐՈՆՈՂԸ

ԿԱՐԼԷՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Այդպիսի ժամանակակիցներ եղան նրա համար ճանաչուած գրական ու հասարակական գործիչ Գր. Օտեանը, Պոլսի Հայոց Պատրիարք, կորովի ազգային գործիչ Ն. Վարժապետեանը եւ, ամէնից աւելի, մեծ հայրենասէր Մ. Խրիմեանը, որոնք եւ եղան Զերազի գրական ու գաղափարական ուսուցիչները: Նա անզուսպ խանդ էր տածում նաեւ Պէշիկթաշլեանի ու Նալբանդեանի նկատմամբ եւ սերունդներին խորհուրդ էր տալիս փառքի դափնիներ սփռել «այն տապանների վրայ, ուր Պէշիկթաշլեանի ու Նալբանդեանցի առաւերները կը հանդչին՝ մին մրմունջ հանելով, միւսն՝ մռունչ արձակելով»: Այդ նրանց ազդեցութեամբ էր, որ Զերազը եղաւ «իսկական հայրենասէր մը եւ ոչ թէ խաչազող - չահախնդիր մը ... որոնք հայրենասիրութիւնը արհեստի վերածեցին եւ ... սուրբ գործը՝ ապրուստի միջոց»:

Նախապատրաստուելով Պեռլինի վեհաժողովին, Հայոց պատուիրակութիւնը, որի կազմում էին Մ. Խրիմեանը, Ստ. Փափազեանը, Խ. Նար - Պէյը (Գալֆայեան) եւ Զերազը, բաւականին ակտիւ գործունէութիւն էր ծաւալել Թուրքիայում եւ նրա սահմաններից դուրս: Պեռլին մեկնելուց առաջ, ցանկանալով նախապատրաստել Եւրոպայի հասարակական կարծիքը եւ օտար կառավարութիւններին ներկայացնել Հայոց խնդրագրի էութիւնը, Զերազը Խրիմեանի հետ եղաւ Հռոմում, ուր նրանք այցելեցին Իտալիայի Արտաքին Գործերի նախարար կոմս Կորտիին: Զրոյցի ժամանակ, երբ վերջինս հիացմունքով է արտայայտւում Վենետիկի Մխիթարեանների ու նրանց գործունէութեան մասին, Զերազն ասում է. «Տուէ՛ք մեզ վարչական ինքնօրէնութիւն եւ Հայաստան կը ծածկուի Ս. Ղազարի ճեմարանին պէս ճեմարաններով»:

Իտալիայից յետոյ նրանք լինում են Փարիզում, Լոնդոնում, Վիէննայում, հանդիպում այդ երկրների Արտաքին Գործոց նախարարներ Ուաթինկթընին, լորդ Սալզպըրըի եւ կոմս Անդրասիի հետ, որոնք խոստանում են աջակցել Հայոց պատուիրակների առաքելութեանը, իսկ լորդ Սալզպըրըին, որ Ալպիոնի հարազատ զաւակն էր, երկիմաստ մի պատասխանով յուսադրում է նրանց. «Հայերը, որ հինգ դարերէ ի վեր կը սպասեն, - ասում է նա, - սպասով թող ըլլան որ վերջապէս պիտի ազատին: Հինգ դարու հիւանդ մը մէկ օրուան մէջ չի կրնար առողջանալ»: Աւելոք նաեւ, որ Հայկ. Հարցը հայ պատուիրակներից առաջ էր հասել Լոնդոն, ուր այդ ժամանակ արդէն գործում էր հայանպաստ մի խումբ՝ Օքսֆորդի համալսարանի հոգեմտական իրաւագիտութեան փրոֆ. Ճէյմս Պրայսի ղեկավարութեամբ, որը դրանից երկու տարի առաջ եղել էր Հայաստանում, բարձրացել Արարատի գագաթը եւ դրել իր նշանաւոր «Անդրկովկաս եւ Արարատ» աշխատութիւնը: Հէնց Պրայսի օգնութեամբ էր, որ Զերազին իրրեւ Հայոց պատուիրակի, ընդունեց Անգլիայի վարչապետ Կլայսթոնը, որն, ի նշան նրա անձի հանդէպ յարգանքի ու համակրանքի, իր լուսանկարը՝ մակագրութեամբ հանդերձ, նուիրում է Զերազին:

Վեհաժողովի նախօրեակին հանդիպելով Պեռլինի, Թուրք դեսպանի ու նրա լրտեսների սարքած բոլոր խոչընդոտներին հակառակ, Զերազին յաջողւում է դահաժանդ Ֆրէդերիքին եւ կայսրուհի Ավգուստային այցելելու իրաւունք ստանալ: Այս յաջողութիւնից եւ Հայոց լինելու նաւարութեան պահանջից վախեցած, Թուրքիայի դեսպան Սաատուլլահ Պէյը Զերազին առաջարկում է չափաւորել պահանջները եւ բաւարարուել հայկական դաւառներում հայ կուսակալ ունենալու խնդրանքով եւ պատրաստակամութիւն է յայտնում, իբր, հեռագրել Պոլիս՝ կարգադրելու այս հարցը: Սակայն ի մօտոյ ճանաչելով Թուրքերի ու Թուրքական կառավարութեան խորամանկութիւնը, նրանց խոստումների արժէքը, Զերազը մերժում է այս առաջարկը:

Պեռլինի վեհաժողովը գումարուեց 1878-ի Յունիսի մէկին, բայց Հայկ. հարցը վեհաժողովում արծարծուեց միայն Յունիսի 22-ին: Հայոց խնդրագիրն անկարող եղաւ չարժել ուժի դիրքերից խօսող եւրոպական տէրութիւններին դուրս, եւ Խրիմեանի ղեկավարած պատուիրակութիւնը Պեռլինից վերադարձաւ յուսախաբուած ու ձեռնունայն:

(Շար. 5)

Ա. ԽՈՒՐՇՈՒԴՅԱՆ

«ՆՈՐ ՖԱՍՏԱԼՈՑԻ ՓՈՓԽԻՆ ԸՆԹՆՈՒՄԸ»

(Թղթակ. Հ. Ց. Ջ.)

ՓԱՆԱՓՈՂԵԼԸ

Մանուկն ամրակի վրայից վազեր - ծայրը ձգեցին դուրս բակ, ու կեցան մոլեգնի պես։

- Ի՞նչ պատահած ըլլայ։

- Ոչինչ։

- Ուրեմն ինչո՞ւ եկած եղած - ներնիդ փրթած ըլլան։

- Ա՜հ, տասը խոսոսոսալ, ոչինչ, ես ալ ձեզի պես ոտքով եկայ, ինչո՞ւ համար - Տան ֆասթալցիներ ալ չունին, ոտքով կուգան։ Շատ ուրախ եմ, որ ձեզ տեսայ, ասկե ետքը ես ալ ձեզի պես ոտքով պիտի գամ։

Ֆասթալցիները, որոնք ամենքն ալ ոտքերնին ամրակի վրայ կախ ձգած նստած էին, ոտքերնին ամրակի վրայ քաշեցին։

Տան ֆասթալցի տղան ամէնքին ալ ոտքերը նայեցավ։ Իսկ ֆասթալցի տղաքը ամէնքն ալ ոտքերնին ամրակի վրայ կախ ձգած նստած էին։

- Ինչո՞ւ ոտքերնիդ ամրակի վրայ կախ ձգած նստած էք։

- Ինչո՞ւ ոտքերնիդ ամրակի վրայ կախ ձգած նստած էք։

- Ես ձեզի հարցուցի։

- Ես ձեզի հարցուցի։

- Ես ձեզի հարցուցի

Պ. Մանուկ ձիհանչահեան, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Վէթար եւ զաւակը՝ Շուշան, Պ. Ժան ձիհանչահեան, Տէր եւ Տիկին Էկոն Հէրց, Պ. Ժիրայր ձիհանչահեան եւ ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ - մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՈՒԿ ՁԻՀԱՆՇԱՀԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Վառվառ Յակոբեան)

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտեմբեր 14-ին, 77 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 19, ժամը 10·45-ին, Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Կուպէն - վիլի պերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅ.- Էլիզապէթ Ադայեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պօյաճեան կը նուիրեն 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՋ

Այս Շաբաթ օր, Հոկտեմբեր 20, ոտն է Սրբոց Աւետարանիչացն՝ Մատթէոսի, Մարկոսի, Ղուկասու եւ Յովհաննու:

Այս առթիւ, ժամը 10-ին Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

LEVON

Peinture — Aquarelle — Litho — Gravure
Relief — Cliché verre

EXPOSITION

organisée par

l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance
et le Musée Arménien de France
Fondation N. Fringhian

du 18 au 30 Octobre (16h à 21h)

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Vernissage le Jeudi 18 Octobre de 19h à 21h

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ազգաժողովական ընկերակցութիւնը չը - նորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.- Տիկին Գայեանէ Ամմաճեան իր մօր Տիկին՝ Փերուզ Ա - մանեանի մահուան Բ. տարելիցին առ - թիւ 1000 Ֆ., եւ Արսէն Արապեանի յիշատակին 300 Ֆ., Փարիզ - Էյէք վաճառատուն՝ 500 Ֆ., Պ. Թորգոմ Զատիկեան 500 Ֆ. եւ Տէր եւ Տիկին Տիգրան Տէվէ - ճեան իրենց մօրաքրոջ՝ Գեղանոյշ Մել - գոնեանի մահուան առթիւ 300 Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն - Թ'Էթիէնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ օծման առթիւ (Մայիս 20) ազգ. միութեան վարչութիւնը չնորհա - կալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէր - ները. -

Պ. Պուրուքեան ((Պրոն), Տիկին Ազատ Պահատուրեան (Լիոն), Պ. Մխիթեան (Լիոն), Այրի Տիկին Վիքտոր Թաթար - եան (Սէն - Թ'Էթիէն) 300-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժօզէֆ Գարապետեան (Սէն - Թ'Է - թիէն), Պ. Արամ Տէմիրճեան (Սէն - Թ'Է - թիէն) 250-ական Ֆ., Տիկին Ակիմեան (Սէն - Թ'Էթիէն) Այրի Տիկին Կուպար - եան (Սէն Շամոն), Տէր եւ Տիկին Ժակ Երէցեան (Սէն Շամոն), Այրի Տիկին Ով - հաննէսեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Խոսրովեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Օր. Խահապետեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Այրի Տիկին Պալճեան (Լա Թուռ տիւ Փէն), Տէր եւ Տիկին Խրպոյեան (Սէն Մօռիս), Տէր եւ Տիկին Ուզլեան (Սէն Շամոն) 200-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժիլ Աս - տուրեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Ազարեկեան (Սէն Շամոն), Տիկին Վիք - թոր Տէրտէրեան (Սէն - Թ'Էթիէն), Օր. Ժոզէ Կուպաթեան (Սէն Մօրիս) 100ական Ֆրանք:

(Վերջ)

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Կարոս Մանուկեան եւ զա - ւակները, Պ. Անդր Մանուկեան կը ծա - նուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Հոկտեմբեր 21, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղե - ցեին իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԱԶՆԻՒ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ժաքլին Քանարեան եւ Լիւսի Պապիկ - եան իրենց ուսուցիչին յիշատակին կը նուիրեն 200-ական Ֆ. Դպրոցասէր Տիկ - նոջ եւ Սամուէլ - Մուրատեան վարժա - րաններուն (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆրանք «Յառաջ»ին:

×

Տէր եւ Տիկին Մելիք Ամիրայեան նոյն ախուր առթիւ 300 Ֆ. կը նուիրեն Կապ. Խաչին (ստանալ «Յառաջ»էն):

CHRISTINE

ARCHITECTURE INTERIEURE

MAÇONNERIE

PAPIERS PEINTS

VITRERIE — ETALAGES

DEVIS GRATUIT

849 36 70

քացառիկ հացկերոյթ

Նախաձեռնութեամբ՝
Մարսէյլի Հայ Արհեստաւորներու

Ի նպաստ իրենց
ԱՅԳԵՍՏԱՆ
Օդափոխութեան կայանին

Կիրակի, Հոկտեմբեր 21, ժամը 13-ին
Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ՝
«Ս. Զրբաչեան» սրահը
(339, ավրնիւ տիւ Փրատօ)

Կը նախագահէ՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Հայկ. Ջերմ մթնոլորտ:

DINER SPECTACLE EXCEPTIONNEL
Le Vendredi 26 Octobre à partir de 20 heures

Aux ★ Etoiles

★ ★ ★ ★

61, rue du Château d'eau — 75010 PARIS
avec
«LES
BALLETS ARMENIENS»

Chorégraphie Gérard MADILIAN
uniquement sur réservation avant le 20 Oct.
Apéritif : Un Raki - Khémia
Menu : Couscous poulet - Boulettes
Vin : Une bouteille pour 3 personnes
Dessert et gâteau
Prix : 200 Frs. par personne, service compris

— — — — — — — — — —

Bon à découper et à retourner
«SPECTACLES B.O.R.E.»
14, rue de l'Université — 75007 Paris
Tél. : 260. 34. 67

Je soussigné M .....
.....
Adresse .....
..... Tél. : .....
vous prie de me réserver ..... places
pour le dîner-spectacle du 26 Octobre 1984
«AUX ÉTOILES» et vous prie de trouver
ci-joint un chèque de.....

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ՝

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28, 1984, ժամը 16-ին

MUSÉE GUIMET
6, place d'Iéna - Paris 16e

կը նախագահէ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ
Առաջնորդ Փարիզի Հայոց

կը խօսին՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
ՏՈՒՔԹ. ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

դեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին՝
Լուսաւորիչ երգչախումբը
ղեկավարութեամբ՝ տոքթ. Լ. Մոմճեանի
Տիկին Ժանէթ Մափեան (դաշնակ)
Օր. Վիլմա Պէօրէէեան (արտասանութիւն)
Ստեփան Ագեան (սանթուր)

մուտքը ազատ է

Առաւօտեան՝ հոգեհանգստեան պաշտօն Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ՝
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԻ
HOTEL HOLIDAY INN
Porte de Lyon — Dardilly

BAL ANNUEL

de la CROIX BLEUE ARMENIENNE de LYON
Samedi 27 Octobre de 21 heures à l'aube
avec
l'ORCHESTRE HARTANAG de Paris
tenue correcte exigée
Réservations jusqu'au Vendredi 26 Octobre — Tél. : 888 - 92 - 51

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2-ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արիներու Միութեան 54-րդ տա - րեկան ցերեկոյթը՝ Կիրակի, 1985, Մարտ 3-ին, կէսօրէ վերջ, ժամը՝ 14·30-ին Սալ տը լա Շիմի, Փարիզ:

SALLE GAVEAU
45, rue La Boëtie
Paris

CONCERT

Jean DER-MERGUERIAN
violon

SAMEDI 27 OCTOBRE à 20 H. 30

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47



"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՈՒՐԲԱԹ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
19
VENDREDI
19 OCTOBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.814 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.814

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՈՂՎԱ

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԴԷՄ ՀԱԼԱԾԱՆՔԸ ԿԸ ԾԱԻԱԼԻ

Ինչպէս պրած էինք երէկ, Պաղտատ գրնց այցելութեան ընթացքին, Թուրքիոյ արտաքին նախարարը եւ սպայակոյտի պետը յայտնած էին համաձայնութեան պատրաստ իրաքեան իշխանութեանց հետ կարեւոր հետապնդելու համար Քիւրտերը մինչեւ իսկ իրաքեան հողամասին վրայ:

Վարչապետը՝ Թուրկութ Էօզալ հաստատած է այս համաձայնութիւնը ելոյթով մը Ազգ. Ժողովին առջեւ, առանց սակայն մանրամասնութիւնները տալու: Նկատուած է սակայն, թէ Թուրքիա նպատակ ունի համաձայնութիւն մըն ալ պիտի ընորդրէ, Իրանի հետ:

Ըստ մամուլին, համաձայնութիւնը կը նախատեսէ որ Թուրք բանակը 15 քիլոմեթր կրնայ յառաջանալ իրաքեան հողամասին վրայ եւ 120 քիլոմեթր լայնքի վրայ: «Արեւ» մկրտուած այս գործողութիւնը պատրաստ է արդէն, Թրքական զօրաւոր ուժեր համախմբուած են սահմանագլուխը:

Թեհրանի մէջ, քիւրտ դեմոկրատ կուսակցութեան պարագլուխին՝ Մասուտ Պարզանիի բաները յայտարարած է որ կը պատրաստուին եւ մղելու Թրքական յարձակումները: Թեհրանի մէջ, չատ հաւանական ալ չի նկատուիր, որ Թուրքիա - Իրաք համաձայնութեան նմանօրինակ համաձայնութիւն մը ստորագրուի Թուրքիոյ եւ Իրանի միջեւ: Անցեալ Մարտին, Իրան բուռն կերպով դատապարտած էր Թուրքիոյ ներխուժումը Իրաքեան հողամասէն ներս, զայն որակելով ուղղակի օժանդակութիւն մը Պաղտատի վարչակարգին:

«Քրտական հարցի»ն վերարծարծման առիթ կուտան այս դէպքերը եւ փարիզեան օրաթերթերն ալ կը վերյիշեն որ 20 միլիոնոց այս ժողովուրդը, ցրուած է հինգ երկիրներու մէջ: Քիւրտերը, կը դրէ «Լիպերասիոն» հաղարամեակներու ատանդութիւն, մշակոյթ եւ լեզու ունին, բայց քրտական հարցը առանց լուծումի կը մնայ: 1946-ին ձախողեցաւ Իրան հիմնուած «Քիւրտիստանի Հանրապետութիւն»ը: Իրաքի ըմբոստական չարժումը, 1950-ին 57, զոր գլխաւորեց զօր. Մուսթաֆա Պարզանի արեան մէջ խեղդուեցաւ:

×

Թուրք մամուլին համաձայն, («Թէր - Պիւնա», Հոկտեմբեր 18) իրաքեան այդ անմիջական, սահմանակից հողամասին վրայ, 17 հազար փէշմերկայ, 400 Թուրքիային փախած քիւրտ եւ ԱՍԱԼԱ-ի 250 անդամներ կան: Միւս կողմէ, Թուրքիա ազդարարութիւն մը ըրած է Պարզանիի, հիմնայատակ բնաջնջելու սպառնալիքով, 4թէ 2ՔԷ քիւրտ անյատոդականները:

×

20 միլիոն Քիւրտերուն 10 միլիոնը Թուրքիա կ'ապրի, 6 միլիոն՝ Իրան, 3 միլիոն՝ Իրաք, 600 հազար՝ Սուրիա եւ 300 հազար Սորհ. Միութիւն:

ԼՈՍ ԱՆՃԷԼԷՍԻ ԴԱՏԱՐԱՆԸ

ՋՈՐՍ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԸ ՅԱՆՑԱԻՈՐ ՀՌՉԱԿԱԾ Է

ՎՃԻՌԸ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 11-ԻՆ

—×—

Ծանօթ է, որ Լոս Անճելըսի դատարանը Հոկտեմբեր 9-ի իր նիստին պիտի արձակէր վճիռը չորս հայ երիտասարդներու՝ Վիղէն Յովսէփեանի, Վիղէն Եադուլեանի, Սթիվ Տէտէեանի եւ Գառնիկ Սարգիսեանի դէմ, որոնք ձերբակալուած էին 1982 Հոկտեմբեր 22-ին, երբեւ կասկածելիներ, այն ամբաստանութեամբ թէ անոնք կը պատկանին ահաբեկչական կազմակերպութեան մը, որ պատասխանատուութիւնը ստանձնած է հակաթուրք բազմաթիւ արարքներու, ինչպէս նաեւ հեռաձայնային խօսակցութեան մը արձանագրութեամբ կ'ենթադրուէր, որ անոնք ծրագրած էին պայթեցնել Ֆիլատելֆիոյ Թուրք հիւպատոսին դրասենեակը:

Արդ, դատարանը յանգաւոր հռչակած է չորս հայ երիտասարդները եւ պատժական անօրինումը պիտի կատարուի Դեկտեմբեր 11-ին:

Ստորեւ՝ մանրամասնութիւններ յիշեալ նիստէն, «Ասպարէզ»ի Հոկտեմբեր 11-ի թիւէն. -

×

Հոկտեմբեր 9-ին, կէսօրէ ետք ժամը 1·30-ին, ներկայ էին պաշտպան փաստաբաններ Մայքըլ Լայթֆութ, Պէրրի Լիթ, Մայքըլ Էվըրի, Հաուըրտ Կիլինկհամ, Լեւոն Կիրակոսեան եւ Րաֆֆի Ուրֆալեան:

Դատարանը ամբողջութեամբ լեցուն էր Հայերով, ինչպէս նաեւ մամլոյ թղթակիցներով, որոնք անհամբեր կը սպասէին դատաւորի վճիռին:

Զարմանալի երեւոյթ էր, որ կառավարութիւնը ապահովութեան խիստ միջոցներ ձեռք առած էր, եւ դատարանէն ներս ու դուրս բազմաթիւ ոստիկաններ կը հսկէին:

Նկատի ունենալով, որ դատախազներ Բապըրթ Փալըմըն եւ Թերրի Պաուըզ պահանջ ներկայացուցած էին, որ Սթիվ Տէտէեան իբրեւ վկայ ներկայանայ Տիգրան Պէրպէրեանի դատավարութեան, իսկ պաշտպան փաստաբանները առարկած էին, առաջին հերթին ելոյթ ունեցաւ պաշտպան փաստաբան Մայքըլ Էվըրի, որ իր հակիրճ խօսքին մէջ բաղդատական մը կատարեց Սթիվ Տէտէեանի եւ այլ հարցերու միջեւ, դիտել տալով որ կառավարութեան ներկայացուցած պահանջը հակօրինական էր եւ կառավարութիւնը ամբաստանողի իր հանդամանքէն դուրս գալով՝ կը ստանձնէր նաեւ հարցաքննողի պաշտօնը:

Դատախազ Բապըրթ Փալըմըն յայտնեց, թէ կառավարութիւնը իր հանդամանքէն չի չեղիր, երբ կը պահանջէ, որ ամբաստանեալները իրարու դէմ վկայեն:

Դատաւոր Մարիյանա Ֆէլզըը վերյիշեալ հարցին շուրջ իր որոշումը յայտնելով, ըսաւ թէ կ'ընդառաջէ պաշտպան փաստաբաններուն, հետեւաբար, Սթիվ Տէտէեանին պիտի չպարտադրուի որ Տիգրան Պէրպէրեանի դատավարութեան իրեւ վկայ ներկայանայ:

Ապա, դատաւոր Մարիյանա Ֆէլզըը բացատրեց, թէ մասնագէտներու վկայութիւնները լրջօրէն սերտած է, այսուհանդերձ, չորս հայ երիտասարդները յանցաւոր կը գտնէ:

Դատաւորը աւելցուց, որ մասնագէտներու վկայութիւնները մեծապէս տպաւորած էին զինք, ու կը հաւկնայ թէ ի՞նչ անդրադարձ ունեցած է հայկական ցեղասպանութիւնը, եւ անկասկած որ այդ բոլորը նկատի պիտի առնէ պատիժը սահմանելու ընթացքին, որ պիտի յայտարարուի Դեկտեմբեր 11-ին:

Մինչ այդ, որոշուած Թուականէն առաջ, կողմերը վճիռի առընչութեամբ իրենց դրաւոր առաջարկները պիտի ներկայացնեն:

Անդրադառնալով Վիղէն Եադուլեանը քննած հոգեբան տոքթ. Ֆրեսբրիք Հէքբրի վկայութեան, դատաւորը յայտնեց, թէ հոգեբանին դրաւոր տեղեկագիրը իր տրամադրութեան տակ չունի եւ հարցը սերտելու ժամանակ, վկայութեան ընթացքին իր առած նօթերուն ապաւինած է:

Նախքան նիստին փակուիլը, դատախազ Թերրի Պաուըզ խիստ պահանջ ներկայացուց, որ չորս երիտասարդները անմիջապէս կալանքի տակ առնուելով բանտ առաջնորդուին, այն պատճառաբանութեամբ, որ անոնք կրնան երկրէն խոյս տալ, մանաւանդ որ ապագայներ կան, թէ համաշխարհային կարներ ունին:

Դատախազ Պաուըզ չարունակելով աւելցուց, թէ նկատի առնելով Թուրքերու հանդէպ երիտասարդներուն ունեցած խորատելութիւնը, կրնան նոր արարքներ տեղի ունենալ:

Դատաւոր Ֆէլզըը յայտնելէ ետք, թէ «չէի սպասեր որ նման առաջարկ մը կը ներկայացնէք», դատախազին ուշադրութեան յանձնեց, թէ անցնող երկու տարուան ընթացքին երիտասարդները որեւէ սխալ քայլ չեն առած եւ չի կարծեր որ ներկայիս անոնք կրնան խոյս տալ:

Հետեւաբար, ան մերժեց դատախազին պահանջը:

Հակառակ ներկայ ժողովուրդի յուսահատութեան, հայ երիտասարդները քաջութեամբ դիմաւորեցին իրենց դէմ արձակուած վճիռը:

Դատարանէն դուրս, դատախազները մերժեցին պատասխանել թղթակիցներու հարցումներուն, սակայն պաշտպան փաստաբան Մայքըլ Լայթֆութ յայտնեց, թէ եզակի դատավարութիւն մըն էր տեղի ունեցածը, որու ընթացքին, առաջին անգամ ըլլալով՝ ամերիկեան դատարանի մը մէջ, մասնագէտներ հայկական ցեղասպանութեան եւ անոր ունեցած ազդեցութեան մասին վկայութիւններ տուին:

Պաշտպան փաստաբանը աւելցուց, որ կը պատրաստուին յաջորդ հանդրուանը դիմազրաւելու եւ եթէ պէտք ըլլայ, նոր դատավարութեան մը առաջարկ ներկայացնելու:

×

ՔՐՒԹԵՑԻ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԵՑԱԻ ՆՈՅ. 28ԻՆ

Քրէթէյլի պատժական առեանին առջեւ կատարուելիք դատավարութիւնը - Հոկտեմբեր 17 - հազիւ քառորդ ժամ տեւած է եւ յետաձգուած Նոյեմբեր 28-ին (պիտի տեւէ 3 օր): Այս դատը կը վերաբերէր այն 8 Հայերուն՝ Մարի եւ Էլիզա Սէմերճի, Աւետիս եւ Յովհաննէս Քաթանեան, Պետրոս Չալապլեան, Թուրիկ Աւանէսեան, Ներսէս Թաշճը, Անթուան Աչդոյեան, որոնք ձերբակալուած էին զանազան պատճառներով (զէնք դտնուած բնակարաններէ եւայլն): Այս անգամ ալ, ինչպէս Պոպինեաի, Փարքի Սիվիլը (15 Թուրքերու անունով) կ'ուզէր որ ամէն գնով այս տղաքը դատուին Ոճրային առեանին առջեւ, Օրլիի կալակցութեամբ, ինչ որ Ատեանը մերժած էր: Քրէթէյլի ոճրային Ատեանին առջեւ պիտի դատուին Վարուժան Կարպիճեան, Յովհ. Սէմէրճի եւ Սոնէր Նայիր:

ՃԱՏՐԱԿ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՒՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

Շորեքշաբթի օր, 14-րդ խաղը կրկին հաւասար - ոչ ոքի - արդիւնքի մը վրայ ընդհատուեցաւ Գասպարովի առաջարկին վրայ, 16-րդ հարուածին: Գասպարով ճերմակներով կը խաղայ: Հաւասար այս արդիւնքները հաշուի չեն առնուիր, այնպէս որ Գարպով միշտ 4 - 0 կը յաղթէ:

ՍՈՒԼԹԱՆՆԵՐԻ ՊԱՀԱՆՋ ԿԱՅ...

Գրեց՝ Կ. ՋՐԲԱՇԵԱՆ

Գործերը վատ են: Գործատէրերի քիթերը կախ: Մեր երկրի անտեսական տագնապը լրջօրէն մտահոգում է ժողովրդի բոլոր խաւերը: Աւրէն անցեալ տարի սրընթացացող մեծ թէ փոքր հաստատութիւնների թիւը հասել էր 23·000-ի: Իսկ գործազուրկները, մրցանիւ փչրած, մօտիկացել են երկու ու կէս միլիոնի:

Այնուամենայնիւ վհատելու չէ: Ֆըրանսան իր պատմութեան ընթացքին բազմաթիւ փոթորիկներ է անցկացրել եւ միշտ էլ, ճգնաժամին յայտնաբերել է ռազմական, քաղաքական կամ անտեսական մի Տը Կօլ ...

Կայ սակայն գործունէութեան մի ասպարէզ, որ ապրող այս տագնապից երբեք չի ազդուած: Կարելի է նոյնիսկ ասել, որ մինչ ուրիշներ տուժում են, նա բարգաւաճում է: Այդ գործարաններում գործազրկութեան ոչ մի վտանգ: Այնտեղ, թէ՛ գործատէրերն են ուրախ, թէ՛ աշխատաւորները: Այնպէս որ, այդ մարզին մէջ մռայլութիւնը բացակայ է: Գրասենեակները չքեղ սալօնների են վերածուած, իսկ գործարանները ասես պալատներ լինեն, ուր մարդիկ աշխատում են ժպտերես, սպիտակ գոգնոցներով եւ գլխանոցներով (պոնէ), մեզմ ու զուարթ մեղեդիների մթնոլորտում ...

Այս երազային աշխարհի առաքելութիւնն է պարզապէս ապահովել շների եւ կատուներու սնունդը: Այժինքն պատրաստել ամէնէն ընտիր եւ բազմազան ուտելիքների պահածոներ: Գրեթէ աւելի խնամքով եւ բծախնդրութեամբ պատրաստուած - եւ աւելի թանկ - քան մարդոց յատուկ պահածոները:

Մտէք մի սովրական հանրախանութ, եւ պիտի տեսնէք թէ որքան երկար է շների - կատուների այլազան պահածոների շարքը: Երկու, երեք անգամ աւելի տեղ է զբաւում, քան երեխաների յատուկ ուտելիքների ցուցադարակները: Դրանից զատ, շարունակ մամուլով, ռատիոյով, հեռատեսիլով մեր ղլուխները մրճահարում են, դովաբանելով այս կամ այն տեսակի պահածոները, որոնցից «խելագարում են» շներն ու կատուները:

Դեռ տասը օր առաջ, հեռատեսիլից ականատես եղայ զարմանալի մի դէպքի: Հարց ղրուեց շների համար ... ընկերային ապահովութիւն ստեղծելու մասին: Այդ առիթով պարզուեց, թէ արդէն իսկ գոյութիւն ունի շների - կատուների «առողջապահութեան ապահովագրութիւն»: Վճարում էք տարեկան 125 ֆրանք, եւ ապահովուած է ձեր շան առողջութիւնը, ի պահանջեալ հարկին նաեւ վիրաբուժական գործողութիւնները, եթէ պէտք լինի: Զեմ չափազանցնում: Ասանակը նոյնիսկ փողոց իջաւ եւ հարց տուեց անցորդներին, թէ ինչ են մտածում այս շների ապահովագրութեան մասին: Վայելուչ հագնուած մի տիկին պատասխանեց, երջանիկ ժպիտով՝ «Վճարում եմ ապահովագրութեան, եւ հանգիստ եմ շանս համար»:

Անցեալում «շան կեանքը» թշուառութեան եւ դժոխք տառապանքի խմաստ ունէր: Այժմ պէտք է այս ասոյթը հասկանալ շրջուած իմաստով, որպէս երանելի մի կեանք: Երանի՜ տալ շան կեանքին՝ երբ Ափրիկէի չատ մը երկիրներում, ծնուած երեք երեխաներից երկուսը սովից են մեռնում ...

. . . . . .

Քանի որ շան - կատուի ոսկեղարն է, ես էլ իմ կարգին պարտք եմ համարում շանս մեծարել, տալով իր մասին մի վկայութիւն:

Ժամանակին, մեր գործատեղը տարին մի քանի անգամ վայելում էր գողերի այցելութիւնը: Պատանի գատարկապորտներ հաւանարար, որ խուզարկում էին մեր գրասենեակների փակ պահարանները, տակն ու վրայ անում գարակները եւ իրանց վնտռածը չգտնելով, դուրս էին գալիս յուսախաբ: Սակայնուած եղանք, բացի գրսի գռնից, այլեւս ոչ մի բան չկողոպել եւ նոյնիսկ մի քիչ էլ գրամ թողնել սեղանի մի անկիւնը, որպէսզի բոլորովին ձեռնունայն չմեկնեն եւ մխիթարուեն մի չիչ գինիով:

Բայց որոշ ժամանակից յետոյ, անպատանները մի անգամ եւս պատուեցին մեզ: Ամէն ինչ խառնակելով եւ գրամին էլ ձեռք չտալով: Մի երկտող էլ էին թողել՝ «Պարոն, բարի եղէք մի քիչ առատաձեռն լինել մեր յաջորդ այցելութեան, որպէսզի կարողանանք գոնէ մի չիչ չամիչային գնել ու խմել ձեր կենացը»:

«Յաջորդ այցելութիւն» չեղաւ, որով - հետեւ ձեռք բերինք մի կայտառ զայլաչուն, որի վայրագ հաջողներից ու յար - ձակողական ոստումներից սարսափում էին նոյնիսկ գրսից անցնողները: Հէնց գրա համար էլ անունը գրինք Սուլթան: Այլեւս դադրեցին դիւերային անհաճոյ այցելութիւնները: Մի փակ անձը որի հետ Սուլթանը հաշտ էր ու հնազանդ, դա էլ իրան կերակրող սենեկապի մեր ծառան էր: Իսկ ինձ, հազիւ էր հանդուրժում, հակառակ իմ բարեացակամ վարմունքին եւ սիրաշահելու փորձերին:

Գողերը այլեւս չվերադարձան, բայց Սուլթանի պատճառով ունեցանք այլ տագնապներ: Մեր շունը որերիմ ատելութեամբ լարուած էր նամակատան ցրուիչի դէմ: Աւրէն երկու անգամ պատրաստել էր խեղճ մարդու տափատը եւ մի օր էլ կատաղութիւնից չղթան կտրեց ու խածեց նրա գիստը: Ի՞նչ գլխացաւանքների ասես չմատնուեցինք այդ դէպքի պատճառով: Ցրուիչին հատուցանելուց եւ «քաղցրացնելուց» բացի, հարկ եղաւ պայքարել թաղի ոստիկանապետի դէմ, որպէսզի կարողանանք ապատուել դատական հետապնդումից: Բայց եթէ գողերը մեզ անտեսեցին, զըլուխեցինք նաեւ ցրուիչի ամէնօրեայ այցելութիւնից: Նա մեզ հետ հաչտութեան դահին, պայման էր դրել, թէ այլեւս մեր բակը չի մտնի: Այնպէս որ, մի ժամանակ ստիպուած եղանք լինքներս գնալ կեդրոնական նամակատուն, ստանալու եկած ծրարները:

Տարիներ անցան: Սուլթանը հինչ որ չափով հանդարտեց եւ ընտելացաւ իր միջավայրին: Այլեւս անտեղի չէր հաչում: Գիշերները եւ ուշական օրերը ապատ շրջում էր բակում: Գործատեղի իսկական տէր - տիրականի համոզումով: Յանախ նստում էր մի քանի ստեիճան բարձր գտնուող դրատենեակի սեմին եւ խազաղ դիտում փողոցի անցուդարձը: Բայց վա՜յ մուտքի դրան մօտեցողին:

. . . . . .

Շաբաթ է: Մեր գործատեղը, հանդարտ ու ամայի, յանձնուած է Սուլթանի տիրապետութեան: Ես էլ, գրասենեակումս մեկուսացած, գրաղուած եմ ուշացած գործերով: Յանկարծ լուեց գրսի զանգը եւ չան վայրագ հաչոցները: Պատուհանից աչք նետեցի եւ տեսայ որ ինքն էր, բժիշկ Ս. Սիմոնեանը, որի հետ ժամադրուել էի: Մինչեւ որ առաջին յարկից իջնեմ եւ մուտքի դուռը բացեմ, Սուլթան հեռացել էր եւ մի անկիւնում կուչ եկած, լուռ դիտում էր մեզ:

- Այսպիսի շունով կարող ես դուռն էլ չկողպել, ասաց բարեկամս:

- Այո, Սուլթանը վստահելի պահակ է, ասացի ես:

-Իսկ դու նրա հետ ի՞նչ լեզուով ես խօսում, հայերէ՞ն:

- Միայն հայերէն, ինչո՞ւ:

- Զեմ զարմանում:

- Ի՞նչ կայ որ չես զարմանում:

Բարեկամս մի պահ ժպտեց եւ չարունակեց:

- Լսիր, երբ նա կատաղի հաչում էր, Փրանսերէն որքան էլ փաղաքշող խօսք ասացի, չհանդարտեց: Հէնց որ հայերէն խօսեցի, այն էլ յանդիմանական՝ «ո՛չ, կը բաւէ» - խոկոյն լռեց, ղլուխը կախեց եւ հեռացաւ: Զարմանալի չէ՞ ...

Ծիշդ ասած, ես էլ զարմացայ, բայց նախընտրեցի կատակի տալ ասելով.

- Տեսնում ես, կարելի է շուն լինել եւ նոյն ժամանակ ճաշակ ունենալ:

Այդ օրուանից շանս անունը փոխեցի: Սուլթանը մկրտուեց՝ Իշխան:

Երբեմն մտքիցս անցնում է, շանս հետ ներկայ լինել այն ազգային ժողովներին, ուր լքուած - անտեսուած է հայերէնը: Հատնարար այն համոզումով որ հայկական հարցերը աւելի արագ լուծում են գտնում Փրանսերէն լեզուով: Ու ինչ լաւ կը լինէր որ, այդ առթիւ, Իշխանը մօտիկանար Փրանսախօս մեր առաքելաններին եւ ջե՛րմ, շատ ջերմօրէ՜ն, խածնէր իրանց կռնակի այն փափուկ մասը որ նման է լուսնին...

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ

Ժողովուրդի մը կեանքին ընթացքին միշտ կուգայ պահ մը, ուր կը դպչի ինքզինքը սիրել, աւելի յաճախ անկում մի մը նախանշանն է այդ: Եւ ահա թէ ինչո՛ւ այնքան անձեր կարծած էին թէ Միացեալ - Նահանգները պիտի չդուժուէին Վիէթնամէ եւ Ուաթըրկէյթէ ետք, եւ թէ ինչպէս կը գրէր այդ շրջանին Ռիժիս Տըպրէ, «աշխարհի վերջին կայսրութիւնը» «Ա՛պագրէր հոգեվարքի մը լուկըզնաւորութիւնը»:

Տակաւին 1979-ին ձիմի Քարթըր խօսելով ամերիկեան այս «անձկութեան» մասին, զոր այնքան լաւ կը խորհրդանշէր, «հիմնական սպառնալիք» մը կը նկատէր իր երկրին համար «վատնուած տագնապը» որմէ կը տառապէր ան: Այդ հանդրուանը անցած է յայտնապէս: Այնքան որ Սան - Ֆրանսիսքոյէն բնակիչ մը կը հաստատէ թէ չէ հանդիպած «անձի մը որ այսօր գոհ չըլլայ Ամերիկայի ըլլալէ»: Ողիմպիական խազերու սեւ - մորթ մարզիկներու վարմունքն ալ կը վկայէ այս մասին: Մեքսիքօ, 1968-ին անոնցմէ չատեր բռունցքները բարձրացուցած կ'ելլային պատուանդան: Նման ոչ մէկ արարք Լոս - Անճըլըսի մէջ: Գորլ Լէուիս եւ իր ընկերները հպարտ են իրենց հայրենիքով եւ ուրախ անոր վատքը աւելցնելով:

Հայրենիքը. այո՛: Հայրենասիրութիւնը դարձեալ նորաձեւութեան կարգ անցած է եւ մայրանոցները կը յորդին յաճախորդներով. ծնունդներու թիւը կը բարձրանայ: Դրօշակները կը ծախուին հաց ու պանիրի պէս: Երիտասարդները զանգուածային կերպով աջին կը քաշուրկեն:

Յայտարարութիւնները ըստ այնմ են. ոչ միայն Ռեկընի մօտ, որուն մասին կատարուած բոլոր հարցախոյզները կը նախատեսեն ջախջախիչ յաղթանակ մը: Ինչպէս յայտարարեց Ժէրալտին Ֆէրրարօ, փոխ - նախագահութեան դէմոկրատ թեկնածու նշանակուելէն ետք. «այս իրիկուն ձեր առջեւ կը յայտարարեմ որ Ամերիկա երկիր մըն է, ուր երազները կրնան իրականութիւն դառնալ, մեզմէ իւրաքանչիւրին համար ... չկայ գուռ մը, զոր չկարենանք բանալ, մեր իրազործումները սահման պիտի չունենան»:

Խօսելով «երազ»ի մասին, դիտակից է ըսածին: Այս հիմնաքարն իսկ է այն փիլիսոփայութեան որ կազմեց Միացեալ - Նահանգները և որ հիմնադիրները մղեց «վերսկսելու աշխարհը», Ամերիկայի կոչ հողին վրայ կառուցելու մաքուր ընկերութիւն մը, զերծ նենգութենէ, սպականութենէ եւ աշխարհակալութեան բնազդէ, որմէ կը տառապէր նախկին ցամաքային գաղութը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ ՈՐՈՆՈՂԸ

ԿԱՐԼԷՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Սակայն չյուսահատուեց պատուիրակութեան ամենաերիտասարդ անդամը՝ Մինաս Զերազը, որը, ինչպէս հաւատում են ժամանակակիցները, «ամէնէն գործօն անդամն էր պատուիրակութեան եւ որուն ջանքերուն արդիւնքն եղաւ Պեռլինի գաչնագրին 61-րդ յօդուածը»:

Մնալով արտաստմանում, Զերազը չարունակաբար բախեց օտար դեսպանատների ու պետական նշանաւոր գործիչների գռները՝ անտեղեակ նրանց դիւանագիտական խարդաւանքներին: Բայց նրա անձնուրաց նուիրուածութիւնն ու հոգատարի փայլուն տաղանդն էլ անզօր եղան փոխելու գործին էութիւնը, կեանքի փորձով իմաստնացած սկսնակ դիւանագէտը հասկացաւ, որ ժողովուրդների բախտը որոշում են այս աշխարհի հզօրները, որ արդարութիւնն ու իրաւունքն անզօր են ուժի դէրքերից խօսող միապետներից պատուէրներ կորզելու համար: Եւ ի մի բերելով վհատուղվի արդիւնքները, «Թէ ինչ չահեցանք Պեռլինի վհատուղվին» յուշագրութեան մէջ խոստովանում է, որ «խաղաղ միջոցները տկար էին իրաւունք մը ձեռք բերելու համար, այլ ... ուժն էր, որ կրնար խլել մարդոց սեփական իրաւունքները», որ «նախ հզօրներն պիտի առնուն իւրեանց բաժինները, եւ ապա տկարները՝ ճիպ թափելով. դա է օրէնքն աշխարհի», հետեւաբար՝ Պեռլինում «անհնար էր աւելին չահիլ լեզուով եւ դրիչով», քան չահեցինք:

Միով բանիւ, նա գտնում էր, որ Պեռլինը առաջընթաց էր Սան - Սթեֆանոյի նկատմամբ, եթէ Սան - Սթեֆանոյում բարձր. Դուռը յանձն էր առնում Հայերի պաշտպանութիւնը այն վայրերում, որոնք գրաւել էին Ռուսները, ապա Պեռլինը պահանջեց Հայերի ապահովութիւնը ամբողջ Թուրքիայում: Բացի դա, եթէ մինչեւ Պեռլինի վհատուղովը եւրոպական ժողովուրդներն ու միապետները չդիտէին, - Թէ ինչ են իրենցից ներկայացնում Հայն ու Հայաստանը, քրիստոնեա՞յ է Հայը, Թէ՞ մուսուլման, առանձին լեզու ունի՞, Թէ ոչ, ապա Պեռլինը ճանաչել տուեց նրան: Ըստ Զերազի, գրական էր եւ այն, որ Թուրքիայից բարենորոգումներ էին պահանջում ոչ միայն Ռուսաստանը, այլեւ բոլոր եւրոպական տէրութիւնները եւ այն էլ՝ «հսկողութեան տակ ու պարբերաբար»: Ընդ որում, եթէ եւրոպական տէրութիւններն անբաւարար նկատէին բարենորոգումները, կարող էին եւ իրենց իրաւունք էին վերապահում. նորից քննել հայկ. հարցը: Ա-ւա՛ղ, Զերազը չկարողացաւ հասկանալ, որ դիւանագիտական այդ խորամանկ քայլով Պիսմարքն ու Սալզպըրին փաստօրէն իրենց ձեռքերն էին ազատում ցանկացած պահին Թուրքիայի գործերին խառնուելու համար:

Պատասխանելով Պեռլինի վհատուղովից ժխտող ազդայիններին եւ ցանկանալով գործելու կորով ներշնչել յուսալքուածներին, նա գրում է. «Եւրոպա իրաւունքներ տուաւ մեզ, այլ գոքա ամուլ պիտի մնան, եթէ չկարենամք պաշտպանել զայնս» եւ ապա յայտարարում, որ «Նոքա, որք վհատութիւն կը սփռեն ազգին մէջ, Չէրքէզներէն ու Քիւրտերէն աւելի վնասակար կը լինեն նմա, զի ան - յուսութիւնն, ամէն թուիչք անզամալուծելով, կրնայ սպաննել մի ազգ»:

Միակ ելքը պայքարի չարունակումն էր, միանական, համընդհանուր պայքարի: «Հայութիւն պիտի փրկուի, երբ իւր զաւակները միանան եւ գործեն», յայտարարում է նա: Սակայն նոր նչանարանի հիմքում դարձեալ ընկած էր անարիւն պայքարի գաղափարը, քանզի Զերազը, ինչպէս նկատում է Ա. Զօպանեանը, հեռու էր միամիտ այն գրոյթից, Թէ «Ջարդուելով, ջարդուելով ... ազգը օր մը ջարդել պիտի սորվէր» եւ կամ՝ «Ջարդուելով Եւրոպայի գթութիւնը իր վրայ պիտի հրաւիրէր»: Այնպէս որ նա մինչեւ վերջ էլ արդիւնաւէտ էր համարում Պեռլինի վհատուղովը:

Այո՛, Պեռլինի վհատուղովը Հայոց ազգային ազէտի սկիզբը եղաւ, բայց ոչ նրա պատճառը, ինչպէս միամտօրէն կարծում են շատերը: Պատճառները խորն էին եւ թաղուած էին Թուրքիայի մեծաներին, բանօսմանիզմի ու բանխալամիզմի գաղափարների ու եւրոպական տէրութիւնների չահերի բախման մէջ:

(Շար. 6)

ժաքամասը: Ինչո՞ւ զարմանալ, երբ մինչեւ մարդիկ թշուառ ու հալածական կը խզեն կապերը իրենց ծննդավայրին հետ, իրենց բախտը փորձելու համար այս անահման ճուլարանին մէջ:

Ամերիկացիներու մեծամասնութեան համար այս արժէքներու լքումն է որ պատճառ եղաւ 70-ական թուականներու պարտութեան ու ամօթին: Այդ պատճառով է որ Գարիբը ինքզինքը ընտրել արաւ, գլխաւորաբար, հիմնուելով ծրագրի մը վրայ, որ վերադարձ մըն էր ազգին բարոյական ակունքներուն, սակայն ինչ որ կը պահէր իրեն ամերիկացի իրական հերոս մը ըլլալու պարագան էր. այսինքն՝ գործի մարդ մը, յաղթող մը: Ձեն Ուէյնի նման անձնաւորութիւն մը, որ հիանալի կերպով կը մարմնաւորէ Ռ. Ռեկըն 73 տարեկանին: «Այնով, կ'ըսէ պատմագիր Կ. Ուիլս, մեր անցեալն է որ կը խօսի մեզի, եւ կ'ուզենք յիշել իրեն հետ»:

Տնտեսական վերանորոգումը որ առիթ ընծայեց մէկ տարուան ընթացքին 7 միլիոն հոգիի գործ հայթայթելու, եւ խորհրդային արջը, որու յառաջդիմութիւնը կասեցնելու միջոց չէր գտնուեր, այլեւս չհիացած յանկերդներ ըլլալով, լաւատեսութիւնը սահման չունէր այլեւս:

Այնքան որ Ժ. Շուլց անգամ որ ծանօթ էր իր չափաւոր կեցուածքով, ըսած է Շիքակօ, Նախկին ռազմիկներու ներկայութեան. «պատմութեան զարգացումը մեր կողքին է՝ արժէքներ, որոնց վրայ կը դուրգուրան Ամերիկացիները, ժողովրդավար ազատութիւն, խաղաղութիւն, եւ բարգաւաճ ապագայի մը յոյսը, արժանաւորելու վրայ են ամբողջ աշխարհի մէջ»: Եւ ոչինչ աւելի վտանգաւոր է հրաշալի նախաձեռնութիւններ ընել, օրինակի համար, Եւրոպայի աճումին, քարիւղի գինին կամ տոլարին մասին - քան խօսիլ յաւիտեան լաւատեսութեան մասին: Ուոլ Սթրիթ ձուռնալ անգամ հարց կուտայ թէ արդեօք արտաքին նախարարը քիչ մը մեղանչած չէ՞ յանձնապաստանութեամբ: Ամէն պարագայի նշանակալից է որ այսօր Ամերիկացիները են որոնք կ'իւրացնեն պատմութեան ուղղութիւնը մեկնարանելու մարդին մէջ, մարքսիստներու ըմբռնումը:

Աւոր պատճառը այն է որ իրենք աւելի քան երբեք համոզուած են որ Նախախնամութիւնը իրենց վերապահած էր «բացայայտ ճակատագիր» մը: Զարմանալու ոչինչ ուրեմն երբ ընտրապայքարը յառաջ կը տարուի որպէս թէ դաշնակցային Սահմանադրութեան մէջ տեղ գրաւած չըլար Եկեղեցին ու Պետութեան անջատումը, որ յայտարարուած էր հոն աչխարհի վրայ առաջին անգամ ըլլալով»:

Միացեալ - Նահանգները անչուշտ միակ երկիրը չէ ուր կը զգացուի աստուածային վերադարձ մը, իսլամական երկիրներն ալ նոյն ալիքով ողողուած են, Լեհաստան իր յոյսերը կը կապէ միայն Աստուծոյ: Պապին հովանիին տակ կաթոլիկ Եկեղեցին կը սանձէ նորարարութեան չարժումը: Կոչումներու թիւը հետզհետէ կը բարձրանայ, մինչ կարգապահութիւնը կը պակսի: Աբեւելեան - Գերմանիոյ մէջ աւետարանական եկեղեցին կ'ապրի վերածնունդ մը եւ նոյնիսկ Խորհրդային Միութիւնը կ'արտօնէ որ Պիւլի Կրահամ քարոզէ Թալինէն մինչեւ Նովոսիպիրսկ:

Այս երեւոյթը առաւելաբար Ատլանտեանի միւս կողմն է որ արտակարգ թափ մը կ'առնէ. այնքան որ կամաւոր վիժումի ջնջումը, դպրոցներու մէջ ազօթքի վերահաստատումը, նիւթական օժանդակութիւնը՝ այն ընտանիքներուն որոնք ի վիճակի չեն իրենց զաւակները կրօնական վարժարանները ղրկելու, միասեռականութեան եւ պոռնկագրութեան դէմ պայքարը, դարձած են ընտրութիւններու գլխաւոր ազդակները: Ռեկըն չէ վարանած Տալաս հրաւիրելու վերապատուելի Ֆալուէլը, որ յայտարարած է թէ հանրապետական թեկնածուն եւ իր երկրորդը «Աստուծոյ զործիքներն են Ամերիկայի վերակառուցման համար»: «Ռոնի» ինք եւս ըսած է Տալասի մէջ թէ «Քաղաքական ուղղութիւնը եւ կրօնքը սերտօրէն առընչուած են իրարու...»:

Իր կարգին, Նիւ - Եորքի առաջնորդն ալ յայտնած է թէ չի հասկնար որ «ինչպէս կաթոլիկ մը քուէ կուտայ պիտակցօրէն, թեկնածուի մը որ համաձայն է կամաւոր վիժումին»: Շիքակոյէն կրօնական պատմութեան դասախօս մը հետեւեալ մեկնաբանութիւնը կուտայ. «տես - նելով սեւամորթերը, սպանախօսները, կիները, միասեռականները եւ ուրիշ խումբեր որոնք 60-ական թուականներուն ասպարէզը զրաւեցին, քրիստոնեայ աշը կը չանայ իշխանութիւնը ձեռք անցընել: Ան ինքզինքը կը նկատէ ամերիկեան հին արժէքներու պահապանը: Կարօտն ունի Ամերիկայի մը, կարմիր փոքր զպրոցներով եւ սպիտակ փոքր եկեղեցիներով»:

Դեմոկրատները անչուշտ հակայարձակումի անցած են. «մեծ թիւով Ամերիկացիներ պիտի զարմանան, ըսած է Մընոէյլ, իմանալով որ Աստուած հանրապետական է»: Ֆէրրարօ աւելցուցած է թէ իր կարծիքով Ռեկըն լաւ քրիստոնեայ մը չէ, որովհետեւ իր քաղաքական նուիրումը անիրաւութիւններով լեցուն է: Ծերակուտական Քէնըտի - կաթոլիկ - յայտարարած է թէ Միացեալ - Նահանգները «լայնախոհ երկիր» մը չեն կրնար ձեւանալ, եթէ Եկեղեցիները իրենց օրհնութիւնը կուտան կարգ մը մարդոց, որպէս «Աստուծոյ թեկնածու»ներ:

Այս մասին կաթոլիկ եպիսկոպոսներու ժողովի մը ընթացքին Նախագահը յիշեցուցած է թէ նուիրապետութիւնը պէտք չէր միջամտեր այս կամ այն թեկնածուին ի նպաստ. եւ նոյնինքն Ռեկըն ըսած է թէ Միացեալ - Նահանգները «էին ու պէտք է մնային ազգ մը, բայց բոլոր կրօնքներու առջեւ»:

Ամուսնալուծուած, ամուսնացած՝ ամուսնալուծուած կնոջ մը հետ, երբեք կրօնքի մօտ անձի մը համբաւը չէ ունեցած Ռեկըն:

Ամերիկացի չատ մը մեկնաբաններ ուրոշ հաշիւներ եւ կեղծիք կը տեսնեն այն պնդումին մէջ՝ որով հանրապետականները կ'ըսեն թէ լաւ քրիստոնեայ մը չի կրնար տատամսիլ իր ընտրութեան մէջ: Այլ հարց որ կրօնական խնդիրը, ինչպէս կը զրէ «Նիւզուիք», կը մարմնաւորէ երկու թեկնածուները բաժնող զաղափարաբանական հերձուածը, - ազատական ընկերութեան եւ Պետութեան միջամտութեան կողմնակիցները բացայայտօրէն կը բախին բարոյական կարգ կանոնի եւ անտեսական ազատամտութեան համախոհներուն:

Երբ տարիներով ենթարկուած են յուսախաբութիւններու եւ նուաստացումնե - րու, մարդիկ կը յարին անոր՝ որ կրկին յոյս ներշնչած է իրենց, որ կ'ըսէ - վերջին նշանախօսին է - թէ «տակաւին բան չեն տեսած»: Մանաւանդ երբ դիտեն առնոց մէջ փայփայել այն հպարտութիւնը թէ Ամերիկացի են, եւ որով՝ աւելի զօրաւոր, աւելի օժտուած, աւելի լաւ, քան ուրիշները: «Նիւ Եորք Թայմզ» կը նշէ. «Ռեկընի տարած ընտրական պայքարին մէջ «հարցերը» բացայայտօրէն երկրորդական են: Ան հիմնուած է զլխաւորաբար զանգուածներու հաղորդակցութեան քաղաքականութեան վրայ:

Ա՛յս է որ թոյլ կուտայ նախագահեկնածուին՝ գոռոզաբար անտեսելու մեսալին միւս կողմը. - 34 միլիոն ազքատները, պիւտճէին բացը՝ որ 174 միլիառ տոլարի կը հասնի - մինչ չորս տարի առաջ խոստացած էր որ 1984-ին յաւելում մը պիտի արձանագրէ - կանանչ թըղթադրամին վերիվայրումները, Ուոլ Սթրիթի խոժոռումը՝ տակաւին առանց անդրադառնալու Մերճաւոր - Արեւելքի մէջ արձանագրած ձախողութիւններուն եւ զինարշաւին՝ որուն, անշուշտ վերջ չէր կրնար տալ Գրամիկոյի այցելութիւնը: Զմռռանանք նաեւ հանրապետական կուսակցութեան պառակտումը. կուսակցութիւնը չատ զժուարաւ, չորս տարի ետք, պիտի կարենայ Ռեկընի յաջորդ մը ընտրել, զանել պարագլուխ մը որ կարենայ, իրեն պէս, ինքզինք ընդունիլ տալ թէ՛ պահպանողականներուն թէ ազատականներուն կողմէ:

Ա՛ռ այժմ սա է իրողութիւնը. - Ամերիկա ուշ յայտնաբերեց անձի՛ պաշտամունքը: Հաշիւը չկայ այն մեկնաբաններուն, որոնք, Տալասի տուն խօսքը ըրին «արքայական օծումի», «թաղադրութեան»:

Բայց ի՞նչ կայ աւելի վտանգաւոր՝ քան յաջողութեան դինովութիւնը: Պատերազմներէն ու յեզափոխութիւններէն աւելի այդ դինովութիւնը ընկերութիւններ ապականեց: Միացեալ - Նահանգներու ինքնագոհութիւնը այսօր, «Ռեկընի տարիները» իր գիրքին մէջ չատ տեղին կը նշէ Նիկոլ Պէրնհէյմ, «կրպդիւսէ է»: Ժամն է որ Ամերիկացիները յիշեն թէ Հռոմէացիներու «քաւէանթ»ը (Թող ըզդուշանան) իրենց բառամթերքին մէջ մուտք զործած է:

ԱՆՏՐԻ ՖՈՆԹԻՆ

«Լը Մոնտ»

ԼԵՒՈՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մշակոյթի Կեդրոնին Ալեք Մանուկեան սրահին ու Կորքի ցուցասրահին մէջ իր գործերը կը ցուցադրէ նկարիչ Լեւոն Ժամկոչեան:

Ան ծնած է Պէյրութ, ներկայիս կ'ապրի Ուաշինկթըն: Ցաճախած է Միլանոյի Գեղարուեստից Ակադեմիան եւ Վենետիկի Արուեստի վարժարանը, յետոյ վկայուած Միլանոյի Պրէրայի Գեղարուեստից ակադեմիայէն, 1969-ին: Իր գործերով ան սարքած է աւելի քան 35 ցուցահանդէսներ, զանազան թանգարաններու եւ ցուցասրահներու մէջ, ինչպէս Նիւ - Եորք, Փարիզ, Լոնտոն, Միլանօ, Ուաշինկթըն, Երեւան, Պոսթըն, Պէյրութ, Պոլիս, Վենետիկ, Գանատա եւայլն:

Իր մասին լոյս տեսած քսթալոկներէն կարելի է կարդ մը տեղեկութիւններ առնել իր եւ իր արուեստին մասին:

Իր գործերը տեղ զտած են զանազան հաւաքածոներու մէջ ու արուեստի բազմաթիւ հաւատներ արտայայտուած են իր արուեստին մասին:

Լեւոն Ժամկոչեան արուեստագէտ մըն է որ յայտնապէս զերազանցած է այն սահմանները, որոնք իրարմէ կը բաժնեն բազմաթիւ քաղաքակրթութիւնները եւ երկիրները: Լիբանանահայ մըն է ինք, ուսանած Իտալիա, որ ներկայիս կ'ապրի Ուաշինկթըն: Հակառակ մշակոյթներու այս առատութեան, յատկապէս առանձնութեան մէջ է որ - ինչպէս ժամանակակից բոլոր արուեստագէտները - կը մշուի կարգ կանոն մը եւ ուղղութիւն մը տալու, խառնակուած աշխարհի մը:

1979-ին Հայաստան արուած այցելութենէ մը ետք կը պատրաստէ վիմագրութիւն մը որ, ներշնչուած է Հայոց պատմութենէն ու հայկական անցեալէն: Այս շարքը կոչուած է «Միութիւնը ուժ է»:

Ծմրագրութեան տուած կարճատեւ այցելութեան մը միջոցին ան խօսելով իր վերջին աշխատութիւններուն մասին ըսաւ. «Հիմա կ'աշխատիմ հայ մշակոյթէն առնուած նիւթերով. կ'աշխատիմ 1915-ի եղեռնէն ճողոպրած զէմքերու վրայ: Արուեստս վերջին հինգ տարիներուն արձանագրած իր զարգացումով դուրս ելած է համամարդկայինէն»:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

Ձ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Ջ.)

- 27 -

ԴԱՇՏԱՅԻՆ ԻՄԱՍՏԱՍԽՐՈՒԹԻՒՆ

Ընկերային արդարութիւնը, սիրելի ոչխար ժողովրդապետ, բան մըն է որ յարմար ժամանակին հարկ է սկսիլ, եթէ կուզուի մինչեւ խորը հասնիլը, վասնզի կծիկի մը պէս է. եթէ մէկը չկարենայ ծայրը գտնել փաթթելու համար, ինչ պիտի ընէ, պիտի սպասէ՞ որ Հոգին Սուրբ իրեն ցուցնէ: Տեղէ մը կը լսկսուի, յետոյ փաթթելու ընթացքին ծայրը կը գտնուի:

Տոն Քամիլլո զայն ընդմիջեց.

- Բաղդատութիւնները այլեւս աշխարհիս մեծագոյն սրիկայութիւնները չե՞ն:

- Ընդդէն կախում ունի: Փեփիտոնէ կըծկեց ուսերը. կը հասկցուի, կարեւորը ընդհանուր տեսութիւնն է, աւելցուց:

- Այն տեղն ընդհանուր տեսականը այն է որ, երբ աշխարհիս վրայ սղութիւն կայ կ'ուտեն ինչ որ գտնուի. իսկ եթէ մէկը այդ քիչն ալ փճացնէ, յետոյ կըրնայ ուզածին չափ Համաշխարհայինը սուլել, բայց պիտի ճաթի որովհետեւ ոչ ոք իրեն բան մը պիտի տայ:

- Ամէնքս պիտի ճաթինք, զոչեց Փեփիտոնէ, ինչ ալ ըլլայ սկիզբը կամ վերջը, ամէնքս ալ պիտի ճաթինք:

- Այն տեղն ճաթէ, պոռաց Տոն Քամիլլո հեռանալով:

Երբ եկեղեցի մտաւ սիրտը բացաւ աւազ Խորանի Քրիստոսին:

- Այս մարզիկը դասի մը պէտք ունի, ըսաւ Տոն Քամիլլո, թաթիտ մը ղրկէ որ ամէն բան տակն ու վրայ ընէ: Ա՛լ անիծուած եւ ոխերով, տգիտութեամբ ու չարութեամբ լի աշխարհ մը զարձած է: Ընդհանուր ջրհեղեղ մը հարկաւոր է: Ամէնքս պիտի սատկինք ու այդպէս վերջ - նական զատաստանը պիտի կատարուի եւ իւրաքանչիւր ոք Աստուծոյ առեանին պիտի ներկայանայ եւ ըրածին պատիժը կամ վարձքը պիտի առնայ:

Քրիստոս ծլծաղեցաւ:

- Տոն Քամիլլո, հոն հասնելու համար հարկ չկայ ընդհանուր ջրհեղեղի մը. ամէնքն ալ երբ կարգը գայ, սահմանուած են մեռնելու եւ ներկայանալու Աստուծոյ առեանին առջեւ վարձք կամ պատիժ առնելու: Նոյն բանը չէ՞ առանց մեծ ջրհեղեղի ալ:

- Ա՛ռ ալ ճիշդ է, ընդունեցաւ Տոն Քամիլլո հանդարտելով: Ցետոյ քանի որ ի վերջոյ չէր ուզեր բոլորովին հրաժարիլ ջրհեղեղի զաղափարէն, ուզեց կարելին փրկել:

- Գէթ քիչ մը անձրեւ ղրկէ. դաշտերը չոր են. կեդրոնի աւազանները պարապ են:

- Պիտի անձրեւէ, պիտի անձրեւէ, զինք վստահեցուց Քրիստոս. միշտ անձրեւը տեղացած է, քանի աշխարհս աշխարհ է: Մեքենան այնպէս մը լարուած է որ հասած վայրկեանին հարկ է անձրեւէ: Մի՛ դուցէ այն կարծիքէն ես որ Ցաւիտենականը սխալած է տիեզերքի դործերը կարգադրելու մէջ:

Տոն Քամիլլո խոնարհեցաւ.

- Շատ լաւ, ըսաւ հառաչելով, կատարելապէս կը հասկնամ, թէ որքան ճիշդ է ձեր ըսածը: Բայց եթէ գիւղի խեղճ քահանայ մը չկարենայ ինքն իրեն թոյլ տալ որ իր Աստուծմէ խնդրէ երկու դոյլ ջուր, ներեցէք բայց յուսահատեցուցիչ է:

Քրիստոս լրջացաւ:

- Շատ իրաւունք ունիս, Տոն Քամիլլո, կը մնայ որ դուն ալ սկսիս բողոքի դործադուլ մը ընել:

Տոն Քամիլլո զէշ եղաւ ու գլուխը կախ հեռացաւ. բայց Քրիստոս գինքը կանչեց:

- Մի՛ նեղանար, Տոն Քամիլլո, չընկճեց Քրիստոս, գիտեմ որ քեզի համար տեսնելը որ մարդիկ կը փճացնեն Աստուծոյ չնորհքը, մահացու մեղք է, որովհետեւ գիտես որ ես ձիէն իջած եմ հացի փըչրանք մը վերցնելու համար: Բայց հարկ է ներել, որովհետեւ զԱստուած անարգելու համար չեն ըներ: Անոնք անձկութեամբ արդարութիւնը կը փնտռեն երկրիս վրայ, վասնզի այլեւս վստահութիւն չունին աստուածային արդարութեան վրայ: Բոլոր ոդիով երկրային բարիքներու եռեւէ են, որովհետեւ հաւատք չունին աստուածային հատուցումին, հետեւարար կը հաւատան միայն շօշափելիին ու տեսանելիին: Թուչող մեքենաները իրենց համար զժոխային հրեշտակներ են, երկրային այդ զժոխքին՝ զոր իրենք զուր տեղ կը ջանան դրախտի վերածել:

(Շար. 106)

կը խնդրուի ծանուցանել թէ Հոկտեմբեր 10-ին, Մոնմորանսիի հանգստեան տունը լը մահկանացուն կնքած է՝

ՅԱԿՈԲ ՆԱՋԱՐԵԱՆ

եւ յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Հոկտեմբեր 12-ին։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՕՊԸՆԱ.- Տիկին Նուարդ Կրկըզեան 100 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր ամուսնոյն՝ Նիկողոս Կրկըզեանի մահուան 16րդ տարելիցին առթիւ եւ 50 Ֆ. հին եւ նոր ննջեցեալց յիշատակին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պօյաճեան 200 Ֆ.։

ՔՈԼՈՄՊ.- Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թորոսեան 250 Ֆ.։

ՎԻԼԸՄՈՄՊԼԸ.- Պ. Երուանդ Գույումճեան 150 Ֆ.։

Լ.Ա. ԿԱՒՆ.- Տիկին Մէրամէթճեան 200 Ֆ.։

ՅԱՒԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Արշալոյս Ղազարոսեան. Մեհեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն՝ դրամդէտ, հրապարակագիր, դաստիարակ, կուսակցական եւ ազգային գործիչ ընկեր՝ Կարօ Մեհեանի *մահուան առիթով։*

Հ. Բ. Ը. Մ.
ԵՒ
ԷՍԱԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ԵՒ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, Հոկտ. 21, ժամը 15·30-ին Ալեք Մանուկեան Մշակոյթ Կեդրոնը՝
118 Ռիւ տը Քուրսէլ
նուիրուած՝

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ

Ծննդեան 60-ամեակին։
Մեծանուն բանաստեղծին կեանքն ու գործը կը ներկայացնէ՝
ՕՐ. Հ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ
Հանդիսաւորութիւնը կ'ողեւորէ կոռնկ նուագ ու երգի համոյթը երգչուհի՝ Ալտա Էմիրեանի հետ։

ՀՈԳԵՇԱՆԳԻՍՏ

Պ. Վահէ Չիլինկիրեան, զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի, Հոկտեմբեր 21, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ-մօր՝

ՅՈՂԻՆԷ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Խաչատուրեան)

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՆՈՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Տէր եւ Տիկին Ասատիկ Աչճեան կը նուիրեն 200 Ֆ. Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան է ընտահատանք Դանիէլ Վարուժանի ծննդեան 100-ամեակի նուիրուած ռնոնակատարութեան։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ Ազգ. Մխիթեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ դրամարնները է նպաստ եկեղեցւոյ պայծառութեան.- Պ. Ասլանեան 500 Ֆ., Տիկին Ազուեան 100 Ֆ.։ Միհրան Խաչատուրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տիւմճեան 100 Ֆ.։ Կարապետ Պօյաճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի՝ Տէր եւ Տիկին Ալեքսանեան 100 Ֆ.։ Սէն-Մօրիսէն Օրիորդներ՝ Վերժին, Արմենուհի, Անդինէ Կոստանեան եւ Պ. Յակոբ Գրիգորեան, Հոկտեմբեր ամսոյն Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ Հայկազեան միօրեայ վարժարանի աշակերտութեան ճաշ մը տուած են։

Irma fourrures

SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS

Ժամ առաջ գնեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ
ՁԱՓԻ ՎՐԱՑ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ
ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻՔ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. 368 55 99
Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

BAIL A CEDER

Cause santé
DANS PARIS 10ème
fabrique lingerie — Confection
Espace : 73 m²
Parking — Téléphone
Pour visiter :

tél: 654-30-55

ԼՈՍՈՒԱԾ ՊՈՒԼԵՒԱՐ

Վերնուագէն (28500, Տրէօյի մօտ) պարերու 5-րդ փառատօնին կիրակի, Հոկտեմբեր 21, ժամը 17·30-ին կը մասնակցին՝ ԱՐԱՔՍ եւ ՍԱՍՈՒՆ։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ
ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱՄՍՈՒԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐ

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ-Ի
կատակերգութիւն երեք արար

Կիրակի, Հոկ. 28, 1984, ժամը 16-ին

Centre Culturel Jean ARP
22, Rue Paul Vaillant Couturier, CLAMART

ԵԿԷ՛Ք ֆանի մը հաճելի ժամեր անցընելու միաժամանակ օգտակար ըլլալով եկեղեցւոյ

Prix des billets 80 et 40 Frs. : Entrée gratuite aux enfants de moins de 12 ans.

POINTS de VENTE :

— **Eglise apostolique arménienne, 6, Ave. Bourgain, ISSY :** **Tél. : 644 - 28 - 52**
— **TELE-Condorcet : 175, Ave. Jean Jaurès, CLAMART :** **Tél. : 642 - 56 - 17**
— **FRUITS et Primeurs Papazian : 32, Ave. de la République, ISSY :** **Tél. : 642 - 20 - 49**

ARMENIE 1984

DÉPART — **RETOUR**

29 DEC. ..... 11 JAN.

Nos voyages comprennent des séjours simples, et des circuits.

POSSIBILITE DE VOYAGES INDIVIDUELS... CONSULTEZ NOUS!

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS



au
CIRQUE D'HIVER
110, rue Amelot - 75011 Paris - Tél. : 700.12.25
Vendredi 9 novembre 1984
à 20 h 30

RÉSERVEZ DÈS A PRÉSENT
PARIS - M.C.A. PARIS - 17, rue BLEUE - 75009 Paris - Tél. : 246.03.65 - 824.63.89
- librairie SAMUELIAN - 51, rue MONSIEUR-LE-PRINCE - 75006 Paris - Tél. : 326.88.65
- librairie PALOUYAN - 9, rue de TRÉVISE - 75009 Paris - Tél. : 523.24.97
- salon de thé LE MAURANE - 8, rue des LOMBARDS - 75004 Paris - Tél. : 278.38.35
- épicerie CHIRAG - 26, rue de TRÉVISE - 75009 Paris - Tél. : 770.38.63

ALFORTVILLE - M.C.A. ALFORTVILLE - 2, rue de MADRID - 94 Alfortville - Tél. : 375.67.52-376.55.89
CHAVILLE - cordonnerie RAFFI - 30, rue CARNOT - 92 Chaville - Tél. : 750.60.73
CLAMART - TELECONDORCET - 175, avenue JEAN-JAURÈS - 92 Clamart - Tél. : 642.56.17
ISSY-LES-MOULINEAUX - restaurant L'ILE DE RHODES - 52, rue J.-P.-TIMBAUD
92 Issy-les-Moulineaux - Tél. : 638.78.58

Կ. Ս. Մ.

ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

1984 - 1985 *տարեշրջանի հարցաթանեները սառնալու համար կրթաթոշակի թեկնածուներէն կը խնդրուի դրաւոր կերպով դիմել մինչեւ Հոկտեմբեր 31։*

Les Anciens du Lycée GUETRONAGAN
32, rue de Trévise, 75009 PARIS

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Սէն ժէռոմի կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը տօնէ հայկական Ծնունդը, Յունուար 5-ին, Շաբաթ իրիկուն։

×

Հայ Արիւներու Միութեան 54-րդ տարեկան ցերեկոյթը՝ *կիրակի, 1985, Մարտ 3-ին, կէսօրէ վերջ, ժամը՝ 14·30-ին Սալ տը լա Շիմի, Փարիզ։*

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
20-21
SAMEDI-DIMANCHE
20-21 OCTOBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանկոմ : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.815
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
60e ANNÉE — No 15.815

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 9 - 15)

ԻՆԵՍԱ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ՇԱՐԱԴԱՆԿԱՐԸ

Ամէն տարի, Հոկտեմբերին, Խորհ. Միութեան Սահմանադրութեան Օրուան առթիւ, Մոսկուայի մէջ տեղի կ'ունենայ - նոյ բարոյական - իրաւական թեմաներով յարժանկարներու չարաթի մը: Այս տարի փառատօնը «Ուզարնիկ» չարժանկարի օրահին մէջ սկսած է «Մաքսիմ Գորկիի» արուեստանոցի արտադրած «Ցանցակիցներ» ժապաւէնի անդրանիկ ցուցադրութեամբ: Ժապաւէնին բեմադրիչն է Ինեսա Թումանեան, որ Ալեքսանդր Շպէյրի հետ գրած է նաեւ բեմանիւթը:

×

ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՏՕՆ ԳԱՒՌՆԻԻ ՄԷՋ

Ամէն տարի, Հոկտեմբեր 7-ին՝ Խորհ. Միութեան Սահմանադրութեան օրը, Գաւռնիի մէջ տեղի կ'ունենայ ազգագրական արուեստի փառատօն մը, որ ատենդրութիւն դարձած է: Այս տարի փառատօնին մասնակցած են Հայաստանի զանազան շրջաններէ ու գիւղերէ ազգագրական խումբեր եւ անհատ արուեստագէտներ: Ամբողջ օրը հնչած է երգն ու երաժշտութիւնը, ներկայացուած են ազգագրական պարեր եւ պատկերներ ազգային ծէսերէ:

×

ՆՈՐ ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԱՂԲԻՒՐ - ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Հոկտեմբերեանի շրջանի Նոր Կեսարիա ատենի հիմնադրութեան 15-ամեակին առթիւ կառուցուած է աղբիւր - յուշարձան մը (տուֆակերտ), որուն բացման հանդիսութեան մասնակցած են ոչ միայն Երեւանի եւ Հոկտեմբերեանի շրջաններու գիւղերու, այլեւ Սեւիւռքէն գացած Կեսարիոյ Հայրենակցական Միութեան ներկայացուցիչները: Խօսք առած են Սեւիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի Կոմիտէի նախագահի տեղակալ Սպարտակ Բաղդասարեան, Կեսարիոյ Հայրենակցական Միութեան քարտուղար Յակոբ Չէզիրեան (Փարիզէն), Մարսէյլէն Հրաչ Տէր - Բարսեղեան (Բիւզանդ Վաղինակ), Նոր Կեսարիոյ բնակիչներէն Արեւիկ Արեւշատեան: Ցուշարձանը դործն է Տարօն Ռուդոլֆ Յարութիւնեանի եւ արուեստ - քանդակագործներ Հրանտ Չիլինկիրեանի եւ Համլետ Մալխասեանի:

×

ՆՈՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒԻԼԵԼՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆԷՆ

Երեւանի պետական համալսարանի հրատարակչականը՝ «Ուսանողի գրադարան» մատենաշարով, լոյս ընծայած է Վ. դարի արտասահմանեան արձակ» հատորը, ուր տեղ գտած են Ուիլեըմ Սարոյեանէն՝ «Նարինջները», «Հիներուները մեղքով», «Հանճարը» եւ «Շրջնամուր» պատմուածքները: Յառաջաբանին մէջ Սարգիս Փանոսեան ներկայացուցած է Սարոյեանի գրական վաստակը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈԹՈՐԿԱԼԻՑ ՆԻՍՏԷ ՄԸ ԵՏՔ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄՏՑՈՒՑ ԺԻՍՔԱՐ ՓՈԽԱՌՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ Է՝
ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ՝ ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ

—×—

Ժիսքարի անունը կրող (քանի որ ինք է «Հայրը») 1973-ի փոխառութիւնը որոշ փոփոխութիւններու ենթարկուեցաւ, Հինգշաբթիէն Ուրբաթ լուսնալիք դիչերը, տակնուվրայ ընելով Ազգ. Ժողովի նիստը: Առաւօտեան ժամը 5·30-ին, ի վերջոյ համաձնաւոր եւ ընկերվարական քուէարկած են, մինչ այդ, նիստը այնքան փոթորկալից եղած է, որ առաւօտեան 4-ին, Քլօտ Լասլէի պնդումով, հարկ եղած է քուէն քաշել ելմտական նախարարը՝ Պեռեկովուա եւ Ազգ. Ժողով բերել, որպէսզի բացատրութիւն տայ: Այս փոխառութեան առաւելութիւններու չընդումը նախատեսող բանաձեւը պատրաստած էին համաձնաւորները եւ ընկերվարականները իւրացուցին: Ցարդ, Ժիսքար փոխառութիւնը 7% չահաբաժին կը բերէր եւ համեմատուած էր ոսկիին սակին: Կը վայելէր տուրքի ուղղակի դանձումի դրութիւնը (25% դրամատան կողմէ իսկ) ինչպէս նաեւ 5000 Ֆ·ի զեղչ մը, որ յատուկ է պարտամուրհակներու (օպլիկասիոն): Ուրեմն այս առաւելութիւններն են որ կը չնչուին: Ընդդիմութեան համար այս որոշումը ամէնէն ծանրակչիռ արարքն է 1981-էն ի վեր եւ ժամը 2-ին Ֆ. Լասէ նախ Ֆապիուսի ներկայութիւնը պահանջած է, ապա՝ Պեռեկովուայի որ եկած է: Ընդդիմութիւնը կ'առարկէ որ կառավարութիւնը՝ Պեռեութեան իսկ յանձնառութիւնն է զոր կը զրժէ եւ այս է ծանրը: Մեծամասնութեան համար այս փոխառութիւնը չատ սուղի կը նստի Պեռեութեան: Ուրեմն 1985-էն սկսեալ, այդ արժէթուղթերն ունեցողներ պէտք է եկամուտի իրենց յայտարարութեանց մէջ յայտնեն չահաբաժինը: Չի վերնար ոսկիի սակին հետ համեմատութիւնը, այլ՝ ինքնաբերաբար կատարուած դանձումը եւ 5000 Ֆր·ի զեղչը, զորս Պեռեկովուա «տուրքի առանձնաչնորհներ» որակեց: Այս նոր կարգադրութիւնը կը վերաբերի միայն փիզիքական բաժնեէտրերու (այսինքն անհատներու) եւ ոչ՝ դրամատուներու, ընկերութիւններու, զանազան նստուկներու, չի վերաբերիր նաեւ օտարներուն: Սկզբունքով 450 միլիոն պիտի բերէ Պեռեութեան, բայց երկայրի սուր է, քանի որ փոքր խնայողները կրնան այլեւս կասկածամիտ դառնալ եւ չբաժանորդագրուիլ նոր փոխառութեանց: Ուր - բաթ առաւօտ, մամուլը դեռ չէր կրնար արտայայտուիլ, քուէարկութիւնը, ձեռամբարձ, կատարուած էր առաւօտեան 5·30-ին բաւական «առնել - տալ»է ետք: Պարզ է, սակայն թէ չարաթավերջի բերանացի թէ գրաւոր մամուլի լայն նիւթ կը հայթայթէ այս կարգադրութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԸ բազմաթիւ ձեռնարկած է երկրին հարաւ - արեւելեան շրջանը, թէեւ թիւերը կը տարբերին ըստ թերթերու (Հիւրրիյէթէն՝ Թէրճիւման 17-էն 40): Բուն յարձակումը, մինչեւ 15 քիլոմեթր իրաքեան հողամասէն ներս, քանի մը օրէն պիտի սկսի: Ի պատասխան Թուրքերու ըսպառնալիքին (որու անդրադարձանք եւ ըրինք), Պարզանի իր կարգին կ'ազդարարէ Թուրք կառավարութեան, որ անմիջապէս քաշէ իր զօրքը: Մնաց որ Թուրք բանակին զործօղութեան լուրն իսկ զուգադիպած է խզումին հետ այն բանակցութեանց, որոնք սկսած էին Պաղտատի կառավարութեան եւ Քիւրտերու միւս չարժումին՝ Քիւրտիստանի Հայրենասիրական Միութիւն (Ճալալ Թալապանի) հետ: Թալապանի կողմնակից էր լեզու գտնելու վարչակարգին հետ եւ 10 ամիս առաջ, հրադադար հռչակած էր, փոքճեւով քիչ մը աւելի ինքնավարութիւն ձեռք ձգել Իրաքեան Քիւրտիստանի համար: Այս խզումը կարեւոր ձախողութիւն մըն է Պաղտատի կառավարութեան համար:

ԿԱՐՍ ԵԻ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ *դաշտը երկրաչարժ մը պատահած է: 3 մեռեալ եւ երեք վիրաւոր կայ:*

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ *Ֆրանսական ճայնասփիւռի թղթակիցը կը հաղորդէր Ուրբաթ առտու, թէ օդանաւային ծանր արկած մը պատահած է չարթուն սկիզբը, Սփալերի Օմսք օդակայանին վրայ: 150 ճամբորդներով օդանաւ մը ճգմուած կ'ըլլայ քարիւղատար բեռնակառքի մը վրայ եւ ոչ ոք՝ ազատած: Անհասկնալի պատճառներով, սովորական արկածներն իսկ պետական կամ կուսակցական զաղտնիքի բնոյթ ունին Խորհ. Միութեան մէջ, թէեւ այս լուրն ալ հարկ է վերապահութեամբ ընդունիլ:*

Ցետոյ, բոլորս ալ պիտենք թէ ներկայիս որքան զժուարացած է երթեւեկը: Եթէ եկեղեցին իր քթին տակը չէ, մարդ պիտի հարկադրուի յանձն առնել փոխադրամիջոց մը զտնելու տանջանքը: Երբեմն պիտի ստիպուի երկու փոխադրամիջոց փոխել, կամ ճամբուն կէսը քալել, եւ կամ թաքսի մը վարձելու ծախքը աչք առնել: Ուստի պէտք է ուրախանանք եթէ ան, հակառակ այս բոլորին ... եկեղեցի կուգայ:

Ցետոյ եկեղեցիներուն մէջ ալ կարգ - կանոն, վեհութիւն ու երկիւղածութիւն չմնաց: Քանի՞ քահանայ ունինք այլեւս, որոնք կարող ըլլան հիւթեղ քարոզ մը խօսելու, մարդուս հոգին վեհացնող փառաւոր պատարագ մը մատուցանելու: Իրենց ըսածէն, ըրածէն բան չես հասկնար: Դպիրները իրարու հետ կը չաղակըրատեն, երգչախումբի անդամները վերնատունէն կ'ազմկեն, եկեղեցին պաշտօնեաներն ալ մինչեւ վերջ աչքերուդ մէջ կը նային որպէսզի զրամ նետես իրենց պնակին: Մարդ այսօր իր ջերմեռանդութենէն չատ բան պէտք է զոհէ, եթէ եկեղեցի երթալ կ'ուզէ: Ուստի պէտք է ուրախանանք եթէ ան նորէն ալ ... եկեղեցի կուգայ:

Դեռ ո՛վ զիտէ ինչեր կրնանք թուել, զմեզ եւ մեր չուրջինները համոզելու համար, որ այսօր այլեւս զժուարացած է եկեղեցի երթալը:

Իրողութիւնը այն է որ մենք զմեզ կը խաբենք: Վաթսուն, չիսուն, քառասուն տարի առաջ ալ նոյն զժուարութիւնները չկայի՞ն արդեօք: Քառասուն տարի առաջ ալ ամառը օդը տաք էր եւ ձմեռն ալ փոթորկալից ու անձրեւոտ: Քառասուն տարի առաջ այսքան առատ փոխադրամիջոց ալ չկար: Քանի՞ հոգի թաքսի կրնար վարձել կամ անձնական ինքնաչարժ ունէր եկեղեցի երթալու համար: Քառասուն տարի առաջ ալ մարդիկ կիրակի մը միայն ունէին քիչ մը հանգստանալու համար, ամբողջ չարաթ մը օրական տասը, տասներկու ժամ չարաչար աշխատելէ ետք: Քառասուն տարի առաջ ալ մեր քահանայ հայրերը անպայման զեղուհիւս քարոզներ չէին խօսեր: Եւ սակայն քառասուն տարի առաջ ոչ ոք կը վախնար որ եկեղեցին թափուր պիտի մնար կիրակի առաւօտ մը:

Մինչդեռ այսօր կը վախնանք:

Թէեւ թափուր չեն սակաւին մեր եկեղեցիները, լեցուն են տաք օդին ալ, ցուրտ ձմեռուան մէջ ալ, հանդիսաւոր օրով ալ, տօնական օրով ալ: Լեցուն են հաւատացեալներով որոնք կուգան քալելով, օթօպուսով, մինիպուսով, անձնական կառքով, որոնք կ'ուզան՝ զիտնալով հանդերձ որ լաւ քարոզ մը պիտի չլսեն: Բայց նորէն ալ կը վախնանք: Որովհետեւ կը զգանք որ մօտ է այն օրը երբ մարդիկ եկեղեցի պիտի չգան տաքն ու պաղը պատրուակելով...:

Ռ. Հ.

ՋԻԵՐՈՒ ՍՐՈՒՆՔՆԵՐԸՆ ՓՈՒՈՒՓԻՆԵՐՈՒ ՋԵՌՔԵՐՈՒՆ ԱՊԱՀԻՆԱԾ ՅՈՅՍԵՐ

Տենչանքի չափ զօրաւոր, սիրոյ պէս կախարդիչ հոգեկան խորունկ ապրում է կարօտը: Ցիշատակները կենդանացնող՝ մտածումներու խուրձ:

Սրտին մէկ անկիւնը կծկուած, ամէն ոք ունի հայրենի տան եւ հողի կարօտանցեալ սէրերու կապուած՝ քաղցր պահերու կարօտ. հերոսական դրուագի մը վերապրումի կարօտ: Աբեւմուտք հակող ժամանակի սահանքը մոռացութեան տալու եւ նոր դառնութիւններու կազդուրում է՝ փոխադրուիլ երիտասարդական խանդավառ օրերուն, որքան ալ հոն եւս դառնութեան տագնապալից պահեր եւ, ամէն ոք, կը սիրէ, պարբերաբար, յանձնուիլ երբեմն տխուր, երբեմն խռովիչ, երբեմն թովիչ կարօտի վայելքին:

Տարիները ամբողջ, շրջան եւ հասցէ փոխելով, ես ալ կարօտցած էի նախկին բնակավայր մը եւ վճռած տասնըհինգ օր ապրիլ՝ մարզկային ալիքներով փոթորկող Թուուվիլի Օգոստոսը:

Իրերայաջորդ, աւելի քան տասը տարիներ, մեր ընտանիքի ամիսներ տեւող բնակութեան վայրն էր եղած ան եւ քիչ մըն ալ հո՛ն հասակ առած էին մեր զաւակները: Հակառակ այդ ատենուան փողոցներէ վազող կեղտոտ ջուրերուն, անբնակելի սենեակներուն, կը սիրէի Մանչի արեւն ու ամպը, հովերն ու անձրեւները, ծովախին ու բարձունքները: Կը սիրէի հեռաւոր Սէն - Լօրանի բորոտութիւն բուժող ապրիւրին ցայտքը, որու ջուրին մէ՛կ լողանքը միայն բաւական էր եղած, որ ապջրկանս էնֆետիբօն անհետանայ ընդմիշտ եւ աւելի զեղեցիկ դիմագիծ մը առեծծէ: Սրտի բեկումով, հո՛ն ականատես եղած էի բարեկամի մը՝ փետուրած հաւու երեւոյթով, զլուխը կախ՝ Թուուվիլի քազինոյի սանդուխներէն վար իջնելուն:

Գործուղուղուղ մեքրօ չտապողի պէս, սովորութիւն էր դարձած ինծի, ամէն չարաթ չոգեկառք նետուիլ, ողջագուրել կայարան սպասող ընտանիքիս անդամները, հրճուիլ անոնց երջանկութեամբ:

Հիմա, երբ անոնք մեծցած, Մանչը «մարզու» տեղ չեն դներ, ես՝ իրապէս կարօտցած էի հովերէն ու փոթորիկներէն ծեծուած նորմանական ոճի կառոյցները, Թուքը նաւահանգիստի վերածած զբօսանաւերու պերճանքը, մակոյկներէն՝ քարափ արտածուող հիանալի ձուկերն ու ծովային այլ հարստութիւններ: Կարօտցած էի մինչեւ Ռուշ - Նուառ տարածուող աւազը եւ քաղաքի՝ ապրանքներով խճողուած նեղ փողոցներն ու կ'ուզէի անգամ մը եւս վերապրիլ այդ յիշատակները: Բայց անգամալոյծի նըման մնացի նստած տեղս:

Որոշումը բեկանելու յեռս կոչում չէր չմեկնելու պատճառը, ո՛չ ալ փիլիքական անտրամադրութիւն այլ բոլոր մեկնումներու մեծագոյն մղձաւանջ՝ բնակարանի չզոյութիւն:

Եթէ մօտիկ ազգական, մտերիմ ընկեր մը քեզ հիւրընկալելու տագնապէն չվախնայ կամ եթէ սենեկան վիլլա չունիս, հրամայական է Օգոստոսի բնակութիւնը ապահովել տարւոյն սկիզբէն՝ վեցէն - եօթը ամիս առաջ. այլապէս՝ կը մնաս մէկդի...:

Իսկ եթէ անպատեհութիւննե՞ր ծագին այդ ժամանակամիջոցին:

Ամէն ոք լաւատես կամ ժը-ման-ֆու-թիսթ, երբեք մտքէն չանցըներ թէ՝ երկա՞ր ժամանակաշրջան է վեց ամիսը: Կրնայ քոյր կամ եղբայր կորանցնել, հայր կամ մայր դերեզման առաջնորդել. ի՞նք անդամ մեռնիլ կամ պարզապէս՝ աչքարհ կործանի՞լ...: Բազմանքը, սուրճի գաւաթի մէջ արկած նախատեսելու յատկութիւն չունի, ո՛չ ալ մահուան ամիսը երկարելու ուժ:

×

Որքան ալ աբեւը խճողէ Միջերկրականը, կատարեալ հրմշտուք է Տօվիլի Օգոստոսը: Շատեր նկատի կ'առնեն հեռաւորութեան տագտուկը եւ մօտաւոր շրջանի մը այցելութեան խնայողութիւնը: Հարաւի երթուղիին ծախքը ինքնին, բնակարանի մը վարձքն է: Բնակարանի վարձքը՝ վիլլա մը դնելու դրամ: Իսկ վիլլան կը դանուի միւսոյն տոլարի սակարանով: Ապրանքներու գիներու «քաղաքակրթական» զարգացումը աւելի արագ կ'ընթանայ քան բո՛ւն իսկ քաղաքակրթութիւնը:

Տօվիլ եւ Թուուվիլ՝ Փարիզի մօտիկութեամբ, ձիարշաւի դաշտով, քազինոներով, բազմութիւն քաշող մաղնիսներ՝ արձակուրդի վայր ըլլալէ առաջ, հսկայ խաղարաններ են: Նեղոսէ աւելի արագավազ եւ «արգասարեր» դրամահոսութեան պետ: Ծառի վրայէ ձրի քաղուած կամ փողոցէ հաւաքուած պտուղի նման, ժողովուրդը՝ ձիերու սրունքներուն կատչած կամ աչքերը սեւեռած ֆուտփիէներու պուլերուն հարստութիւն կը թափէ: Ամէն ոք կ'երթայ տակաս ձեռք ձգելու ու կը վերադառնայ ձեռնունայն: Ի զուր տեղ չէ՛, որ Տօվիլի քաղաքապետին արխունը դլուխը ցատքեց երբ տեսաւ Կասթոն Տըֆէօի՝ Անկէնի խաղերու ընդարձակումով, իր յաճախորդները խլելու փորձը...:

Օրնանօ լրատուն ունէր զայրանալու, քանի սահմանադրութեան օրէնքը թոյլ չէր տար մեծ քաղաքներու հարիւր քիլոմեթրէն պակաս հեռաւորութեան վրայ քազինօ հաստատելու՝ փորձութեան չենթարկելու համար, արդէն քիչ չսհոդ աչխատասրութիւնը եւ սոցիալիսա նախարարը «կ'ուզէը կողոպտել» աւելի լայն գանգուածներ ... իբրեւ թէ ժողովուրդը նախարարներու կարծիքը կը հարցնէր իր դրամը տեղաւորելու Անկէնի կամ Տօվիլի չչահոդ թիւերուն վրայ, այն համոզումով որ՝ օր մը իր բախան ալ պիտի բացուի առանց անդրադառնալու թէ՝ իր բախտը որոշողը ո՛չ դիպուածն է, ո՛չ ալ Աստուած, այլ՝ հոն նստող ֆուտփիէն:

Տարիներ առաջ, ականատես եղայ արտասովոր տեսարանի մը: Ընկերոջ մը հետ, Սէնքէ - Փորթրիօ, տեղատարափ անձրեւի բռնուած, ապաստանեցանք քազինօ: Խաղի ժամ չէր եւ ֆուտփիէները կը դուարճանային միասին՝ փորձելով զիրար պերազանցել: Չէինք լսեր անոնց խօսակցութիւնը եւ կը հետեւէինք միայն ձեռքի չարժումներուն: Առաջինը՝ նշան առած երեք թիւը, արձակեց պուլը, որ երկար չրջան կատարելէ ետք, դողդողաց, տատանեցաւ, սակայն տիրոջ հնազանդ չեղաւ նման, նստեցաւ որոշուած թիւի փոսին մէջ: Երկրորդ արհեստակիցը չվարանեցաւ նոյն թիւը նշանակելու: Անոր պուլն ալ դարձաւ, դարձաւ, երերաց, տատամսեցաւ եւ, ի վերջոյ դնաց տեղ դրաւել միւսի կողքին: Գոհունակութեան ժպիտ մը ծաղկեցաւ երեքին ալ դէմքին:

Մեր անկիւնէն, հետաքրքրութեամբ կը հետեւէինք վարպետ ֆուտփիէներուն եւ իրարու հարց կուտայինք թէ՝ ինչ պիտի ընէր երրորդը, երբ ան ալ արձակեց երրորդ պուլը: Տարբեր էր անոր նետելու ձեւը, փոխանակ երկու - երեք չրջան ընելու, ցատքռտեց փոսիկներու վրայէն, վեր ելաւ, վար իջաւ, կրկին բարձրացաւ եւ թափառումը վերջ գտաւ միւս երկու պուլերուն ճիշդ մէջտեղը՝ 3 թիւը վերածելով սկաուտական նշանի երեք թիւերուն:

Մենք համոզուեցանք, որ անոնք կրնային առաջուց որեւէ թիւ նշանակել եւ յաւիտենապէս նո՛յն թիւը հանել, եթէ ուզէին: Արդէն այդ կատարելութեան չհասած մէկը կրնա՞յ միթէ պաչտօնի կոչուիլ: Ոեւէ արհեստաւոր չի՛ կրնար վարպետ կոչուիլ, եթէ չէ տիրացած արհեստի բոլոր դաղանիքներուն:

Չիերու սրունքներն ալ կը բանին այդ նոյն համաչափութեամբ ու ներդաշնակութեամբ: Անօգուտ է մրցումի մը 3 կամ 33 վազողի արժանիքները ուսումնասիրել: Օրուան բեզասը «ամէնքնող» ամէնէն անհատականն «էչ»ին յաղթանակի եաին ի՞նչ կայ պահուըտած արդեօք:

Արդ, բախտ որոնել այդ ճարպիկութեան մէջ, կը նշանակէ կառչիլ անյոյս իտէալի մը: Բայց, ինչպէս բոլոր խաղերու եւ մրցումներու մէջ տիրապետող չէ՛, որ Տօվիլի քազինոն ալ ունի իր դիրքը, իր ապահովութիւնը, իր ապագան:

Դեռեւս Պեռլին մեկնելուց առաջ Չերազն համոզուած էր որ վերադարձին «յաւէտ կասկածելի եւ աւելի պիտի դառնայ թուրք կառավարութեան առջեւ»: Եւ իրօք, կառավարական շրջանները ուշի ուշով հետեւում էին նրա իւրաքանչիւր քայլին, ամէն կերպ խոչընդոտում նրա ձեռնարկումները: Մշտական այս հսկողութիւնն էլ ստիպում են Չերազին թողնել Թուրքիայի սահմանները, մանաւանդ, երբ յայտնի է դառնում, որ թուրքական իշխանութիւնները պատրաստում են հաշուեյարդար տեսնել նրա հետ: Ինչպէս հաւատում է Ա.Ճաոեանը, ցանկանալով ապրուստ տեղնել Հայերին, Ապտիւլ Համիտը որոշել էր կախել Չերազին եւ հնչակեան կուսակցութեան ճանաչուած գործիչ Յարութիւն Թիրեաքեանին:

Զգուշով առաւել գործնականօրէն ըղբաղուել իր ժողովրդի արդար դատի պաշտպանութեամբ, 1889-ին Չերազը հաստատւում է Լոնտոնում, ուր նոյն Թուականի Նոյեմբերի 15-ից սկսում է հրատարակել «Լ'Արմէնի» դրական - քաղաքական թերթը (ֆրանսերէն)՝ նպատակ ունենալով ոչ միայն հայ մշակոյթը պրոպագանդել Եւրոպայում, այլեւ ներկայացնել արեւմտահայութեան սոցիալ - քաղաքական անբարեբոյա վիճակը Թուրքիայում եւ եւրոպական տէրութիւնների ուշադրութեան կեդրոնում պահել Հայկ. Հարցը:

Ամբողջական աշխատանքին զուգընթաց, Չերազն օգտագործում է բոլոր հնարաւորութիւնները՝ իր ժողովրդի ձայնը աշխարհում լսելի դարձնելու, եւրոպական պետութիւնների քնած խիղճը արթնացնելու համար:

1890 - 1899-ին երբ Աբեւմտեան Հայաստանում մոլեգնում էր համիտեան ռէակցիան, Չերազը հարիւրից աւելի դասախօսութիւններ է կարդում Անգլիայում, Ֆրանսիայում, Բելգիայում, Հոլանտիայում, Ամերիկայում եւ այլուր: Որպէս հայկ. պաղթօղների պատուիրակ, նաեւ յաճախ նաեւ սեփական նախաձեռնութեամբ, նա մասնակցում է բազմաթիւ համաժողովների՝ ամէնուր բարձրացնելով Հայկ. Հարցը: 1890-ին Լոնտոնում Չերազի ջանքերով նի Քինկս քոլէճում բացւում է հայերէնի ամպիոն, որի վարիչ է կավարութիւնն առանձնում է Չերազն ինքը: Շատ չանցած Մաքս Միւլլերի օգնութեամբ հայերէնի ամպիոն է հիմնում նաեւ Լոնտոնի կայսերական ինստիտուտում, ուր ինքը եւս հանդէս է գալիս մի շարք դասախօսութիւններով:

(Շար. 7)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ ՈՐՈՆՈՂԸ

ԿԱՐԼԷՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Չնայած իր զիւանագիտական առաջին առաքելութեան անյաջողութեանը, Չերազը Պեռլինից վերադարձաւ աւելի ժողովրդականութիւն ստացած: Համընդհանուր ճանաչման վկայութիւնն էր այն, որ Թուրքաի զաւառի կողմից նա ընտրւում է երեսփոխան, թէեւ նրա տարիքն իսկ չէր համապատասխանում սահմանադրական հասակին, որի պատճառով էլ նա հրաժարւում էր իրեն արուած պատիւից:

Մի կարճ ժամանակ աչխատելով որպէս Հայոց Պատրիարքարանի ընդհանուր քարտուղար, 1880-ին, իրրեւ Ներսէս Պատրիարքի անձնական պատուիրակ, Չերազը նորից մեկնում է Անգլիա՝ վարչապետ Կլատսթոնի մօտ: Վերադարձին Առանձի զաւառական ժողովը նրան միաձայն ընտրում է Ազգային կեդրոնի երեսփոխան: Քանիննամեայ Չերազի համար դա մեծագոյն վստահութիւն էր, որ ազգը ցուցաբերում էր նրա նկատմամբ: Իրրեւ պերճախօս ու սկզբունքային երեսփոխան Չերազն իր «զաղափարակիցներուն հիացում եւ իր հակառակորդներուն՝ յարգանք կը ներշնչէր»:

1883-ին Ազգ. Ժողովի Ա. ատենադպիր ընտրուելուց ընդամէնը երեք ամիս յետոյ, մասնաւոր պաչտօնով նորից է մեկնում Եւրոպա՝ այս անգամ Փարիզ, ուր իր հիմնական պարտականութիւններից բացի, հանդէս է գալիս մի քանի հրապարակային դասախօսութիւններով՝ Ֆրանսացիներին ներկայացնելով քաղաքակիրթ իր ժողովրդի բազմադարեան մշակոյթը եւ նրա քաղաքական անբարեյոյս վիճակը:

1888-ին «Մինաս Գրիդոր» անունով ծպտուած, Չերազն այցելում է Հայաստան, մօտիկից ծանօթանում արեւելահայութեան կեանքին, լինում է էջմիածնում, ուր նրան ճանաչում եւ սիրալիր ընդունելութիւն է ցոյց տալիս Գէորգեան ճեմարանի աստուածաբանութեան ուսուցիչ Մաղաքիա Օրմանեանը:

Դեռեւս Պեռլին մեկնելուց առաջ Չերազն համոզուած էր որ վերադարձին «յաւէտ կասկածելի եւ աւելի պիտի դառնայ թուրք կառավարութեան առջեւ»: Եւ իրօք, կառավարական շրջանները ուշի ուշով հետեւում էին նրա իւրաքանչիւր քայլին, ամէն կերպ խոչընդոտում նրա ձեռնարկումները: Մշտական այս հսկողութիւնն էլ ստիպում են Չերազին թողնել Թուրքիայի սահմանները, մանաւանդ, երբ յայտնի է դառնում, որ թուրքական իշխանութիւնները պատրաստում են հաշուեյարդար տեսնել նրա հետ: Ինչպէս հաւատում է Ա.Ճաոեանը, ցանկանալով ապրուստ տեղնել Հայերին, Ապտիւլ Համիտը որոշել էր կախել Չերազին եւ հնչակեան կուսակցութեան ճանաչուած գործիչ Յարութիւն Թիրեաքեանին:

Զգուշով առաւել գործնականօրէն ըղբաղուել իր ժողովրդի արդար դատի պաշտպանութեամբ, 1889-ին Չերազը հաստատւում է Լոնտոնում, ուր նոյն Թուականի Նոյեմբերի 15-ից սկսում է հրատարակել «Լ'Արմէնի» դրական - քաղաքական թերթը (ֆրանսերէն)՝ նպատակ ունենալով ոչ միայն հայ մշակոյթը պրոպագանդել Եւրոպայում, այլեւ ներկայացնել արեւմտահայութեան սոցիալ - քաղաքական անբարեբոյա վիճակը Թուրքիայում եւ եւրոպական տէրութիւնների ուշադրութեան կեդրոնում պահել Հայկ. Հարցը:

Ամբողջական աշխատանքին զուգընթաց, Չերազն օգտագործում է բոլոր հնարաւորութիւնները՝ իր ժողովրդի ձայնը աշխարհում լսելի դարձնելու, եւրոպական պետութիւնների քնած խիղճը արթնացնելու համար:

1890 - 1899-ին երբ Աբեւմտեան Հայաստանում մոլեգնում էր համիտեան ռէակցիան, Չերազը հարիւրից աւելի դասախօսութիւններ է կարդում Անգլիայում, Ֆրանսիայում, Բելգիայում, Հոլանտիայում, Ամերիկայում եւ այլուր: Որպէս հայկ. պաղթօղների պատուիրակ, նաեւ յաճախ նաեւ սեփական նախաձեռնութեամբ, նա մասնակցում է բազմաթիւ համաժողովների՝ ամէնուր բարձրացնելով Հայկ. Հարցը: 1890-ին Լոնտոնում Չերազի ջանքերով նի Քինկս քոլէճում բացւում է հայերէնի ամպիոն, որի վարիչ է կավարութիւնն առանձնում է Չերազն ինքը: Շատ չանցած Մաքս Միւլլերի օգնութեամբ հայերէնի ամպիոն է հիմնում նաեւ Լոնտոնի կայսերական ինստիտուտում, ուր ինքը եւս հանդէս է գալիս մի շարք դասախօսութիւններով:

(Շար. 7)

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ 100ԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ - («Յառաջ»). - Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը այս տարի Մշակոյթի Օրուան հանդիսութիւնը նուիրեց մեծ քերթողին՝ Դանիէլ Վարուժանի ծննդեան 100-ամեակին: Հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ է որ, Հոկտեմբեր 7-ին, Վասպուրական սրահին մէջ, նշուեցաւ այս տարեդարձը:

Օրուան նախագահը՝ Կարօ Փոլատեան նախ հրաւիրեց ներկաները, յոտնկայս մէկ վայրկեան լռութեամբ յարգել յիշատակը հայ մշակոյթի սպասարկուներէն՝ դրագէտ եւ հրապարակագիր՝ Կարօ Մկհեանի, մահացած Փարիզ, մի քանի օր առաջ: Կարօ Փոլատեան, ըսելէ յետոյ թէ իր հիացումը եւ սէրը Վարուժանի հանդէպ կուգայ իր մանկութենէն, բացատրեց թէ դժուար է բանաստեղծ մը իր պատուանդանին վրայ դնել քան ճաշակի, հոգեկան բարեխառնութեան, ըմբռնումի խնդիր է, ինչպէս նաեւ յաճախ անբացատրելի երեւոյթներու արդիւնք: Թէպէտ, իրրեւ զուտ բանաստեղծութիւն, Մեծարենցի նման քաղցրութիւն չունի ծնիր, բայց մեր ժամանակակից բանաստեղծութեան մէջ, յայտարարեց նախագահը, մեծագոյն քերթողը - իր անձնական կարծիքով - Վարուժանն է, որովհետեւ արժէչափեր կան

կամքը դիմացինը պարտութեան ենթարկելով, յաղթանակ ապահովելու յուզման է, կը թուի թէ ձիերէ եւ պուլերէ դրամ չահելու յոյսն ալ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ՝ անորոշութեան առթած յուզման սարսուռը ապրելու տենչ: Մինչդեռ, խաղալու փորձութենէ աւելի հետաքրքիր եւ հաճելի է դիտել քազինոյի յաճախորդներուն խաղարկութիւնը: Մատիտները ձեռքերուն փոռպապիլիթէի հաչիւ բլոնողները, մէկ սեղանէն միւսը վազող մոլիները, չահողներու եւ կորնչոդներու դէմքի արտայայտութիւնները, անանկացածներու՝ չխաղցած թիւերը իրացնելու կռիւը, ֆուտփիէներու «անմեղ» ու անտարբեր պուլերը արձակելու ձեւերը եւ ձիերուն համընթաց վազող ու զանոնք խրախուսողներու պոռչտուքը:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

որոնք լի զօրու են միշտ: Այս հաստատումը հիմնաւորեց կարգ մը տուեալներու վրայ: Վարուժանը, աւելցուց ան, իր անմիջական նախորդներուն, ինչպէս Մեծարենցի, և իրեն հետ ապրողներուն, ինչպէս Վահան Թէքէեանի եւ ուրիշներու նման կրնար գրել: Բայց, այս անուններէն ոչ մէկը կրնային բուն Վարուժանը ներկայացնող մէկ կամ երկու տաւնեակ քերթուած գրել: Ուստի Վարուժանը իր մէջ կը պարունակէ այդ բոլոր գրողները եւ անոր համար է որ մեծ է:

Ցետոյ արտասանեց «Կարմիր Հողը», ֆրանսերէն, Տիկին Աստղիկ Սարաֆեան: Կարմիր լոյս մը սկաւառակի մը վրայ ուր կայ «Բուռ մը հող», կը առեղծէը մթնոլորտը: Զայնի չափաւոր ելեւէջներով, ապրումով մեկնաբանեց այս քերթուածը տալով ներկաներուն գեղարուեստական վեղեցիկ վայելք մը:

Կարօ Ցովսէփեան, Ֆրանսերէնով, ներկայացուց Դանիէլ Վարուժանի կեանքը եւ գործը: Ծնած է Բրուսիկ 1884-ին: Տասներկու տարեկանին մեկնած է Պոլիս՝ փնտռելու համար իր պանդուխտ հայրը: Աշակերտած է Գալկեդոնի Մխիթարեան վարժարանը եւ յետոյ անցած Վենետիկ Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանը 1902-ին: 1906-էն 1909 յաճախած է Կանտի համալսարանը հետեւելով գրական եւ ընկերային գիտութեանց: Ապա, կը վերադառնայ իր ծննդավայրը, հոն կ'ամուսնանայ եւ 1912-ին կ'անցնի Պոլիս, ուր կը վարէ ուսուցչական պաշտօնները, մինչեւ 1915, երբ այլ մտաւորականներուն հետ եւս զոհ կ'երթայ 1915-ի ազգանեղութեան: Ցետոյ, Կարօ Ցովսէփեան թուեց Վարուժանի գործերը՝ «Սարսուռները» (1906), «Ցեղին Սիրտը» (1909), «Հեթանոս Երգերը» (1912), «Հացին Երգը» (անաւարտ), որ լոյս տեսաւ յետ մահու, տալով նոյն ատեն հակիրճ բացատրութիւններ բովանդակութիւններու մասին: Վարուժան գրական դպրոցի մը սահմաններուն մէջ չի մնար, «Գեղեցիկը դպրոց չունի» կ'ըսէ Վարուժան: Վենետիկը իր մտային զոյներով, կանաչը իր բանաստեղծական չարժումով եւ ընկերային կեանքին յեղափոխական զգայարաբանութեամբ, հայրենի գիւղը հոգին ներշնչեցին կ'ապրին Վարուժանի մէջ: Վարուժանի մէջ բոլոր գրական դպրոցները կը յայտնուին՝ դասական չունչ, ռոմանթիք պայծառութիւն, իրապաշտ յանդգնութիւն, խորհրդապաշտ ըմբռնում: Կարօ Ցովսէփեան իր խօսքը աւարտեց, Ժան Պալտի արտասանած նախադասութեամբ, կամ, 1958-ին՝

«Honorer Daniel Varoujan, c'est honorer la poésie triomphante dans son corps le plus glorieux»:

Ներկաները յետոյ ունկնդրեցին «Ձօն»ը խմբական արտասանութեամբ, եւ մենակատարութեամբ՝ Յակիկ Ելմազեանի: Մենակատարը եւ իր աշակերտները կատարեցին յաղող մեկնաբանութիւն մը:

Լուսարձակուեցաւ Կանտի համալսարանի մէջ, 1958 Փետրուար 9-ին, տեղի ունեցած Դանիէլ Վարուժանի յուշաքանդակի հետեւման հանդիսութեան համառօտ խապաւէնը: Այս ժապաւէնը ազնուօրէն արամադրուեցաւ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան, Պ. Եդուարդ Խմիրզեանի կողմէ: Ներկաները մեծ հետաքրքրութեամբ հետեւեցան այդ փառաչուք տօնակատարութեան ուր Վարուժանով փառաւորուեցաւ հայ անունը եւ հայ մշակոյթը: Պելժիոյ Հայ Ուսանողներու նախաձեռնութեամբ եղած իրագործում մըն է: Հանդիսութեան ներկայ էր Տիկին Արաքսի Վարուժան - Աբիքեան, բանաստեղծին այրին: Ցիշենք այդ պատմական օրուան յայտագիրը՝ բացման խօսք՝ Էտուի Էմիրզեան, յուշաքանդակի զետեղման յանձնախումբի նախագահ, ապա ճառեր՝ փրոֆ. Լամպրինթա համալսարանի վերատեսուչը, Պ. Պոտար Կրթական նախարարին ներկայացուցիչը, Յակոբ Իսկէնտէրեան Պելժահայ Ուսանողական Միութեան նախագահը, Լիւք Անտրէ - Մարսէլ, փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտի, Պ. Մաէս Վարուժանի դասընկերը, Արթակ Մխիթարեան անուանի եղիպտագէտը, Կարօ Փօլատեան Հայ Գրողներու ներկայացուցիչ եւ Ժան Պալտ, անօրէն՝ «Cahiers du Sud»-ի: Եղան ընթերցողները, արտասանութիւններ Վարուժանի գործերէն: Ապա բացումը յուշարձանին եւ ծաղկեպսակներու դետեղում: Հակառակ ամպէօրի գործ ըլլալուն, եւ այդ ալ քանեւեվեց տարի առաջ ժապաւէնի առնուած, ֆիլմը, որ կը տեւէ տասնըեօթը վայրկեան ներկայանալի էր:

Ապա, արտասանեց Վահրամ Ճառայեան, այս անգամ հայերէն, «Հայրենի Հողը»: Միշա ահճոյք մըն է ունկնդրել զինքը: Ունի արտասանելու յատուկ շնորհ մը՝ մաքուր առոգանութիւն, չեշտ, զգացում:

Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր՝ Զուլալ Գազանճեան, որուն յոյժ չահեկան խօսքը կը հրատարակուի յաջորդով:

Գեղարուեստական բաժնին իր յատուկ փայլը բերաւ «Գուսան» երգչախումբը գեկավարութեամբ Տիկին Թիւլիէթ Ելմազեանի, երգելով յաջորդաբար՝ «Լէյլո լէ լէ» (Կարա Մուրզա), «Տաղ Անդրանիկին» (մշակում՝ Վարդան Սարգսեանի), «Ջան ուշ գիշեր» (Թաթուլ Ալթունեան), «Ճօճան» (Թ. Ալթունեան) եւ յաւելեալ կտոր մը՝ «Երեմ Ջան» (Թ. Ալթունեան): Պէտք է քաջալերել այս երիտասարդ խումբը որ վստահաբար աշխատանքով եւ յարատեւութեամբ պիտի յառաջդիմէ եւ ապահովէ իր տեղը:

Կարօ Փօլատեան, իր փակման խօսքին մէջ անգամ մը եւս ծանրացաւ Վարուժանի մեծութեան վրայ եւ հաւատք յայտնեց թէ հայ բազմատաղանդ ժողովուրդը ծնունդ կուտայ նոր մեծութիւններու, նոր քաղցրութիւններու: Եւ ժողովուրդը ոտքի հրաւիրելով արտասանեց Վիրգիլիոսի խօսքերը՝ «ՊԱՏԻՒ ԸՐԷՔ ՎՍԵՄԱԿԱՆ ՓԵՐԹՈՂԻՆ»:

×

«Ի՞նչ փոյթ կեանքը մեռնող՝
Երբոր երազը կ'ապրի,
Երբոր երազն անմահ է»:

Վարուժանի այս խօսքերը, ցոյց կուտան թէ ոչի՛նչ կորսուած է, երբ կ'ապրի երազը, հայութեան երազը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Գ. ԵԱԶՄԱՃԵԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Վերջերս Նիսի մէջ մահացաւ այնթապցի Գուրգէն Եազըճեան: Մայր հայրենիքի մէջ Թազա պուղտի Նոր Այնթապ վերանուանումին պատճառաւ մեր թղթակցութիւնները և հեռաձայնային խօսակցութիւնները յաճախակի դարձած էին. ինք քանի մը անգամ մտադրութիւն յայտնեց իր ճոխ դրադարանը Հայաստանին նուիրելու միայն թէ գործաւր էր իրեն համար դասաւորել մօտ ութ հարիւր հատորներ: Միասին գիմեցինք Մարսէյլի Խորհրդային Միութեան հիւպատոսարանին հայ ներկայացուցչին: Գիրքերը ինը անուռկներով փոխադրուեցան Միհանիկեան դրադարանը:

Զորս տարի առաջ հրատարակուեցաւ իր 870 էջնոց Ատրիւլ Համիտ կարմիր Սուլթանը հատորը: Ունի պատմական նիւթերու յատկացուած, յատկապէս Աշակիրներու մասին յօդուածաշարք մը Պէյրութի «Սփիւռք» շաբաթաթերթին մէջ:

Լսեցի որ անչուք թաղում մը ունեցած է. առաջին անգամ որ Նիս երթամ ծաղկեփունջ զետեղելով իր շիրիմին, պիտի խոնարհիմ իր յիշատակին, ըսելով.- «Հանգիստ՝ յոգնած ոսկորներուդ, սիրելի Գուրգէն»:

ԳԻՈՐԳ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՈՐԾ

ՏԱՌԻԱ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ

—×—

Ծանօթ անուն մը արուեստի աշխարհին մէջ, տասնեակներէ ի վեր գնահատուած արուեստագիտուհի մը՝ որու համար, Ռընէ Պատրէ կ'ըսէր դեռ 50-ական թուականներուն.. «Տառիա Կամսարական լաւ արձանագործ մըն է, ինչ որ հազուագիւտ է կնոջ մը համար»:

Եգիպտահայ, Փարիզ եկած 1925-ի շուրջ, Պուրտէլի աշակերտ, Տառիա Կամսարականի ստեղծագործական ղրդապատմաթիւ ցուցահանդէսներ տուած է եւ միշտ արժանացած ջերմ տողերու քննադատներուն կողմէ, իր արուեստին ինքնատիպ ընոյթին եւ արհեստին նուրբ թեքնիքին չնորհիւ:

Սեպտեմբեր 25-էն Հոկտեմբեր 13, աւելի քան 55 գործերով կը ներկայանար կալըռի Սֆիւլթիւռ, լատինական թաղա-

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ ԳՈՂՈՒԹ

ԿԼԷՆՏԻՑԻ քոլէժի սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 29-ին, Համազգայինի «Պարոնեան» թատերախումբը ներկայացուցած է Տիմիթրիս Փսաթաի «Ստախօս կ'ուզուի» թատերախաղը, Վահագն Սաւուլեանի բեմադրութեամբ: Նիւթը հետեւեալն է: Ցոյն քաղաքական դէմք մը երիտխան ընտրուելէ ետք կ'անդրադառնայ, թէ որքա՜ն դժուար պիտի ըլլայ յարգել ընտրապայքարի ընթացքին կատարած իր խոստումները եւ գոհացնել զինք պաշտօնի կոչող քաղաքացիները: Հետեւաբար, իրեն քուէարկողները գոհ պահելու միակ միջոցը ստախօս քարտուղար մը ունենալը կը գտնէ:

×

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ, Սեպտեմբեր 21-ին, իր մահկանացուն կնքած է Վիկտորիա Մուճճեան, ծանօթ անուն մը գաղութին մէջ, որպէս ուսուցչուհի եւ «Երեւան» կազմակերպութեան կեդր. Վարչութեան անդամուհի: Ծնած էր 1902-ին՝ Ատափազար: Եղեռնէն ետք իր ծնողաց հետ ապաստանած է Պուլկարիա՝ Խասքովօ, ուր եղած է հայկական վարժարանի հիմնադիրներէն մին եւ առաջին տեսչուհին: 1931-ին փոխադրուած է Սոֆիա եւ պաշտօնավարած հայկական դպրոցին մէջ: 1944-ին անդամագրուած է «Երեւան» կազմակերպութեան, որուն կեդր. Վարչութեան մաս կը կազմէր 1949-էն ի վեր:

Ճ. ԿՈՒՄՈՒՏՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՑԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Ջ.)

- 27 -

ԴԱՇՏԱՑԻՆ ԻՄԱՍՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Զգիտցանց մշակոյթն է որ կը տանի ուղիութեան. վանդի եթէ մշակոյթը չէ կրթած հաւատքի վրայ, կուգայ պահը՝ ուր մարդիկ միայն կը տեսնեն իրենց թուաբանութիւնը. իսկ այս թուաբանութեան ներդաշնակութիւնը իրեն համար կը գառնայ իր աստուածը: Կը գառնայ որ Աստուած ստեղծած է այդ թուաբանութիւնը եւ այս ներդաշնակութիւնը: Բայց քու Աստուածդ թիւերէ չինուած չէ, Տոն Քամիլլօ, ու քու դը-

րախիղ երկնքին վրայ կը թեւածեն բարիի հրեշտակները: Ցառաջդիմութիւնը միշտ աւելի պզտիկ կը դարձնէ աշխարհը մարդոց համար. օր մը երբ հարիւր մղոն սուրան մէկ վայրկեանի մէջ, երբ կիւրս մարդոց համար մանրադիտական պիտի թուի. այն ատեն մարդս անհունութեան առջեւ պիտի գտնուի, ինչպէս ճնճղուկ մը ամենաբարձր կայմի մը գագաթին վրայ, եւ անհունութեան մէջ պիտի գտնէ զԱստուած եւ ճշմարիտ կեանքի հանդէպ հաւատքը: Պիտի ատէ մեքենաները, որ աշխարհը վերածեցին ափ մը թիւերու եւ պիտի փշրէ զանոնք իր իսկ ձեռքերով: Բայց դեռ ժամանակ կայ, Տոն Քամիլլօ, հետեւաբար հանդարտէ, քու հեծանիւդ ու քու չարժանիւդ վտանգի տակ չեն:

Քրիստոս ժպտեցաւ, եւ Տոն Քամիլլօ չնորհակալութիւն յայտնեց որ զինք ըստեղծած էր:

«Թռչող Պրոլետար» գունդը, հրամայեցաւ Զմիլձորին, առաւօտ մը տեսաւ մէկը որ կ'աշխատէր Վերոլայի որթատունկերուն տակ. զայն ձերբակալեց ու գրեթէ բռնարարձ տարին հրապարակը, ուր օրավարձով ու ամսօրեայ աշխատողները դեռին նստած կը մնային:

Շուրջը խմբուեցան. քառասունոց մարդ մըն էր եւ ուժգին կը բողոքէր.

- Աշխա առեւանգում մըն է:

- Առեւանգո՞ւմ, ըսաւ Փեփիոնէ որ նոր հասած էր, եւ ինչո՞ւ, հոս գէղ բռնող չկայ. եթէ կ'ուզես երթալ, գնա՛:

Զմիլձո ու «Թռչող Պրոլետար»ի մարդիկը թողուցին գինքը: Մարդը չուրջը դիտեց, ու բոլորտիքը տեսաւ մարդոց պարիսպ մը, ձեռքերնին կուրծքերնուն խաչաձեւած իրեն կը նայէին մռայլ ու լուռ:

- Վերջապէս, ի՞նչ կ'ուզէք ինձմէ, պոռթկաց մարդը:

- Իսկ դու ի՞նչ ընելու եկած ես հոս, պատասխանեց Փեփիոնէ:

Մարդը չպատասխանեց:

- Ազատ խոզ, գոչեց Փեփիոնէ բռնելով անոր գլեսուին առջեւն ու ցնցելով, մատնիչ:

- Ոչ մէկուն մատնիչ եմ, պատասխանեց միւսը, պէտք ունիմ դրամի ու կ'աշխատիմ:

- Բոլոր այս մարդիկն ալ պէտք ունին դրամի, բայց չեն աշխատիր:

- Ես իրենց հետ կապ չունիմ, բացականչեց մարդը:

- Ես կապ կը հաստատեմ, պոռաց Փեփիոնէ ու թողլով մարդը ձեռքի հակառակով ապտակ մը տուաւ որ գետին նետեց մարդը քուրջի մը պէս:

- Ես կապ չունիմ ... թոթովեց մարդը ոտքի ելլելով բերանը արիւնով լի: Պիճիոյի մէկ կէսը գինք կրկին նետեց Փեփիոնէի բազուկներուն մէջ:

- Ծուռարկէ, ըսաւ Փեփիոնէ Զմիլձոյին. եւ մինչ Զմիլձո ձեռքերը կը խոթէր մարդուն գրպաններուն մէջ, Փեփիոնէ գանի բազուկներէն բռնած էր աքցանի պէս, այնպէս որ աւելորդ էր նոյնիսկ չանալ ազատիլ:

- Գետին մէջ, պոռաց ժողովուրդը:

- Կախէ՛, պոռաց գիւսախոհ կին մը:

- Վայրկեան մը, ըսաւ Փեփիոնէ, նախ գիտնանք, թէ ինչ տեսակ արիւկալի հետ է գործերնիս:

Զմիլձոն իրեն երկարած էր մարդուն գրպանին մէջ գտած թղթապանակը, եւ Փեփիոնէ մարդը յանձնելով Պուռաքոյին, թերթատեց թուղթերը ու երկարօրէն զննեց անձնագիրը: Ցետոյ բոլորը գրաւ թղթապանակին մէջ ու յանձնեց մարդուն:

- Ազատ ձգեցէք, հրամայեց գլուխը կախ, սխալմունք մը կայ:

- Ինչո՞ւ, պոռաց գիւսախոհ կինը:

- Որովհետեւ այո՛, պատասխանեց Փեփիոնէ բերբռ ու յարձակողական. կինը իր մորթին մէջ քաշուեցաւ:

(Շար. 107)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչատուրեան 200 Ֆ. *կը նուիրեն «Ծառայ»ին :*

Gilles NOURIDJANIAN

aura le plaisir de vous accueillir

dans son restaurant

LE CHEVALIER DU TEMPLE

33, Rue des Rosiers, 75004 Paris
Tél. : 887 - 82 - 67

Spécialités arméniennes et orientales

Fermé dimanche soir et lundi

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԸ ՀՐԱՄՄԵՑԷ'Ք

ISSY-les-MOULINEAUX
ACTIVITÉS

Comme chaque année, les cours de danse folklorique arménienne auront lieu les 1ers et 3èmes samedis de chaque mois.

— Pour les enfants de 3 à 8 ans les horaires sont : 14h30

— Pour les enfants de 8 à 15 ans les horaires sont : 15h00 à 16h30.

Les cours commenceront à partir du 20 oct. dans la salle N. FRINGHIAN de l'Eglise Apostolique arménienne d'Issy-les-Moulineaux, 6, ave. Bourgain.

Pour les inscriptions, vous pouvez téléphoner au bureau de l'Eglise : 644-28-52.

×

Comme chaque année, les cours de catéchisme auront lieu les 2èmes et 4èmes dimanches de chaque mois. Il y aura des lectures bibliques ,et un cours de religion.

Les cours ont commencé le 14 oct. de 10h à 12h, dans la salle N. FRINGHIAN.

Pour les inscriptions, vous pouvez téléphoner au bureau de l'Eglise : 644-28-52.

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Պերճ Պետրոսեան եւ զաւակները Բիւզանդ Պէֆէրի մահուան առթիւ 500 Ֆ. *կը նուիրեն Աղքատախնամին (առանալ «Ծառայ»էն) :*

×

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչատուրեան փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Երանուհի Գամպուրեանի մահուան առթիւ 200 Ֆ. *կը նուիրեն ողբացեալին չատ սիրելի՝ «Ծառայ»ին :*

ՍԷՆ-ԺԵՐՕՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Ս. ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻ ՍԷՆ - ԺԷՌՕՄ-Ի ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՕԾՈՒՄ ՄԱՐՄԱՐԱԿԵՐՏ Ս. ԽՈՐԱՆԻ, Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սէն - Ժէռօմի եւ Շրջակայքից Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը պաշտօնապէս կը ծանուցանէ թէ՝ ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս կը տօնախմբէ եկեղեցւոյ հինութեան 54-րդ եւ անուանակոչութեան 52-րդ տարեդարձը, Հոկտեմբեր 28, կիրակի :

Այս առիթով կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ՝ հոգիներուն համար եկեղեցւոյս հիմնադիրներուն, Շինութեան Յանձնախումբի եւ Թաղականխորհուրդի անդամներուն, Օժան - դակ Տիկնանց Միութեան անդամուհիներու եւ բոլոր անոնց որոնք նիւթապէս, բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս սատարած են եկեղեցւոյ հինութեան եւ որոնք այսօր առյաւէտ բաժնուած են մեզմէ :

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Քարոզի աւարտին կը կատարուի Օծումը մարմարակերտ Ս. Խորանին որ հինուեցաւ նուիրատուութեամբ՝ Վարդան Պանտիկեանի :

Ս. Խորանի օծման կը յաջորդէ Օրհնութիւնը Մատաղի եւ ապա Հոգեհանգիստ :

Աբարողութեանց աւարտին եւ Մատաղի բաշխումէն վերջ տեղւոյն կ'ունենայ դիներձան՝ եկեղեցւոյ վերի սրահին մէջ :

Պատարագին, Հոգեհանգստեան եւ դիներձանին ներկայ պիտի ըլլայ Մարսէյլ քաղաքի Առաջին Թաղամասի քաղաքապետը՝ Պ. Լուսիէն Վէյկան իր չքախումբով :

Կը խնդրուի Թաղիս եւ շրջակայքի Հայութենէն որ խտութեամբ ներկայութեամբ յարդէ նուիրական յիշատակը Թաղիս նուիրեալներուն :

Մատաղի մասնակցութիւն ընել ուզողները կրնան դիմել թաղականութեանս :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սամուէլ - Մուրատեան Մխիթարեան վարժարանի տեսչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է, Յարութիւն Կարապետեանի մահուան առիթով, փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Պ. Ինճէեան 1000 Ֆ., *Պ. Շարլ Կարապետեան* 500 Ֆ., *Տիկին Էքերեան* 500 Ֆ. : *Պօղոս Զաքարեանի մահուան առիթով, փոխան ծաղկեպսակ* 100-*ական Ֆ. Տիկին Անի Բիւթէէ եւ Նելլի Պրօնիմանէ եւ* 50 Ֆ. *Տիկին Թաճեանէ :*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչէ Պօմոնի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.- Պ. Փափազեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Պէրպէրեան 100 Ֆ., *Տիկին Արզումեանի հոգեհանգիստին առթիւ Արզումեան ընտանիք* 100 Ֆ., *Տիկին Ս. Պարէեանի մահուան առթիւ՝ Սահեանեան ընտանիք, Պ. Աւետիս Աթէչեան* 100-*ական Ֆ., Պ. Գէորգ Պօյաճեանի մահուան առթիւ՝ Տիկին Պօյաճեան* 50 Ֆ., *Տիկին Աթաթրկ Սարգիսեան* 50 Ֆ. :

ՕԳԵԿՈՉՈՒՄ
ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ՝

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՅՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28, 1984, ժամը 16-ին

MUSÉE GUIMET
6, place d'Iéna - Paris 16e

կը նախագահէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ
Առաջնորդ Փարիզի Հայոց

կը խօսին՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
ՏՈՔԹ. ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

դեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝

Լուսաւորիչ *երգչախումբը*
ղեկավարութեամբ՝ տոքթ. Լ. Մոմճեանի
Տիկին Ժանէթ Մափեան (*դաշնակ*)
Օր. Վիլմա Պէօրէքեան (*արտասանութիւն*)
Ստեփան Ագեան (*անթուր*)

մուտքը ազատ է

Առաւօտուն՝ հոգեհանգստեան պաշտօն Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

GRAND DINER
ET
BAL de NUIT

Sous la présidence effective de
Monsieur HENRI VERNEUIL

Dans les salons de l'Hôtel Inter-Continental
3, rue de Castiglione, Paris 1er
le Samedi 27 Octobre, à 20h 30

Participation Dîner et Bal : 350 F
Bal de nuit seulement à partir de 23h 00 : 70 F.

Réservation des billets et des tables au bureau de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni, 75016 Paris
Tél. : 520 - 03 - 18

La JAF à l'occasion de son VIIIe Festival
d'Art et de Culture (1, 2, 3, 4 novembre 1984 - PLM St-Jacques)
met en vente deux lithographies originales de

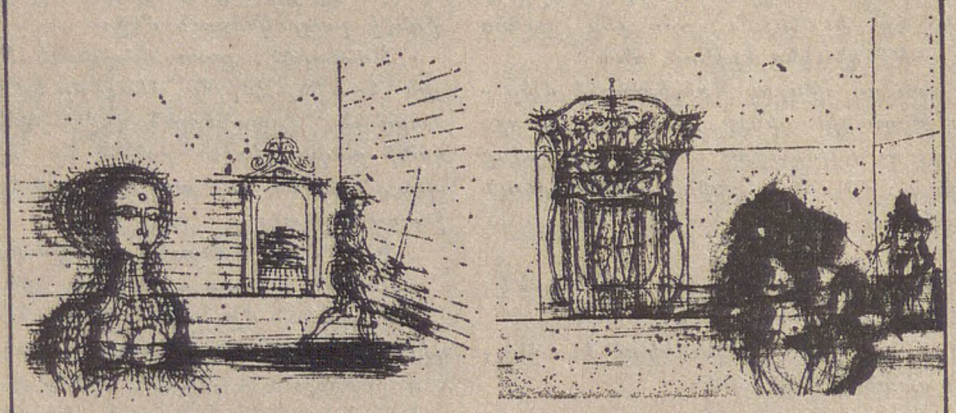
OFFRE VALABLE JUSQU'AU 4 NOVEMBRE

CARZOU

numérotées et signées par le maître

1) LE LEVER DU JOUR format 50×32 prix exceptionnel 800 F (valeur 1 000 F)
2) LA PORTE CLOSE II format 44×42 prix exceptionnel 1 000 F (valeur 1 200 F)

Bon de commande à adresser à la JAF - 6, cité du Wauxhall, 75010 PARIS
NOM : ..... Prénom : .....
Adresse : .....
Je désire recevoir .. ... exemplaires de ☐ Le lever du jour prix 800 F
☐ La porte close II prix 1 000 F
Je verse ci-joint la somme de F + 40 F pour frais de port en d'emballage
Date : ..... Signature



J'offre ces 2 éditions de Lithographies originales au VIIIe Festival de la JAF. J'espère que grâce à l'excellent accueil que vous leur réserverez, la réussite de notre grande manifestation d'art et de culture sera parfaite.
Paris le 18/9/84 CARZOU

OPTIMA Tours

SPECIAL TOUSSAINT

— DEPART LE 27 OCTOBRE RETOUR LE 05 NOVEMBRE (UNE NUIT A L'ALLER ET UNE NUIT AU RETOUR A MOSCOU) ..... 4 450 Francs

— AVEC POSSIBILITE D'UNE SEMAINE SUPPLEMENTAIRE EN ARMENIE EN PENSION COMPLETE ..... 1 030 Francs

SPECIAL REVEILLON ET NOEL ARMENIEN EN ARMENIE

— DU 29 DECEMBRE AU 12 JANVIER ..... 5 480 Francs

Renseignements et Inscriptions:

PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

Lic. A 130

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
23

MARDI
23 OCTOBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.816

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

60e ANNÉE — No 15.816

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՈՆՕ-Ի ՁՈՐ ԾԻՐԱՆՆԵՐԸ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ ՄԵՐ ԱՇԽԱՐՀ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ

ԵՒ

ՍՏՈՒԳԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ...

ԱՄԲ.- Տարի մը առաջ, թուրք մամուլը պարած էր արդէն Ֆրանսա ծախտող չոր ծիրանիներով, որոնց ծրարին վրայ վանի հարտէսով, նշուած է՝ *Վասպուրական ձոր ալխարհ* (հայերէն) եւ «Հայաստանի չոր ծիրանիներ» (ֆրանսերէն) եւ տրուած նաեւ սա «լուսաբանութիւնը» ֆրանսերէն.- «*Այս ծիրանները քաղուած են Հայաստան, Վասպուրականի դաշտը, որ կը գտնուի Վանայ հոչակաւոր լիճը: Այս հողամասը, որ կը գտնուի Կովկասի հարաւը, ներկայիս Թուրքիոյ մաս կը կազմէ*»: Պարզ է, որ նման բացատրական մը Թուրքերուն գործին չի գար, ծանօթ է որ Թուրքերու եւ պատմութեան յարաբերութիւնները հիմնէն ի վեր բարելաւած չեն (ատոր համը՝ *Քչէօպ Մէհմէթ*-ները ալ առաւ եւ հրաժարեցաւ Անին նոյն Հայաստանի մայրաքաղաք հռչակելէ: Նոյն դեռ կանգուն մնացած հազար ու մէկ եկեղեցիներու ւաերակները կը բաւեն ապդէն խաղաբին *Թրքական* նկարագիրը գաստելու համար...): Բայց վերադառնանք մեր չոր ծիրանիներուն, որոնցմէ՝ «*Հայերը խեր կը սպասեն*» կը խորագրէ «*Հիւրրիյէթ*» (Հոկտեմբեր 20) իր գրութեան կցելով ծրարին նկարը: Բայց այս անհամ գրութիւնը, ունի շատ համով մաս մը, որ կը վերաբերի *Վասպուրական* բառի ստուգաբանութեան: Իսկական գրասէր գործոց մը...

կարդացէ՛ք եւ ճաշակեցէ՛ք...

×

Ֆրանսայի մէջ վերջերս մէջտեղ եկած է անկախ ազգային հայկ. քարոզչութեան նոր ու զարմանալի մէկ օրինակը: Թրքական չոր ծիրանները սկսած են վաճառուիլ փարիզի ծանօթ հանրախանութներէն «Ինօ»ի մէջ, ծրարներուն վրան վաճառ ծովու քարտէսով ու «*Այս ծիրանները թուրք գրաւումին ենթակայ Վասպուրականի մէջ հասած են*» արձանագրութեամբ:

Այս հանրախանութին մէջ վերոյիշեալ ծիրանները կը ծախուին որպէս «լաւագոյն տեսակը» ու գրեթէ եռապատիկ գինով: Երբ թուրք լրագրող մը այս մասին հարցում ուղղած եւ տեղեկութիւն խնդրած է, հասատատութեան պատասխանատուներէն մէկը ըսած է թէ «*մերդերը Վասպուրականի Ինօ-ի կեդրոնին կողմէ*» եւ ան իրեն «*առաջին անգամ է որ ցոյց կը տրուի Հայաստանի վերաբերող մակագրութիւնը*»:

Փարիզի թուրք դեսպանատան պաշտօնատարներէն մէկն ալ ըսած է թէ այս ծիրանները անցեալ տարի եւս նոյն շըրջաններուն հրապարակ եղած էին եւ ատոնց հակառակ պրպտումներու կարելի չէր եղած ճշդել թէ ով էր գանոնք Ֆրանսա ներածողը:

Միւս կողմէ հարց տրուած է թուրք ազգայրական - երաժիշտի մը թէ ինչ կը նշանակէ «Վասպուրական» բառը. ան, Վասպրայի թուրք Մշակոյթի հետազոտութեան կեդրոնին կողմէ հրատարակուած 12 հատորներէ քաղած տեղեկութիւններուն վրայ հիմնուելով, տուած է հետեւեալ բացատրութիւնները.- «Բառը հարաւային Եփրատիացիներու (Էֆրիւսք) կողմէ գործածուած նախկին-թրքերէնէն, եւ կը նշանակէ «քամի, քամիի դէմ քամի». որուած ըլլալով որ Վանայ շրջանը բարձրադիր է, եւ ուրկէ անպակաս են փոթորիկները, կոչուած է այդ անունով «պաշպօղաղան» (Թրք.):

Այս ուղղութեամբ իրեն դիմում կատարուած մասնագէտը չէշտած է նաեւ թէ այս բացատրութիւնը կը փաստէ թէ այս շրջանը Հայերէ առաջ բնակուած է Թուրքերէ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՔՈՒԱԾՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրէՍ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 16 - 18)

ԱՒՕՎԵԱՆԻ «ԿՈՏԱՅՔ»Ը ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՊԱՅՔԱՐԸ

Ա. ԴԱՍԱԿԱՐԳ ԱՆՑՆԵԼՈՒ

Խորհրդային Միութեան ոտնագնդակի Բ. դասակարգի ախոյեանութեան մրցաշարքի 9-րդ խմբակի խաղերը վերջ գտած են: Այս խմբակին կը մասնակցէին Հայաստանէն 4 խումբեր՝ Աւովեանի «Կոտայք»ը, Հոկտեմբերեանի «Սպարտակ»ը, Լենինականի «Շիրակ»ը եւ Արտաշատի «Օլիմպիա»ն: Ամէնէն յաջող արդիւնքը ձեռք ձգած են Աւովեանցիները, որոնք իրենց վերջին հանդիպումին եւս 0-ի դէմ 1 կէտով յաղթելով պղրլեանական «Խազար» խումբին իրաւունք ստացած են չարունակելու պայքարը Ա. դասակարգ փոխադրութեան: «Կոտայք» 32 խաղերէն 21-ը աւարտած է յաղթանակով, չորսը՝ հաւասարութեամբ եւ հոթը՝ պարտութեամբ. նշանակած է 66 կոլ եւ ստացած՝ 34: 18 խումբերէն լաւ արդիւնք ձեռք ձգած են նաեւ Հոկտեմբերեանի «Սպարտակ»ի տղաքը, որոնց մարզիչն է Արկադի Անդրէասեան: «Սպարտակ» 2-րդ տեղը գրաւած է 9-րդ խմբակի դասաւորման, Լենինականի «Շիրակ»ը 12-րդ, իսկ Արտաշատի «Օլիմպիա»ն վերջին տեղը:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 47-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՅԱՂԹԵՑ ԲՄԱ-Ի
2 - 1

Խորհրդային 47-րդ ախոյեանութեան մրցաշարքին, Հոկտեմբեր 19-ին, Ռոստով մէջ «Արարատ» 1-ի դէմ 2 կէտով յաղթեց տեղւոյն Բանակի խումբին (ԲՄԱ): Կոլերը նշանակած են Խորէն Յովհաննիսեան 68-րդ վայրկեանին եւ Զիլինգարեան 83-րդ վայրկեանին:

ՃԱՏՐԱԿ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Կացութիւնը չէ փոխուած: Սկիզբէն ի վեր ամէնէն երկար խաղն է, որ տեղի ունեցած է Ուրբաթ եւ Շաբաթ, տասը ժամ տեւելով եւ վերջ գտնելով կրկին ոչ - ոքի արդիւնքով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ՝ Քլօտ Շէսոնի որոշումը ներկայ ըլլալու, Նոյեմբեր 1-ին Ալժէրի մէջ, Ֆրանսայի դէմ ապստամբութեան երեսնամեակի տօնակատարութեանց մեծ իրարանցում ստեղծած է ոչ միայն ընդդիմութեան եւ Ալժերիայէն Ֆրանսա ներգաղթողներու մօտ, այլեւ մինչեւ իսկ քանի մը ընկերվարական երեսփոխաններու: Որքան ալ հաշուութեան քաղաքականութիւն որակուի առնուած այս քայլը եւ բաղդատուի (հակառակ անոր որ Ֆրանսացին է ըսողը թէ՝ կը բաղդատուի միայն ինչ որ բազդատելի է...) Ֆրանք-ֆեդերման հաշուութեան հետ, դժուար է որ ամէն մարդ համակերպի նման ներկայութեան մը: Նոյեմբեր 1-ը, արդարեւ, Ալժերիոյ անկախութեան տօնը չէ, այլ՝ Ֆրանսացիներուն դէմ ապստամբութեան առաջին օրն է, «արիւնալի Ամենայնօրեայ» որակուած: Ուրբաթ օր, երբ Նախագահ Միթերան երթուղարձ մը կ'ընէր Ալժէ, քիչ մը «սիրտը առնելու» համար նախագահ Շատլի Պէնճետիտի, չէր կրնար անչուշտ մերժել անոր հրաւէրը Նոյեմբեր 1-ի հանդիսութեանց: Բայց եւ այնպէս Շէսոնի մը ներկայութեան համակերպելին ալ ամէնուն չէ տրուած, ոչ իսկ Քրէթէյլի ընկերվարական քաղաքապետին, որ նման նախաձեռնութիւն մը «անհրաժեշտ չի նկատեր երկու ժողովուրդներու բարեկամական յարաբերութեանց զարգացման»: Գալով ընդդիմութեան՝ ամօթալի, անվայել, կանխահաս, եւայլն, եւայլն, կ'որակեն այս նախաձեռնութիւնը:

ԺԱՔ ԱՊՈՒՇԱՐ Ֆրանսական հեռատեսիլի (Անթէն 2) այն լրագրողը, որ առանց վիզայի Աֆղանիստան մտած էր եւ ձերբակալուած Սեպտեմբեր 17-ին, դրամնիսկ դատավարութենէ մը ետք, 18 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Քապուլի յեղափոխական դատարանի մը կողմէ: Այս ծանր պատիժը ընդհանուր վրդովում ստեղծած է Ֆրանսայի մէջ, ուր անընդունելի կը գտնուի յանցանքին եւ պատիժին համեմատութիւնը: Հաւանական է որ Աֆղանիստան (այսինքն՝ Մոսկուա) օրինակ մը ուզած է ընել եւ քանի մը ամիսէն Ապուշար կրնայ ազատ արձակուիլ (առնուազն «ընդառաջ երթալով Մառէլի դիմումին»...): Ռոլան Լըռուա ալ յայտարարեց թէ բնականը կը գտնէ որ լրագրող մը ամէն ձեւով փորձէ մտնել խռովութիւններ ապրող երկիր մը, ցաւ յայտնելով սակայն որ «նոյն հակացղութիւնը չեն գտած, անցեալին, իրենց պաշտօնակիցներուն մօտ, համայնավար լրագրողները որոնք բանտարկուած էին Ալժերիա»: Ապուշար վերաքննութեան դիմելու իրաւունք ունի յեղափոխական աֆղան Խորհուրդին առջեւ, որ երկրին բարձրագոյն իշխանութիւնն է:

ԺԻՍՔԱՐ - ՊԱՌ - ՇԻՐԱՔ քով քովի եկան, առաջին անգամ ըլլալով 1981-էն ի վեր, միասին աւորագրելու համար բազդքի գեկոյց մը ժիսքար փոխադրութեան վրայ եղած փոփոխութեանց համար: Կ'ըսեն թէ հարկ եղած պահուն, Խորհրդարանին պիտի առաջարկեն / որ յետդարձ ընէ եւ Պեռութեան խօսքը յարգէ: Գալով ժիսքարի, որու համար «Փոխադատողը հարուած» մըն է (fու փուէ), կ'ըսէ թէ երբ հարց մը կը ծագի պէտք է զայն հրապարակաւ դնել եւ ոչ թէ դիչերը՝ զազոնի: Ելմտական նախարարը՝ պատասխանեց թէ fու փուէն 1978-ին է որ կատարուած է՝ Ֆրանսայի դէմ, երբ Պեռութիւնը 6,5 միլիառ փոխ առած է հարկատուներէն, որ այս տարի 4,5 միլիառ կ'արժէ հարկատուներուն, այսինքն աւելի քան 100 միլիառ 1988-ի պայմանաժամին:

ՓԱՐԻԶի եւ մօտակայ արուարձաններուն մէջ, երեք ոճրավորձեր կատարուեցան Շաբաթ գիչեր եւ Կիրակի գիչեր: Թիրախ էին, նախ Ազգ. պաշտպանութեան համար աշխատող երկու հաստատութիւններ Մոնրուժի մէջ՝ Հիւսիսային - Պիւկաթի, - Սէն - Քլուի՝ Մարսէլ Տասօ: Տէր եղած էր Աքսիոն Տիւէքթ, երրորդը՝ ուր տը Ռիվոլի պատահած էր: Առայժմին թեթեւ 3 վիրաւոր կայ միայն, բայց նիւթական վնասները մեծ են:

ՖՐԱՆՄՈՒԱ ԹՈՒԻՖՕ Ֆրանսայի նորարար մեծ բեմադիրը մեռաւ Կիրակի օր 52 տարեկանին ուղեղի խլիրդէ, Նէօյիլի ամերիկեան հիւանդանոցը: Նուվէլ վակ շարժանկարը, որու գլխաւոր դէմքն էր, այն խմբակն էր որ յիսունական թուականներու երկրորդ կիսուն վերջին չարժումն էր, որ ոգեւորեց Ֆրանսական շարժանկարը: «400 Քու»էն՝ «Վերջին մեթրօ» Թուիֆօ իր դրոշմը դրած է չարժանկարին տալով որոշ ըմբռնում մը: Գիրքերու ալ հեղինակ է, ինչպէս՝ Լէ ֆիլմ տը մա վի, Սինեման ըստ Հիչքոյի եւայլն: Ուրիչ բեմադիր մըն ալ՝ Փիէր Քաթթ մեռած է այն օդանաւին մէջ, որ պինգը ստիպողաբար Հռոմէն Ֆրանսա կը բերէր: Երկար ժապաւէններէ աւելի, վաստանկարներու մէջ է, որ ուշադրութիւն դրաւած է:

ԱՆԲԻ ՄԻՇՕ, դերիւրապաչա բանաստեղծ եւ նկարիչ, մեռած է անցեալ Ուրբաթ վաղ առաւօտեան, բայց ըստ իր վախճանին մահուան լուրը նոր հրապարակուած է: 85 տարեկան, Միչօ մաե - բիմն էր Պոբթոնի, Քիրիքքոյի, Էրնոթի: Ծագումով պելճ, ծնած Նամիւռ, Միչօ իր ուսումը կատարած է Ճիսուսեաններու մօտ: Առաջին գիրքը կը հրատարակէ 1922-ին, Փոլհանի քաջալերութեամբ: Իրեն համար կ'ըսեն. - Ցատակատես էր կրաքի նման, իմաստուն՝ Փոլհանի և հեգնական՝ Քրնոյի:

ՓՐՈՍԹ չահելով հանդերձ Փորթուկալի «մեծ մրցանակը» (ֆորմիւլ մէկ) կէս կէտի տարբերութեամբ չկրցաւ աշխարհի ախոյեանի տիտղոսին տիրանալ հակառակ այս տարի տարած իր 7 յաղթանակներուն եւ Կիրակի օրուան էսթորիլի վազքին բոլոր յոյսերուն: Արդարեւ, Ֆրանսացի (մօրմէ՝ Հայ) Փրոսթին 3,5 կէտ կը պակսէր Նիքի Լաուտայէն խլելու համար տիտղոսը, պէտք էր սակայն որ Աւստրիացին 3 առաջիններուն մէջ չըլլար: Բաւեց որ ուրիչ մրցակից մը ստիպուի քաշուիլ, որպէսզի Նիքի Լաուտա երկրորդ հանի եւ 1/2 կէտի առաւելութիւն պահէ Փրոսթի վրայ, երրորդ անգամ ըլլալով Աչխարհի ախոյեան դառնալով:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ առեւանգուած է հայր Փոփիէլուաքօ, նախկին պարագլուխ Սոլիտարիթէի եւ Նոպէլի խաղաղութեան թեկնածու: 37 տարեկան քահանային առեւանգումը մեծ յուզում պատճառած է երկրին մէջ:

ԼՎՐԻՆ մերժած է ներում չնորհել Հըրտը Ալանի, որ մահուան դատապարտուած էր եւ որու ի նպաստ դիմում ըրած էր համայնավար պատուիրակութիւն մը, մինչեւ Անգարա երթալով: Ըստ երեւոյթին, արդիւնք չէ տուած և Շաբաթ օր, Փարիզի մէջ, համայնավարները ցոյց մը ըրած են Օպերա (Թրքիոյ Էդայցիզ), բայց ըստ «Իւմանիթէ»ի (Երկուշաբթի) բախումներ պատահած են ոստիկանական ուժերու հետ:

ԹԷՀՐԱՆ ժամանած է Թուրքիոյ Ներքին նախարարը, Թուրք - իրաքեան համաձայնութեան կապակցութեամբ: Իրան, թէեւ, շատ դէմ է այդ համաձայնութեան եւ հաւանական չէ որ ինք ալ նոյնը ընէ:

Մեծարե՛նք Վարուժանը

(Արտասանուած Մարսէյլ,
Վարուժանի հարիւրամեակին)

Եթէ համաձայն ենք Վալերիին, թէ *«բանաստեղծութեան պարտականութիւնն է ազգի մը լեզուով կատարեալ իրագործումներ կատարել»*, մեր պարագային յաջողագոյն օրինակը Վարուժանն է. անկասկա՛ծ: *Վարուժանի նուիրուած «Ցառաջ Մխիթ եւ Արուեստ»ի թիւէն մէջերուած մեր այս հաստատումը մեկնել, բազդատութեան, ըրական - գեղարուեստական եզրաբանութեամբ յայտնաբերել ու պարզել բանաստեղծ Վարուժանը պիտի նշանակէր, հո՛ս, ըրական - մասնա - գիտական զուտ դասախօսութիւն մը՝ որուն համար չենք հաւաքուած: Եկած ենք մեծարելու մեր ճանչցա՛ծ Վարուժանը, այն՝ զոր կարդացինք ու լսեցինք մեր մանկութենէն ի վեր. զոր կը պաշտացնենք երկրէ երկիր՝ մերժելով արեւմտահայ լեզուին ու ըրականութեան մահը, զոր հանկնանք կամ ոչ կը սիրենք՝ իբրեւ արեւմտահայու մեր ըրական - լեզուական ճաշակն ու մարդո՛ւ արժանապատուութիւնը: Ինք կը բաղձար «ապագայի մարդերուն նուիրել այնպիսի երգ մը՝ որ հայրենիքը լրեն պէս արարած մը ծնած ըլլալուն զոհ չզղայ»: Եթէ համայն հայութիւնը, հայրենիքէն Սփիւռք, այսօր կը նչէ իր ծննդեան 100-ամեակը, իր մեծագոյններէն մէկուն հանդէպ յարգանքի տուրքէ մը աւելի կուգայ հաստատելու ոչ թէ, իր բառով՝ զղջումը, - ըրականութիւնը քաղաքականութիւն չէ եւ վաստակ չունի, - այլ ընդհակառակն հիացումը, հպարտութիւնը՝ նման զաւակ մը ծնած ըլլալուն: Քիչ ազգերու արուած է վարուժաններ ծնիլ: Այս հաստատումը կը թելադրուի ոչ այնքան հանճարի առեալէն՝ որքան ամբողջ քաղաքակրթութիւն մը մարմնաւորելու, մշակութային ծանր ժառանգութիւն մը, դարերու լեզուական նուաճում մը իրացնելու, բիւրեղացնելու, կատարելագործելու իր ուժէն: Ասով իսկ Վարուժան միակն է որ կը խորհրդանչէ միաժամանակ, հայ քաղաքակրթութիւնը, մշակոյթն ու լեզուն: Մէկ բառով սահմանած՝ Ցեղին զաւակն է ան:

Ցեղին այդ զաւակը ծնաւ Սեբաստիոյ մօտ Բրդնիկ գիւղը՝ «ուր աճած է մանկութիւնը ուռենիներու տխուր հովանիին տակ երազկոտ»՝ զաւառի բոլոր մանուկներուն պէս: Գաւառի չատ մը մանուկներուն պէս, դեռ հազիւ թիթեռնիկներ որսալու հասակին մէջ հայրը պանդխտած է Պոլիս, եւ մայրը, ձմեռնային երկար իրիկուններ թոնրատունը նստած՝ զաւակին երեւակայութիւնը օրօրած է ենիչէրիներու եւ գայլերու պատմութիւններով, երբ հովը եկած է բուխերիկին մերթ ոռնալ եւ մերթ դեւի ձագի մը նման լալ: *Ահա ի՛ր իսկ նկարագրած այն ենթահողը ուր պիտի աճի ու զարգանայ երեւակայութիւնը՝ իր բանաստեղծութիւնը յատկանշող գլխաւոր տարրերէն մին*: 1906-ին Պոլիս է՝ պանդուխտ հայրը փնտռելու. զայն կը պահէ բանին մէջ՝ «այդ տխուր օրերուն տօրէն ամբաստանուած»: Կը յաճախէ Սպրդ Աղաճի Մխիթարեան դպրոցը, ապա՝ Ֆաղքեղտնի վարժարանը: Պոլսոյ իր պատանեկութիւնը երազ մը պիտի կոչէ՝ «ընդմէջ Մուսայի ծովակին եւ Դուրեանի ոսկորներուն՝ Սկիւտար»: Այդ երազն է որ պիտի մեծցնէ ապագայ բանաստեղծը ու բերէ Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարան՝ Վնետիկ. քաղաք՝ որու «գոյներուն, ստուերներուն եւ լոյսերուն յարափոփոխ գանկերը պիտի ամբարէ», *որ պիտի սորվեցնէ իրեն պատկերով մտածել: Հոն, Մխիթարեան հայրերու չունչին տակ է որ պիտի կազմուի, ապագայ մեծ բանաստեղծի կոչքին, անհատ մտաւորականը, Հայը, որ, իր բառով՝ ըղեղը «հպարտ կը ըզգայ ինքզինք հպարտութեամբը Մխիթարեան խէալին»*:

*Բայց ի՞նչ է այդ խէալը: Այդ խէալը իրրեւ բնաբան ունի միւս մեծ Սեբաստացիին երեք նշանաւոր բառերը՝ որով կը սահմանէր Հայկազեան իր բառարանին առաքելութիւնը, - «Ցաղագս ամենայն Հայոց», - որ Թարգմանի՝ բոլոր Հայերուն համար. բանաձեւում՝ որ վերադարձն նպատակ դարձած չատ աւելին է՝ քան ժամանակի գիտութեան ու պայմաններուն թելադրած գործին յարաբերական արժէքը: Եւ երբ յանուն այդ նպատակին ազգին ծառայելը կը դառնայ պարծանք, պայքարը՝ գոյութեան խորք ու իմաստ, երբ ցաւով կերտուած միտքն ու հոգին կը ստեղծագործեն՝ չոր, պրպտուած, մարժապետական չէ այլեւս գիտութիւն թէ լեզու, այլ կեանք է, ոգի ու ապրում, ազգային ինքնութիւն ու դիմագիծ: Այս խէալն է որ, պատմութեան փորձառութեան ճամբով, կը տանի արժէքներու վերատեսութեան, զատումին: Կը տանի մերժումին նկատմամբ մե՛ր իսկ ընդունակութիւններուն՝ երբ դիւրին, փայլուն մա - հի՛րեա են միայն եւ ոչ թէ խորք: Կը հասկնայ հոն, պատմութիւնը վերատեսնելու Վարուժանի խիստ բառերուն թելադրած դիտակցութեան՝ թէ «որեւէ ուժ իւրացնելու մեր ընդունակութիւնը՝ չատ անգամ խեղաթիւրած է մեր ստեղծագործելու ոգին. թէ ուսոի, այս իսկ պատճառով մենք պէտք է դատապարտենք իւրացումի այն դիւրութիւնը ցեղի մը համար՝ որ այլեւս հասած է քաղաքակրթութեան որոշ մակարդակի մը, թէ այլապէս մենք վրայ կուտանք ոչ միայն հայ լեզուին տոհմիկ դրոշմը, այլեւ ցեղային նկարագրին անրնարարելի ամբողջականութիւնը»: Այդ խէալն է որ, ի՞նչ զգեցիկ փարատոքս, պիտի խօսի ի՛ր իսկ բերնով, թէ «ես կը սիրեմ չռվիդիզմը հանդէպ մեր լեզուին ու իմ ինքնուրոյնութեանս»:

Ա՛յո, «Մխիթարեանց եմք աշակերտ» ըսած էր, իրմէ չատ առաջ, Մկրտիչ Պէչիկթաշլեան՝ որ բախտ էր ունեցած, նոյն վարժարանին մէջ, աշակերտելու Բագրատունիներուն: Բայց ո՞վ չէր ու չէ յաճախած Մխիթարեան դպրոց, որ տեսլի խէալ է՝ քան թէ նիւթական ուսումնարան. ո՞վ չէ դաստիարակուած «Ցաղագս Ամենայն Հայոց» բացուած ազգային - քաղաքակրթական այդ հաստատութիւնը, միակ հարազատ տունը՝ որ բաց է եղած ու կը մնայ Ալիշաններու ծրնած Հայկակներուն առջեւ՝ առանց դաւանական, դաւափարական թէ դասակարգային խորականութեան: Արդ ըրպրոցին մէջ է որ Հայը սորվեցաւ իր մոռցած լեզուն ու ըրականութիւնը, դարձաւ Հայրենասէր՝ առանց ըլլալու օտարասէր. հոն էր որ առաջին անգամ ազգութիւնը - Վարուժանի սիրած բառով՝ Ցեղը - զանազանուեցաւ, զատուեցաւ կրօնական դաւանանքներէն (չմոռնանք որ ընծ Սեբաստացին՝ Մխիթար, ի՛ր իսկ յարուն կը համարձակէր զանազանել կրօնք ու ազգութիւն, կը մերժէր բոլոր տեսակի խորականութիւնները). այդ պրպրոցին մէջ է մանաւանդ որ հնչեց առաջին ձայնը ցեղային, քաղաքական մեր ըմբռոստութեան, - թէ, այլեւս՝

«Թրքաց մայրեր քող լան ու դուն
Ուրախ լուրեր տար ի Զէյթուն»:

Եւ երգը սիրոյ՝

«Տո՛ւր ինձ ձեռդ, եղբարբ եմք մեմք,
Որ մրրկաւ էինք զատուած»:

Հուսկ, հո՛ն էր որ մեզ յորդորեցին, դաստիարակեցին, երգուընցուցին ապրիլ ու գործել այնպէս որ

«Իմանան ազգեր
Թէ Հայք չեն անցեր»:

Այս չեզումը, սիրելի հայրենակիցներ, ակամայ չէր. այսպէ՛ս է միայն որ կըրնաք ըմբռնել Վարուժան անհատն ու մտաւորականը որ, ի պահանջել հարկին յանուն նոյն խէալի մաքրութեան, իրենց կրած սքեմին զոյնով սեւ հոգիներ կը տեսնէ կարդ մը միաբաններու մէջ՝ որոնք կը մթագնեն իր պաշտած Ալիշանի գծած ուղին:

Մուրատ Ռափայէլեանի մէջ աշակերտած տարիներուն պիտի գրէր առաջին գրքոյկը՝ «Սարսուռներ»ը: Այսօր չաճախ այդ մէկը կը յիշենք իրրեւ, տեսակ մը, աննչան գործ: Այդպէս կը պատահի այն մեծ հեղինակներուն միայն, որոնք քերթուածէ քերթուած, հրատարակուած գիրքէ գիրք ինքզինքնին կը գերազանցեն: Այս ուղղութեամբ եւս մեր ըրականութեան մէջ լաւագոյն օրինակներէն է Վարուժան, որուն համար, ի՛ր իսկ բառերով, «հաճելի է միչտ լարերը փոխել եւ վերանորոգուիլ արուեստի մէջ»:

Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը աւարտելէ ետք, արդէն իսկ հեղինակ «Սարսուռներ»ուն, կ'անցնի Պելժիա, Կանտ քաղաքը, ուր՝ յաճախելով հանդերձ գրականութեան դասընթացքներուն, կ'ա - ճուռատրապէս կը հետեւի քաղաքական եւ տնտեսական գիտութիւններուն՝ զրս կ'աւարտէ չորս տարի ետք: Հոն է որ պիտի ծնի «Ցեղին սիրալ»: Թէ ինչո՞ւ քերթողանիւթի այս ընտրութիւնը՝ երբ լաւ պիտէր, - որովհետեւ բառերը իրե՛ն են միչտ, - «Թէ հայրենասիրական քերթուածները օր մը կուգայ որ կը մեռնին», - անճնութացութի՞ւն՝ թէ արուեստի զօրութեան, լեզուական անկրկնելի իր ըղդացողութեան առջեւ անձի՛ չգացում, - թող ըրական քննադատները վերլուծեն ու հետեւցնեն. արդիւնքը չի փոխուիր. մենք հոս կը բաւականանք իր ատած բացատրութեամբը. - «1904 - 1907 չրջանն էր. Հայրենիքը կը խեղդուէր սուրի ու սովի մղձաւանջին մէջ, ու ես չուզեցի տեղ տալ իմ անհատական ցաւերուս, դրեթէ լռեցուցի իմ սիրտս ու նախընտրեցի երգել «Ցեղին Սիրտը»՝ որուն բաբախիւնները կը զգայի իմ մէջս, իմ սեփական արիւնիս խորը»: Ցեղին զաւակն էր որ ցեղը կ'երգէր, որ կը հաւատար՝ Հողդարցի Մանուկին ու հայրենիքին իմաստուն ծերուներին իտէալով՝ թէ «Հայ պիտի ապրի՛ հակառակ զահիճներուն ու հակառակ իր ատիճի աչքին տակ բուսած կոթեկին: Հայը պիտի ապրի՝ ժողովուրդներու սիրազօտ չքմայլին մէկ ոսկի օղակն ըլլալու համար: Այս է մեր բոլորիս յոյսը, յոյս մը՝ զոր մուրճով կերտեցինք ինչպէս մեր պապերէն մէկուն նիզակը՝ ոչ նպատակին կը դիմէր օդին ու արեւուն մէջ երգելով: Այսինքն Բիւզանդուած Հայկին պատասխանը՝ վանի ու վերջնական, - գարճա՛լ ոչ՝ որպէսզի վերակսինք նախնարել, վերահաստատեւիմ մեր ինքնութիւնը: Դարերու ստրկութիւնը խաթարած էր ստեղծագործելու մեր ոգին եւ աւերակներու անիմաստներուն մէջ պէտք էր փնտռել դասակարգ հայութիւնը. ուրեմն՝ դէպի մեր պապերուն, որ է՝ դէպի մեր աստուածները: Դէպի հեթանոսութիւն: Դէպի «Ազբիրը լոյսին»: Դէպի «Հեթանոս երգեր»՝ ամբողջ դումարը, չափանիշը՝ մեր նոր ըրականութեան բանաստեղծական, իմացական թէ լեզուական փորձառութեան: Թողունք որ ինք թուէ այդ դիրքը եւ կեանքին բերող ըրդապատճառները. - «Տեսած էի Եւրոպան: Օգտուելով տեղուն հակայ գրաղ արանչէն՝ կարդացեր էի հնդիկներէն մինչեւ Հոմեր եւ Հոմերէն մինչեւ Մեթերլինկ: Հոգիիս վրայ բոցի մը լեզուին պէս զգացած էի բանաւորներուն աղաղակները մէկ կողմէն, ու միւս կողմէն չուայտ ու արբեցող կեանքը, իզուր թաքնուող բոզացումները բարոյիկ համարուած փարթամ ընտանիքներուն: Եւ ահա ասոնք բոլորը՝ սոսկացած յիշողութեանս մէջ եւ միացուցած հին յունական ու հոմէական կեանքին վերյիչումներուն. յանդգնայ գրել, երբ որ երկիր, իմ գիւղս վերադարձայ, «Հեթանոս երգերը»:

Վերի մեր տողերը մէջբերած 1914-ին գրուած իր նոյն նամակին մէջ կը յայտնէ. - «Այժմ կը գրեմ «Հայկին երգը», որ յուսամ տարիէ մը լոյս կը տեսնէ. այդ հատորին մէջ երգուած պիտի ըլլան հայրենի հողը, մշակներու աշխատութիւնը եւ գիւղական կեանքի խաղաղ մնծութիւնը»:

«Հայկին երգը» լոյս տեսաւ իր սպասած Սուլթանը պահանջեց Հոլանտիայէն հեռացնել Զերազին: Թուրքիայի դեսպանը Հոլանտիայի Արտաքին Գործերի նախարարին յայտարարում է, որ կամ Զերազը պէտք է հեռանայ Հոլանտիայէն, կամ ինքը: Այսինքն, Թուրքական սուլթանը վախենում էր Հոլանտիայում Զերազի ներկայութիւնից եւ սպառնում էր անդամ խզել իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները: Սուլթանը վախենում էր իր զոհերից, բայց Զերազը չվախենում նրանից եւ այդ պայմաններում, Յուլիսի 7-ին, Ամստերդամի ընտրեալ հասարակութեան առջեւ կարդաց մի վերջին դասախօսութիւն եւս: «Ես եկայ Աղգազրութեան համաժողովի ժամանակ, - ասում է նա, - որովհետեւ Ռիւ Պլասմը պէտք է երեւի կերուխումի պահուն, ըսելու համար, բաւի ախորժակ, Տեա՛ր, Դուն Պաթում, Կարս եւ Արտահան խլեցիր Թուրքիայէն, դո՛ւն Պոսնան եւ Հերցիգովինան, դո՛ւն՝ Կիպրոսն ու Եգիպտոսը, դո՛ւն՝ Թունուզը, դո՛ւն՝ առեւտուրը, դո՛ւն՝ երկաթուղիները եւ կը թողուք Հայաստանը ճաթիլ ... զայն պաշտպանելու համար չորս դաշնագիր ստորագրեցին վերջ»:

(Շար. 8)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ ՈՐՈՆՈՂԸ

ԿԱՐԼԷՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Այդ տարիներին է որ Զերազի մօտ հայերէն է սովորում յետագայում նը - շանաւոր հայագէտ Կիւսթաւ Ադոլֆ Շրումփֆը, որը գերմաներէն, ֆրանսերէն եւ սպաներէն էր դասաւանդում Լոնտոնի համալսարանում:

Իր ամէնօրեայ գործունէութեամբ նա դարբնում էր Եւրոպայի հասարակական կարծիքը՝ այն ուղղելով Թուրքիայի ոճրագործ քաղաքականութեան դէմ: Սուլթանը եւ Բարձր Դուռն ամէն կերպ փորձում էին լռեցնել Զերազի ազդու ձայնը, կաշառել նրան՝ խոստանալով

դրամական նուէրներ, պատուանշաններ ու բարձր պաշտօններ: Բայց Զերազն անկաշառելի էր: Նրա համար ամենամեծ պատուանշանը իր ժողովրդի ծառայելն էր, եւ չկար մի ուժ, որ նրան եւս պահէր իր դաւանանքից: Զերազի էութեան հէնց այս գիծն էին առանձնացնում ու դնահատում նրա կենսագիրներն ու ժամանակի գրական հասարակական գործիչները:

«Ազգին ծառայել եւ անոր բարիքը փնտռել. ահա՛ իր պատանութեան, ինչպէս եւ ծերութեան նչանաբանը», - գրում է Լ. Բաչալեանը, իսկ Ալթօյանեանը իրաւացիօրէն նկատում է. «Ուր որ աշխատ մը կամ գիրք մը գրաւած է Զերազ, Հայու անունը պանծացնելու ծառայեցուցած է ... վանդի Զերազ ամէն բանէ առաջ իր Հայու հանդամանքովը ինքզինքն ներկայացուցած է»: Եւ իրօք, օտար ափերում, եւրոպական ընտիր հասարակութեան առջեւ նա մէկ անգամ եւս պանծացրեց իր ժողովրդի անունը՝ յայտարարելով՝ «Եթէ ճակատագրի բերումով իսկ ես Հայ ծնած չըլլայի, պիտի ուզէի զարձեալ Հայ ըլլալ ...»: Զերազի նըման մեծ հայրենասէրներին արժանի այս խօսքն էր, որ Լոնտոնից հասաւ Պոլիս՝ հպարտութեամբ եւ ազգային արժանապատուութեամբ համակելով բըռնութեան ճիրաններում յուսահատուած եւ լքուած արեւմտահայութեանը:

1899-ին երբ Նիկոլայ Բ. գաղափար յղացաւ Եւրոպայում պատերազմներին վերջ տալու նպատակով Լիէժում հրաւիրել եւրոպական տէրութիւնների համաժողով, հայութեան սրտում նորից առկայծեց յոյսի ջահը: Որպէս Պուլկարիայի, Ռումինիայի եւ Եգիպտոսի հայկական համայնքների պատուիրակ Զերազը մեկնեց Հոլանտիա՝ հայ ժողովրդի դատը այդ նոր վեհաժողովում պաշտպանելու համար: Նրան արդիլեցին մասնակցել համաժողովի նիստերին, քանի որ նա որեւէ պետութիւն չէր ներկայացնում, իր թիկունքում չունէր պետական ուժ, բայց նա, այնուամենայնիւ, համաժողովին յանձնեց Հայոց խնդրագիրը, որ գրել էր ինքը եւ հայ ժողովրդի արդար բողոքը լսելի դարձնելու համար Հոլանտիայի մի շարք քաղաքներում դասախօսութիւններ կարդաց «Աղգութեան համաժողովն ու հայկական չարդերը» թեմայով:

Զերազի հրապարակային այդ դասախօսութիւնների ազդեցութիւնից վախեցած Սուլթանը պահանջեց Հոլանտիայից հեռացնել Զերազին: Թուրքիայի դեսպանը Հոլանտիայի Արտաքին Գործերի նախարարին յայտարարում է, որ կամ Զերազը պէտք է հեռանայ Հոլանտիայից, կամ ինքը: Այսինքն, Թուրքական սուլթանը վախենում էր Հոլանտիայում Զերազի ներկայութիւնից եւ սպառնում էր անդամ խզել իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները: Սուլթանը վախենում էր իր զոհերից, բայց Զերազը չվախենում նրանից եւ այդ պայմաններում, Յուլիսի 7-ին, Ամստերդամի ընտրեալ հասարակութեան առջեւ կարդաց մի վերջին դասախօսութիւն եւս: «Ես եկայ Աղգազրութեան համաժողովի ժամանակ, - ասում է նա, - որովհետեւ Ռիւ Պլասմը պէտք է երեւի կերուխումի պահուն, ըսելու համար, բաւի ախորժակ, Տեա՛ր, Դուն Պաթում, Կարս եւ Արտահան խլեցիր Թուրքիայէն, դո՛ւն Պոսնան եւ Հերցիգովինան, դո՛ւն՝ Կիպրոսն ու Եգիպտոսը, դո՛ւն՝ Թունուզը, դո՛ւն՝ առեւտուրը, դո՛ւն՝ երկաթուղիները եւ կը թողուք Հայաստանը ճաթիլ ... զայն պաշտպանելու համար չորս դաշնագիր ստորագրեցին վերջ»:

(Շար. 8)

ուած թուականէն չատ աւելի ուշ, թերատրա:

Սիրելի հայրենակիցներ. -

Այսօր եկած ենք մեծարելու Վարուժանի ծննդեան հարիւրամեակը: Անհրաժեշտ էր սպրվիլ եւ միտքը պահել՝ թէ ծնած էր 1884-ին: Ամէնքս ալ, դիտենք սակայն մահուան էր թուականը: Ցեղին զաւակը գնաց ցեղին հետ: Ցեղին կէսը չվերապարձաւ: Չվերադարձաւ ինք եւս: Մնաց հողին մէջ, հողին հետ. ինք՝ որ լաւագոյնս գիտէր թէ «այնքան մեծ ենք՝ որքան հողէն կը խմենք մեր զգացումները»: Ցեղին կէսը, ի սիւրտա աշխարհի, մնաց առանց հողի, իր արմատներուն երազով. ամէն ինչ հոտ է. դէպի մեր պապերուն, որ է՝ դէպի մեր աստուածները»: Դէպի մեր Վարուժանները՝ եթէ երբեք մեզի եւս վիճակուի, օր մը օրանց, իրեւ նուէր առանալ բուռ մը հող՝ բերուած հայրենիքի դաշտերէն: Դէպի Վարուժանները, դէպի լեզուն ցեղին միւս կէսը, ամբողջ արեւմտահայութիւնը՝ ի սիւրտա աշխարհի: Դէպի մեր մշակոյթը, արեւմտահայո՛ւ մեր մշակոյթը. մեր արժանապատուութիւնը: Այո՛, արեւմտահայու արժանապատուութիւն մը ունինք, Վարուժաններէն փոխանցուած ոգի մը, ուժ մը՝ զոր, աշխարհին մէջ ցիրուցան՝ աշխարհին հետ չենք փոխեր սակայն: Այո՛, աշխարհին հետ չենք փոխեր մեր լեզուն, ամբողջ մեր զգացողութիւնը՝ որքան ալ մարդիկ պետական լեզու հրամցնեն արեւելահայերէնը՝ արեւմտահայերէնը թաղուի, յուղարկաւորի՛ իրենց գիւղիկտատութեանը մէջ անհետեւթ ու ծիծաղելի: Վարուժաններու ծառին քար նետել՝ կը մխի միայն մեր ինքնութիւնը մերժելու եւ, կը կրկնեմ, մեր արժանապատուութիւնը վիրաւորելու: Այդ արժանապատուութիւնն է որ կ'ըսէ թէ ոչ ոք, ըլլայ նախագահ, փրոֆէսէօր թէ որեւէ ինտելիկենտ կամ զրոյ - բրոյ չհամարձակի չեղել, Սփիւռքի մէջ այսօր, մեր ստեղծագործական բնական ուժին, խաթարել մեր երկունքը՝ կեղծ պատկերով ու պատուասաններով: Վարուժաններու ծառը, որքան ալ հողատերկ, կը պահէ տակաւին որեւէ տեսակի պատուաստ մերժելու իր աւիւնը, ուժը: Երկունքով, ոչ միայն ճակտի՝ այլեւ ծոքի՛ քրտինքով չահուած իր արդար իրաւունքը:

Սիրելի հայրենակիցներ. -

Այս տարի, Սփիւռքէն Հայաստան ամբողջ Հայութիւնը ոգեկոչեց ու կը չարունակէ ոգեկոչել Վարուժանի ծննդեան հարիւրամեակը: Մեծարանքի այս հանդիսութիւնները, կը յուսանք, պիտի ծառային զայն վերածելու ներկայութեան՝ եւ ոչ թէ յուշարձանի: Բոլոր կոթողները վա՛ռ՝ եթէ երբեք բարձրացած են ի ցոյց մարդկան միայն: Սիրտը կը մերժէ ցուցականութիւնը, միտքը՝ ինչ որ աւելորդ է, անեղէն: Հայ ժողովուրդը մերժած է յուշարձանը եւ փոխան կիսանդրիի՝ փոխանցուած երա՛զն է բարձրացուցած, - ինչ մեր խաչքարերը՛ վկայեն: Մենք ֆեթիշիստ չենք: Մեր ֆեթիշը դիրքն է եւ ոչ թէ արձանը: Մեր ֆեթիշը ոգին է եւ ոչ թէ մարմինը: Մեր ֆեթիշը հոգին է եւ ոչ թէ մարմինը: Մեր ֆեթիշը ներքին ազատութիւնն է եւ ոչ թէ ստրկութիւնը: Մեր ֆեթիշը ինքնութիւնն է եւ ոչ թէ ինքնութեան ուրացումը: Մեր ֆեթիշը ինքնութեան ներքին ազատութիւնն է եւ ոչ թէ ինքնութեան ստրկութիւն

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մալվինէ Լուսալեան 500 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Բիւզանդ Պէֆէրի մահուան տարեդարձի փոխան ծաղկեպսակի։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Արշամ Իսպէրեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի Նեկտար Քիւրտեանի և 200 Ֆ. Մարի Տօնէլեանի յիշատակին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

ՆԻՍ. - Գեղամ Խոսրովեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷԼ. - Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդրոնական վարչութիւնն շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրատուութիւնները. - Տիկին Վարսենիկ Աշճիքաշեանի մահուան տարելիցին հոգեհանգստեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Աչճիքաշեան 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Բօրիս Մուսաէլեան 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Վարդան Տէր - Կարապետեան 50 Ֆ., Տիկին Սեմագիլ Պարէեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Ֆերտի Հրաչ - եան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Մաշոյեան 50 Ֆ.։

×

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ զպրոցին՝ իրենց ապաքինման առթիւ. - Պ. Թ. Քէշիշեան 150 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ց. Մաշոյեան 200 Ֆ. իրենց աղջկան Մարիանի եւ Շարլ Ղազարեանի ամուսնութեան ուրախ առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ա. Մազաքեան 500 Ֆ.։

ՍԷՆ-ԺԵՐՕՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Ս. ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻ ՍԷՆ - ԺԷՌՕՄ-Ի ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՕԾՈՒՄ ՄԱՐՄԱՐԱԿԵՐՏ Ս. ԽՈՐԱՆԻ, Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻԻՆ

ՍԷՆ - ԺԷՌՕՄ-ի եւ Շրջակայից Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը պաշտօնապէս կը ծանուցանէ թէ՝ ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս կը տօնախմբէ եկեղեցւոյ հինգերեքսնեակ եւ անուանակոչութեան 52-րդ տարեդարձը, Հոկտեմբեր 28, կիրակի։

Այս առիթով կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ՝ հոգիներուն համար եկեղեցւոյ հիմնադիրներուն, Շինութեան Յանձնախումբի եւ թաղականխորհուրդի անդամներուն, Օժան - դակ Տիկնանց Միութեան անդամուհիներու եւ բոլոր անոնց որոնք նիւթապէս, բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս աատարած են եկեղեցւոյ շինութեան եւ որոնք այսօր առյաւէտ բաժնուած են մեզմէ։

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Քարոզի աւարտին կը կատարուի Օծումը մարմարակերտ Ս. Խորանին որ վիներուեցաւ նուիրատուութեամբ՝ Վարդան Պանոիկեանի։

Ս. Խորանի օծման կը յաջորդէ Օրհնութիւնը Մատաղի եւ ապա Հոգեհանգիստ։

Աբարողութեանց աւարտին եւ Մատաղի բաշխումէն վերջ տեղի կ'ունենայ պինեաձոն՝ եկեղեցւոյ վից սրահին մէջ։

Պատարագին, Հոգեհանգստեան եւ պինեաձոնին ներկայ պիտի ըլլայ Մարսէյլ քաղաքի Առաջին Թաղամասի քաղաքապետը՝ Պ. Լուսիէն Վէյկան իր չքախումբով։

Կը խնդրուի Թաղիս եւ շրջակայքի Հայութենէն որ խուռներամ ներկայութեամբ յարգէ նուիրական յիշատակը Թաղիս նըն - ջեցեալներուն։

Մատաղի մասնակցութիւն ընել ուզողները կրնան դիմել թաղականութեանս։

ԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷԼ. - Սէն Ժէռօմի Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը տօնէ Հայկական Ծնունդը, Յունուար 5-ին, Շաբաթ իրիկուն։

×

Հայ Արիւներու Միութեան 54-րդ տարեկան ցերեկոյթը՝ Կիրակի, 1985, Մարտ 3-ին, կէսօրէ վերջ, ժամը՝ 14·30-ին Սալ տը լա Շիմի, Փարիզ։

RECHERCHE

Dame cinquantaine, serieuses références pour tenir compagnie à monsieur âgé valide. Nourrie-logée.

Téléphoner :

828 - 17 - 52

aux heures de repas

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին հովանաւորած Հայերէնի դասընթացքները՝ չափահասներու համար կը սկսին Նոյեմբեր 5, Երկուշաբթի, ժամը 6 - 8՝
Centre Social d'Estressin.

SALLE GAVEAU
45, rue La Boëtie
Paris

CONCERT

Jean DER-MERGUERIAN
violon

SAMEDI 27 OCTOBRE à 20 H. 30

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ
ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱՄՍՈՒԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐ

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ-ի
կատակերգութիւն երեք արար

Կիրակի, Հոկ. 28, 1984, ժամը 16-ին

Centre Culturel Jean ARP
22, Rue Paul Vaillant Couturier, CLAMART

ԵԿԷ՛Ք ֆանի մը հաճելի ժամեր անցընելու
միաժամանակ օգտակար ըլլալով եկեղեցւոյ

Prix des billets 80 et 40 Frs. : Entrée gratuite aux enfants de moins de 12 ans.

POINTS de VENTE :

— **Eglise apostolique arménienne, 6, Ave. Bourgain, ISSY :** **Tél. : 644 - 28 - 52**
— **TELE-Condorcet : 175, Ave. Jean Jaurès, CLAMART :** **Tél. : 642 - 56 - 17**
— **FRUITS et Primeurs Papazian : 32, Ave. de la République, ISSY :** **Tél. : 642 - 20 - 49**

Կ. Ս. Մ.

ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

1984 - 1985 *տարեշրջանի հաշտարանները սառնալու համար կրթաթոշակի թեկնածուներէն կը խնդրուի գրաւոր կերպով դիմել մինչեւ Հոկտեմբեր 31 :*

Les Anciens du Lycée GUETRONAGAN
32, rue de Trévise, 75009 PARIS

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ի նպաստ հայկ. վարժարաններուն
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2-ԻՆ

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆԸ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, նշանտուք	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% ԹԷ·ՎԷ·Ա· (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Աւելարական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՈՒՅՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՁԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՇԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ԱՆԴԱՄ

ԾԱՏՈՒՐ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ
«ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ՄԸ ՈՐ ՉՈՒԶԵՑ ՄԵՌՆԻԼ»Ը

Եօթանասուն տարի առաջ, մթնշաղ առաւօտ վերջ բարի այդալոյսին երկինք ու երկիր զիրար տեսնելու եւ ողջագուրուելու մօտ, մօտեցան իրարու անհունութեան մէջ: Ճառագայթազօծ արեգակը խաւարման չրջան բոլորեց:

Այս արտասովոր, տեղիտալի վիճակը չմեցուց մանաւորապէս գաւառացիին: Արեւի խաւարման ընթացքին, յանկարծ տեղի ունեցաւ սովալլուկ մարախներու արշաւը եղանակի հունձքին որ պատրաստ էր հնձուելու: Մարախներու երամներ իրենց թաքստոցներէն դուրս գալով վիճացուցին ցորենի արտերու եղանակի հունձքը:

Բնութեան այս երկու անակնկալ վերիվայրումները ամլութեան դատապարտեցին գաւառացիի չինարար բազուկը:

Բնութեան սխալ ահազանդն էր ամէնուրեք. երկինքի եւ երկրի անհրապոյր համբոյրը ու մարախներու անակնկալ արշաւանքը, քանդիչ խաղը:

Գաւազանակիր ծերեր կը մեկնաբանէին այս անակնկալ երեւոյթները, որոշ յոռետեսութեամբ:

- Ժողովուրդի մը, հայ ժողովուրդին սխալ ոգիսականն է որ կ'արծարծուի դառն ու դաժան պայմաններու տակ:

Գաւառացի ժողովուրդն Հայոց այս անսովոր կացութեան մէջ, ակամայ կ'անդրադառնար բնութեան յարափոփոխ եւ անխմանալի խաղերուն:

Ցաղին զլխաւոր և այլազան պահանջները սկսան հետզհետէ կնճռոտիլ ու ճամբայ բանալ, գաւազի՛ր, մահացու երեւոյթներու որոնք կը պատրաստուէին լուռելեան, անազմուկ կերպով: Այս ազուէամիտ լռութիւնը ծնաւ 1915 թուականը:

Ու ահա՛, կը քօղազերծուի թշնամիին ազգայեղական արհաւիրքին պատճառած մահուան սաւերները...: Մեծ Եղե՛ռն, ջարդ ու աքսոր ղէպի անապատներ, անծանօթ վայրեր: Մարդկային կարաւանները, քալելու դատապարտուած, սակայն ո՞ւր: Մայրեր, մանուկներ, անօթի ծարաւ, օրերով անապատներու կիզիչ արեւին տակ կը չարչարուէին, կը մարակուէին ու կ'իյնային խուճապահար իրարու եանէ:

Զարհուրանքի աննկարագրելի տեսարաններ ճամբաներու վրայ, գիւղերու քաղաքներու մէջ անոէր ու բոլորովին լքուած ա՛յն օրերուն:

Անհրապոյր երկի՛նք, անհամբոյր երկի՛ր ...:

×

Ասօքը տանք այս խժդժութեանց ականատես, մեր յարգելի մտաւորականին, Ծատուր Պէրպէրեանի, որուն վերջին հրատարակած հատորը կը ներկայացնէ հայ ժողովուրդի ոգիսականը իր ականատեսի վկայութիւններով:

Ընթերցո՛ղ, բանանք միասին զեղատիպ հատորը ու հոն պիտի դանենք առաջին էջէն մինչեւ վերջինը, լացի, ողբի, զարհուրանքի եւ անանուն զրկանքի սրտակեղեք տեսարաններ զիրար զերազատող՝ հարեւան թշնամու կողմէն կազմակերպուած խժդժութեանց: Լեռներու, ձորերու խորխորատին մէջ, ոտարոսիկ, անօթի կարաւաններու անողորմ վիճակը կը պլէ ու կ'անցնի Տանթէի «Աստուածային կատակերգութիւնը: Ուշադրութիւն՝ հոս կան ու կը մնան, անպատիժ հերեսիկոսներ, դահիճներ, արիւնախում, կան նաեւ մարդեր որոնք կը հնձեն իրենց նմանին կեանքը վասն կրօնքի, կրօնամոլութեան:

Այժմ խռովքի եւ նզովքի անհերքելի իրականութեան առջեւ կանդնած խաղաղութեան սպիտակ թաչկինակով, ունկընդրենք հեղինակին արդար պատանքն ու ազերսը բարձրեալն Աստուծոյ:

- Տէր Աստուած, դիտես հայրս ու մայրս. կը ճանչնաս անոնց սիրտն ու հոգին. մանաւանդ ներքաշխարհը, ուր կը տիրապետէին սէրը անկեղծ, ճշմարտութիւնը անարատ, բարեգործութիւնը անժխտելի: Եւ անոնց զաւակը եւ միակ ժառանգորդը, օր մը ըսին լինծի: Զաւակ, ջանա՛ ըլլալ բարի, ազնիւ հայրենասէր, երգէ սէրը մեր ժողովուրդին, աշխատանքը հայ չինականին եւ փառքը ցեղին հայկազանց»:

Որբանոցային կեանք ապրող յարգելի հեղինակին այս հատորը արդարեւ հիւսուած է ողբի, խռովքի եւ նզովքի դառնաշունչ տողերով:

«Մխացող աւերակներ» յօդուածին ընթերցումը անժխտելի ողբահիւս տողեր են անտարակոյս:

- Աւերակ տուներու ակերեւոյթ աճիւնները սուրբ. ամխներով արեւին ու անձրեւին տակ մնալով հալեցան առանց ափ մը հողի: Մեր քաղաքները մնացին քանդուած, տաճարները մթապատ ու դատարանները պարապ, առանց աշակերտի եւ ուսուցչի»:

Հեղինակը կանդնած արդարութեան պատնէշին՝ կ'ահազանգէ, ի լուր աշխարհի քաղաքակիրթ մարդկութեան, թէ մարդը իր նմանին զազանն է ու կատղած թշնամին որ միայն մէկ բան դիտէ. կեղեքել, կողոպտել ու ենթարկել ահաւոր տանջանքներու, առանց սպասելու որ սպիտան վէրքերը, կրկին հալածել մինչեւ վերջին մարդը յանուն կրօնքի եւ թշնամանքի: Այս է եզած Հարեւանի քաղաքական մտածումը հանդէպ քրիստոնեայ աշխատաւոր տարրերու:

Այժմ կարդանք մասին «Ոճիր եւ հատուցում» խորագրուած էջը: Հեղինակը արդարութեան նժարը ձեռքին կը ներկայացնէ Փոքր Ասիոյ մէջ տեղի ունեցած դրուագ մը, որուն հերոսներն են անտէր պատաւ Նանին եւ փարթամ Մելիք աղան: Այս վերջինս պատճառ կ'ըլլայ պատաւին ուլիկին մեռնելուն: Սակայն անընդհատ բամբասանք ու պարսաւանք իր հասցէին պատճառ կ'ըլլան որ ի վերջոյ գոռոզ աղան իր յանցանքը խոստովանի ու պատաւ կնոջ հատուցում մըն ալ ընէ:

Այս յատուր պատչաճի «Թշնամանքը» իր տուեալներով չատ կը նմանի մեր գարաւոր հարեւանի կատարած ջարդին որ կը մնայ իր հունին մէջ թէ անլուծելի եւ թէ առանց հատուցումի: Տխուր պատրանք մըն է այս մարդ արարածի զազանութեան մէջ, ու կը մնայ անլուծելի այս օրերուն, երբ ջարդարարը կը փորձէ ուրանալ հազար միջոցներու դիմելով, կը աքնի պարակել աչք ծակող իրականութիւնը քաղաքակիրթ ժողովուրդներու ներկայութեան իսկ:

«Կարկուտէն վերջ» յօդուածը իր ամբողջութեամբ ողբերգութեան սխուր նշուպարանն է, որ կը բացուի հայ խլեակին առջեւ, հոս ալ հազար ու մէկ անակնկալներ վաչխատու տարրերու կողմէ, որոնք անխնայ կը հետեւին Բարձրագոյն Դրան հրովարտակներուն, իրագործել լիովին. «աւելցուք» մը եւս:

Կրկին, ամէնուրեք կը հետապնդէն հայորդիները...:

Նոյնինքն հեղինակին պատմութիւնն է. քիւրտ ընկերոջ մը հետ կ'աշխատին թուրք աղայի մը քով: Ամէն օր սպառնալիք, պատանեկութիւն մը որ կը մաչի անրակեխիզճ մարդոց քով: Ի վերջոյ, փախուստ դէպի իր հայրենի գիւղը՝ Գոմք, որ քանդուած է, եկեղեցին ախոռի վերածուած. ուր միայն անտէր քանի մը որբեր կը դեգերէին: Պատանին կը յանձնուի որբանոց, յետոյ զայն կ'արձանագրըրեն Եփրատ Գոլէժը: Ծատուր Պէրպէրեան երեք տարի կ'ուսանի հոն:

Այս համառօտ տեղեկութիւններէն վերջ կրնանք հարցնել թէ ո՞վ է Ծատուր Պէրպէրեան: Ուշիմ աշակերտ եւ յաջողակ կարգ մը քննութիւններու: Ապրած է Սուրիա եւ Լիբանան, յետոյ Մարսէյլ հասած է 1926-ին:

Հակառակ իր երկարատեւ գժոխային կեանքին, Մարսէյլի մէջ կը գտնէ կարգ մը ուսանողներ, անոնցմով կը խանդավառուի: Կը հիմնեն «Մշակութային Միութիւն»ը եւ որպէս բեմ կը հրատարակեն «Հայ Գիր» վեմադիր - ամսաթերթ մը, որ կը տեւէ միայն տարի ու կէս: Զարքաչ, աշխատանքի նուիրուած, կը հրատարակէ չորս գիրք: Ունի բազմաթիւ ձեռագիրներ, մօտաւորապէս քսան գիրքի համար: «Յառաջ»ի լաւագոյն սաներէն է. եւ աշխատակցած է երկար տարիներ: Աշխատակցած է նաեւ «Պայքար«ի, «Արեւ»ի, «Նոր Կեանք»ի, «Աշխարհ» չաբաթաթերթերի եւ զանազան պարբերաթերթերու:

Արդ՝ այս հակիրճ տողերով հեղինակին չենք մօտենար որպէս գրական քննադատ, այլ կը զոհանանք ընդհանուր ծանօթագրում մը կատարելով իր գործին մասին: Մեր եղբայրը տարիներով քալած է փըչոտ ճամբաներէ, սակայն յաջողած է բերել իր նպաստը հայ գրականութեան:

Իմացական աշխարհդ թող մնայ միշտ հատատուր մեր գրականութեան վերելքին, ու անբասիր հայրենասէրի գրիչդ միշտ բեղուն, ապագայ գործերուդ համար:

Այո՛, զաւակներն ենք «ժողովուրդի մը որ չուզեց մեռնիլ»:

ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

ԻՈՆՃՊԷՍ ԾՆԱՒ ՄԱՖԻԱՆ

Այս օրերս կրկին շատ կը խօսուի Մաֆիային մասին: Ստորեւ հակիրճ պատմական մը, քաղուած տեղական մամուլէն:

×

Մաֆիան պաշտօնապէս ծնունդ առած է 1742-ին Սիկիլիա, Փալերմայէն քանի քիլոմեթր հեռաւորութեամբ չրջան մը: Վերջերս Պրազիլի մէջ գործի մարդու մը Թոմասօ Պուսքէթայի ձերբակալութիւնը եւ իր ծննդավայրը Սիկիլիա ետ զրկուիլը պարադայ մըն է որ ցոյց կուտայ թէ այսօր երկու հարիւր տարի ետք գաղնիի այս կազմակերպութիւնը որքան կենսունակ է ու զօրաւոր: Իրաւ ալ, գաւառացիին առջեւ որ վարեց նաեւ զօրավար Տալլա Քիէզայի Մաֆիայի կողմէն սպանութեան հարցաքննութիւնը, խօսած է Թոմասօ Պուսքէթա: Ան թմրեցուցիչի մէջ ազգային առուծախին գլխաւոր պարագլուխներէն մէկն է: Զինք կոչած էին «երկու աշխարհներու գործատէրը»: Առաջին անգամն է որ Մաֆիայի այսքան կարեւոր դէմք մը խոստովանութիւններ կ'ընէ: Այս բանը ըրաւ, որովհետեւ իր ընտանիքին բոլոր անդամները, 14 հոգի սպանուած էին Մաֆիայի կողմէ: Գիտէ թէ «կորսնցնողներու խումբ»ին կը պատկանի ինք. որեւէ յոյս չունի այլեւս ու տեղի կուտայ:

Ուրեմն ի՞նչպէս ծագում առած է ոճրային այս անօրինակ կազմակերպութիւնը:

Հեղնական արտայայտութիւն մը պիտի ըլլայ թերեւս ըսել թէ Մաֆիան հիմնուած է յարգել տալու համար կարգ ու կանոնը:

Սիկիլիոյ մէջ 1739-ին սպանուած քաղաքացի առաջին յեղափոխականի լուր երթալ թուրքերի յեղափոխական լուսնգներին եւ հայ ժողովուրդի կարծեցեալ ազատութեանը: Ամուսկի, ամբոխի եալ խիղճի մէջ մոռացուել էին բոլորը եւ Զիրազը նոյնպէս: Օրուայ աչերը ուրիշ. նեն էին, նորերը, որոնք ոչ այնքան իրենց տուածով, որքան վերցնելու ցանկութեամբ էին մեծ ու հարուստ, մինչդեռ Զերազը, ինչպէս նկատում է Ա. Ճարութիւնեանը, «ցոյցերու, ոտներու եւ բառերու հայրենասէրը չէր: Նա ամէնէն զգուշաւորն էր, ամէնէն սակաւախոսը, որ համեստօրէն կանգնած էր անկիւնը...»:

(Շար. 10)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ ՈՐՈՆՈՂԸ

ԿԱՐԼԷՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Ապա, դիմելով Հոլանտիայի ժողովուրդին, ասում է. «Հոլանտական ժողովուրդ, դուն որ երեք դար առաջ, ազնուաբար հիւրընկալեցիր իմ նախնիքը՝ ինձ նման զոհեր մուսուլմանի հալածանքին ... քենէ այսօր մէկ չնորհ պիտի խնդրեմ չունիմ պէտք ոսկիիդ եւ ո՛չ իսկ արիւնիդ, պահէ՛ զանոնք երջանկութեանդ, մանաւանդ քո ապահովութեան համար, քանի որ Խաղաղութեան համաժողովը չպիտի յանդի զինաթափ անելու բիրտ ուժը: Քենէ բոլոր խնդրածս՝ դոյդն համակրանք մ'է դէպի խաւչելեաց Հայաստանը...»:

Իր գրական ու հրապարակախօսական ակտիւ գործունէութեան համար Զերազն ընտրուել է «Արեւելքի բանահիւսութեան», «Լոնտոնի Արքայական Ասիական ընկերութեան», Լորիանի, Սէն-Նազէրի, Անվէրսի աշխարհագրական եւ մի չարք այլ ընկերութիւնների անդամ:

1893-ին Ամերիկայի յայտնագործման 400-ամեակի առթիւ Չիքագոյում հրաւիրուած արուեստահանդէսին կազմակերպուեց նաեւ կրօնների տիեզերական համաժողով, որին մասնակցել եւ միքանի ճառերով ու դասախօսութիւններով հանդէս է եկել նաեւ Մինաս Զերազը: Այդ համաժողովում նա ընտրուել է պատուոյ նախագահներից մէկը եւ 2000 պատւիրակների մէջ այն 25 ընտրեալների թուումն էր, որոնց չնորհուել է համաժողովի ոսկէ մետալներ, իսկ Նիւ-Եորքում, Պոսթընում, Ֆիլատելֆիայում եւ Ամերիկայի այլ քաղաքներում կարգացած հրապարակային դասախօսութիւնների եւ ազգանուէր գործունէութեան համար ամերիկահայ համայնքը նրան յանձնել է յատուկ ոսկէ չքադրամ հայկական պինանիչով եւ Զերազի անուան արձանագրութեամբ: Նա պարգեւատրուել է նաեւ «Ազատարար Պոլիվարի հրամանատարութեան խաչ»ով. ու պատուանշանով, որոնք Վենեզուէլայի վարչապետ Անդրադէին Զերազին է յանձնել փոքր ժողովուրդների ազգային ազատագրական չարժման մատուցած ծառայութիւնների համար, ինչպէս նաեւ «Հայրենասէր Հայու մը մէջ մեծ Պոլիվարի հոգին նշմարելով»: Երրորդ չքանչանը՝ «Արեւի եւ Առիւծի սպայութեան աստիճանը», Փարիզում Զերազին է յանձնել Պարսկաստանի Մուզաֆֆէր էդ Դին շահը:

1898-ին զգալով, Անգլիայի գիւանագիտական խարէութիւնը, Զերազը հիասթափուած թողնում է Լոնտոնը եւ հաստատում Փարիզում՝ այնտեղ տեղափոխելով նաեւ «Լ'Արմէնի»ի հրատարակութիւնը, որը չարունակուեց մինչեւ 1906: Ֆրանսիայում նա աշխատակցում է մի չարք թերթերի ու պարբերականների, թարգմանում ու ֆրանսերէն հրատարակում է Գամառ-Քաթիպայի, Պետրոս Դուրեանի ու Նար-Պէյի ընտիր բանաստեղծութիւնների երկհատորեակը, հանդէս գալիս հրապարակային դասախօսութիւններով՝ նախանձելի մի յամառութեամբ արծարծելով Հայկ. Հարցը եւ պաշտպանելով Հայութեան դատը:

1908-ին Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումից յետոյ, չատերի հետ Զիրազն էլ վերադարձաւ Պոլիս՝ հատատարուելով երիտ թուրքերի յեղափոխական լուսնգներին եւ հայ ժողովուրդի կարծեցեալ ազատութեանը: Ամուսկի, ամբոխի խիղճի մէջ մոռացուել էին բոլորը եւ Զիրազը նոյնպէս: Օրուայ աչերը ուրիշ. նեն էին, նորերը, որոնք ոչ այնքան իրենց տուածով, որքան վերցնելու ցանկութեամբ էին մեծ ու հարուստ, մինչդեռ Զերազը, ինչպէս նկատում է Ա. Ճարութիւնեանը, «ցոյցերու, ոտներու եւ բառերու հայրենասէրը չէր: Նա ամէնէն զգուշաւորն էր, ամէնէն սակաւախոսը, որ համեստօրէն կանգնած էր անկիւնը...»:

(Շար. 10)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ԶԵՒԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

նոյց կը նուիրէր բերքէն մաս մը, հունձքին պաշտպանութեան վոխարէն։

1742-ին մատակարարները Փալերմայէն քան քիլոմեթրի չափ հեռու հասաքուե - ով, ժողով մը դումարեցին, ուր պիտի հիմնուէր ապագայ Մաֆիա-ն, որուն կազմութիւնը անփոփոխ կը մնայ մին - չեւ այսօր։

Սիկիլեան, մատակարարներու հասաքուած թուականին կը նմանէր փար Ուէսթի մը եւ նոյնիսկ չատ աւելի բիրտ։ Քալապրացիները ահաբեկչութեան դէմ կալուածատէրերու հակահա - րձութիւնը։ Ամէն բան արտօն - ուած է տոկալու համար. կը գողնան, կը թնարարեն, կը սպաննեն, կը սպառնան, կը չարչարեն։ Բերքէն կատարուած կա - մաւոր օժանդակութիւնը չուտով կը վե - րածուի տուրքի։ Կը մաքրատարծուին ճըշ - դապահութեամբ չվճարողները։ Իսկոր ոճիրներուն վրայ կ'իյնայ լռութեան անթնայ օրէնքը՝ օմէրթա-ն։ (Լռութեան օրէնքը առաջին անգամ ոտնակոխ կ'ըլ - լայ 1963-ին ամերիկեան Մաֆիա-յի հա - արակ մէկ «գինուոր»ին, Ճո Վալաչիի կողմէ)։

Այս նոր կազմակերպութեան - Մա - ֆիայի - վճռակամութեան, բրտութեան գիմաց, քալապրացիները կը ճգնեն ու կը գտանան իրենց խոպան հողերը։ Անոնք մինչեւ 1783 պետի բացակային Սիկիլիա - յէն. այս միջոցին Մաֆիա-ն չի լուծուիր, անհետանար. ընդհակառակն, կը զօրա - նայ ամբողջ կղզիի տարածքին կը կազ - մակերպէ պայքար մը Նաւոլիի տուրքե - րուն դէմ, սիկիլիական նշանարանին հա - մաձայն.- «Ամէն չարիք հիւսիսէն կու - գայ. ծաղկախոտը, գինուորները ու տուր - քերը»։

Թշուառութիւնը վերստին քալապրա - գիները չարժումի կ'անցընէ դէպի Սիկի - լիա, 1783-ին։ Նոր կոտորած մը. միայն քաթանգարօ գաւառին մէջ քառասուն հա - զար քալապրացիներ կը սպաննուին, այր, կին ու տղայ։ Այլեւս հակցած են, պի - տի չվերադառնան։ Սակայն հիմա Մա - ֆիա-ն կղզիին տէրն ու տիրականն է։ Տասը տարի ետք միջամուխ կ'ըլլայ քա - ղաքականութեան, կ'ընդդիմանայ երի - տասարդ Սիկիլիացիներու գինուորագրու - թեան երկու Սիկիլիաներու պատերազ - մին համար, Ֆէրնանտօ Ա.-ի դէմ։ Աւելի ոչ պայքար կը մղուի Քարպօնարիներուն դէմ, անոնք ալ հասած հիւսիսէն. յետոյ կարիպալտիի հետ կարճատեւ դաշնակ - ցութիւն մը եւ իտալական միութեան ծա - գումին հետ թերակղզիին քաղաքական ու վարչական կազմակերպումը։

Ժ. դարուն ընթացքին է որ կազմա - կերպութիւնը ճիւղ կը հաստատէ նաեւ Ամերիկա. ապատամբ կամ ոճրապարա - երիտասարդ Սիկիլիացիներ կը գաղթեն նորին կազմակերպութեան օժանդա - կութեան։ Հոն, անոնք գիրենք կը գտնեն իտալացի գաղթականներու թշուառ գան - գուածին մէջտեղ եւ չուտով կը վերա - հաստատեն մաֆիական օրէնքը ռաֆէք - պրուած Ամերիկայի մէջ։

1891-ին Նիւ Եորք Թայմզ կը տեղե - կացնէ Ամերիկացիներուն թէ ոճրային կազմակերպութիւն մը սպաննած է Նիւ - Օրլէանցի ոստիկանապետը, ի զուր ջա - նալէ ետք գայն կաշառել։ Հակազդե - ցութիւնը բուռն է. իտալական ծագումով 14 Ամերիկացիներ որոնք մեղադրիչ կը նկատուին այս սպանութեան, լինչի կ'են - թարկուին ամբոխին կողմէ։ Սակայն ո - չինչ պիտի կրնայ կասեցնել ամերիկեան Մաֆիա-ի ընթացքը, որ չուտով իր ներ - կայացուցիչները կ'ունենայ նահանգային ժողովներու, յետոյ դաշնակցային խոր - հրդարանին մէջ, կ'ունենայ իր դատա - ւորներն ու ապահովութեան պաշտօնա - ները Արեւելեան, Միջին - Արեւմտեան կամ Խաղաղականի կողմերու ամէնէն հա - րուստ նահանգներուն մէջ։

Այսպէսով, Ժ. դարուն մարդիկն ու իրենց հարստութիւնը, ապահովութեան մէջ պահելու, Սիկիլիոյ մէջ կարգ - կա - նոնը հաստատելու նպատակով ստեղծը - ւած ինքնապաշտպանութեան այս կազմա - կերպութենէն ծնունդ առած է միջազ - գային ոճրային կազմակերպութիւն մը, այսօր այնքան կարող ու հզօր որ ոչ ոք կրնայ լրջօրէն հաւատալ թէ իր պարա - գլուխներէն մէկուն, կամ նոյնիսկ չա - տերուն մատնութիւնները, կրնան գայն կորուստի մատնել։

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 14-ին Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ եպիսկոպոսական պատարագ, ձեռամբ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի, Սրբոցն Թարգմանչաց ազգային ու եկեղեցական ոճնին առթիւ։ Մայր եկեղեցին որ օծուած էր 1931 Հոկտեմբեր 25-ին, նոյն ոճնին օրը, կը բոլորէր ուրեմն, օծումի եւ անուանակոչութեան իր 53-րդ տարեդարձը։

Ինչպէս աւանդութիւն դարձած է, այս տարի եւս Հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ Մայր եկեղեցւոյ հիմնադիրները՝ Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեանի, Աղետ Վահան Խորասանճեանի եւ եկեղեցւոյ չինութեան նուիրատու բոլոր անձերուն յիշատակին։ Այս չարքին բացառաբար աւելցաւ այս տարի Մեծն Կատրոնի անունը։ Հոգեհանգստեան արարողութեան ներկայ գտնուեցաւ նաեւ իր ծոռը՝ Տէյվիտ Կլատսթըն որ Անգլիոյ Մարսէյլի հիւպատոսն է։

Տարեկան բացառիկ այս արարողութիւնը բուռն է. իտալական ծագումով 14 Ամերիկացիներ որոնք մեղադրիչ կը նկատուին այս սպանութեան, լինչի կ'ենթարկուին ամբոխին կողմէ։ Սակայն ոչինչ պիտի կրնայ կասեցնել ամերիկեան Մաֆիա-ի ընթացքը, որ չուտով իր ներկայացուցիչները կ'ունենայ նահանգային ժողովներու, յետոյ դաշնակցային խորհրդարանին մէջ, կ'ունենայ իր դատաւորներն ու ապահովութեան պաշտօնաները Արեւելեան, Միջին - Արեւմտեան կամ Խաղաղականի կողմերու ամէնէն հարուստ նահանգներուն մէջ։

Այսպէսով, Ժ. դարուն մարդիկն ու իրենց հարստութիւնը, ապահովութեան մէջ պահելու, Սիկիլիոյ մէջ կարգ - կանոնը հաստատելու նպատակով ստեղծուած ինքնապաշտպանութեան այս կազմակերպութենէն ծնունդ առած է միջազգային ոճրային կազմակերպութիւն մը, այսօր այնքան կարող ու հզօր որ ոչ ոք կրնայ լրջօրէն հաւատալ թէ իր պարագլուխներէն մէկուն, կամ նոյնիսկ չատերուն մատնութիւնները, կրնան գայն կորուստի մատնել։

Թեան բացի անգլիացի հիւրերէն, ներկայ գտնուեցան նաեւ նահանգապետ Պ. Սոմվէյ՝ Մարսէյլի քաղաքապետի ներկայացուցիչ, եւ առաջին փոխ - քաղաքապետ Պ. Գորտանիէ։

Երգեցողութիւնները կատարուեցան Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Խաչիկ Եըլմազեանի։ Աբարողութիւնը կը ձայնագըրուէր ու կը նկարահանուէր Պ. Ստեֆանեսքոյի կողմէ, հեռատեսիլի Ա. կայանին իր յայտագրին համար։

Ժողովուրդը եւ հիւրերը մեծ ուշադրութեամբ հետեւեցան պատարագին, յատկապէս Յակոբ Եպիսկ.ի քարոզին ընթացքին, որուն բնաբանն էր, Սրբոց Թարգմանչաց ազգային ու եկեղեցական ոճնը։ Քարոզին Թարգմանութիւնը բաժնուած էր նախապէս հիւրերուն, որպէսզի կարենան հետեւիլ։ Եպիսկոպոսը անդրադարձաւ Թարգմանիչներուն առաքելութեանց, ընդլով ամփոփ պատմական մը։ Ցետոյ ան յիշեց Մայր եկեղեցւոյ հիմնադիրները, ինչպէս նաեւ կլատսթընի պատմական ջանքերը, ի նպաստ հայ ժողովուրդին արդար դատին։

Ցաւարտ արարողութեան, ի յարգանս Տէյվիտ Կլատսթընի, երգչախումբը մեծ յաջողութեամբ երգեց Ժ. դարու անգլիական եկեղեցական երգ մը։ Յակոբ Եպիսկ.ի առաջնորդութեամբ, ժողովուրդը դուրս ելաւ տաճարէն, եւ եկեղեցական դասը, հիւրերը կանգ առին եղեռնի յուշարձանին առջեւ ու խոնարհեցան մեր բիւրաւոր նահատակներուն յիշատակին։ Ապա, ուղղուեցան Սահակ - Մեսրոպ կեդրոնի Մշակութային Արծրունի Ջրբաշեան սրահը, ուր ընդունելութիւն մը տեղի պիտի ունենար։ Հոս, եկեղեցւոյ վարչութեան տեղապահ Պ. Արշամ Պապայեանի շնորհակալութեան խօսքերէն եաք յանուն վարչութեան (Ֆրանսերէն) արտայայտուեցաւ տոքթ. Կարապետ Խաղինէճեան որ ծանրացաւ Ուիլիամ Կլատսթընի քաղաքական հեռատեսութեան վրայ։ Ան յիշեց թէ ինչպէս Ու. Կլատսթընի քաղաքական կեանքէն քաշուած, կոչ կ'ուղղէր իր երկրի իշխանութեան, որպէսզի 1894-ին երբ արեւմտեան Հայաստանի մէջ ջարդերը սկսան, Անգլիա առանց սպասելու միւս մեծ Պետութիւններուն, զրահաւորներ ղրկէ Թուրքիոյ ծովերը, այդ ազէտին վերջ տալու համար։ Սակայն լսող չեղաւ. տոքթ. Կ. Խաղինէճեան եզրակացուց որ եթէ առենին ականջ արուէր իր կոչերուն, հաւանաբար պիտի դադրէին ջարդերը եւ 1915ի աղէտն ալ տեղի պիտի չունենար, ինչպէս նաեւ Հիթլէրի կողմէ Հրեաներու կոտորածը, Բ. Աշխարհամարտին ընթացքին։

×

Այս հանդիսութիւնը արձագանգ գտած է նաեւ Մարսէյլի «Լը Փրովանսալ» թերթին Հոկտեմբեր 15-ի թիւին մէջ։ Նկարագրական դրութեան ընկերացած է նաեւ լուսանկար մը, ուր կը տեսնուի Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան քարոզի ընթացքին։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

գերմանահայ Առաքելական

Նորհ. Մխիթեան փոխ - վարչապետ՝ Լէոնիտ Քօսդանտով, որ վերջերս մեռաւ Արեւելեան - Գերմանիա, ուր կը գտնուէր այցելութեան մը առթիւ, գերման մամուլին մէջ, առիթ տուաւ կարգ մը արձագանգներու։

«Ֆրանգֆուրթէր Ալկեմայնէ Ցայթունկ»ը կը գրէր հետեւեալը. -

Զորեքշաբթի օրը Արեւելեան - Գեր - մանիա սրտի տագնապէ մը մեռնող Նորհրդային Միութեան փոխ - վարչապետ Լէոնիտ Քօսդանտով այն անձնաւորութիւններէն մէկն էր, որ ոչ թէ միայն Արեւմուտքի տնտեսութեան մասնագէտներուն կողմէ կը դնահատուէր։ Ան երկու Գերմանիաները չատ լաւ կը ճանչնար՝ ոչ թէ միայն անոնց տնտեսութեան ծալքերը։ Արեւմտագերման - խորհրդային խառն յանձնաժողովի գոյք նախագահներէն մին ըլլալով ան չատ կը դնահատուէր Պոն-ի իր խօսակիցներուն կողմէ։ Քիմիայի նախկին նախարարը այս պաշտօնը ստանձնեց Թիխոնովէն 1980-ին, երբ այս վերջինը վարչապետի կոչումը ստացաւ։

. . . . . .

Քօսդանտով ազգութեամբ Հայ էր եւ ծնած 1915-ին Թուրքմենիստան։ Ասպարէզ մտաւ բամպակի գործարանի մը մէջ, յետոյ դառնալով քիմիայի ճարտարագէտ։

Քանըվեց տարեկանին համայնավար կուսակցութեան անդամակցեցաւ։ Աւելի վերջը՝ 1953-ին ազգի արդիւնաբերութեան գլխաւոր վարիչ նշանակուեցաւ, իսկ տասը տարի վերջ քիմիայի մեքենայներու պետական կազմակերպութեան նախագահ եղաւ, Քիմիայի նախարար դառնալէ առաջ։ Կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի անդամ ընտրուելէ ինը տարիներ վերջ ան փոխ - վարչապետ ընտրուեցաւ՝ 1980-ին, հակառակ այն բուռն քննադատութեան՝ ուղղուած իր հասցէին պարարտանիւթի արտադրութեան մեծ թերիներու պատճառով։ Երկու անգամ Լենինի չքանչանով պարգեւատրուեցաւ։

×

1984 Հոկտեմբեր 8-ին Հանովըրի «Քիւնթլէրհաուս» յայտնի չէնքին մէջ դասախօսութիւն մը տրուեցաւ, նիւթ ունենալով «Հայաստան՝ բաժանուած ազգ մը Բիւզանդիոնի եւ Պարսկաստանի մէջ - Հայաստանի պատմութիւնը, մշակոյթը եւ եկեղեցին»։ Երեկոյթին բանախօսն էր Ա. Շմիթ՝ Թիւպինկէնի համալսարանէն։

Սեպտեմբեր 9-ին Քասսըլի «Նոր Պատկերասրահ - Պետական Թանգարան»ին սրահներուն մէջ բացումը կատարուեցաւ Յակոբ Յակոբեանի եւ Ալեքսանդր Գրիգորեանի պատկերներու եւ ջրանկարներու ցուցահանդէսին։ Օրուան պատուոյ հիւրը էր Հէսսըն նահանգի Մշակութային նախարար Հանս Քրօլմանը։

Բ. Ք.

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՑԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Ց. Զ.)

- 28 -

ՁԻՈՒԼԻԷԴՈՒ ԵՒ ՌՈՄԷՕ

Ֆիլոդէնն, պարզապէս բացատրելու համար թէ ինչպէս էին իրերը, կծծի էր. ձեռքերը այնպէս պիրկ սեղմած, որ ձեռքէն դահեկան մը կորզելու համար հարկ էր Հայրն Ամառուած։ Սակայն Պրուէիա - գայի մեքենաները չգործածելու համար, երեք անգամ աւելի կը ծախսէր, եւ ամէն տարի մեքենայ մը բերել կուտար, ով գիտէ Ամառուծոյ որ տունէն։ Ապշութիւնները, - ինչպէս քարով սպաննուած հաւ մը, ծեծուած չուն մը, - բայց որ Պասսոյի համար, ուր արեւը ամառ առեն մարդոց գլուխները կը ճաթեցնէր, ու տուները վրանին կը ճղմէր, եւ ուր ձմեռ առեն ալ չէր հասկցուեր, թէ որն է գիւղը, որն է գիւղը, նման յիմարութիւն մը բաւական էր յաւիտենական կըռիւ լարելու երկու ընտանիքները։

Ֆիլոդէնն եկեղեցիէն մէկն էր. աւելի կը նախընտրէր թողուլ որ բոլոր ընտանիքը ճաթէր, քան թէ ինք պատարագ մը կորսնցնէր։ Իսկ Պրուէիաղայի ծերը, ի հեճուկս ընելու համար, Շաբաթ օրը կը հանդիէր ու կիրակի կ'աշխատէր, տան չուրջն ալ միշտ տղայ մը պահակ կը կեցնէր որ իրեն լմաց տար, թէ ե՛րբ Ֆիլոդէնն սահմանին մացառին կը հանդիպէր։ Այն առեն դուրս կ'ելլէր ու այնպիսի հայհոյանքներ կը սկսէր գոռգոռալ, որ կարող էր կաղնի մը կեղեւահան ընել։ Ֆիլոդէնն կը կլլէր, մաղձը վար կը ղրկէր, եւ ամէնը պահ կը դնէր սպասելով յարմար առենին։

Հասաւ 1908-ի գործադուլը. ամէնքը կարծես խենթ կարած էին, այնքան լուրջի առած էին ամէն բան։ Բնականաբար քահանան ալ մէջ խառնեցին, իրրեւ թէ տէրերուն կողմը կը բռնէր, ու պատերուն վրայ գրեցին, որ եթէ մէկը քաջութիւնն ունենար պատարագի երթալու, պիտի ղղջար։

Եկաւ Կիրակին, եւ Ֆիլոդէնն պահակ կեցնելով իր տղաքը ախոռին, ուսին առաւ որսի հրացանը ու հանդարտ կերպով գնաց պատարագի. ժամատունը գոռաց ծեր քահանան։

- Ձիս առանձին ձգեցին, ըսաւ քահանան, ամէնքը վախան նոյնիսկ աղախինը ու ժամկոչը. վախերնէն կը մեռնէին։

- Արժէք չունին, պատասխանեց Ֆիլոդէնն, հաւասարապէս կ'ընենք։

- Իսկ ո՞վ կը սպասաւորէ պատարագին։

- Ես կը մտածեմ, պատասխանեց Ֆիլոդէնն։

Եւ այսպէս ծեր քահանան սկսաւ պատարագը։ Իրրեւ սպասաւոր ունէր Ֆիլոդէնն, որ ծնրադրած էր Խորանին առաջեւանին, բայց հրացանը թեւին տակն էր։

Մարդ չկար եկեղեցիին մէջ. իսկ դուրսը կարծես ամէնքը մեռած էին։ Սրբոց - Թիւն Սրբոցին, երբ քահանան բարձրացուց սրբազործուած նշխարը, մեծ աղմուկով կռնակին վրայ բացուեցաւ եկեղեցւոյ դուռը։ Քահանան բնազդաբար հետեւ դարձաւ եւ տեսաւ բազմութիւնը, լուռ հաւաքուած հրապարակին վրայ։ Դրան վրայ երեւցաւ Կիւրոս Պրուէիա - դա, գլխարկը գլուխը ու գլանիկը բերնին։

Քահանան բարձր բռնած նշխարը, մընաց. կարծես քարացեր էր Կիւրոս ծուխ մը քաշէց, գլխարկը թիմեց գլուխը, գրպանը խոթեց ձեռքերը ու մտաւ եկեղեցի։

Ֆիլոդէնի նախ հնչեցուց զանգիկը, յետոյ նշան առաւ ու մէկ հարուածով չանթեց մարգը։ Նորէն լեցուց հրացանը, նորէն հնչեցուց զանգակը. քահանան արթընցաւ եւ անվրդով չարունակեց պատարագը։

Եկեղեցւոյ բակին մէջ, ճանճ մը իսկ մնացած չէր։

Կիւրոս մեռած չէր, ոչ ալ ծանրապէս վիրաւորուած։ Գետին տարածուած մընացած էր, որովհետեւ անմիտ վախ մը ունէր երկրորդ հարուած մը ընդունելու։ Ելաւ երբ պատարագը վերջացաւ. գնաց բժիշկին քաշել տալու համար գնդիկները, որ իր մէկ կողը մաղի վերածեր էին, եւ բերնէն ճիչ չհանեց։

(Շար. 109)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽՄԱՋԻ Շրջ. վարչութիւնը միջ - մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ վարիզեան շրջանի բոլոր մասնաճիւղերու ընկերուհիները, Շաբաթ, Հոկտեմբեր 27, ժամը 15-ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթը Տունը, 17 ռիւ Պլէօ :

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՒԷ

Աչխատանքի իրաւունք ունեցող հայ երիտասարդ մը արթուկի վրայ գործ կը փնտռէ :

Հեռաձայնել. - Աբշակ Ադամ
893 - 93 - 55

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏՔՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ի նպաստ հայկ. վարժարաններուն
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2-ԻՆ

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

ՏՕՆ ԳԻԻՏ ԽԱՋԻ

Հոկտեմբեր 28, կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-ին, Գիւտ Խաչի տօնին առիթով, Շարվիէօ, Ս. Նշան Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի :

կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ՝ Պ. Յակոբ Աբրահամեանի :

LEVON

Peinture — Aquarelle — Litho — Gravure
Relief — Cliché verre

EXPOSITION

organisée par

l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance
et le Musée Arménien de France
Fondation N. Fringhian

du 18 au 30 Octobre (16h à 21h)

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ
ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ՝

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՄԱՆՈՒԿ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28, 1984, ժամը 16-ին

MUSÉE GUIMET
6, place d'Iéna - Paris 16e

կը նախագահէ ..
ԳԻԻՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ
Առաջնորդ Փարիզի Հայոց

կը խօսին ..
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
ՏՈՔԹ. ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

դեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին ..
Լուսաւորիչ երգչախումբը
ղեկավարութեամբ՝ տոքթ. Լ. Մոմճեանի
Տիկին Ժանէթ Մափեան (*դաշնակ*)
Օր. Վիլմա Պէօրէէեան (*արտասանութիւն*)
Ստեփան Ագեան (*սանթուր*)

մուտքը ազատ է

Առաւօտուն՝ հոգեհանգստեան պաշտօն Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

GRAND DINER DANSANT

au profit de l'Ecole
St. MESROB
d'Alfortville

Samedi, 17 Novembre à 20 heures

Hôtel MERIDIEN
81, Bd. Gouvion St. Cyr — Paris 17e

Réservations : Dr. SIMONIAN
368 - 42 - 04

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ՝
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՋԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՆՆԱՃԻՒՂԻ
HOTEL HOLIDAY INN
Porte de Lyon — Dardilly

BAL ANNUEL

de la CROIX BLEUE ARMENIENNE de LYON
Samedi 27 Octobre de 21 heures à l'aube
avec
l'ORCHESTRE HARTANAG de Paris
tenue correcte exigée
Réservations jusqu'au Vendredi 26 Octobre — Tél. : 888 - 92 - 51

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

GRAND DINER
ET
BAL de NUIT

Sous la présidence effective de
Monsieur HENRI VERNEUIL

Dans les salons de l'Hôtel Inter-Continental
3, rue de Castiglione, Paris 1er
le Samedi 27 Octobre, à 20h 30

Participation Dîner et Bal : 350 F
Bal de nuit seulement à partir de 23h 00 : 70 F.

Réservation des billets et des tables au bureau de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni, 75016 Paris
Tél. : 520 - 03 - 18

SALLE GAVEAU
45, rue La Boëtie
Paris

CONCERT

Jean DER-MERGUERIAN
violon

SAMEDI 27 OCTOBRE à 20 H. 30

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Ս. ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻ ՍԷՆ - ԺԷՌՕՄ-Ի ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՕԾՈՒՄ ՄԱՐՄԱՐԱԿԵՐՏ Ս. ԽՈՐԱՆԻ, Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԷՆ - ԺԷՌՕՄ եւ Շրջակայից Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը պաշտօնապէս կը ծանուցանէ թէ՝ ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս կը տօնախմբէ եկեղեցւոյ հինութեան 54-րդ եւ անուանակոչութեան 52-րդ տարեդարձը, Հոկտեմբեր 28, կիրակի :

*Այս առիթով կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ՝ հոգիներուն համար եկեղեցւոյս հիմնադիրներուն, **Շինութեան Ցանձնախումբի** եւ թաղականխորհուրդի անդամներուն, Օժանդակ Տիկնանց Միութեան անդամուհիներու եւ բոլոր անոնց որոնք նիւթապէս, բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս սատարած են եկեղեցւոյ հինութեան եւ որոնք այսօր առյաւէտ բաժնուած են մեզմէ :*

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Քարոզի աւարտին կը կատարուի Օծումը մարմարակերտ Ս. Խորանին որ հինուեցաւ նուիրատուութեամբ՝ Վարդան Պանոիկեանի :

Ս. Խորանի օծման կը յաջորդէ Օրհնութիւնը Մատաղի եւ ապա Հոգեհանգիստ :

Աբարողութեանց աւարտին եւ Մատաղի բաշխումէն վերջ տեղի կ'ունենայ պինեձօն՝ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ :

Պատարագին, Հոգեհանգստեան եւ պինեձօնին ներկայ պիտի ըլլայ Մարսէյլ քաղաքի Առաջին Թաղամասի քաղաքապետը՝ Պ. Լուսիէն Վէյկան իր չքախումբով :

Կը խնդրուի Թաղիս եւ շրջակայքի Հայութենէն որ խուռներամ ներկայութեամբ յարգէ նուիրական յիշատակը Թաղիս նըն-ջեցեալներուն :

Մատաղի մասնակցութիւն ընել ուզողները կրնան դիմել Թաղականութեանս :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Կապ. Խաչէ Վիէնի մանուճիւղին հովանաւորած Հայերէնի դասընթացքները՝ չափահասներու համար կը սկսին Նոյեմբեր 5, երկուշաբթի, ժամը 6 - 8՝
Centre Social d'Estressin.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօտոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին չնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Յասմիկ Զագարեանի (Ծնեալ՝ Դարբինեան) մահուան առթիւ. - Պ. Խուար Զագարեան 2500 Ֆ., Դարբինեան ընտանիք 2000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գասպարեան, Տէր եւ Տիկին Տէրիկեան 1000-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Քալեանց 100, Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պօյաճեան 250-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Նաճարեան 50, Տէր եւ Տիկին Ժօզէֆ Մէքճեան 100, Այրի Տիկին Շահինեան 50, Տէր եւ Տիկին Ճըգնաւորեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Նաճարեան, Գալուստեան ընտանիք, Տիկին Աւետարանեան Վարդուհի, Տէր եւ Տիկին Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Քիւրտօղլեան, Տէր եւ Տիկին Մահիկեան, Տէր եւ Տիկին Վարդանեան 100-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Էքսէրճեան 200, Տէր եւ Տիկին Պօրիս Մուսայէլեան 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Բամպուքեան 200, Տէր եւ Տիկին Մինակեան 200, Տէր եւ Տիկին Դաւիթեան 100, Աթոյեան ընտանիք 1000 Ֆ., Պ. Յակոբ Արզունեան 200, Այրի Տիկին Եավեր եւ զաւակները 200, Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տէրտէրեան եւ զաւակները 700 Ֆ., Տիկին Տիրատուրեան 100, Աւետուրեան ընտանիք 100, Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Պապայեան 200, Ճանիկեան ընտանիք 100, Տէր եւ Տիկին Սողոմոնեան 200, Բարութեան ընտանիք 300, Պ. Սողոմոնեան 200, Տէր եւ Տիկին Ներսէսեան 400 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Պետեան, Տէր եւ Տիկին Սիրպէյեան, Տէր եւ Տիկին Աննա Պողոսեան 100-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Պետուրեան, Տիկին Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Մարաշլեան 50-ական Ֆ., Տիկին Սարգիսեան եւ Տիրատուրեան 150 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ա. Մարաշլեան 150 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Քլօա Նիկողոսեան 200-ական Ֆրանք, Տիկին Աղնիւ Թէլէր 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Նօսի Քրիսաեան 200 Ֆ., Այրի Տիկին Մաւիէն Խօքսիւզեան 500 Ֆ., Պ. Համբարձում Աւետիսեան 100, Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան Լէօն 200, Տէր եւ Տիկին Տէյիրմէնճեան 100, Տէր եւ Տիկին Թորոս Քիւֆէլեան 200 Ֆ., Պ. փոլ Կասեան 150 Ֆ. :

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
25

JEUDI
25 OCTOBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրուելու : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.818 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.818

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՊՈՒՇԱՐԻ պարագան կը չարունակէ մեծ համեմատութիւններ առնել: Նախագահական՝ Ֆրանսայի եւ պետական այլ անձնաւորութիւններ որոշած են ընթացք տալ իրենց եղած հրաւէրներուն խորհրդային դեսպանատունը, ուր պիտի ծանուի Ֆրանսայի եւ Խորհ. Միութեան յարաբերութեանց վերահաստատման օրը: Միւս կողմէ, համաչխարհային կուսակցութիւնը որոշած է խզել իր յարաբերութիւնները Աֆղանիստանի Ժողովրդական Դեմոկրատ կուսակցութեան (իշխող համաչխարհային կուսակցութիւնը) հետ: Եթէ Ֆրանսայի համաչխարհային կուսակցութիւնը նման քայլ մը կ'առնէ, կը կարծուի թէ պատճառ մը կայ եւ կ'ենթադրուի թէ այդ պատճառը կրնայ պարզապէս սա ըլլալ. - աֆղան կուսակցութիւնը յանձնառութիւն մը առանձնած էր Ֆրանսայի համաչխարհային կուսակցութեան ներկայացման եւ ան չէր մնացած իր խոստումին: Իսմանիթէ, Շաբաթ-Կիրակի օր, յայն տեղ կուսաբ, առաջին էջը այս խնդրին, ճշդելով սակայն թէ՝ «Յուզում՝ կուրութիւն չի նշանակեր»: Նոյն թիւին խմբագրականը, խորագրուած՝ Ընթերցած վրդովում, չեչոր կը դնէ մարդկային իրաւանց բռնաբարման վրայ Խորհ. Միութենէն դուրս (Թուրքիա, Հարաւ-Ափրիկէ, Չիլի, Սալվատոր, եւայլն) չեչոր ելու համար թէ, ինչպէս խորագիրը կը յայտարէ արդէն, մեռելոնները միշտ նոյն կողմը կը նային (Խորհ. Միութիւն), այսինքն «կ'ընտրեն» իրենց վրդովումը:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25-ի գործադուլը (պետական պաշտօնեաներու) կրնայ բաւական խանգարումներ առեղծել, դիւաւորաբար երկաթուղիի, թղթատարի, օդանաւի ապառարկութեանց մէջ: Պէտք է սակայն նկատել թէ սենտիքաներու մօտ միաձայնութիւն չկայ եւ աշխատաւորներու մօտ ալ միամտականութիւն չի տիրեր: Ժողովուրդն ալ շատ համակիր չէ չարժումին, քանի որ առանձնաշնորհեալ դասակարգը կը նկատէ հանրային ապառարկութեանց աշխատաւորները, որոնց աշխատանքը ապահով է եւ բոզոքը կը վերածուի մխայն դնելու կարողութեան նուազումին: 1984-ի իրենց առացած յաւելումը՝ 3% է, մինչ գիներու ընդհանուր յաւելումը տարւոյն վերջ, հաւանաբար 7%-ի հասնի: Ամէնէն մեծ խանգարումները կրնան ծնիլ ժամը 11-ին, եթէ էլեկտրականութիւնը կորի եւ անոր հետեւանքով չբանին երկաթուղի, մեթրօ եւ ազդայոյս (այս վերջինը քիչ մը աւելի անտանելի դարձնելով մայրաքաղաքին երթեւեկը):

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ, երեքշաբթի օր, իր հաւանութիւնը տուաւ մարզական լոթօներու, ինչ որ Շաբաթ-կիրակի օր Քանար Անշէնի ներբընած էր, թէեւ դիւրին բայց «համով» առասպել մը՝ բոնբոնիֆալչիօ: Ծանօթ է որ իտալիոյ մէջ, ֆութպոլի դրուներու վրայ մը կայ, մկրտուած բօբօֆալչիօ եւ որվհետեւ Մխիթարեան անունը (ընկերական իր մտերիմներուն կողմէ) բոնբոն է, մնացեալը կը հասկցուի: Այս խաղերը պիտի վերաբերին ֆութպոլի, վոլէյպոլի, թէնիսի եւ բասքեթպոլի եւ բաւական հասոյթ պիտի ապահովեն մարզական նպատակներուն աւելի՝ Պեռութեան: Ձիարշաւի պատասխանատուները մտահոգ են, որ թիէրսէն կը տուժէ, խորքին մէջ սակայն մտահոգուելու պատճառ չկայ, քանի որ ձիարշաւի հանդիսատեսները ուրիշ տեղ չունին երթալու:

ԻՒՐ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ինքերնէշընըլ Հերբլտ Թրիպիւն, Հոկտեմբեր 24-ի իր թիւին «Նամակ խմբագրութեան» բաժնին մէջ հրատարակած է նամակ մը (կամ հաւանաբար՝ նամակի հատուած մը) հայկ. յեղասպանութեան՝ եւ ամերիկեան կառավարութեան երկդիմի դիրքին մասին: Նամակը ստորագրողն է Ամերիկայի Հայկ. էսքմպլիի նախագահը՝ Ռոս Վարդեան որ դիտել կուտայ - «Հեղնական է որ Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին նախարարութիւնը որ կը յանձնարարէ Նախագահ Ռեյկընի՝ զօրավիգ կենալ յեղասպանութեան դէմ միջազգային ատեաին, նաեւ ձիշդ թափէ, Թուրքիոյ հաշուոյն, լռութեան մատնելու անոնք որոնք կը խօսին 20-րդ դարու առաջին յեղասպանութեան - հայկ. յեղասպանութեան 1915 - 1923 - մասին»:

Վարդեան, ապա, կը յիշէ լեհ հրեայ՝ Ռաֆայէլ Լէմքին, որ դիւանագիտական խորհրդատուն է յեղասպանութեան ուխտին իւրացման Միացեալ - Ազգերու կողմէ: Ան 1933-ին սկսած է կեանքին իր երկար պայքարը դատապարտել տալու համար յեղասպանութիւնը, Ազգերու Դաշնակցութեան առաջարկելով ուխտ մը, որ միջազգային ոճիր կը հռչակէ «ցեղային, կրօնական թէ ընկերային հալածականութեանց բնաջնջումը»: Իրեն հիմ կը ծառայէր, այն ատեն, մէկուկէս միլիոն Հայերու ոչնչացումը Օսմանեան կայսրութեան մէջ: Երբ լինք ալ, իր ընտանիքէն 49 անդամ կորնցուց նացիական ողջակիզման ատեն, Լէմքին ցեղասպանութիւնը բառը հնարեց 1944-ին, ընորոշելու համար թէ Հայերու թէ Հրեաներու ոչրեր - դութիւնները:

Ու Վարդեան կ'եղրակացնէ թէ Արտաքին նախարարութիւնը պէտք է ընդունի իր դիրքին սխալը եւ վերջ տայ իր թափած ջանքերուն Հայերու ցեղասպանութեան ճանաչման դէմ:

նի կը բաւէ զրդռել մարդ արարածին բնազդները, եւ ան կը զրկուի ուրիշ բանէ ու չի հրաժարիր խաղէն, եթէ մոլի է մանաւանդ: Քաջալերողն ալ՝ Պեռութիւնն է...:

ՀԱԼԷՊԻ մէջ երեք ռմբապործներ կախաղան հանուած են, Հոկտեմբեր 20-ին, հրապարակին վրայ: Երեք Հալէպցի՝ Ահմէտ Վաֆա պէկ Հատի Պիթար, Ֆուատեատին Առնապ եւ Հիւսէյն Պիթար, անցեալ Յունուարին սպաննած էին հայ պատուելի մը՝ Ազարեան, ինչպէս նաեւ սուրիացի հրեայ դոհարավաճառ մը կինն ու երեք աղջիկները:

ՕՍՓՈՐ ՎԷՐՆԷՐ աստրիացի տաղանդաւոր դերասանը, դերակատար Ֆ. Թրիւֆոյի երկու ամէնէն ծանօթ ֆիլմերուն (Փիլ է Ժիմ եւ Ֆարենհայթ 451), մեռած գտնուած է պանդոկին սենեակը (Գերմանիա) զոհ սրտի տագնապի մը: 61 տարեկան էր:

ՄԱՐՈՒՔԻ երկու զաղտնի ճամբորդները մեռած են առջի օր փոխադրանաւի մը վրայ, որ Քազապլանքայէն Պարչելոնա կ'երթար, վարդերով բեռնաւորուած: Վարդերուն բուրմունքը այնքան զօրաւոր էր, որ երկու Մաղրեպցիները հեղձամահ եղած են: Ալ ի՞նչ սպասել այս աշխարհէն, երբ վարդն իսկ կը սպաննէ...:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏՈՒՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 18 - 22)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՄԵՐԴԻ ՀԱՄԱԴՐՈՅԹԻՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՕՒՄԸ

Երեւանի մէջ, Հոկտեմբեր 13-ին, տեղի ունեցած է Մխիթեանակարերդի յուշարձանի կողքին կառուցուած մարզական եւ համերգի համադրոյթին պաշտօնական բացումը, կուսակցական եւ պետական ատեաններ եւ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Անցեալ տարի արդէն բացուած էր մարզական բաժինը, իսկ այս տարի կը սկսի գործածուիլ ամբողջ կառոյցը: Բացման իր խօսքին մէջ կուսակցութեան Երեւանի Ա. քարտուղարը՝ Լ. Ներսիսեան, շնորհակալութիւն յայտնած է բոլոր անոնց՝ որոնք իրականացուցած են այդ կառոյցը: Կարէն Դեմիրճեան, կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղարը, յանուն կուսակցութեան եւ կառավարութեան խօսք առնելով՝ ի մէջ այլոց ըսած է. «Ցիրաւի, հզօր է մեր ստեղծարար թափը: Իւրաքանչիւր տարի Հանրապետութեան, նրա մայրաքաղաքի դիմանկարում կատարուող փոփոխութիւններն աւելի ու աւելի չքնաղ, բարեկարգ տեսք են տալիս նրանց: Միայն վերջին տարիներս Երեւանում գործարկուել են մի շարք հսկայական կառուցուածքներ, որոնցով մենք իրաւամբ հպարտանում ենք՝ դա է՛ւ մետրոպոլիտէնն է՝ իր կայարաններով, է՛ւ երիտասարդութեան պալատը, «Զուարթնոց», «Էրեբունի» օդանաւակայանները, եւ քաղաքի նոր թաղամասերը, հսկայական չարուանները ու ստորգետնեայ անցումները եւ, վերջապէս, այսօր բացուող մարզահամերգային այս եզակի համալիրը՝ իր հրաշալի դահլիճներով, սանդղաչարով ու չարուաններով: Մի-ծեռնակարերդի այս բարձունքից դէպի գալիքը թեւածող հզօր թռչունի պէս այն վեր է խոյացել մեր ժողովրդի ողբերգական անցեալի՝ եղեռնի զոհերի յուշարձանի կողքին, որպէս խորհրդանիշ նրա վերածննդի, նրա այսօրուայ բեղուն կեանքի եւ լուսաւոր ապագայի»: Շնորհաւորանքի խօսքեր արտասանած են Գոհար Գասպարեան, ծանրաբարձութեան աշխարհի ախոյեան Եուրի Վարդանեան եւ համադրոյթի նախագիծի գլխաւոր ճարտարապետ Ա. Թարխանեան: Նոյն օրը, նորակառոյց դահլիճին մէջ տրուած է համերգ մը:

×

ԵՐԳԷՈՆԱՀԱՐ ՎԱՀԱԳՆ ՍՏԱՄԲՈԼՑԵԱՆ ԿԻԵԻԻ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ

Կիեւի մէջ նուագահանդէս մը տուած է երգէոնահար Վահագն Ստամբոլցեան, «Ոսկէ աչուն» համախուբենական 8-րդ փառատօնի չրջագիծին մէջ: Յայտագիրը բաղկացած է պախի գործերէն: Փառատօնին մասնակցած են Մոսկուայէն, Լենինկրատէն, Չեխոսլովաքիայէն, Պուլկարիայէն, Արեւելեան - Գերմանիայէն արուեստագէտներ եւ սիրող խումբեր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐԸ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱԽՈՑԵԱՆ

Մոսկուա տեղի ունեցած ոտնագնդակի մասնագիտացած դպրոցներու խորհրդային 40-րդ ախոյեանութեան մրցումներուն

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ ՓՈՓՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԿԱԶՄՈՒԱԾ ԴԱՍԱԳԻՐՔԻ ԱՆՈՒԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

——×——

Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք»ի Հոկտեմբեր 16-ի թիւին մէջ հրատարակուած հաղորդագրութեամբ մը Ազգ. Առաջնորդարանի Դիւանը նշած է, թէ Արտակ Աբգ. Մանուկեան Հոկտեմբեր 15-ին հանդիպում մը ունեցած է կրթական նախարարութեան պատասխանատուներու հետ եւ քննած՝ նախարարութեան կողմէ կրթօճական փոփոխութիւններու համար կազմուած պարտկերէն դասագիրքին անունը փոխելու հարցը: Փոխադարձ համաձայնութեամբ մը յիշեալ դասագիրքը պիտի կոչուի «Աստուածային կրօնքներու ուսուցում եւ բարոյագիտութիւն»:

Միւս կողմէ, հաղորդագրութիւնը կը նչէ թէ հայկական վարժարաններուն մէջ՝ նախկինին պէս՝ պիտի դասաւանդուին նաեւ դասութիւն ունեցող կրօնքի հայերէն լեզուով դասագիրքերը, Հայց. եկեղեցւոյ սկզբունքներու համաձայն եւ այդ դասը պիտի յիշատակուի վիճակացոյցի ծանօթութեան բաժնին մէջ:

Բանակցութիւնները կը չարունակուին հայերէնի ուսուցման, ուսուցիչներուն, տեսուչներուն եւ վարչական այլ հարցերու վերաբերեալ կատարուած առաջարկներու դործադրութեան ուղղութեամբ:

յաղթական հանդիսացած է Հայաստան: Իրենց վերջին հանդիպումին 1-ի դէմ 2 կէտով յաղթելով Զապորոժիէի «Մետալուրգ»ի, հայ մարզիկները դրաւած են առաջին տեղը: Այս երկրորդ անդամն է որ Հայաստանի պատանիներու խումբը ախոյեան կը հանդիսանայ:

×

ՀԱՑ ԿՈՓԱՄԱՐՏԻԿԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ՊԵՌԼԻՆԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔԻՆ

Արեւելեան Պեռլին տեղի ունեցած կլոփամարտի միջազգային մրցաշարքին արծաթէ մետալ չահած է երեւանցի Նշան Մունչեան: 48 քիլօ ծանրութեան դասակարգին հանդէս եկող հայ կռփամարտիկը նախնական բոլոր հանդիպումներուն յաղթական հանդիսանալէ ետք՝ աւարտականին պարտուած է քորէացի կլոփամարտիկէն:

×

ՊԱՏՈՒՈՑ ԿՈՉՈՒՄ ՇՆՈՐՀՈՒԱԾ ԾԱՆՐԱԲԱՐՁ ՕԳՍԷՆ ՄԻՐԶՈՅԵԱՆԻ

Խորհ. Միութեան Նախարարաց Խորհուրդին առընթեր մարզական կոմիտէն «Սպորտի վաստակաւոր վարպետ»ի կոչում չնորհած է ծանրաբարձ Օգսէն Միրզոյեանի, ի գնահատութիւն «Բարեկամութիւն - 84» միջազգային մրցումներուն անոր ցուցաբերած արիւթեան եւ արձանագրած յուցանիշներուն: 56 քիլօ ծանրութեան դասակարգին հանդէս եկող հայ ծանրաբարձը անդամ է Երեւանի «Դինամօ» մարզական ակումբին: Իր մարզիչին՝ Աչոտ Վիլլասեանի, չնորհուած է «Խորհրդային Միութեան վաստակաւոր մարզիչ»ի կոչում:

ՏԻԵԶԵՐՔԸ՝ ԸՍՏ ՎԻԿՏՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

ԽՄԲ. «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»Ի. - Ուշադրութիւն հրատարակուող «*Սովիէթ Լայֆ*» ամսագրերը Սեպտեմբեր 1984-ի իր թիւով հարցազրոյց մը հրատարակած է աշխարհահռչակ աստղագէտ Վիքթոր Համբարձումեանի հետ: Կուտանք հարցազրոյցի թարգմանութիւնը՝ իր շահեկանութեան համար:

×

ՀԱՐՑՈՒՄ. - Դուք տիեզերքը ուսումնասիրող այն հետախոյզներէն էք, որոնց գաղափարները եւ տեսութիւնները յեղաշրջեցին աստղագիտութիւնը, որու համաձայն տիեզերքը խաղաղ եւ հանդարտ տեղ մը կը նկատուէր: Եթէ ձեզմէ խնդրուէր տիեզերքի ամփոփ մէկ նկարագրութիւնը, ի՞նչպէս պիտի պատասխանէիք:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. - *Անմիջապէս պիտի ըսէի, թէ տիեզերքը փոթորկալից եւ արագօրէն փոփոխուող տեղ մըն է: Մեր դէր համաստեղութիւնը, որու մէկ աննշան մասնիկն է մեր համաստեղութիւնը, անհունօրէն արագ կ'ածի. այսպէս, ամէն 10 միլիառ տարին անգամ մը անոր ծաւալը կը կրկնապատկուի: Մեր եւ այլ համաստեղութեանց մէջ, գիտնականները հաստատած են թէ հսկայական պայթումներ տեղի կ'ունենան, որոնց պատճառով ճառագայթային զանգուածային ճաճանչում-ներ մեզի կը հասնին: Մենք կրնանք չափել տեսողական, ֆ - ճառագայթային եւ կամմա - ճառագայթներու հաստոյտութիւնը, ինչպէս նաեւ աստղային մարմիններու եւ անոնց դրութեան քայքայումը: Տիեզերքի մէջ բազմաթիւ են անկայուն եւ յարաշարժ մարմինները: Այս վերջիններու չարժումներն են որ ներկայիս կը զբաղեցնեն աստղագէտները: Այս ձեւով կարելի պիտի ըլլայ հասկնալ նաեւ տիեզերքի ծագման եւ հոլովոյթի մանրամասնութիւնները:*

Հ. - Դպրոցի մէջ մեզի կը սորվեցնէին թէ մոլորակները ու աստղերը կազմուած էին տիեզերքի մէջ գոյութիւն ունեցող փոշիի և կազերու խտացումէն: Դուք առաջինը եղաք որ յայտնապէս եկաք ջրել այդ վարկածը: Ձեր կարծիքը բոլորովին հակառակն է նախկինին: Ըստ ձեզի, երկնային մարմինները կը կազմուին ոչ թէ կազէ ու փոշիէ, այլ նախաստղային մարմիններու բայբայումէն: Ի՞նչ բանի վրայ հիմնուած է այդ կարծիքը:

Պ. - Աչխարհահռչակ ռուս աստղագէտ Ֆէոդոր Բրեաիխին (1831 - 1904) մշակեց տեսութիւն մը որուն համաձայն աստղային «անձրեւներ»ը արդիւնքն էին դիսաւոր աստղերու քայքայումին: Գանատացի աստղագէտ Փիթըր Միլման, վերջերս հաստատեց այդ եզրակացութիւնները: Սակայն, հիմնուելով երկիր ինկած երկնաքարերու բնոյթին վրայ, անկասկած կարելի է ըսել թէ այդ քարերը արդիւնքն են աւելի մեծ մարմիններու պայթումին կամ քայքայումին:

Անշուշտ թէ մէկ կամ երկու իրողութիւն բաւարար չեն փաստելու թէ քայքայումները եւ պայթումները հասարակ երեւոյթ են տիեզերքի մէջ: Ուրեմն, պահ մը աւելի անդին անցնինք եւ նայինք աստղիկներու չրջնակին: Տեսնենք թէ այս աստղիկները երթալով աւելի իրարու կը միանա՞ն թէ, ընդհակառակն, աւելի եւս կ'անջատուին իրարմէ: Վերջերս կատացած վերլուծումի մը համաձայն, այդ մարմինները աւելի եւս սկսած են անջատուիլ իրարմէ:

Այժմ նայինք այսպէս կոչուած մոլորակային մթարքներուն, որոնք երբեմն համաչափ եւ յաճախ բոլորակի գոյացումներ են աստղի մը չուրջ: Անցեալ դարերու մտածողներ այդ մթարքները իբրեւ փաստ յառաջ կը քչէին զօրացնելու համար այն վարկածը թէ երկնային մարմինները կազէ եւ փոշիէ կազմուած են: Սակայն աստղագէտներ կրցած են փաստել թէ այդ գոյացումները ամէն մէկ երկվայրկեանը անգամ մը 15 - 30 քիլոմեթր կը լայնանան եւ, թէ անոնց բնոյթը ամբողջովին տարբեր է իրենց չրջապատած մոլորակէն: Փաստուած է նաեւ թէ այս մթարքները կազմուած են իրենց կեդրոնը կազմող աստղէն արտադրուած կազերէ: Իրենց յայտնումէն 100·000 տարի ետք այդ կազերը կ'անհետանան իրենց չրջակայքի անհունին մէջ:

Ահաւասիկ կը տեսնենք, թէ ոչ թէ կազերն ու փոշին են որ կը խտանան եւ երկնային մարմիններ կը կազմեն, այլ ճիշդ հակառակն է որ տեղի կ'ունենայ:

Հ. - Պէտք է անդրադառնանք թէ մենք աստղագէտներ չենք, եւ մեզի համար այդ մարմինները միայն «աստղեր» են: Ուրկէ՞ կուգան անոնք, կը հարցնենք մենք մեզի, ի՞նչ է անոնց ծագումը, ինչո՞ւ այդքան փայլուն են, եւայլն:

Պ. - Ի դէպ, այդ հարցումներուն պատասխանելը այդքան ալ հեշտ չէ: Այնպէս կը թուի թէ աստղերը կազմուած են նախաստղերէ, որոնց նիւթը աւելի եւս խտացած ըլլալու է: Թէ ի՞նչ է այդ նիւթը. ներկայիս վստահօրէն բան չենք կրնար ըսել այդ ուղղութեամբ: Թերեւս այդ հարցումին պատասխանելու համար պէտք է փոխել բնագիտութեան հիմնական օրէնքները:

Հ. - Անցնող 15 տարիներուն ընթացքին, Բիւրականի Աստղաֆիզիկական կեդրոնի գիտաշխատողները 1·500 համաստեղութիւններ գտած են, որոնցմէ մեծ չափով անդրմանիշակագոյն ճառագայթումներ կը ստացուին: Այս գիւտերը բաւական տուեալներ կը հայթայթեն անշուշտ: Այդ տուեալները արդեօք կը զօրացնե՞ն ձեր վարկածները:

Պ. - Վերջին տարիներուն այնպիսի եղելութիւններ գտած ենք համաստեղային աշխարհին մէջ որ նոյնիսկ փորձառու աստղագէտները զարմացած են անոնց պատճառով: Այս անհունօրէն հեռաւոր աշխարհներու կեդրոնական մասերէն հզօր ճառագայթական ուժգնութիւններ կը հոսին դէպի դուրս: «Ապրող» համաստեղութիւններու կեդրոնական մասերուն մէջ գոյութիւն ունին մարմիններ որոնք նիւթեր կ'արձակեն դէպի երկնից չրջապատը, երկվայրկեանը հազարաւոր քիլոմեթր արագութեամբ:

Այս իրողութիւնը ի՛նչ կ'ըսէ մեզի:

Համաստեղութիւնները կազմուած են իրարու չուրջ կազմուած մասերէ. - կորիզը, անոր չուրջ չրջապատային մասը սիսեռը եւ «թեւերը»: Գիտնականները ցոյց տուած են թէ չրջապատի մասերը արդիւնք են կորիզէն ժայթքած նիւթերու:

Այս առընչութեամբ թերեւս ամէնէն հետաքրքրական մարմինները Քուէզար կոչուածներն են: Այնպէս կը թուի թէ անոնք համաստեղութեանց տակաւին չզարգացած կորիզներն են: Ուրեմն, կարելի է նկատել թէ տիեզերքը յարատեւ կազմաւորման եւ քայքայման դրութեան մը կը հետեւի:

Հ. - Այս ամէնուն դիմաց, ի՞նչ են ձեր փիլիսոփայական մօտեցումները կեանքի եւ երկրի մասին ընդհանրապէս:

Պ. - Գիտութեան պատմութիւնը կասկած չի ձգեր թէ ասկէ հազար տարի ետք ալ մարդիկ չատ աւելի դժուար լուծելի հարցերու առջեւ պիտի գտնուին: Ասոր ամէնէն ցցուն փաստը աստղագիտութեան վերջին տարիներու փորձառութիւնն է. այսպէս, որքան չատ բան գըտնես երկնքի անհունին մէջ, այնքան աւելի հարցեր կը ստեղծուին:

Պարզապէս ըսեմ թէ վերջակէտ մը դոյութիւն չունի, եւ այդ է որ կեանքը այդքան հաճելի կը դարձնէ:

Հայացուց եւ ամփոփեց

ՃԱՆ ԲԱԼԵՆՑ

ՆՈՊԷԼԻ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ ԿԱՄ՝ ԱՆԾԱՆՕԹ ՁԵԽԸ

Նոպէլի գրական մրցանակին արժանացաւ այս տարի չեխ բանաստեղծ՝ Եարոսլաւ Սէյֆէրը, որ աւելի ծանօթ է, իր երկրին դուրս, որպէս Գրողներու Միութեան այն նախագահը, որ պաչտօնազրկուեցաւ, որովհետեւ ստորագրած էր մտաւորականներու բողոքը՝ ծանօթ «77-երու ուխտը» անունին տակ, քան զրպարտիչ, քիչ թարգմանուած, ան քանակական թուականներէն ի վեր հրատարակած է երեսունի չափ բանաստեղծական հատորներ:

Ստորեւ էջ մը իր արձակէն:

×

ՉԻՆԱԾԱԾՈՒԿ ՓՐԱԿԱՆ

Փրակա՛: Մեր մայրաքաղաքը որ իր գոհարատուփը կը պարզէ դեպին՝ երկրին ափին մէջ: Ի զուր կը թերթեմ մեր բանաստեղծներու էջերը, ի զուր կը դիմեմ ժողովրդական մեր երգերու դանճարանին, ի զուր կը թարթափիմ հոլանի բառերուն մութ անձաւներուն մէջ. հանուանօրէն արժանի որակումներ պիտի չգտնեմ իր դեղեցկութիւնը պիտակելու:

Մենք, Չեխերս, զայն կը սիրենք այնպէս, որպէս թէ ան մեր բոլորին ծնողդամայրն ըլլար: Եւ ծննդավայրն ալ է, իրապէս: Տեղ մը, եղէգէ պատնէշներով ու քարաչէն հնօրեայ պարիսպներով կը բացուի ժողովուրդին պատմութեան ուղին. արիւնալի ու ողբերգական, որ կը վերայայտնուի մէյ-մէյ քաղաքին մէջ, նորէն ու նորէն:

Մէկէ աւելի անգամներ իր քարերը ներկուած են արիւնով: Սակայն ո՞ր քաղաքն է որ տարբեր ճակատագիր մը ունեցած է: Ամէն կողմ վերածուած է կռուի դաշտի: Եւ կան քաղաքներ որոնք չատ աւելի դաժան վախճաններ ունեցած են: Փրակա կանգո՛ւն է:

Ի՞նչ բանի փոխարէն բախտը որոշեց որ իր պատերէն ներս պիտի սկսէր այս հողամասին պատմութեան մեծ ու եղերերգական մէկ էջը: Պիտի սկսէր կամ վերջանար:

Փրակայի փողոցներուն մէջ էր որ արձակուեցաւ Բ. Աչխարհամարտին վերջին դնդակը: Եւ այս առիթով օդը զայն պիղծկօրէն չարդարած էր:

Փրակա ամենահին քաղաքներէն մէկն է. իր հնութեան մէջ ամէնէն լաւ պահպանուածներէն եւ աչխարհի ամէնէն պիղծիկներէն մէկը: Շատ քիչեր կը հատատարին իրեն:

Այսօր յանկարծակի զայն գտանք ամբողջովին ճերմկած: Երկար պիտի չմնայ այսպէս: Արագօրէն, դիտենք ինչ որ ձիւնը թաղած է:

Դեկտեմբերեան մէկ գիչերուան մէջ, ձիւնը ծածկեց Փրական: Եւ փետրային խաւ մը չէր ան. իմ փողոցիս մէջ ցան. կապատերու երկայնքին ունէինք մէկ մետրնոց ձիւնի չերտ մը, ուր կանգ կ'առ-

(Շար. 10)

(Երէկուան թիւը պէտք է 9-ը ըլլայ):

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ ՈՐՈՆՈՂԸ

ԿԱՐԼԷՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Այնուամենայնիւ Պոլսի Հայութիւնը չմոռացաւ իր անճնուէր որդուն. նա ընտրուեց Ազգային Ժողովի նախագահ, մասնակցեց Էջմիածնի Համազգային ժողովին, որը նոր կաթողիկոս ընտրեց Իզմիրլեանին: Ա. Ալպոյաճեանը հաւատում է, որ արեւմտահայութիւնը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս էր առաջադրել Մինաս Չերազին, բայց նա կարեւանալէս հրաժարուել էր այդ բարձր պատուից՝ մտածելով, որ իր թեկնածուութիւնն անցանկալի կը լինի ցարական կառավարութեան համար: Այնուհանդերձ Չերազը մէկն էր սակաւաթիւ այն մարդկանցից, որ Կաթողիկոսի հետ մեկնեց Պետերպուրկ, ուր նրանց ընդունում են վարչապետ Ստոլիպինը, ապա նաեւ ցարն ու մայր - կայսրուհին:

Վերադառնալով Պոլիս, Չերազն աւելի ու աւելի է համոզւում երիտ Թուրքերի ոճրագործ քաղաքականութեան, նրանց քօղարկուած դիւանագիտական խարդախանքների մէջ, իսկ երբ չատ չանցած հայկական գաւառներում սկսւում են Հայութեան զանգուածային կոտորածները, նա հասկանում է, որ Հայերը չարաչար խաբուել են եւ նորից՝ այս անգամ արդէն անվերադարձ մի որոշումով, ձեռքն է առնում տարագրի ցուպը եւ վերջնականապէս հաստատւում Փարիզում:

Յանձին Չերազի՝ արեւմտահայութիւնը տեսնում էր անկաշառ մի հայրենասէրի, անձնուէր ազգային գործչի, որի համար էլ Պիթլիսի ու Բազէշի Հայութիւնը նրան առաջադրում է Թուրքական բառլամենտի անդամ: Սակայն Չերազը հրաժարուեց այդ բարձր պատուից՝ երիտԹուրքերի հակահայկական քաղաքականութեան մէջ խորապէս համոզուած լինելով:

Որ ազգային հարցերում ու դիւանագիտութեան ասպարէզում Չերազն անառարկելի հեղինակութիւն էր, վկայում է եւ այն, որ Պետլինից յետոյ եւս երկու անգամ նա նշանակւում է Հայոց պատուիրակութեան անդամ, որոնցից սակայն նա հրաժարւում է՝ մի դէպքում դաչնակցական Լոռիս - Մելիքովի հետ վիճելու համար, որովհետեւ վերջինս արտասահմանում նախընտրում էր անկախ գործել, յօդուտ իր կուսակցութեան, միւս դէպքում՝ իր առողջական վիճակից ելնելով:

Աւելնք որ իր երկարատեւ գործունէութեան ընթացքում Չերազը հաւատարիմ մնաց ինքն իրեն, ազգի շահը միչտ բարձր դասեց նեղ կուսակցականութիւններից. «Ակնունին օր մ'առաջարկեց, - զըրում է նա - որ դաչնակցութեան միանդամ, այլ, երբ յայտնեցի, թէ ժողովրդին վատաքն է բոլոր կուսակցութիւններուն ու գործիչներուն միացումը, պատասխանեց, թէ «Դաչնակցութիւնը չուզեր պղտորուիլ միւս կուսակցութիւններն ընդունելով իր ծոցին մէջ»: Օր մ'ալ Նազարբէկ ըսաւ ինձ. «Գազափարներով կը տարբերինք իրարմէ, սակայն հնչակեան կուսակցութիւնը վատահութիւն ունի ձեր պարկեչտութեանը վրայ: Եկէ՛ք, միացէք մեզի»: Չերազը բնականաբար, հրաժարւում է երկու առաջարկից էլ, քանզի այն միակ կուսակցութիւնը որին պինուորագրուել էր նա, ազգն էր, ժողովուրդը:

Կեանքի վերջին տարիներին, երբ այլեւս քաղաքականութեամբ չէր զբաղւում, յետադարձ մի հայեացք նետելով իր անցած ճանապարհին եւ ի մի բերելով իր որոնումների արդիւնքները, Չերազը յանդեց այն եզրակացութեան, որ «տամբ կահայ դատին ... յաղթանակը Ռուսին բարեհաճութենէն կախում ունէր եւ ուներ»: Բրիտանական ոստանին մէջ, - գըրում է նա, - մօտէն քննեցի կացութիւնը ու հասայ սա եզրակացութեան, թէ Ռուսը միայն կրնայ խզել Աբեւելքի զրաեան հանդոյցը»:

Նրա միակ երազանքն էր «տեսնել Հայութեանը միաբան եւ ինքնավար»: Այդ նպատակի համար նա պայքարեց շուրջ 60 տարի, պայքարեց առանց հանգստի, անտրտունջ, անվհատ՝ երբեք չտարուելով անձնական տրամադրութիւններից:

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- («Յառաջ»).- Ծագումով Հայ Ֆրանսական բանակին նախկին ռազմիկներու եւ դիմադրականներու բարեկամականը, կիրակի Հոկտեմբեր 14-ին, Գոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, կազմակերպած էր յիշատակի օր մը, ոգեկոչելով երեք պատմական քաղաքացիներ՝ Ա. Աչխարհամարտի Հայ կամաւորներու զինուորագրութեան 70-րդ տարեդարձը (Օգոստոս 1914), Արարայի 66-րդ տարեդարձը (1918 Սեպտեմբեր 19) եւ Մարսէյլի Ազատագրութեան 40-րդ տարեդարձը (Օգոստոս 1944):

Սոյն հանդիսութեան ներկայ էին Մարսէյլի քաղաքապետին եւ Փրովանս-Ալփ-Քոթ տ'Ազիւրի նահանգապետին ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ Ֆրանսական նախկին Ռազմիկներու Միութեանց ներկայացուցիչներ իրենց դրօշակիրներով:

Պատարագը մատոյց Գրիգորիս քհնյ. Քէշիշեան, որուն աւարտին տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն, ի մասնաւոր Միութեան նախկին անդամներ՝ Նշան-Տիրան Թէքէեանի, Սերունդ Ճէրքէճեանի, Գալուստ Գուլոյեանի, Նշան Քէհէեանի, Կարապետ Գալոյեանի:

Արարողութենէն յետոյ, թափօրով եւ դրօշակիրներու առաջնորդութեամբ եկեղեցական դասը եւ ժողովուրդը ուղղուեցան եկեղեցւոյ բակը գտնուող յուշաքարին առջեւ: Նախ հնչեց մահերգը, ապա Ֆրանսական փառերգը: Ծաղկեպսակներ դնուեցան «Սուվըննիր Ֆրանսէզ»ի եւ Միութեան կողմէ: Հոգեւոր հովիւը արտասանեց հոգւոյսը եւ երգուեցաւ՝ «Հայր Մեր»ը:

Ծագումով Հայ, Ֆրանսական բանակի նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու Բարեկամութեան նախագահը՝ Կարապետ Տէրտէրեան անձնաւորութենէն եւ ներկաներուն ընդհակառակութիւն յայտնելէ յետոյ, տուաւ հանդիսութեան իմաստը: Գերագոյն մեծարանք մը բոլոր անոնց, որոնք Ֆրանսական դրօշակի տակ ինկան պատուոյ դաշտին վրայ յանուն ազատութեան, յանուն մարդկային վեհ իդէալներուն: Ցիշեց յատկապէս Փարիզէն՝ Մարսէյլ, երկու հազար հայ կամաւորներու մասնակցութիւնը Ֆրանսական բանակին մէջ եւ մանաւանդ անոնց ներկայութիւնը եւ զոհողութիւնը Տարանէլի պայքարին, Արարայի ճակատամարտին, ուր աւելի քան՝ հազար եօթը հարիւրը մեռան իրենց երկրորդ հայրենիքին՝ Ֆրանսայի համար: Կարապետ Տէրտէրեան իր խօսքի աւարտին ըսաւ՝ «Բոլորս միասին մէկ իդէալ պէտք է պաշտպանենք՝ խաղաղութեան եւ արդարութեան իդէալը որպէսզի այլեւս մարդկութիւնը չճանչնայ սեւ օրեր, որպէսզի այլեւս մարդը մարդու գոհը չըլլայ եւ ընդմիշտ հեռանան՝ պատերազմ եւ ցեղասպանութիւն ու մարդը ապրի, ստեղծագործէ ազատ իր սեփական հայրենիքին մէջ»:

Յարգանքի եւ յուշի այս արարողութենէն յետոյ, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ տեղի ունեցաւ բարեկամական դիւնէճօն մը, որուն ընթացքին Միութեան պատուոյ մետալով վարձատրուեցան՝ Հրանտ Մանուսեան Մուրատեան, Ահարոն Կէօջիւրեան, Ոսկանեան եւ Քասապի:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԹԷԼ-ԱՊԻԱՏ ԵՒ ՆՈՒԱՐՍԱԿԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՀԱՏՈՒԱԾԱԿ ՌԱԳՂԱՅԻ ՄԷՋ

Աչվերացի ուխտի օրուան առթով, Սեպուհ վրդ. Սարգիսեան, ընկերակցութեամբ Յուսիկ քհնյ. Սեդրակեանի եւ Աբգէն քհնյ. Սարգիսեանի, Սեպտեմբեր 13-ին մեկնած է Ռաղդա, ուր դիմաւորուած է համայնքի ներկայացուցիչներուն կողմէ: Ապա «Մեսրոպ Մաշտոց» սրահին մէջ Սեպուհ Վրդ. հանդիպում մը ունեցած է կիրակնօրեայ վարժարանի ուսուցչական կազմին հետ, ծանօթանալով կիրակնօրեայի գործունէութեան:

Յաջորդ օր, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ չրջափակին մէջ տեղի ունեցած է Նուարսակի դաշնագրի 1500-ամեակի հանդիսութիւնը, որուն բացումը կատարած է Լուսին Գրիգորեան: Բանախօսած է Սեպուհ Վրդ. չեշտելով որ «բոլոր ժողովուրդներու պատմութեան մէջ եղակի տեղ ունի Նուարսակի դաշնագիրը, որովհետեւ կը պաշտպանէ խիղճի ու կրօնքի ազատութիւնը եւ մարդկային իրաւունքները»: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Փակման խօսքը արտասանած է Յուսիկ քհնյ. Սեդրակեան:

Շաբաթ, Սեպտեմբեր 15, Ռաղդայի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ մատուցուած պատարագէն ետք, Սեպուհ Վրդ. Ռաղդայի եւ Թէլ-Ապիատի ազգային-ներու ընկերակցութեամբ այցելած է Ռաղդայի նահանգապետին եւ խօսած հայ համայնքի կեանքին մասին: Նահանգապետը պատրաստակամութիւն յայտնած է եկեղեցաչէն բոլոր ձեռնարկներուն դիւրութիւններ ընծայելու:

Նոյն օրը Սեպուհ Վրդ. անցած է Թէլ-Ապիատ, ուր, Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ կատարուած կանոնական աղօթքէ ետք խօսք առնելով նշած է, թէ «Հայոց եկեղեցին իր ազգային նկարագրով մեծ կարեւորութիւն կուտայ ուխտագնացութեան, որովհետեւ մեզ բոլորս համախմբող առիթ մըն է ան, հաղորդուելու մեր հայրերուն հաւատքով, աւանդութեամբ եւ հոգեւոր-մշակութային ժառանգութեամբ»: Իրիկունը, Թաղականութիւնը՝ ի պատիւ հիւրերուն, ճաշ մը տուած է:

Կիրակի, Սեպտեմբեր 16, Թէլ-Ապիատի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ պատարագած եւ քարոզած է Սեպուհ Վրդ. Սարգիսեան: Ցաւարտ պատարագի կատարուած է հերիսայի օրհնութիւնը: Ապա տրուած է ճաշ մը, որուն ներկայ եղած են նաեւ տեղւոյն զիւղապետն ու բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՈՍ ԱՆՁԼԼԷՍԻ «Ուիլշըը Իպէլ» սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 23-ին, տեղի ունեցած է Շաքէ Գազանճեանի եւ Վահէ Ղազարեանի երգահանդէսը: Երգացանկը, որ բաղկացած է 18 մեներգներէ եւ զուգերգներէ, բաժնուած է երկու մասերու՝ որոնց ընթացքին մեկնաբանուած են հայ եւ օտար դասական երգեր: Ցայտագիրը վերջ գտած է «Անոյշ» օփերայէն Անոյշի եւ Սարոյի զուգերգով:

×

ՊՈՒՍՈՑ Մխիթարեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Հոկտեմբեր 9-ին, տեղի ունեցած է երաժշտական երեկոյթ մը: Ցայտագիրը ամբողջովին բաղկացած է Սիրվարդ Գարամանուկեանի գործերէն: Օփերայի մեներգչուհի Ալիս Մանուկեան, ընկերակցութեամբ դաշնակահար Շահան Արծրունիի մեկնաբանած է Մ. Զարիֆեանի, Պ. Դուրեանի, Վ. Թէքէեանի, Ս. Կապուտիկեանի, Սիպիլի, Ա. Իսահակեանի, ինչպէս նաեւ Պոլսոյ հայ արդի գրականութեան ծանօթ անուններէն Վարդան Կոմիկեանի, Սիրվարդ Կիւլպէնկեանի, Արմենուհի Թէրզեանի, Զարեհ Խրախունիի, Զահրատի եւ Լիլի Գոչի բառերու հիման վրայ Սիրվարդ Գարամանուկեանի յօրինած երգերը: Շահան Արծրունի նուագած է Ս. Գարամանուկեանի դաշնակի երկու կտորները՝ «Ատմիրասիոն» եւ «Քափրիս Օրիանթալ»: Երեկոյթը՝ իր որակով, մեծ յաջողութիւն մը դտած է:

×

ԼՈՍ ԱՆՁԼԼԷՍԻ Ֆերահեան վարժարանի «Ալեհյեան» սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 20-ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի: Բացումը կատարելով Յարութիւն Աղուինեան ներկայացուցած է օրուան դասախօսը՝ Ճարտ. Հարմիկ Յակոբեան. Ծնած՝ Նոր Ջուղա. Ճարտարապետութեան վկայականը ստացած Թեհրանի պետական համալսարանէն, ապա կատարելագործած է իր մասնագիտութիւնը Լոս-Անճըլըս: Հեղինակն է Ֆրեզնոյի «Սոզոմոն Թէհլիրեան» յուշարձանի նախագիծին: Դասախօսը լուսապատկերներու ցուցադրութեան առընթեր խօսած է հայկական ճարտարապետական կոթողներու մասին:

×

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ «Յառաջդիմասէր»ի սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 7-9, տեղի ունեցած է Հ. Յ. Դ. Երիտասարդաց Միութեան բանակումը, մասնակցութեամբ Գահիրէէն եւ Աղեքսանդրիայէն 42 երիտասարդներու եւ պատանիներու: Տրուած են հինգ դասախօսութիւններ, տեղի ունեցած է ընդհանուր զարզացման մրցումներ, խաղեր, խրախճանք, մարզական հանդիպումներ եւայլն:

Ձ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՑԻ ՓՈՔՐԻԿ ԸՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Ջ.)

- 28 -

ՅԻՈՒԼԻԷՏԱ ԵՒ ՌՈՄԷՕ

Ամէն մէկ եաքը երբ բոլորովին ողջունցաւ, Լրիկուն մը կանչեց չորս մեծ տղաքը. ձեռքերնուն մէկ մէկ հրացան տուաւ ու դուրս ելաւ: Ձմեռրուան տափանին ձնծումը լի սառիճանի էր. չորս տղաքը կեցան խոշոր մեքենային իրարու պահանջող. Կիւրոս վրան ելաւ. բացաւ ձեռքը, բռնեց ղեկը եւ սկսաւ դնացքը:

Հիմա տափան չկայ այլեւս, որովհետեւ քարիւղով քալող մեքենաները դանոնք գահազուրկ ըրին: Հիանալի էին, չինուած քարիւղէ ճամբու տափաններու նման, բայց առջեւը առանց դլանի. դանդաղ էին, հզօր ու լռիկ. կը ծռուային կամնելու եւ կոյս երկիրները փորփըրելու:

Գնացքը սկսաւ դաշտերու մէջէն, դէպի Փիլոդդինեան տունը: Շուն մը դուրս ցատքեց. բայց ժամանակ չունեցաւ հաչելու. գաւազանի հարուած մը դայն չորցուց:

Ուժով հով կար, եւ զործիքը կրցաւ հասնիլ Փիլոդդինի տունէն մինչեւ քառասուն մեթր հեռաւորութեան, առանց որ մէկը անդրադառնար: Կիւրոս ուղղութեան բերաւ, յետոյ մեծ տղան բռնեց պողպատէ ճախարակին խոշոր պարանին դլուխէն, եւ մինչ ծերը կը թուլցնէր լծակը, յառաջացաւ դանդաղ անտիպատալի, դէպի կալը, որ մթին էր ու լռին: Մի-քանները անոր կը հետեւէին բրնաձ հրացանները: Հասաւ պատով հիւսուած դրան մեծ սիւնին անցուց պարանը ու եռ դարձաւ վազելով:

- Պատրաստ:

Կիւրոս գործի դրաւ ճախարակը, ձեռքը դարձուց եւ եղաւ պետնաչարժը: Նորէն փաթթեց ճախարակի վրայ պարանը, սպանական դունաւորումը, սակայն զայն կը պճնէր այնքա՞ն չզարչներով որ սիրտդ կը սեղմուէր այսքան գեղեցկութեան դիմաց:

Ամէն բան քօղարկած է ձիւնը. ամէն բան: Անցեալն ու ներկան, հին պատմութիւնները եւ անոնք զորս կ'ապրինք այսօր մեր կարճատես ու հապճեպ կեանքով: Ու յետոյ այս անսահմանելի լռութիւնը: կեանքը, որոշ է, կանդ չէր առած, սակայն կորսուեր էր իր յաւերժական ազմուկին մէջ: Տարօրէն լռութիւն մըն էր այս եւ գժուար բացատրելի:

Ապրեցանք պահեր ուր Փրակայի բոլոր զանգերը միաժամանակ կը զօդան-ջէին: Պահեցէ՛ք ուրեմն հիմա այս դեղեցկութիւնը, այս վսեմութիւնը ձեր աչքերուն խորը եւ ձեր ականջներուն, ու երեւակայեցէք ճիշդ հակառակը այս հընչականութեան: Այսպէս է որ կը փորձէի արտայայտել այս վսեմ լռութիւնը: Եւ յետոյ ո՛չ, այս իսկ բաւական չէ տակաւին:

Ոչ մէկը մեռաւ. երեք կով սառած մնացին. բայց ախոռին փայտէ մէկ մասը վար թափեցաւ:

Փիլոդդիի ձայն չհանեց:

Ներքին հաչիւ, արդարութիւնը չէր մտներ:

Նման բռնութեան գործեր ա՛լ տեղի չունեցան: Երբ պզտիկ դէպքեր պատահէին տղաքներուն միջեւ, երկու պարագլուխները կ'ելլէին տունէն եւ յամրօրէն կ'ուղղուէին մինչեւ սահմանի ցանկը, այդ կէտը, ուր կար վայրի տանձենին: Ընտանիքները ամբողջական կազմով լռութեամբ կը հետեւէին սահմանէն քանմեթր հեռաւորութեան վրայ կանգ կ'առնէին լռութեամբ, իսկ երկու պարագլուխները կը չարունակէին մինչեւ տանձենին: Հոս կը հանդիպէին. կը հանէին զդեստները, կը սրթսէին թեզանիքները, կը սկսէին դիրար հարուածել առանց բառ մը ըսելու: Հարուածները իւրաքանչիւրը մէկ մէկ թոնելատոնոց, վար կ'իջնէին դանդաղ, անտեղիտալի, ինչպէս հարուածը կռանին վրայ: Երբ ոսկրները ազէկ մը ծեծուած կ'ըլլային, կը դադրէին, կը դառնային կայան իրենց հետեւորդ ընտանիքներով: Ցետոյ տղաքը քաշեց սուլիչին չուանը, եւ դարձաւ տուն:

Փիլոդդիներէն ոչ մէկը մեռաւ. երեք կով սառած մնացին. բայց ախոռին փայտէ մէկ մասը վար թափեցաւ:

Փիլոդդիի ձայն չհանեց:

Ներքին հաչիւ, արդարութիւնը չէր մտներ:

Նման բռնութեան գործեր ա՛լ տեղի չունեցան: Երբ պզտիկ դէպքեր պատահէին տղաքներուն միջեւ, երկու պարագլուխները կ'ելլէին տունէն եւ յամրօրէն կ'ուղղուէին մինչեւ սահմանի ցանկը, այդ կէտը, ուր կար վայրի տանձենին: Ընտանիքները ամբողջական կազմով լռութեամբ կը հետեւէին սահմանէն քանմեթր հեռաւորութեան վրայ կանգ կ'առնէին լռութեամբ, իսկ երկու պարագլուխները կը չարունակէին մինչեւ տանձենին: Հոս կը հանդիպէին. կը հանէին զդեստները, կը սրթսէին թեզանիքները, կը սկսէին դիրար հարուածել առանց բառ մը ըսելու: Հարուածները իւրաքանչիւրը մէկ մէկ թոնելատոնոց, վար կ'իջնէին դանդաղ, անտեղիտալի, ինչպէս հարուածը կռանին վրայ: Երբ ոսկրները ազէկ մը ծեծուած կ'ըլլային, կը դադրէին, կը դառնային կայան իրենց հետեւորդ ընտանիքներով: Ցետոյ տղաքը աճեցան. այլեւս դիպուած չպատահեցաւ, ու երկու ծերունիները թողուցին դիրար թօթվելը: Եկաւ պատերազմը որ դոյդ մը որդիներ տարաւ մէկէն ու միւսէն: Ապա յետ պատերազմեան խառնակութիւնները եւայլն, եւ այսպէս անցան չուրջ քսան տարի, եւ կարծուեցաւ որ ա՛լ ոչ մէկը կը մտածէր:

Բայց 1929-ին Մարիոլինօ ծեր կիւրոսին առաջին թոռը, անդրադարձաւ որ երկու տարեկանին մարդ բարոյական պարտականութիւն ունի աշխարհ չերը-ջելու, որպէսզի կեանքի մասին դաղափար կազմէ, եւ ճամբայ ելաւ տատանելով: Հանելով սահմանի ցանցին պատմական տանձենիին տակ, նստաւ: Քիչ եաք հասաւ փոքրիկ փայնքոտ աղջնակ մը, նոյն կշիռով, ձիւնա մը, երկու տարեկան, Փիլոդդիի առաջին թոռնեան:

Պատահեցաւ որ երկուքն ալ ուզեցին բացարձակ տէրը ըլլալ ծառէն իննած կիսով փտած տանձի մը եւ ատով սկսան իրարու մազերը քաշել ու դիրար ճանկռտել: Երբ ուժէ ինկան այլեւս, իրարու վրայ թքին ու դարձան իրենց կայանը:

(Շար. 110)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հաւատքա Գարակէօզեան նախկին Սանուց Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի, Հոկտեմբեր 28, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին, մեծ բարերար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԵՒ ԶԱՊԵԼ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

իրենց զաւկին՝

ՀԱՒՒՐՐՏ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ Աբրամ եւ Սարգիս Գարակէօզեանի, տոքթ. եւ Տիկին Դաւիթեանի եւ վարժարանի ողբացեալ ուսուցիչներու եւ սաներու յիշատակին։

Ի պիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

ՏՕՆ ԳԻՒՏ ԽԱՉԻ

Հոկտեմբեր 28, կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-ին, Գիւտ Խաչի տօնին առիթով, Շարվիէօ, Ս. Նշան Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՑ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ՝ Պ. Յակոբ Աբրահամեանի։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Ագապի Իշիք, Պ. Գրիգոր Իշիք, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Իշիք եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մինաս Գաֆաֆեան եւ զաւակները (Գերմանիա), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տէմիր եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Երլաբզ եւ զաւակները (Գերմանիա), Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Իշիք եւ զաւակները, Տիկին Վարդեր Սարգիսեան եւ զաւակները (Սուրիա), չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղիկով, փոխան ծաղիկի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ՊԵՏՐՈՍ ԻՇԻՒԻ

(Խարբերդցի)

մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

ՏԻՍԻՆԷՆ - Ալեքս Մանուկեան 500 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին մեծ հայրենասէր՝ Կ. Մեհեանի յիշատակին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջ-մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ փարիզեան չրջանի բոլոր մասնաճիւղերու ընկերուհիները, Շաբաթ, Հոկտեմբեր 27, ժամը 15-ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթը Տունը, 17 rue Պէօ։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի օր, Հոկտեմբեր 28, ժամն է Գիւտի Սրբոյ Խաչին։

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի, որ կ'ըլլայ - դբի քառաձայն՝ Մայր եկեղեցւոյ երգեչահումբին կողմէ։

Կը պատարագէ եւ պիտի քարոզէ՝

ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՑ. ՀԱՒԼԱՃԵԱՆ

Հոգեւոր հովիւ

Ամերիկայի Միացեալ - Նահանգներու

Արեւելեան Թեմի Եւսեբիոս Սիթիի

Ս. Խաչ Եկեղեցւոյն

Ի ժամու պատարագի, կը կարգացուի Ամենայն Հայոց Հայրապետի կոնդակը՝ նուիրուած՝

Կոստանդնուպոլսոյ

երջանկայիշատակ Պատրիարք՝

ՆԵՐՍԷՍ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

(մահուան հարիւրամեակին)

Որուն համար պատարագի աւարտին հոգեհանդիստ կը կատարուի։

NOTRE DAME DE LA GARDE

ՀԱՅԿ. ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

○

«ՆՈԹՐԸ ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ԿԱՐՏ»Ի ՈՍԿԵՁՕԾ ԱՍՏՈՒԱԾԱՄՕՐ - ՄԱՐՍԷՅԼ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 28, առաւօտեան ժամը 11·15-ին հայկական ծէսով ձայնաւոր պատարագ կը մատուցուի, Մարսէյլի «Նոթրը Տամ տը լա Կարտ»ի Աստուածամօր նուիրուած ուխտավայրին մէջ, հայկական տարեկան ուխտադնացութեան առիթով։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԱՐԳԻՍ ՎՐԴ. ԴԱՒԻԹԵԱՆ

Ժողովրդապետ Մարսէյլի եւ Շրջակայքի հայ կաթոլիկէ համայնքին

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Առնուվիլի Վարադայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղիկի. - Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Գործունեան 1000 Ֆ. Նելլի Ֆբէնկեանի մահուան առթիւ։ Տէր եւ Տիկին Վարդան Մանկասարեան 200, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կէվրէկեան 200, Տիկին Հէլմեան 150, Տիկին Արշալոյս Պապեան 100, Տիկին Նաթալա Ֆէր 100 Ֆ. Սրբուհի Մրսրլրլի մահուան առթիւ, Օր. Մարթին Եավէրէ 900 Ֆ. Բիւզանդ Պէֆէրի մահուան առթիւ։

ENTREPRISE DE SERRURERIE

ARTHUR PEKMEZIAN

4, rue des Ursulines — PARIS 5ème

TELEPHONE :
634. 13. 54

BLINDAGES DE PORTES
FERMETURES HAUT ET BAS
GRILLES ET BALCONS
GACHES ELECTRIQUES

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՏՕՆ ԳԻՒՏ ԽԱՉԻ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 28, Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Ե. եկեղեցւոյ մէջ բազմաձայն պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

Խահակ Խչկր. Քհնյ. Հէքիմեան

Երգեցողութիւնը կը կատարուի եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի։

VALENCE

PERMANENCE — CROIX BLEUE

Depuis le Vendredi 5 Octobre une permanence de Bureau d'Aide Sociale est assurée par la Croix Bleue Arménienne de Valence et ceci tous les vendredis après-midi entre 15h et 17h, dans les locaux de la Maison de la Culture Arménienne de Valence

32, rue Pompery

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Կապ. Խաչէ Վիէնի մասնաճիւղին հովանաւորած հայերէնի դասընթացքները՝ չափահասներու համար կը սկսին Նոյեմբեր 5, Երկուշաբթի, ժամը 6 - 8՝

Centre Social d'Estressin.

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ՝

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԻ

HOTEL HOLIDAY INN

Porte de Lyon — Dardilly

BAL ANNUEL

de la CROIX BLEUE ARMENIENNE de LYON

Samedi 27 Octobre de 21 heures à l'aube

avec

l'ORCHESTRE HARTANAG de Paris

tenue correcte exigée

Réservations jusqu'au Vendredi 26 Octobre — Tél. : 888 - 92 - 51

La JAF à l'occasion de son VIIIe Festival d'Art et de Culture (1, 2, 3, 4 novembre 1984 - PLM St-Jacques) met en vente deux lithographies originales de

OFFRE VALABLE JUSQU'AU 4 NOVEMBRE

CARZOU

numérotées et signées par le maître

1) LE LEVER DU JOUR format 50×32 prix exceptionnel 800 F (valeur 1 000 F)
2) LA PORTE CLOSE II format 44×42 prix exceptionnel 1 000 F (valeur 1 200 F)

Bon de commande à adresser à la JAF - 6, cité du Wauxhall, 75010 PARIS

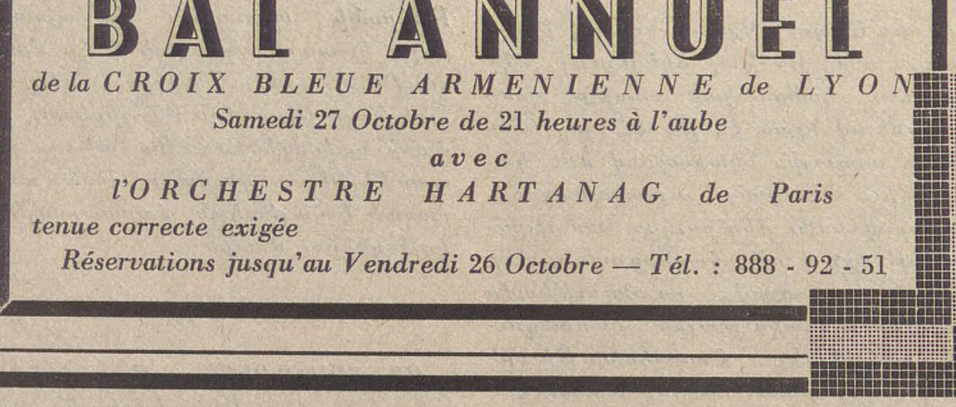
NOM : ..... Prénom : .....

Adresse : .....

Je désire recevoir .. ... exemplaires de ☐ Le lever du jour prix 800 F ☐ La porte close II prix 1 000 F

Je verse ci-joint la somme de F + 40 F pour frais de port en d'emballage

Date : .... Signature



J'offre les 2 éditions de Lithographies originales du VIIIe Festival de la JAF. J'espère que grâce à l'excellent accueil que vous leur réserverez, la réussite de votre grande manifestation d'art et de culture sera parfaite.

Paris le 13/9/84 CARZOU

ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՈՑԻ
ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱՄՍՈՒԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐ

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ-Ի

կատակերգութիւն երեք արար

Կիրակի, Հոկ. 28, 1984, ժամը 16-ին

Centre Culturel Jean ARP
22, Rue Paul Vaillant Couturier, CLAMART

Եկէ՛ք ֆանի մը հաճելի ժամեր անցընելու միաժամանակ օգտակար ըլլալով եկեղեցւոյ

Prix des billets 80 et 40 Frs. : Entrée gratuite aux enfants de moins de 12 ans.

POINTS de VENTE :

— Eglise apostolique arménienne, 6, Ave. Bourgain, ISSY : Tél. : 644 - 28 - 52
— TELE-Condorcet : 175, Ave. Jean Jaurès, CLAMART : Tél. : 642 - 56 - 17
— FRUITS et Primeurs Papazian : 32, Ave. de la République, ISSY : Tél. : 642 - 20 - 49

ՈՒՐԲԱԹ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
26
VENDREDI
26 OCTOBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.819 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.819

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ...

—×—

Աւազ, երէք անդամ աւազ, 19-րդ դարու ընկերվարական վարդապետութիւնը կը նահանջէ. մարդկութեան մեծագոյն եղբայրը՝ արդարութեան, հաւասարութեան, եղբայրութեան վարդապետը հետզհետէ մշուշին մէջ կ'ապօտի: Արդիական դրամատիրութեան ապատական պաշտպանները հոդ կը չափեն չարք մը բաղեղենի ընկերվարականներու մօտ: Երեւոյթը զգալի է մանաւանդ բոլոր յառաջդիմ եւ հարուստ երկիրներուն մէջ, որ կարելի չէ ուրանալ ընկերվարական արմատական սկզբունքներու նահանջը, եւ նոյնիսկ դրժումը, ներկայ ընկերվարական կուսակցութիւններու կողմէ: Սակայն, բազմահազար իտալիաններու պայքարն ու զոհողութիւնը ապարդիւն չ՚անցած անշուշտ, ընկերութիւնը չատ բան կը պարտի անոնց:

Արդ, ելէք մինչեւ 1981 ընկերվարականները, պարտաւորիչ կերպով պէտք է դաշնակցէին աւելի կամ պակաս ընկերվարականներու հետ՝ եւ հետեւաբար անոնք է ամբողջ պատասխանատուութիւնը բեռցնել անոնց վրայ, 1981-էն ի վեր սիրական կերպով կ'իշխեն պետական կազմին, եւ բացարձակ անկախութեամբ կը վարեն երկիրը· եւ ըսել որ ճիշդ այդ առթիւ է որ կը կատարուի արտասովոր ճակատագրական անկիւնադարձը, եւ հիւմանիստ ընկերվարութեան սկզբունքներու նահանջը ծայր կուտայ: Այսօր, նախկին յեղափոխականները, ձախ մտաւորականները, մէկ խօսքով ընկերվարական սպայակոյտը կը ծնրադրէ դրամին առջեւ, եւ տեղի կուտայ դրամատիրական դրութեան եւ չուկայի պահանջներուն՝ հետեւելով Սոցիալ Դեմոկրատներու օրինակին ... կամ աւելի ճիշդ, Միթերանի ուղղութեան: Ճիշդ է որ ասոնցմէ առաջինները ի վեր, ընկերվարական անունով վարչակարգ մը զոյութիւն ունի, մէկ քանի աջանտիներու երկիրներու մէջ· ճիշդ է որ այդ երկիրներուն մէջ, ընդհանուր առմամբ որոշ յառաջդիմութիւն մը կատարուած է, դէպի աւելի արդարութիւն եւ հոգատարութիւն համեմատ դասակարգներուն նկատմամբ, սակայն չատ հեռու կը մնայ, 19-րդ դարու ընկերվարական հիմնական սկզբունքներու ոգիէն: Նոյնն է պարագան, Սպանիոյ եւ Փորթուգալի նորատեղծ՝ անունով միայն ընկերվարական վարչակարգերուն համար:

Երկրորդ Միջազգայնականի ընկերվարական պաշտպանութեամբ սնած Ֆրանսական ընկերվարական կուսակցութեան անիրատես կամ ծերացած տեսակէտները լքելու որոշումը, հասկնալի է որոշ չափով, տրուած ըլլալով 20-րդ դարու նոր պայմանները, ընկերվարական կոչուած այլ երկիրներու բացառական օրինակը, եւ կամ արմատական յեղաշրջումի մը կասկածելի եւ անծանօթ հեռանքները: Բայց ինչ որ անհասկնալի է անկեղծ ընկերվարականին համար, այն է թէ իր կուսակցութիւնը որ դեռ երէկ պայքար կը մղէր Սոցիալ Դեմոկրատ հաստուածին դէմ, այսօր ետ-դարձ մը կատարելով, մէկը միւսին ետեւէն կը լքէ ընկերային յառաջդիմական պաշտպանները, ու դաւանանք դարձած ընկերվարական սկզբունքներ, եւ փառաբանութիւնը կ'ընէ Սոցիալ Դեմոկրատ վարչակարգին, մոռնալով Ֆրանսական ընկերվարութեան մը ստեղծման խոստումը:

Արդարեւ 1982-ին է որ ընկերվարական - համայնավար հասարակաց ծրագիրը եւ նախագահական խոստումները պահ կը դրուին եւ խոստակեցութեան որոշումը կը տրուի, նախ տնտեսական տագնապի թերագնահատութեան՝ բայց նաեւ վարիչ մարմնին մէջ համոզումներու յեղաշրջման պատճառով: Գործատիրական շրջանակներու հետ սիրաբանութիւնը կը սկսի եւ դրամատիրական դրութեան մենապահպանողական կանոնները նկատի կ'առնուին: Աչխատաւորական դասակարգի պահանջները պահեստի կը դրուին, - հակառակ Օռու օրէնդրութեան - եւ հետզհետէ աւելի զգալի կերպով հմտեսա դասակարգին վրայ է որ կը ծանրանայ, տնտեսական տագնապին բեռը: Շահը կը քաջալերուի· չուկայի պահանջները նախապատուութիւն կը տանան, ընկերային արդարութեան սկզբունքներուն վրայ· դասակարգերու եկամուտի անհանդուրժելի տարբերութեան անդունդը կը մնայ նոյնքան եւ աւելի խորունկ: Ունեւորները ա՛լ աւելի կը հարստանան, մինչ աղքատները ա՛լ աւելի կ'աղքատանան ու կը բազմանան, հանելով անօթութեան սեմին: Անդին, հանրային վարչակարգերու այս խոչոր կսկիծն է, եւ տրամադիր չի թուիր «անոյշի կապել»: Մնաց որ ծիծաղելին՝ Անգլիացիք չեղան, այլ՝ Ֆրանսացիք:

ՅԱՊԻԻՍ ԵԻ ՊԱՌ յաջողեցան Զորեքշաբթի օր Ժիսքարի ձեռքէն խլել վըտէքթառիան, յանպատրաստից կերպով առնել - տալով Ազգ. Ժողովի նիստին: Նոյն ժամուն Հանրապետութեան նախկին նախագահը մամուլի ասուլիս մը ունէր արտասահմանի մէջ, եւ ուսման առջեւ քաղաքացիներու հաւասարութեան՝ ընկերվարական հիմնական ծրագիրը ջուրը կը նետուի· մամուլը դրամին ճիրաններէն դուրս բերելու ծրագիրը նոյնպէս: Իսկ հեռատեսիլի մենաշնորհի ջնջումն ալ՝ հաւանաբար չուշանար: Պետականութիւնը՝ որ որպէս ընկերային ապատութիւններու եւ հոգատարութեան պահապան՝ ընկերվարական գլխաւոր տեսութիւններէն մին է, կը դրժուի, տեղ տալով անհատապաշտ, բնազդային գաղափարաբանութեան, եւ ամէն ոք ինք իրեն համարի եսասէր մտայնութեան: Քոլեքթիվիզմը անիծուած բառ մը կը դառնայ· բայց ինչ որ աւելի ողբերգական է, ընկերվարութիւն բառն ալ ամօթալի կը սեպուի կարգ մը ընկերվարական վարիչներու կողմէ, եւ պետական շրջանակներու բառացանկէն դուրս կը նետուի, որպէս ապատութիւններու սպառնացող վարդապետութիւն· անշուշտ Աբեւելքի օրինակը առաջ քշելով: Պարզ է որ աչերը յաջողեցան վարկաբեկել գայն, ապատութեան նշանաբանը իւրացնելով: Իսկ երբ Ժոսփէն, երկար բարակ կը բողոքէ, պըտղելով թէ իր կուսակցութիւնը երբեք չուրանար ընկերվարական սկզբունքները եւ ընկերվարութեան իտէալը· միամիտները միայն կրնայ համոզել: Կասկած չկայ որ ներկայ ընկերվարական պատասխանատուներուն մօտ, համոզումներու արմատական յեղաշրջում մը կատարուած է: Մէկ խօսքով, այսօր, ընկերվարական հիւմանիստ գաղափարաբանութիւնը կը նահանջէ, առանց երզի· բայց չատ տաք ու պաղ տեսած է ընկերվարութիւնը, չատ փոթորիկներ անցուցած ու միշտ կրցած է տոկալ, ուստի վստահ պէտք է ըլլանք թէ այս մէկին ալ կ'անցնի ու վազը, ան կրկին կ'երգէ, այս անգամ՝ առանց նահանջի:

Գ. Տ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄԻ

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ բնաւ իմմունիտով չեն ապահովուած Ֆրանսական ոստիկանութեան մէկ «կատակը», որու նպատակն է եղեր փորձել անգլիական ապահովութեան ապատարկութեանց գործելակերպին արդիւնաւորը բնոյթը: Արդարեւ, Ֆրանսացի ոստիկանները մտածեր են մէկ - երկու տեղ պայթուցիկներ գետեղել Ֆրանսայի վեհապանին Լոնտոնի ապարանքին մէջ, որ ընդունելութիւն մը կը տրուէր Նախագահ Միթերանի ներկայութեամբ, տեսնելու համար թէ Սքոթլընտ - Եարտը երեւան պիտի հանէ՞, այսինքն գործին ձեռն է՞: Երեքշաբթի, կէսօրէ ետք է, որ ապահովութեան բրիտանական ուժերը Ֆրանսայի դեսպանին ապարանքը խուզարկած ատեն պարէտին մէջ գտած են պայթուցիկներ, առանց պայթեցնողի, այսինքն խորքին մէջ՝ անվնաս: Փնտուքենէն երեւան եկած է, որ Ֆրանսացի դաշտնի ոստիկանի մը գործն է (պանդոկին սենեակն ալ ուրիշներ զտնուած են) եւ նպատակն է փորձի ենթարկել անգլիացի ոստիկաններ: Այս վերջինները չատ դէշ առած են այս պատմութիւնը եւ Զորեքշաբթի իրիկուն եւ Հինգշաբթի առաւու անգլիական մեթիաները այնքան ազմուկ հանած են (նախ՝ ձայնասփիւռ եւ հեռատեսիլ, ապա՝ դրաւոր մամուլ), որ Միթերանի այցելութեան եւ «սիրալիր համաձայնութեան» վրայ «սեւ մուխ ամպեր» կան: Ֆրանսացիք կը ջանան որ մեծ համեմատութիւններ չառնէ հարցը, բայց Սքոթլանտ - Եարտ չնորհքով կատզեր է Ֆրանսացիներու այս խոչոր կսկիծն է, եւ տրամադիր չի թուիր «անոյշի կապել»: Մնաց որ ծիծաղելին՝ Անգլիացիք չեղան, այլ՝ Ֆրանսացիք:

ՅԱՊԻԻՍ ԵԻ ՊԱՌ յաջողեցան Զորեքշաբթի օր Ժիսքարի ձեռքէն խլել վըտէքթառիան, յանպատրաստից կերպով առնել - տալով Ազգ. Ժողովի նիստին: Նոյն ժամուն Հանրապետութեան նախկին նախագահը մամուլի ասուլիս մը ունէր արտասահմանի մէջ, եւ ուսման առջեւ քաղաքացիներու հաւասարութեան՝ ընկերվարական հիմնական ծրագիրը ջուրը կը նետուի· մամուլը դրամին ճիրաններէն դուրս բերելու ծրագիրը նոյնպէս: Իսկ հեռատեսիլի մենաշնորհի ջնջումն ալ՝ հաւանաբար չուշանար: Պետականութիւնը՝ որ որպէս ընկերային ապատութիւններու եւ հոգատարութեան պահապան՝ ընկերվարական գլխաւոր տեսութիւններէն մին է, կը դրժուի, տեղ տալով անհատապաշտ, բնազդային գաղափարաբանութեան, եւ ամէն ոք ինք իրեն համարի եսասէր մտայնութեան: Քոլեքթիվիզմը անիծուած բառ մը կը դառնայ· բայց ինչ որ աւելի ողբերգական է, ընկերվարութիւն բառն ալ ամօթալի կը սեպուի կարգ մը ընկերվարական վարիչներու կողմէ, եւ պետական շրջանակներու բառացանկէն դուրս կը նետուի, որպէս ապատութիւններու սպառնացող վարդապետութիւն· անշուշտ Աբեւելքի օրինակը առաջ քշելով: Պարզ է որ աչերը յաջողեցան վարկաբեկել գայն, ապատութեան նշանաբանը իւրացնելով: Իսկ երբ Ժոսփէն, երկար բարակ կը բողոքէ, պըտղելով թէ իր կուսակցութիւնը երբեք չուրանար ընկերվարական սկզբունքները եւ ընկերվարութեան իտէալը· միամիտները միայն կրնայ համոզել: Կասկած չկայ որ ներկայ ընկերվարական պատասխանատուներուն մօտ, համոզումներու արմատական յեղաշրջում մը կատարուած է: Մէկ խօսքով, այսօր, ընկերվարական հիւմանիստ գաղափարաբանութիւնը կը նահանջէ, առանց երզի· բայց չատ տաք ու պաղ տեսած է ընկերվարութիւնը, չատ փոթորիկներ անցուցած ու միշտ կրցած է տոկալ, ուստի վստահ պէտք է ըլլանք թէ այս մէկին ալ կ'անցնի ու վազը, ան կրկին կ'երգէ, այս անգամ՝ առանց նահանջի:

Գ. Տ.

ՃԱՏՐԱԿ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՒՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

Զորեքշաբթի օր, 17-րդ խաղն ալ հաւասար մնաց 23-րդ հարուածին, փոխադարձ առաջարկի վրայ: Կայծակնային արագութեամբ վերջ գտած է այս խաղը: Գարպով միչտ 4 - 0 կը յաղթէ:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՒՈՑԵՆՈՒԹԵԱՆ Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳ

Խորհրդային ախոյենութեան Բ. դասակարգի մրցաշարքի հերթական իր հանդիպումին Աբովեանի «Կոտայք»ը 0-ի դէմ 1 կէտով յաղթած է «Կէոլոկ»ի:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ

ՈՓԵԿՈՂՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՆԵՐՍԷՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԵԱՆ

Ա.

Պղուտարքէ, քանի մը վայրկեանի համար զրիչը փոխ կուտա՞ս ինծի զրելու համար կեանքն այն քաղ հովուին որ իր անձն իւր ոչխարներուն վրայ զրած է: Երեւելիդ կենսագիրը, դու Զուգակշիռնե-րուդ մէջ անմահացար, եւ ես Զոջերուս մէջ պիտի թաղուիմ պսակ հիւսել սորվեցընելով իմ անառակ զրիչիս որ մոլու-թիւններու առջեւ սրատես եւ հեռատես իսկ առաքինութիւններու առջեւ կոյր ըլլալու սովորութիւն ունի: Բայց պիտի կրնա՞ս արդեօք այս փոխատուութիւնն ընել ինձ թէ պիտի ճամբես զիս ըսելով.

- Ինչ որ Բնութիւնը չէ չնորհած քեզ Պղուտարքոս չէ կարող փոխ տալ:

Դժբախտաբար այս վերջինը հաւանական կը թուի ինձ եւ ես իմ ձեռներովս իմ զերեզմանս փորել չուզելով Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարք Հօր կը զիմեմ, ծունկ կը չոքիմ Նորին Սրբազնութեան առջեւ եւ կ'առաջարկեմ.

«Աշակերտիդ սիրոյն համար, երդիծաբանութեան յառաջդիմութեան սիրոյն համար քանի մը փոքր թերութիւններ ունեցէք որ իմ զրիչիս ալ սիրոը չկոտրի»:

Նորին Սրբազնութիւնն այս առաջարկութիւնս կ'ընդունի եւ ես ուրախ սրտով ես կը զառնամ եւ կը սկսիմ զրել:

Շնորհօքն Աստուծոյ եւ ընտրութեամբ Երեսփոխանական Ժողովոյ, Ցխուսի Քրիստոսի ծառայ, Ամենապատիւ Ներսէս Պատրիարք Վարժապետեան ծնած է, Հապլիզ 1837 Յունուար 28-ին: Հայրը պարկեշտ թիւլպէնիտ վաճառող մըն էր: Մեծ հայրն հռչակաւոր Տիրացու Պօղոս ձայնաւոր վարժապետ ուսկից ժառանգած է Վարժապետեան մականունը: Ոչ ոք աւելի լաւ զործածած է իւր հօրէն մնացած ժառանգութիւնը: Ծննդենէն քանի մը օր ետքը կատարուեցաւ մկրտութեան հանդէսը եւ երախային անունը Պօղոս դրուեցաւ:

Հազիւ երկու տարեկան էր եւ սկսած էր վանկեր իրարու հետ կապելով բառեր արտասանել երբ Մեծ Պահոց առաջին օրը եկեղեցի տարուեցաւ: Մանուկը տեսաւ որ ժողովուրդը կռնակը խորանին տուած զանիթը կը դիտէ՝ սկսաւ խնդալ: Մայրն իւր զաւկին բարձրաձայն խընդալն արգիլելու համար՝ մեծ նեղութեամբ հասկցուց Անոր որ Հրաժարիմէ կարգացուած առեն ժողովուրդն այդ դիրքի մէջ գտնուելու է: Այս հրաժարիմ բառը լաւ մը տպաւորուեցաւ լեզուին վրայ տարին եթէ հարիւր անգամ եկեղեցի երթար՝ հօթանասունութ անգամ կռնակը խորանին կուտար եւ քանդերկու անգամ երեսը խորանին կը դարձունէր:

Նորին Սրբազնութիւնն իւր առաջին ուսումն առաւ Հապլիզի Ներսէսեան վարժարանին մէջ ուր իւր բարի վարքն, սրբամտութիւնն եւ ժրաջանութիւնը յայտնող վկայականներով հարստացաւ:

1855-ին մանուկը դասախօսութեան պաշտօնով Ադրիանուպոլիս գնաց: Քաղաքին ազգայինները զինքը սիրելով հոն Սբշակունեան մայր վարժարանի մէջ դասատուութեան հրաւիրեցին: Հրաւէրն ընդունուեցաւ, եւ Նորին Սրբազնութիւնն հետեւեալ օրը Սբշակունեան վարժարանն մտաւ եւ քննելու համար եկաւ կայնեցաւ առաջին կարգի աշակերտներուն առջեւ որոնց մէջ կը գտնուէր նաեւ այս տողերը զրողը: Մեծ փառք ու պատիւ է ինծի Նորին Սրբազնութեան պէս դասատու մը ունեցած ըլլալս, սակայն չեմ կարծեր թէ Սրբազան Պատրիարքն ալ իրեն պարծանք համարի ինծի պէս աշակերտ մը ունեցած ըլլալը ... մեծ մարդեր կրնան անոր փառքը կազմել: Որչափ առեն որ մնաց վարժարանին մէջ՝ անխոնջ ջանիւք աշխատեցաւ եւ մեծ հոգ տարաւ վարժարանի բարեկարգութեանը: Ապերախտութիւն ըրած կ'ըլլամ եթէ հոս չը յայտնեմ որ վարժարանի մէջ չըջանս աւարտելէ ետքը Նորին Սրբազնութիւնն անձամբ տարաւ զիս քաղաքին Ցունաց Մայր վարժարանը ուր՝ յոյն լեզուին դժուարութիւնը միայն սորվելով՝ տարիէ մը դուրս ելայ անկից:

1858-ին օր մը մէկէն ի մէկ զրոյց մը տարածուեցաւ քաղաքին մէջ որ Պօղոս պատուելին հազուստը պիտի փոխէ: Եւ արդարեւ Նորին Սրբազնութիւնն դիմած էր քաղաքին առաջնորդ Արիստակէս եպիսկոպոսին եւ խնդրած էր որ զինքն անպատճառ եւ անմիջապէս վարդապետ ձեռնադրէ, ապահովելով որ եթէ իւր խնդիրը չկատարուէր քաղաքէն պիտի մեկնէր: Արիստակէս եպիսկոպոսն՝ որ վերջէն տեղապահ եղաւ, պալատին մէջ ազդին մէկ մեծ իրաւունքը պաշտպանեց եւ վերջը խեզճութեան մէջ մեռաւ, առանց պատրիարքարանէն հրաման խնդրելու եւ ընդունելու, սխալուեցաւ վարդապետ ձեռնադրել Պօղոս պատուելին որ եղաւ Ներսէս վարդապետ:

1860-ին Մատթէոս Կաթողիկոսին հրամանաւ Ռումանիոյ եւ Աւստրիոյ կողմերն այցելու գնաց առանց իւր մականունը փոխելու, ոչ ալ Պօղոյ լրագիրներուն իրեն համար գովասանական նամակներ գրեց եւ զանոնք ուրիշներու ստորագրել տալով խմբագիրներու զրկեց: Նոյն տարւոյն վերջերը Հապլիզի քարոզիչ անուանուեցաւ:

1861-ին Կրօնական Ժողովոյ ատենապետ ընտրուեցաւ եւ ինչպէս իւր պաշտօնը կը պահանջէր, պաշտպանեց կրօնքը Քրիստոսի եկեղեցւոյ հակառակորդներուն դէմ:

1862-ին քննութեան պաշտօնով Զէյթուն զրկուեցաւ ուր Սոյ Կաթողիկոսէն եպիսկոպոս օծուելով պոլիս դարձաւ:

1865-ին Մկրտիչ եպիսկոպոսի, այժմեան Սոյ Կաթողիկոս, խնդրոյն համար Եղիպտոս քննիչ գնաց, եւ հոն քանի մը կարեւոր կտակներ կարգադրելէն ետքը Պօլիս եկաւ եւ Շահ Նազար - Նուպարեան վարժարանը բացաւ: Նոյն տարին էր որ Սահմանադրութեան վերաքննութեան Մանուժողովին անդամ եղաւ:

1866-ին Նորատունկեան Յակոբ եւ Նէվրուզեան Աբեթիկ էֆէնտիներուն հետ կաթողիկոսի ընտրութեան համար էջմիածին գնաց: Վեհափառ Գէորգ Կաթողիկոսն իւր բռնած ընթացքովն ազէկ համոզեց զմեզ որ Սբրազան Պատրիարքն առաջին կարգի ընտրելի մէ, բայց Նորին Սբբազնութեան դժուարը չկայ, ընտրոզ չէ:

1867-ին երկրորդ անգամ աթենապետ ընտրուեցաւ կրօնական ժողովոյ: Մաքուր խղճով վարեց այս պաշտօնն ալ առանց դուրս ելլելու այն սահմանէն զոր կրօնքը զծած է:

1868-ին ժողովուրդն, որ քանի մը տարին անգամ մը Պատրիարք փոխելու սովորութիւն ունի, եկեղեցիներուն մէջ սկսած էր պոռալ որ Պօղոս Պատրիարքին անունը չլիշուի: Հապլիզի եկեղեցւոյն մէջ ալ քանի մը անձեր չլիշուի ըսած բլլալնուն համար կառավարութեան կողմէ կը բանտարկուին: Գիշեր մը Հապլիզի եկեղեցւոյն զանգակը կը հնչէ. ամբոխը Նորին Սբբազնութեան տունը կը խռնի եւ իւր քարոզիչն եկեղեցի տանելով խորհրդին վրայ կը հանէ եւ կը սպիտէ որ այդ անձերը բանտարկել տուողին անունը յայտնէ:

- Ձեմ գիտեր, կը պատասխանէ Նորին Սբբազնութիւնը:

- Գիտէք, չատ ազէկ գիտէք եւ պէտք է որ բանտարկել տուողն մեզի ճանչցունէք, կը պոռայ ամբոխը:

- Մի սպիտէք զիս, չեմ գիտեր:

-Եթէ չէք գիտեր, պէտք է որ գիտնաք եւ մեզի ըսէք:

- Կ'աղաչեմ...

- Գիտէք Սբբազան, գիտէք...

- Եթէ չէք գիտեր, պէտք է որ գիտնաք եւ մեզի ըսէք:

Ամբոխը սկիզն իւր քարոզիչին կ'երկընցնէ որ առնէ երդում ընէ, եւ Նորին Սբբազնութիւնը սկիզն առնելով կ'երդնուի որ չգիշուի պոռացողներուն բանտարկուած բլլալէն բնաւ տեղեկութիւն չունի:

- Շնորհակալ ենք, սկիզը մի ձգեր. դեռ զործ ունինք...

- Ինչո՞ւ:

- Երդում մ'ալ ըրէ որ սակէ վերջ հոս չիչել չպիտի տաս Պօղոս Պատրիարքը:

Այս առարկութեան վրայ Նորին Սբբազնութիւնը կը մարի եւ ամբոխը կը զրուի:

1869-ին Պատրիարք պիտի ըլլար, բայց Տէրն Արքեպիսկոպոս Լուսինեան, այն ատեն Գալֆայեան, քանի մը կրօնաւորներ համոզելով անոնցմէ ստորագրութիւն առած ու էջմիածին հեռագրած էր որ Սոյ եպիսկոպոս մը Պատրիարքական աթոռին ընտրելի կը ներկայացուի: Տէրն Արքեպիսկոպոսին այս հեռագիրն եղեան կ'ելլէ ու չատ մը վիճաբանութիւններու տեղի տալէ ետեւ վերջապէս Սբրիմեան կ'ընտրուի Պատրիարք, թէպէտ եւ միւս կողմէն Վարժապետեանն ալ կը յայտնէր թէ ինք սահմանադրութեան պահանջած տարիքն չունէր Պատրիարքական աթոռին վրայ բազմելու համար եւ կերպով մը, իւր հայրը կ'ամբաստանէր իրրեւ միակ պատճառ որով ազգը կը զրկուէր այն թուականին Վարժապետեանն իրեն Պատրիարք ունենալէ:

1868-ին երրորդ անգամ կրօնական Ժողովոյ աթենապետութեան կոչուեցաւ, եւ այս բանական է ցոյց տալ թէ Նորին Սբբազնութիւնն որչափ խոհականութեամբ կը վարէր այս պաշտօնը:

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳԶԱԽՈՒՄԲԻ ԱՌԱՋԻՆ ՍԱԼԸ

Մարսէյլի Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը իր հիմնադրութենէն, 1977-ին ցայսօր, կարեւոր ճամբայ մը: Իր առաջին համերգէն, 1979 Յունիս 25, Մարսէյլի Օվերթայի մէջ մինչեւ 1983 Յունիս 5, ուր հանդէս եկաւ Փիլարմոնիք նուագախումբի մասնակցութեամբ անցնելով զանազան ելոյթներէն Մարսէյլ եւ այլ քաղաքներու մէջ, երգչախումբը զգալի կերպով յառաջդիմեց: Այս տարի, Սալ Կավոյի մէջ, Փարիզ, տուաւ չատ յաջող համերգ մը, ի ներկայութեան Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին: Նաեւ, 1984 Ապրիլին, իր հիմնադրութեան 6-րդ տարեդարձին առթիւ, Սրբոց Թարգմանչաց Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ, մեկնաբանեց, առաջին անգամ ըլլալով, Կոմիտասեան պատարագը, Վարդան Սարգսեանի կողմէ մշակուած եւ ներ. դաշնակուած քառաձայն երկսեռ երգչախումբի համար: Կոմիտասեան այս պատարագն է որ սալի վրայ արձանագրուեցաւ: Հետեւաբար կարեւոր հանդրուան մը Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի դեռ կարճ ասպարէզին մէջ:

Ձայնագրութիւնը կատարուեցաւ, Յունիսին, Սրբոց Թարգմանչաց Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ: Սալը արտադրութիւնն է համանուն եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութեան:

Կողքին վրայ Գառզուի զործն է որ կը ներկայացնէ Փրատոյի Հայոց եկեղեցին: Իսկ ետեւը, Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի հակիրճ պատմականը եւ խմբավարին՝ Յակէկ Երզմատեանի կենսագրականը, ասպարէզը, իր նկարով: Գուցէ հոս կը պակսին զուտ երաժշտական բացատրութիւններ: Երգչախումբին երկչոտով կ'ընկերանայ Տիկին Ժիւլիէթ Երզմատեան:

Սալին առաջին երեսը, յաջորդաբար ձայնագրուած է՝ «Խորհուրդ Խորին», «Ի գերեզման», «Սուրբ Աստուած», «Քրիստոս ի մէջ», «Սուրբ Սուրբ», «Յամենայնի Օրհնեալ ես Տէր» եւ «Հայր Մեր», «Ի-սկ երկրորդ երեսը՝ «Հայր Մեր», «Ի-մէն Հայր Սուրբ, Որդիդ Սուրբ, Հոգիդ Սուրբ», «Տէր Ողորմիա», «Օրհնեալ է Աստուած», «Եղիցի անուն Տեառն Օրհնեալ» եւ վերջաւորութեան «Հայրապետական մաղթանք»: Ուստի, հատուածներ պատարագի երեցդուպրութենէն, բացի վերջին կտորէն: Ձայները կուզան խորհուրդէն, ելեւէջ չունին, կը պակսի ծանոթութիւն, հատնարար այն պատճառաւ որ արձանագրութիւնը եղած է եկեղեցւոյ մէջ եւ ոչ մասնագիտական սթիւտիոյի մը մէջ:

Մենակատարներն են՝ Ա. Սալապեան, Ա. Մինասեան, Վ. Մինասեան եւ Ա. Արթինեան:

×

Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի այս առաջին սալը ներկայացուեցաւ հանրութեան յատուկ ընդունելութեան մը առիթով, Սեպտեմբեր 28-ին, եկեղեցւոյ մը-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ ՈՐՈՆՈՂԸ

ԿԱՐԼԷՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Նա չունեցաւ իր անձնական կեանքը, ընտանիքը: Նրա կեանքը համակ պայքար էր ու որոնում: Անշուշտ նոր չէր այս ձգտումը, եւ Զերազն էլ առաջինը չէր արդարութիւն որոնողների երկար ցուցակում, բայց բարեբախտաբար վերջինը եղաւ, որովհետեւ հայ ժողովուրդն ինքը գտաւ իր մեծ բարեկամին՝ յանձին ռուս ժողովրդի, եւ ինք ընտրեց իր ճանապարհը՝ յեղափոխական պայքարի ուղին: Եւ առաջիններից մէկը, որ ոչ-ընդունեց հայ ժողովրդի վերածնունդը, դարձեալ Զերազը եղաւ, որն ի լուր աշխարհի յայտարարեց. «Տեղահանութիւնն ու ջարդը անպատճառ ու վերեզմանատան փոխեցին Տաճկահայաստանը, սակայն Հայութեան մոխիրներուն մէջէն ռուսահայաստանը ծնաւ իրր փիւնիկ, այժմ ալ հոն է մեր մխիթարութեան աղբիւրը, հոն մեր յոյսերուն խարիսխը»:

Տակաւին նոր կեանքի արշալոյսին, երբ իմբերիալիստական ախրութիւններն ու հայ ազգայնականները յոյսեր էին կապում սովետական իշխանութեան, հետեւաբար նաեւ սովետական Հայաստանի տապալման հետ, Զերազը նրա մէջ էր տեսնում իր երազանքների իրականացումը, Հայկ. Հարցի արդարացի լուծումը: «Մեր միակ նպատակն էր հարստահարութենէ ազատել Հայաստանի հայ գիւղացիներն ու արհեստաւորները, գործաւորներն ու ընչազուրկները», - գրում է նա եւ գոհունակութեամբ նկատում, որ խորհրդային յեղափոխութիւնը արմատապէս լուծեց այդ հարցը: «Եւ այսօր, - խոստովանում է նա, - միակ փափաքս է Հայկական Հանրապետութեան զօրացումը...»:

Ադնիւ այդ մղումով էր, որ իր զրականական-մանկավարժական զործունէութեան 60-ամեակի յոբելենական տօնակատարութեան ողջ հասոյթը ձերունազարդ հայրենասէրը նուիրաբերեց Ազգային Բարեզործական Ընդհանուր Միութեանը՝ Սովետական Հայաստանի մէջ «Զերազեան կրթարան հիմնելու համար՝ խորապէս համոզուած լինելով, որ սովետական Հայաստանն է համայն Հայութեան վերածնուած հայրենիքը (Սովետաշէնի Ղեւոնդ Ալիշան զպրոցը եւ հիւանդանոցը կառուցուած են այդ զրամով):

Նրան բախտ չվիճակուեց տեսնել իր նոր հայրենիքը եւ իր մահկանացուն կնքեց օտար ափերում՝ 1929-ին: Սակայն երախտագէտ հայ ժողովուրդը նրան տեղ տուեց հայրենի հողում. 1935-ին՝ մեծ կոմիտասի աճիւնի հետ մայր հայրենիք տեղափոխեցին նաեւ Զերազի աճիւնը, որ ամփոփուեց ներկայիս Սովետաշէնի զպրոցի բակում: Եւ այսօր, կարծում ենք ժամանակն է, որ անկատար այդ հայրենասէրը մայր հայրենիքում ունենայ իր արժանի յուշաքարը:

(Շար. 11 եւ վերջ)

Ա. ԽՈՍՐՈՎՈՒԹԻՒՆ

«ՏՈՒՆ ՓՈՒՏԿԱՈՑ ՎԱՃԱՌՔԸ»

ՓՈՓԽԿ ԸՆԹԱՑՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՒՇԱՐԱՆ

Ա. ԽՈՍՐՈՎՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՃԱՌՔԻ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՏՈՒՆ ՓՈՒՏԿԱՈՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՒՇԱՐԱՆ

(Թիւր. 2. 8. 9.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՈՒԹՅՈՒՆ

Ա. ԽՈՍՐՈՎՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՃԱՌՔԻ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՏՈՒՆ ՓՈՒՏԿԱՈՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՒՇԱՐԱՆ

(Թիւր. 2. 8. 9.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՆՈՍՔ.- Պ. Սամուէլ Ներկարարեան իր յիշատակին առթիւ՝ 500 Ֆ.:

Ա Յ Ց

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՇԻՐԻՄԻՆ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը, Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ, Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 1-ին, յարգանքի եւ ոգեկոչման այց մը կատարէ մատուռ-բականներու չիրիմին, Պանեէօյի գերեզմանատունը: Փոքր տ'Օռլէանէն առնել 128 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Սիմբեթիէր - Փարիզկէն: Ժամադրավայր՝ ժամը 15-ին մեծ դրան մուտքը:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՌԻՋ

Կիրակի օր, Հոկտեմբեր 28, տօն է Գիւտի Սրբոյ Խաչին:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի, որ կ'երգուի քառաձայն՝ Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ:

Կը պատարագէ եւ պիտի քարոզէ՝
ԴԱՒՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ՀԱԼԼԱՃԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ
Ամերիկայի Միացեալ - Նահանգներու
Արեւելեան Թեմի Եունիրը Սիթիի
Ս. Խաչ եկեղեցւոյն

Ի ժամու պատարագի, կը կարդացուի Ամենայն Հայոց Հայրապետի կոնդակը՝ նուիրուած՝
Կոստանդնուպոլսոյ
երջանկայիշատակ Պատրիարք՝
ՆԵՐՍԷՍ ՈՐԲԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՊԵՏԵԱՆԻ
(մահուան հարիւրամեակին)

Որուն համար պատարագի աւարտին հոգեհանգիստ կը կատարուի:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՏՕՆ ԳԻՒՏ ԽԱՉԻ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 28, Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ բազմաձայն պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
Իսահակ եպս. Քհնյ. Չէֆիմեան

Երգեցողութիւնը կը կատարուի եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

Irma fourrures

SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS

Ժամ առաջ գնեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ
ԶԱՓԻ ՎՐԱՁ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ
ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻՔ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. 368 55 99
Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏՔՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՄԸ

Ի նպաստ հայկ. վարժարաններուն
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2-ԻՆ

ՀԱՅԿ. ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ

NOTRE DAME DE LA GARDE

«ՆՈՐԸ ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ԿԱՐՏ»Ի ՈՍԿԵԶՕԾ ԱՍՏՈՒԱԾԱՄՕՐ - ՄԱՐՍԷՅԼ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 28, առաւօտեան ժամը 11·15-ին հայկական ծէսով ձայնաւոր պատարագ կը մատուցուի, Մարսէյլի «Նոթրը Տամ տը լա Կարտ»ի Աստուածամօր նուիրուած ուխտավայրին մէջ, հայկական տարեկան ուխտադնացութեան առիթով:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՎՐԴ. ԴԱՒԻԹԵԱՆ
Ժողովրդապետ Մարսէյլի եւ Շրջակայքի
հայ կաթողիկէ համայնքին

×

ՎԻԵՆ

ՎԻԵՆԻ ՀԱՅ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 1-ին, կը կատարուի մեր տարեկան 35-րդ ուխտադնացութիւնը՝ Նօթր Տամ Փիփէի տաճարը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը մէջ - մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ փարիզեան շրջանի բոլոր մասնաճիւղերու ընկերուհիները, Շաբաթ, Հոկտեմբեր 27, ժամը 15-ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթը Տունը, 17 rիւ Պլէօ:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83. rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

BAIL A CEDER

Cause santé
DANS PARIS 10ème
fabrique lingerie — Confection
Espace : 73 m²
Parking — Téléphone
Pour visiter :

tél: 654-30-55

ԿՈՐՆՕՊԼԸ

Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 1-ին, Թուսէնի տօնին առթիւ, առաւօտեան ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի, Նօթրը Տամ - Տը Լա Տէլիվրանտ Ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ԽՋԿՐ. ՔՀՆՅ. ՀԷՖԻՄԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուի կաթնօպլի եւ շրջանի հայութիւնը ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեանց:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Կապ. Խաչէ Վիէնի մասնաճիւղին հովանաւորած հայերէնի դասընթացքները՝ չափահասներու համար կը սկսին Նոյեմբեր 5, Երկուշաբթի, ժամը 6 - 8՝
Centre Social d'Estressin.

PLM ST-JACQUES PARIS - 1er - 2 - 3 - 4 NOVEMBRE

VIIIe FESTIVAL D'ART & DE CULTURE 1984

ԱՐՈՒԵՍՏԻ
ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ
ՓԱՌԱՏՕՆ

JAF : ASSOCIATION POUR LE DEVELOPPEMENT CULTUREL ET ARTISTIQUE DES JEUNES D'ORIGINE ARMENIENNE DE FRANCE

Présidence d'Honneur
de Jean CARZOU

PROGRAMME

JEUDI 1er NOVEMBRE
— **18 H 30 VERNISSAGE DE L'EXPOSITION**
— **20 H 30 GALA D'OUVERTURE**
— BRIGITTE DEVRIERES : chant classique
— AIDA EMIRIAN : chant variétés
— SEMPAT EBRAHIMIAN : film
— GERARD DER HAROUTUNIAN : tar
— DUO ZEPUR : chant folklorique
— LE QUATUOR SAXOPHONE DE ROMANS
— TROUPE THEATRALE **«CHANTH»**
— ORCHESTRE TRADITIONNEL DE LA M.J.C. D'ALFORTVILLE
— **«HAI DJAMPA»** ART MARTIAL ARMENIEN
— ENSEMBLE DE DANSE **«NAIRI»**
— ENSEMBLE DE DANSE **«NORADZIL»**

VENDREDI 2 NOVEMBRE - 20 H 30
— PHILIPPE CHABAZIAN : duduk
— PATRICK SEREKIAN : flûte classique
— GERARD GARCIAN : kamantcha
— PIERRE HANTCHERLIAN-BLANCHARD : piano
— CLAUDINE MOVSESIAN : clarinette classique
— STEPAN AKIAN : santour
— ENSEMBLE INSTRUMENTAL SASSOUN
— DANSE CONTEMPORAINE DE LA M.C.A. D'ALFORTVILLE
— TROUPE THEATRALE **«KISSANI»**
— ENSEMBLE DE DANSE **«AKHTAMAR»**
— ENSEMBLE DE DANSE **«HAGHTANAG»**
— CHORALE **«SIPAN KOMITAS»**

SAMEDI 3 NOVEMBRE - 15 H 00
— NICOLE DER BOGHOSSIAN : chant
— NIL AGOPOFF : déclamation
— VAZKEN RESTIGUIAN : tar
— LEVON MINASSIAN : duduk
— CLAIRE BOGHOSSIAN : violon
— CELINE DERAVEDISSIAN : basson
— QUATUOR A CORDES TRADITIONNEL
— THEATRE D'EXPRESSION ARMENIENNE DE LYON
— TROUPE THEATRALE **«VAYLE»**
— VICKEN : chant folklorique
— ENSEMBLE FOLKLORIQUE CEDCA TIVOLI
— ENSEMBLE DE DANSE **«HAY ARINOUCHE»**
— ENSEMBLE DE DANSE **«ARAGATZ»**
— DANSE CONTEMPORAINE DU CONSERVATOIRE DE BAGNEUX

SAMEDI 3 NOVEMBRE - 20 H 30
— ARTIN VAROUJEAN : dhol
— ANTRANIG et VARTOUHIE MINASSIAN : duo chant et piano
— THEATRE DE LA M.CA DE GRENOBLE
— ENSEMBLE INSTRUMENTAL ARMENIEN
— ENSEMBLE DE DANSE **«NAVASART»**
— ENSEMBLE DE DANSE **«ARAXE»**
— CHORALE **«SAHAG MESROP»**

DIMANCHE 4 NOVEMBRE - 14 H 30
— **GALA DES LAUREATS**

DIMANCHE 4 NOVEMBRE - 18 H 30
— **BAL DE CLOTURE**
animé par les ARMENIAN'S SUNSHINE
REMISE DES PRIX ET DIPLOMES
RESERVATIONS DES TABLES 606-27-51

Vente de billets

— **PARIS**
Centre UCFAF-JAF - 6, cité Wauxhall, 75010 Paris-Métro République-Tél. 208-76-49
Tous les après-midi
Librairie Paloyan - 9, rue de Trévise, 75009 Paris - Tél 523-24-97

— **ALFORTVILLE**
Café Philippe - Place Carnot

— **ISSY-les-MOULINEAUX**
Centre JAF - 12, rue Lasserre, tous les samedis après-midi

— **BOIS COLOMBES**
M Djizmedjian - 31, rue Paul Deroulède, 92270 - Tél 781-09-72

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՎԱՐԴԱՊԵՏԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ՝

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28, 1984, ժամը 16-ին

MUSÉE GUIMET
6, place d'Iéna - Paris 16e

Կը նախագահէ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ
Առաջնորդ Փարիզի Հայոց

Կը խօսին՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
ՏՕՔԹ. ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝
Լուսաւորիչ *երգչախումբը*
ղեկավարութեամբ՝ տոքթ. Լ. Մոմճեանի
Տիկին Ժանէթ Մափեան (*դաշնակ*)
Օր. Վիլմա Պէօրէէեան (*արտասանութիւն*)
Ստեփան Ագեան (*սանթուր*)

մուտքը ազատ է

Առաւօտուն՝ հոգեհանգստեան պաշտօն Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՈՑԻ
ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱՄՍՈՒԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐ

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ-Ի
կատակերգութիւն երեք արար

Կիրակի, Հոկ. 28, 1984, ժամը 16-ին

Centre Culturel Jean ARP
22, Rue Paul Vaillant Couturier, CLAMART

Եկէ՛ք ֆանի մը հաճելի ժամեր անցընելու
միաժամանակ օգտակար ըլլալով եկեղեցւոյ

Prix des billets 80 et 40 Frs. : Entrée gratuite aux enfants de moins de 12 ans.

POINTS de VENTE :

— **Eglise apostolique arménienne, 6, Ave. Bourgain, ISSY : Tél. : 644 - 28 - 52**
— **TELE-Condorcet : 175, Ave. Jean Jaurès, CLAMART : Tél. : 642 - 56 - 17**
— **FRUITS et Primeurs Papazian : 32, Ave. de la République, ISSY : Tél. : 642 - 20 - 49**

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
27 - 28
SAMEDI-DIMANCHE
27-28 OCTOBRE
1984
LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.820 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.820

ՊԱՐՍԻԿՆԵՐԸ ՈՂՋ ԸՍԻՆ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ

Հոկտեմբեր 23-ի մեր թիւով գրած էինք որ Թուրքիոյ Ներքին նախարարը (դեռ գործի պլուխ էր) պատուիրակութեան մը հետ Թեհրան ժամանած է այն մտադրութեամբ որ Իրանի հետ համաձայնութեան գան, ինչպէս եկած էին Իրաքի հետ, սահմանին ներս հետապնդելու համար Քիւրտերը։ Այս մասին Թուրք մամուլը Հոկտեմբերի 24-ին հետեւեալ լուրերը կուտար.-

Թրքական պատուիրակութեան տեսակցութիւններու սկսելէն քանի մը ժամ առքը Պարսկաստանի վարչապետը յայտարած է թէ կը մերժեն Թուրքիոյ հաստատակամութեան առաջարկը, եւ թէ փրկենք ապահովութեան հարցերը իրենց կը վերաբերին»։ Ան ըսած է.«Մեր կառավարութիւնը հարկաւոր ամէն բան ըրած է մինչեւ այսօր. սակայ եթէ նոյն ձեւով կը շարունակենք։ Իսկ Թուրքիոյ ապահովութեան հարցերը իրեն կը վերաբերին. մեզի հետ ոչ մէկ առընչութիւն ունին»։

Թեհրանի քաղաքական դէտերը ուշադրու կը նկատեն այն պարագան որ Թուրք Ներքին գործոց նախարարին չփումներէն ետքն իսկ պարսկական մամուլը «չար խիստ» տողեր կը հրատարակէ Թուրքիոյ սահմանային գործողութիւններուն մասին։ Այս նիւթին մէջ Պարսկաստանի դայլոյթը չարժողը անշուշտ Իրաքի հետ կատարուած համաձայնութիւնն է։ Պարսկական հեռատեսին ալ Թուրք նախարարին այցելութեան լուրը տալէ ետք խիստ ոճով մը դատապարտած է Թուրքիան իրաքեան սահմանին վրայ կատարուած գործողութիւններուն առընչութեամբ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՈՂՈՎ

ԺԱՒՔ ԱՊՈՒՇԱՐ Ներման արժանացաւ Աֆղանիստանի նախագահին կողմէ եւ այս լուրը առաջին անգամ հաղորդուեցաւ ՌԼօտ Էթիէն, Մոսկուայի մէջ, ուր ան կը գլխաւորէր խորհրդարանական պատուիրակութիւն մը։ Առաջարկուած է նաեւ որ ընկերվարական երեսփոխան մը երթայ բերէ լրագրողը։ Աֆղանիստանի իշխանութիւնները կ'ըսեն արդէն որ նեռմը չնորհուած է գլխաւորաբար Լուի Մեռմպոլ կոչին ընդառաջելով։ Ուրբաթ օր, երեսփոխան՝ Թավեռնիէ եւ Շէսոնի դրասենեակի պաշտօնատար մը յատուկ ոդանաւով մը կ'երթային Քապուլ բերելու համար Ապուչարը, որ արդէն ազատ կը պտրտի եղեր Հինդիւքուշի օրէն։ Ամէն ոք կը վերջացած ըլլալով, Ֆապիւիս Ուրբաթ օր կ'երթար խորհ. դեսպանատան ընդունելութեան։ Ամէն մարդ յաջորդեակ կ'երթէր, վստահ ըլլալով որ խորհ. Միութիւնը տեղ տուած է, վճռականութիւնը «վճարած է», ինչ որ այնքան ալ տարօրինակ չէ։ Արեւմուտքը դեռ չատ նակ է դուշակելու համար խորհրդային աղաքականութեան զրպապատճառները։ Ուրբաթ օր, կային քանի մը օրաթերթեր (գաւառը) որոնք կը համարձակէին նշել թէ որքան ալ ուրախալի ըլլայ, հարկ է նկատել որ ցարդ ոչ մէկը, նման պարագայի մէջ (տոքթ. Օպայտա եւայլն.) նման զօրակոչ վայելած էր։

ՖՐԱՆՍ. ԵՒ ԵՒՐՈՊԱՑԻ խորհուրդը յայտնեցին որ հակառակ իրենց դիմումներուն, ծայրայեղ - ձախ Թուրք պիւուրեալը՝ Հըսըը Ասլան կախազան տնուած ըլլայ։ Զինուորական պետական հարուածէն ի վեր քաղաքական 27-րդ բանտարկեալն է, որու մահավճիռը կը գործադրուի։ 130 ուրիշներ չարչարանքի տակ մեռած են եւ դեռ 200 մահապարտ կայ բանտերուն մէջ։ Ուրբաթ օր, «Իւմհիւրիէթ» լայն տեղ կուտար այս հարցին, դատապարտելով մեռխանները, որովհետեւ, կը գրէր՝ լուռթիւնն էր ըսպասնողը։

ՀԱՆՐԱՑԻՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԵԱՆՑ պաշտօնատարներուն գործադուլը ամէնէն աւելի զգալի էր Թղթատարի, երկաթուղիի մեծ գիծերուն եւ օդանաւային երթեւեկութեան մէջ։ Անկէ անդին, պէտք է ընդունիլ թէ մեծ համեմատութիւններ չառաւ եւ ժողովրդական ալ չէր։ Բոլորին համար (բացի՝ իրենցմէ անշուշտ) հանրային ապահարկութեանց մէջ աշխատողները առանձնաշնորհեալներ են, քանի որ աշխատանքի ապահովութիւն ունին։ Ցուցարարներէն ոմանք նոյն կարծիքը չունին, ինչպէս սա մէկը, որ կը քալէր մեծ ցուցատախտակով մը, ուր գրուած է.- «Առանձնաշնորհեալ մըն եմ՝ ամիսը 3400 Ֆ. կը չահիմ»։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ մէջ, կաշառակերութեան հարցը օրէ - օր աւելի մեծ համեմատութիւններ կ'առնէ եւ առաջին վճռական յայտարարութենէ մը ետք («Խիզճս հանդիստ է»), Պունտըսթակի նախագահը՝ Ռայները Պարցել հրաժարականը տուաւ, Քոհլի եւ այլ կուսակիցներու ճնշումին տակ։ Ինք չուրջ 1,6 միլիոն մարք «աչխատավարձ» առեր է 1973-էն 80 Ֆլիքէն։

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ոակին անկում արձանագրած է, առաջին անգամ ըլլալով պատերազմէն ի վեր (1975)։ Տոլարը 9 լիբանանեանի հասած ըլլալով բնակչութեան մէջ ալ իրարանցում մը ծագած է։

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Ներքին նախարարը հրաժարած է եւ վարչապետ Էօզալ յայտարարութիւն մը ըրած է պահանջելով նաեւ Ելմտական եւ Մաքսային նախարարին հրաժարումը։ Այս վերջինը մերժած է սակայն քաչուիլ, ոչ մէկ պատճառ տեսնելով նման քայլ մը առնելու համար։ Հարցը կաշառակերութեան եւ մաքսանենգութեան կը վերաբերի (Պուլկարիոյ սահմանին վրայ)։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ
ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ
Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ
ԵՒ
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

ԽՄԲ. - Երեւան կատարած իր այցելութեան առթիւ, տոքթ. Լեւոն Մոմճեան Երեւանի ձայնասփիւռին յանձնած է Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբի համերգին երկու երիզակները։ Ասոնց ունկնդրութիւնը մեծ տպաւորութիւն գործած է Երեւանի երաժշտագէտներուն եւ ձայնասփիւռի երաժշտական պատասխանատուներուն վրայ, կրկնակ պատճառներով։ Ցայտնութիւն մը եղած են Ալէմշահի գործերը, ի մասնաւորի՝ Ասարայրը, ինչպէս նաեւ Սիփան - Կոմիտաս երգչախմբի կատարումին որակը եւ անոր դեկավարին՝ Կարպիս Ափրիկեանի ձեռնհասութիւնը։ Սիփան - Կոմիտասի 60-ամեակին նուիրուած համերգին երիզակը արժանացած է յատուկ հաղորդումի մը, տոքթ. Լ. Մոմճեանի Երեւան գտնուած շրջանին (Հոկտեմբեր 6 / 20) եւ ձայնասփռուած հատուածներուն ընկերացած են Երեւանի ձայնասփիւռին երաժիշտ - ֆինիագատ՝ վարուժան Պուզեանի եւ տոքթ. Լ. Մոմճեանի մեկնաբանութիւնները։ Ցետագային յատուկ հաղորդում մըն ալ պիտի տրուի ամբողջովին նուիրուած Ալէմշահի եւ մասնաւորաբար՝ Ասարայրի։ Սիփան - Կոմիտասի երգչախումբի վարչութիւնը մեր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Երեւանի ձայնասփիւռին եւ մասնաւորաբար՝ Վարուժան Պուզեանի եւ տոքթ. Լ. Մոմճեանի։

×

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՊԼՈՒԶԵԱՆ - *Բարի երեկոյ բարեկամներ, Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբը վաթսուն տարեկան է։ Այս թիւը ասես եռապատկում, քառապատկում է, երբ երգչախումբին աւելացընում ես «սիփուռքահայ» ածականը, ականջ խոնարհում ես հայրենիքէդ հազարաւոր քիլոմեթրներ հեռու ապրող հայութեան հայրենասիրութեան առջեւ, արուեստի միջոցով իրենց հայ լինելը մէկ անդամ եւս ընդգծելու ձգտումի առջեւ։*

Յարգելի հայրենակիցներ, այն ինչին մայր հայրենիքում ոչ միայն բարոյապէս, այլեւ նիւթապէս սատար է սովետական կառավարութիւնը, սփիւռքում դոյատեւում է սոսկ մարդկանց խանդավառութեան չնորհիւ։ Փոքր ուժ չէ եթէ ասենք որ այդ խանդավառութեան դեկին Ֆրանսիայում կանգնած է նշանաւոր խըմբավար եւ մշակութային գործիչ Կարպիս Ափրիկեանը։

Բժ. ԼԵՒՈՆ ՄՈՄՃԵԱՆ - *Ինձ համար Կարպիս Ափրիկեան Սփիւռքի լաւագոյն խմբավարներէն է եւ Կոմիտասի լաւագոյն մեկնաբանը։ Ցուսանք որ մայր հայրենիքը չուտով կը տեսնէ զինքը եւ կը ծանօթանայ անոր արուեստին, 1985-ին տեղի ունենալիք փառատօնին։*

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՊԼՈՒԶԵԱՆ - *Մեր հաղորդման մասնակցում է Ֆրանսիայում ճանաչուած բժիշկ - մանկաբոյժ եւ ազգ. գործիչ Լեւոն Մոմճեան։ Նա Փարիզի Ալֆորվիլ արուարձանի հայկ. համայնքի նչանաւոր դէմքերից է։ Նրա եւ մի խումբ հայ մասնագէտների չնորհիւ տեղի հայկական եկեղեցու կից գործում են հայկ. մանկապարտէզ, մարզական ակումբ իր ֆութպոլային թիմով, եկեղեցու երգչախումբը դեկավարում է ինքը՝ Լեւոն Մոմճեանը։ Սիրող երաժիշտ, սակայն ընդունակ կանգնելու երգչախումբի եւ սինֆոնիկ նուագախումբի առջեւ եւ դեկավարելու սիրողի համար բաւականին բարդ գործեր։*

Այս մասին մենք խօսելու առիթը ունեցեր ենք. վերջին այցելութեանը յարդարժան տոքթ.ը ինչպէս իրեն անուանում են Ֆրանսիայում, հայրենի ռատիոյին նուէրը է բերել Սիփան - Կոմիտասի երգչախումբի համերգներից մէկի ձայնագրութիւնը։

Լ. ՄՈՄՃԵԱՆ - *Այս համերգը կազմակերպուած էր Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբի հիմնադրումի 60-ամեակի առիթով։ Նախաձեռնողը եղած է երգչախումբի վարչութիւնը եւ համերգը տեղի ունեցաւ Փարիզի հռչակաւոր Շան դ'Էլիզէ սրահին մէջ։*

Վ. ՊԼՈՒԶԵԱՆ - *Եւ սա ոչ միայն իրադարձութեան կարեւոր լինելու, այլեւ համերգի մասնակիցների կատարողական բարձր կարողութեան վկայութիւնն է։*

Լ. ՄՈՄՃԵԱՆ - *Համերգը սկսաւ Գուրգէն Ալէմշահի սինֆոնիկ պոէմով. յետոյ կատարուեցաւ ամենանչանակալին. Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբը եւ Փարիզի սինֆոնիկ նուագախումբը Կ. Ափրիկեանի դեկավարութեամբ կատարեցին Գուրգէն Ալէմշահի դլուխ գործոցը՝ «Ասարայրի ճակատամարտը» վոքալ - սինֆոնիկ պոէմը. մենկերգիչներն էին Սոնիա Նիկողոսեան մեծծօ - սոփրանօ, եւ թենոր Ռուբէ Մարթայեան։ Ժողովուրդը չափազանց յուզուեցաւ եւ ոմանք կիսադադարին տակաւին լրենց արցունքոտ աչքերը կը սրբէին։ Շատոնց այս գործը չէր հընչած եւ չատերու համար յայտնութիւն մը եղաւ։*

Համերգին Բ. բաժնին մէջ հնչեց կըրկին Ալէմշահէ երկու գործ եւս, որոնք են «Թախիծ եւ պար» ջութակի համար գրած կտորը եւ մեղեդիներ Սոնիա Նիկողոսեանի կատարմամբ։

Վ. ՊԼՈՒԶԵԱՆ - *Ինչպէս նաեւ սինֆոնիկ լէզկնաը։ Գ. Ալէմշահի գործերուն նման լայն ընդգրկումը իր խորհուրդն ունի. 1939 թուականին դեռ երիտասարդ երգահան - խմբավարը, ստանձնեց Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբի դեկավարութիւնը եւ դեկավարեց զայն 8 տարի շարունակ, մինչեւ իր վաղահաս մահը։*

Այդ տարիների Ֆրանսահայ երգիչները հասան աննախընթաց յաջողութիւնների, ձեռք բերելով է'լ հայ եւ այլազգի ունկնդիրների հսկայ բանակը։ Վերադառնանք համերգի յայտագրի, ինչպէս ընդունուած է ասել «մենիւ»ին. Ասարայրի ճակատամարտին վոքալ պոէմին, աւելի ճիշդ կը լինի ասել սէնֆոնիկ պոէմ՝ նուագախումբի, մենկերգիչների եւ երգչախումբի համար. այս երգը հեղինակը ստեղծել է 1934 թուին, երբ տակաւին 27 տարեկան էր. կար երիտասարդութեան ոմանթիկ չունչը. սիւժէն վերապրած է ամբողջ հոդով եւ չնայած օտար երաժըշտանոցում ստացած կրթութեան, պոէմն անսահմանօրէն հայեցի է։ Աւելի հասուն տարիքում երգահանը անշուշտ կը կարողանար խուսափել մանկական թերութիւններից, սակայ չափից փոքր ինչ երկար չարադրանքից, բայց նոյնիսկ այստեղ նա անկեղծ է, ինչպէս անկեղծ է իր յօրինած չարականում, որ ճակատամարտից առաջ որպէս աղօթք երգում են Վարդան զօրավարի զինուորները։

(երաժշտութիւն)

Ահա եւ թմբուկներն ու չեփորը մարտի են կանչում եւ չարականը աւելի հանդիսաւոր է. աղօթքից՝ վերածւում է մարտակոչի։

(երաժշտութիւն)

«Ամէն ծաղիկ իր հողին վրայ կը բուսնի եւ որքան ալ չանանք, մենք մեր հայրենիքի սահմաններէն դուրս չենք կրնար կատարեալին հասնիլ» ասում է Գուրգէն Ալէմշահը։ Կատարեալի նրա չափանիշները չատ բարձր էին եւ նա ձգտում էր նրանց, այլ կերպ չէր ծնուի «Ասարայրի ճակատամարտ» պոէմի յուզիչ ասարտը։ Լսենք եւ առանց մենկերգութեան էլ պարզ կը տեսնենք մարտում մոնող Վարդանին։ Նուագախմբում նա կոնկի հարուածն է որի հետեւում է փոքրիկ մի դադար եւ որպէս կատարուածի վչտալի արձագանգ, ստորին բէկիստրում հնչում է թաւջութակը, սկիզբ է առնում սղոց ձօներգը նուագախմբում, յետոյ երգչախմբում։ Վերջինիս ձայները ասես լուծւում են կանացի դեղեցիկ մի ձայնի մէջ, որն ըստ հեղինակային ծրագրին, մարտում ընկած հերոսների մահը սգացող մայր Հայաստանի ձայնն է։

(երաժշտութիւն)

Գուրգէն Ալէմշահի «Ասարայրի ճակատամարտ» պոէմը յուզեց բոլորին, նաեւ չնորհիւ վարպետ մենկնութեան որով անշուշտ պարտական ենք Կ. Ափրիկեանին։ Նշանաւոր երաժիշտը ծնուել է Եգիպտոսում, նախնական կրթութիւնը ստացել Գահիրէում, յետոյ կատարելագործուել Փարիզի Էքոլ Նորմալ երաժշտանոցում։ 1953 թուից դլխաւորում է Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբը, որը վազուց է վեր Ֆրանսիայի աչքի ընկնող խմբերից է։ Լը Մոնտ օրաթերթը մի առիթով գրել է.«երգչախումբը տուեց յուզիչ մի պատկերը ազգային մի փոքրամասնութեան որը թէեւ ձուլուած է իրեն որդեգրող երկ-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ

ՈՏԵԿՈՋՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ

ՆԵՐՍԷՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԵԱՆ

(Ի. եւ վերջ)

1870-ին Նիկոմիդիոյ վիճակին առաջնորդ ընտրուեցաւ եւ առանց դիտողութիւն ընելու, ընդունեց այս պաշտօնն ու դնաց հովուել զինքը հրաւիրող ժողովուրդը: Շատ մը առաջնորդներ եթէ տեղ մը երթան կ'աշխատին հոն դանուած վարժարանները զոցել կամ եկեղեցւոյ բակը աւազաններ չինել տալով վարժարաններու հասոյթը ծառերու եւ ծաղիկներու յատկացնել: Նորին Սրբազնութիւնն իրեն պաշտօնատեղին երթալուն պէս ամէն տեղ վարժարաններ բանալու եռեւէ եղաւ. ժողովրդեան վրայ ծանրացած տուրքէն երկու հարիւր հազար դահեկան ղեղչել տուաւ: Մահմուտ Նէտիմ վեշաչի օրով, եւ այս անձնանուէր աշխատութեամբն իւր ժողովրդեան ոչ միայն սիրոյն այլ նաեւ երախտապիտութեանն ալ արժանացաւ: Շատ կրօնաւորներ հովիւ էապ դնէ զանձն իւր ի վերայ ոչխարաց իւրոցը սիրալ հանկնալով կ'ելլեն իրենց ժողովրդեան վրայ կը նսեմին եւ անոնց անառանելի բեռ մը կ'ըլլան. Վարժապետեան աշխատած է միշտ արածած հօտին լուծը թեթեւցնելու:

1872-ին՝ Գէորգ Կաթողիկոս ճամբու ծախքը ղրկելով էջմիածին հրաւիրեց Վարժապետեանն որ առանց դիտողութիւն ընելու ելաւ դնաց: Հոն էջմիածնայ ուխտադիրն ալ առորագրեց եւ էջմիածնայ եպիսկոպոս ճանչցուեցաւ: Այս թուականին՝ Սահմանադրութեան պահանջած տարիքն ունէր պատրիարքութեան աթոռին վրայ բազմելու համար, եւ իւր հակառակորդն բարկութեամբ կը դիտէր բարձումն այն երկու պատճառներուն որովք Ներսէս դրկուած էր քանի մը տարի առաջ պատրիարքութեան դահուն վրայ բարձրանալէ:

Արմաճանի պատրիարքութեանը վրայ երեք - չորս տարիներ անցան եւ ժողովուրդը սկսաւ անհանդիստ ըլլալ նոր պատրիարք մը չընտրելուն համար: Փոթորիկ մ'է ըրդաւ. - Արմաճանի անունը չյիշուի. - Ոչ, յիշուի, - Զպիտի յիշուի: Եւ Արմաճան հրաժարեցաւ:

1874 Փետրուար ամսոյն մէջ տեղապահ կարգուեցաւ Սմեն. Ներսէս Վարժապետեան եւ Ապրիլի մէջ Պատրիարք ընտրուեցաւ:

Այն օրն ուր սահմանադրութեան վրայ ուխտ եւ երդում ընելու համար երեսփոխանական ժողովոյն ներկայացաւ՝ թուղթ մը կարդաց, որուն մէջ կը յայտնէր թէ ինքն տկար եւ անկարող ըլլալով չպիտի կրնար այս ծանր պաշտօնը վարել. եւ կը խնդրէ որ կարող եւ պատրիարքութեան փափաքող մէկն ընտրեն Պատրիարք: Այս Թուղթը կարդալէն ետքը սահմանադրութեան պահանջած երդումն եւ ուխտն ընելով Պատրիարք եղաւ: Արդէն Պատրիարք չեղած Նորին Սրբազնութեան հակառակ թերթերն, որ ուրիշ ընտրելի մը ունէին, կը հրատարակէին թէ Ներսէս եպիսկոպոս լացած է երբ իմացած է իրեն Պատրիարք ընտրուելիքը. եւ այս առղերն գրողն Թատրոնի մէջ որուն խմբագիր - տնօրէնն էր, կը պատասխանէր այն թերթերուն ըսելով որ Ներսէս եպիսկոպոսին արտասուքը հարս ըլլոզ աղջիկներուն արտասուքին կը նմանին, որոնց պատճառաւ բնաւ հարսնիք մը եղած չեն:

Պատրիարքական աթոռին վրայ նստելուն պէս Նորին Սրբազնութեան առաջին գործն եղաւ հրաժարական տալ: Քալ համոզուած ըլլալով որ այս ժողովուրդն միշտ նոր պատրիարք ունենալու փառասիրութիւնն - չըսեմ մոլութիւնն - ունի՝ հոգ մի ընէք, ըսաւ մարքէն, ես ձեզի ամէն ամսու գլխուն նոր Պատրիարք մը պիտի ընտրել տամ: Այս ծրագիրն պատրաստելով՝ ամիսէ մը եաքը բացաւ իր հրաժարականի խոշոր տոպրակն եւ հատ մը նետեց երեսփոխանութեան քթին բերնին: Երկու չաթաթ անցաւ եւ երբ տեսաւ Նորին Սրբազնութիւնն որ աջակոդմեան եւ ձախակոդմեան երեսփոխաններուն կիրքն ու առելութիւնը մարած չէր՝ հրաժարականի մըն ալ տուաւ որ դարձեալ չընդունուեցաւ: Իսկ երբ տեսաւ որ իւր հրաժարականներն չեն ընդունուիր եւ չպիտի ընդունուին՝ սկսաւ չարաճճի անդամ մը հրաժարական տալ եւ ժողովուրդն, որ երկու տարին անդամ մը նոր Պատրիարք կ'ուզէր, գոհ եղաւ այս հրաժարականներէն, որոնց շնորհիւ երկու օրը անդամ մը նոր Պատրիարք ունենալու բախտը կը վայելէր:

Այդ հրաժարականներով շատ գործեր տեսաւ, երեսփոխանութեան մէկ - երկու կուսակցութիւններն վարժեցուց միայն ազգին շահերուն համար վիճաբանելու, Ղալաթիոյ օճախը քանդեց, եւ երբեմն ալ այնպիսի պարագաներու մէջ տուաւ հրաժարականներ զորս ճշմարիտ անձնանուէր եւ քալ Պատրիարքներ միայն կ'ընան տալ: Եթէ այդ հրաժարականները չըլլային՝ ազգն երկու երեք պատրիարք եւս ընտրելու հարկին մէջ պիտի դանուէր եւ ով դիտէ ինչ ապտնապալից օրեր պիտի ունենար: Յամոնանք խոստովանիլ որ այդ հրաժարականներէն մէկ քանին իւր անձնական տկարութեան արդիւնքն էին, բայց երեսփոխանական ժողովն մերժեց զանոնք եւ միշտ պիտի մերժէ, վասնզի ազգն այսօր Վարժապետեանի արժանաւոր յաջորդ մէկը չունի այդ պաշտօնին համար: Սա ինքն է որ հայկական խընդիրն յարոյց եւ մինչեւ այսօր անձնանուիրութեամբ կ'աշխատի իւր ազգին կացութիւնը բարւոքելու համար: Աւտր օրովն է որ Պատրիարքարանն յարաբերութեան մէկ մտաւ դեսպանատուներուն հետ, եւ թէ որ ամէն պատրիարքներ Ներսէսի պէս աշխատած ըլլային՝ ազգն այսօր այսչափ տառապանց մատնուած տեսնելու դժբախտութիւնն չէին ունենար - թէպետեւ ժամանակն ալ բաւական օգնեց իրեն - : Պատմութիւնն մեր ազգին յարմար չհնար դասեր դրել այն ամէն գործերն զոր գործած է եւ դեռ կը գործէ: Շատերը կը կարծեն որ սահմանադրական տարեգլուխն՝ երեսփոխանական ժողովոյ բացման առթիւ խօսելիք ճառին մէջ չպիտի մոռնայ հրաժարական տալ: Այս չատերուն կարծիքը մեր հատատքն է:

Ինա քիչ թերութիւններ ունի, եւ ան ալ իմ գրիչս սիրտը չհատրելու համար, հակառակ պատրիարքութեան պաշտօնին ուր ամէն օր առիթ կը ներկայանայ սբխալներ գործելու: Սրբազան Պատրիարքն իրեն թշնամի կը նկատէ այն ամէն թերթն, որուն խմբագիրն իւր մէկ արարքն կը քննադատէ: Այսպէս իրեն թշնամի նկատելով դադրեցնել տուաւ «Թատրոն»ն որ յանդգնած էր Նորին Սրբազնութեան մէկ չըլջարերականը հարուածել. այսպէս խափանել տուաւ «Ասիա»ն որ կրօնաւորի մը անբարոյականութիւնը կը ճաղկէր: Սակայն միւս կողմէն ալ իրեն դէմ խօսող դադրած լրագիրներուն հրատարակման կ'աշխատէր: Եթէ բարկանայ եւ մէկուն թերեւ ապտակ մը զարնէ՝ վայրկեան մը եաքը այդ անձին երեսը կը չոյէ եւ բժիշկներ կանչել կուտայ որ դան այդ անձին երեսը քննեն եւ պէտք եղած դեղերը անմիջապէս տան: Ներողամիտ եւ վեհանձն է, իրեն թշնամւոյն անդամ բարիք ըրած ժամանակը մոքէն չանցուներ որ ինծի ըրած թշնամութեան փոխարէն իրեն բարիք կ'ընեմ:

Իրրեւ առենարան արժանի է այն համբաւն զոր իրաւամբ կը վայելէ, մանաւանդ դամբանականի մէջ զոր չատ չեմ սիրեր ես: Դամբանականի մասին մեր կարծիքն ուրիշի մը կենսագրութեան մէջ գրած ենք եւ հոս նորէն կրկնելու հարկ չենք տեսներ:

Նորին Սրբազնութեան խօսակցութիւնն անուշ է եւ իրեն ներկայացողներուն համակրութիւնը կը գրաւէ: Ինա խոնարհ է եւ ուրիշին բարիք ընելու համար չքաշուիր օրը հազար յանձնարարական գրելու եւ կամ բերնով մէկն ուրիշի յանձնարարելու: Իր սենեակին մէջ միշտ անկիւնը կը նստի իր առջեւը ունենալով փոքրիկ արկղ մը, որուն մէջ ժամանակաւ պատրիարքներն ոսկի կը դնէին եւ ուր Նորին Սրբազնութիւնը դիւանագիտական թուղթեր կը պահէ զորս երբեմն կը հանէ կը կարդայ եւ կը մխիթարուի:

Ամենապատիւ Ներսէս Պատրիարք վախկոտ եւ դեղեցիկ մարդ մըն է: Իւր դէմքը տեսնողն կը կարծէ տեսնել Բենիամինն որ կէս ճամբէն եաք կը դառնայ եւ դիպտոս երթալու եւ իր անմեղութիւնն յայտնելու համար:

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

«ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ» ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ՅԱՆՁՆՈՒՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- («Յառաջ»). - 1984 Հոկտեմբեր 15, կարեւոր թուական մը, Արամ Խաչատուրեան Հիմնարկութեան տարեդարձին մէջ:

Մարսէյլի քաղաքապետարանի Մեծ Դահլիճին մէջ, չքեղ հանդիսութեամբ մը, եւ ճեռամբ հիմնարկութեան պատուոյ նախագահ, Պետական նախարար եւ քաղաքապետ՝ Կասթոն Տըֆէռի յանձնարարեցաւ, առաջին անդամ բլլալով, ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ ՄԵԾ ՄՐՑԱՆԱԿԸ՝ (քսան հինգ հազար ֆրանք) ջութակահար՝ ՕԼԻՎԻԷ ՇԱՒԼԻԷԻ, իր առաջին տարին համար (Մանահէյմի ջութակի համար գրուած քոչերթոները, մի միւնէօր եւ րէ միւնէօր, ընկերակցութեամբ Մոնթէ - Քարլոյի Ֆիլարմոնիք նուագախումբին դեկավարութեամբ Լօրանս Ֆոսթէռի), եւ ԿԸՐԹԱԹՈՇԱԿԸ (քսան հազար ֆրանք), ուսանողուհի՝ ԷԼԻԶԱՊԷԹ ՎԻՍԻՆԿԷՌԱՅԻ:

Հիմնուած 1981-ին, Մարսէյլ, կարդ մը երաժշտասէր եւ ազգանուէր անձերու նախաձեռնութեան ոդիին շնորհիւ, Արամ Խաչատուրեան Հիմնարկութիւնը դնահատելի գործունէութեան մը ընթացքին մէջ է: Ոչ միայն իր հիմնադիր անդամներով, բարերարներով, նուիրատուներով ապահոված է անձեռնմխելի հիմնադրամ մը որուն տոկոսներով կը մատակարարուի Հիմնարկութիւնը, այլեւ կը ստեղծէ երաժշտական կեանք կազմակերպելով համերգներ, ինչպէս երեւ 1982-ին Մարսէյլի Օփերային մէջ, եւ 1983-ին Սէն - Վիքթորի Ապպէյին. այս վերջինը նուիրուած հայ մեծ երգահանին ծննդեան 80 - ամեակին:

Ժամը ճիշդ 12-ին է որ քաղաքապետը մուտք գործեց դահլիճէն ներս, ուր ներկայ էին յատկապէս նահանգապետը՝ Փիէռ Սոմվէյլ, Նորհրդային Միութեան ընդհ. հիւպատոսը՝ Օլեգ Ամբամէնքօ, շաղաքապետին Ա. կցորդը՝ Վիքթոր Քորոնիէ, Քաղաքապետարանի Մշակութային Հարցերու կցորդը՝ Մեթր Մարսէլ Փաուլի, երեսփոխան՝ Ֆիլիփ Սան Մարքօ, ծերակուտական՝ Իտմա Ռոսիւիզի, Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան, քաղաքապետական խորհուրդի անդամներ, Հիմնարկութեան դատակազմի անդամներ՝ Փիէռ Պարպիզ, Մարսէյլի Երաժշտանոցի տնօրէնը, Զինօ Ֆրանչեսքատի նշանաւոր ջութակահարը, տեղական մամուլը, «Յառաջ», Հայ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ, Հիմնարկութեան հիմնադիր - բարերար - նուիրատու անդամներ եւ հրաւիրեալներ:

Աբշամ Պապայեան, Արամ Խաչատուրեան Հիմնարկութեան հիմնադիր - նախագահը, պատշաճ խօսքերով ընդգծեց արարողութեան հանդիսաւոր բնոյթը եւ ըսաւ, որ տեղի կ'ունենար քաղաքապետարանի կազմակերպութեամբ եւ հրաւէրով եւ որուն համար շնորհակալութիւն յայտնեց քաղաքապետին: Հպանցիկ կերպով տուաւ հիմնարկութեան նպատակները՝ ճանչցնել եւ տարածել հայ մեծ երգահանին գործը, տատարել մշակոյթներու տիալոգին, քաջալերել երիտասարդ եւ փայլուն կոչումները: Ներկայացուց հիմնադրութենէն ի վեր կատարուած աշխատանքը, եւ ապա յայտնեց որ Հայաստանի «Կոմպոզիտէօրներու» Միութեան հրաւէրով երեւան կը մեկնին մեթր Մարսէլ Փաուլի եւ Փիէռ Պարպիզ, որոնց պիտի ընկերանան Հիմնարկութեան անդամներէն եւ բունակելով Աբշամ Պապայեան ըսաւ. -

«A cette occasion, il sera remis à la Ville de Marseille le buste en bronze du grand compositeur, buste qui trouvera sa place au Conservatoire de notre ville. Ce buste témoignera, scellera, si besoin est, les liens privilégiés, entre Marseille, la Provence et les Arméniens, liens qui remontent à plusieurs siècles, jusqu'à Colbert, jusqu'au Vartabed Vosgan d'Erevan qui en 1672 installa la 1ère imprimerie arménienne à Marseille».

Իր ճառը աւարտեց հետեւեալ խօսքերով. -

«Il y a un antique mariage d'amour entre l'Arménie et l'Occident qui renouvelle ici ses promesses. Puisse la création de cette fondation à Marseille, puisse la présence mystique d'Aram Khatchadourian au Conservatoire apporter une pierre nouvelle à l'édifice culturel de notre ville. Et par là même à contribuer à la compréhension et au bonheur des hommes, car la musique est un art et un langage universels».

Յետոյ, խօսք առաւ Կասթոն Տըֆէռ ծանրանալով հայ համայնքին եւ Մարսէյլ քաղաքի միջեւ գոյութիւն ունեցող բազմապիսի եւ խոր կապերուն վրայ եւ աւելցուց. -

«Vous êtes ici chez vous, vous êtes devenus tellement français, tout en conservant précieusement votre culture nationale, vos traditions, vos coutumes. Et voilà, pourquoi votre Communauté a une situation unique à Marseille. Elle apporte beaucoup à notre cité par sa compétence, son honnêteté, son ardeur au travail. L'apport dans le domaine culturel est considérable».

Քաղաքապետը վերադձնելէ ետք, երկու մրցանակաւորներուն դեռ նոր ապարէդները, որոնց մասին կ'անդրադառնանք յաջորդ տողերուն, յանձնեց, ներկաներու բուռն ծափահարութիւններուն տակ, Արամ Խաչատուրեան Մեծ Մրցանակը՝ Օլիվիէ Շաւլիէին, իսկ Արամ Խաչատուրեան կրթաթոշակը՝ Էլիզապէթ Վիսինկէռային:

Մրցանակաբաշխութեան պաշտօնական բաժնին յաջորդեց քոքթէյլը:

×

ՕԼԻՎԻԷ ՇԱՒԼԻԷ ծնած է 1961-ին: Հինգ տարեկանին սկսած է երաժշտութիւնը սորվիլ հօրը դեկավարութեամբ: Տասը տարեկանին մտած է Փարիզի Ազգային Երաժշտանոցը Ժան Ֆուռնիէի դասարանը: Տասնըչորս տարեկանին ստացած է Ջութակի Ա. մրցանակը Փարիզի Ազգ. Երաժշտանոցէն, եւ տարի մը յետոյ Ա. մրցանակը Սենեկային երաժշտութեան: Մրցանակաւոր է միջազգային մեծ մրցումներու՝ Միւնխէն (1978), Մինպելիւս (1980), Մոնաքօ (1981), Ժաք-Թիպօ (1981): Աշխատած է նշանաւոր ուսուցիչներու հետ՝ Նատիա Պուլանժէ, Եհուտի Մենուհին: 1984-ին, ստացած է «Սաէմ»ի Ժորժ Էնէսքօ մրցանակը: Որպէս մենակատար նուագած է Ֆրանսայի եւ այլ միջազգային նուագախումբերու մէջ՝ Պերլինի սենֆոնիք նուագախումբը, ինչպէս նաեւ Միւնխէնի, ռատիօ Լօզանի եւսյլն:

×

ԷԼԻԶԱՊԷԹ ՎԻՍԻՆԿԷՌԱ ծնած է 1966-ին: Եօթը տարեկանին մտած է Լիոնի ընջանային Ազգ. Երաժշտանոցը, հետեւելով տարրական եւ երկրորդական ուսումներու: Տասներկու տարեկանին ընտացած է բարձր մակարդակի սոլֆէժի Ա. մեռալը եւ տասնըհինգ տարեկանին դաշնակի ոսկէ մեռալը: Արդէն իսկ, իր տաղանդը ցոյց տուած է զանազան քոնչերթոներու մեկնաբանութեանց մէջ: 1983-ին, կատարելագործման դասարանին մէջ ստացած է, միաձայնութեամբ, չատ լաւ յիշատակութիւնը: Այժմ, կ'ուսուցանէ: Իր երազն է մտնել բարձրագոյն երաժշտանոցի մը մէջ կատարելու համար մենակատարի ասպարէզ մը:

×

Արդ, Արամ Խաչատուրեան Հիմնարկութիւնը, երեք տարուան մէջոցին, կրցած արդէն իրագործել իր ծրագիրը: Քալ ծանօթ հիմնարկութեան մատակարարվարչութեան եւ մանաւանդ անոր ժրջան եւ նուիրեալ նախագահին՝ Աբշամ Պապայեանի վճռակամութեան, վստահ ենք որ ան կանոնաւոր հետեւողութեամբ, իւրաքանչիւր տարեշրջանի, կրթաթոշակը ամէն տարի, մեծ մրցանակը երկու տարին անդամ մը, պիտի արդարացնէ այս փայլուն սկիզբը:

Մէկ մաղթանք սակայն, որ երիտասարդ խոստմնալից եւ տաղանդաւոր հայ երաժիշտներ ներկայացնեն իրենց թեկնածութիւնը:

Ի՞նչու մեր դոհունակութիւնը եւ ուրախութիւնը կրկնակ չըլլայ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երեքունի - երեւանի տօնախմբութիւնը

—×—

ԱՄՐ.- Անցեալ տարի Երեւանի մէջ հիմը կը դրուէր Երեքունի - Երեւան տօնախմբութեան, որ հանդիսաւոր ոգեկոչումն ու փառաբանութիւն է Հայաստանի մայրաքաղաքին ու անոր պատմութեան: Ստորեւ՝ «Արմէնփրէս»ի թղթակցին նկարագրականը այս տարուան հանդիսութեան, համադրուած եւ արեւմտահայերէնի վերածուած :

×

Հանդիսութեան ներկայ էին Հայաստանի կուսակցական եւ պետական ղեկավար դէմքերը, հիւրեր՝ Կիւէ, Թիֆլիսէ, Բաքուէ եւ Դոնի Ռոստովէ, ինչպէս նաեւ հազարաւորներու բազմութիւն մը:

Հանդէսը կը սկսէր այն բարձունքէն, ուր, սեպտեմբեր արձանագրութեան հաւաստումով, Ն.Ք. 782 թուականին հիմնուած է Երեւանի օրրանը՝ Էրեբունի ամրոցը: Բարձունքի լանջերուն, Թանգարանին շուրջը, անոր մերձակայ հրապարակին վրայ եւ լայն փողոցին մէջ մեծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր: Կը թեւածէին վերնունի - Երեւան» երգին հոգեպարար մեղեդիները: Կարծէք կենդանացած է հինաւուրց ամրոցը: Տօնախմբութեան գունաւոր պատկերները ներկաները մղտավին կը վոխադրեն դէպի հին պատմութեան խորերը, այն օրերը, երբ կը դրուէր Երեւան - Էրեբունիի հիմը, այն ժամանակները, երբ խաղաղ, ստեղծագործ աշխատանքով ապրող, իր դեղեցիկ արհեստները զարգացնող ժողովուրդի անդորրը յաճախ կը մթագնէ օտար ասպատակողները, որոնք կը սպիսկին անոր գինք վերցնել, կռուի երթալ յանուն հայրենեաց...

Ալ. Սպենդիարեան օփերայի արուեստագէտները կը ներկայացնեն հատուածներ «Ցաւերժական կուռք» բեմադարձէն: Անոնց կը միանան տօնին մասնակից պարի միւս խումբերը: Հայաստանի ձայն - հեռատեսիլի ազգագրական երգի ու պարի համոյթը կը մեկնաբանէ երգ ու խաղ: Որպէս պայքարի ու զոյատեւման մարմնացում կը հնչէ Արամ Խաչատուրեանի «Սուրերու պար»ը: Բարձունքի լանջերուն, հրապարակի զանազան կողմերը ծայր կուտայ փոթորկայոյզ պարը: Օտար նուաճողները փորձած են ճնշել հայ ժողովուրդի ազատասիրական ոգին, ծունկի բերել զինք, բայց՝ ապարդիւն: Անոր ազատատենչ ոգին, կամքը, խաղաղ, ստեղծագործ աշխատանքով ապրելու ձգտումը աւելի զօրաւոր եղած են քան թշնամին: Եւ ամէն անգամ աւերակներէն ու մոխիրներէն զարթեալ կը բարձրանան մեր քաղաքներն ու գիւղերը:

Ողջոյնի խօսքով տօնախմբութեան բացումը կը կատարէր Երեւանի քաղաքապետը՝ Մուրադ Մուրադեան:

Տօնախմբութիւնը կը շարունակուի:

ԳԱՂՈՒԹՔ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ «Արմենիա» կեդրոնին մէջ, Սեպտեմբեր 28-ին, տօնուած է Գաղթողներու Օրը, ճաշով: Ներկայ եղած են պետական անձնաւորութիւններ, համայնական պատասխանատուներ, դեսպաններ, հիւպատոսներ: Բացումը կատարած է Գէորգ Գարամանուկեան: Աւետարանեան թաղապետական խորհուրդի անդամ Խաչիկ Նիկողոսեան խօսք առնելով ճնշուած ու իրենց հայրենիքներուն մէջ ջարդի ու հալածանքի ենթարկուած ժողովուրդներուն կողմէ երախտագիտութիւն յայտնած է Արժանթինի: Ուկրանացի Պոթեան Քոպալ իր խօսքին մէջ կատաւարութեան առաջարկած է տեղեակ «Օտար Համայնքներու Մորհուրդ» մը, անոնց վերաբերող խնդարան, դրադարան եւ յատուկ դիւան: Ներքին փոխ - նախարար տոքթ. Ռաուլ Կալվան, դրուատած է գաղթողները երկրի զարգացման իրենց բերած նպաստին համար:

Հայոց մայրաքաղաքը ողջունելու եկած են անոր կրտսեր եղբայրները՝ Լենինականն ու Կիրովականը: Իրարու կը յաջորդեն Գիւմրիի չքեղ հարսանիքը, Լոռւայ կեանքի պատկերները, երգն ու պարը:

Այս հանդիսութեան մասնակցողները կը յառաջանան էջմիածնի ճանապարհէն ոչ հեռու, Երեւանի մուտքին դանուող բարձունքը՝ Դեկաբրիստներու բլուրը, որ կը խորհրդանշէ հայ եւ ռուս ժողովուրդներու եղբայրութիւնը: Հոս, թատերական ներկայացում մը մեզ կը փոխադրէ դէպի անցեալի յիշատակելի դէպքերը:

Այնուհետեւ հսկայ բազմութիւնը կ'ուղղուի դէպի Լենին հրապարակ, որ ինքնատիպ ամփիթատրոնի վերածուած էր: Աչնանային ոսկեհուր գոյներէ չկինած է մայրաքաղաքին սիրտը: Պատուոյ բեմին վրայ տեղ կը գրաւեն Հայաստանի կուսակցական, պետական, քաղաքներու պատասխանատուներու ղեկավարները: Խօսք կ'առնէ կուսակցութեան Երեւանի կոմիտէի Ա. քարտուղարը՝ Լ. Ներսիսեան: Հարիւրաւոր աղաւնիներ կը ճախրեն դէպի երկինք: Ծայր կուտայ երգն ու պարը:

Պաշտօնական հանդիսութեան աւարտին, տօնախմբութիւնները կը շարունակուին Երեւանի գլխաւոր պողոտաներուն, հրապարակներուն, զբօսայգիներուն եւ պուրակներուն մէջ...

Իրիկունը, երբ աշնանային գոյներով պերճացած քաղաքին վրայ լոյսեր աղջամուղջը, հազարաւոր Երեւանցիներ մասնակցեցան «Հրազդան» մարզադաշտին մէջ տեղի ունեցած «Ոսկէ աչուն» տօնական մեծ համերգին, որուն ուրախ հրնչիւններուն հետ կը ներդաշնակուէին երկինքը շառագունող հրավառութեան լուսէ ծաղկաբոյլերը:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑՏԻՊ

ՄԵԾԱՄՕՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Ամէնէն նրբաճաշակ կիներն իսկ կը հիանան յախճապակիէ այն զոյնզոյն ուլունքներուն վրայ, որոնց տարիքը կը հասնի 3500-ի: Այդ ուլունքները յայտնաբերուած են Հայաստանի մէջ՝ Մեծամօրի պեղումներէն: Քանի մը տարի է, որ մասնագէտներու ուշադրութիւնը դրաւած են Արարատեան դաշտին մէջ դըտնուող այդ բնակավայրի պեղումները. բնակավայրը հիմնուած է Ն. Ք. 3-րդ հազարամեակին: Գիտնականները մանրազրօտութեամբ հետազբօսուած են տաճարի համադրոյթով ու միջնաբերդով: Հոն յայտնաբերուած կաւաշէն բաղինները, հին աստուածներու արձանիկները կը վկայեն, որ Մեծամօրի վարի շերտերը կը վերաբերին վաղ պրոնզի դարաշրջանին, իսկ վերինը՝ միջնադարուն: Գտնուած չատ մը իրեր կը վկայեն հայկական լեռնաշխարհի եւ Միջագետքի միջեւ առեւտրական աշխոյժ կապերու մասին:

×

ՄՇԱԿՈՑԹԻ ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

Հոկտեմբերեանի չրջանի Նոր Արմաւիր գիւղի երիտասարդաց ազգագրական համոյթը իր անդրանիկ ելեկոյթը տուած է վերջերս բացուած մշակոյթի նոր տան մէջ: Շէնքը ունի համերգի ու թատրոնի սրահ մը, յարկաբաժիններ դեղարուեստական խումբերու, չարժանկարի եւ լուսանկարչութեան բաժիններու համար: Մշակոյթի գիւղական օճախներու չինարարութիւնը կ'իրագործուի գիւղական չինարարութեան ընթացիկ հնգամեակի (1981 - 1985) ծրագրին համապատասխան: Հայաստանի մէջ ամէն տարի տասէ աւելի մշակոյթի տուն կը կառուցուի:

×

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԻԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՕԳԻՈՎ ՆԱԽՇԱՁԱՐԴԵՐ

Ազգային գեղեցիկ զարդանախչերով, զոյներու եւ ծաղկազարդումներու այլազանութեամբ, նրբութեամբ աչքի կը զարնեն Երեւանի խեցեգործական առարկաներու գործատան նոր արտադրած յախճապակիէ, խեցիէ սափորները, զաւաթներն ու ափսէները: Հետաքրքրական է «Գարուն» ծաղկամանը: Ազգային աւանդական սափորի տեսքով այդ առարկան նախչազարդուած է ոսկերիզ թերթեր ունեցող վարդերով, որոնք յատուկ զրաւչութիւն մը կուտան անոր: Դարերու խորերը կը հասնին հայկական նկարազարդ խեցեգործութեան արմատները: Հայաստանի մէջ, Ն. Ք. 4-րդ հազարամեակին, հմուտ վարպետներ կը պատրաստէին գունաւոր յատուկ նախչերով խեցեղէն իրեր: Մինչեւ մեր օրերը հասած անոնց նմոյշները, որոնք կը պահպանուին էրեբունի եւ ազգագրական թանգարաններուն մէջ, կը պահեն իրենց չխամրող հմայքը: Օգտագործելով այդ աւանդութիւնները, գործատան վարպետները պատրաստած են զանազան առարկաներ, որոնց մէջ միահիւսուած են հայկական յարդարական արուեստի ու մանրանկարչութեան թեմաները՝ խաղողի ոզկոյզն ու նռան տերեւները, թռչուններու եւ այլ կենդանիներու պատկերները:

×

ՌՈՒՍ ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏԻՆ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

«Ամէն անգամ, երբ Հայաստան այցելեմ, կրկին կը համոզուիմ, որ Արամ Խաչատուրեանի եւ Մարտիրոս Սարեանի գործերը աւելի լաւ հասկնալու համար պէտք է գտնուիլ այս արեւոտ լեռնաշխարհը», ըսած է «Սովետսկայա Մուզիկա» թերթի վարիչներէն Վիկտոր Եուզեֆովիչ, որ իր նոր մէկ գործը աւարտած է Մոր. Միութեան Երաժիշտներու Միութեան Դիլիջանի Տունը: «Դիլիջանի մէջ ես լսեցի հովիւներու երգը, որոնց մեղեդիները կը հանդիպինք Խաչատուրեանի գործերուն մէջ, զգացի Հայոց լեռներէն ճառագայթող զմայլելի լոյսը, որ կը թրթռայ Սարեանի կտաւներուն մէջ» նշած է ռուս երաժիշտը: Ան սերտօրէն կապուած է հայ մշակոյթին, մասնաւորաբար երաժշտական արուեստին, որուն նուիրած է արժէքաւոր կարգ մը ուսումնասիրութիւններ ու յօդուածներ: Դիլիջանի մէջ է, որ ան գրած է «Արամ Խաչատուրեան» մենագրութիւնը: Այս անգամ Հայաստան այցելելուն ան պատրաստած է հայ արուեստագէտներու մասին յօդուածաշարք մը, որ լոյս կը տեսնէ խորհրդային մամուլին մէջ:

ՏԱՒՏԱՆՔ

ՄՈՒՍԱ ՏԱՂԻ ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՕՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՑ ՎԷՐՖԷԼ

Թարգ. Տոքթ. Բաբգէն Փափազեան (յառաջաբան՝ Գարեգին Բ.)

Անթիլիաս, 1984

Ձ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«Տոն Քամիլլոյի Փոքրիկ Աշխարհը»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 28 -

ՁԻՈՒԼԻԷԴԱ ԵՒ ՌՈՄԷՕ

- Մանուկ էինք, բացատրեց աղջիկը:

- Այո՛, ցանցին մէջ ծակը, մոլտաց ծերունի Ֆիլոդղին:

Ելաւ ծանրութեամբ եւ մօտեցաւ աղջիկան ու ապտակեց: Աղջիկը դէմքը պահեց ձեռքերուն մէջ. վայրկեան մը վերջ ապտակն, վեր առաւ գլուխը.

- Պիտի ամուսնանանք, ըսաւ կարծր ձայնով:

Երկու չարաճճի քիչ մը աւելի անցեր էր, երբ իրիկուն մը, ուշ ատեն, Տոն Քամիլլո նստած իր աթոռին վրայ, կը կարդար իր մէկ գրքոյկը, լսեց որ մեղմով դուռը կը զարնեն: Գնաց բանալու, եւ դանուեցաւ կնոջ մը առջեւ, դլխուն սեւ չղարչ մը քաշած: Այսպէս նեղ անցքին մութին մէջ չճանչցաւ, բայց հազիւ թէ իր դրասենեակը մտաւ, տեսաւ որ Ֆիլոդինեոնն ձինան էր:

- Ի՞նչ ընելու եկած ես այս ժամուս, զարմացաւ:

- Ամուսնանալու, պատասխանեց աղջիկը:

Տոն Քամիլլո մտաբերեց Լուչիա Մոնտելլին, ու սկսաւ խնդալ:

- Հապա ի՞նչ կ'անցնի Տոն Հռիքարտոյին, դոչեց. եւ յետոյ երբ կ'ամուսնանան ամէնէն քիչը երկու հոգի կ'ըլլան:

- Հոս եմ, ըսաւ ձայն մը, եւ մտաւ Պրուչիադայի Մարիոլինոն:

Տոն Քամիլլո սեղմեց բռունցքները.

- Ի՞նչ բան ընելու եկած ես Աստուծոյ պաշտօնէին տունը, դուն պաշտօնեայ կոմինդժոխքի:

Մարիոլինո բռնեց ձինայի մէկ բազուկէն.

- Երթա՛նք, մոլտաց, միշտ ըսած չէ՞մ քեզի թէ այս կղերականները քաղաքականութենէ թունաւորուած ակռաներ ունին:

Երիտասարդին մազերը խառնակ էին ու մինչեւ աչքերը կ'իյնային, ու բնազդով վեր կը նետէր. այն ատեն տեսնուեցաւ որ ճակատին վրայ ճեղքուածքներ ունէր:

- Ի՞նչ ըրած ես, հարցուց Տոն Քամիլլո:

Ձինա մէջ նետուեցաւ լի կատաղութեամբ:

- Բոլոր անեցիները վրան նետուեր են. բռունցքներով գլուխը կոփեր են, կռնակն ալ աթոռներով, որովհետեւ լղճուկ կին մը մատներ է, թէ իրարու նշաններ կ'ընէինք: Անիծուած պոլշեւիկներ են. պէտք է ամէնքն ալ բանադրել:

Մարիոլինո մէկ ուսէն բռնեց աղջիկը ու հրեց կանթեղին տակ:

- Իմիններս անիծուած պոլշեւիկներ են, հեղնեց, մինչդեռ իրենները ամէնքն ալ սուրբեր են, լի Աստուծոյ երկիւղով: Հո՛ս նայեցէք:

Աղջիկը՝ հիմա որ վերցուած էր չղարչը որ գլուխը կը ծածկէր ու չուք կ'ընէր դէմքին, յայտնի կը տեսնուէր որ դէմքը լի էր կապոյտներով եւ կարծես թէ սանտրուած էր, ոչ թէ սանտր գործածելով այլ կատղած կատու մը:

- Տատը հինգ օրէ ի վեր պինք բանտած են սենեակի մէջ ինչպէս բանտ մը, եւ հազիւ թէ չմացած են որ ինծի նշաններ կ'ընէ պատուհանէն, կատաղի խուրձի մը պէս ծեծեր են: Դուք Ֆիլոդիներդ, ամէնքդ ալ կեղծաւոր կրօնամոլներու խումբ մըն էք, կեղծ ինչպէս Ցուդան, պոռաց երիտասարդը:

- Իսկ դուք Պրուչիադայիներդ սրբապիղծ անօրէններ էք, չարագործ անաստուածներ ու անխիղճ. վրայ տուաւ բուռն կերպով աղջիկը:

- Պիտի դայ Ստալին ու ամէնքդ կարպի պիտի բերէ, դոչեց երիտասարդը:

- Պիտի դայ արդարութիւնը ու ձեզ ամէնքդ բանտ պիտի տանի, դոչեց աղջիկը, ե՞րբ պիտի դայ սա ժամը որ հետդ ամուսնանամ ու աչքերդ հանեմ:

- Ե՞րբ պիտի դայ այն վայրկեանը որ կինս ըլլաս ու քիթդ ու մուդդ ապտակով լեցնեմ, պատասխանեց տղան:

Տոն Քամիլլո ոտքի ելաւ.

- Եթէ վերջ չերթէք, երկուքդ ալ աքցիի կը բռնեմ, ըսաւ վճռապէս:

Աղջիկը ինկաւ աթոռին վրայ, դէմքը ծածկեց ձեռքերով ու սկսաւ լալ.

-Այո՛, հեծկլտաց, իմ անեցիներս կ'ուզեն զիս ծեծել. ինքը կ'ուզէ զիս ծեծել, ժողովրդապետը կ'ուզէ զիս ծեծել: Ամէնքը կ'ուզեն զիս ծեծել. բայց ես ի՞նչ գէշ բրած եմ որ ամէնքը ինծի դէմ են:

(Շար. 112)

(Շար. Ա. Էջէն)

րի մէջ, սակայն անազարտօրէն պահպանում է իր ուսանդական զանձը»:

Հիացանք երգչախումբի համերաշխութեամբ ու եռանդով, նրա ղեկավար Կ. Ափրիկեանով: Կ. Ափրիկեանը նաեւ մի շարք երգերի ու ղեղեցիկ մշակումների հեղինակ է: Այսպէս մէկ կոմպոզիցիայի մէջ ալ միաւորել է հակոռնեայ երկու հատկում. «Մօր վիշտը» մեներգը եւ «Հոյ նար» խմբերգը: Երկուսն էլ սենֆոնիկ նուագախումբի ընկերակցութեամբ: Դրանք հնչեցին Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբի 60ամեակին նուիրուած համերգում: Մեներգում էր ճանաչուած օփերայի երգչուհի Սոնիա Նիկողոսեանը:

(Երաժշտութիւն)

Իրրեւ վարպետ սենֆոնիկ տիրիժոր Կ. Ափրիկեանը ներկայացուց Գ. Ալէմշահի պատումներից մէկ ուրիշը, լեգենդը. Թախծոտ, վշտալի է այս գործի Ա. մասը. իսկ աշխոյժ՝ չարունակութիւնը, արեւելեան պար է յիշեցնում. էկզոտիկան ընդգծւում է նուագախումբի բազմազան գոյներով:

(Երաժշտութիւն)

Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբի յոբելենական համերգը ճոխ հանդէս էր. հայկ. երաժշտութեան իսկական տօն, որին մասնակցեցին հայազգի չնորհալի երաժիշտներ, երգիչներ, Ս. Նիկողոսեանը, Թերէզ Տէյիրմէնճեանը, Մկրտիչ Պօղոսեանը, Ջութակահար Սեդրակ Գուլաքսըզեան, դաշնակահարուհի Իռէն Փամպուքեանը: Հնչեցին տարածուալ եւ տարբերոյթ գործեր որոնց թիւում էին Բ. Կանաչեանի «Նանօր» եւ «Վարդերի հետ» խմբերգային պատկերները եւ ի հարկէ Կոմիտաս:

Բժիշկ երաժիշտ եւ ազգային գործիչ Մոմճեանը որին պարտական ենք այս հաղորդման ընթացքին հնչած ձայնագրութիւնների համար, երեկոն գնահատեց այսպէս.

Մոմճեան.- *Այս համերգը վերջին տարիներու թերեւս ամէնէն կարեւորը կըրնանք համարիլ, որը չարժեց Փարիզի Հայերուն հայրենասիրական եւ երաժշտասիրական զգացումները:*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Արշալոյս Ղազարոսեան - Մեհեան եւ ընտանեկան պարագաները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անճամբ թէ զրաւոր մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ԿԱՐՕ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ - ՄԵՀԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

×

Տիկին Արշալոյս Ղազարոսեան իր ամուսնոյն յիշատակին հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.- 500 Ֆ. Ռատիօ - Ազգ-ին, 500 Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, 500 Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան եւ 500 Ֆ. «Ցառաջ»-ին: Նոյն տխուր առթիւ, Տիկին Մարի Թահմիզեան եւ զաւակները իրենց քեռայրին յիշատակին 1000 Ֆ. կը նուիրեն Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին:

Սառնալ «Ցառաջ»էն:

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՕՅԹԻ ՏԱՆ

Նուրիձա Խաչատուրեանի *յիշատակին.- Տէր եւ Տիկին Կարօ Մխիթարեան 200 Ֆ., Գէորգ Պօյաճեանի թաղման առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Փիրանեան 100 Ֆ., Կարօ Արմաղանեանի մահուան 6-րդ տարելքին առթիւ՝ Տիկին Փարիզ Արմաղանեան 300 Ֆ., Սաթենիկ Համասեանի յիշատակին՝ Տիկին Մանուկեան 500 Ֆ., ինչպէս նաեւ 500 Ֆ. Առաջնորդարանին, այլ նուէրները.- Ամն, ձեռամբ Ցարուհի Տէրոյեանին 1000 Ֆ., Շաւարշ Փիրանեան 100 Ֆ.:*

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին հովանաւորած հայերէնի դասընթացքները՝ չափահասներու համար կը սկսին Նոյեմբեր 5, Երկուշաբթի, ժամը 6 - 8՝

Centre Social d'Estressin.

ՀԱՅԿ. ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Վ Ի Է Ն

Վիէնի Հայ Հաւատացեալներուն Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 1-ին, կը կատարուի մեր տարեկան 35-րդ ուխտագնացութիւնը՝ Նօթր Տամ Փիփէի տաճարը:

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Հոկտ. 27, ժամը՝ 10·30-ին:

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆԱ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնակիչներուն ընտանեկան պարագաները ու բարեպաշտ հաւատացեալները:

ԿՈՐՆՕՊԼԸ

Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 1-ին, Թուսէնի ոօնին առթիւ, առաւօտեան ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի, Նօթրը Տամ - Տը Լա Տէլիվրանս Ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ԽՈՀԿ. ՔՀՆԱ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուի Կաթնօպլի եւ շրջանի հայութիւնը ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեանց:

Ա Յ Ց

ՄՏԱԻՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՇԻՐԻՄԻՆ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը, Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ, Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 1-ին, յարգանքի եւ ոգեկոչման այց մը կատարէ մատուռ - բականներու շիրիմին, Պանէօյի գերեզմանատունը: Փոքր տ'Օռլէանէն առնել 128 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Սիմքթիէր - Փարիզիէն: Ժամադրավայր՝ ժամը 15-ին մեծ դրան մուտքը:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

VALENCE

PERMANENCE — CROIX BLEUE

Depuis le Vendredi 5 Octobre une permanence de Bureau d'Aide Sociale est assurée par la Croix Bleue Arménienne de Valence et ceci tous les vendredis après-midi entre 15h et 17h, dans les locaux de la Maison de la Culture Arménienne de Valence

32, rue Pompery

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

PLM ST-JACQUES PARIS - 1er - 2 - 3 - 4 NOVEMBRE

VIIIe FESTIVAL D'ART & DE CULTURE 1984

ՄՇՈՒԵՑԻ ԵՒ ՄՇԱԿՕՅԹԻ ՓԱՌՏՕՆ

JAF : ASSOCIATION POUR LE DEVELOPPEMENT CULTUREL ET ARTISTIQUE DES JEUNES D'ORIGINE ARMENIENNE DE FRANCE

*

Présidence d'Honneur

de Jean CARZOU

*

PROGRAMME

JEUDI 1er NOVEMBRE
— **18 H 30 VERNISSAGE DE L'EXPOSITION**
— **20 H 30 GALA D'OUVERTURE**
— BRIGITTE DEVRIERES : chant classique
— AIDA EMIRIAN : chant variétés
— SEMPAT EBRAHIMIAN : film
— GERARD DER HAROUTUNIAN : tar
— DUO ZEPUR : chant folklorique
— LE QUATUOR SAXOPHONE DE ROMANS
— TROUPE THEATRALE **«CHANTH»**
— ORCHESTRE TRADITIONNEL DE LA M.J.C. D'ALFORTVILLE
— **«HAI DJAMPA»** ART MARTIAL ARMENIEN
— ENSEMBLE DE DANSE **«NAIRI»**
— ENSEMBLE DE DANSE **«NORADZIL»**

VENDREDI 2 NOVEMBRE - 20 H 30
— PHILIPPE CHABAZIAN : duduk
— PATRICK SEREKIAN : flûte classique
— GERARD GARCIAN : kamantcha
— PIERRE HANTCHERLIAN-BLANCHARD : piano
— CLAUDINE MOVSESIAN : clarinette classique
— STEPAN AKIAN : santour
— ENSEMBLE INSTRUMENTAL SASSOUN
— DANSE CONTEMPORAINE DE LA M.C.A. D'ALFORTVILLE
— TROUPE THEATRALE **«KISSANI»**
— ENSEMBLE DE DANSE **«AKHTAMAR»**
— ENSEMBLE DE DANSE **«HAGHTANAG»**
— CHORALE **«SIPAN KOMITAS»**

SAMEDI 3 NOVEMBRE - 15 H 00
— NICOLE DER BOGHOSSIAN : chant
— NIL AGOPOFF : déclamation
— VAZKEN RESTIGUIAN : tar
— LEVON MINASSIAN : duduk
— CLAIRE BOGHOSSIAN : violon
— CELINE DERAVEDISSIAN : basson
— QUATUOR A CORDES TRADITIONNEL
— THEATRE D'EXPRESSION ARMENIENNE DE LYON
— TROUPE THEATRALE **«VAYLE»**
— VICKEN : chant folklorique
— ENSEMBLE FOLKLORIQUE CEDCA TIVOLI
— ENSEMBLE DE DANSE **«HAY ARINOUCHE»**
— ENSEMBLE DE DANSE **«ARAGATZ»**
— DANSE CONTEMPORAINE DU CONSERVATOIRE DE BAGNEUX

SAMEDI 3 NOVEMBRE - 20 H 30
— ARTIN VAROUJEAN : dhol
— ANTRANIG et VARTOUHIE MINASSIAN : duo chant et piano
— THEATRE DE LA M.CA DE GRENOBLE
— ENSEMBLE INSTRUMENTAL ARMENIEN
— ENSEMBLE DE DANSE **«NAVASART»**
— ENSEMBLE DE DANSE **«ARAXE»**
— CHORALE **«SAHAG MESROP»**

DIMANCHE 4 NOVEMBRE - 14 H 30
— **GALA DES LAUREATS**

DIMANCHE 4 NOVEMBRE - 18 H 30
— **BAL DE CLOTURE**
animé par les ARMENIAN'S SUNSHINE
REMISE DES PRIX ET DIPLOMES
RESERVATIONS DES TABLES 606-27-51

Vente de billets

— **PARIS**
Centre UCFAF-JAF - 6, cité Wauxhall, 75010 Paris-Métro République-Tél. 208-76-49
Tous les après-midi
Librairie Paloyan - 9, rue de Trévise, 75009 Paris - Tél 523-24-97

— **ALFORTVILLE**
Café Philippe - Place Carnot

— **ISSY-les-MOULINEAUX**
Centre JAF - 12, rue Lasserre, tous les samedis après-midi

— **BOIS COLOMBES**
M Djizmedjian - 31, rue Paul Deroulède, 92270 - Tél 781-09-72

OPTIMA Tours

SPECIAL REVEILLON ET

NOEL ARMENIEN EN ARMENIE

— DU 29 DECEMBRE AU 12 JANVIER.....5 480 Francs

Renseignements et Inscriptions:

PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

Lic. A 130

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles tél. (42) 89.27.47
à 20km de Marseille.



"Բացառիկ գներ «Ցառաջ»ի բաժանորդներուն"

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
30

MARDI
30 OCTOBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.821 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.821

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՊԱՊԻՆ ԴԷՄ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ

ԵՐԿՈՒ ՀՈԳԻ ԷԻՆ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐՆԵՐԸ ՄԱՏ ՈՒՆԻՆ

ԸՍՏ ԻՏԱԼԱՑԻ ԴԱՏԱԻՈՐԻՆ
ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳՐԻՆ

Հարցաքննիչ դատաւորը վերջակէտը դրաւ 1243 էջնոց տեղեկագրին, որ մանրամասն կերպով կը ներկայացնէ Պապին դէմ կատարուած մահափորձը: Ըստ այս տեղեկագրին Ալի Աղճա առանձին չէր եւ երկու Թուրքեր պէտք է սպաննէին Յովհ. Պօղոս Բ. 1981 Մայիս 13-ին, մինչ անդին երկու Պուլկարներ ալ պէտք է պայթեցնէին իրենց ձեռնառումբերը, որպէսզի Աղճա եւ ընկերը՝ Զելիք կարենան խոյս տալ: Այս ամբողջին եզրակացութիւնն այն է որ խոալացի դատաւորը՝ Իլարիօ Մարթելլա Հռոմի ոճրային Ատեանին առջեւ կը դրկէ Աղճայի եօթը մեղսակիցները՝ երեք Պուլկար. - Սերգէյ Անտոնով, Թէոդոր Այվազով եւ Զելիօ Վասիլեւ եւ չորս Թուրք. - Զելեպի, Պաղճը, Զելենք եւ Զելիք: Ատոնց դատավարութիւնը կրնայ բացուիլ Յունուարին: Անտոնով, որու մասին Աղճա խօսած էր, Հռոմի Պալքան-Խոի պատասխանատուն է, Այվազով՝ դեսպանատան գանձապահը եւ Վասիլեւ՝ գինուորական կցորդը: Թուրքերուն մէջ, Զելեպի, Թրքական Հայրեպ - ալ՝ «գորշ գայլեր»ու կազմակերպութեան պետն է, Պաղճը՝ Աղճայի յանձնած է ատրճանակը, մինչ երկուքն ալ Պուլկարիա հաստատուած Թրքական մաֆիայի «ինքնահայրերը» նկատուած են նման գործառնութեանց պատասխանատուները: Ատոնք պէտք է դատուին սա ամբաստանութեամբ. - «Համագործակցութիւն՝ Ալի Աղճայի եւ ինքնութիւնը չճշդուած այլ անձերու հետ, պատրաստելու համար մահափորձ մը քահանայապետին կեանքին դէմ»:

Ընդունուած, Պուլկարները չատ բուռն հաղորդութիւն մը ցոյց տուած են եւ դատաւորին եզրակացութիւններուն մէջ նորիչ բան չեն տեսներ, եթէ ոչ՝ «քաղաքական դաւ մը Պուլկարիոյ եւ ընկերվարութեան դէմ»: Պուլկարներէն եառ, Ազգային Միութիւնն ալ նուազ չէ «զայրացած» եւ Իզվեստիա կը դատապարտէ Իտալիան որ «մեր ժամանակաշրջանի ամէնէն դայթակղեցուցիչ դրգռութիւններէն մէկը պատրաստած է»: Կառավարական պաշտօնաթերթին համար, այս ամբողջին դլուխը Ս.Ի.Ա.ն կայ, որ կուզէ աւելի ծանրակչիռ դարձնել «մի - հազգային կազմութիւնը, չինծու վատաբնել մեկնելով»:

Կը թուի որ Աղճայի թուրք մեղսակիցը երկու 30 մեթր հեռու էր եւ միասին պիտի կրակէին: Աղճա երկու անգամ կրակած էր արդէն եւ Զելիք միայն մէկ անգամ, երբ Պապը կը կքէր նստարանին վրայ: Աղճա նորէն պիտի կրակէր, բայց կը խոստովանի թէ ժամանակ չէ ունեցած, մէկը վրան նետուած է, հաւանաբար ամերիկուհի այն մայրապետն է, որ նաեւ փրկած է Պապին կեանքը եւ թոյլ տուած Աղճայի ձերբակալութիւնը: Աղճա, սակայն, մինչեւ այսօր չի հասկնար թէ ինչու երկու Պուլկարները՝ Անտոնով եւ Այվազով չեն պայթեցուցած իրենց ռեռնառումբերը, որպէսզի փախի: «Ո-

րովհետեւ, կ'ըսէ Թուրք ահաբեկիչը, եթէ պայթած ըլլային, այսօր բանտը չէի ըլլար»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՂՈՎ

ԱՊՈՒՇԱՐ մեծ հանդիսաւորութեամբ ընդունուեցաւ Օրլի, Շաբաթ լրիւկուն, ուր ժամանեց նախագահական յատուկ օդանաւով: Ֆրանսացի լրագրողը 48 ժամուան ընթացքին լայնօրէն անդրադառնաս իր բանտարկութեան պայմաններուն: Ծանօթ է որ գինքը ընդունեցան Ֆապիիւս եւ Մեռմազ եւ ժամանումը ուղղակի սփռուեցաւ հեռատեսիլի Բ. կայանի Միշէլ Տռուքէրի Շան գ'Ելիզէի ընթացքին: Լրագրողը քիչ մը կը զարմանայ իր շուրջ եղած աղմուկէն եւ իրար - անցումին ծաւալէն: Կը պատմէ իր հարցաքննութիւնն ալ խորհրդային սպայի մը կողմէ բաւական խիմիւռով: Ամէն պարագայի մէջ, վատահ է, որ եթէ ուրիշ մըն ալ փորձուի նոյնը ընել, երկար, չատ երկար կը մնայ բանտը:

ԼԵՀԱՍՏԱՆի Ներքին նախարարը՝ զօր. Քիշաք, անձամբ յայտարարեց հեռատեսիլէն թէ լեհ վարդապետը՝ Հ. Փոփիլուսքօ սպաննուած է առեւանգողներէն մէկուն կողմէ, իր իսկ խոստովանութեամբ: Վարդապետը իշխանութեան առաքելութեան առարկան էր: Կը պարզուի որ գինքը առեւանգողները երեք ծայրայեղ պաշտօնատարներ են քաղաքական ոստիկանութեան: Դիակը չէ գտնուած կամ աւելի ճիշդ փափաք չկայ զայն ներկայացնելու, որուած ըլլալով որ վարդապետը սպաննուած է, կ'ըսուի, ահա - ւոր չարչարանքներով: Ներկայիս, իշխանութիւնները կ'ուզեն իրենք գիրենք «մաքուր» դուրս հանել այս խնդրէն, ժամ առաջ գտնելով եւ դատելով պատասխանատուները: Բայց եւ այնպէս, չատ հաւատք չընծայեր այն վարկածը, որ պարզ պաշտօնատար մը, ինքնագլուխ, ձեռնարկած ըլլայ նման ոճիրի մը: Անպայման մէկուն հաչւոյն էր, որո՞ւ: Ներքին նախարարը չի վարանիր ըսելու թէ պէտք է կարգի դնէ եւ մաքրագործէ ոստիկանութիւնը, մինչ Վատիգա հանդարտութեան կոչ կ'ընէ: Որո՞ւ կը նպաստէ այս սպանութիւնը: Կասկած չկայ որ հեղինակները ուզած են հարուածել ոչ միայն «գործունեայ» եկեղեցին այլեւ գոր. Ժարուզելսկիի հաչտարար քաղաքականութիւնը:

ՓԱՐԻԶի խաղաղասէրներու թիւը ի՞նչ էր, կիրակի օր, ուր ցոյցի մը հրաւէր կար «Հարիւրներու կոչ»ով մը, բայց զարմանիք չէ որ նախաձեռնութիւնը համայնավար կուսակցութեան կը պատկանի: Ոստիկանութեան համար 15 հազար մասնակցող կար, «Իւմանիթէ»ն երկուչաբթի առտու 350 հազար կը խորհրդբէր, ըստ ներկայ թղթակիցներու 30-էն 35 հազար պէտք է հաչուել:

ԹՈՒՐԲԻՈՑ Ներքին նախարարին՝ Թանրըեաթի հրաժարումէն ետք, իր տեղը նչանակուեցաւ Ելլտըրըմ Աքպուլութ, մինչ կը «հրաժարեցուէր» նաեւ ելմտական նախարարը: Էօզալ նախընտրած էր նախ որ իր քննակալը - Ներքին նախարարը - քաշուի, որպէսզի խնամիական պաշտպանութիւնները վարողի տեղ չանցնի, կը կարծուի սակայն թէ իրականին մէջ, էօզալի իսկ յաջորդութիւնն է, որ կը պատրաստուի:

ՆԻՒ - ԵՈՐՔի մարաթոնը չհաց է 27 տարեկան Իտալացի մը, բայց 48 տարեկան Ֆրանսացի մըն ալ, 24 քիլոմեթը վազելէ ետք, յանկարծամահ կ'ըլլար, գոհ սրտի տազնապի մը: Ֆրանսայի վարզուներու վրտէքն էր՝ հանրապետական կուսակցութեան քարտուղարը՝ Ժ. Լէոթար:

ԱՐՄԻՆԷ ԿԱԼԵՆՑԻ ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԹԻՓԼԻՍ

Թիֆլիսի Նկարիչներու Տունը բացուած է Արմինէ Կալենցի նկարներու ցուցահանդէսը: Ոճային ընդհանրութիւն ունին նկարչուհիին բոլոր գործերը, անկախ անկէ՝ թէ ինչ կը պատկերացնեն անոնք՝ մարդիկ, հայրենի բնութիւնը, ծաղիկներ թէ տեսարաններ Մոնրէալէն, նչած են մասնագէտները:

×

ԵՐԵՒԱՆի ԴՐԱՄԱՏԻԿ ԹԱՏՐՈՆի ՆՈՐ ԽԱՂԱՇՐՋԱՆԸ

*Երեւանի դրամատիկ թատերախումբը կարդ մը ներկայացումներ ունենալէ ետք Աբովեան քաղաքը, սկսած է իր նոր թատերաշրջանը: Անցեալ խաղաշրջանը խումբին համար չատ արդիւնաւէտ եղած է, առեղծագործական որոնումներու եւ յաջողութիւններու շրջան մը: Վարդվէս Պետրոսեանի «Վերջին ուսուցիչը», «Հայկական էսքիզներ», Հրանտ Մաթեւոսեանի «Այս աշխարհի մեր անկիւնը» ատեն - դական դարձած ներկայացումներուն հետ թատերասէր հասարակութեան կողմէ ջերմօրէն ընդունուած են Ժորա Ցարուքիւնեանի «Ձո վերջին հանդրուանը», Ալէքսէյ Արբուզովի «Իրկուտսկեան պատմութիւն»ը: Ներկայիս կը պատրաստուի Մանուկ Մնացականեանի «Թաղի զաւակը» թատերախաղը. կը շարունակուի Իրուին Շոյլ «Աղքատը եւ հարուստը» գործին բեմականացումը, զոր կ'իրականացնէ բեմադիր Արա Արաքսման - Մանուկեան: Ծրագրուած է նաեւ բեմադրել Ուիլեըմ Սարոյեանի «Կոտորածն մարդկանց» թատերախաղը: Իսահակեան փողոցին վրայ գտնուող թատրոնին չէնքը վերանորոգութեան մէջ է: Աչխատանքները աւարտելէ ետք կը դրուին յարմար նստարաններ, կ'ընդարձակուի բեմը եւ կը փոխուի թատերասրահին ընդհանուր տեսքը:

×

«ՄԱՌԵՇԱԼ ԲԱՂՐԱՄԵԱՆ» ՆԱԻՈՒՆ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱԻԱՐՏԱԾ

Մօտ ատենէն ծով կ'իջնէ մառեչալ Յովհաննէս Բաղրամեանի անունը կրող հեղուկանաւը: Կերչ քաղաքի (Ուկրանիա) նաւաչինութեան գործատան մէջ որոշեալ ժամանակէն առաջ աւարտած է «Մառեչալ Բաղրամեան» նաւուն շինութիւնը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 47-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

ՏԱԿԱՒԻՆ ԿԱՐԵԼԻ Է ՅՈՒՍԱԼ

ԼԱՒ ԴԻՐՔ ՄԸ «ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՀԱՄԱՐ

Խորհրդային 47-րդ ախոյենութեան մրցումները արդէն բոլորեցին իրենց 30-րդ շրջանը եւ տակաւին կը մնայ 4 հանդրուան, Նոյեմբերի երկրորդ կիսուն պարզելու համար այս տարուան ախոյեան եւ առաջին հնգեակին մաս կազմելիք խումբերը: Եթէ յետադարձ ակնարկ մը նետենք ցայժմ տեղի ունեցած երեսուն խաղերուն եւ անոնց արդիւնքներուն հիման վրայ պարզուած դասաւորումին, կը նկատենք որ 47-րդ ախոյենութիւնը լեցուն էր վերիվայրումներով եւ զանազան անակնկալներով: Սկզբնական շրջաններուն դասաւորման առաջին հնգեակին կամ տասնեակին մէջ տեղ գրաւած խումբերէն չատեր՝ գարձի մրրցաչարքին մանաւանդ, սայթաքումներ ունենալով իրենց դիրքերը զիջեցան իրենցմէ չատետ մնացած ակումբներուն: Այս տեսակէտէն լաւագոյն օրինակը հանդիսացան Թիֆլիսի Դինամոյականները, որոնք բարձրանալէ ետք մինչեւ 4-րդ տեղը, ներկայիս դանուելով 7-րդ գիծի վրայ, կը պայքարին առաջին հնգեակին մաս կազմելու համար: Միւս կողմէ, բարձրադոյն Լիկայէն դուրս մնալու վրտանդը կը սպառնայ՝ ներկայ տուեալներով, չորս խումբերու՝ Մոսկուայի Դինամօ, Պախտակոր, Նեֆթչի եւ ԲԿՄԱ, իսկ ախոյեանի տիտղոսին համար կան չորս թեկնածուներ՝ Զէնիթ, Տորպեդօ, Դնեպր եւ Մինսկի Դինամօն:

Ինչ կը վերաբերի «Արարատ»ի, պէտք է ըսել որ առայժմ միակ մխիթարական երեւոյթը կը մնայ դասակարգ իջնելու վտանգին հեռաւորութիւնը: Երեւանցիները երկար ատեն յամենալէ ետք դասաւորման 13-րդ եւ 14-րդ դիրքերու վրայ, վերջին քանի մը հանդիպումներուն յաջողեցան բարելաւել իրենց դիրքը: Այսպէս, յաղթելէ ետք Մեռալիստի (1 - 0) բարձրացան 10-րդ դիծին վրայ, ապա պարտուելով Դնեպրէն (2 - 0) իջան 11-րդ դիծին վրայ, որմէ ետք ծանր պարտութիւն մը (7 - 0) կրելով կիեւի Դինամոյէն դասաւորին 13-րդ տեղը, իսկ Հոկտեմբեր 19-ին, յաղթելով ԲՄԱ-ի (2 - 1) դարձեալ բարձրացան 11-րդ տեղը: Ի դէպ, նչենք որ «Արարատ» վերջին 18 տարիներու ընթացքին կիեւէն կրած պարտութեան նման անկում մը չէր ունեցած: 1966-ին Երեւանցիները 2 - 7 արդիւնքով պարտուած էին Մոսկուայի «Դինամօ»էն, իսկ 1961-ին դարձեալ կիեւցիներէն պարտուած՝ 1 - 8 արդիւնքով:

Ցառաջիկայ չորս խաղերը վերջնապէս կը պարզեն այս տարուան ախոյենութեան արդիւնքները: Նկատի ունենալով, որ միջին դիրքերու վրայ գտնուղ խումբերու կէտերը իրարմէ մեծ տարբերութիւն մը չունին, կարելի է տակաւին յուսալ, որ «Արարատ» համերաչխ, նպատակասլաց եւ վճռակամ խաղարկութեամբ մը կարենայ քանի մը աստիճան եւս բարձրանալ դասաւորման մէջ:

Մինչ այդ, 30 խաղէ ետք դասաւորութեան հետեւեալ պատկերը կը պարզէ. Զէնիթ 39 կէտ, Տորպեդօ 37, Դնեպր եւ Դինամօ Մինսկ 36-ական, Սպարտակ 35, Զերնոմորեց 34, Դինամօ Թիֆլիս 33, Ժալգիրիս եւ Դինամօ Կիեւ 32-ական, Կայրաթ 31, Արարատ 28, ԲՄԱ եւ Շախտեոր 26-ական, Մեռալիստ 25, Դինամօ Մոսկուա 23, Պախտակոր 22, Նեֆթչի 21 եւ ԲԿՄԱ 18 կէտ:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՃԱՏՐԱԿ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Մասնագէտներու կարծիքն այն է որ Գասպարովի ամբողջ արձնամոուԹիւնը չվտանգուեցաւ մասնուած է անդրդուելի Գարպովի դիմաց: Ուրբաթ օր, Գասպարով 9-րդ «ոչ ոք»ի մը պարտադրած է այս 18-րդ խաղին, մինչ մայրը՝ Տիկին Գասպարեան չի հասկնար թէ ի՞նչ պատահած է իր տղուն, կը դրէր «Վիպերասիոն» երկուչաբթի առտու, բայց գիտէ թէ այլեւս կորնչուցած է մրցումը եւ մնացեալը, միայն ժամանակի հարց է այլեւս:

ՀԱՅՑ. ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԱՐԴԻ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

ԲԻԶԱՆԴ ԵՂԻԱՅԵԱՆ

Ա.- ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԴԱՏՈՂՆԵՐՍ

Բ.- ԵԿԵՂԵՑԻՆ «ՓՈԽԱՐԻՆԵԼՈՒ» ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գ.- ԾԷՍԻ ԽՈՐՔԻՆ ԲԱՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐԾԷՔ

Դ.- ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ ՔԱՋ ՅԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԻՒՆ

Ե.-ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԽԱՐԻՍԽ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՄՐՈՒԹԵԱՆ

ԽՄԲ.- «*Ծառայ*»ի.- Այս յօդուածը գրի առած է Բիւզանդ Եղիայեան, մըղ-ւած՝ Մարկ. Նշանեանի «Տեսակցութիւն Նորվաց Եպիսկոպոս Զաքարեանի հետ. Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Ցրուած Կոչումը» յօդուածէն (*«Ծառայ»* 1984 Յուլիս 24-27), մղուած նաև Ամերիկայի մեր աշխատակից՝ Խաչիկ Թէօլէօլեանի հետ ունեցած նամակագրութենէ մը, ուր ա՛ն ալ պարզած է կարծիքներ եւ տեսակէտներ ու պատմած մանրավէպեր, որոնց պարունակութիւնը որոշ չափով քնուած է համընկնել՝ Նշանեանի յօդուածին: Պ. Եղիայեան հեղինակութիւն մըն է, հրմուտ՝ Հայ եկեղեցւոյ պատմութեան, անձնական փորձառութեամբ ծանօթ՝ Միջին - Արեւելքի մեր եկեղեցական կառոյցներուն եւ կղերականներուն: Եղած է ուսուցիչ եւ տեսուչ՝ Կիպրոսի Մելէոնեան վարժարանին ու ապա Անթիլիասի (Կիլիկիոյ Աթոռի) Դպրեվանքին մէջ: Մասնագէտ գրաբարի, մեր դասական մշակոյթի եւ մեր եկեղեցւոյ պատմութեան, սերունդներ դաստիարակած է եւ կը շարունակէ դաստիարակել՝ իր յօդուածներով, որոնցմէ մէկը, Արմաշի Դպրեվանքին մասին, վերջերս լոյս տեսաւ *«Ծառայ»*ի մէջ:Պ. Եղիայեանի տեսակէտները, յայտնօրէն, կը տարբերին Նշանեանի (եւ՝ մեր) տեսակէտներէն: Մեկնաբանութեանց, հասկացողութեան եւ եզրակացութեան խրամատ մը կը բաժնէ երկու հմուտ մտաւորականները իրարմէ: Այդ խրամատը Սփիւռքի յատկանշական երեւոյթներէն է:

×

Ա.- ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԴԱՏՈՂՆԵՐՍ

Պատուական երիտասարդ մտաւորական մը, որ համալսարանի գնահատուած փրոֆէսէօր է, կը զրէր ինծի՝ թէ Փարիզի «Ցառաջ» թերթը Ցուլիսի իր թիւերուն մէջ հրատարակած է Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ «Առասպելական գոյութեան ու կոչումին» մասին հարցազրոյց ու խորհրդածութիւններ, «որոնք կրնան յուզել հոգ - անոգ Սփիւռքահայութեան մը մտաւորականութիւնը»: Ու չարաթ մը եաք ան նորէն կը զրէր՝ թէ «Ցառաջ»ի մէջ «Հետաքրքրութեամբ ու բան սորվելով» կարդացած է Օգոստոս 7-էն սկսեալ արտատպուող «Արմաշի Դպրեվանքը» իմ ուսումնասիրութիւնը: Եւ այս անգամ՝ բարեկամս իր համակերպեալ մէկ խոստովանութիւնը կ'ընէր մեր ազգին մէջ հայ եկեղեցականութեան վարիչ դիրքին ու դերին մասին, թէ՝

«Երբ կը կարդամ տեղեկութիւններ հայ եկեղեցականներու թիւին ու որակին մասին, անոնց խոցելի կէտերուն մասին (անցեալին ու ներկայիս) կը զգամ նախ (ու նորէն) որ տագնապաւոր հայ հոգեւորական մը կը մնայ ամէնէն օգտակար մարդոյժը մեր այս կղերասէր ազգին համար: Մէկ լաւ կաթողիկոս 5 լաւ մըտաւորականի գործ կը տեսնէ - որովհետեւ, դժբախտաբար, ա՛յդ է որ կը բացակերէ մեր ազգին կառոյցը ու մտածելակերպը...

«Միւս կողմէ, կը յիշեմ բարեկամի մը ըսածը, Երուսաղէմ դասաւանդելէ ետք: «Իւրաքանչիւր տասը աշակերտէն հազիւ երկուքը կղերական ասպարէզ կ'ընտրեն» ըսաւ, «եւ գրեթէ անխտիր ամէնէն ծոյլ եւ ապուշներն էին որ այդ ընտրութիւնը կ'ընէին...»:

Ու ես խոր համակրանքով պատասխանեցի այս բարեկամին.-

«Եւ ուրախ եմ որ հիմա Դուբ ալ պայծառօրէն կը տեսնէիք թէ իր ժամանակին այնքան սխա՛լ հասկցուած, եւ չարախօսուած, ու յիմար յարձակումի ենթարկուած *Օրմանեանի* տիպարէն եկեղեցական, նաեւ Արմաշի Դպրեվանքին բարերար ու հոգաբարձութեան ատենապետ՝ *Աբիկ Ունճեանի* տիպարէն աշխարհական - որ զոհ ինկաւ հայրենադաւ «տէրորի» մը - ազգաշէն հայեր ի՛նչ մնայուն գործեր կատարած են մեր խառնաշփոթ միտքերով ազգին բարեկարգութեան համար:

«Բայց կը վստահիմ Ձեր արթուն եւ անկեղծ հետաքրքրութեան, որ անպայման պիտի ճանչնայ դրական արժէքները մեր ազգին դարաւոր ու թանկագին գուտ հայեցի ցեղաժառանգ հաստատութիւնը եղող Հայաստանեայց Եկեղեցիին - որուն շուրջ դժբախտաբար ոմանց նախանձն է որ ժխտական ու մշուշոտ մտայնութիւն տարածած է:

«Ձեր մէկ բարեկամը ըսած է ձեզի, թէ եկեղեցական ասպարէզ ընդունողները ընդհանրապէս Դպրեվանքի ամէնէն տկար ու ծոյլ աշակերտներն էին: Բայց ես ըսեմ: Հապա ի՞նչպէս անոնք իրեն չափ համալսարան ուսան» - նախ, տարեսկիզբին՝ Դպրեվանք դիմող 40 - 50 նախակրթական շրջանաւարտներէն բծախնդիր ճնշութեամբ բարձրագոյն նիշ եւ ամէնէն բարեշնորհ յարմարութիւն ունեցող 10 - 15 սաներ միայն ընդունուած են: Եւ ասիկա՝ 40 տարիներու իմ ուսումնասիրութեանս շրջանին: Ու տարբեր չէր ընթացքը, թէեւ նուազ ճանակով:

- «Ապա ձեռնադրուողներն ալ միշտ դասարանի յաջողագոյնները եւ նկարագրով վստահելիները եղած են, որոնց մէջէն ընտրեալները դրկուած են նաեւ Եւրոպա եւ Ամերիկա՝ համալսարանական ուսումի:

- «Հիմա նաեւ, դուբ դատեցէք ձեր ճանչցած Դպրեվանքեան Սերունդ եկեղեցականներու մէջէն - Զարեհ Կաթողիկոս, Խորէն Կաթողիկոս, Գարեգին Բ. Կաթողիկոս, Մեսրոպ Սրբազան, Վաչէ Սրբազան, Գիւտ Սրբազան, Շահէ Սրբազան, եւ վարդապետներ ու քահանաներ եւ երուսաղէմէն՝ Տիրան, Սերովբէ, Թորգոմ Սրբազաններ - եւ դատեցէք թէ հայ եկեղեցականներ ինչքան ազգին ուղեցոյց պայծառ միտքեր են:

«Եւ բաջ եղէք պատասխանելու ինքնահաւն ինքնադատներու»:

Ու ես կ'ուզէի աւելցնել, որ երբեմն ալ դպրոցական դրասեղանի առջեւ մեր ամէնէն «տկար» ու համեստ կարծած նորընծայ եկեղեցականը, տարիներու զօրութեամբ կեանքի ասպարէզին մէջ մեծնալով եւ ազգային պատասխանատուութեանց փորձառութեամբ բարձրանալով՝ զմեզ կ'ամբչցնէ՛ ալ իր յաջողութիւններովը եւ ազգին բերած բարի արդիւնքներովը:

×

Բ.- ԵԿԵՂԵՑԻՆ «ՓՈԽԱՐԻՆԵԼՈՒ» ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Բայց չատ լաւ. հետեւինք պահ մը «Ցառաջ»ի մէջ ազգային բարեմիտ մտահոգութիւններով Մարկ Նշանեանի ալ արծարծած «Սփիւռքահայ մտաւորականութիւնը յուզող հարցերու»:

Այդ «Հարցազրոյց»ին մէջ ըսուած է խոստովանողի համոզումով մը, որ մեզի նախորդող աւագ սերունդը՝ զրական իր նորագարթ խանդին մէջ՝ ըսած է, Ցակոբ Օշականի մէկ բնորոշ բանաձեւումով, թէ՝

«Դար մը առաջ կամ աւելի՝ եկեղեցին մեր կենդանի գրականութիւնն էր, մեր յաւերեցական աւազանումը ... Այսօր այլեւս դադրած է ան իր հանգամանքէն ... Այսօր գրականութիւնը կ'ըլլայ այդ մտայղացքին փոխանորդը»:

Եւ այսպէս պատգամողը մեր յետ - Ա-ղէտեան Պոլսոյ մէջ «Մեհեան» զրաթերթը հրատարակող սերունդի ներկայացուցիչ մըն է: Եւ այդ պատգամը տեղ կու-տայ խորհրդածութեան մըն ալ, թէ՝

«Եթէ գրականութիւնը կրնայ մտած - ւիլ այսպէս իբրեւ եկեղեցւոյ փոխանորդ - (ըսել կ'ուզէր թերեւս «փոխարինող», Բ. Ե.) - բոլոր ազգային եւ ազգայնական միամտութիւններէն անդին, կը նշանակէ որ այնտեղ՝ եկեղեցւոյ պատմական պաշտօնը հասած է իր վախճանին ... կը նշանակէ՝ երկրորդաբար, որ այդ պաշտօնը՝ ձեւով մը՝ *դիրքի* տանձնուումին կապուած էր...

Եւ այսպիսի պատգամ լսելէ եաք, մենք հիմա անդրադառնանք սա պարզագոյն առարկայական իրողութեան, թէ ինչ - պինք եւ իր սերունդը այնպէս «եկեղեցական մտայղացքի ժառանգորդ» հռչակող «Մեհեան» զրական շեփորը հաղիւ թէ մէկ - երկու տարի կեանք ունեցաւ փառաշուք յոյսերու Պոլսոյ մէջ, ապա թաւալող ալեկոծումներով Վոսփորի յորձանքներուն տակ ընկղմեցաւ, լուեց ու մոռցուեցա՛ւ ալ ... Մինչդեռ իր «վերջակէտին հասած՝ կարծուող Հայաստանեայց Եկեղեցին է որ վերականդնիչ ուժով շարունակեց ազգային վերաշինութեան անփոխարինելի առաքելութիւնը Սփիւռքի մէջ: Նաեւ ի՛նչ փոխադարձութիւն, Եկեղեցին իր երուսաղէմեան նորահաստատ Դպրեվանքին մէջ հայ լեզուի ու զրականութեան ուսուցիչի ամբիո՛ն ալ տուաւ զինք թերահաւատօրէն «այժմէականութենէ դադրած» դատող զրագէտ Ցակոբ Օշականին:

Ի՞նչ բախտ կրնար հետեւիլ մեր ազգի զլխուն՝ եթէ ամբողջ հայ մտաւորականութիւնը կամ զրագէտները չուրջ - զարձով մը հաւատացած ըլլային «Մեհեան»ական չանթալիոյ պատգամին եւ լքէին, քանդէին ազգին վիմախարիսխ եկեղեցին ու չփոթահար սերունդներու առաջնորդութիւնը յանձնէին, վստահէին «եկեղեցին փոխարինել» յաւակնող զրականութեան, աւելի ճիշդը՝ զրագէտներուն:

Գրականութիւն եւ արուեստ ու մշակոյթ սքանչելի լուսացայտումներն են ցեղի հոգիին. բայց անոնք երբեք չեն ուզած ըլլալ կամ երեւիլ որպէս վարչական կեդրոն կազմը ազգին: Որովհետեւ զրականութիւն եւ արուեստ ու մշակոյթ՝ իրենց խոկութեան մէջ՝ արդիւնք են միայն ո՛չ թէ հաստատութիւն: Գրականութիւնը իբր հաստատութիւն յառաջ բերած է մատենադարանը, որ սակայն միշտ ալ հովանիին տակ եղած է եկեղեցիին կամ համալսարանին կամ Պետութեան: Ուստի զրականութիւնը, ինչպէս եւ մշակոյթի որեւէ «արդիւնք», կրնայ մէկ ներկայացուցիչը ըլլալ, բայց չի կրնար փոխարինել ազգին վարչակեդրոն մէկ հաստատութիւնը, եկեղեցին կամ Դպրոցը կամ Պետութիւնը: Մասը չի կրնար բովանդակել Ամբողջը:

Իսկ ընկերային գործունէութեանց մէջ աւելի կանխատես անդրադարձ մը կայ նոյն այդ ինքնահաճ սերունդի անփորձ մտահայեացքին: Երբ ան զղուշացուցիչ յորդորի, ու երբեմն ընդդիմութեան ալ, հանդիպած է տեղ - տեղ իր ծայրայեղ պարբերներուն չհամակերպող եկեղեցականներէ, ասոնց դէմ զրդռիչ երգեր չարազրած է ու հրապարակներու վրայ երգել սորվեցուցած՝ նորահաս սերունդի միամիտ պատանեակներուն, թէ՝

«Վա՛ր առնենք դիմակը
Վատ կղերների...»

Անոնք ըսին, ինչպէս որ տակաւին այսօր կ'արձագանգէ նոյն մտայղացքը հարցազրոյցներու ու բանաձեւերու մէջ, թէ «Հայ եկեղեցւոյ ժողովրդավարական աւանդութիւնը այսօրուան պայմաններուն մէջ՝ աւելի անցեալի մը հանգամանքը առած է»: Եւ ամէն կերպով հարուածել ալ փորձեցին այդ աւանդութիւններուն, ա՜ղ, անդիտակցաբար իրենք իրենց ձեռքովը կործանումի մատնելով իբր հաւաքականութիւն իրենց գոյութեան եւ ամրութեան ցեղակառոյց բերդը եւ բերդապահները - այդ կերպով՝ ճամբայ բանալով օտար պահակազունդերու:

Եւ սակայն զարձեալ, ահաւոր ցեղասպանդը ամէն ինչ կործանելէ, բերդապահները կոտորելէ ու մնացորդները աշխարհի ցամաքներուն ու կղզիներուն ցրելէ եաքն ալ, զարձեալ ազգին սիփւռքառաքած բեկորներուն մէջէն հերոսաբար ոտքի կանգնեցան ու կազմակերպուած ուժով զործի լծուեցան արհամարհուած այդ հայ «կղերները» (այս «կղեր» ու «կղերականութիւն» եւ «կղերասէր ազգ» տարազները, ուրկէ՞ ալ ներմուծուած ըլլան, օտար չե՞ն հնչեր Հայու թէ՛ լեզուին թէ՛ մտայնութեան) եւ իրենց հետ վերականգնեցին Հայու հոգին ու կորովը՝ անհատանձ չարունակելու համար իր աւանդութիւններովը սփիւռքահայ ազգապահպանումի սրբազան առաքելութիւնը:

Եւ տակաւին այսօր, ի՛նչքան համազգային զործունէութիւն որ յառաջ կը տարուի արտասահմանի մէջ, կրթական, մշակութային, բարեսիրական, հոգեւոր, բոլորն ալ կը կատարուին ապահով հովանիին ներքեւ ազգին եկեղեցական եւ աշխարհական մշակներու սահմանադրական ժողովներուն, ճանչցուած եւ յարգուած աշխարհի բոլոր իշխանութեանց կողմէ:

*Այսօր նոյնիսկ «աշխարհականացած» պետական դրութեանց մէջ, ժողովուրդի կրօնական ազատութիւնը օրէնքով պաշտպանուած է. ընկերվարական ծայրայեղ վարչակարգերու տակ իսկ, տակաւին անհատ մարդը իր հոգեկան անդորրութիւնը եւ կեանքի ու տիեզերքի իմացումին ներշնչումը կը փնտռէ ցեղին աւանդութեանց ու եկեղեցիին մէջ, ուր խուներ եամ բազմութեամբ ներկայ է ամէն առիթով: Ու հակնայելիօրէն՝ Հայ եկեղեցւոյ գոյութիւնը եւ զործունէութիւնը օրինաւորապէս պաշտպանուած է մինչեւ իսկ այլակրօն վարչակարգերու տակ: Օրինակ, ներկայ Իսլամական Յեղափոխութեան խարոյկավար Իրանի մէջ, եթէ կայ այնտեղ հեղինակաւոր ձայն մը որ լսելի կը զառնայ Հայութեան կըրթական ու կրօնական ու բարոյական իրաւունքներու պաշտպանութեան անուղղակի եւ կ'արժանանայ երկրի իշխաններու բարեհաճութեան՝ ատիկա զարձեալ ձայնն է քալ Հոգեւոր Առաջնորդի մը, որ քանեակ տարիներէ ի վեր իր լման կեանքը ընծայաբերած է թանկագին Իրանահայութեան հովուական պահպանութեան:

(Շար. 1)

ՓՍԱՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԱՆԿՈՒՄԸ

«*Մոնտ*»ի մէջ Ֆրանսուա Պրէվաո կը նկարագրէ Խրուշչեւի անկումը:

1964 Հոկտեմբեր 15-ի այդ հինգշաբթին ուշագրաւ ոչինչ Մոսկուայի մէջ: Ոչ որ տակաւին նշմարած էր որ Պրաւդան, կուսակցութեան պաշտօնական օրաթերթը այդ օրը զղայացուց յայտնութիւն մը կ'ընէր. անչուշտ անդրադառնալու համար անոր, կը բաւէր կարդալ ինչ որ զրուած չէր հոն: Նուազով պիտի տեսնենք թէ ամէն բան արուած էր լռութեան մէջ պարուրուած: Սակայն Թողունք պահ մը Պրաւդաի այդ նշանաւոր թիւը ու մեր ակնարկը զարձնենք իտալական դեսպանատան վրայ:

Մոսկուա կը գտնուի Իտալիոյ Արտաքին առեւտուրի նախարարը: Ի պատիւ իրեն ընդունելութիւն մը կը տրուի: Դիւանագէտները, լրագրողները, տեղական քանի մը պաշտօնատար, կուգան ողջունելու զինք: Եւ յանկարծ ժամը 18-ին կը սկսին տարօրինակ երդուզարձեր. հրաւիրեալները կը հասնին, իրենց յարգանքը կը մատուցանեն իտալացի նախարարին, ու անմիջապէս հետամուտ կ'ըլլան լուրեր առնելու կամ տալու. յետոյ չուտով կը մեկնին: Այս միջոցին տարաձայնութիւն մը կը ջրջի խումբէ խումբ: Նախ անորոշ. «բաներ մը կ'անցնին կը գառնան»:

Այս վայրկեանէն կը սկսի խորհրդային մայրաքաղաքին մէջ պաշտօնի գլուխ գտնուող դիւանագէտներու եւ լրագրողներու ամէնէն երկարատեւ հանդիպումը: Պէտք է լուր տան իրենց գործակալութեան, թերթին, կարելի եղածին չափ չուտով: Պէտք է նաեւ ստոյգ ըլլան ծրգելիք լուրերը. սակայն ո՞ւր փնտռել վաւերացումը: Սպասումը պիտի տեւէ վեց ժամ:

Տարաձայնութիւնը մինչ այդ հետզհետէ մարմին կը ստանայ: Կեդրոնական կոմիտէի չէնքին շրջակայքը մեծ կառքերու անսովոր խմբաւորում մը կը տեսնուի: Այդ պահուն մէկը զաղափարը կ'ունենայ կրկին կարդալու առտուան Պրաւդան: Առաջին էջը լեցուն է ամբողջ աշխարհէն հասած շնորհաւորական դիրերով. չարթուան սկիզբէն ի վեր խորհրդային երեք այերանաւորդներ անջրպետուած էին վերականգնեցին Հայու հոգին ու կորովը՝ անհատանձ չարունակելու համար իր աւանդութիւններովը սփիւռքահայ ազգապահպանումի սրբազան առաքելութիւնը:

Եւ տակաւին այսօր, ի՛նչքան համազգային զործունէութիւն որ յառաջ կը տարուի արտասահմանի մէջ, կրթական, մշակութային, բարեսիրական, հոգեւոր, բոլորն ալ կը կատարուին ապահով հովանիին ներքեւ ազգին եկեղեցական եւ աշխարհական մշակներու սահմանադրական ժողովներուն, ճանչցուած եւ յարգուած աշխարհի բոլոր իշխանութեանց կողմէ:

Այսօր նոյնիսկ «աշխարհականացած» պետական դրութեանց մէջ, ժողովուրդի կրօնական ազատութիւնը օրէնքով պաշտպանուած է. ընկերվարական ծայրայեղ վարչակարգերու տակ իսկ, տակաւին անհատ մարդը իր հոգեկան անդորրութիւնը եւ կեանքի ու տիեզերքի իմացումին ներշնչումը կը փնտռէ ցեղին աւանդութեանց ու եկեղեցիին մէջ, ուր խուներ եամ բազմութեամբ ներկայ է ամէն առիթով: Ու հակնայելիօրէն՝ Հայ եկեղեցւոյ գոյութիւնը եւ զործունէութիւնը օրինաւորապէս պաշտպանուած է մինչեւ իսկ այլակրօն վարչակարգերու տակ: Օրինակ, ներկայ Իսլամական Յեղափոխութեան խարոյկավար Իրանի մէջ, եթէ կայ այնտեղ հեղինակաւոր ձայն մը որ լսելի կը զառնայ Հայութեան կըրթական ու կրօնական ու բարոյական իրաւունքներու պաշտպանութեան անուղղակի եւ կ'արժանանայ երկրի իշխաններու բարեհաճութեան՝ ատիկա զարձեալ ձայնն է քալ Հոգեւոր Առաջնորդի մը, որ քանեակ տարիներէ ի վեր իր լման կեանքը ընծայաբերած է թանկագին Իրանահայութեան հովուական պահպանութեան:

(Շար. 1)

պետի ուղեւորութիւն մը կը կատարեն: Սկիզբին՝ բոլոր դրութիւնները ուղղուած էին Ն. Ս. Պրուչչեւի: Մինչդեռ Հոկտեմբեր 15-ին օրաթերթին խմբագրութիւնը «Թեթեւ» փոփոխութիւն մը կիրարկած է. հեռագրերը ուղղուած են, առանց անուն յիշելու՝ խորհրդային պատասխանատուներու:

Այդ վայրկեանէն սկսեալ այլեւս տարաձայնութենէն աւելի բան մըն է: Ա-ժանց - Ֆրանս - Փրէսի թղթակիցը կ'որոշ է լուրը տալ իր կեդրոնին: Անշուշտ ոչ առանց մտավախութեան: Մոսկուայի դրասենեակը կը փակուի, եթէ լուրը հերքուի, ժամը 19-ն է:

Նախանշանները կը բազմապատկուին. երեկոյեան թերթը՝ Իզվեստիա կը հասնի 12 ժամ յապաղումով: Արտասահմանեան համայնավար թերթերու թղթակիցներուն կ'առաջարկուի ձայնասփիւռը մտիկ ընել, որպէսզի տեղեկանան «կարեւոր զեկոյցի մը: Արդէն չէուկներ կան որ Պրուչչեւ պիտի փոխարինուի Բրեժնեւի կողմէ, կուսակցութեան վարչական մեքենային մէջ, իսկ Կոսիգինի՝ կառավարութեան դուխը: Սակայն միշա ոչ մէկ վաւերացում: Ժամերը կ'անցնին:

Վերջապէս կէս գիշերը կը հնչէ, այդ պահուն ձայնասփիւռի խօսնակը կը կարդայ հետեւեալ զեկոյցը.

«1964 Հոկտեմբեր 14-ին, Մարտ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն լիակատար նիստ մը գումարած է:

«Կեդր. Կոմիտէն զոհացում տուած է ընկեր Ն. Պրուչչեւի զիմումին իր պարտականութիւններէն ազատ կացուցուելու, որպէս համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի Ա. քարտուղար, կեդր. կոմիտէի նախագահութեան անդամ եւ Մարտ. Միութեան վարչապետ, իր յառաջացած տարիքին եւ վատթարացող առողջական վիճակին պատճառով:

«Լիակատար նիստը կեդր. կոմիտէի Ա. քարտուղար նշանակած է ընկեր Լէոնիտ Իլիչ Բրեժնեւ»:

Քիչ մը ետքը, ուրիշ զեկոյց մը կը հաղորդէ թէ Մարտ. Գերագոյն խորհուրդը նիստ գումարած է Հոկտեմբեր 15-ին եւ ընդունած Պրուչչեւի հրաժարականը որպէս վարչապետ եւ իր տեղը նշանակած է Կոսիգինը: Միայն ձեւակերպութիւն մըն է այս. ամէն բան որոշուած է կեդր. կոմիտէի նիստին նախօրեակին:

Պաշտօնապէս ուրիշ ոչ մէկ տեղեկութիւն կը տրուի պարագաներուն մասին՝ պատահածին, որ ամբողջ աշխարհի մէջ, բացի Մարտ. Միութենէն զգայացունց ապշութիւն գործած է:

Մինչեւ այդ օրը ո՞վ կրնար երեւակայել Պրուչչեւի մը պաշտօնազրկումը: Անոր որուն արժանիքները անվերապահ կերպով գնահատուած էին խորհրդային բոլոր թերթերուն կողմէ եւ այլ պաշտօնատրներու ճառերուն մէջ: Քիչ - քիչ դէպքը մարմին կը առնայ, զոնէ զբաղուր գիծերով:

Ամէն բան յետին մանրամասնութեամբ պարտաւած էր: Դաւադիրները լաւ գիտէին թէ ինչ պատահած է 1957-ին Մոլոթովի, Մալէնքովի եւ իրենց համախոհներուն: Տապալած էին Պրուչչեւը Քաղբիւրոյի նիստին, սակայն յաջորդութիւնը պատրաստ չէր. Ա. քարտուղարը օգտագործելով այդ առիթը, քանի մը ժամ չահելով, կեդր. կոմիտէն կը հրաւիրէ նիստ գումարելու եւ յեղաշրջելու կացութիւնը: Եւ անոնք որոնք առած էին այս քայլը, այն առեն ամբաստանուեցան «հակա - կուսակցական խմբակ» մը կազմած ըլլալով:

Այս նախընթացը որպէս դաս կը ծառայէ: Յարձակումը պատրաստելու համար պէտք էր որ խնդրոյ առարկայ անձը Մոսկուա չըլլար: Հոկտեմբերին Պրուչչեւ արձակուրդի է Սեւ ծովու ափը: Լաւ արբամատրութեան տէր է ու յստակ է թէ ոչինչէ կասկած ունի: Հոկտեմբեր 13-ին կ'ընդունի Ֆրանսացի նախարար Կասթոն Փալէվսքին: Ետեւլով Տը Կոլի մասին, կ'ըսէ. «Պետական մարդ մը իշխանութեան գլուխ կը մնայ ցմահ», որով է թէ ոչ մէկ կասկած ունի. տասը ժամ ետք կը պաշտօնազրկուի:

Սակայն պէտք է ճշտապարել, որովհետեւ «Թիւ Մէկ»ը մատղած է մէկ վայրկեանին միւսը մայրաքաղաք վերադառնալ, դիմաւորելու համար «անձրպետի երեք հերոսները»: Ուրեմն գործը պէտք է վերջացնել անոր վերադարձէն առաջ. այդպէս ալ եղաւ: Հազիւ հասած օդակայան, Պրուչչեւ լինք, Ա. քարտուղարը, մեծ զարմանքով կը տեղեկանայ թէ կեդր. կոմիտէն նիստ գումարած է: Այդ վայրկեանէն անշուշտ հակցած է թէ ինչ կ'անցնի կը զառնայ, սակայն այլեւս հակոդութեան տակ է ու չրջապատուած:

Հարուածը պատրաստած էր Սուսլովի կողմէ: Կ'ըսուի թէ կեդր. կոմիտէին ներկայացուցած է 29 էջերէ բաղկացած ամբաստանագիր մը: Ան լինքզինքը կը նկատէ երաշխաւորը տեսակ մը բարի վարուց վկայականի զոր պարոն «Ա.» բռնարարած է: Ցետոյ, լինք չէ ընդունած ապատթալինականացումը այն ձեւով որ կատարուեցաւ: Եւ տակաւին վերջերս Պրաւդա զինք քաջքաջած էր, լինք գաղափարաբանութեան մեծ քարոզիչը: Կուսակցութեան օրաթերթը նշած էր Վոզնէսէնսքիի 60-րդ տարեդարձը, քաղաքական Բիւրոյի նախկին այս անդամին, որ զնդակահարուած էր Սթալինի չրջանին (յետոյ վերապատուուած): Յօդուածը ստորագրուած էր Կ. Սօրքինի կողմէ, հեղինակ մը զոր Սուսլով ամբաստանած էր 11 տարի առաջ, «հակա - մարքսեան թեզերու կանոնաւոր քարոզչութեամբ»: Այս հեղինակը 1963-ին կը գրէր ,«Վոզնէսէնսքիի նկատումները արժէքներու օրէնքին մասին, չատ չահազրգռական են»:

1964 Հոկտեմբերին Սուսլով պիտէր թէ պահը նպաստաւոր էր իրեն: Գրեթէ բոլոր միւս վարիչները գանգատի պատճառներ ունէին Պրուչչեւէն. բոլորը ենթակայ եղած էին իր զայրոյթին կամ ծաղրանքին - հրապարակաւ: - Ամէնքը կ'ափսոսան ձայնակից եղած ըլլալով անոր յանկերգին որ համայնավարութեան իրականացումը եւ առատութիւն կը նախատեսէր 1980-ի համար: Բարձր պաշտօնատարները զայրացած են ու Գրոմիկօ եւս բացառութիւն չի կազմեր: Ճամբորդութիւններու եւ պաշտօնական արարողութիւններու ընթացքին չատ անոնք չուքի մէջ կը մնային Ա. քարտուղարին ընտանիքին քով: Ցատկապէս փեսան՝ Ա. Ադժուպէյ կը սրէր իրենց զայրոյթը, կ'ատէին «գահաժառանգ իշխանը»: Ոստիկանութիւնը չի մխրճարուիր որ վարկաբեկուեցաւ սթալինեան ոճիրներու յայտնութեամբ, գինուորականութիւնը չընդունիր ապազինման ծրագիր մը որ կը նուազեցնէր վարկերը եւ կը պակսեցնէր զեկավարներու թիւը. զօրավարները չեն ուզեր Կոլիոզի նախագահի վերածուիլ: Եւ բնականաբար անոնց զօրավիգ էին ծանր ճարտարարուեստի վարիչները, որոնք կը հայթայթէին անոնց պիտանի ապրանքը:

Այդ պահուն, մասնագէտներ նոր ծրագիր մը պատրաստած են, ամէնէն աւանդապահ կանոններու հիման վրայ. եւ ահա Ա. քարտուղարը կուգայ տակն ու վրայ ընելու ամէն բան, ներառեալ ծրագրին տեւողութիւնը որ ըստ իրեն հինգ տարիէն պէտք է բարձրանայ եօթնի: Քիչ մը աւելի ուշ պիտի հասկցուի վէճին առած տարողութիւնը, իրականին մէջ Հոկտեմբեր 15-ի ելոյթով:

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան պատուիրակութեան պետը, որ Մոսկուա կ'երթար բացատրութիւն խնդրելու, Ժ. Մառչէ, կ'ըսէ իր տեղեկագրին մէջ. «Վերջերս ընկեր Պրուչչեւ յանպատրաստից ճառ մը արտասանած է տնտեսական հարցերու վերաբերեալ, առանց նախապէս կարծիքներու որեւէ փոխանակութիւն ունենալու»:

Արտաքին գործերը վարելու իր ձեւն ալ չատ զոհացում չի պատճառեր «Թիւ Մէկ»ին հակառակորդներուն: Ջինքը չէի՞ն ամբաստաներ Ջինաստանի հետ բախումի հարցին մէջ աւելորդ վարկաբեկումներ կատարած ըլլալով, կամ Պոնի հետ համաձայնութեան գետին մը ստեղծելու նպատակով արեւելեան Գերմանիոյ չահերը զոհելով: Եւ իր վերջին քայլը՝ Ադճուպէյ չէ՞ր որ ըսած էր արեւմուտքցի իր խօսակիցներուն որ համբերէն, քանի որ Ուլպրիխթ - բանակցութիւններու արդելք հանդիսացողը - խլիրդ կը տառապէր:

Բոլոր մեղադրանքները վերջապէս կը խտանային մէկ հատի մէջ՝, նորարարութեան չանքերով, բարեփոխումէ բարեփոխում, զեկավարներու տեղափոխումներով, Պրուչչեւ խախտած էր կառոյցը: Իր վերջին զաղափարն էր կուսակցութեան կազմակերպութիւնը երկուքի բաժնել: Մէկը պիտի զբաղէր քաղաքներու չրջաններով (ուրեմն նաեւ ճարտարարուեստով), իսկ միւսը գիւղական չրջաններով: Ամիկա վերջ կուտար իշխանութեանը այն իշխանաւորներուն որոնք եղած էին Հանրապետութիւններու եւ նոյնիսկ չրջաններու Ա. քարտուղարները: Նոմէնքլաթուրան սկսաւ վախնալ: Թերեւս այս էր պատճառը «Թիւ 1»ին անմիջական անկումին:

Ցեղաչրջումը լաւ առաջնորդուած էր. նաեւ դիւրութեամբ, քանի որ չարժուածին պարագլուխը իրեն համար ոչ մէկ նոր տիտղոս կը պահանջէր: Սուսլովի կը բաւէր ապահովել Բրեժնեւի եւ Կոսիգինի կողմէ Պրուչչեւի փոխարինումը: Իրեն պիտի բաւէր ազդեցութիւն բանեցրնել: Իրականութեան մէջ մինչեւ իր մահը, 1982-ի սկիզբը, ան մնաց վարչաձեւին «բանալի» անճնաւորութիւնը: 20 տարի առաջ, յաջողելու համար պէտք էր վայելել բարեացակամ չէզոքութիւնը եւ բարգութիւններու պարագային՝ օգնութիւնը բանակին ու ոստիկանութեան:

Բարգութիւններ չծագեցան, որովհետեւ պատուէրը հասունցած էր: Այդ միջոցին Պրուչչեւ լուրջ ապաւէններ չունէր Նոմէնքլաթուրային ներս, սակայն ինք եւս կ'անդիտանար թէ չէր կրնար վտահիլ կուսակցութեան ալ, որուն պետն էր: Ան կը կարծէր ժողովրդականութիւն վայելել եւ ջանք չէր խնայած ամբոխներն ալ մասնակից ընելու իր ծրագրին: Սակայն ժողովուրդին հոգը չէր թէ ինչ կ'անցնի կը զառնայ վերին խաւերուն մէջ... աւելի՛ն, ան ինքզինքը նուաստացած կը զգար մի ոմն Պ. «Ա.»ի գահակալութիւնեբուն պատճառաւ: Ուրեմն այս մէկուն անկումը դիմաւորուեցաւ համատարած անտարբերութեամբ:

Մամուլին մէջ ակնարկութիւններ եբեւեան այս տագնապին վերաբերեալ: Գրուեցաւ որ «Թեթեւեամիտ»երու տեղ չըկար, թէ խորհ. Միութիւնը այսուհետեւ որդեգրած էր «գիտական ուղղութիւն» մը:

Ըսուեցաւ թէ քաղաքական Բիւրոն եւ կեդր. կոմիտէն պատրաստ էին Պրուչչեւը հրապարակաւ մեծարելու, եթէ ան ընդունէր խոստովանիլ իր սխալները: Մերժեց: Ուրեմն մէկ կողմ նետուեցաւ առանց չնորհակալութեան արտայայտութեան մը. մոռցուեցաւ, մերժուեցաւ, նոյնիսկ անոնց կողմէ որոնք քանի մը ամիս առաջ վարձատրուած էին գրքի մը մէջ պատմած ըլլալով փառքը՝ «Մեր Նիքիթա Սէրկիեվիչ»ին:

Խորհրդային մամուլը միայն երկու անդամ պիտի յիշատակէր իր հզօրագոյն դէմքին անունը: Երբ մահացաւ, 1971 Սեպտեմբերին, մէկ քանի տող բաւական եղաւ հաղորդելու այս «դէպքը»: Պրուչչեւի անունը երկրորդ անգամ յիշատակուեցաւ Թերթերու մէջ, երբ նախկին Ա. քարտուղարը հերքում կատարեց իր ստորագրութեամբ արտասահմանի մէջ հրատարակուած յուշերուն մասին: Որոշ է, ինք չէր կրնար գրած ըլլալ այդ գիրքը: Ուրեմն պարզապէս ուղղակի յարմարցուած պատմութի՞ւն էր: Այս ձեւով հրապարակուած հատուածները կը կրէին իր գրոշմը: Եւ բաղդատութիւն մը իր կեանքի վերջաւորութեան ունեցած մտածումներուն եւ իր յաջորդներուն ըսածներուն միջեւ, անընդատ չըլլար իրեն: Միայն ցաւալի է որ չէ սկսած գրի առնել իր յուշերը զանազան իրագործելու հատուատ կամքով, երբ իշխանութեան գլուխ կը գտնուէր:

Թ. Ա. Թ.

LIVRES REÇUS

HISTOIRE d'ARMENIE
Takvor Takvorian

Manuel scolaire (seconde)

Imprimerie T. A., Venise, 1984

Ժ. ԿՈՒԱՌԵԱՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՑԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Ց. Զ.)

- 28 -

ՁԻՈՒԼԻԷԴԱ ԵՒ ՌՈՄԷՕ

Երիտասարդը մէկ ձեռքը դրաւ ուսին վրայ.

- Մի նեղանար, ըսաւ դուրգուրոտ ձայնով, ես ալ ճիշդ նոյն քու վիճակիդ մէջ չե՞մ. դէշ բան մը ըրած ունի՞մ:

- Դուն ոչ, հեծեծեց աղջիկը, դուն զոհն ես քու այդ ամբարիշտ ծնեցիներուդ...

- Կա՛ց, ըսաւ Տոն Քամիլլօ, սագերու կրկոց չընենք: Եթէ կռուելու համար եկած էք, կրնաք երթալ:

- Հոս ամուսնանալու համար եկած ենք, պատասխանեց աղջիկը:

- Այո՛, ամուսնանալու համար, աւելցուց երիտասարդը. հակառակ բան մը ունի՞ք. մենք ալ միւսներուն պէս քրիստոնեա՞յ ենք թէ չէ. մեծահասակ ենք թէ ոչ. ազա՞տ ենք ամուսնանալու թէ չենք, թէ չէ հրաման առնելու ենք Քրիստոնեայ - Տէմոքրատիայէն:

Տոն Քամիլլօ բացաւ բազուկները.

- Մի՛ տաքնար, պատասխանեց հանդարտութեամբ. ըսի՞ ձեզի թէ չեմ ուզեր ամուսնացնել ձեզ: Ես ձեզ կ'ամուսնացնեմ ինչպէս ամուսնացուցած եմ բոլոր անոնք որ օրինաւոր վիճակի մէջ էին, եւ եկան ամուսնանալու: Ամէն բան հարկ է օրէնքին համաձայն ըլլայ:

- Բայց մենք կ'ամաչարենք, բացագանչեց աղջիկը:

- Ես հոս եմ ձեզի ծառայելու համար. յայտարարութեան ամենասեղմ ժամանակը անցնելէն ետքը, պիտի ամուսնանաք:

Պատանին ցնցեց ուսերը.

- Յայտարարութիւնները ... եթէ մերինները գիտնան որ մենք կ'ուզենք ամուսնանալ, մեզ կը սպաննեն: Ո՛չ, վարդապետ, ասիկա կարդէ դուրս դէպք մըն է. մեզ հարկ է անմիջապէս ամուսնացընէք:

- Տղաքս ամուսնութիւնը կատակ մը չէ. տասը վայրկեանի մէջ կարելի է ընել, բայց ամբողջ կեանքը կը տեւէ: Ծանր գործ մըն է, հանդիսաւոր, նոյնիսկ եթէ կատարուի չատ համեստ ու պարզ կերպով: Կարգադրութիւններ կան որոնց վրայէն չէ կարելի անցնիլ. համբերութիւն ունեցէք. ամուսնութիւնը հաւկըթար չէ, որուն մէջ երկու հաւկիթ կ'առնեն, միասին կը զարնեն ու տասը վայրկեանէն ամէն բան եղած է:

Տղան միջամտեց.

- Եթէ մէկը հոգին փչելու վրայ է, եւ կ'ուզէ ամուսնանալ կնոջ մը հետ, պէ՞տք է նախ սպասէ որ յայտարարութիւնները ըլլան եւ սպասել որոշուած ժամանակին. եպիսկոպոսարա՞նը կուտայ սպասելու եւ սահմանուած օրերը անցընելու հարկաւոր չունէը:

- Դուն բացառիկ պարագայ մը կը բերես, ըսաւ Տոն Քամիլլօ:

- Ա՛ս ալ նման պարագայ մըն է, ըսաւ տղան, որովհետեւ հոս ալ խնդրոյ առարկայ է կեանքը, եւ դուք գիտէք, եւ հետեւաբար չատ լաւ կերպով մեզ կըրնաք պահել «ի մահուան վտանգաց», երբ թէ մահամերձ ըլլայինք:

Տոն Քամիլլօ լայնցուց բազուկները.

- Այո՛, «ի մահուան վտանգաց» երկուքով, քառասուն տարեկան, եւ առողջութեամբ մը որ ձեզմէ իւրաքանչիւրը հասնի հարիւր յիսուն տարեկանին: Զգահաւիժենք. ձգեցէ՛ք որ մտածեմ. թող տուէք որ երթամ հարցնեմ Սրբազան Չօրը, մինչ այդ տեսնենք ինչպէս կարելի է հակել ձեր անձին ապահովութեան:

- Պէտք է որ անմիջապէս պսակուինք, պնդեց հաստատ ձայնով աղջիկը:

- Ինչո՞ւ նոյն բանը չէ՞ մէկ - երկու օր յետաձգելը, մէկը չի մեռնիր:

- Տեսնելիք բան է, ըսաւ տղան:

- Տունէն փախանք, ըսաւ աղջիկը, ու ետ պիտի չդառնանք. բայց դիւղէն ալ չենք կրնար հեռանալ, եթէ նախապէս չպսակուինք:

- Եթէ կանխապէս չամուսնանանք, կարելի չէ, ըսաւ տղան:

Տոն Քամիլլօ դող մը զգաց. այդ հանդարտ, խաղաղ, ճչգրիտ, վստահ հաստատումը, այդ չեչտով եղած մէկու մը կողմէն, որ կը վկայէ թէ կարելի չէ քալել լուրի վրայ, կամ տեսնել ականջներով, գինք ընչակտուր ըրաւ: Նայեցաւ զարմացած երկու երիտասարդներուն:

- Համբերութիւն ունեցէք, ըսաւ հոգածութեամբ, ձգեցէք մտածեմ մինչեւ վաղը առաւօտ, եւ կը վստահեցնեմ ձեզ որ ամէն բան պիտի կարգադրեմ:

(Շար. 113)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Վարդան Իշխանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ազթօ Գուլումճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Իշխանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, կիրակի Նոյեմբեր 4, Մարմէլլ, Պօտոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին՝

ՄԱՐԻԱՄ ԻՇԽԱՆԵԱՆ-Ի
(ծնեալ՝ Տատայեան)

մահուան քառասունքին

ՆԱԶԱՆ ԻՇԽԱՆԵԱՆ-Ի

մահուան 20րդ տարելիցին ի յիշատակ։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ
ՆԻՍԻ ՄԷՋ

կարմակերպութեամբ Նիսի Հայ Մշակութային Ակումբին, Զորեքշաբթի, Հոկտ. 31, ժամը 20·30-ին, Օչական սրահը։ Կը խօսի եւ հարցումներուն կը պատասխանէ Բանասիրական գիտութիւններու տոքթոր, արձակագիրը՝

ԳԵՂԱՄ ՍԵՒԱՆ

Մուտքը ազատ է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօտոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է նշան Թօփալեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի. Տէր եւ Տիկին Հէքիմեան 200 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Հրաչեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ամանաթեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Բ. Պէրպէրեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ա.Եսայեան 100 Ֆ., Այրի Տիկին Միսքէրեան 50 Ֆ.։ Նիքիսեանի մահուան առթիւ՝ Պ. Զարկըճեան, Պ. Պետրոսեան, Պ. Ասատուրեան, Պ. Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Նալպանտեան, Տէր եւ Տիկին Մեսճեան, Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան 100-ական, Տիկին Վարժապետեան, Պ. Փօլ Պէրպէրեան, Պ. Առաքելեան 50 ական Ֆ։

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ, կիրակի, Նոյ. 4, յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյ հիմնադիրներուն, բարերարներուն եւ սատարողներուն ի յիշատակ։

կը պատարագէ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԷՔՃԵԱՆ

Ա Յ Ց

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՇԻՐԻՄԻՆ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը, Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ, Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 1-ին, յարդանքի եւ ոգեկոչման այց մը կատարէ մատուռ. բականներու շիրիմին, Պանեէօյի գերեզմանատունը։ Փորք տ'Օռլէանէն առնել 128 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Սէմքթիէր - Փարիզիէն։ Ժամադրավայր՝ ժամը 15-ին մեծ դրան մուտքը։

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը։

ԱՐԱՐՈՂԱԿԱՆ ԵՐԵՔ

Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 1-ին, Թուսէնի տօնին առթիւ, առաւօտեան ժամը 10-ին, Պատարագ կը մատուցուի, Նօթրը Տամ - Տը Լա Տէլիվրանս Ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ԽՋԿՐ. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուի Կաթնօպոլի եւ շրջանի հայութիւնը ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեանց։

ՍԷՆ - ԹՐԷԹԻԷՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Նոյեմբեր 4, կիրակի, առաւօտեան ժամը 10·30-ին, Սէն Թրէթիէնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՋԱՏԻԿ ՍԲԵՂԱՑ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

GRAND DINER DANSANT

au profit de l'Ecole
St. MESROB
d'Alfortville

Samedi, 17 Novembre à 20 heures

Hôtel MERIDIEN
81, Bd. Gouvion St. Cyr — Paris 17e

Réservations : Dr. SIMONIAN
368 - 42 - 04

PLM ST-JACQUES PARIS - 1er - 2 - 3 - 4 NOVEMBRE

VIIIe FESTIVAL D'ART & DE CULTURE 1984

ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՓԱՌԱՏՕՐ

JAF : ASSOCIATION POUR LE DEVELOPPEMENT CULTUREL ET ARTISTIQUE DES JEUNES D'ORIGINE ARMENIENNE DE FRANCE

Présidence d'Honneur
de Jean CARZOU

PROGRAMME

JEUDI 1er NOVEMBRE
— **18 H 30 VERNISSAGE DE L'EXPOSITION**
— **20 H 30 GALA D'OUVERTURE**
— BRIGITTE DEVRIERES : chant classique
— AIDA EMIRIAN : chant variétés
— SEMPAT EBRAHIMIAN : film
— GERARD DER HAROUTUNIAN : tar
— DUO ZEPUR : chant folklorique
— LE QUATUOR SAXOPHONE DE ROMANS
— TROUPE THEATRALE **«CHANTH»**
— ORCHESTRE TRADITIONNEL DE LA M.J.C. D'ALFORTVILLE
— **«HAI DJAMPA»** ART MARTIAL ARMENIEN
— ENSEMBLE DE DANSE **«NAIRI»**
— ENSEMBLE DE DANSE **«NORADZIL»**

VENDREDI 2 NOVEMBRE - 20 H 30
— PHILIPPE CHABAZIAN : duduk
— PATRICK SEREKIAN : flûte classique
— GERARD GARCIAN : kamantcha
— PIERRE HANTCHERLIAN-BLANCHARD : piano
— CLAUDINE MOVSESIAN : clarinette classique
— STEPAN AKIAN : santour
— ENSEMBLE INSTRUMENTAL SASSOUN
— DANSE CONTEMPORAINE DE LA M.C.A. D'ALFORTVILLE
— TROUPE THEATRALE **«KISSANI»**
— ENSEMBLE DE DANSE **«AKHTAMAR»**
— ENSEMBLE DE DANSE **«HAGHTANAG»**
— CHORALE **«SIPAN KOMITAS»**

SAMEDI 3 NOVEMBRE - 15 H 00
— NICOLE DER BOGHOSSIAN : chant
— NIL AGOPOFF : déclamation
— VAZKEN RESTIGUIAN : tar
— LEVON MINASSIAN : duduk
— CLAIRE BOGHOSSIAN : violon
— CELINE DERAVEDISSIAN : basson
— QUATUOR A CORDES TRADITIONNEL
— THEATRE D'EXPRESSION ARMENIENNE DE LYON
— TROUPE THEATRALE **«VAYLE»**
— VICKEN : chant folklorique
— ENSEMBLE FOLKLORIQUE CEDCA TIVOLI
— ENSEMBLE DE DANSE **«HAY ARINOUCHE»**
— ENSEMBLE DE DANSE **«ARAGATZ»**
— DANSE CONTEMPORAINE DU CONSERVATOIRE DE BAGNEUX

SAMEDI 3 NOVEMBRE - 20 H 30
— ARTIN VAROUJEAN : dhol
— ANTRANIG et VARTOUHIE MINASSIAN : duo chant et piano
— THEATRE DE LA M.CA DE GRENOBLE
— ENSEMBLE INSTRUMENTAL ARMENIEN
— ENSEMBLE DE DANSE **«NAVASART»**
— ENSEMBLE DE DANSE **«ARAXE»**
— CHORALE **«SAHAG MESROP»**

DIMANCHE 4 NOVEMBRE - 14 H 30
— **GALA DES LAUREATS**

DIMANCHE 4 NOVEMBRE - 18 H 30
— **BAL DE CLOTURE**
animé par les ARMENIAN'S SUNSHINE
REMISE DES PRIX ET DIPLOMES
RESERVATIONS DES TABLES 606-27-51

Vente de billets

— **PARIS**
Centre UCFAF-JAF - 6, cité Wauxhall, 75010 Paris-Métro République-Tél. 208-76-49
Tous les après-midi
Librairie Paloyan - 9, rue de Trévise, 75009 Paris - Tél 523-24-97

— **ALFORTVILLE**
Café Philippe - Place Carnot

— **ISSY-les-MOULINEAUX**
Centre JAF - 12, rue Lasserre, tous les samedis après-midi

— **BOIS COLOMBES**
M Djizmedjian - 31, rue Paul Deroulède, 92270 - Tél 781-09-72



au
CIRQUE D'HIVER
110, rue Amelot - 75011 Paris - Tél. : 700.12.25
Vendredi 9 novembre 1984
à 20 h 30

RÉSERVEZ DÈS A PRÉSENT
PARIS - M.C.A. PARIS - 17, rue BLEUE - 75009 Paris - Tél. : 246.03.65 - 824.63.89
- librairie SAMUELIAN - 51, rue MONSIEUR-LE-PRINCE - 75006 Paris - Tél. : 326.88.65
- librairie PALOUYAN - 9, rue de TRÉVISE - 75009 Paris - Tél. : 523.24.97
- salon de thé LE MAURANE - 8, rue des LOMBARDS - 75004 Paris - Tél. : 278.38.35
- épicerie CHIRAG - 26, rue de TRÉVISE - 75009 Paris - Tél. : 770.38.63

ALFORTVILLE - M.C.A. ALFORTVILLE - 2, rue de MADRID - 94 Alfortville - Tél. : 375.67.52-376.55.89
CHAVILLE - cordonnerie RAFFI - 30, rue CARNOT - 92 Chaville - Tél. : 750.60.73
CLAMART - TELECONDORCET - 175, avenue JEAN-JAURÈS - 92 Clamart - Tél. : 642.56.17
ISSY-LES-MOULINEAUX - restaurant L'ILE DE RHODES - 52, rue J.-P.-TIMBAUD 92 Issy-les-Moulineaux - Tél. : 638.78.58

La JAF à l'occasion de son VIIIe Festival d'Art et de Culture (1, 2, 3, 4 novembre 1984 - PLM St-Jacques) met en vente deux lithographies originales de

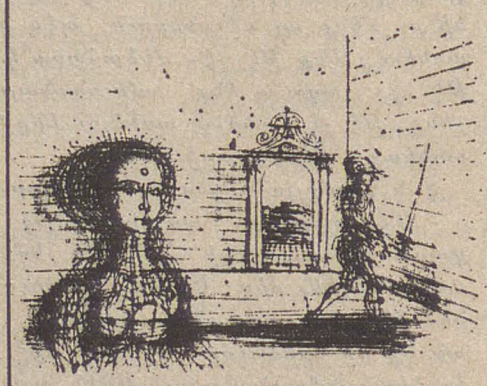
OFFRE VALABLE JUSQU'AU 4 NOVEMBRE

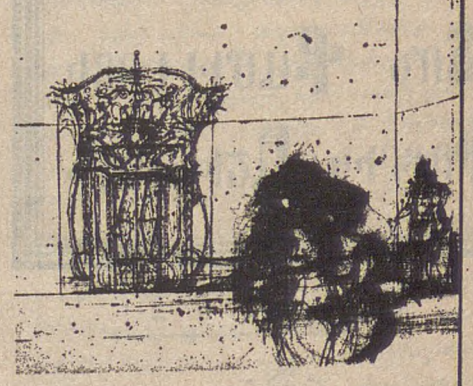
CARZOU

numérotées et signées par le maître

1) LE LEVER DU JOUR format 50×32 prix exceptionnel 800 F (valeur 1 000 F)
2) LA PORTE CLOSE II format 44×42 prix exceptionnel 1 000 F (valeur 1 200 F)

Bon de commande à adresser à la JAF - 6, cité du Wauxhall, 75010 PARIS
NOM : ..... Prénom : .....
Adresse : .....
Je désire recevoir .. ... exemplaires de ☐ Le lever du jour prix 800 F ☐ La porte close II prix 1 000 F
Je verse ci-joint la somme de F + 40 F pour frais de port en d'emballage
Date : ..... Signature





J'offre ces 2 éditions de Lithographies originales au VIIIe Festival de la JAF. J'espère que grâce à l'excellent accueil que vous leur réserverez, la réussite de votre Grande manifestation Art et de culture sera parfaite.

Paris le 18/9/84 ARTON

ՀԱՐԱՒԱՆԴԱՒՈՐ ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՅՑ. ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԱՐԴԻ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

ԲԻՋԱՆԴ ԵՂԻԱԶԵԱՆ

Ա.- ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԴԱՏՈՂՆԵՐՍ

Բ.- ԵԿԵՂԵՑԻՆ «ՓՈԽԱՐԻՆԵԼՈՒ» ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գ.- ԾԷՍԻ ԽՈՐՔԻՆ ԲԱՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔ

Դ.- ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ՔԱՋ ՅԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԻՒՆ

Ե.-ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԽԱՐԻՍԽ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՄՐՈՒԹԵԱՆ

Գ.-

ԾԷՍԻ ԽՈՐՔԻՆ՝ ԲԱՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔ ՈՒ ՀՈԳԵԿԱՆ ՁՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ

Արդ, ճշմարտութենէ ձորերու եւ լեռներու չափ հեռու մնալ է՝ Հայաստան - եայց եկեղեցւոյ մէջ տեսնել միայն «Ծիսակատարութեան աւանդութիւն մը ... իր ծուծէն պարպուած», ինչպէս կը վճռէ հարցազրոյցը: Ու չկարենալ ճանչնալ՝ որ այդ ծանրակչիռ ծիսական աւանդութեան մէջ այսօր ալ, ինչպէս անցեալ փոթորկալի դարերուն, կենսունակ ու խօսուն է Հայու հարազատ հոգին, թա - քուն իմացումը անոր անապական հոգե - բանութեան, կեանքի եւ աշխարհի հան - դէպ անոր իրատես դրական կեցուածքը, արդարութեան եւ իրաւունքի յաղթանա - կին մասին անսասան հաւատքը, ազատու - թեան համար իր աննահանջ պայքարի կորովը, եւ իր անմար տեսիլքը Արտա - ծի կանթեղի յաւերժական լոյսին, պարզ խօսքով՝ անոր ամբողջ կեանքի փիլիսո - փայութիւնը եւ տիեզերաընկալութիւնը - չգործածելու համար «աստուածաբանու - թիւն»ը սովորական դարձած տարազը:

Աշխարհի այլազեղ դիրքերու եւ խա - նամի նուիրապետութեանց մէջ փնտռուե - լիք նիւթ մը չէ Հայց· Եկեղեցւոյ հոգե - պինութեան ուժը եւ բարոյականութեան հեղինակութիւնը: Անոր կառոյցին եւ ամրութեան «Րէզոն տ'էթր»ը արդէն դա - յութիւն ունի անոր սրբամիւռոն Աւազա - նին մէջ, անոր մշտալոյս Խորանին մէջ, անոր Շարականներուն, Աղօթքներուն ու ցեղաժառանգ հարազատ մատենագրու - թեան եւ արուեստին մէջ, ամբակառոյց ճարտարապետութեան եւ անփչրելի կո - թողներուն մէջ: Ոսկեդարեան Ագաթան - գեղոսէն, Փաւստոս Բիւզանդէն, Կորիւ - նէն, Եղիշէէն, Փարպեցիէն, Ցովհան Մանդակունիէն, Եզնիկէն ու Խորենացիէն մինչեւ Բագրատունեանց չքնաղի Գրիգոր Նարեկացի եւ Ռուբինեանց չքնաղի Ներ - սէս Շնորհալի, եւ ասոնցմէ եառ՝ Ցով - հաննէս Երզնկացի ու Ներսէսեան Տարօ - նեցի ու Գրիգոր Տաթեւացի, եւ աւելի մօտ զարերու հայ եկեղեցականներու մատենագրութիւնները մէկ - մէկ Աւե - տարաններ են, մէկ - մէկ Աւաքելական Թուղթեր ու Հայաշունչ Մատեան, ո՛չ միայն «պատմական անցեալ»ի մը ժա - ռանգ, այլ նաեւ ներկայի մէջ իր տիե - զերական ուղեցոյց ծառայելու կոչուած՝ ամէն իմաստուն Հայու:

Եկեղեցին Հայկական ո՛չ միայն ծնընդավայրն է անհատ հոգիին, այլեւ անուշիչն ու միջնաբերդը՝ ազգին հաւաքա - կան հոգիին: Գանձ մը կայ Թաքուն՝ Հայու «հոգիի ծննդավայր» այդ հաստա - տութեան մէջ, որուն կենսաւորիչ զօրու - թեան անզգալաբար անհազորդ կը տար - ւի երիտասարդ թանկագին սերունդը՝ հե - տզհետէ հրապուրուելով դէպի անհա - րազատ ցուցահանդէսներ: Բայց մենք պէտք չունինք կեանքի ու տիեզերքի մեկ - նաբանութեան իմաստութիւնը մուրալու ուրիշ տեղէ լուսաւորելու ազգի հոգեստու - նէն կամ անոր «Théologie de l'Exil»էն ինչպէս կը հրամցուի աղնուօրէն: Մեր երիտասարդութեան ականջին հնչող քաղցրագոյն հրաւէր պիտի ըլլայ՝ բարձ - րանալ Հայ Հոգիի Վկայարանին, հազոր - դուիլ անոր խորանի լոյսով, ճանչնալ անոր տիրական ներկայութիւնը եւ յաղ - թանակը, ու ճանչցնել զայն աշխարհին:

Ու սահմանադրական կազմէն ու վար - չական հեղինակութենէն աւելի խոր ե - րակով մը եւս Հայաստանեայց Եկեղեցին իրեն կը կապէ տարատարափ Հայութեան սերունդները՝ իր եզական ճարտարապե - տութեամբ եւ պատմութեամբ եւ արարո - ղութեամբ: Իր երկնասլաց բարձրագլմ - բէթ կառոյցը, Խորանին մեծախորհուրդ սարքաւորումը, իր սրբազան երաժշտու - թիւնը՝ դարերու կամարներով Հայու - թեան ցեղային միութիւնը ներշնչող ապ - դակներ եղած են: Ու ներկայ սերունդ - ները՝ երդելով նոյն Շարականները որոնք յօրինուած են ու երգուած Սահակ - Մեսրոպի, Օձնեցիի, Շնորհալիի, Տա - րօնեցիի ժամանակներէն ի վեր, արտա - սանելով նոյն աղօթքները որոնք հնչած են Գրիգոր Լուսաւորիչի, Ներսէս Մեծի, Մանդակունիի, Նարեկացիի սուրբ չըր - թունքէն խոստովանելով նոյն Հաւատամ - քը, լսելով նոյն յեսրոպեան լեզուին հընչիւնները, ու Պատարագի նոյն «Ողջոյն»ը տալով իրարու - ներկայ սերունդները եւս հաղորդակից կ'ապրին դարերու մեր սուրբ հայրերու հոգիին հետ եւ կը զգան Հայութեան մէկ - եւ - անբաժանելի միու - թիւնը հայրենիքէն մինչեւ Սփիւռքի հե - ռաւորութիւնները:

Այս իմացումով, անկարեւոր պիտի մը - նար սովորաբար լսուած առարկութիւնը՝ թէ երգերու, արարողութեանց եւ ըն - թերցուածներու «դրաբար» լեզուն «ան - հասկնալի» կը թուի ներկայ սերունդնե - րուն: Բայց լա՛ւ. «հասկնալի» լեզունե - րով մատուցուած երգերն ու աղօթքները ո՞րքան աւելի հաղորդականօրէն կը ներ - թափանցեն հաւատացեալ հոգիներուն: Մինչ՝ տեսանելի արտաքին արարողու - թեանց իմաստը, լեզուին հետ, նաեւ ա - նոնց խորհրդանշական արժէքին մէջ կ'արտայայտուի՝ միանգամայն արուես - տի զգայնութեամբ ներշնչում տալու հա - մար հաւատացեալներուն: Իսկ Քարոզնե - րը արդէն կը տրուին միշտ «ժողովուր - դին հասկնալի» լեզուով եւ կենդանի ըղր - ւագներով:

Իբր ժողովրդային մէկ անկեղծ վկայու - թիւն Հայ եկեղեցւոյ գործօն ներկայու - թեան մասին՝ Ուոթըրթաունի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ «Մխալան Յանձնախումբի» անունով Մինաս Հասըրճեան, «Լոյս» ամ - սաթերթիկի 1983 Հոկտեմբեր 14-ի թիւին մէջ կը գրէր պարզ լեզուով.-

«Իմ եկեղեցիս ինծի համար կարեւոր է, իմ կեանքիս կուտայ նշանակութիւն մը: Ան ինծի տուած է իմ ինքնութիւնս որպէս հայ - ամերիկացի: Տուած է ինծի՝ ըլլալ հպարտ իմ պատմական եւ ե - զակի ժառանգութեամբ, շառաւիղը՝ հայ նախնիքներուս: Կուտայ ինծի՝ համայնք մը, ուր կը վայելեմ ընկերութիւն: Կու - տայ ինծի մխիթարութիւն, երբ ունենամ տխուր առիթներ: Երբ ես ունենամ օգ - նութեան պէտք մը, ան կը հոգայ սիրով· ինծի կուտայ ուղղութիւն եւ խորհուրդ - ներ, երբ աշխարհի պայմանները դառնան շփոթ եւ խռովեալ:

«Եկեղեցին ինծի տուած է բարեկամ - ներ: Ատեններ, ան գիս ըրած է հպարտ, ուրիշ ատեններ՝ ըրած է գիս խոնարհ, եւ աւելի լաւ մարդ մը:

«Եւ եկեղեցիին լաւագոյն կերպով օժան - դակելը ես կը նկատեմ իմ անձնական եւ ազգային պարտականութիւնս»:

Այսպէս, Հայց· եկեղեցին՝ ըլլալով հանդերձ ազգային վարչակեդրոն հաս - տատութիւն, եղած է եւ է, հիմնապէս հոգեւոր ներշնչարան: Եւ մենք իրաւունք չունինք, ըլլայ աշխարհայնութեան կամ բանդխուութեան անունով, անտեսելու խորհաւատ հայ ժողովուրդի իրաւուն - քը՝ իր հոգեկան խաղաղութիւնը եւ միտքի անդորրութիւնը փնտռելու հայ եկե - ղեցւոյ ամուր եւ ապահով կամարներուն ներքեւ:

Ինչպէս իր վարչակարգով, նոյնպէս իր արտաքին կառոյցովը եւ ներքին նուիրա - կանութեամբը՝ Հայկ· Եկեղեցին կը մր - նայ դերապանծ ամբոցը Հայու հոգիին եւ համայնքային կեանքին· քրիստոնէու - թեան հայացուած մէկ արտայայտու - թիւնը՝ որ կարող է լրեն քաշել ու ներ - չընչել օտարածին հաւատացեալներն ալ ընտանեկան կապով Հայութեան միացած:

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՓԱՌԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

ՆԻՄ.- («Յառաջ»).- Երջանիս պաղու - թը տարիներէ ի վեր կը ձգտի վե - րակենդանացնել մեր ժողովուրդին հոգեւոր արժէքները, մտաւորական ղէմքերու բերած նպաստը Հայութեան մտաւոր եւ հոգեւոր զարգացումին ու - ղղութեամբ: Մտահանչել ցանուած սե - մերուն առոք նկարագիրը: Մէկ խօսքով՝ Հայ ըլլալու եւ մնալու պիտակութիւնը արմատացնել գաղութին անդամներուն մօտ, զայն հրացայտ տրամադրութեան վերածել, անշուշտ այլազան բնոյթի ձեռ - նարկներով:

Դանիէլ Վարուժանի ծննդեան հարիւր - ամեակին առթիւ կազմակերպուած հրա - պարակային հանդիսութիւնը, Մայիսին, իսկապէս բացառիկ ըլլալով հպարտու - թեան ալիքներ առեղծեց: Եւ, հետեւա - բար, վերստին կարեւոր ցերեկոյթներ - երեկոյթներ նախաձեռնելու բաղձանք - պահանջը հրապարակ դրուեցաւ չտես - րու կողմէ, այդ նպատակները իրագոր - ծելու ձգտող յանձնախումբին առջեւ, կազմակերպութեամբ Հայ Մշակոյթի Ա - կումբի երիտասարդներուն:

Հոկտեմբեր 14, Կիրակի, ժամը 16-ին, Թէմթըը տիւ Վիէօ Նիսի ծանօթ սրահին մէջ, ակնառու չուքով վառաւորուեցաւ Հայ Մշակոյթը, Հայոց գիրերու գիւտին 1580-ամեակին առթիւ:

Եկեղեցին կը մատնանչէ,- Տօն Սրբոց Թարգմանչաց վարդապետացն մերոց՝ Մեսրոպայ, Եղիշէի, Մովսիսի Քերթո - ղին, Դաւթի Անյաղթ Փիլիսոփային, Գր - իգոր Նարեկացւոյն եւ Ներսիսի Կայեց - ւոյն: Տօն ազգային եւ եկեղեցական՝ ի յիշատակ գիւտի նշանագրացն Հայոց եւ թարգմանութիւն Սուրբ Գրոց:

Մեր կարծիքով ուրախալի է հաստա - տել, թէ յանձնախումբը, իր լման կազ - մով ըմբռնեց արժէքը թուականին: Եւ այս մտաղրութեամբ է, որ միտքը յղա - ցողներն ու կազմակերպիչները Լիոնին կրկին հրաւիրեցին արուեստագէտ Գէորգ Ամերիկայի եւ Եւրոպայի մէջ մանա - ւանդ, հետզհետէ աւելի պիտի չնչուի հայ եկեղեցւոյ ազգապահպան առաքե - լութիւնը, որովհետեւ՝ ազգային ուրիշ ազդակներու տկարացումով եւ նահանջո - վը-ինչպէս՝ հայերէն լեզուի, հայեցի կըր - թութեան եւ ընտանեկան անխառն կապե - րու - առաւելապէս եկեղեցիի չուրջ է որ պիտի լարուի եւ ամբանայ տոհմապրոյմ գործունէութեանց կազմակերպումը:

(Շար. 2)

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ

ՀԱՏՐԱԿԻ ԽԱՂԸ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

«Կ'ատեմ եւ կը փախչիմ այս խաղէն որովհետեւ բաւարար չափով խաղ չէ եւ կը ցրուէ մեր միտքը չատ լրջօրէն... Տեսէք ինչպէս մեր հոգին կը մեծցնէ ու կ'ընդլայնէ այս ծիածդելի զուարճութիւ - նը ... Ի՞նչ զգացումներ չարթնցներ ան մեր մօտ: Խարկութիւն, դժկամութիւն, անհամբերութիւն եւ յաղթելու սարսա - փելի կիրք մը պարագաներ, ուր ներելի պիտի չըլլար այլեւս յաղթելու ջան - քը»:

Մոնթէյն է որ այս կերպով կը ջախջա - խէ ճատրակի խաղը, որուչափ դիրք բըռ - նելով ժողովրդական զատաստանին դէմ որ ճատրակը կը նկատէ «արքաներու խա - ղը եւ խաղերու արքան»: Սակայն հակա - ռակ Մոնթէյնի, ճատրակի հանդէպ հետ - գումը երբեք չէ զաղրած աճելէ մին - չեւ այսօր երբ մետիան եւ էլեկտրոնիքը կուգան անոր օգնել: Թուարանագէտներ անոր կը յատկացնեն երկար վերլու - ծումներ: Արուեստագէտներ՝ (Քլէ, Էռ - նըսթ, Տիւչան...), դրագէտներ՝ (Ցվայգ, Նապոքով, Արագալ...), բեմա - դիրներ՝ (Պէրկման, Սաթայիդ, Ռեյ...), կը դիմեն անոր իրենց թեմաներ հայ - թայթելու համար: Մանկավարժներ, հոգեբաններ եւ հոգերոյժներ կ'օգտա - գործեն զանոնք, կ'ուսումնասիրեն խա - ղացողներու վարմունքը, մտային դոր - ծելակերպը եւ անդիտակից այն չարժա - ռիթները որոնք կը վարեն զայն: Մեր առօրեայ բարբառը այդ խաղէն փոխ կ'առնէ կարգ մը բացատրութիւններ, ծանուցումներու համար կը դիմեն անոր: Դպրոցը, վերջապէս իր դռները կը բա - նայ ճատրակին...:

Այս յաջողութեան պատճառները պէտք է փնտռել խաղին պատմականին մէջ:

Ճատրակի մասին դրաւոր Ա. յիշատա - կութիւնը Արեւմուտքի մէջ, կը կրէ 1010 թուականը: Քաթալոնյի մէջ, Իւրժէլի կոմսը էրմանեոլ Ա. իր խաղը կը կտակէ Սէն - Ժիլ եկեղեցիին: Յետոյ 1061-ին Փիէռ Տամիէն, Օսթիի կարդինալը Պապին դանդատ կը յայտնէ Ֆիրէնցէի եպիսկո - պոսին մասին. զայն յանկարծակիի բերած է երբ այս վերջինս ճատրակ կը խաղար: Ահա՛ խաղ մը որ հեռուէն կուգայ եւ ո - րուն արմատները խառնուած առասպել - ներով, դիւրին չէ ստուգել:

Որպէսզի փորձենք յստակ տեսնել, պէտք է զատում մը ընել ու իրարմէ ան - ջատել առասպելը եւ պատմութիւնը: Ա - ռասպելներու բաժնին մէջ պահենք այն ինչ որ մեզի կ'օգնէ խաղին «հնարիչ»ը դնելու: Ծանօթ է պատմութիւնը Պրահ - ման Սէսայի որ զայն հնարած պիտի ըլ - լար: Որպէս հատուցում ան իր թագա -ւորէն խնդրած էր ցորենի հատիկ մը դը - նել ճատրակի տախտակին առաջին քա - ռակուսիին վրան, երկու հատիկ՝ երկ - րորդին, չորս հատ՝ երրորդին, եւ այս - պէս շարունակակարար թիւը պիտի կըրկ - նուէր իւրաքանչիւր քառակուսիի: Թա - գաւորը նախ զուարճացած Սէսայի հա - մեստ պահանջէն, չուտով կ'անդրադառ - նայ թէ իր թագաւորութեան ցորենի ամ - բողջ մթերքը պիտի չբաւէ հատնելու խա - դատախտակին վերջին քառակուսիին: Ի՞նչ լաւ դաս մը խոնարհութեան ... Ու - բիշներու համար Քաբքսէս փիլիսոփան է որ Նարուգոդոնոսոր արքային հօրը վայրագութենէն զարհուրած, խաղը հր - նարած է, պատժելու համար իշխանը: Աչքէն պարագայի յոյն ռազմիկ Պալամե - դէսն է որ կը մնայ խաղին ամէնէն յայտ - նի «հնարիչ»ներէն մէկը· այն որ բա - խում ունեցած էր Ողիսեւսի հետ: Ան հռչակի տիրացած է իր հանճարեղ մը - տայղացումին համար, երեւակայու - թեամբը ան գտած է բազմաթիւ խաղեր, ցրուելու, տրամադրութիւնը փոխելու համար յոյն բանակին որ վհատած էր Տրովադայի պարիսպներուն առջեւ ան - վերջանալի սպասումէ մը: Ով որ ալ ըլ - լայ հնարիչը, կամ հնարիչները անոնց - մով Արեւելքը քիչ կամ չատ հեռու կը մնայ խաղին օրրանը ըլլալէ: Անոնք խաղը կը կապեն իշխանական չրջա - նակներու, այն մարդոց աշխարհին, ո - րոնք իրենց մտային կամ ռազմավարա - կան կեցուածքով, իրենց իմաստութեամբ կամ խորամանկութեամբ կը զանազան - ւին միւսներէն: Առասպելներու դիմաց պատմութիւնը ժպտուն ու տակաւ կը մը - նայ, մէկ բան ստոյգ է· մենք ճատրակը հռոմէա - յունական աշխարհէն չէ որ ժառանգեցինք, այլ ան եկաւ Հնդկաստա - նէն Արաբներու միջնորդութեամբ:

(Շար. 1)

գիպառաճեանը, որպէսզի ան օրուան խմասն ու կշիռը բացայայտող թատե - րաբեմական երկար պահ մը ապահովէ ներկաներուն:

Նպատա՞կը, - Հայոց գիրերու յօրինումին եւ անով հայկական ինքնատիպ մշակոյթի մը ծաղկումին ինքնարժէքը պարզել, մեր հիմնական վէմին, - գոյատեւում, - յուցադրութիւնը կատարել:

Թատերական որակեալ ներկայացում կը նշանակէ նախ եւ առաջ խիստ լուրջ աշխատանք. բծախնդիր՝ անպայման: Եւ ընդհիւ Գէորգ Գապառաճեանի աշխատանքին, Օշական սրահը եւ թատերա - սրահը կատարուած ուշադիր փորձերուն, անհրաժեշտ յուցմունքներուն, մենք այդ օր ունեցանք Մեսրոպ Մաշտոցը պանծացնող, ժամանակաշրջանի ազգային - քաղաքական գոյավիճակը պատկերացնող եւ մեր մշակոյթին արտակարգ դիրքը յոլացնող ժամեր:

Այժմ յայտագիրը այլապէս հարուստ: Տիկին Լիլի Ապլանի նուագած Անտանթինօ-էն - Խաչատրեան՝ դաշնակ - եռաք, ֆրանսերէն՝ Օր. Սօսի Անդէկեան ներկայացուց օրուան յիշատակութեան իմասը: Տիկին Անոյշ Սերոբեան, երկու յաջորդական արտասանութիւններով, մեկնաբանեց Օտօկար Ֆիչերի հայկական ըրոյց մը՝ Գրերու Գեղօնը եւ Ա. Մնացականեանի Հայոց Այբուբենը: Պահ մը երաժշտութիւն: Ալ. Յարութիւնեանի քոնչերթօն վոզի եւ նուագախումբի: Փոքրիկն Մակի Պօչնաքեան արտասանեց Սիամանթօ-ի Սուրբ Մեսրոպին ներբողականը: Այնուհետեւ, Տիկին Լ. Ապրեան կարդաց Անթուան Մէյէի մէկ գնահատական խօսքը. Հայ Այբուբենը գլուխ - գործոց մըն է:

Ապա բեմ բարձրացաւ Սարգիս Պօղոսեան (Փարիզէն). ան խոր ապրումով, բառերու յստակ առոգանութեամբ, լեզ - ւի ելեւէջներով՝ երբեմն կուռ, երբեմն մեղեդիական եւ յուզական լարերով ներկաներուն հրամցուց փունջ մը Թ. Ադատեանի հաւաքած Ակնայ անտուններէն, ցակոբ Ախաւանցի Սալվու Ջինար էջմիածին փառաբանութիւնը եւ Ե. Աբովեանի Լեզուն, Վէրք Հայաստանիէն:

Նախ միօրեայ դպրոցի աշակերտութեան մէկ խորհրդանշական պարով - Այբուբենի պարզում, տառերու ներկայացում - վերջ դուռ հանդիսութեան առաջին բաժինը: Հանդիսականները մեծա - պէս գնահատեցին չորեքի հայկ. միօրեայ վարժարանի փոքրիկներուն այս միաժամանակ իմաստալից եւ պատկերալից արտայայտութիւն - ցուցադրութիւնը:

Կարճ միջնաբարէն եռաք, Տիկին Լիլի Ապրեան դաշնակի վրայ կրկին լաւագոյն ձեւով մեկնաբանեց Ա. Խաչատրեանի հայկական մեղեդիները, ինչպէս արձա - նագրուած էր յատուկ ճաշակով պատրաստուած յայտագիրին մէջ. զայն, ի դէպ, կը պարտինք Տիգրան Հաճեանի անխոնջ ճիգին, հայերէն եւ ֆրանսերէն բաժիններով, Մեսրոպ Մաշտոցի դիրերու յղացումը արձանագրող դիմանկարով եւ ծանօթ արձանագրութեամբ, - ճանաչել գիմաստութիւն եւ զբաղում, խմանալ ըզքանս հանճարոյ, նաեւ պատրաստողին կողմէ հակիրճ տողերով գրուած՝ հայերէն, ֆրանսերէն, օրուան նիւթն եւ իմաստը պարզող պատմական բացատրութիւններ:

Օր. Սօսի Անդէկեան, այս անգամ, վկայութիւնը կը բերէ Ժան - Մարք Ռոզենթէյլի, (Ֆրանսերէն) հայերէն լեզուի մասին:

Ապա կուռ բանախօսութիւնը Միխթարեան Ուխտէն Հ. Լեւոն Զէքիեանի, Վենետիկէն հրաւիրուած: Նիւթը՝ Հայ գիրերու գիւտին արժէքն ու իմաստը:

«Ս. Մեսրոպի գիրերու յօրինումը կրօնականին կողքին՝ տարածում եւ արմատացում քրիստոնէական վարդապետութեան, նաեւ ազգային - քաղաքական նպատակ մը կը հետապնդէր, ըսաւ ան: Ե. դարուն սկիզբները, երբ Հայաստան քաղաքական գետնի վրայ մանեւրուած կը մնար երկու հզօր կայսրութիւններու միջեւ, - Բիւզանդիոն եւ Պարսկաստան, - հետեւաբար, տկլոր եւ տկար, Մեսրոպ ձեռնարկեց ազգային գոյատեւման ազդու զէնք մը ապահովելու Հայութեան, իր ժողովուրդին: Իսկական, ինքնուրոյն հայ մշակոյթի մը հիմնումին համար: Քաղաքական գետնի վրայ իր վտանգուած ժողովուրդին պայքարի հզօր եւ նոր զէնք մը ապահովել, օժանդակութեամբ Ս. Սահակ Կաթողիկոսի ու Վռամշապուհ Թագաւորին»: Մանրամասնութիւններ թուելով ան պարզեց, թէ Մեսրոպ յաջողեցաւ ճշդրիտ եւ կատարեալ այբուբեն մը ստեղծել իր ժողովուրդին համար, իր ժողովուրդին լեզուին համար: «Ան ըմբռնեց, թէ ազգ մը կ'ապրի, կը գոյատեւէ իր ազգային մշակոյթով, եւ այդ մշակոյթը կը պայմանաւորուի տառերով, լեզուով: Անկախութեան որոնում եւ ձգտում: Եթէ, ըսաւ ան, Խորենացի Հայոց պատմագրութեան հայրը կը նկատուի, եթէ ուրիշներ, - անուններու մատնանշում, - մեր միտքին եւ հոգիին հարազատ արտայայտութիւնները դարձան, - այս իրողութիւնը կը պարտինք Մեսրոպին եւ անոր յօրինած տառերուն»: Խորհրդանշական բացատրութիւններով, ան նաեւ ըսաւ ի մէջ այլոց թէ Մեսրոպ հայերէնի հնչարանական տառերը իրենց հարազատ արտայայտութեամբ ձեւակերպեց, այնքան որ մինչեւ այսօր ոչ մէկ փոփոխութեան անհրաժեշտութիւնը նկատուեցաւ, կամ՝ կը նկատուի:

Կը փորձենք վերջակէտ դնել, ակնակալելով, որ Հ. Լեւոն Զէքիեան իր բանախօսութիւնը, այլապէս իմաստալից, առանձին գրութեան նիւթ դարձնէ:

Ապա Պերճ Գալճեան արտասանեց եղիշէ Արք. Դուրեանի Օշականը:

Օր. Սօսի Անդէկեան, (Ֆրանսերէն), Տիկին Սիւզան Գալճեան, (Հայերէն), Յովհ. Շերազի Նուէր Սիփիւռքի Հայութեան քերթուածը արտասանեցին:

Փակումը կատարուեցաւ խմբական արտասանութեամբ՝ Սիամանթօ-ի Ս. Մեսրոպէն՝ Գիւտին Փառքը-ին, Տիկիններ՝ Հռիփսիմէ Պօչնաքեան, Ալիս Թաշճեան, Անոյշ Սերոբեան եւ Պ. Պերճ Գալճեանի կողմէ:

Անհրաժեշտ է մատնանշել, թէ իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերող բոլոր արտասանողները խանդավառ պահեր ստեղծեցին, շնորհիւ իրենց ի յայտ բերած ըմբռնումին, քերթուածները մեկնաբանելու իրենց վայելուչ արտայայտութեան՝ թէքնիք եւ արուեստ միաժամանակ: Ցերեկոյթը՝ սլայտներու ներկայացումով, - պատմական դէմքեր եւ վայրեր, կերպրոններ, - առաւել փայլ ստացաւ, շնորհիւ Գէորգ Գապառաճեանի բեմադրական ձեռնարկին:

Ըստ արժանւոյն փառաւորուեցաւ Հայ Մշակոյթի Օրը, Գիրերու գիւտին 1580-րդ տարեդարձին առիթով:

Ցանձնախումբը արդէն իսկ կը մտածէ նոյն փայլով յիշատակել Ծննդեան հարիւրամեակը նահատակ բանաստեղծ - արձակագիր՝ Ռուբէն Սեւակի:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Պ. ՍԵՒԱԿԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 60ԱՄԵԱԿԸ

Հոկտեմբեր 21, կիրակի օրը Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ Հ. Բ. Ը. Մ. եւ Խաեան զոյգ մխութիւնները ցերեկոյթ մը նուիրած էին Պ. Սեւակի Ծննդեան 60-ամեակին:

Գրասէր բազմութիւն մը փութացած էր լեցնել սրահը: Նախ, յոտնկայս վայրկեան մը լռութիւն պահուեցաւ վերջերս մահացած զրագէտներ, Աւետիս Ալիքանեանի եւ Կարօ Մեհեանի յիշատակին: Յետոյ ունկնդրեցինք Երեւանի երգչախումբին կատարումով Պ. Սեւակի երկու տաղերով յօրինուած երգեր (երիզակ): Ու խօսքը օրուան բանախօսուհի՝ Օր. Հերմինէ Գալուստեանինն էր: Ան՝ նախ խօսեցաւ բանաստեղծին ընտանիքին մասին, որոնք Ժթ. դարու սկիզբէն պարսկաստանէն գալով հաստատուեր էին այժմու Սովետաշէն գիւղը: Պ. Սեւակ կը ծնի 1924 Յունուար 24-ին եւ կը կոչուի Պարոյր Ղազարեան: Իրենց տան թոնիրին շուրջ պատմուած հէքեաթները սքանչող հայթայթած են Պարոյրի երեւակայութեան: Բնութիւնը կախարդած է դինքը. -

«Ուր էլ լինեմ կանչում է ձա,
Հազար ձայնով ու սրտագին...»

Պ. Սեւակի կեանքին ու գրականութեան մասին կը շարունակէ խօսիլ Օր. Հ. Գալուստեան, որուն բանախօսութիւնէն կ'առնենք հետեւեալ հատուածները, տողերս.

«Սեւակ հինգ տարեկանին կը յաճախէ դիւղին դպրոցը. բայց 4-րդ դասարանէն ան կտրուած է գեղարուեստին եւ գրականութեան. կը կարդայ մեծ հեղինակներ: 14 տարեկանին գեկուցումներ կը կատարէ իր գիւղին եւ շրջակայքին մէջ, եւ կը կազմակերպէ թատերական խումբ մը, կը բեմադրէ՝ «Անոյշ»ը, - «Պեպօ»ն եւ «Նամուս»ը. «Այգունի» ծածկանունով տաղեր կը հրատարակէ: 1940-ին կ'ընդունուի Երեւանի պետական համալսարանը: Վրայ կը հասնի պատերազմը, բայց կը նուիրուի աշխատութեան. կը դրաւէ իր ուսուցիչներու ուշադրութիւնը. յափշտակութեամբ կը կարդայ Պուշկինն, եւ ուրիշներ. կը տիրանայ դրաբարի, ռուսական եւ արեւմտեան դրական - նութեան: 1942-ին կը գրէ՝ «Լինել թէ չլինել»: 1945-ին իբր աւարտական աշխատանք կը ներկայացնէ «Վարուժանի պոէզիան» եւ կ'արժանանայ գերազանց գնահատանքին: Կ'ընդունուի Աբեղեան ինստիտուտը: 1945-ին Գրողներու Միութեան անդամ կ'ընտրուի: 48-ին կը հրատարակուի՝ «Անմահները հրամայում են» շարքը: 1951-ին լրացուցած է Ինստիտուտի աւարտական թէզը: Դիմում կը կատարէ Մոսկուայի Գորկի փնտիտու - տին, ուր կը զօրացնէ ռուսերէնը:

... 1956-ին կ'աւարտէ Գորկի ինստիտուտը, ուր կը սկսի դասաւանդել: 1957-ին լոյս կը տեսնէ՝ «Նորից քեզ հետ» ժողովածուն. ապա՝ «Մարդը ափին մէջ» շարքը: Նոյն տարին Պարոյր կը սկսի դրել իր ծանօթ երկը՝ «Անլռելի զանգակատունը» «Եղեռնը» եւ Կոմիտասի ողբերգութիւնը մտատանջած էին Սեւակը. Նորից երգում, մորմոքում է Ատտուածային Կոմիտասը: 7725 տողնոց պոէմը աւարտած է Նոյեմբեր 1958-ին:

... Սեւակ 1959-ին Մոսկուայէն կը վերադառնար Երեւան, ուր իր Զանգակատունը տպուեր էր 5000 տպաքանակով եւ սպառեր քանի մը օրուան մէջ. բոլոր քննադատները կը գնահատէին երկին բարձր արժէքը եւ բանաստեղծին իրական տաղանդը: 1959-ին կը սկսի գրել՝ «Ինքներգութիւն» պոէմը, որու հերոսն է նոյն ինքը:

Ցետոյ կը գրէ՝ «Անձրեւային Սոնատ»ը, որ նման է երաժշտական կտորի մը: Սեւակ իր գարուն ոգիով սնած խոհական բանաստեղծ, ունէր լայն ընդգրկումներ, նաեւ մեծ սէր եւ հիացում իր ազգին հանդէպ. հպարտ իր ցեղին անցեալով. խանդավառ ներկայի նուաճումներով, եւ յուսալից ապագայի մասին. ծանօթ է իր՝ «Քիչ ենք, բայց Հայ ենք»ը:

... 1971 Յունիս 17-ի առաւօտն էր. Սեւակ իր նոր տան այգիին ծառերը ղեղով կը սրսկէ եւ դիչերը այգին ջրելով անցուցած, ժամը 11·30-ին ուրախ իր ընտանիքին հետ կը մեկնի դիւղէն: Ինքնաչարժը կը սուրայ. կը հասնին հարթավայր եւ յանկարծ կը պատահի ահաւոր արկածը. կը զոհուին ինք եւ կինը, բայց կը փրկուին զաւակները:

Այս անհատապաշտ գոյժը խոր սուգի կը մատնէ բովանդակ Հայ ժողովուրդը»:

Այս դասախօսութենէն եռք մեծանուն բանաստեղծին տաղերէն ընտրեալ հատուածներ արտասանեցին, տիկիններ՝ Ա. Խալուեան եւ Է. Քէշիշեան - Քարբանթիէ, որոնք հաղորդական չեշտով սահուն մեկնաբանութեամբ արտայայտուեցան:

Գեղարուեստական բաժինը ինքնատիպ ընոյթ մը կը կրէր. «Կռունկ» էստրատային նուագի ու երգի համոյթը մէկ ժամ ոգեւորեց ներկաները, երգչուհի Այտա Խմիրեանի հայկական երգերով:

Իսկապէս յիշատակելի ցերեկոյթ մը:

Զ. ՍԱՐԵԱՆ

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼՈՑԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 28 -

ՁԻՈՒԼԻԷԴԱ ԵՒ ՌՈՄԷՕ

- Շատ լաւ, ըսաւ ոգան. վաղը կը դառնանք:

Երկուքը դուրս ելան ու Տոն Քամիլլօ երբ առանձին մնաց, սեղմեց բռունցքները, եւ ուռեցուց կուրծքը:

- Զեզ պիտի պահեմ նոյնիսկ եթէ համաշխարհային յեղափոխութիւն ըլլայ, գոչեց:

Փեփիոնէ մինակը իր աշխատանոցին մէջ, կ'աշխատէր կամնիչի մը շարժիչին վրայ, երբ լսեց դրան ճռնչելը. գլուխը վերցնելով առջեւը դուաւ Մարիոլինոն ու ձլինան:

Փեփիոնէի համար առջեւը տեսնել Ֆիլադելֆ մը կամ եղջիւրաւոր իժ մը, նոյն բանն էր: Մանաւանդ ձլինա Ֆիլոդելֆի դէմ յատուկ կատաղութիւն մը ունէր, որովհետեւ ան եղած էր, այդ սրբապիղծ լեզուն, որ վարկաբեկած էր ամբողջ մանախումբը:

- Բերիր որ ուղե՞ղը չակրտուի, հարցուց Փեփիոնէ:

Փեփիոնէ չատ լաւ գիտէր որ երկուքը դիրար կը սիրէին, գիտէր նաեւ ընտանիքներուն հակառակութիւնը, բայց երբեք ուզած չէր խնդրին մէջ մտնել Մարիոլինոյին հետ, որովհետեւ Փեփիոնէի սկզբունքն էր «ընկեր մը երբ ծառայած է կուսակցութեան, կրնայ նաեւ ծառայել Փերուի թագուհիին». բաւական էր որ ընկերը ընկերվարական ըլլար վիզն վեր:

- Բերիր որ ուղեղը չակռտուի՞, բաւականացաւ հարցնել:

- Պէտք չունիմ, պարոն չահապետ, պատասխանեց աղջիկը:

Շահապետ կոչուելու այս կերպը, փոխանակ դիւղապետի, ձինայի ուրիչ մէկ անուանակութիւնն էր, եւ Փեփիոնէ երբեք վար չէր դրկեր: Գրգռուած մօտեցաւ ու քթին տակ դրաւ սեւ ձիւթով ազատած խոշոր մատը:

- Դուն, դոռոց, զգուշացիր խօսքերուդ, թէ ոչ վիզդ կ'ոլորեմ հաւու մը պէս:

- Այո, այն հաւերուն պէս, որ դուք եւ ձեր Մարդիկը զողցաք ոսնելու համար Մայիս մէկը, բայց մի կատղիր, հակըցանք որ ամկավարութեան համար ըրիք եւ թէ փաչխա հաւեր էին:

Ֆիլոդելֆիներուն հաւերուն թիւը թեթեւցնելու դաղափարը, Զմիլճոյին անհատական նախաձեռնութիւնը եղած էր, եւ կ'ելլէր մինչեւ 1945, հետեւաբար բացի ուրիչ բաներէն, Ֆիլոդելֆիներուն հաւերուն թալանումն ալ, կը մտնէր ընդհանուր ներողութեան մէջ. բայց երբեմն երբեմն քաղաքականապէս ամէնէն աւելի փափուկ վայրկեաններուն, տեղական յեռաշրջութիւնը դուրս կը հանէր Ֆիլոդելֆիներուն հաւերուն ձախորդ պատմութիւնը. իսկ կրողը էր միշտ խեղճ Զմիլճոն, որ ամէն անդամ պարկ մը աքացի կ'առնէր Փեփիոնէէն:

Փեփիոնէ աւելի մօտեցաւ աղջկան. Մարիոլինօ սեղմուեցաւ աղջկան պաշտպանելու համար, այն ատեն Փեփիոնէ տեսաւ Մարիոլինոյի պատռած ճակատը եւ աղջկան ճմլուած դէմքը:

- Ի՞նչ պատահեցաւ, հարցուց:

Մարիոլինօ ըրաւ պատմութիւնը, եւ Փեփիոնէ գնաց կամնիչին քով բերելու դղրմը:

- Անէծքը դեւին, ըսաւ ի վերջոյ Փեփիոնէ, չեմ հասկնար ի՞նչ համ կ'առնուի հարուածներ ընդունելով, մինչ այնչափ կիներ եւ այնչափ մարդեր կան:

- Այնքան ալ կուսակցութիւններ կան, ընդհատեց դառնութեամբ աղջիկը, ինչո՞ւ համար յամառեցաք ճիշդ անոր վրայ, որ ձեզ առելի կ'ընէ գիւղին իննըսուն առ հարիւրին:

- Իննըսուն առ հարիւր կրողին, սիրունս, հոս վաթսուն առ հարիւրը մեզի հետ է, հասատատեց Փեփիոնէ:

- Կը տեսնենք մերձաւոր ընտրութեան դիմադարձեց աղջիկը:

Փեփիոնէ կարճի կապեց.

- Ցամենայն դէպս ձեր գործերն են. ես չեմ խառնուիր, չեմ ալ ուզեր մտնել. ես կուսակցութեան քարտուղարն եմ, ոչ թէ կնամեծարութեան քարտուղարը:

- Դուք գիւղապետն էք, ըսաւ աղջիկը:

- Կը հասկցուի, եւ կը պարծենամ. ուրեմն...

- Պէտք է մեզ չուտով պահէք, գոչեց աղջիկը:

(Շար. 114)

Տէր եւ Տիկին Անարէ Խաչատուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սրման Պէն Թաթա եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Սանթուրեան, Տէր եւ Տիկին Լուսար Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Օհաննէսեան եւ զաւակները, Պ. Վարդան Պալալեան, Այրի Տիկին Անդրէասեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ-հօր, եղբօր, ազգականին եւ խնամիին՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ-ի

մահը, որ պատահեցաւ Կիրակի, Հոկ. 28-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Նոյ. 2, ժամը 14-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Վիլլմոպլի գերեզմանատունը ժամը 15·30-ի չուրջ:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Էլիան Պատոյեանի եւ ընտանիքին իրենց մօր՝ Տիկին Յարութիւնեանի *մահուան առթիւ, նաեւ ցաւակցութիւնները Տիկին Մանուկեանի՝ իր եղբօր զաւկին՝* Սաթենիկ Համասեանի *մահուան առթիւ:*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ, Կիրակի, Նոյ. 4, յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյ հիմնադիրներուն, բարերարներուն եւ ատենապետներուն ի յիշատակ:

Կը պատարագէ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԷՔՃԵԱՆ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ
ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

Քննագեան եւ Պետրոսեան ընտանիք կը նուիրեն 300 Ֆ. «Յառաջ»ին եւ 300 Ֆ. «Ռատիօ Ազգ»ին (ստանալ «Յառաջ»էն)
Կարօ Մեհեանի *մահուան առթիւ:*

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան իր անմոռանալի հոգեհատորներու յիշատակին Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ, հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.- 400-ական Ֆ. Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, Սեւրի Սա - մուէլ - Մուրատեան վարժ.ին, Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանին, ԺԱՖ-ի փառատօնին, Կարմիր Խաչին, Կապոյտ Խաչին, Որբերու Օգն. Մարմնին, Ուսանող - ներու Օգն. Մարմնին, Աղքատախնամին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին:

×

Մեռելոցի առթիւ, Տէր եւ Տիկին Արտաւազդ Հաճըմեանի յիշատակին իրենց ազջիկը 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները.- Գրիգոր Միւճէրէեան 100 Ֆ. Մարիամ Իշխանեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մովսէսեան 500 Ֆ. իրենց մօր՝ Շնորհիկ Նոտարեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

ՍԷՆ - Թ'ԷԹԻԷՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Նոյեմբեր 4, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10·30-ին, Սէն Թ'Էթիէնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՑ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ՄԱՐՍԷՅԻ

Կը փնտռուի հայ տիկին մը, հայ ընտանիքի մէջ հիւանդ տիկին մը նայելու համար: Մանրամասնութիւններուն համար հեռաձայնել՝

(91) 93 - 43 - 04 (*Մարսէյլ*)

CHAQUE JOUR, ECOUTEZ

RADIO ARMENIE

de 9h à 20h

sur 103,7 Mhz

Possibilité de capter RADIO ARMENIE jusqu'à 40 kms environ de Décines

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է՝ դպրոցին համար, Տէր եւ Տիկին Հրայր Հրաչեանէ 200 Ֆ. ի յիշատակ իրենց սիրելի հօր՝ Մկրտիչ Ձերմակեանի *մահուան 10-րդ տարելիցին:*

Հ.Ը.Ը.Մ. - ՓԱՐԻԶ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Երիտասարդներու եւ չափահասներու համար ամէն չաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 14-էն 16 Ալեք Մանուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ, 118, Փուրսել փողոց - Փարիզ 17-րդ:

Արձանագրութիւն տեղւոյն վրայ կամ նախապէս հեռաձայնելով Հ. Ը. Ը. Մ.ի գրասենեակը՝ 520 - 03 - 18 *թիւին:*

Ա Յ Ց

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՇԻՐԻՄԻՆ

Ցրանասահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը, Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ, Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 1-ին, յարգանքի եւ ոգեկոչման այց մը կատարէ մտաւոր - րականներու շիրիմին, Պանեէօյի գերեզմանատունը: Փորք տ'Օռլէանէն առնել 128 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Սիմբթիէր - Փարիզիէն: Ժամադրավայր՝ ժամը 15-ին մեծ դրան մուտքը:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ առացած է Անտրէ Գալֆաեանի մահուան տարելիցին առթիւ 150 Ֆ. Տիկին Մ. Գարաճեանէ ի նպաստ միջոցայ դպրոցին:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՈՒՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՁԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՇԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»

83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

PLM ST-JACQUES PARIS - 1er - 2 - 3 - 4 NOVEMBRE

VIIIe FESTIVAL D'ART & DE CULTURE 1984

ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

JAF : ASSOCIATION POUR LE DEVELOPPEMENT CULTUREL ET ARTISTIQUE DES JEUNES D'ORIGINE ARMENIENNE DE FRANCE

Présidence d'Honneur

de Jean CARZOU

PROGRAMME

JEUDI 1er NOVEMBRE

— 18 H 30 VERNISSAGE DE L'EXPOSITION
— 20 H 30 GALA D'OUVERTURE
— BRIGITTE DEVRIERES : chant classique
— AIDA EMIRIAN : chant variétés
— SEMPAT EBRAHIMIAN : film
— GERARD DER HAROUTUNIAN : tar
— DUO ZEPUR : chant folklorique
— LE QUATUOR SAXOPHONE DE ROMANS
— TROUPE THEATRALE «CHANTH»
— ORCHESTRE TRADITIONNEL DE LA M.J.C. D'ALFORTVILLE
— «HAI DJAMPA» ART MARTIAL ARMENIEN
— ENSEMBLE DE DANSE «NAIRI»
— ENSEMBLE DE DANSE «NORADZIL»

VENDREDI 2 NOVEMBRE - 20 H 30

— PHILIPPE CHABAZIAN : duduk
— PATRICK SEREKIAN : flûte classique
— GERARD GARCIAN : kamantcha
— PIERRE HANTCHERLIAN-BLANCHARD : piano
— CLAUDINE MOVSESIAN : clarinette classique
— STEPAN AKIAN : santour
— ENSEMBLE INSTRUMENTAL SASSOUN
— DANSE CONTEMPORAINE DE LA M.C.A. D'ALFORTVILLE
— TROUPE THEATRALE «KISSANI»
— ENSEMBLE DE DANSE «AKHTAMAR»
— ENSEMBLE DE DANSE «HAGHTANAG»
— CHORALE «SIPAN KOMITAS»

SAMEDI 3 NOVEMBRE - 15 H 00

— NICOLE DER BOGHOSSIAN : chant
— NIL AGOPOFF : déclamation
— VAZKEN RESTIGUIAN : tar
— LEVON MINASSIAN : duduk
— CLAIRE BOGHOSSIAN : violon
— CELINE DERAVEDISSIAN : basson
— QUATUOR A CORDES TRADITIONNEL
— THEATRE D'EXPRESSION ARMENIENNE DE LYON
— TROUPE THEATRALE «VAYLE»
— VICKEN : chant folklorique
— ENSEMBLE FOLKLORIQUE CEDCA TIVOLI
— ENSEMBLE DE DANSE «HAY ARINOUCHE»
— ENSEMBLE DE DANSE «ARAGATZ»
— DANSE CONTEMPORAINE DU CONSERVATOIRE DE BAGNEUX

SAMEDI 3 NOVEMBRE - 20 H 30

— ARTIN VAROUJEAN : dhol
— ANTRANIG et VARTOUHIE MINASSIAN : duo chant et piano
— THEATRE DE LA M.CA DE GRENOBLE
— ENSEMBLE INSTRUMENTAL ARMENIEN
— ENSEMBLE DE DANSE «NAVASART»
— ENSEMBLE DE DANSE «ARAXE»
— CHORALE «SAHAG MESROP»

DIMANCHE 4 NOVEMBRE - 14 H 30

— GALA DES LAUREATS

DIMANCHE 4 NOVEMBRE - 18 H 30

— BAL DE CLOTURE animé par les ARMENIAN'S SUNSHINE

REMISE DES PRIX ET DIPLOMES
RESERVATIONS DES TABLES 606-27-51

Vente de billets

— PARIS
Centre UCFAF-JAF - 6, cité Wauxhall, 75010 Paris-Métro République-Tél. 208-76-49
Tous les après-midi
Librairie Paloyan - 9, rue de Trévise, 75009 Paris - Tél 523-24-97

— ALFORTVILLE
Café Philippe - Place Carnot

— ISSY-les-MOULINEAUX
Centre JAF - 12, rue Lasserre, tous les samedis après-midi

— BOIS COLOMBES
M Djizmedjian - 31, rue Paul Deroulède, 92270 - Tél 781-09-72

ARMENIE 1984

DÉPART — RETOUR

29 DEC. ..... 11 JAN.

Nos voyages comprennent des séjours simples, et des circuits.

POSSIBILITE DE VOYAGES INDIVIDUELS... CONSULTEZ NOUS!

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN — SABERATOURS — 31, rue d'Argenteuil — 75001 PARIS — Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN — SEVAN VOYAGES — 48, Cours de la Liberté — 69003 LYON — Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN — WASTEELS — 87, La Canebière — 13001 MARSEILLE — Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935